CAELII AURELIANI ... DE MORBIS ACUTIS & CHRONICIS LIBRI 8. SOLI EX OMNIUM METHODICORUM...

Caelius Aurelianus, Theodoor Jansson : ab Almeloveen, ...

22

XV

CAEL. AVREL

C. NIC. VAR

Ex Legato D. Equitis Antonii
Francisci de Marmi.

CÆLIUS
AURELIANUS
DE
MORBIS ACUTIS ET
CHRONICIS
AMSTELAEDAMI
Apud WETSTENIOS
CIↃ IↃCCXXII.

CAELII AURELIANI, SICCENSIS,

Medici Vetusti, Secta Methodici

DE MORBIS ACUTIS & CHRONICIS LIBRI VIII.

Soli ex omnium Methodicorum Scriptis superstites.

JO. CONRADUS AMMAN M.D.

recensuit, emaculavit; notulasque adjecit.

Accedunt seorsim

THEOD. JANSS. ab ALMELOVEEN

in Caelium Aurelianum

NOTAE & ANIMADVERSIONES

tam propriae, quam quas ex Doctor. Viror. Lucubrationibus hinc inde collegit; ut & Ejusdem

LEXICON CAELIANUM.

Cum INDICIBUS *locupletissimis.*

Editio Nova.

AMSTELAEDAMI

Ex OFFICINA WETSTENIANA.

cIↄ Iↄ cc xxII.

J. SLOANI
BARONETO,
COLLEGII MEDICI LONDINENSIS
PRÆSIDI.

S. P. D.

R. & G. WETSTENII.

QUa humanitate ſolitus ſis tam exteros quàm indigenas excipere alter noſtrum, qui ante annos duodecim aliquo tempore Londini eſt verſatus, cum magna voluptate expertus eſt. Ex eo tempore non deſtitit ubique virtutes Tuas prædicare, & iis ſe multum debere apud omnes profiteri. Cujus debiti magis ut teſtimonium extet, quàm ut aliquam ejus partem ſolvamus, hanc a nobis procuratam, Tuoque Nomini inſcriptam, novam editionem Cælii Aureliani *tibi mittimus; Et cui potius quàm Tibi, Medico*

egregio, inscriberemus Opus medicum viri inter veteres non infimi, quum inter omnes constet Te teneri studio Auctorum veterum, & praeterea Te duci amore quodam singulari rerum & scitu & visu dignarum. Id, ne multis apud homines ignaros praedicemus rem notam, testatur collectio tua rerum singularium cum magno sumptu nec minori diligentia ex utraque India ad Te perlatarum. Plura Tibi de Te praedicare & noster pudor & Tua modestia vetant. Quod superest D. O. M. supplices veneramur, ut egregias istas animi dotes Patriae Tuae diu servet, incolumesque tueatur. Vale.

JO.

JO. CONRADUS AMMAN M. D.

LECTORI S.

MAximopere semper dolui, quod cum reliquæ artes & scientiæ ex parvis & obscuris principiis pleræque ad non contemnendum perfectionis culmen adscenderint, *Medicinæ* nostræ, nec injuria, objiciatur, quod ab *Hippocratis* ævo non modo nihil promota, sed horrendum in modum in deterius sit lapsa. Hujus rei causæ plurimæ quidem possunt afferri, quæ fere soli *ignaviæ*, præposterorum judiciorum matri & nutrici, natales debent. Verum enim vero tanti mali altiorem & universaliorem subesse causam ratio suadebat, quam tandem, diu circumspectans, deprehendi esse *præposteram Methodum*, qua Medicina hactenus a plerisque admirabili consensu fuit exculta.

Tres sunt modi aliquid cognoscendi: *Intellectu* puro, idque summa cum evidentia: *Ratiociniis* ex phantasiæ penu depromptis, quibus res vel veris vel fictis imaginibus menti sistuntur: & denique *Sensibus*, quibus corporeæ qualitates earumque effectus percipiuntur. Evidens ergo est universas artes & scientias circa tres hosce cognoscendi modos debere versari: & quoniam earum *objecta* vel sunt mentalia, vel phanta-

ta-

tastica, vel sensibilia, ipsarum disciplinarum legitimam culturam & incrementum ex justo usu alicujus horum cognoscendi modorum maxime dependere, reliquis ex aliqua parte in societatem tractis. Sic enim Dei, Mentis ipsius, Juris naturalis, & in genere Veritatum universalium sive axiomatum *cognitio* sunt mentis puræ actiones: huc etiam spectant Matheseos abstractæ & sinceræ partes, quarum tanta est certitudo, ut non modo ad experientiam nunquam provocetur, sed ne quidem experiundo magna pars cognosci possint. Quæ *ratiociniis* tantum & phantasmatibus innituntur artes & scientiæ, vix pro earum abortibus habendæ, fere in reddendis rerum sensibus imperceptibilium rationibus sunt occupatæ: inde ex principio tam lubrico tot in naturalibus, moralibus, imo & artificialibus sunt notæ lites. *Historia Mundi partium*, earumque in se invicem effectuum, & in genere omnes scientiæ quarum objecta sunt corpora eorumve qualitates, plane a sensibus dependent, & intempestivis ratiociniis & præmaturis hypothesibus adeo corrumpuntur, ut etiam pleraque experimenta in sensum a natura alienum detorqueantur: rerum enim corporearum cognitio adeo est abstrusa, ut licet mille eas ratiociniis & perspicillis torqueas, intima earum structura lateat, nec nisi superficiem & effectuum quorundam φαινόμενα nobis ostendant.

Sunt præterea & aliæ adhuc disciplinæ, quæ quidem

dem circa corpora, vel potius circa aliquas eorum qualitates, ut motum, quantitatem, gravitatem, ſonos &c. præcipue verſantur, quoniam tamen earum provinciæ ob infinitam rerum varietatem ſunt nimis extenſæ, ratiociniis rebus ipſis innixis, & analogia naturæ familiari uti debent. Tales ſunt omnes *Matheſeos* mixtæ partes, ut Aſtronomia, Muſica, Mechanica, Optica: in primis autem Philoſophia naturalis, & ejus pars non ſpernenda *Medicina*. Et hi ſunt fixi rerum easque cognoſcendi modorum termini: quos ſi quis temere moverit, maximo artes circa eas verſantes detrimento afficiet, & Syſtemata condet, quæ a rerum natura & experientia redarguuntur. Nec minus peccant qui ſterilibus ſpeculationibus fulti de morbis eorumque natura & curandi methodo, præter experientiam & accuratas obſervationes judicare audent, quam qui in Mathematicis demonſtratione deſtitutus, mechanice palpando problema aliquod ſolvere tentaret

Hanc ego præcipuam eſſe cauſam puto, quod Medicina noſtra tot ſæculis aſſidue mota, verum ne hilum fere promota fuerit. Cuivis enim attento patet eam totam verſari non tantum circa corpus humanum, quatenus ſanitatis & morborum capax eſt, ſed & quatenus alia corpora diverſis id modis afficiunt: & propterea ejus fundamenta eſſe ponenda infinitis *obſervationibus*, non temere & animo præjudiciis occupato,

ſed magna cura quantaque fieri poteſt ἀκριβεία inſtitutis, antequam hypotheſis aliqua iis ſuperſtruatur. Cum autem communi fere conſenſu contrarium fiat, ita ut ab exigua obſervationum numero quilibet Syſtema aliquod non modo fabricet, ſed univerſam pene naturam obtorto collo ei ſervire jubeat, quid mirum, ſi magno conatu minus quam nihil efficiatur? Nam nefario hoc auſu etiam fidiſſimis obſervationibus, quas antiquorum quorundam Medicorum diligentiæ debemus, contradicitur, quæ & in dubium vocantur, imo ſi forte ſyſtemati alicui minus congruant, tanquam aniles fabulæ exploduntur.

Huic malo, licet jam adulto, maxima incrementa dedit *imaginaria* quædam *philoſophandi ratio*, non ita pridem ab inſigni Mathematico in naturæ ſcenam introducta, quæ Coloſſæis Facultatum & Qualitatum ſtatuis disjectis, imperceptibilium particularum imagunculas nobis exhibuit, & plerosque adeo faſcinavit, ut jam ſusque deque habitis obſervationibus, in arte noſtra ſolis ratiunculis graſſentur, & tanquam Medicina puræ Matheſeos pars eſſet, omnia, ſi Diis placet, a priori demonſtrant: imo univerſam artem peſſum jam dediſſent, niſi doctiſſimi quidam nullumque laborem detrectantes Viri iis reſtitiſſent, tam ipſi ſolidis obſervationibus naturam conſulentes, quam veterum theſauros in lucem denuo protrahentes.

Horum ego veſtigia ſequens, φιλίατρε Lector, CÆ-

LIUM

LIUM tibi ſiſto AURELIANUM, de Methodicorum ſecta Medicum, in paucorum quidem manibus verſantem, verum in enarranda morborum hiſtoria adeo diligentem ut palmam fere omnibus præripiat. Hactenus fere latuit, imo ab anno CIↃ IↃ LXVII. quo *Rovillius* eum typis ſuis Lugduni excudit, nemo vel Medicus vel Typographus eum attigit, licet ab omnibus non modo legi digniſſimum, ſed peritam medici alicujus manum diu implorantem. Hanc ego *Rovillii* editionem, quantum quidem expedire videbatur, ſum ſecutus, in ſubſidium tamen adhibui elegantiſſimam illam *Colinæi*, in recenſendis *Celerum Paſſionum* libris: in *Tardarum* autem *Baſilienſem* Henrici Petri: utramque a Viro Clariſſ. *Theod. Janſon. ab Almeloveen*, pro inſigni ejus in litteras ſtudio, benigne conceſſam. Reliquas editiones lubens prætereo, utpote adeo ſibi non diſſimiles, ne erratis quidem exceptis, ut prima omnium ſequentium fuiſſe exemplar videatur: facileque crediderim ad unicum, & quidem ſatis mutilum & infinitis locis depravatum manuſcriptum codicem eas fuiſſe concinnatas: vix enim poſſibilis alioquin foret tantus codicum impreſſorum conſenſus. *Rovillius* quidem, plerorumque Typographorum more, in fronte ſuæ editionis habet, *ad fidem manuſcripti exemplaris caſtigati & annotationibus illuſtrati:* præterea paſſim in margine aliam lectionem citat. Verum enim vero quod promiſſorum

 pri-

primum attinet, fateor ejus contextum alicubi a Colinæi & H. Petri lectione aliquantiſper recedere, adeo tamen raro, ut potius ex operarum incuria id factum videatur. Præterea, quo argumento maxime nitor, ne unum quidem hiatum ab eo completum videbis, cum tamen in de *Tardis Paſſionibus* libris plura capita ſint ἀκέφαλα, nec pauca alibi deſint, quorum ſaltem aliquid, ſi codice manuſcripto fuiſſet uſus, ſuppleviſſet. Quæ autem in margine hinc inde aliter ab aliis legi aſſerit, pro conjecturis potius habenda. Quod ſpectat ad *Annotationes*, eas quidam *Dalechampio* tribuunt, alii negant, forte quod adeo ſibi ſint diſſimiles. Ego non unius eas eſſe Viri plane credo: ſunt enim plurimæ, non tam mole quàm pondere tales, ut vel eruditiſſimus eas pro ſuis lubenter agnoverit: aliæ autem adeo inſulſæ & ἀπροσδιόνυσοι, ut ſenſum Cælianum plane peſſundent. Præterea hæ Annotationes, quæ commodius in duas claſſes redigi poterant, verborum nimirum & rerum, penitus erant confuſæ, idemque aſteriſcus communis earum ad marginem erat index, ut non ſine tædio quærerentur.

Duo igitur in Auctore hoc recenſendo mihi ſumſi: *primo* ut lectionem, quantum quidem liceret, intactam ſinerem, & contextum ex tribus iſtis exemplaribus, demendo quid alicubi, alicubi addendo, in eam quam, codicis manu exarati penuria, res patiebantur

bantur

bantur integritatem restituerem. In *de Celeribus Passionibus* libris id liberaliori quidem, attamen suspensa admodum manu a me factum est, ut in contextu aliquid immutarem: postea cum id res fere ubique exigeret, timidior factus lectionem rarius tentavi, sed ubi morbum subesse arbitrabar, conjecturam in marginem conjeci. *Alterum* quod proposueram, erat annotationes in editione Rovilliana in ordinem redigere, inutiles expungere, novas ubi opus erat addere, & Græca, quæ fœde dilacerata & Latinis literis expressa erant, ubi a latinò quidem sermone eorum usus abhorrebat, restituere, denique dictiones *Aureliano* peculiares, quæque Lectorem inadsuetum morari possent, quasi paraphrasi quadam circumscribere, & latina reddere. Ut verbo dicam, sistitur tibi, Lector, *Cælius Aurelianus* quod ad lectionem multo castigatior, intellectu ob innumeras castigationes facilior, & explicitis materiæ medicæ obsoletis terminis immenso jucundior.

Jam pauca de ipso Opere præfatus, *praxin medicam Auctoris* & *Methodicorum* in genere delibabo. CÆLIO AURELIANO, qui ab aliis vocatur *Lucius Cælius Arianus*, patria fuit *Sicca*, teste *Plinio* interioris Numidiæ urbs: quod licet non constaret, ejus tamen dictio sesquibarbara & semigræca aliquod ex Africa monstrum proderet. Oratio quidem ejus inadsuetis nec facilis admodum est nec plana: succi tamen

 bo-

boniqueſenſus plena, maſcula, ſale elegantiſſimo paſſim adſperſa; in reprehendendis veterum erroribus arguta, ubique ſublimis. Quà ætate *Cæl. Aurelianus* floruerit altum apud omnes ſielntium: aliquanto tamen *Galeno* fuiſſe ſuperiorem vix dubium; quomodo enim qui tot minorum gentium Græcos citavit, Galeni, ſi poſt eum vixiſſet, non meminerit? Quoniam autem *Themiſonis*, *Aſclepiadis*, aliorumque ſub Romanis Imperatioribus Medicorum mentionem facit, *Galeno* aut coævus, at ignotus, aut paulo prior fuiſſe videtur. *Sorani* non tantum ſenulus imitator ſtrenuusque propugnator fuit, ſed græcorum ejus interpretem ſe paſſim profitetur. Præterea veteres omnium Sectarum Medicos diligentiſſime perlegit, eoque nomine non parum ipſi debemus, quod plurimorum dogmata nullibi fere niſi in his *de Celeribus & Tardis Paſſionibus* libris extent. Scripſit, ut ipſe teſtatur, multa etiam alia, ut χειρυργούμενα, *Reſponſionum libros, Muliebrium paſſionum, Græcarum epiſtolarum ad Prætextatum*, *Adjutoriorum* item ſive *Medicaminum*: quæ tamen omnia temporum injuria interciderunt, parumque abfuit quin idem caſus unicum hoc Methodicæ medicinæ monumentum abripuiſſet.

Character *Cælio* proprius eſt, quod morborum Hiſtorias a capite ad calcem non tam deſcribat, quam vivis & ex ipſo naturæ ſinu ſumtis coloribus pingat, tantaque exactitudine tum morborum tum adhibendorum quovis

vis

vis tempore remediorum articulos & momenta circumſcribat, ut parem vix habeat. Eſt præterea in excogitandis pro ægris commoditatibus, & evitandis in morborum complexione incommodis, ſtruendisque ubi opus eſt fallaciis, fere inimitabilis: τῆς vero ἀσφαλείας adeo ſtudioſus, ut aliquando in contrariam partem peccare videatur, præ timiditate, quæ totius ſectæ vitium fuit, generoſiora adhibere remedia non auſus.

Methodici ita dicebantur a *Methodo*, qua morbos omnes tam acutos quam chronicos, in ſumma quadam genera diſtribuebant, ad id inducti per κοινότητας quaſdam, ſive analogias, quas morbi eosque curandi modi ad ſe invicem habere ipſis, ex aſſiduis obſervationibus, videbantur. Juxta eos igitur *Medicina eſt methodus inveniendi morborum* κοινότητας, *quæ ſimul per ſe ſit evidens.* Hinc etiam definitiones utplurimum ſollicite evitabant, neque quid aſſererent, quod ſenſibus non pateret, earum vice deſcriptionibus quibuſdam utebantur. Præterea *loci affecti* cognitionem ſcrupuloſiorem, deque eo ratiocinia fere negligebant, non quod Anatomen ad indagandum partium uſum ſpernerent, ſed quoniam membris particularibus plerumque peculiariter ſuccurri non poſſe putabant: quare in pleriſque paſſionibus univerſum pene corpus curabant, habito aliquo reſpectu ad partem præcipue affectam. *Cauſas morborum* proximas Methodici ſe ignorare ingenue fatebantur. Ad *Humores* & *Spiritus*

vix

vix animum adjiciebant, morborum nidos in partibus ſolidis eſſe ſitos credentes, prout earum fibræ a naturali tono recederent, & vel nimis ſtrictæ eſſent, vel plus æquo relaxatæ. Proin univerſum morborum exercitum in duas phalanges deſcribebant, alios *Stricturæ*, alios *Solutionis* morbos appellantes: tertium quid in eadem corporis parte non agnoſcebant; eodem tamen vigente morbo aliam *ſtrictura*, aliam *ſolutione* laborare poſſe aſſerebant, ut cum Phreniticus ſimul corripitur Diarrhœa. Reviviſcit hodie hoc ſyſtema maxime in Italia, celeberrimos ibi Patronos nactum, qui bello opinionibus denunciato, & mechanices principiis divina quadam ſagacitate in Medicinam introductis, recentiorum id inventis & propriis obſervationibus egregie illuſtrarunt, Spartamque hanc, quod Deus bene vertat, quotidie adhuc ornant.

Methodici remedia utplurimum uſurpabant generalia, ſpecificis plane exploſis, quorum propugnatores *Cælius* ſalſe admodum irridet. Prima eorum cura erat cubiculum ejusque aërem & modum cubandi cuivis morbo convenientem eligere; tum cibum potumque, niſi iis plane abſtinendum cenſerent, præſcribebant, ſeduloque quo morbus vergeret obſervabant. *Remedia* generoſa raro intra primum triduum in uſum vocabant, ſed cruditatum in primis viis concoctionem expectabant, & interea eam partim jejunio, partim fricando, fovendo, ungendo promovebant. Secundo demum

mum triduo, niſi admodum urgebat morbus, venam ſecabant, & cucurbitulas per totum fere corpus ſucceſſive applicabant, aliquando ſcarificatas, aliquando cum hirudinibus, aliquando ſiccas. Inter *generalia ſtricturam ſolventia* recenſebant Aërem calidum & lucidum, ſtragula mollia, collutiones oris aqua calida vel oleo dulci, jejunium, vigilias, unctiones, cataplaſmata & fomentationes ex emollientibus, ut & balnea ex eadem materia, cucurbitulas ſcarificatas, venæ ſectionem, geſtationem & motum in genere, clyſteres emollientes & vomitoria. Quæ *ſoluta* ſive nimis laxa *ſtringebant*, erant Aër frigidus & obſcurus, ſtragula duriora, collutiones oris aqua frigida cum aceto, acetum vel poſca cum ſpongia applicata, fotus frigidi ex ſuccis plantaginis, portulacæ, ſempervivi &c. *alimenta* ex hordei farina, lenticula, cydoneis, panis toſtus cum aceto, & ſimilia: ſomnus, quies, cucurbitulæ non ſcarificatæ. *Purgantia* fere nunquam admittebant niſi in Hydrope: *Diuretica* & *Sudorifera* exceptis paucis caſibus vix uſurpabant: rejiciebant etiam clyſteres acres, opiata, & venæ ſectionem ſub lingua & ad animi deliquium: adeo ſecuritati ſemper & ubique ſtudebant. In *tumoribus*, ita appellabant omnis generis inflammationes, adhibebant in principio mediocriter adſtringentia, in augmento & ſtatu mitigantia vel laxantia, in declinatione emollientia, in lenimento, id eſt, cum morbus & ejus ſymptomata plane remiſerunt, fortificantia & recorporativa ſeu μετασυγκριτικὰ, ut &

varii generis *Cyclos* ſive regulas cyclicas, de quibus vide potiſſimum *lib.* 1. *Tard. Paſſ. cap.* 1. ubi de *Cephalæa* & ejus curatione *Cælius* agit. Ait ibi de recorporantium viribus in hunc modum: Ut vehementi motu corpus apertum deſpuat, ut ita dixerim, paſſionis carnem, qua depulſa, naturalis & nova ſuccedat. Utinam hodiernis Medicis hæc *recorporatio*, ſeu habitus morboſi in ſanum mutatio, magis cordi eſſet: ſine ea enim morbi chronici vix ſunt ſine recidivæ metu curabiles. Contra ſudores nimios, quos ipſi diaphoreticos vocabant, corpori inſpergebant pulverem cretæ, aluminis, aliorumque adſtringentium.

Hæc ſunt, benevole Lector, quibus te inſtituti mei certiorem facere volui. Doleo ipſum me apographorum emendationi ob nimiam locorum diſtantiam præeſſe haud potuiſſe, multa inter emendandum additurus, aut detracturus, certe melius nonnulla diſpoſiturus, quæque librorum lectio fervente prælo ſuppeditabat adjecturus. Si exemplum deſideres, en habes in ipſo limine, ubi Cælius citat dictum *Ipalli* cujusdam Pythagorici, quem deinde ex Diogene Laërtio inter legendum *Hippaſum*, Philoſophum Pythagoricum, eſſe deprehendi. Credas velim, editionem hanc, niſi eam Wetſtenius Pater, homo græce & latine egregie doctus, & in excudendis bonis Auctoribus nec labori nec ſumtibus parcens, ipſe curaſſet, e tanto locorum intervallo adornari vix potuiſſe. Vale.

Ex agro Trajectino ad Vectim ipſis
Id. Decembr. cIↃ IↃ CC VIII.

IN-

INDICULUS EDITIONUM
CAELII AURELIANI.

1529. *Tardarum Pasſionum libri V.* Baſil. *apud. Henric. Petri in Fol.*

1533. *Acutarum Pasſionum libri III.* Pariſ. *apud Simonem Colinæum.* 8.

1547. *Tardarum Pasſionum libri V.* Venet. *apud Aldum, cum Medicis antiquis in Fol.*

1567. *De Morbis Acutis libri III. & de Morbis Diuturnis libri V.* Lugduni *apud Guilielm. Rovillum.* 8.
alio titulo
1569.

DEDICATIO editionis Baſilienſis apud Henric. Petri 1529. in Fol.

Clariſſimo eidemque Doctiſſimo Viro PHILIPPO BUCHAMERO, *Reverendiſſimi Domini D. Alberti Cardinalis, & Archiepiſcopi Moguntini Medico, Joannes Sichardus.*

PRÆTER multas, easque nec obſcuras quidem, nec ita parvas ſummæ cum benevolentiæ, tum voluntatis erga me tuæ ſignificationes, Ornatiſſime Vir, cum non deſinas me apud ALBERTUM Reverendiſſimum Cardinalem, eundemque clementiſſimum principem, patronum meum, & verbis quam poteſt fieri honorificentiſſimis cohoneſtare, & tuis ſubinde muneribus ornare, efficis plane ut quo me vertam neſciam: dum identidem diſpicio, qua in re ſi non beneficiorum in me tuorum cumulum, hoc ſaltem aſſequar, quod bona interdum nomina ſolent:

ut ſcilicet dum ſolvendo non ſum, vel ingenua debiti profeſſione non feram tacitum, quantum tibi, viro inter eruditiſſimos optimo, inter optimos vero etiam eruditiſſimo debeam. Cui rei documento velim ſit hæc qualiſcunque inſcriptio. Neque enim memoria excidit, quam tu graviter vereque, ſi quis nos caſus in eum ſermonem adduxiſſet, queri ſoleres, nullam ſtudiorum partem æque noſtra tempeſtate jacere, ac eam ipſam, quam olim cum maximis præſidiis, tum ſummis ingeniis excultam, niſi deus aliquis rebus humanis iniquior invidiſſet, non eſſet cur tanto negotio diſceremus, & experimenta per mortes, ut ille dicit, caperemus, impudentiſſimorum interim circulatorum perſonas induentes, qui cum diu nihil ſcire didicerimus, tandem audacia pro ſapientia uſi carnificinam quandam verius quam medicinam in vita communi exerceamus. Nam ſic fere comparatum eſt, ut quo quidque ad vitam mortalium plus adferat adjumenti, hoc capitalius obſit, ſi aut parum rite tractetur, aut alio quam inſtitutum eſt modo. Nunc quis ulla religione ad hoc opus accedit? aut quotus demum quisque ex ipſis fontibus haurit? Imo ut appertius dicam, quid hujus rei omnino reliquum eſt dignum lectu, quod non palam auſis cum negligentiæ, tum & inſcitiæ damnare? Niſi unum dicas *Hippocratem* aut *Galenum* ex Græcis, Latinis vero Corn. *Celſum* & *Plinium*. Quos tamen ſic legunt plerique tanquam plus allaturos momenti eloquentiæ ſtudioſo, quam ei qui ſit rei medicæ deſtinatus. In *Plinio* vero audent etiam nihil diſſimulantes in ore habere tragicum illud: *ô Cœlum ô Terra*. Cum quibus non admodum contenderim, qui repertis frugibus malint tamen cum gryllo in glandium uſu conſeneſcere. Hoc vero ſubit mirari, qui fiat ut tam gravate in medicorum album recipiant, ut quosque viderint terſiſſime locutos, eamque ob cauſam numero eximant, qua vel imprimis digni fuerant, mea ſententia, ut locum acciperent. Quod ſi aliquo pacto poſſunt ab interitu revocari *Diocles*, *Aſclepiades*, *Euryphon*, *Demetrii Appameus & Attaleus*, *Democritus*, *Eraſiſtratus*, *Chryſippus*, *Empedocles*, *Zenon*, *Erophilus*, *Aſclepius*, *Antipater*, *Heraclides Tarentinus*, *Menecrates*, *Praxagoras*, *Mnaſeas*, *Herodicus*, *Mileſius*, *Parmenides*, *Niceratus*, *Themiſon*, *Proculus*, *Soranus*, *Serapion*, *Apollonii Memphites*, *Citienſis & Glaucus*, *Philiſtion*, *Theſſalus*, *Tryphon*, *Socrates*, *Nicander*, *Philotimus*, *Luſius*, *Evenor*, *Caſſius*, *Clodius*, *Bachius*, *Silimachus*, quos fere autores habet *Cælius Aurelianus*, quid putamus nonullos habituros quod dicerent? Te vero dignum plane qui tanti Principis ſis curam ſortitus,

amare

amare na: vehementer debeo, qui ex commentariis noſtratium, velut ille aurum ex ſtercore cum ſelegeris, tantam omnium literarum cognitionem huic ſtudio intuliſti, quanta poteſt in hujus ordinis homine videri maxima; & ob hoc plane idoneus qui *Cælii* noſtri patrocinium ſuſcipias, ſiquidem recte dictum ſit antiquitus, patronum cauſis plerunque eſſe argumento. Quis enim aut rectius contra vitilitigatores defendet, quam is in cujus jam manu velut mancipio eſſe *Cælius* incipit? aut libentius, cum juſto ſacramento confirmare tibi auſim, hujus generis nihil omnino apud Latinos extare, ſtudio, diligentia, fide pari tractatum. De cujus tamen vita non ſatis quod in præſentia dicam occurrit, niſi quod cognomento ſatis divinare licet *Afrum* fuiſſe, quod ipſum per ſe, vel tacente me, ipſa ſatis dictio clamat. Ut autem *Galeno Plinioque* majorem credam, facit diligens illa ſeu in refellendo, ſeu in aſtruendo veterum autorum commemoratio, haudquaquam præteriturus eos ſi per ætatem meminiſſe potuiſſet. Hoc vero peculiariter ſibi ſumſiſſe videtur, ut græcæ literaturæ ſuis cognitionem commendaret, dum ſic Græcis omnia acceptum refert. Quæ res ſane nobis ſummam attulit difficultatem, ut facile nos ab editionis conſilio depelleret, dum antiquiſſima quæque hujus profeſſionis vel bonorum librorum inopia, vel temporum inſcitia obſoleverunt, niſi operam nobis ſuam ſtrenue *Joannes Cornarius* naviſſet, vir non modo medicæ rei, verum omnium literarum, quæ quidem ſint libero homine dignæ, doctiſſimo. Edidit autem, ut ipſe teſtatur *Reſponſionum*, quibus chirurgiam tractat, *Muliebrium paſſionum*, *Græcarum Epiſtolarum ad Prætextatum*, *Adjutoriorum*, *Medicaminum*, *Celerum paſſionum* libros, qui tamen temporum injuria interciderunt; qui nobis caſus propemodum & hos ipſos libros eripuiſſet jam ad interitum ſpectantes, niſi in lucem nobis aſſeruiſſet vir cum ſplendore vitæ, tum literarum ſtudio præditus incredibili *Philippus Furſtenbergius* Conſul Francofurdienſis. Habes igitur clariſſime vir, fœturam hanc apud nos proxime renatam animi erga te mei teſtimonium; qua ſi tibi emunctiſſimæ naris Viro ſatisfacio, vici: hoc enim vel maxime ſtudui: tum ſi qua ad medicinæ Candidatos utilitas perveniet, in lucro ponam. Vale & Principi me noſtro diligenter etiam atque etiam commenda. Baſileæ XXI. Auguſti, Anno M.D.XXIX.

DEDICATIO præfixa edit. Pariſ. 1533.

Excellentiſſimo Viro JOANNI BRAYLLON Medicorum apud Luteciam facile principi, Joannes Guinterius Andernacus, S.

CÆLIUM illum AURELIANUM de morbis Acutis quem mihi nuper emaculandum credideras, Vir Ornatiſſime, ad te remitto, formis Colinæi Typographi citra controverſiam in Galliis primi excuſum, leviterque potius quam ſeverè caſtigatum, ſimul ut voluntati tuæ, qua major mihi vix eſt ulla, obſecundem, ſimul ut ſtudioſos homines hoc etiam beneficio prolixius demerear. Qua in re ſi minus petitioni tuæ reſponderim, cogitato maluiſſe me prudentiam meam abs te deſiderari, quam benivolentiam. Cur enim non tibi de me tam præclare quotidie merenti, tamque honeſta in communem ſtudioſorum gratiam poſtulandi morem geram. Imo gratias potius referendas tibi cenſeo quod in tanta Medicorum turba unum me dignum exiſtimaveris, cui opus hoc Cælii in re Medica olim clariſſimi caſtigandum, edendumque committeres. Nam quis non abs te haberi aliquis optet, qui omnium doctorum conſenſu, communi hominum ſuffragio, ac etiam experientia principatum in arte noſtra, hoc eſt, Medica teneas, in cujus venerationem nunc pateant omnia, qui veluti præſens non tam privatis quam principibus viris, adeoque regibus numen expetare. Id quod non levi judicio hominum fieri aliquoties ſum expertus. Tam exacte Veterum, per quos hæc conſummatur profeſſio, ſcripta complexus es, tam diligenter recentiorum examinaſti, ut nihil tibi queat imponere. Accedit huc incredibilis per tot annos rerum plurimarum experientia, qua omnos nos per varias mortalium ægritudines, tamque manu ducis, ac ne alicubi vacillemus, confirmas. Jam quantum illud eſt, qui in maximis occupationibus nunquam intermittis ſtudia doctrinæ. Quippe nihil aut vetus, aut novum ex doctorum officinis prodit, quod non diligenter legas, diſcutiasque. Hinc etiam eſt, quod omnes qui aliquid de Litteris poſſunt judicare, ſingulari benivolentia comprehendas, tueare, juves. Proinde quicquid operæ in hoc auctore caſtigando inſumſimus, tibi, Vir Clariſ-

riffime, a quo accepi, nuncupatim dedico, cupioque ut Cælii noftri patrocinium fufcipias. Nam fcio non defore, qui calumniabuntur Veneris fandalium. Certe auctor, fi quid judico, lectu dignus eft vel hoc nomine, ut cognofcamus, quales tandem fuerint, quibuscum Galenus nofter certare acerrime dignatus fit. Item Vetuftas apud doctos non parum commendari folet. Præterea diligens illa feu in refellendo, feu in aftruendo Vetuftiffimorum Auctorum commemoratio plurimum habet authoritatis, eaque Latino fermone, quo hoc in opere ufus eft, Græcæ eruditionis, ut cuivis facile erit intelligere, peritiffimus. Cæterum dictio ipfius, Afrum fuiffe teftatur, haud paucis ante Galenum annis cognitum. Habes igitur, vir excellentiffime, penfum abs te mihi impofitum: quod fi gratum effe fentiam, ferio triumphabo: fi ftudiofi aliquid hinc utilitatis percipiant, percommode cecidit. Vale ex ædibus noftris Lutetiæ, Calend. Septemb. cIɔ Iɔ xxxIII.

PRAEFATIO Editionis Lugdunenfis 1567.

L E C T O R I S.

QUI in veterum fcriptorum Græcorum & Latinorum, veluti *Galeni*, *Athenæi*, *Aetii*, *Plini*, hujus ipfius *Cælii Aureliani*, aliorumque libris tantum Medicorum numerum citari obfervarit, fecum ipfe reputabit, opinor, plures olim eofque præcellentes viros in arte Medica tum exercenda, tum literarum monimentis confignanda, quam ullos unquam aliqua alia in arte vel fcientia colenda floruiffe. Ex quo Medicinam majore quondam, quam nunc fit, in honore, & multo celebriorem fuiffe perfpicuum eft. Sed in ea explicanda atque tractanda non eandem omnes viam fecuti funt, qua ad id quod vellent pervenirent. Omnium enim vetuftiffimi pharmaca plurima, vel ab herbis & ftirpibus, vel ab oraculis & infomniis petita, vel ex animalibus obfervata, ad varios fanandos morbos accommodata, id eft ἐμπειρίαν, literis mandarunt. Alii non folum medicamentis omnis generis, fed & eorum certo ufu atque effectu, & morborum differentiis atque caufis, ac aliis permultis, quæ ad artis perfectionem defiderabantur, λογικῶς defcribendis medicinam fumma cum laude amplificarunt. Alii multo anguftioribus terminis artem circumfcripfere. Eam enim neque longam, neque difficilem effe rati, methodum quandam feu rationem artis compendiariam tradiderunt. Hinc tres potiffimum nobiles fectæ extitere, ex ea re cui fingularum authores & defenfores omnia in hac arte tribuebant, nominatæ, quas prolixius explicare non eft hu-

DE CAELIO AURELIANO

VARIORUM ERUDITORUM TESTIMONIA.

Hieronym. Mercurial. Variar. Lect. I. cap. 10.

Cælius Aurelianus, sive potius *Soranus*, à Cælio Latinus redditus.

Val. Chimentellus de Honore Bisellii cap. XXIV.

Cælius Aurelianus haud semel meminit (*sellæ gestatoriæ*) inter veteres medicos apprime doctus, elegans, eruditus: omnino dignissimus, quem artis Asclepiadicæ terant alumni, nemo literarum amans ignoret, si tamen is est auctor & non L. Cælius Arrianus.

Renatus Moreau de missione sanguinis in pleuritide. pag. 28.

Lucius Cælius Aurelianus, vel ut nonnulli volunt *Arianus*, Sorani transscriptor aut interpres, patria & stylo Africanus, Lib. II. de Morbis acutis, sustinet mittendum esse sanguinem ex brachio quod fuerit dolenti lateri contrarium, certæ rationis causa quam sæpe memoravisse dicit. Ex quo videre est eum Archigenis sectarium extitisse, & in illius opinione conquievisse, cujus ætate Soranus floruit.

Hadrian. Junius Animadvers. Lib. VI. cap. 1.

L. Cælius Arrianus medicus, cujus extant Celerum & Tardarum Passionum libri, Aureliani nomine notior nunc est.

Ger. Joan. Vossius de Natura Artium Lib. V. cap. 12.

Trajani quoque & Hadriani ætate fuit *Soranus* Ephesius. Item fuisse videtur *Cælius Aurelianus* Siccensis, cujus habemus libros quinque Tardarum passionum, ac tres Celerum Morborum. Sorani enim meminit, Galeni non item, cum minime neglecturus, nisi major natu esset: laudare enim eos solet, ex quibus profecit.

Caspar. Barth. ad Statium Tom. II. pag. 193.

Methodicus insignis

Idem Adversarior. Lib. V, cap. 17. pag. 242.

Quæ ut penitius illustrentur, legendum censeo caput 8. Libro V. Tardarum apud *Aurelianum* Methodicum, & veteris Medicinæ quemdam Criticum.

Idem Advers. Lib. XXXVII. cap. 23. pag. 1711.

Vide *Cælium* præf. Acutarum; Scriptorum insignem, & quem exstare omnis litteraturæ interest.

Idem Advers. Lib. XXXVIII. cap. 3.

Methodicus insignis, & veterum Logicorum atque Empiricorum quidam generalis censor aut Criticus, est *Cælius Aurelianus*; sed quia peculiari quodam stilo usus est, vix ulli notus satis aut intellectus.

Idem Advers. Lib. XLVIII. cap. 19.

Laudatur idem (*Herophilus*) multoties & à *Cælio Aureliano* Methodico doctissimo, sed & stilo difficili, Scriptore.

Reines. Var. Lect. III. cap. 17. pag. 651.

Est alioqui *Cælius* iste Scriptor eruditus, qui Græcorum vetustissimorum, ut in sectas abierant, Doctrinas, diligentissime compilavit, digessit, recensuit & liberè excussit. Etsi enim *Methodicorum* sectæ fuerit adscriptus, quod inde conjicitur, quia *Themisonis*, *Thessali*, & *Sorani*, quem principem identidem adpellat, & semper sequitur, dogmata frequenter repetit & illustrat, laudatis eorum a nemine præterea memoratis libris, subinde tamen quod majores sui peccanter definiverant non erubuit vellicare. *Themisonem* circa curam cephalalgiæ, l. 1. c. 1. epilepsiæ, c. 4. paralyseos, l. 2. c. 1. podagræ, l. 5. c. 3. libere reprehendit: in cura elephantiaseos eum quædam erronea sensisse scribit, cum Methodicam disciplinam nondum liquide, ab Asclepiadis erroribus & secta adhuc circumfusus, perspiceret, l. 4. c. 1. l. 5. c. 2. *Thessalum* itidem l. 1. c. 1. l. 2. cap. 7. Omnium vero veterum in curatione dolorum articularium Ordinationes, *Dioclis*, *Praxagoræ*, *Erasistrati*, *Erophili Sectatorum*, *Asclepiadis*, *Heracliti* lib. 5. c. 2. Et cap. 1. longe plurimum in sanandis Ischiadicis varietates, inconstantias & errores pertransit, ne *Hippocrate* quidem intacto. Stilo ut ferebat seculum (quinto enim vixisse arbitramur, cum linguæ latinæ puritas Europearum gentium idiotismis & Hunnorum Gothorumque Barbarie pene decoxisset) & genius patriæ, quæ *Sicca Veneria* Africæ non ignobile opidum fuit, usus est grandi, implexo, difficili, ad tautologias usque luxuriante, irregulari, semisolæco nonunquam, modo archaismis, modo peregrinis & novis a vulgo acceptis suspendente lectorem, omnino

nino mirifico, quasi Ennodii aut Fulgentii alicujus, ut Latini Græcum videri voluisse, Græci locutum Latinè existimare possint: Græcorum ubique adfectator est & interpres, interdum infelicitate etiam sua festivus. Quamvis enim ubique fere crepet Græcos, in horum tamen literis non minus profunde doctum fuisse & minutiis præsertim Grammaticis non nosse attendere adparet: nonnunquam etiam scientem volentem usitata significatione neglecta novam utcunque quadrantem vocabulis imposuisse, ut cùm *lexipyreton tempus* dicit ἀπυρεξίας horas, quibus æger à febre vacat; cum veteres de Medicamentis febrem tollentibus ἀπὸ τοῦ λήγειν, lexipyreton, & alexipyreton ἀπὸ τοῦ ἀλέξειν usurpaverint: Alexipyretos compositio est apud *Scribon*. c. 96. Lexipyreta epithemata apud *Paulum* l. 7. c. 18. *Nicol. Alex. Sect*. 35. *n*. 1. 2. 3. 4. cum ὀνειρώγονον & ὀνειρωγμὸν confundit c. 7. cum sint diversissimæ adfectiones: ἐσχάρωσιν, quo crustæ cauteribus factam inductionem vocant Græci, reddit scarificationem l. 4. c. 7. vocabulum Græcum abjecta capitali corrumpens, & latinum longe alia ab usitata significatione (est enim scarificatio cutis lancinatio facta scalpello *Colum*. l. 6. c. 7. quod σκαριφᾶσαι dicunt; Barbari *charaxationem*, quia σκάριφος, ξέσις, γραφὴ *Hesychio*, & linearum, characterumque & liturarum impressio) ponens. Cum anxietatem, jactationem, & incontinentiam, qua ægroti, maxime quibus humor vitiosus os ventriculi obsedit, locum subinde mutant, ad quævis δυσαρεστοῦνται, & summa inquietudine adficiuntur, quam Græci ἄλυν, ἄλυκην, ἀλυχήν, ἀλυσσὴν, ἀλυσμὸν & ἄλυσιν vocant, adpellat *concatenationem mentis* l. 3. c. 2. quasi ἅλυσιν, quod catenam significat, dixissent isti: Cum *venam laxare* dicit, ex eo quod Græci σχάσαι φλέβα, *Pollux* l. 4. c. 25. σχάσαι autem hac locutione, est σχίσαι, secare, findere, pertundere: cum *poros* πώρους, lapidationes Barbaro-Latinis, & Sakeas in articulis Concretiones, Latine *transitus* dici posse docet l. 5. c. 2. Cujus ignorantiæ socium habet *Gariopontum* quoque, ut notavimus c. 12. p. 553. Quia autem Græcos hoc opere sibi proposuit, inprimis antiquos, vel imitandos, vel exponendos, vel arguendos, nemo mirabitur, si *Celsi Pliniique* utpote Latinorum ex instituto non meminit. Perperam enim persuasi sunt viri docti, non potuisse, quia ætate hos præcessisset; ubi cum opinione falsa luctari nos oportet. Nam præterquam quod dicendi genus incomtum & semibarbarum reclamat, certe ex ineptis Græcarum vocum etymologiis (v. g. cum podagram a ferali dolore ita dici argutatur, siquidem omne quod immite fuerit agreste vocamus, l. 5. c. 2. Cum μανίαν dictam modo quasi μονίαν, quod perseverantius corpus teneat ac difficile pellatur: modo quod animum ultra modum laxet; μανὸς enim dimissius sive mollis: modo ἀπὸ τοῦ λυμαίνειν, quod polluat ægrotantes: modo ἀπὸ τοῦ μονοῦσθαι, *quod desertum sive solitudinem cupientes faciat ægrotantes*, l. 1. c. 5. Cum ὀρθόπνοιαν contrario vocabulo suæ virtutis nomen accepisse, & cum sui ratione convertat ac depravet, tamquam corrigat, *spirandi correctionem* vocari ait l. 3. c. 1.) & e corruptelis earum, ut cum σφυγμὸν μυρμηκίζοντα seu formicalem, adpellat *Myrmezonta* l. 2. c. 14. ὑμένα ὑπεζωκότα, *Hypozygon Membranam* c. 12. νομὴν, *menomen* l. 4. c. 3. l. 5. c. 8. ὠμήλυσιν, *omelsin* l. 4. c. 3. οὐρήθραν, *uretam* l. 5. c. 8. & 10. ἐσχάρωσιν, *scarosin* l. 1. c. 4. item ex irregulari earum ad Latinorum Modulos flexione, (ut quod Græce erat περὶ κοινοτήτων reddidit *de cœno-*

notetis; quasi *de cœnotetibus*, vel potius *de communitatibus* dicere non licuisset, l. 2. c. 12. & 13. l. 3 c. 1. & 4. l. 4. c. 1. quæ rudibus seculis delirorum Grammaticorum in Africæ & Europæ claustris Φθειριώντων, ægrisomnia & mucidæ lautarum in Italia & Græcia dapum reliquiæ sunt) nudum, uti loquitur ipse, & probabile est, elapsis seculis melioribus, quæ annis quingentis a constituta Monarchia communiter circumscribuntur, vixisse. Et quomodo si *Celso* prior fuit, sub Julio & Augusto, *Themisonem*, qui Pompeji M. ætate floruit & ab ipso videri audirique potuit, connumerat veteribus? quomodo *Thessalum* Neronis, & *Soranum* Adriani Principatu celebrem, ipse prædecessor, sequi se profiteri, eosque partim laudare, partim reprehendere toties *in libris tardarum* potuit? *Galeni* vero mentione, non quod non novisset virum per ætatem, ut volunt; sed consulto abstinuit ab eo, qui sectæ *Rationalium* acerrimus ὑπερασπιστής, & cum ingenio juxta & dicendi facultate polleret, *Methodicos* & *Empiricos* ad unum omnes pene confecisset, maxime *Thessalum*, quem *Cælius* optimum propemodum maximum adpellare gestit, ejusque τερατώδεις κοινότητας, quas sine causarum notitia ad curationes morborum sufficere putaverat, indignis modis fuisset insectatus: qua judicii libertate, (cæteri malignitatem & dicacitatem adpellabant) eloquentia, & excellente doctrina, odia multorum & vivus in se concitavit, & sustinuit mortuus, ut parcè propterea a medicis proximis, maximè sectariis, & Latinis laudaretur.

Martin. Lister. Medicinal. Exercit. de Hydrophobia.

Atque hæc ex *Cælio Aureliano*, veterum medicorum nulli secundo, exscripta habui.

Joan. Andr. Quenstedt de Patriis illustrium Doctrina & Scriptis Virorum pag. 680.

Siccensis Afer fuit Cælius Aurelianus (qui claruit A. C. 180.) ab aliis dictum *Soranus Latinus*, professione Medicus, vir nulli Græcorum secundus, & in recitandis fide antiquorum sententiis admirandus. Hic Sorani Ephesii libros Latino, minus compto tamen sermone transcripsit, & nunc Methodicæ sectæ scriptor unicus superest, teste *Cl. Conringio tractatu inedito de Scriptor. Secul. II. cap.* 4. Idem reliquit libros V. de Tardarum Passionum curationibus. Credunt nonnulli ipsum Plinio & Galeno fuisse majorem. Quam id egerit, ut Græcæ litteraturæ cognitionem suis commendaret, vel inde patet, quod omnia Græcis accepta refert. Vide *Johan. Glandorpium Onomastic. Roman. p.* 180.

Joan. Alb. Fabricius Bibliotheca Latina, edit. 1708. pag. 680.

Cælius Aurelianus Siccensis, cujus *celerum sive acutarum passionum* libri tres à Jo. Guinterio Andernaco emendati atque primum editi Parisiis sunt apud Simo-

monem Colinæum 1533. in Octavo. Quinto anno ante Jo. Sichardus ejusdem Cælii libros quinque *tardarum sive chronicarum passionum* seu morborum, a Theobaldo Fettichio Wormatiensi, Ludovici Principis Palatini Medico, acceptos vulgavit Basileæ 1529. in Folio. In Græcis constituendis & exponendis, quæ in hoc Scriptore plurima occurrunt, Sichardus adjutum se esse testatur a Jano Cornario, cui plurimum sane hæ litteræ debent. Utrumque Cælii opus ad fidem MSti emendatum & notis illustratum, nomine suppresso, Lugduni (non Londini, ut legitur apud Merklinum p. 135. & in Pandectis Brandeburgicis) edidit Jac. Dalechampius 1579. in Octavo. Novam editionem ante plures annos promisit Nic. Blancardus in præf. ad Arrianum de expedit. Alexandri. Pridem etiam est quod virum Excell. Georgium Francum a Frankenau, Potentiss. Regis Daniæ Archiatrum in Cælio illustrando, luculentissimaque ejus scriptoris editione concinnanda, occupari accepimus. Th. vero Bartholinus inter deperdita sua memorat, notas & emendationes in Cæl. Aurel. pag. 88. de Bibliothecæ suæ incendio. In libris chronicarum passionum plura emendat illustratque Th. Reinesius lib. III. variar. lect. cap. 17. & 18. L. Cælius Arrianus dicitur Adr. Junio tom. 4. lamp. Gruteri p. 457. & Val. Chimentello p. 130. de honore Bisellii. At Cælium Aurelianum vocandum esse non dubitant plerique alii viri Doctissimi, Reinesio p. 656. seq. laudati. Quia Galeni nusquam meminit, illo superiorem fuisse ætate putabat Vossius p. 98. libri de Philosophia. Sed aliud videtur eidem Reinesio. [*Reliqua huc transscribere supersedemus, ex proxime præcedentibus ex Reinesio adductis uberius petenda.*]

INDEX CAPITUM
LIBRI PRIMI
de MORBIS ACUTIS.

LIBRI SECUNDI DE MORBIS ACUTIS.

XXVII.

LIBRI TERTII DE MORBIS ACUTIS.

INDEX CAPITUM

LIBRI PRIMI DE MORBIS CHRONICIS.

Li-

LIBRI SECUNDI DE MORBIS CHRONICIS.

LIBRI TERTII DE MORBIS CHRONICIS.

LIBRI QUARTI DE MORBIS CHRONICIS.

LIBRI QUINTI DE MORBIS CHRONICIS.

CÆLII

CÆLII AURELIANI

METHODICI SICCENSIS

CELERUM VEL ACUTARUM PASSIONUM

LIBER I.

AIUNT *Ippallum* Pythagoricum Philoſophum interrogatum quid ageret, reſpondiſſe, [a] *nondum nihil: Nondum quidem mihi invidetur.* Si igitur proficientium teſtis eſt invidia, quæ nobis olim comes eſt, magna gerimus, in his [b] quæ gerimus. Placet itaque, BELLICE diſcipulorum ſumme, CELERUM PASSIONUM libros ſcribere, quos tibi utiles magis quam neceſſarios fore confido. 1

a videtur legendum admodum nihil.

b quæ cum invidia gerimus.

Utiles inquam, ut ſi qua forte à *Græcis* obſcurè dicta ſunt, revelentur. Nonnunquam neceſſarios: hæc enim neceſſario, in quod ſunt poſita, me tradente legiſti. Nam interrogationum ac reſponſionum libros, quibus omnem medicinam breviter dixi, jamdudum ad *Lucretium* noſtrum perſcriptos aptiſſime deſtinavi. Is enim, ut noſti, ex omni parte Græcarum ſcientia præditus eſt literarum. 2

Principio te ſcire volo, omnium *celerum paſſionum* aliquas eſſe *cum febribus*, aliquas *ſine febribus*. Quarum neceſſario cum febribus, ſunt plurimæ, ut *phrenitis*, *lethargia*, *pleuritis*, *peripneumonia*. Sine febribus autem *ſynanche*, *cholera*, & id genus, ſicut 3

Diviſio celerum paſſionum.

cut ex consequentibus docebimus. Sed exordium sumemus ab his quæ cum febribus esse noscuntur: siquidem *febres sunt acutis magis comites passionibus*, in quibus est *phrenitis* præponenda.

4 *Phrenitis unde dicatur.* Nomen igitur sumpsit à *difficultate mentis*, sicuti & *dysenteria*, & *dysuria*, quòd urinam vel ventrem impediant. Φρένας enim græce mentes vocaverunt, quarum, ut supra diximus, impedimentum phrenitica ingerit passio. *Demetrii definitio,* Nam *Demetrius* Herophilum sequens libro sexto quem de passionibus scripsit, hanc definiens, *delirationem* dixit *vehementem, cum alienatione, atque febre, desinentem in interfectionem celerem, aliquando & in sanitatem.*

5 *exploditur.* Sed neque à deliratione vehementi alienationem differre quisquam existimet. Hanc sanè passionem non frequentius cum febribus, sed jugiter ac necessario nunquam sine febribus, esse accepimus, dehinc ultra disciplinam elatus, longa hoc diffinitione explicasse perspicitur, adjiciendo, cito interficentem esse passionem vel desinentem in sanitatem celerem. Erat facile [1] *acutam* vel *celerem passionem* dicere, quòd in utranque partem ocyus feratur, & esset hoc diffinitioni sufficiens.

6 *Asclepiadis definitio.* *Asclepiades* primo libro de celeribus scribens passionibus, *phrenitis*, inquit, *est corpusculorum* [2] *statio, sive obtrusio in cerebri membranis frequenter sine* [3] *sensu, cum alienatione, & febribus.* Hanc ipse [4] explorans diffinitionem, *cum febribus*, dixisse inquit: siquidem sine his etiam mente alienantur qui *papaver*, aut

1 hinc observa quos morbos *acutos* veteres apellarint.

2 Voces has *statio* & *obtrusio* Græci στάσιν & ἔμφραξιν dixerunt.

3 sequentia indicant legendum, *consensu.*

aut *mandragoram*, aut [4] *altercum* biberint, aut *immenſa ira*, aut *nimio timore* commoti, vel *mæſtitia* etiam compreſſi, aut *epileptica* ſunt agitati paſſione; [5] *ſine conſenſu* (inquit) diffiniens, ne etiam pleuriticum vel peripneumonicum phreniticum putaremus, qui in [6] ſtatu vigore paſſionis ſeptima vel octava die ſæpe mentis erroribus agitantur. Ejus ſectatores qui- 7
dam, reſiduam partem diffinitionis [d] differentes *ſtationem* corpuſculorum vel *obtruſionem*, ajunt eum dixiſſe *ſecundum membranas cerebri*, ſiquidem ſint etiam [e] medullarum ſpinæ membranæ in quibus cum fuerit obtruſio, non ingerit phrenitim. *Pluraliter* autem uſum dicunt, ut membranas diceret. Siquidem ſive per multas, ſive per omnes id eveniat, ſi *ſingulariter* poneret, negaret eſſe in multis; ſed quiſquis hunc ſequeretur, unius eſſe membranæ cauſam putaret. *Frequenter* autem quod adjecit diffiniens, quidam ſequentibus adſcripſerunt, ut ſic intelligamus, *frequenter ſine conſenſu*: quia conſenſu vehe-
mens fit aliquando phrenitis. Alii vero antecedenti- 8
bus eſſe inquiunt jungendum, ut ſic intelligatur: *frequenter ſtatio, vel obtruſio*; quomodo enim febrem illam vehementem dixit, cum de cauſis tractaret, quæ per ſtationem vel obtruſionem fuerit; illam vero ſolubilem, atque levem, quæ ex turbatione fuerit liquidarum materiarum, atque ſpiritus. ſic etiam *phreniticam poſſionem* illam dixit eſſe *vehementem*, quæ *ſtatione* vel *obtruſione* fuerit effecta *corpuſculorum*. Alii vero non, inquiunt, quod ſine [f] obſtruſione fiat aliquando phrenitis, id Aſclepiadem dixiſ-

[d] explanantes στάσιν vel ἔμφραξιν

[e] medullæ

[f] obtruſione

4 quod Græci ὑοσκύαμον appellant.

5 morbus enim is per protopathiam fit, non ſympathiam.

6 alterutrum horum, tanquam gloſſema alterius, videtur intruſum.

[g] putemus
[h] ſolum
[i] ἐμφράξεις.

xiſſe [g] accipiamus, ſed quia [h] ſola ex vehementi. Sunt etiam quædam in hominibus ſanis [i] obtruſiones.

9 *Perſtringitur.*

[k] contra

Erat igitur melius, ut manifeſtis & conſequentibus verbis intelligendam traderet paſſionem, & non per occultam atque diſſonantem obtruſionem, & quæ fortaſſe neque eſſe probetur, ſicut libris quos [k] intra ſectas unius [7] *ſcriptoris* auctoritate edidimus, docebimus. Sed neque oportuit eandem obtruſionem ſimul *phrenitim* atque *phreniticæ paſſionis cauſam* vocare. Siquidem vis [8] loqvutionis nihil aliud deſignat, quàm phrenitim eſſe phreniticæ paſſionis cauſam.

10 Etenim dicere abſurdum eſt, quòd ſecundum *Aſclepiadem* cauſa ea [9] ſcriptionum ſive partitionum ſit quas Græci *categorias* appellant, non appellationum quas iidem *proſegorias* vocant: Non enim alienationis aut febrium, ſed alienandi, vel febricitandi cauſas eum nominare: & ſic etiam phrenitizandi non phreniticæ paſsionis cauſas dicere. Nam primum ad [10]

11 aliud [11] ex alia re tranſire videbimur: Utrum ne partitionum, ſive adſcriptionum, an appellationum ſint cauſæ: de qua re, cum de paſsionum cauſis ſcribere cœperimus, dicemus. Dehinc paululum progrediens, ait: *at quæ ſtatio corpuſculorum, ſive obtruſio in qualibus, vel ex qualibus, corpuſculis fiat, atque etiam quomodo ea quæ partibus eveniunt totum commoveant corpus, ac febres generent, in his quæ decimo libro, ſcripſimus enodavimus.* [12] *Nec enim febres*, inquit, *cau-*

7 Sorani, quem potiſſimum ſequebatur.

8 definitionis ab Aſclepiade traditæ

9 *appellationes* Aſclepiadici προσηγορίας vocabant, ſeu *nomina* ipſa rerum ut φρενῖτιν, παρακοπὴν. *Scriptiones* verò ſeu *partitiones* verba è nominibus ipſis efficta, ut φρενιτίζειν, παρακόπτεσθαι.

10 diſputationem intempeſtivam.

11 quam hic agimus.

12 Aſclepiades putabat aliud eſſe πυρετὸν, aliud πυρέττειν, & propterea cauſſam eſſe putabat aliquam τοῦ πυρέττειν

causæ generant, *sed febricitare.* Oportebat autem proprie, non improprie loqui.

Alii hæc defendentes ajunt, eum verbis significasse phrenitim esse passionem ex obtrusione effectam, habereque consuetudinem, pro effectu causas ponere. Nam [13] luem diffiniens, *lues* inquit, *est qualitas insueta, in his, ubi est, locis consistentium animalium, quæ è communi causa facilibus morbis & interfectivis adficiuntur.* Etiam nunc luis causam pro effectu sumpsisse perspicitur. Causa etenim luis, est qualitas: Lues autem declivitas in ægritudinem prona, atque [l] celeberrima, communibus antecedentibus causis. Et in aliis verò his utitur sæpe [m] sumptionibus quas Græci μεταλήψεις appellant, ut exempli causa, dicat densatum liquorem, pro partibus liquoris densatis: partes enim ad totum redigit. Sed neque expiant his maledicta, [n] sed ostendunt etiam in aliis similibus peccatis adfectum. Quærimus enim non si consuetudinem habuit [o] sumptionis faciendæ; sed utrum hæc consuetudo recta esse videatur. Externa etenim si fuerit hæc à diffinitionibus consuetudo, veniam fortasse merebitur: in [14] diffinitionibus vero non poterit ad veniam pertinere. Oportebat enim diffinitivé loquentem propriis uti sermonibus, & non abusivis, neque [p] sumptionibus, quæ in contrarium sæpe vocentur. Neque nunc *obtrusio causa est phreniticæ passionis*, sicut in aliis ostendimus: Neque causam debuit pro effectu accipere, neque in *membranis* consequens est, obtrusionem fieri, sed in

Marginal notes: 12 *quomodo ab aliis defendatur.* — 13 — 14 — [l] plurimis infesta — [m] transsumptionibus — [n] verum — [o] transsumptionis — [p] transsumptionibus

τεῖν quæ dictio κατηγορία est non τοῦ πυρετοῦ, quæ vox est προσηγορία. itaque is putabat ἔμφραξιν causam esse τοῦ πυρετιῖν, i. febricitandi, τὸ δὲ πυρετεῖν τοῦ πυρετοῦ.

13 Pestem aliumve morbum malignum endemium.

14 si in aliis rebus id usurpetur, quam definitionibus.

in *sensibus*, hoc est in *sensualibus viis*, quas Græci αἰσθητήρια vocant. Omnis enim phrenitidis caussam vel substantiam, alienationem generaliter; communiter autem alienationis substantiam in sensibus con-
15 stitutam, existimavit *Asclepiades*. Denique in diffinitionum libris alienationem diffiniens, hoc genere explicavit: *alienatio est passio in sensibus*, ex qua aliqando [15] majores intellectus efficiuntur capacitate, non consensu aliarum viarum; aliquando vero viæ capaciores motibus; sed hoc [q] tardans inquit, ac sine febribus, [r] furor vocatur, quem vulgo insaniam dicunt: recens autem atque cum febribus, neque cum sensu phrenitis intelligitur. Si igitur phrenitis passio est *in sensu*, non recte eam principaliter diffiniens *obtrusionem* dicit esse in *cerebri*
16 *membranis*. Addo etiam fieri phrenitim ex [16] consensu perseveranti ac vehementi, sicuti ex aliis antecedentibus causis. Oportuit ergo etiam in eo quod diffiniens adjecit, verbum frequentiæ servare ordinem, ne dicendi ambiguitatem daret. Ex qua ejus sectatores inter se plurimum pugnaverunt. [17] Mentitur etiam aptissime; cum suam explanans diffinitionem, dicit quòd papaver alienationem facit. Soporiferam etenim ingerit [18] *pressuram*. Hoc adeo defendentes quidam ejus sectatores, ajunt etiam somno fieri alienationem.

q diuturnum

r μανία

Ipse

15 majores impetus (nempe corpusculorum quæ obtruduntur) capacitate viarum, sine aliarum partium consensu: aliquando viæ capaciores motibus (nimirum cum hic morbus fit ex turbatione liquidarum materiarum & spiritus) ut sup. §. 8. de febre dixit.

16 ut peripneumoniæ & pleuritidis: sed ea potius παραφρενῖτις est.

17 visus & cognitus mihi, qui esu cicutæ in jusculo sumptæ loco apii hortensis, stolidus & mente captus reliquum vitæ tempus transegerit.

18 altum profundumque somnum.

Ipse denique *Asclepiades* in primo libro *celerum* 17
passionum, [19] furiosos inquit facere somnum; sic etiam alienationem [20] faciunt. His nos respondebimus, differre pressuram à somno, quia contra naturam est. Etenim pressura intelligitur contra naturam somnus. Papavera autem pressuram, non somnum faciunt. At si accipiunt etiam pressuram somnum vocari, quæ necessario contra naturam est, oportebit etiam *lethargos* dicant alienari, & erit diffinitio *phreniticæ passionis lethargiæ* communis. Et in lethargis obtrusio est secundum *Asclepiadem* in membranis cerebri cum febribus ac sine consensu. De hinc etiam in furore non febricitantium communis erit definitio; in his enim, ipse ait, obtrusionem in membranis cerebri frequenter sine febribus atque cum alienatione effici.

Huic occurrentes quidam ajunt quod inquit, *cum* 18
febribus, duo significare. Unum quod *tardantem* cum *Distinguitur.*
membranarum obtrusione longi scilicet temporis [21] *febrem* significet, & non ex ipsa sumpserit exordium: aliud cum febribus quidem, sed ex causa obtrusionis membranarum natis, febres oriuntur parvæ atque mitiusculæ, cum in minutissimis fiunt plagæ sive *f* percussa, atque adfricationes, quæ corpori minimum *f percussus*
accendere fervorem possint. Sed etiam nunc confi- 19
tentur confusum dictum, si ex [22] hoc duo significat, [23] alterum ex his verum, alterum falsum. Dehinc febrem fieri in phreniticis ex obtrusione membranarum *t* solitum accipiamus, eorum tamen dictis id re- *t solitam*
pu-

19 quosdam maniacos fieri ob somnos longiores.

20 *somni* subintellig.

21 quæ non ex ipsa, vel phrenitide, vel obtrusione phrenitin gignente, quod potius est.

22 hac interpretatione.

23 Ambo enim vera esse non possunt.

pugnat. Additur enim alienatio febribus, denique etiam obtrusio ex qua alienatio fiet. Quod igitur [24] secundo sequitur, causa [25] prioris esse non potest. Addo etiam febrium quæ per totum corpus exardescunt causam ex obtrusione membranarum factam, 20 qua totum corpus accendatur, ratione carere. Etenim in *epilepticis*, quibus etiam [v] *raptus* omnium membrorum ex cerebri membranis, atque majore causa secundum Asclepiadem [w] descendit, quapropter etiam phlebotomiam probat adhibendam, oportebat magis ac vehementius febrem accendi. Siquidem majora corpuscula majoribus mista cum toto majores faciant plagas sive percussiones & adfricationes. In libris denique diffinitionum, phrenitim inquit esse alienationem repentinam cum febribus. Sed etiam [x] novus furor, quem insaniam vocant, sæpe movetur cum febribus.

v convulsiones

w conscendit

x subitus

21 Nos igitur manifeste atque breviter quantum res patiuntur, intelligentiam, sive diffinitionem passionis trademus, dicentes, *phrenitim esse alienationem mentis celerem, cum febri acuta, atque manuum vano errore, ut aliquid suis digitis attrectare videantur*, quod Græci [y] κροκιδισμὸν, sive [z] καρφολογίαν vocant, *& parvo pulsu ac denso*.

Auctoris definitio.

y floccorum collectionem.

z festucarum collectionem

24 obtrusio. 25 febris.

CAPUT I.

Utrumne sint signa phreniticæ futuræ passionis.

22 DE hinc quærendum, utrum ne sint *signa phreniticæ futuræ passionis?* Nam multi sectarum principes, inter quos fuit & *Asclepiades*, signa fu-

tu-

turæ paſſionis poſuerunt. At *Theſſalus* & ejus ſecta- [*Theſſali ſententia.*]
tores, id poſſe fieri negant, dicentes, quia ſi futuræ
phreniticæ paſſionis ſigna vera atque neceſſaria fuiſ-
ſent, oportebat omnes in iiſdem conſtitutos neceſſa-
rio eſſe phreniticos. Nunc vero quidam cum his affi-
cerentur ſignis, in phreniticam paſſionem non ve-
nerunt. *Secundo* oportebat etiam aliarum paſſionum
futurarum eſſe ſigna. Nullius autem futuræ paſſionis
ſigna eſſe perſpicimus. Neque igitur phreniticæ paſ- 23
ſionis eſſe poſſe ſigna credamus. Sed neque praeſtan-
tius [a] quicquam antecedentium cauſarum, ut adu- [a aliquid quam antecedens cauſſa]
ſtio, cruditas, vinolentia, atque exercitium poſt
cibum, vel manſio ſive ſomnus in ſpeluncis [b] con- [b affertur *ſubint.* pro ſigno.]
fertur, aut nova politura in muris [c] parietis cubicu-
lorum. Hæc alias quoque paſiones ingerunt genera- [c & parietibus]
liter, ut *lethargiam*, *apoplexiam*, *epilepſiam.* Neque
multos, tempore certo, ſpecialiter phreniticam in-
currere paſionem, ut [1] Autumno vel alio quolibet,
firmum eſſe credamus. Incertum eſt enim, ſiquidem
non [2] omnes phrenitici efficiantur, ſed alii diverſis
afficiantur paſionibus. Neque etiam vigilare, ac ju- 24
giter cum dolore [d] urinam reddere parvum, vel plu- [d urinæ]
rimum, atque gravedine vel dolore capitis, vel oc-
cipitis, vel clunium affici, aut oculorum rubore,
certa ſigna ſunt. Hæc enim ſigna communia ſunt [*Signa communia male affectarum meningum.*]
paſionum, quæ *vexata membrana cerebri* fiunt, at-
que inde male laborantium ægrorum, nec neceſſa-
rio omnium, ac ſemper *phreniticorum.* Dehinc au-
dacia ſine ratione, vel è contrario [3] ſecuritas & hi-
laritas, non futuram, ſed præſentem alienationem
deſignant.

Hæc

1 cujus conſtitutionem ad cauſſas antecedentes referebant.
2 certo tempore.
3 ſine ratione.

Ab Aſclepiadis ſectatoribus rejecta.

25 Hæc expugnantes *Aſclepiadis* ſectatores contra *primum* reſponderunt; quanquam, inquiunt, ſignis futuræ paſſionis ægri afficiantur, ratione tamen certa non in ipſam plerunque veniunt, ſiquidem imminentem paſſionem [e] cohibeat medicinalis vera curatio; quod inquiunt debemus diffinitione explicatum accipere. Etenim furore febricitantium, non ex obſtruſione membranarum, quæ non [4] ſinat, initium ſumere. Non igitur negant *ſigna* fuiſſe futuræ paſſionis.
26 Dehinc ſignorum quædam inquiunt ſecundum *Aſclepiadem* eſſe neceſſaria, ut cordis vulneratio mortis ſignum: quædam non neceſſaria, ſed frequenter futura ſignificantia, ſicut membranæ capitis vulneratio moriturum vulneratum ſignificat. frequenter enim hoc, non jugiter, ac neceſſario contingit. Futuræ igitur phreniticæ paſſionis ſigna frequentiam non neceſſitatem futurorum [f] deſignantia. quapropter [5] manet genus futuræ phreniticæ paſſionis in ſignis, quanquam non neceſſario in eam veniant ægrotantes. [6] Contra *ſecunda* vero hæc [g] probaverimus & de ſingulis ſcribentes docebimus.

27 Dehinc poteſt etiam ſoli phreniticæ paſſioni hoc privatum inveniri; ut enim ab aliis paſſionibus differt, ſic etiam cum nondum eſt, [h] differre cæteris, reſpondentes ajunt; antecedentes cauſas quas *procatarcticas* appellant, ſingulares quidem, non eſſe futuræ paſſionis ſigna, ut neque rem ſine tempore, neque [i] concurrentia, ut forte *oculorum ſanguinolentia*, vel *capitis gravedo*, ſed in unum coacervata, atque con-

e inhibeat

f deſignare

g probabimus

h differre cauſam ejus a

i ſymptomata quæ morbum ſequuntur.

4 deſinat. i. auxilio medicinæ tollitur.

5 certum eſt eſſe ſigna futuræ phrenitidis.

6 Nos vero probavimus antecedentes cauſſas quas ſigillatim ſcripſimus, & docuimus, debere ſoli phreniticæ paſſioni privatas inveniri.

concurrentia omnia. *Audacia vero ſine* [7] *ratione, atque hilaritas, certa ſignificatione indicant ſigna futuræ phreniticæ paſſionis*: Nam ſicuti & in [k] externis, præſentia parvitate [l] jam latentia pro futuris accipimus. Igitur *Theſſalus* primo libro diætetico præcepit, *phlebotomari in ſtricturam magnam venturos;* atque hos ita deſignat, *jugiter febricitantes, & uſque ad dimiſſionis tempus ſubmerſo pulſu affectos, frequenter vel cum dolore urinam reddentes;* cum hæc præſentis jam ſint vehementiæ ſigna, non futuræ. 28

[k] affectibus & morbis

[l] adhuc

Ex ea enim ſignificatione futuram dicunt intelligi *phrenitim* quæ non [m] naturalis eſt, ſed multorum placitis firmata. Dehinc præſentis paſſionis ſigna neceſſaria eſſe confitentur. Ajunt enim quædam eſſe quæ futura denuntient, quædam quæ ſæpe futura, quorum ſecunda futuræ phreniticæ paſſionis eſſe dicunt, ſiquidem non neceſſariò ſequitur. Quid enim eſt *repugnans?* omne etenim ſignum ad eam rem quam [n] ſignificaverit intelligitur; eſt enim ex his quæ ad aliquid intelliguntur. Quomodo igitur ſignum vocari poteſt cujus non ſolum præſens non eſt quod [o] oſtenderit, verum etiam in quibuſdam neque erit. 29

[m] neceſſaria

[n] ſignificat

[o] oſtendit

Secundum nos itaque, *declivitatis atque pronæ ægritudinis in phrenitim ſignum recte nuncupatur*, ut labiles in paſſionem, ægros pronuntiemus, quos Græci ἐπινόσους totius appellatione vocant. Ipſius enim verbi qualitas, ſive veritas excuſſa, deſignat aliquid eſſe, *quo res ferantur, nec tamen neceſſario venturæ.* Signa igitur res ipſa ſemper præſens, quæ ſignificatur, oſtendit, qua ſæpe etiam futura noſcuntur. Alia vero eſſe *ſigna declivitatis in phrenitim*, alia in *le-* 30

Calii ſententia.

[7] Hæc ſigna oſtendunt jam gliſcentem: quæ futura & non præſens dicitur, quia adhuc parva eſt.

lethargiam atque cæteras passiones, ex his redde-
p incipiemus — re *p* cœperimus, cum sua suis manifestabimus.

CAPUT II.

31 *Quæ sequuntur eos, qui in phreniticam passionem proni intelligantur, quos labiles diximus.*

Signa phrenitidis

IN *phreniticam* igitur *passionem pronos* vel declives sequitur *febris acuta*, atque difficile ad superficiem corporis ascendens, *pulsus* [a] *humilior*, *densior*, *vultus subinflatus*, sive plenus, *sanguinis per nares destillatio*, *vigiliæ juges*, aut *turbatus somnus*, & *insania turbulenta*, *mentis solicitudo*, *ac pravitas sine ratione*, *frequens tergorum est* [b] *versio jacendi cum capitis assidua commutatione.* Aliquando etiam *sine causa hilaritas*, *oculorum rubor cum levi lachrymatione*, & *circumjectio manuum sine ullo capitis dolore*, *articulorum frigus sine* [c] *tremore*, *urinæ abundantia*
32 *flavæ*, *aquatæ*, *tenuis*, *& paulatim exclusæ*. Aliquibus etiam *sonitus capitis*, atque *aurium tinnitus*: dolor quoque capitis repentè non quiescens, *nulla ex manifesta ratione præcordiorum etiam tensio*, *visus attentus*, vel *frequenter palpebrans*.

a obscurus

b inversio jacendo, vel jacentis

c febrili

Quidam *Medici*, ex quibus sunt *Asclepiadis* sectatores, etiam attendunt *aeris qualitatem*, quam Græci κατάςημα vocant, & *tempus*, & *antecedentes causas*, & *naturam*, & *ætatem*. *Aeris* inquiunt habitum, ne is calescat, quòd ejus [1] causis plurimos afficiat, ut sæpe oculorum inducat *lippitudines*, vel *ulcera*. *Tempus* autem, ut æstatis finem vel autumnum. In his enim ajunt hanc frequentare passionem.

1 i. e. ardor, æstus; frequentius usurpatur vox græca καῦμα.

nem. *Antecedentes* inquiunt *causas*, ut vinolentiam 33
vel vigilias, ac juges [d] adustiones. *naturam* inquiunt, ægrotantis, ut si fuerit mente mobilis, atque iracundus, vel in *disciplinis literarum exercitatus*, aut capite debilitato, & facilè [2] inflationem sentienti, vel si quoties ægritudine afficitur, facilè alienatione vexetur. *ætatem* inquiunt si *juvenis*. Omnia quidem sunt providenda, non enim ex uno vel duobus, sed ex multis concurrentibus, significatio firmatur: unum etenim quiddam etiam ad aliud quiddam commune est. At vero in unum conveniens multorum concursus, [e] discretionum facit intelligentiam [f] prominere.

[d] in sole moram & balneis

[e] morborum differentiæ

[f] eminere

2 *legi potest.* & inflammationem

CAPUT III.

Quomodo intelligitur phrenitis. 34

INtelligimus phrenitim ex toto signorum concursu. Unum etenim singulare quicquam, ut est alienatio, vel febricula non designat phreniticum, sed si multa concurrerint, quæ nihil aliud quàm passionem designent, ut sit [a] significatio, quæ ut suprà diximus ex multis confecta, unum faciat signum, & significans ejus rei quam demonstrat. Quare ut dixi intelligimus *phrenitim ex concurrenti febre acuta, & alienatione & pulsu parvo atque crebro, attestante carphologia & crocidismo*. Ex his enim intelligitur *passionis genus*.

Quid sit strictè signum?

[a] ἔνδειξις

Magnitudinis vero atque *proprietatis differentiam*, 35
plurima atque alia sunt quæ designant, à græcis symptomata appellata, ut febres continuæ, vel hemi-

mitritææ, vel inæquales, adque superficiem corporis difficile ascendentes: alienatio intra diatritæum, vel post diatritæum tempus, jugis aut intercapedinata, cum risu tacito, aut cum cachinno, & cantilena, vel certe mœstitudine, silentio, vel murmure, aut vagitu, aut levi secum sua ipsius mussitatione, vel mentis indignatione, ut in furore exiliens *difficile teneatur*, atque omnibus *iracundus sit*, & exclamet, vel *sese percutiat*, aut suam *vestem* atque propinquantium *scindat*, aut metu se abscondendum existimet, aut lachrymetur, atque secum loquentibus non respondeat, cùm loquatur tanquam visis, & non solùm non visis, sed etiam mortuis:
36 & neque *potum postulet*, neque *cibum;* aut acceptum vehementer invadat, & [b] immasticatum transvoret: aut masticet, neque transvoret, sed in ore contineat, & post paululum projiciat: *lucem* quoque aut *tenebras* fugiat, adsint etiam *vigiliæ juges*, aut *parvus & turbulentus somnus*, *oculi sanguinolenti*, cum *tensione venarum* suarum, & *fixo visu*, atque sine ulla *palpebratione*, aut multum mobili, & cum jugi palpebratione: aliquando etiam manuum ante oculos præmissio, quasi aliquid apprehendere, vel detrahere volentium, quod aut inhæsisse oculis, aut
37 ante volare ægrotanti videatur. *Vultus* etiam quibusdam [c] *collectus* atque *conductus: genarum rubor* perseverans, aut per intervalla in *pallorem* mutatus: *capitis siccitas* quæ statim ebibat fomenti liquorem: *dentium stridor:* guttæ *sanguinis* levissimæ per *nares*, *capitis* frequens [d] alienatio, cum *aurium* intentione, ut aliquid audire videatur: indecens *jacendi* positio: *pedum* quoque jugis ex alto *submissio:* corporis [e] *vacua fortitudo: articulorum jugis torpor: raptus* etiam, vel

[b] i. non masticatum

[c] collapsa facies & distorta.

[d] situs mutatio.

[e] vana: cum aliquid summo conatu, sed frustra efficere tentant.

vel attractio *cooperimentorum* à pedibus ad superiora: *ventris fluor:* urinæ aquatæ, vel felleæ cum nubeculis portentosis: ultimo quibusdam etiam *vul- 38
tus [f] mortuosus*, aliis cum collo *subinflatus*: *manuum tremor:* pulsus creberrimus, atque *submersus*, & *tremulus*, & imbecillis, aliquando etiam deficiens, & in similitudinem oleo defecti luminis marcescens: *præcordiorum* vehemens *tensio* atque ad superiora adductio: *singultus*, *linguæ impedimentum* atque loquutionis [g] inapprehensibilis articulatio. Dehinc quibusdam [h] *diaphoresis*, quibusdam *spasmus*, aut [i] *pressura*, quæ *lethargicam passionem*, attestantibus cæteris denuntiet: hæc pulsus inducit celeres, multos, ac parvos saltus. In magnitudinem erectio quæsita, & ægrotanti incongrua atque subinanis. Relevatis autem atque ad [k] sedem pergentibus omnia supradicta minuuntur.

f cadaverosa facies
g quæ intelligi non potest
h Leipothymia; virium dissolutio.
i somnus altus & profundus
k sanitatem

Gravius autem ac *perniciosè* affici dicimus eos 39
quos ut supradictos plurima atque varia fuerint secuta jugiter & sine ulla indulgentia laxamenti. *Pejus* autem laborare dicimus eos, qui post primam [1] diatriton fuerint hac affecti passione, quàm qui ante ipsam. Etenim præsauciatis viribus quicquid adhibetur, grave atque [l] indignum est adjutorium, [m] vel phlebotomice quæ principaliter [2] temporis causa adhiberi prohibetur.

Signa prognostica
l incongruum
m imo & ipsa phlebotomia

Exitialiter etiam affici dicimus eos, qui asperri- 40
mi atque audaces fuerint ægrotantes. Insontine etenim etiam sani iracundi esse perspiciuntur. Nec non etiam qui subridere videntur, & *stridore dentium*, aut *singultu* affici. His etiam *spasmus* imminere significa-

1 primum triduum post quam morbus apparuit

2 temporis caussa. i. occasionis: nempe quia vires imbecillæ sunt.

ficatur. *Gravius* etiam si mutabiles fuerint colore, & tremuli, & *stertentes*, aut [n] fastidiosi per omnia.

[n] ἀσώδεις.

Aliarum verò principes sectarum juxta ætatis differentiam *gravius* affici dicunt, juvenes cæteris ætatibus: juxta sexum & naturam viros [o] ac fœminas, quomodo etiam sapere [3] plus est in juvenibus, [p] atque [q] majoribus. Majus enim fit malum, [r] firmitate reliqua adjutum. Dehinc etiam qui natura fuerint tristes, & in passione cum [s] ridiculo deliraverint, aut rursum hilares natura, atque cachinnosi, cum iracundia & mœstitudine ægrotantes gravius affici dicunt. Siquidem nulla vestigia ex his quæ sanitati fuerint consueta, remansisse videntur. Nos verò dicimus communiter graviter laborare quos passionis adficit magnitudo. *Illud enim semper in ægritudine magis afficit, quod à natura plurimum recesserit.*

41

[o] i. quàm
[p] i. quam
[q] senibus: natu grandioribus.
[r] i. robore & juvenilis ætatis viribus.
[s] risu

3 magis a temperie naturali recedit: vel magis mirum, si juvenes præter ætatem sapiant.

CAPUT IV.

42 *Quæ sunt huic similes passiones, & quomodo discernuntur.*

SImiles sunt atque vicinæ phreniticæ passioni ex ipsa alienatione, [a] *furor*, quam vulgo insaniam vocant, *melancholia*, *pleuritis*, atque *peripneumonia*: quæ sæpissimè accessionis tempore alienationem faciunt. Item [b] mentis alienatio in his qui *mandragoram*, aut [c] *altercum* biberint. Internoscuntur autem furentes atque melancholici à phreniticis: siquidem [d] alienatio sine febricula, atque crocidismo, vel carphologia esse videtur. Dehinc tardè sæpissimè

[a] mania
[b] μώρωσις
[c] hyoscyamum
[d] nimirum in furiosis & melancholicis

mè finit, atque sine [1] passione. Item *melancholia fellis nigri vomitum* facit, stomacho patiente, aut plus à cæteris corporis partibus ægrotante. [e] Præ- 43
stantius autem odisse homines facit, atque vultus colorem plumbeum. Item *pleuritis* & *peripneumonia*, & omnes passiones, quæ ex dolore accessionis tempore alienationem faciunt, internoscuntur hoc modo. Primò quòd cùm dolores asperantur, extenditur atque consurgit alienatio, & eorum [f] indulgentia minuitur, quippe levis atque solubilis deliratio. Nam phreniticorum etsi ex consensu fuerit facta, tamen non semper accessionibus aucta, aut demissionibus minuta, sed magis intardans atque perseverans perspicitur. Si verò poto malo medicamine, 44
vel alterco alienentur, discernuntur secundum interrogationem præcedentes causæ. Sed quia etiam de medicamine poto potest phrenitis evenire, (non enim præordinatæ atque fixæ sunt necessariò ejus antecedentes causæ) ad interrogationem præcedentium causarum æger non credibilis esse potest; item externi, hoc est, ab ægro alieni antecedentia nescire possunt, potius differentiam accipimus, ut si non febricitat, hoc sit signum internoscendarum causarum: si autem febricitat ut crocidismus atque carphologia & densitas pulsus absint. His enim qui mandragoram vel altercum biberint rarus est pulsus.

[e] obstinatius

[f] laxamento, mitigatione.

1 dolore capitis, *nisi legas* compassione.

C A P U T V.

45
Quomodo discernimus à phreniticis eos qui furore febricitant.

QUando furentes sive insanos à phreniticis *sola febrium sinceritate* omnes sectarum principes se-

creverunt, & ſæpe etiam febris ex aliis cauſis his paſſionibus incidit, oportebat hos etiam cum febribus furore delirantes à phreniticis diſcernere: Non quidem mutandæ curationis cauſa: Omnes etenim paſſiones celeres ſupradictæ, atque tardæ, ſed [a] inſuper poſitione conſtitutæ, quam Græci [1] ἐπίθεσιν vocant, laxativa atque mitigativa indigent curatione. Sed ad demonſtrationem, quo poſſemus etiam ſpecialium uti diſcretione, hæc poſuimus.

[a] humoris vitio ſi plenitudine & abundantia.

46 Eſt autem utiliſſimum etiam localibus adjutoriis, ut patientibus locis, vel plus patientibus curationem adhibeamus. Nam *phreniticis* atque furioſis *caput* magis, [2] *melancholicis ſtomachus* patitur. Igitur non febricitare furioſos [b] percunctatum non eſt ſive univerſale, quod Græci καθολικὸν vocant, [3] ſed eſt diſcrepatione partile. Siquidem, ut diximus, quidam febribus afficiantur, ſed phrenitici acutis, vel celeribus, furioſi verò tardis; quanquam ſit etiam hoc inſufficiens diſcretioni, propter eos qui repentino furore agitati febricitant.

[b] ἀξίωμα

47 Remanet, ut ordine accidentium diſcretionem faciamus. Præcedit enim febrem in [4] furioſis alienatio, in phreniticis verò febricula alienationem: ſed quia aliquando poteſt furentum alienatio concurrens febriculæ latere, aut ordinis, aut interrogationis, ut ſupra diximus cauſa, ſi quidem ab ægro narrari non poſſit, advertamus in *phreniticis parvum atque cre-*

1 Alii ſic exponunt morbos, qui ſine ἀ privationis dictione, ut κῶμα, κάρος pronuntiantur, per ἐπίθεσιν conſtitui: eos verò per ἀποσίρησιν, qui cum ἀ proferuntur, ut ἀγρυπνία, ἀπεψία.

2 obſerva, melancholiam veram eſſe putat, quæ gignitur affectu primario ventriculi.

3 in diſcrepantia & diverſa dividitur, & partitur, ut aliquando verum ſit, aliquando falſum.

4 qui ob aliam cauſam febrem contraxerunt.

crebrum esse pulsum necessario, in *furiosis* vero *majorem*. Sed quia initii, vel augmenti accessionis febrium par in his atque creber pulsus esse potest, declinationis autem atque [c] indulgentiæ major, illud advertere debemus: quia in phreniticis etiam tunc parvus atque densus perseverat, ut discretionem magis ex pulsu faciamus, quanquam etiam ipsa infirmetur sæpe febrium [d] nequitia, qua ut in aliis passionibus, sic etiam in furiosis, pulsum parvum atque densum servat, ita discerni vel internosci potest; cum neque *crocidismum* in ægrotantibus viderimus, quod est ex operimentis fimbriarum veluti decerptio: neque *carphologiam*, quæ est festucarum levium à parietibus veluti detractio, quam necesse est phreniticos facere. Quæ denique si furiosis advenerint, in febribus constitutis, in phreniticam passionem, ex insania venisse pronuntiamus, tanquam rursum, & phrenitica passio recedentibus propriis signis, hoc est, supradictis in furorem transeat. Non aliter quam si etiam aliis id testantibus signis, in lethargiam veniant, vel certe relevati ex lethargia, in phreniticam redeant.

[c] remissionis

48

[d] malignitas κακοήθεια.

Affectuum commutatio & παραλλαγή.

CAPUT VI.

Quomodo discernimus dormientes phreniticos ab his qui in lethargicam deveniunt passionem. 49

[a] QUomodo *phrenitici* aliqui augmento passionis in *lethargiam*, aliqui declinatione in *somnos* devenerint, & cum aspectu [1] commune sit, quod utri-

[a] Cum

[1] i. commune ex visu signum habeant.

trique non sentiunt, [b] atque multos inexercitos *Medicos* errore fefellerint, ut dormientes tanquam depressos excitarent, aut [c] oppressos tanquam dormientes sine adjutorio passioni traditos, reliquissent; utilem ducimus eorum discretionem faciendam.

b cumque
c lethargicos

Discernuntur igitur *colore*, *charactere*, *respiratione*, *pulsu*, *tactu*, *schemate jacendi*, *febrium magnitudine*.

50 *Colore* inquam; dormientium enim [d] mundum corpus, atque [e] flosculè vividum, & naturali habitudine plenum. Oppressorum vero in lethargica passione pallens, vel plumbeum, vel quolibet alio colore affectum, invenitur. *Character* autem dormientium hilaris, lethargicorum tristis invenitur. Item *spiratio* dormientium ordinata, lethargicorum tarda esse probatur. *Pulsu* etiam discretionem facimus, qui quanquam utrique subinflatus atque major, tamen cum inanitate in lethargicis, cum plenitudine dormientibus invenitur. *Tactu* autem lethargicis etiam præcordia distenduntur plurimum, & totum corpus durius fit, ob nimiam [2] *stricturam*: dormientibus vero è contrario, quia strictura minuitur, etiam præcordia *relaxantur*, & totius corporis tactus mollior efficitur.

d nitidum
e floridè

51 *Schemate jacendi*, discretio fiet: Siquidem lethargici à capite lecti ad pedum loca labantur,

2 Systema veterum *Methodicorum* tale erat. Sanitatem ponebant in tono quodam partium solidarum, inter strictum & laxum medio, quem una voce *εὐτονίαν* appellabant: Morbi autem omnes ipsis erant vel excessus istius toni, nomine *stricturæ*: vel defectus quem *laxitatem* seu *ἀτονίαν* vocabant. Systema hoc reviviscit in aliquibus non infimi subsellii Viris qui *εὐτονίαν* Methodicorum venditant titulo *Æquilibrii* solidorum cum fluidis & utrorumque cum se ipsis. *Stricturam* appellant *spasmos*, fibrarum, nimisque vegetam earum oscillationem, & elaterem justo intensiorem. *Laxitas* ipsis est nimis remissus fibrarum elater. Fluida humani corporis, morborum ipsis potius causæ sunt quam subjectum.

tur, & incompoſito, vel indiſpoſito jaceant corpore; dormientes vero congrua naturæ poſitione cernantur. *Magnitudine* inquam *febrium*: dormientium enim minor ac lenior, lethargicorum major atque aſpera febricula invenitur. Quapropter obſervanda ſunt etiam *tempora*, ſi enim in *declinatione paſſionis*, & in dimiſſione vel declinatione acceſſionis ſenſus ægrotantium quieverint, intelligimus *ſomnum*, Si vero in *augmento paſſionis*, vel acceſſionis, & magis in ejus initio, vel augmento id acciderit, *lethargum* pronuntiamus.

CAPUT VII.

Quæ ſint differentiæ phreniticæ paſſionis.

DIfferentias phreniticæ paſſionis quidam ex *accidentium proprietate* faciendas exiſtimant. Aiunt 52 denique aliam eſſe alienationem cum riſu, atque puerili ſaltatione, aliam cum mœrore, atque exclamatione, vel ſilentio, aut timore. Nos vero aliam dicimus eſſe ex *ſtrictura*, aliam ex *complexione ſtricturæ atque ſolutionis*. Eſt enim * verum ita diſcernere, ut (* æquum) non accidentium diverſitas paſſionis differentias oſtendat, ſed generalis quædam ac neceſſaria deſignatio, quæ fit ut ſupra diximus ex *principalibus* [1] *paſſionibus*, unde etiam *curationum ratio* ſumatur.

1 & earum cauſſis: ſtrictura: ſolutione: veriuſque complexu.

CAPUT VIII.

Quis locus in phreniticis patitur.

QUæſitum etiam quis locus in phreniticis patitur, 53
& magis à *Principibus* aliarum ſectarum, ut

secundum differentiam *patientis loci* curationes adhiberent, & *localia* locis *adjutoria* compararent. Nos autem sive *locorum* sive *vicinitatis* eorum causa generalem curationem non mutamus. Non est enim sub eodem [a] genere [b] jacens locorum necessaria differentia.

[a] morbi
[b] jacentium: *alii*, patientium.

Variorum circa locum affectum sententiæ

Aliqui igitur *cerebrum* pati dixerunt: alii ejus *fundum*, sive basin quam nos *sessionem* dicere poterimus: alii *membranas*: alii & *cerebrum* & ejus *membranas*: alii *cor*: alii *cordis summitatem*: alii [c] *membranam*,
54 quæ cor circumtegit: alii *arteriarum* eam quam Græci ἀόρτην appellant; alii *venam crassam*, quam iidem Φλέβα παχεῖαν vocaverunt: alii *diaphragma*: & quid ultra [d] tendimus quod facile explicare possumus, si id quod senserunt dixerimus? Nam singuli eum locum in phreniticis pati dixerunt, in quo *animæ regimen* esse suspicati sunt. Denique singulorum judicium atque assertionem pertractantes, expugnabimus *libris* quos de *passionum causis* scribemus.

[c] περικάρδιον
[d] orationem proferimus
rejiciuntur.

55 Nos igitur communiter *totum corpus* pati accipimus, etenim *totum febre* jactatur. [e] Implet denique phreniticorum significatione *febrium signum*, quapropter *totum corpus* curamus, sed *plus* pati dicimus *caput*, etenim antecedentia demonstrant signa, ut ejus *gravedo*, *tensio*, *dolor*, *sonitus*, *aurium tinnitus*, *siccitas atque sensuum impedimentum*, & cætera quæ jam passionis præsentis esse signa noscuntur: *singuli sensus* suo careant *apprehensionis officio*, *palpebra dura*, *oculi sanguinolenti*, *ac prominentes*, *genarum rubor*, *venarum extensio*, *vultus inflatio ac plenitudo*, *linguæ asperitas*.
56 Eos vero qui nos ex *naturali tractatu*, quam Græci *physiologiam* vocant, *patientem locum* apprehendere dixerunt, (siquidem præno-

Auctoris sententia.
[e] impletur, *alii* implicatur.
Signa phrenitidis.

nofcentes animæ regalia in capite conftituta, exinde mentis alienationem capitis offenfa fieri acceperimus) ita expugnamus, ut primo regale locum *f* internum remanferit. Sed nos varietas atque multitudo accidentium in capite fignorum, plus *g* à cætero corpore docuit id pati. *f* i. obfcurum & ignotum *g* pro *quam cæterum corpus:* ut Auctor paffim habet.

Sed aiunt *faciem* magis, plurimifque fignis affici, & propterea huic effe adhibenda adjutoria. Nunc 57 vero cucurbitam occipitio apponitis, quafi quidem per *apertionem*, quam Græci *Anatomiam* dicunt, dideceritis *fenfuales vias* inde fumere exordium. Hic *h* rurfum fimiliter eos peccare perfpicimus. Etenim *faciem* non curant *cataplafmate*, atque *vaporatione*, atque *occipitium* tanquam *dolens* & *extentum* appofita *cucurbita* *i* fcarificamus, ficut etiam alias partes, atque præcordia, fi in tumore fuerint conftituta. Explicata varia paffionis *k* *apprehenfione* ad ejus *curationem* tranfeamus. *h* prorfum pueriliter *i* fcarificant *k* cognofcendi modo.

CAPUT IX.

Quomodo curandi funt phrenitici.

a QUomodo curationibus principio *locus* aptandus 58 eft, jacere oportet phreniticos in *loco omni ex parte devio*, ne aliqua tranfeuntium voce pulfentur: *feneftris* etiam *altioribus* *b* luminato. Sæpe enim in hac paffione conftituti alienationis caufa fefe præcipitantes latuerunt. Dehinc ob *obfcurationis* proprietatem *ftrictura* laborantes, in *lucido* atque *tepido* & *amplo* mediocriter locamus. Etenim ultra modum *fervens aër* naturaliter febricula caput incendit, & rurfum *frigidus* conftringit, atque corporis auget *denfitatem*. Item *nimium lucidus* membra- *a* pro *quandoquidem, quoniam, quemadmodum*, ut Auctor paffim habet. *b* illuminato *Omnes ftrictura laborantes loco gaudent lucido, tepido & amplo.*

branam [1] percutit cerebri immodici splendoris cau-
59 sa. *Parvus* etiam locus si fuerit atque humili tecto, *suffocabilis* erit aeris paupertate. Sit etiam sine ullo *picturæ* figmento, ne visa ægri ex picturis mente accipientes, quæ Græci Φαντάσματα vocaverunt, plus *asperentur*, ut in *risum* solvantur; maxime cum ratione careat, *multorum ingressum aut frequentiam* prohibere, & *pictura* occasionem lacerandæ mentis acquirere, cum jugi visu falsa coguntur pro veris accipere. Hinc etiam *splendidi colores* parietum sive [c] *straminum*, vel operimentorum prohibendi: Resultantes enim, ut ita dixerim, percutient visum.

[c] stragularum

60 [2] *Solutione* autem [3] obtinenti laborantes è contrario jacere oportet *loco medie obscuro*, atque *refrigeranti*; neque enim nimium *frigidus*, neque *obscurus* passionis mitigare celeritatem potest. *Stramenta* etiam omnibus *mollia* atque operimenta conveniunt: sed *tenuia*, *solutione* laborantibus; *corpulenta* vero atque calida, *strictura* affectis. Sit etiam *lectus* omni ex parte firme locatus, ut cum fuerint impatienter jactati vel necessitate cogente devincti, *immobilis* perseveret, *foribus* etiam atque *fenestra* aversi, ne *ingressu hominum* asperentur.

61 At si etiam *alienatio* fuerit *principali passioni contraria*, ut *strictura* laborantes *lucem odisse* faciat, *solutione* laborantes *tenebras*, oportet aliis *oculos contegi*, aliis tenue atque *blandum lumen* immittere, *lucernæ*, aut *lucis ætheriæ*, sed *arguto usu* machinatum, quo velut per quandam *cavernam*, ægrotan-

Varios astus Auctor recenset pro fallendis phreniticis.

1 Vibrationes sive oscillationes, tenso nimis elatere, justo vividiores & celeriores facit.

2 nam supra c. 7. dixit aliquando fieri ex complexu stricturæ & solutionis.

3 cum solutio major est quam strictura.

tantis *vultum* perfundat, & *nullas* tangat alias *corporis partes*. Sic etiam mitigabitur *alienationis augmentum*, & *adjutorium* id passioni aptum congrue servabit qualitatis effectum. *Laxat* enim, ut supra diximus, *lux*, colore, quo videtur, sed consequenter necessario suæ tenuitatis causa manet cætero circumfusa corpori tametsi non videatur. Similiter etiam 62
obscuritas vel *tenebræ* si fuerint ægrotantibus *odiosæ* & curationi *necessariæ*, erunt artis astutia componendæ. Sed si ita fuerint *alienatione* commoti, qua *obscurari* totum vel *luminari* velint, erit [d] conjiciendum, ut quibus *obscurum* aerem fecerimus, *calidum* tamen faciamus, quibus autem *lucidum* econtrario *frigidum* faciamus, ut & *congruam* passioni servemus *qualitatem*, & eorum *furorem mitigando* non asperemus. Si vero nihil ægrotantes prava cupi- 63
ditas turbaverit, servabit *lucem strictura*, *obscuritas solutione* laborantibus adhibenda. Vel [e] quomodo *turbatio* atque *motus* & *jactatio corporis* celeritatem *asperat* passionis, erit aliquando mitigandi furoris causa *ægrorum voluntati serviendum*; *stringitur* enim magis *solutio*, vel *strictura laxatur*, si gravioribus aversis *parva contrarietate* vexentur: sive strictura laborantibus obscurum, sive solutione laborantibus lucidum adhibendum judicamus locum.

Dehinc si *strictura* [f] obtinuerit, convenit ægrum 64
usque ad *accessionis declinationem vigilare*, tunc somno dimitti. At si *longa* fuerit *accessio*, etiam *ante dimissionem somnus* poterit adhiberi. Major enim [4] *ab* [g] intemporali somno *vigiliarum* est *vexatio*. Siquidem etiam

Quid faciendum ubi strictura magis urget.

d probè noscendum

e quoniam

f solutionem vicerit

g intempestivo

4 præpositione *a* vel *ab* Auctor frequentissime utitur pro *præ*, vel adverbio *quam*; ac si diceret, *major est vigiliarum vexatio quam intempestivi somni*. Quod probe tenendum.

h i. arbitrio

etiam vires ægrotantis [5] insinuat. Dehinc [h] judicio nostro abstineri vel tolli non [6] potest, *somni* autem *intemporalitas* si fuerit interrumpenda, *excitare* dormientem poterimus, atque *soporis oppressionem* prohibere. *Delirationes* vero *ægrotantium* uso dextero atque *artificio* [i] servientes accipere & tolerare debebunt, ut aliis assentiant, alias vero consentientes redarguant, ne *frequenti correctione asperos faciant ægrotantes*. Denique si quos *sanitatis tempore invisos* habuerunt, intrare prohibemus, ne his visis asperentur.

i famuli s. ministri

65 Eos vero quos *metu* aut *verecundia* coluerunt, per intervalla intrare permittimus: *parit enim frequentia contemptum*. At si *exilire* de lecto viderimus *nimietate furoris*, melius erit plurimis uti ad remedium ministris, sed qui possint [k] lenitate retinere, ut etiam laxamentum stricturæ præbeamus. Vel si defuerint qui ut supra diximus teneant, aut ipsorum visu commoti fuerint ægrotantes, *ligationibus* utimur, sed *prætectis lana* aut *veste locis*, quos vinculis nectimus, ne major utilitate quiescendi imprimatur vexatio. *Ligationibus* etenim *immodice constricta*, necessario tumescunt, propterea omnis in pejus extenditur passio.

k i. leniter

Deligationes caute adhibendæ.

66 Si *linguæ* atque *totius oris siccitas* fuerit, oportet *spongia tenera, aqua calida infusa atque mediocriter expressa, sensim universa quæ* [l] *siccaverunt, humectare, non sine cautione*: adjunctos enim sæpe *digitos* spongiæ, alienatione coacti ægri *momorderunt*. Quapropter, si fieri poterit, cogendi sunt, ut *exerant linguam*, atque ita supradicta faciamus.

remedium ad oris siccationes.

l siccata sunt

Declinante accessione, hoc est, cum *è visceribus* re-

5 suppeditat somnus, licet intempestivus. Forte loco *insinuat* legendum *infirmat*, vigiliarum sc. vexatio.

6 *subint.* vigiliarum vexatio.

reclusus fervor ad superficiem corporis atque articulos venerit ægrotantis, pulsus quoque densitas, & humilitas in amplitudinem atque raritatem venerit, oportet *pubetenus*, hoc est, inter umbilicum & pectinem, quod *Græci* ἦτρον appellant, *lanas oleo calido expressas* 7 apponere, quæ omnia etiam vicina contegant, ut *inguina*, atque *vesicæ partes*, [m] vel si qua ventrem contegant: *fovendum caput* oleo dulci atque calido. Dehinc alienatione perseverante, etiam *calida cum oleo mixta*, quod *Græci* vocant ὑδρέλαιον. Paullo etenim *vehementius* hoc genus fomenti operatur, si, ut supra diximus, *oleo aqua calida* misceatur, vel *fænugræci*, aut *lini seminis succus*. Sed hæc singula sine ullo esse odore debent, atque nullo fumi afflatu vexata, ne caput impleant, & alienationem exasperent.

Quid agendum morbo remittente.

67

m ac quasi totum ventrem

At si *adjuncta* fuerit *strictura solutio*, ut aut *venter fluens*, aut *sudores* esse videantur, caput supradicto modo, atque fomentis supradictis curabimus: etenim *alienatio* [n] *tumore membranarum cerebri* fiet. Medias vero partes *frigido* ac [o] *viridi* curabimus oleo. Si autem [p] plurima atque superans fuerit & occulte in [q] *diaphoresim* venire posse ægrotantes viderimus, tunc etiam caput dulci quidem, sed frigido oleo fomentamus: etenim *frigus diaphoresim*, *dulcedo stricturam* temperat. *detergendus* etiam erit sæpissime *sudor*, qui per vultum atque thoracem emicuerit, *spongia molli*. At si [r] plus fuerit extentus, ut integros solvi videamus, etiam *flabris* utimur, non quidem

68

Quid faciendum cum strictura adjuncta est solutio.

n phlegmone

o omphacino

p subint. solutio cum evacuatione sudoris, alvi &c.

q colliquationem

69

r sudor ultra fluat

7 sic cavetur ne vehementia febris, & cerebri consensu in vesica fiat inflammatio, quod accidit sæpius: item ne urina distendente supra modum vesicam, interdum enim delirio ægri obliviosi meiendum esse non recordantur, ischuria succedat.

dem ſine *reſpectu alienationis.* etenim ſi *conſtrictu-ram* ea curatione *mitigari* videamus, audacius id facere perſeverabimus. Si autem aſperari ſenſerimus, erunt minuenda quæ gerimus, conjicientes, non tantum *ſolutionem conſtringi* adjutoriis, quantum *alienatio augetur. Nanque neceſſario requies congrua ſolutioni, atque noxius motus accipitui.* Declinante acceſſione *os colluere* jubemus ægrotantem ex *aqua calida*, vel ſi impatienter ſiti jactatur, *dabimus ei* ^s *potum*, ſed ſtrictura ſola laboranti, *plurimum*, ut ^t *denſitas* irrigetur: *ſolutione* laboranti, ^v *parvum*: vel ſi *plurima* cogit *ſolutio*, etiam *frigidum*.

Cautela in dando potu.

ſ potum aquæ
t ariditas ex ſtrictura
v paucum

CAPUT X.

De Phlebotomia.

70 *Quando ſit venaſecanda.*
AT ſi *ſola* atque *vehemens ſtrictura* ægros in *phreniticam* extemplo *paſſionem* perduxerit, deſignat adhibendam eſſe *phlebotomiam*, permittentibus viribus: atque ſi paſſio cogit, *intra* [1] *diatriton:* ſi minus, in ipſa *prima diatrito*, ultra nunquam: *vexantur enim in ejuſmodi ægritudinibus corporis vires.* Phlebotomandi autem diſciplinam, vel magnitudini paſſionis moderationem faciendi congruam, libris quos *de ſpecialibus adjutoriis* ſcripturi ſumus, docebimus; *principaliter monentes ne uſque ad animi defectum*, quem Græci λειποθυμίαν vocant, *adjutorium*
71 *intendere nitamur.* Timendum enim hoc ſæpe eſt *accidens*, quod Græci σύμπτωμα vocant: quamvis enim in

[1] prima diatritos eſt primum triduum ab invaſione morbi: ſecunda communem cum ea diem habebat, & incipiebat à die tertia, & finem habebat quinta: ita tertia diatritos incipiebat à quinta & terminabatur ſeptima.

In omnibus passionibus, si sit [2] *mortuosum*, plus tamen in phreniticis afficitur male [a] *prætacta nervositas*. Dehinc post *phlebotomiam caput similiter fovemus*, atque occipitio lanas oleo calido ac dulci madidas apponimus. Similiter etiam [3] *vertebris*, quæ Græci ἰσχία vocant, *præcordiis* etiam atque *pectini*. Hæc enim necessario in phreniticis passioni [4] consentiunt.

[a] jam ante affecta

72 *Quid post V. S. sit agendum.*

At si *intra diatritum*, ut suprà diximus, *phlebotomia* fuerit adhibita, post paululum *os colluere* aqua calida ægrotantes facimus: [b] *potum* quoque *damus*: dehinc *dormire* permittimus. Sin verò in ipsa diatrito *phlebotomiâ* adhibita cum adjutorio, [c] *motus quieverit*, [5] *oleo* ægrotantium *corpus perungendum* erit, atque à ministris *facies lavanda*, ut alienatio nullo [d] novorum vultu asperetur (noti enim usu prudentes delirantes faciunt, non resistendo) præsentibus etiam his, ut supra docuimus, ægrotantes verecundiam debent.

[b] potui aquam

[c] morbus de vigore remiserit

[d] i. ministrorum

73 *Modus cibandi.*

Cibum dabimus *simplicem*, *digestibilem*, [e] *parvum*, *laxativum*, ut est [6] *alica*, *calida aqua*, aut *mulsa decocta*, vel *panis ex aqua calida*, aut *alica* supra dicta *sorbilis facta*, vel ex *melle* atque *oleo* & *anetho*, & *sale* paucissimo [f] præcocta. *Solutione* autem laborantibus *pultem* dabimus, atque *panem*, & ova ἁπαλά. Dehinc omnes *somno* dimittimus, vel si minime dormire potuerint, *quiescere* tamen jubemus. *Non enim minus somnus cibo reficit opportunus.* [7] Dehinc alia die à cibo abstinemus, fomento atque potu utentes. 74

[e] paucum

[f] i. ante cocta

Se-

2 i. si lethale quid subest.

3 vertebrum Auctor hîc vocat quod *ischion* Græci, nempe femoris articulum.

4 ob insignem universi nervorum generis συμπάθειαν.

5 quod humectet, & lassitudinem tollat, excrementaque fuliginosa discutiat.

6 alica conficitur zeam vel triticum in pila lignea tundendo & decorticando. Varias eam parandi rationes vid. apud Plin. N. H. Lib, XVIII. Cap. 11.

7 hi nanque morbi tertio quoque die solent ingravescere.

Quid agendum secunda diatrito? *Secunda* vero *diatrito* si venter suum non agnoverit officium, *clysterem* adhibebimus ex *aqua* & *oleo calido*, vel *decoctione fænugræci aut lini seminis, cum oleo*. Etenim *intestinorum siccitas* rigatur, & *aliena* quæ retinebantur *excludentur*, & [g] *acrimonia* quæ ex ipsis nascens ex alienatione quadam capitis tumentiam asperabat, *detrahetur*, atque ipsum *caput localibus adjutoriis melius præparatur*. Tum post [h] intellectionem medias partes *cataplasmate* curamus ex *fænugræci & lini seminibus* admixto [1] *polline*, quod *Græci* μάκτον vocant, & est omnibus usitatum. Dehinc simili supra dicto cibo utemur.

g vapor acer & mordax

75

h inclinationem

Quid tertia *Alia vero diatrito caput detondemus*, etenim detractis capillis partes [i] reflantur, plurima gravatione liberatæ. *Tunc post tonsuram lanis oleo calido expressis caput tegemus.*

i i. perspirant & difflantur

8 ut earum partium concoctio adjuvetur.

CAPUT XI.

De Cucurbita.

76 ALia dehinc *diatrito* rasis partibus *cucurbitam* apponimus *occipitio* [a] *mitiganter*, atque sub ipsa fronte *sanguisugas* facimus inhærere quatuor vel quinque, ut non ex una parte *detractio* fieri *sanguinis* videatur, sed veluti *circularis*, ut totum spiret atque relevetur caput. At si *plurimum laxamentum* facere voluerimus, totum caput rademus, & per circulum plurimas cucurbitas affigimus, alteram *occipitio*, alteram *medio capitis*, quod *Græci* βρέγμα vocant, alias duas *superius à temporibus*, *sed neque cum multa flamma*, *neque multo sinimus tempore immorari.*

Quid quarta diatrito sit agendum.

a blandè, leniter

Ubi & quomodo cucurbitæ sint affigendæ, & qua cantela.

[1] Aren-

[a] Arentes enim atque [b] siccatæ facile commovent, *caput implent*, ac *mentis* faciunt *alienationem* augeri. Ita detractis cucurbitis si partes *erubuisse* viderimus, 77 *leniter scarificamus:* si minus, *mitigamus vaporantes spongiis non nimis calidis*, ac relaxamus: [c] vapore etenim nimio tanquam *frixantes densamus*. Quapropter, ut supra diximus, *post jugem atque temperatam vaporationem*, ubi partes rubuisse viderimus, *scarificamus*. Pòst nanque etiam vaporatio ante cucurbitæ appositionem adhiberi debet, ne plurimum infixa immoretur, & inde *partes radi* videantur. [d] Suppositis ergo cucurbitis cum *sufficientem locorum* [e] *verticem* factum viderimus, *scarificamus*. Sic enim non solum *cucurbitæ quassatio mitigatur*, *sed etiam fluoris sanguinis facilitas fit*. [f] Explicita scarificatione, 78 rursum cucurbitas imponimus, ut sanguinis detractio fiat. Sed eo tempore *capiti* atque *collo* & vicinis partibus [g] *leves erunt cucurbitæ apponendæ*, quo in laxamentum consentiant. At si in *præcordiis tumor fuerit*, erunt ipsa prius *scarificanda*, sic etiam & *vesicæ partes*, vel vicinæ ejus.

b siccæ

c calore, s. vapore nimis calido

d depositis

e extumuisse

f Peracta

g sine scarificatione

Tunc in *alia diatrito caput*, dehinc *clunes* etiam. Nam simul hæc omnia scarificare noxium atque vexabile est. Erit enim ejusdem temporis *multas per partes effecta sanguinis detractio* [2] *phlebotomiæ par*, quæ necessario vires [h] absumat. Quapropter *partiatim* erit adhibenda *cucurbita*, ut exempli causa, nunc 79 *præcordiis* atque *pubetenus*, præterasa capillatura, nunc *capiti*, nunc *clunibus*, ac *vertebrotenus*, quod *Græci*

Quid quinta diatrito fieri oporteat.

h absumit

1 Arentes & siccas cucurbitulas dicit, quæ admoventur cum flamma. Interdum enim cum aqua calida apponebantur, quemadmodum scripsit Albucrasis cap. De usu cucurbitularum.

2 tam id vexat, quàm si phlebotomia fieret.

ci ἴσχιον vocant. Cæteris quoque *partibus fomento curatis*, ac [3] decoctionibus supra dictis, & cataplasmatibus *relaxatis*, atque ita lenibus cucurbitarum raptibus utemur, quos *Græci* abusive κουφὰς vocant:
80 præfricatis partibus ad tractationem manuum. At si *vires illæsæ* aut minus læsæ fuerint, post detractionem sanguinis factam, *spongias* expressas ex aqua calida partibus *applicamus*, vel oleo calido *mediocriter fovemus*. Tunc totum corpus per *unctionem curamus*, his operantibus magis qui ægro serviendo jam noti sunt, ne mentis alienatio asperetur. Etenim eorum facilè accipiunt * atque redarguunt delirationem præsentibus, ut sæpe diximus, his quibus verecundiam ægrotantes debent. Post *perunctionem* factam, ut su-

* ministerium

81 prà diximus, *cibum dabimus*. At si accipere *congrua* noluerint, vel *contraria* voluerint, *erunt fallendi:* facilè enim id fieri potest, si quidem etiam mentis ægritudine afficiantur. Dabimus ergo congrua, fingentes ea quæ ipsi petebant. At si minimè consenserint, erit confictionis argumentatio adhibenda. Ut si *exempli causa vinum accipere cupiunt, mulsum demus:* vel si *ptisanæ succum* petierint, *alicam* demus, vel ex milio in similitudinem ptisanæ confectum: cùm possint, si ex aliqua parte sapuerint, hortationibus, aut metu compesci. Si neque hoc fieri poterit, dabimus ea quæ non [i] satis *aliena sint ab his quæ rationi conveniunt*, ut *olus*, aut *ptisanam:* dabit enim

Quomodo fallendi ægri circa cibum & potum.

i nimis

82 quiddam laxamenti atque indulgentiæ asperitatibus animorum, [k] concupita oblatio, & non omnino sine cibo atque nutrimento perseverabunt. *Vinum verò omnino negamus*, *tanquam repugnans*, & *nihil à ve-*

k concupitorum

Vini noxa.

3 nimirum fœni græci & lini cum oleo.

veneno differens: etenim datum statim *furorem exasperat*, atque in nimiam magnitudinem tollit. Post *refectionem* itaque erunt *somno dimittendi*, vel quod est vicinum somno, *requiès adhibenda;* atque usque ad totius *passionis statum alterna*, vel per intervalla, *cibi refectio:* hoc est interposita [4] diei unius *jejunitate*, permittentibus quidem viribus: sed ea die qua *cibum non dederimus*, erit *cataplasmatibus* utendum *congruis*, atque *jugibus*, usque ad medium tempus dimissionis.

Quando & quomodo ægri cibandi.

At si porrecta in dies [l] *numerosior* erit *ægritudo*, & [m] statum infirmitas acceperit, convenit ut declinatione, augmento, vel *impetu passionis transacto motum gestationis adhibeamus*, si vires patiuntur, in domo *suspenso lecto*, si aër loci bonus atque mundus fuerit. Etenim si motus vel gestatio somnum ruperit, rursum addormiunt, atque *difficilè expergiscuntur*, *perseverante jugi motu*. At si hoc fieri non potuerit, in vicina porticu gestatio adhibenda, ita ut *sella bajulatoria*, vel quolibet sessorio leniter atque *mediocriter moveantur*. Similiter etiam si fuerint *experrecti*, non statim erit *gestatio inhibenda:* nam *repentina statio*, atque interrupti motus *in præteritas vigilias revocant ægrotantes*. Non enim *dimissio accessionis*, sed *totius passionis declinatio*, nunc curationem poscit. Quapropter oportet ægros *perseveranter movere:* sed leniter, atque sensim, & *sine ulla nimietate*. At si solutio magis [n] inerat passioni, non erit gestatio adhibenda. *Tenuat enim atque dirarat motus.* Dehinc cùm *solutio* provocatur, etiam *vigiliæ* necessariò augentur. In dimissione verò accessionis, quam

83 *Quid agendum morbo diu durante.*

[l] diuturnior
[m] ad vigorem pervenerit.

84 *Cautela circa motum.*

[n] inerit

4 qua scilicet morbus exacerbatur.

quam Græci [5] ἄνεσιν vocant, perseverandum est *localibus adjutoriis*, & *cucurbitæ appositione*, sed non [o] adhuc adjungenda *scarificatio*. Bonum est enim corporibus sua servare, ne latenter effusione frequenti ægrotantes in diaphoresin veniant. At si aliquo in loco *vehemens dolor emerserit*, *sola erit scarificatione curandus*. Tunc [6] consequentibus atque congruis vaporationibus, & fomentis, & cataplasmatibus, & unctione utendum, & cibo, cùm temporis opportunitatem viderimus, quæ probatur signis quæ de febribus scribentes docebimus. *Generaliter autem* [p] *omnium passionum strictura laborantes minus cibamus: convenit enim cibi parvitas densitati*; si quidem corpora minus exhalent; ut econtrario *solutioni plurimus convenit cibus:* Si quidem celerius insumatur, plurimæ exhalationis causa.

(margin: o amplius; 85; p in omnibus morbis)

86 At si *vires* ægrotantis fuerint *dissolutæ*, & *febres non ita acres*, tunc spem veluti declinationis ostentent, aspicienda erit imbecillitas virium, *dandus cibus*, & si necessitas cœperit, etiam *vinum*, sed omnino *parvum*, ad relevandas corporis vires. In his enim sanè magis erit consideranda *liquidarum emissio materiarum*, atque *corporis* [q] *defluxio*, & cutis veluti ruginosa, vel *sulcata pannositas*, quam Græci ῥάκωσιν vocant. Etenim *humilitas atque densitas pulsus plurimos fecit errare*, ut putarent virium solutionem, atque ita importunè vinum dantes, *insuperabiles mentis alienationes* facerent excitari. Quapropter oportet etiam *cum aliis pulsum considerare*, non solùm [r] si *densus* atque *humilis* est: hoc enim etiam *non solutis viribus sæpe occurrit*; sed si etiam imbecillis, & in com-

(margin: *Quid agendum ubi vires sunt dissolutæ.* *Signa præcipua virium collapsarum.* q extenuatio; *non ex solo pulsu.* 87; r num sit: *& sic sæpius. qui aliquando fallit.*)

5 Ἄνεσις describitur ab Aëtio Tetrabibl. L. II. Serm. 1. Cap 9. & 10.

6 *Consequens* Cælio sæpius usurpatur pro, rationi & arti congruum.

s comparatione multarum effusione semper ac magis *denſatur*, *atque humilis & tremulus efficitur.* [7] Cordis etiam motus tarditate quadam defecti spiritu, motu torpescit, ut post factum saltum ad semet ex residuo corpore [t] prærogatum spiritum trahat, & difficulter alium faciat saltum, siquidem non possit spiritus usque ad [8] articulorum finem, vel omnium [v] membrorum pervenire summitatem. His denique accedit [9] *tremor*, at non eo tempore, quo corpora requiescunt, sed cùm aliquis sua *membra attrectare* tentaverit. Etenim cessante officio atque visu, ægrotantis tremor nisi [w] fuerit solutus, [x] atque è natura, vel sanitatis tempore intelligitur fuisse. *Providendum* itaque, quia in ista ægritudinis qualitate *incauta vini dandi consuetudo*, & [y] propter vitas, ut suprà memoravimus, *accusabilis apud inertes*, quos *idiotas* appellant, *invenitur*; quanquam [10] passionis causa ægrotantes interfecti videantur. *Quapropter erit primo periculum prædicendum, ac deinde vinum dandum.*

s continuatione multarum effusionum

t prius erogatum

v artuum

88

At si *virium solutio non fuerit*, sed sponte profectus in meliorem partem passionis fuerit demonstratus, *non illico* [z] *præcipuè festinandum circa mutandum curationis cursum, nisi triduo fuerit confirmata passionis declinatio.* Etenim *facilis in recursum pejorem, atque in augmentum hoc passionis est genus etiamsi parva occasio impulerit causæ.* Quapropter etiam tunc propter difficultatem passionis *cautius erunt omnia agenda*, atque primum *capiti*, *vel ma-*

89

w quiescat
x etiam

y protervitas

Quid faciendum ubi vires constant.

z tamen

Phrenitis facile recidivam patitur.

quomodo ea sit præcavenda.

7 Cordis enim motus spiritu defecti, tarditate quadam multum torpescit.

8 in carpum, cujus arterias nos exploramus & tentamus.

9 tremor hic alias vocatur *subsultus tendinum*, res mali ut plurimum augurii: manifestus fit præcipue pulsum contrectando, quo officio peracto tremor iste fere quiescit.

10 Morbus non vinum ægrum occiderit.

magis patientibus locis cerotum apponendum ex o-
90 leo dulci confectum. At si *reliquiæ fuerint in tumoribus viscerum*, cataplasmatibus erunt perseverantius relaxandæ, vel pinguibus [a] palmulis, siquidem non præsentis temporis, sed etiam sequentis habeant relaxandi virtutem. Tunc etiam convenit *caput fomentis curare frequentius*, sed cauta diligentia, nequa alia [b] pars *frigore tangatur*. Nam lata spongia erit supponenda gutturi, atque mento. Dehinc paulo prominentius à lecto [11] producendus æger, atque
91 paululum inclinandus. [12] Tunc supponenda scaphula alta, aqua calida plena: deinde *duo adhibendi, qui foveant alterno officio, ne ullo tempore fomentum frigescere faciat caput*. Per intervalla denique erit etiam *oleo perfundendum*, & manibus *leniter defricandum*, sed non impressis. Tunc expressa spongia detergendum, & ultrà, quæ humectata sunt fortè, *pannis calidis detergenda, atque lana calida contegenda*. Tunc residuum corpus oleo perungendum, molli quidem tactu manuum.

a dactylis

b subjecta capiti, ut thorax

Quid agendum morbo magis declinante.

92 *Procedente declinatione*, solitum nobis est uti etiam *fomento* à genibus ad inferiora. Tunc comparatione profectus, cibi augenda [c] humanitas. Primo enim oportet ac sufficit *varietatem de simplicibus facere*, dando *pultem*, aut *sorbilem cibum*, *ova* atque *panem*, vel *elutam alicam*, & *non alternis*, sed *quotidianis diebus*, & *plurimum*, comparatione præteriti temporis illorum dierum, quibus parvum dare solebamus. *Simpliciorem verò tenuem atque parvum illis diebus quibus nihil dare solebamus.*

c quantitas

93 *Confirmata* atque plurimum proficiente *declinatione*,

11 ut exerto prolatoque capite fotum excipiat.

12 Hoc καταῤῥαίνειν, & καταχλύζειν veteres dixerunt: unde καταχλυσμός.

ne, erunt addenda etiam *mediæ materiæ* [d] *pulmenta*, quod *Græci* μέσην ὕλην appellant, ut *pisces saxatiles*, *cerebrum*, *olera*, sed non acria, ut *beta*, *malva*. Tunc etiam ex deposito, ut [e] *salsum*, *olivas*. Hæc enim de cellario proferuntur, quod *Græci* ἀποθήκιον vocaverunt. Oportet etiam advertere, ut quando damus multum, minoris sit nutrimenti, aut quando parvum, majoris sit nutrimenti. Sicut responsionum [13] libris resumptivum quid tunc scribentes docuimus: semper autem utantur. Dandus autem sic est *cibus*, 94
ut intra *dimissionis medietatem* digeratur, & *nihil superfluum sequens inveniat accessio*. Augendi sunt igitur cibi pro virium quantitate. Denique si se corporis fortitudo attollere cœperit, dabimus etiam *volantum carnes*, ut *turdos*, vel *pullos gallinarum*, *&* *columbinorum*. Tunc etiam *porcinam carnem*, atque [14] *crura porcina*, quæ Græci *acrocolia* vocaverunt, vel quæ motu frequente [15] exercentur in iisdem animalibus; dabimus etiam *hœdinam carnem* resumptis viribus. Ut omnes supradictos cibos facile accipere 95
ac digerere possit ægrotans, ordinem cibi componimus, ut primo demus ea quæ sunt mediæ materiæ, quam *Græci* μέσην ὕλην vocant, ut *pultes*, *pisces*, *cerebrum*, *alicam*, sed quæ *caput non percutiant*, ut *ficus solæ* vel ex *melle*, aut *mulsum*, *coctum malum*, vel [16] *celsa*. Tunc deinde volantia, sed non pinguia, neque cibis nutribilibus [f] adescata ob acquirendam pinguedinem, sed mediocriter carnosa: ultimo porcinam atque hœdinam.

Pro-

[d] obsonia

[e] salsamentum: *alii*, salgamum

ordo reconvalescentes cibandi.

[f] saginata

13 *Locus hic corruptus est: mens autem Cælii talis esse videtur:* libris quid sumptivum sit scribentes docuimus, & quomodo iis medici semper utantur.

14 quæ Græci ἀκρωκώλια vocant; Cels. II. 23. trunculi suum.

15 ut avium crura & alas.

16 Forte legendum *cerasa*, quæ imprimis dulcia, in capitis morbis valde prodesse creduntur.

96 Proficiente curatione *addenda erit gestatio*, quæ in *domo* vel in *porticibus* fiat: sed hæc quoque erit *sensim augenda;* similiter etiam corporis unctio, atque defricatio: & cibus supradictus, nunc quantitate, nunc qualitate, erit augendus. Tunc *lavacrum* adhibendum, & in *abstinentia vini* permanendum. Cum autem *sine ulla inquietudine* corpus [g] habitare senserimus, dabimus *vinum* splendens, [h] leve, atque [i] mediè acre, non nimii odoris, temporis mediocris, ut neque vetustum, [k] neque satis novum sit.

97 Erit præterea *aquatum* dandum: *metuenda est enim in ista passione vini datio*, siquidem ejus in [l] tumore esse substantia videatur. Tempore igitur quo *vinum* damus erit primo *æger perungendus*, tunc idem modus cibi dandus. Cum *omnis* deinde *solicitudo recesserit, atque omnia suspecta* [m] *circumscripta viderimus, & alienatio mentis omni ex parte recesserit, febribus* [n] *desertis, atque viribus resumptis, impavide omnibus supradictis utendum erit, conjunctis, ut gestatione, unctione, lavacro, & vario cibo atque vino.*

98 Omni autem tempore resumptionis erit curandum, ut ab alienatione mentis reducti sapere cogantur. *Plerique* enim *usque ad sanitatis tempus, mæstitudinem*, vel *iracundiam*, aut *alienationem mentis servaverunt*. Quare oportet eos qui *hilaritate* afficiebantur, *severa verborum* atque tristi *oratione corrigere.* Sic enim mentis laxata habitudo atque puerilis effrenata bacchatio coercetur. Eos vero qui *mæstitudine* atque *ira* afficiebantur, *leni consolatione*, atque nunc *dictis hilarioribus* & jucunditate relevare.

99 *Etenim tædium, vel mæstitudo non solum in his, sed etiam in aliis passionibus valuit sæpe passionem refricare.* Nam si sani homines plerique anxietate in

Quomodo integra curatio absolvenda.

Quomodo demum vinum dandum.

g habere se

h lene

i mediocre

k neque plus satis

l φλεγμονώδει

m ablata, remota

n curatis, sanatis

Quo artificio mens sit sananda.

in paſſiones corporis devenerunt, [o] nimirum etiam qui *nondum ſunt paſſione purgati*, *in eandem redeant*, cum animæ qualitas, ſua, ut ita dixerim, cubilia quadam nova vulneratione affecerit. *Hæc eſt ſecundum* [17] *Methodum curatio phreniticæ paſſionis*. Dehinc *aliarum ſectarum Principes* quid ordinaverint, proſequamur.

o nil mirum ſi

17 rationem eorum Medicorum, qui κατ' ἐξοχὴν Methodici vocabantur.

CAPUT XII.

Ad [1] *Dioclem*. 100

[2] *Hippocrates* igitur ſolum nomen videtur tetigiſſe paſſionis, libro quem de *ptiſana* ſcripſit. Item libro prædictivo quem προῤῥητικὸν appellavit; nam curationem nullam tradidit. Sed neque [3] *Praxagoras*, neque [4] *Herophilus*. *Diocles* vero libro quem de febribus ſcripſit, ait *oportere phreniticos fortes*, *atque audaces lavacro curari*. Similiter etiam *phlebotomare juvenes fortes*, atque plurimum *ſanguine abundantes*, vel *conſuetudine vinolentos*; quoſdam *intra ſextum*

Dioclis ratio curandi phreniticos.

1 Cognomento Caryſtium; qui primus Anatomiam ſcripſiſſe perhibetur, quemque Athenienſes alterum Hippocratem appellarunt.

2 Ad hunc C. Aureliani locum varia occurrunt notanda. 1. Librum Hippocr. *de Ptiſana* non extare, niſi forte intelligatur liber περὶ διαίτης ὀξέων, ubi multa de Ptiſana. 2. Hippocratem phrenitidis non tantum locis à Cælio indicatis meminiſſe, ſed quam plurimis aliis in libris ἐπιδημιῶν, περὶ Νούσων, Παθῶν &c. Et 3. non merum nomen & hiſtoriam phrenitidis attigiſſe, ſed ejus curationem ſere ad mentem Auctoris noſtri indicaſſe. E.gr. περὶ Νούσων γ' IX. diſerte ait, τοῦτον ſc. Phreniticum, χλιαίνειν δεῖ χλιάσμασιν ὑγροῖσι. καὶ πόμασι, πλὴν οἴνου. Item περὶ Παθῶν χ. οἶνος, inquit, οὐ ξυμφέρει τοῦ νοῦ παρακοπέντος· λούειν δὲ πολλῷ καὶ θερμῷ κατὰ τῆς κεφαλῆς, μαλασσομένου γὰρ τοῦ σώματος καὶ ἱδρὼς μᾶλλον γίνεται &c.

3 Magni nominis Medicus, Cous, Herophili præceptor.

4 Medicus teſte Scribon. L. inter maximos habitus: clarus erat doctrina & ſecandi peritia, unde Tertulliano *Lib. de anima*, Lanius audit.

tum diem, aliquos vero etiam *post septimum*, & *octa-*
101 *vum.* Item *libro* quem *de passionibus* & earum causis,
& curationibus scripsit, *non solum*, inquit, *ex bra-*
chio sanguis est phreniticis detrahendus, sed etiam *de*
a remedia *venis quæ sub lingua sunt.* Quantum [a] ad hæc, mi-
exsibilatur. seris erat melius debilitate potius quam vana corpo-
ris fortitudine laborare, *ut tantis cladibus errantis*
medici vexarentur. Etenim *audacia & irrationabilis*
fortitudo pejorantis est passionis, & magis in augmen-
102 to fit. *Perniciosius* autem cum *passio vehementescit*,
vexato tantis turbationibus ægro, *lavacrum adhibe-*
b econtrario *re.* Quod est [b] econtrarium *utilissimum in declinatio-*
ne, etiam non *audacibus*, neque *fortibus* phreniticis.
clysteris & intempestivæ V. S. noxa. Dehinc *noxius* est etiam *clyster acrior*, quem sæpissi-
me probat, atque nihil ab [c] *officio* differens. *Phlebo-*
tomia quoque *à jugulatione non differt, cum vexatis*
c maleficio, veneficio *viribus adhibetur*, ut ajunt post septimum vel octa-
vum diem. Atque etiam ex *vinolentia* in phreniti-
cam passionem venientes *convenit plerunque non phle-*
103 *botomari*, cum forte etiam [5] *solutio* adfuerit. *Alios*
etiam, hoc est ex aliis causis *phreniticos* effectos, ut
d nimia incalescentia est [d] *adustio*, sæpe *phlebotomari oportet.* Sed neque
parum sanguinis habentes, quos *Græci* ὀλιγαίμους ap-
e phlebotomiæ pellant, ita curandi erunt, ut [e] phlebotomi [6] bene-
ficio priventur. Et quid ultra? cum enim non *æta-*
f superflua *tes*, neque cætera, quæ [f] *superfluo* posuerunt, pro-
videnda probemus, sed *passionem* magis, atque ejus
g symptomata, eorum magnitudinem, parvitatem &c. [g] *comitantia* consideremus: *falsa* denique ac *supersti-*
tiosa est etiam ex *venis sub lingua constitutis sangui-*
nis detractio, etenim *caput implet*, & ejus fluor [h] ab-
h cohiberi stineri difficile potest. CA-

5 ubicunque adest solutio, sive ἀτονία & flacciditas partium, venæ sectio & reliqua evacuantia, tamquam venena, sunt cavenda.

6 i. juxta mentem Dioclis etiam ὀλιγαίμοις istis vena secanda erat.

CAPUT XIII.

Ad Erasistratum. 104

E Rasistratus tertio libro de febribus scribens, hoc solum dixit, *quomodo in febrium alienatione vinum convenit cum melle dari.* Non ad examen *dandi tempora* sumpsit. Dicit denique *multis profuisse*, & miratur quomodo, nescius *temporum* [a] *convenisse fortunam.* Dehinc *multam inflationem* facere nemo dubitat, atque *plenissimam ventris commotionem:* quippe cum neque dandi quantitatem adjecerit, neque alias adjutorii partes manifestandas adverterit.

Erasistratus negligentiæ arguitur.

[a] accessisse

CAPUT XIV.

Ad [1] *Asclepiadem.* 105

A Sclepiadi responsuri, ejus [a] *primum dogma* proponamus, *qua voluti apprehensionis falsitate, peccatis etiam involvuntur curationum. Primordia* nanque *corporis* primo constituerat *atomos, corpuscula intellectu* [b] *sensa*, sine ulla *qualitate solita*, atque ex *initio comitata, æternum se moventia*, quæ suo *incursu* [c] *offensa*, mutuis ictibus in *infinita partium fragmenta* solvantur, *magnitudine atque schemate differentia:* Quæ rursum eundo, sibi *adjecta*, vel *conjuncta*, *omnia faciant sensibilia*, *vim in semet mutationis habentia*, aut per *magnitudinem sui*, aut per *multitudinem*, aut per *schema*,

[a] principia

Systema Asclepiadis.

[b] invicem occurrentia

1 Medicus fuit Romæ tempore Pompei M. de grege Epicuri, qui medicinam, quam non callebat, nec remedia norat, mutavit, totamque ad caussam revocando, conjecturam fecit. Vid. Plin. H. N Libr. XXVI. cap. 3. Tales hodie pene omnes evaserunt ex insana ratiocinandi & systemata compingendi libidine.

106 *ma*, aut per *ordinem*. Nec, inquit, ratione carere videatur, quòd nullius faciant qualitatis corpora. Aliud enim *partes*, aliud *universitatem* sequitur; *argentum denique album est, sed ejus affricatio nigra: caprinum cornu nigrum, sed ejus alba serrago*. Fieri etiam [d] *vias* ex *complexione corpusculorum*, intellectu sensas, *magnitudine*, atque *schemate* differentes, per quas *succorum ductus solito meatu percurrens*, si nullo fuerit impedimento retentus, *sanitas maneat*, impeditus vero *statione corpusculorum morbos efficiat*.

[d] poros, meatus corporis. *Sanitatis & morborum causæ ex mente Asclep.*

107 Fit autem eorum *statio*, aut *magnitudinis*, aut *schematis*, aut *multitudinis*, aut *celerrimi*[2] *motus causa*, aut *viarum flexu*, *conclusione* atque [3] squamularum, [e] exputo. *Varias*, inquit, fieri *passiones*, *locorum aut viarum differentia*, & *non omnes statione corpusculorum*, sed *certas*, hoc est *phrenitim*, *lethargiam*, *pleuritim* & *febres vehementes*: [f] *solubiles* vero *liquidorum atque spiritus turbatione*: Item *bulimum magnitudine viarum stomachi*, atque *ventris* fieri sensit: *Defectionem* vero atque *corporis fluxam & [g] irregibilem laxitatem*, *viarum*, inquit, *raritate* fieri. 108 Item *hydropismum perforatione carnis in parvam formulam viarum*, quæ possit solita corporis nutrimenta [h] *inaquare*. Item [i] *typum quotidianum majorum corpusculorum statione fieri asseverat*: Cito etenim inquit ea exantlari atque impleri: *Tertianum* vero *minorum statione corpusculorum*: Item *quartanum minutissimorum*. Difficile enim impleri atque exantlari possunt. *Febrium* [k] ponunt *signum fervorem plurimum*, atque *immutationem pulsus in vehementia*, nisi ex aliqua hæc manifesta fuerint causa. Et neque inquit esse in passioni-

[e] *hic videtur esse hiatus.*

[f] minus vehementes & facilius curabiles

[g] immoderatam

[h] in aquam vertere

[i] *subint.* febris

[k] Asclep. & ejus sectatores

2 qui ordinem perturbat. 3 squamularum obtrusione, ut in retento sputo.

ſionibus *ſtatos dies*, quos *criſimos* appellant. Etenim non certo, aut legitimo tempore ægritudines ſolvuntur. *Vinum* jubet *febricitantibus dari*, ſed adjecta diſcretione. *Impari* denique *die* adhibendum probavit primo *clyſterem*, & [l] jugiter adhibendum. Non etiam *ſitim vehementem*, donec pulſus concidat, [m] *probat*: etenim *oportunitatem temporis* fieri magis ab [n] *artifice* poſſe quam ſua *ſponte*, aut *Deorum nutu* venire. Appellavit denique [o] illam [p] *magnificam*. Item in [q] *Samothracia* clyſterem, atque vomitum probat, circa veſperam pridie. Sed in his qui *periodicis typis* afficiuntur, *vomitum præponit clyſteri*. Item [r] *lue ægrotantibus vomitum* & *lavacrum* probat. *Typicis* vero *clyſterem* & *vomitum*, & *vinum Samothracium*, atque *ſalſum* bibendum inquit, primo uſque ad *tres quartas* [4] *ſextarii*, & ſuperbibendam *partem ſextarii*. Item tempus dandi cibi non *dimiſſione perfecta*, ſed *acceſſionis declinatione* dicit. Et quoſdam prima die, quoſdam ſecunda, quoſdam tertia, quoſdam quarta vel quinta, aut ſeptima cibari jubet. 109 110

Phlebotomat eos qui *cum dolore* fuerint *ægrotantes*, alios omnes prohibet phlebotomari, & magis ſpecialiter *phreniticos*, adjiciens etiam non eſſe tondendos, loci quoque obſcuritatem [ſ] recuſans. Item *cardiacos* vehementioribus *clyſteribus* curat, & cum levi fuerint *indulgentia* relevati, reficit *vino*, & *cibo*. In *ſynanchicis* vero, ut ſupradictis etiam utitur & Φαρυγγοτομία, hoc eſt cannæ ſive *gutturis* ob reſpirationem *diviſura*: item in *hydropibus paracenteſin probat*, quia inquit, *ſi forte plus modo fuerit facta humoris detractio, erunt ægri* [5] *aqua calida replendi tan-* 111

Methodus Aſclep. in variis morbis acutis curandis.

l ſæpius: frequenter
m levandam putat
n artificis prudentia, & obſervatione
o *ſubint.* temporis opportunitatem
p μεγαλοπρεπῆ
q Samothracia femina quam tractabat
r peſtilenti morbo
ſ improbans

4 Sextarius Romanus menſura erat tam aridorum quam liquidorum, & bipondium fere pendebat.
5 id ridiculum.

112 *tantum*, *quantum plus videbamur abstulisse*. Huic sa-
noxae a paracentesi illatae
ne [t] adjutorio *detractionem sanguinis ex talo factam*, ex ejus vena interiore similiter *mederi* dicit: & non esse *activas* atque *operantes causas aegritudinum in liquidis* constitutas, quas *synecticas* vocant, sed esse *antecedentes*, quas Graeci *procatarcticas* appellant:
v sanguinis abundantiam
item [v] *plenitudinem* [6] *plerasque passiones adjuvare* dicit. Laudat etiam in salutaribus praeceptis *vitae varietatem*, atque *vehementer utile* dicit *aquam bibere*, & *frigida lavari*, *quam* ψυχρολυσίαν appellant, & *frigidam bi-*
113 *bere*. Item *habitudinem athleticam* negat esse *tutam*:
w cibi coctionem
& neque ullam [w] *digestionem* in nobis esse, sed *solu-*
x absque fermentatione.
tionem ciborum in ventre fieri [x] *crudam*, & *per singulas particulas corporis* ire, ut per omnes * tenuis visa
* forte: *tenues vias*
penetrare videatur, quod appellavit λεπτομερὲς, sed nos intelligimus *spiritum*.

Et neque inquit ferventis qualitatis, neque frigi-
y cibum qui distribuitur in corpus
dae [y] esse, *nimiae suae tenuitatis causa*, neque alium *quemlibet* [z] *sensum tactus* habere, sed per *vias rece-*
z qualitatem quae sensu tactus percipiatur
ptaculorum nutrimenti nunc arteriam, *nunc nervum*, *vel venam*, *vel carnem* [7] fieri. Item, [a] *transvoratio-*
a deglutitionis
nis primam partem dicit *extentione* fieri *faucium*; *secundam* viarum tenuitate, quae ad ventrem ducunt.
114 Item ὄρεξιν, quam nos *appetentiam* dicere poteri-
b patefactione & magnitudine: ut supra dictum est de bulimo
mus, eam quae cibum appetit, *viarum majore* [b] *perfectione* fieri dicit in *stomacho* atque *ventre*. Eam autem quae *potum* appetit, *parvarum viarum causa* fieri dicit. Praeterea *excrementa ventris* (Graeci σκύβαλα dicunt) negat aliena esse natura. Siquidem etiam ex ipsis corpora augeantur. Quaedam denique, inquit,
ani-

6 nimirum omnes qui non sint cum dolore.

7 Asclepiades hic & alibi passim plane ut recentiores nostri Philosophi ratiocinatur.

animalia ex ipsis solummodo se nutriunt. *Somnum* e- 115
nim etiam fieri *spiritus sensibilis crassificatione* asseverat: deinde *regnum animæ* aliqua in *parte corporis* constitutum negat. Etenim *nihil aliud esse* dicit *animam, quam sensuum omnium cœtum: intellectum* autem *occultarum*, vel latentium rerum, per [8] *solubilem fieri motum sensuum*, qui ab accidentibus sensilibus atque *antecedenti perspectione* perficitur. *Memoriam* vero *alterno* eorum *exercitio fieri* dicit. *Omnia præterea fieri necessitate, & nihil sine causa*, & *neque naturam aliud esse, quam corpus, vel ejus motum*. Deinde, inquit, non solum *prodest natura* sed etiam *nocet*. Hoc est [9] *Asclepiadis* dogma: nunc quemadmodum *phreniticos* curaverit, prosequemur.

Asclepiadis de anima judicium.

8 qui nimirum cito fit & cito perit.
9 Utinam Asclep. hac ætate impii de divina providentia & animæ immortalitate dogmatis sectatores non haberet.

CAPUT XV.

Item ad Asclepiadem phreniticos curantem. 116

PHreniticos curans, *primo libro* celerum vel acutarum passionum, expugnat eos qui contraria posuerunt adhibenda. *Secundo*, quomodo declinanda, vel avertenda sit phrenitis, docet. *Tertio*, quomodo curanda, cum facta fuerit. Contradicens igitur primo [a] incusat *clysteres*, atque *irim* bibendam, & *acetum* cum melle, & ex sinapi *apophlegmatismum & tonsuram*. Siquidem velut [b] *hortamento* quodam *humor liquidior faciat ad caput ascensum*, & in [c] constrictionem atque *tensionem cerebri membranam cogit*. Accur- 117
rit enim incisuræ capillorum materies, & pori denique & capilli post tonsuram crassescunt, atque for-

Asclep. improbat omnia stimulantia:

a improbat tonsuram,

b stimulo

c obtrusionem

 tiores

tiores fiunt. Quapropter etiam homines, si *post cibum totonderint, tussicula atque catarrho, vel lippi-*
118 *tudine vexantur.* Dehinc si lanis caput post tonsuram tegere curamus, quanto melius si naturali tegmine capillorum lateat obtectum? Improbat etiam in *obscuro loco* jacere ægrotantes. In *luce* enim, inquit, *mentis sive intelligentiæ visa debilia, atque parva efficiuntur,* cum sensualibus visis arguuntur, sicut nocturni luminis ac funalium flamma sub ætheria luce constituta visi potioris oppressione languescit: in *obscuro* autem econtrario *vehementiora atque majora fieri mentis atque intelligentiæ visa* asseverat, cum nullis sensualibus visis arguuntur, quiescentibus sensibus. Denique tanquam præsentia, vel vera fiunt, sicuti somniantum etiam: tunc enim *silentibus sensibus so-*
119 *lius mentis visa operantur.* Ac deinde cum *nullis* adhuc *sensualibus* [d] *incisa* avocantur, tanquam præsentium: *non præsentium visa* sequuntur.

decubitum in loco obscuro,

[d] interrupta

Phlebotomiam etiam *nihil, inquit, jugulatione differre in phreniticis,* siquidem sit [e] *cum dolore ægrotantibus* congrua. Nam *dolor majorum corpusculorum statione fit,* quæ sola *phlebotomia exantlari posse* noscuntur: phrenitici [f] igitur nullo dolore vexantur. Siquidem * *angustiis* in [g] his *parvorum facta* videtur *statio,* & propterea phlebotomati *animi defectu,* atque *corporis frigido torpore* afficiantur, aut *vocis amputationem,* aut *mentis alienationem* sustineant. *Detracta* enim *materie,* passionum causa remanente, [h] *crassificari contingit,* atque corporis facere algorem, & tunc ad *cerebri membranam spiritum,* vel *fervorem* ferri, & *stationem corpusculorum,* geminata quoque alienatione.

Phlebotomiam.

[e] i. in morbis dolorosis tantum & quare

[f] autem

* angustatis iis

[g] i. phreniticis

[h] *subint.* reliquum sanguinem

120 Et recte quidem *clysteres* atque *irim* & *mulsum* ex aceto, & ex sinapi *apophlegmatismum* recusat, sed

Cælius ho-

se

ſe ipſe quoque impugnans, ſicuti in conſequentibus *rum alia*
docebimus: item *tonſuram*, atque *obſcurum locum*, *probat,*
& *phlebotomiam* non recte prohibere voluit. Nocen- *alia reprehendit.*
tur enim quidam non *tonſuræ* cauſa, ſed *intempora-*
litatis ejuſdem. Denique etiam *ſanos poſt cibum ton-* *Tonſura poſt*
dentes noceri manifeſtum eſt, ante cibum vero opor- *cibum nocet.*
tunitatis cauſa relevari. Dehinc, etiamſi vi ſua prodeſ-
ſe tonſuram negat, oportuit tamen eam adhiberi pro- *cur tamen*
pter uſum localium adjutoriorum, ſine qua neceſſa- *adhibenda.*
rio adhiberi non poſſunt, ſicut ſuperius docuimus.
[i] *Aëris* vero *qualitas* non *occulta cauſa*, ſed * *mani-* 121
feſto actionis indicio erit judicanda, ſecundum paſſio- [i] lucidi, obſcuri
nem. Igitur [k] quomodo videmus alios *ſtrictura*, a- * *manifeſta*
lios *ſolutione* magis affici, convenit ut *pro differentia* [k] quoniam
his *lucidus*, illis *obſcurus* ſit adhibendus. Nam *craſſi-*
tudine, ac frigore *conſtringens aër* [l] redarguit corpo- [l] cohibet: coercet.
ris *defluxiones*, quas *Græci* ἀποῤῥόας vocant. At ſi, ut
nuper docuimus, *proprietatem accidentium* ſervaveri-
mus, quomodo quidam *lucem* fugiunt, vel oderunt,
alii *tenebras*, convenit ut alios *obſcuro*, alios *lucido*
eſſe faciamus *loco*. Quid dicam quomodo pleraque
ægris aliter ſunt quam videntur: ex viſis nanque ve-
ris ducentes quidam mentis errorem, falſitate magis
afficiuntur. Sic denique *Hercules* filiorum & conju- 122
gis viſibus inimicos vultus accepit: *Oreſtes* etiam *E-*
lectræ furiales vultus expavit. Non *omnes* igitur *luci-*
do in loco jacere concordat: ſicut latius *adjutoriorum*
libro explicamus. Eſt etiam *vehementer noxium phle-* *Phlebotomia*
botomiæ utiliſſimum adjutorium prohibere. Quippe cum *male prohibetur.*
videamus *in ipſo uſu ſæpe paſſionem* [1] *feciſſe compen-*
dium. Etenim defectio vocis, atque algor ſequentur
eos

[1] i. remiſiſſe, quod obſervationibus congruit.

quando noceat. eos qui incongrue fuerint phlebotomati, *conjuncta scilicet solutione*, aut *intemporaliter*, aut *immodice*.

123 *Ejus necessitas multis rationibus astruitur.* Vanum est etiam, quia non dolent *phlebotomiam* prohibere, tanquam majorum corpusculorum congruam detractioni, quorum obtrusione dolores efficiantur. *Primo* enim[2] *paralyticos* & *peripneumonicos*, & *apoplectos* congrue *phlebotomamus*, cum nullis *doloribus* afficiantur. *Secundo* etiam *phrenitici* dolent, sed eorum *mens*, quia judicio caret, *nescit queri*, quòd doleat. Videmus namque eos sese *mordere*, aut *urere*, aut *pungere:* & naturale non est nullo dolore cogente hæc fieri existimare. Dehinc *majorum corpusculorum detractionem*, *etiam minorum necessario sequitur*. At *phrenitici* non solum alienantur, sed *fe-*
124 *bricitant*. Ita febres secundum *Asclepiadem* majorum corpusculorum statione fiunt. Si igitur *propter alienationem* non convenit, *propter febres tamen* convenit adhibere *phlebotomiam*, sic etiam sanguis majorum corpusculorum materia: sed non [m] solum detrahit *phlebotomia*, verum etiam *spiritum* & *fervorem*, *quæ*, ut dicit, *parvorum sunt corpusculorum materiæ*. Convenit igitur secundum ipsum *phreniticos phlebotomari*, ut detractione *minorum corpusculorum* alienatio mentis, *majorum* febres auferantur. Apparet itaque, neque secundum se consequenter *Asclepiadem* phlebotomiam prohibere.

m subint. crassiorem sanguinem

Asclep. contradictionis arguitur.

125 *Ejus methodus avertendi phrenitidem.* Proinde *præcavens* vel avertens *mentis alienationem*, jubet addisci, quæ sit *accessionis* ac *dimissionis* dies. Tunc graviori die *cibum dari paucissimum*, atque exspectato *febrium statu*, dari *ptisanam*, vel *hordeum*, aut *alicam*, aut *cum beta lenticulam*, vel his quicquam simile,

2 observa paralyticis rectè detrahi sanguinem.

ſimile, conjiciens ſolam ex his *dandi* [n] *novitatem* prodeſſe, nec habendum judicium, quid iſtorum debeamus offerre, ſed poteſtati ægrotantium dimittendum, quid velint eligere. *Alia die* ſi febricula perſeveraverit *exantlare obtruſiones*, & *requiem* corporis adhibere, *aquam* dantes potandam, non pluſquam bis in die uſque ad [3] *heminam*, vel duas, & hunc modum etiam nocte ſervare: ſic rurſum *ſecunda die*, *tranſacto acceſſionis augmento* dandum quiddam de præſcriptis *ſorbilibus*, atque alia die declinante febricula, uti *ſorbili cibo*. Perſeverante verò rurſum abſtinere, & præterito ſimilem *tertium* imitari *diem*. Tunc *ſeptima* audere jam *pane* atque *piſcibus*, & *vino* uti: ſolvitur, inquit, enim paſſio tertia ſæpe periodo. Ad hæc *reſpondemus*, quia etiamſi *ſua ſponte paſſio intra ſeptimum diem* ſolvi potuerat, non ſolvetur, [o] *iniquæ curationis* cauſa. Etenim neque de *ſomno*, neque de *vigiliis*, neque de *capitis fomento*, vel cæteris quæ ad *diligentiam* pertinent *curationis*, quicquam videmus ordinatum, ſolis ex tribus medelam credidit adhibendam, *potu*, *cibo*, *clyſtere*, & hoc tanquam de experimento. Nam *cibus*, ut voluit, *ante dimiſſionem* dandus, tranſacto mox acceſſionis ſtatu, *turbatis adhuc liquidis atque ſpiritu*, quo febres duplicentur, & alienatio mentis ardeſcat, eſt non ſolùm intemporaliter, verumetiam incongruè. Stringit enim [4] *ordeum*, & *lenticula:* relaxat *ptiſana*, & *alica*, & non poſſunt *contrariæ qualitatis ſpecies iiſdem paſſionibus* adhiberi, nulla diſcretione ſervata. Dicimus etiam curioſum genus *pulmenti*, atque congeſtum, & [p] primæ oblationi contrarium eſſe, *betam*

Margin notes: [n] varietatem ac mutationem. — *à Cælio excogitatur*, 126 — *& exploditur.* [o] pravæ, incommodæ, abſurdæ — 127 — [p] hordei, ptiſanæ, &c.

3 hemina eſt media pars ſextarii, pendens fere libram Romanam.
4 hoc falſum.

tam cum lenticula, quod appellavit [5] *Teutlophacen*, item *ptisanam*.

128 Contrarius etiam *clyster* atque noxius perspicitur, *omnibus quidem propter intestinorum mordicationem*, & cætera: magis tamen [6] *solutionem*. Ipse denique accusans utentes, ait *continuationem clysterum incendium* atque sitim facere. Inusta enim *intestina* melle, atque cæterarum specierum mordicatione, movent *fervorem* plurimum, qui *per alta*, quadam continuitate viarum, *membranæ cerebri influat*. Cuncta etenim, inquit, quæ sunt *in alto corporis constituta*, *sese occulta vicinitate contingunt*. Quorum in numero *membranam cerebri* ponimus. q Revocat etiam & grave passioni atque *perniciosum malum*: nihil enim in ipsa *gravius quàm ventris est fluor*. Quòd igitur r crescit pejorante passione, hoc perhibet fieri clysterum provocatione. Denique quæ culpans alios dixit, in ipsum convertenda, utentem clystere. Non enim dici potest solam *frequentiam injectionis* accusasse, *genus* autem innoxium judicasse, cum manifestè *propter acrimoniam clysteres noxii* judicentur, & magis etiam si *usu frequenti*, atque *copia* peccaverint adhibentes. Quid dicam, quòd neque semel *Asclepiades* clysterem jusserit adhiberi, cum secundo una die dixerit innovandum, dicens, perseverante rursum, cibo abstinendum, & innovandum tertio præterita die quo clyster fuerit adhibitus.

Clysteris noxa.

129

q advocat, *sub.* clyster

r sponte evenit

130 Est etiam *vanum sine disciplina temporis potum ordinare*. Ait enim bis dandum in singulos dies: mitto *non omnibus ægris eundem modum competere strictura atque solutione laborantibus*: at iste duas heminas omnibus jussit

Asclepiadis circa diætam incuria.

5 Vide Oribasium L. IV. Cap. 1.
6 propter alvi fluxum, quem facile excitat.

jussit dari, sed etiam *vinum* atque *varium cibum* septima die offerendum dixit, non *declinationem passionis*, sed *numerum dierum* advertens, tanquam tunc necessariò solvi passionem existimans. quod est [7] *jure* vel *legibus simile*.

Dehinc explicita passionis avertendæ præcautione & cognitione præsentis, [s] hoc etiam *effecta curatione* ordinavit: ejus *duplicem* dicit *differentiam*, unam *non meticulosam*, ac multis *phreniticis* aptandam, aliam *vehementem* atque *periculosam*, quam Φιλοπαράβολον appellavit. Quarum *primam* ordinans, si inquit, eum qui non sit *ab alio curatus*, acceperunt: & propterea nullo sit tentatus adjutorio, *odoramentis* utemur, hoc est *castoreo*, *peucedano*, *ruta & aceto*, vel ex his *infuso liquore*, & *clystere* detrahendæ obtrusionis causa. Sin verò ab aliquo *medico* fuerat *antè curatus*, erit, inquit, omnis *unctio*, atque *cataplasma*, vel *odoramentum prohibendum*, statim primo ingressu, & *ad lucem ex umbra transmutandus* ægrotans, *sternutamentum* etiam adhibendum, *mulsum* dandum æstate quater, hyeme bis in die, dimidia hemina in singulis potionibus, sed præcocto melle, ne *venter humidus*, aut fluidus fiat. Tunc veniente *nocte* primo ad *domicilium mediocre* secedendum, atque plurimus vel *apertus aër* fugiendus, dehinc si aliqua fuerit [t] *accessio*, vel articulorum *stupor*, his [v] transactis dandum quicquam de præscriptis *sorbilibus* necessario: si autem [w] *æqualia* permanserint *febrium signa*, statim vespertino tempore, *oleo* totum corpus *perungentes*, caput etiam atque collum *rosaceo*, dabimus sorbilem cibum: tunc ad largiendum requiem vel so-

131 *Duplex Asclep. curandi modus*, [s] clysteris usum frequentem *alius tutus*,

132 *alius periculi pleuns*,

[t] typus cum horrore aut frigore

[v] cessantibus

133 [w] absque intensione & remissione

7 quasi Prætor jussisset.

somnum, sufficiens erit motus, bajulatoria sessione
adhibitus, quia mox ægros mites ac [x] delicatos fa-
cit. Aliqui denique *phreniticorum* [y] dirarato corpo-
re motus causa, deficiunt. Quapropter *nocte* magis
atque *post cibum gestationem convenit adhibere.* Hæc
est secundum *Asclepiadem* metu periculosa, atque
cauta differentia curationis.

x demulcet, & delenit.
y nimis transpirante

134 Huic extemplo respondemus, [z] quia *nulla* est me-
tu *periculosa* differentia curationis, *arte formata*, sed
est potius tuta: neque etiam *vehemens*, quam se-
cundam posuit *periculosam* ac metuendam. Vocanda
est enim *artis judicio probata* necessario magis, quàm
supradicto est vocabulo nuncupanda. At si verè fue-
rit illa quam putat, tuta, quomodo non omnibus,
sed multis erit *phreniticis* congrua? aut cur non ma-
135 nifestavit, quibus sit incongrua; Quid dicam? quia
ipsa quoque quam putat, *tutam curationem*, *peior*
esse perspicitur. Primò etenim [8] *invidiosè* jubet si qua
ante ipsum *Medicus* adhibuit, *repudianda.* At si non
adhibuerit, tunc probanda, tanquam [a] legitima pu-
tans, ut hæc *aliis adhibentibus noceant*, [b] *ipso* [c] *me-
deantur.* Dehinc, neque quibus utendum sit his pro-
hibitis dixit, ut oporteat *phreniticum* sine ullo adju-
torio derelinqui. Est etiam *vehementer noxium aceto
uti* atque *peucedano*, & *ruta*, & *castoreo:* [9] premunt hæc
enim, & *vertigines* ingerunt, & ob acrimoniam sui,
136 *tumentes* [d] *dissecant membranas.* Hinc etiam *aliena-
tionem* geminant, aut [e] *pressuram* ingerunt vehemen-
tem: horum testis ipse est *Asclepiades.* Accusans e-
nim eos qui *rutam* probaverunt adhibendam, vitan-
das inquit primò [f] *gravabiles* virutes. Siquidem *a-
scensu*

Examinatur, z quod
erroris & invidiæ arguitur.
a ex lege
b *sub.* adhibente.
c prosint
d rodunt, lancinant.
e soporem
f quæ caput gravant

8 observa Medicorum invidentiam. 9 consopiunt, ut vaporosa omnia.

scensu quodam inspirationis *caput invadant*, & magnas menti occasiones alienationis subjiciant. Præterea paulò superius in eodem *libro* ait, ipsum caput [g] obsidere non sinunt hi qui curant *cataplasmatibus*, & *aceto*, & *polline*: & confectis *fomentis* ex multiformi materia *abluendum* existimant. Similiter *ungentes* non solùm *caput*, sed etiam *faciem* atque *collum*, quæ omnia non difficulter [h] naris implendæ odoris acerrimi atque gravabilis. Nobis denique *sæpe contigit* ingredientibus ad ægros quibus hæc fuerant adhibita, *vertiginem pati*. Quid nunc *Asclepiades* gravius olens habuisti *castoreo?* quid gravabilius [i] ab his quæ adhibenda confirmas. *Cataplasma* verò ex *pollinibus*, & *aceto*, fuit cataplasma remoto aceto *per se* efficax: Laxativum est enim, sed *acetum* tibi repugnat: Ipso tamen *caput foveri* [10] jussisti. *Clysteris* vero [k] *culpam* superius probavimus.

g obsilêre, id est à dolore vacare

137

h nares implent odore acerrimo & gravabili.

i quam ea

k noxam

138

Ulterius exagitatur.

Est etiam [l] iners, *omnes ægros*, ut voluit, ex *tenebris ad lucem transferre*, cùm quidam *tenebris curari magis* videantur, sicut superius demonstravimus. Vexat etiam [m] *ptarmicum* quod credidit adhibendum. *Acre* est enim atque *ignitum*, ut *piper* [11] *struthium*, & *album helleborum*, quibus tumentes *membranæ* ex eorum acrimonia *in* [n] *asperitatem surgunt*, & *agitatione* ob sternutamenta *extentæ provocantur*. Denique si *statio corpusculorum* causa est phreniticæ passionis, ut putat, *vehementius* eam *his rebus excitari* suspicandum est, cùm ad sternutamenti motum materia concurrit. Omnino denique sic curationes suas

l non secundum artem

m vulgo errhinon

n quasi crispantur

139

10 Supra enim odoramentum ex castoreo, ruta, peucedano, & aceto commendavit.

11 Vocatur & Lanaria, quod ejus radicibus utpote acribus, ad eluendas lanas utantur. Est lychnidis quædam aut saponariæ species.

suas confundit, ut quæ etiam ipse ordinavit excludat, cùm sibi quadam comparatione fuerint opposita: ait denique *majora adjutoria vitanda.* Siquidem nocere magis quàm prodesse videantur. Sed quid tandem

o lacessimus dem *levioribus* ° laceramus, si *fomentis*, atque *unguentis*, & *cataplasmatibus*, & *odoramentis* & *sternutamentis* ægros afficiendos credidit? quibus apparet eum contra semet tulisse sententias. Caret etiam

p anni tempestatibus artis auxilio, quòd pro ᵖ *temporum aëre*, atque *loco* ordinanda adjutoria putat, & non pro *passionis tempore.*

140 Dehinc non oportet solùm considerare, *quoties*

Varii errores notantur. *potum* demus, verumetiam *quando*. Etenim *accessionis tempore limpida quoque aqua* febrium facit incendium. *Mulsum* verò dandum dicit sublevandi *pulsus causa*, nescius quomodo *proprium phreniticæ passionis*, inesse parvum atque *humilem pulsum*, ut *lethargo majorem* ac *tardum*. Oportuit igitur *passionem destrui, non pulsum optari majorem, qui sæpe pejorando consurgit*, quando ex *phrenitico in lethargum* venerit: ita quoties potum demus *autumno*, vel *ver-*

141 *no tempore*, non docuit. Dehinc *clystere* utens, *mellis* metuit admixtionem: & ne *ventrem*, inquit, *fluidum* faciat, *decoquendum* jussit, & clysterem non timuit, ne ventres commoveret. *Falsum* est etiam cùm continua atque jugis fuerit passio, *circa vesperum cibum dare*. Siquidem etiam secundum ipsum *A-*

q mitescant r cum diescit. *sclepiadem* ᵠ releventur omnes ʳ *lucis initio*, vespero accessiones augeantur. Natura, inquit, *vesperum* ob *aëris crassitudinem* densata inflat corpora, atque *initium generat accessionis.* Omnibus denique pulsus levatur statim ex medio die initium sumens. Omnino igitur *ratione caret vesperum cibo tempus eligere*, quo etiam secundum *Asclepiadem* accessiones augentur.

Grave

Grave est etiam *oleo rosaceo* tumentia *refrigerare*, 142
atque constringere, & ex odore vertiginem facere, *Pergit Cælius in refutando Asclepiade.*
atque [s] *pressuram*, & inchoante accessione ægros ad
alium transmutare locum, quando *magis eos oporte-*
bat quiescere. Sed neque *quotidie* cibo nutrire est, ut [s] soporem
putat, *necessarium*, & magis si nulla fuerit *solutio*
conjuncta, solo tumore constrictis corporibus, quæ
ferre non possint quotidianam cibi sumptionem. No-
xium est etiam omnes gestatione agitare: in his enim
qui [t] *solutione* & *constrictione* vexantur, magis ex- [t] simul conjunctis
tenditur passio, & horum testis *Asclepiades* est pri-
mus. Etenim ait *vias apertiores* fieri gestatione. De- 143
nique defectio atque [v] *diaphoresis* sequitur eos qui [v] virium dissolutio
incongrue gestatione fuerint moti. Quod quidem ne- *Asclep. errorem emendat alio graviori.*
scius qua causa fiat, tanquam remedium quærens ve-
xationi gestationis, *nocte* gestari atque *post cibum* æ-
gris prodesse æstimavit, scilicet ut non solum *in-*
congruo adjutorio, verumetiam *inordinato* homines
noceantur. *Neque enim sanis utilis gestatio post ci-*
bum. Inertem etiam perspicimus diætam primam; quod
ait quibusdam esse contrariam, nec tamen docuit
quibus. Si enim quos nocet nescierimus, necessario
etiam quos relevet, nescire consequitur.

Tradens etiam *periculosam* sive temerariam, quam 144
Φιλοπαράβολον appellavit, ita composuit curationem; *Curatio Φιλοπαράβολος.*
in alia, inquit, habere similia prædicta passioni so-
lum, quòd vinum [w] pro melle circa vesperam, non [w] cum
nisi omnino coegerit passio, damus: si minus, [12] *pri-*
mo ingressu statim, atque *plurimum*, & *extentum*,
hoc est, *meracum & salsum* dabimus *vinum*, quod
appellavit [13] τεθαλασσωμένον. Etenim inquit quæ primo
im-

12 Rusticorum in febribus curatio.

13 Τεθαλασσ. οἶνος, vinum est cui aqua marina admiscebatur: huic oppositus est ἀθάλασσος οἶνος. Vid. Cels. & Auctorem γεωπονικῶν.

imbecilla atque tarda de sorbilibus & mulsa dederunt ægro commoda, omnia ex vino celerius atque co-
145 acervatim implentur. Etenim *fervor plurimus* accedit, & *pulsus erectio* & [x] *roscida sudatio* mitigatur, tanquam ex [14] *cautere* per totum corpus vino concurrente, atque inurente sensum. Scientia hæc est vehementior, quam dicit curatio, pro mulsa habens vinum, ut *cæteris peccatis manentibus* in odoribus, & fomentis, & sternutamentis, & jacendi loco, & gestatione omnibus ordinata, *graviorem ex vino vexationem* adjecerit. In quibus neque mulsum recte se-
146 cundum ipsum ordinatum esse perspicimus. *Dat* enim *vinum & incongrue, & intemporaliter, & immodice. Incongrue* inquam, quoniam *salsum*, & propterea *acre*; quando denique mel coqui jubet ne venter veniat in fluorem, atque ab aliis ordinatum clysterem removet, tanquam in [y] commemorationem ducentem ac gravem *phreniticis* vexationem, hoc est *fluorem ventris:* cum magis salsum vinum id facile possit efficere, & per acrimoniam *febres*, atque tumens corpus incendere. *Intemporaliter* autem, [z] quomodo circa *vesperam*, quando secundum ipsum fit ac-
147 cessio: vel certe [a] statim, ut ait, *primo ingressu*, tanquam secum oportunitatem dandi attulerit vini. Item *immodice* dare probatur, quomodo *mulsum*, atque [b] *meracum*, & propterea ignis in modum vexare perspicitur, ut vere ipsum videatur *cauteris* esse virtute, quæ *nervos* incurrens atque penetrans infestæ jamdudum *febriculæ* conjuncta, etiam [c] *illud quo sapimus* offendit & alienationem geminat mentis, aut *spasmum* facit ægrotanti: asserens etiam quod hi qui non

x sudor colliquativus

Alii errores, circa vinum dandum.

y commotionem inducentem

z quoniam

a *sub.* dari jubet

b *sub.* dari jubet

c mentem

14 Plane infeliciter Asclep. hic curationem ulcerum sordida tabe manantium huc trahit: iis cauterium convenit.

non mulsum neque meracum accipere voluerint, no-
ceantur, si quidem minus inebriare contingat. Erat 148
enim [d] conveniens omni *phrenitico* qui ab eo cura-
tur, hanc adhibere [e] propriam alienationem mentis,
[f] aut omnino vinum accipere noluisset; [g] quippe cum
Asclepiades ex vino frequenter *phreniticos* fieri fatea-
tur, atque similes ebriis inveniri; quonam modo igi-
tur credi potest eosdem *multo vino* accepto, atque
meraco relevari, quibus *alienatio* ex vino [h] facta per-
spicitur? quæ necessario in capite simili semper ve-
xatione operatur.

d necessarium
e novam
f nisi cum
g cum tamen
h fieri.

In his nos credulitate occupari existimat, ut [i] tan- 149
quam *ebrios* plurimum vinum in *altum somnum* de-
mergit, non aliter etiam *phreniticos* vinolentia in
somnum venire posse putemus, *mulso* atque *mera-
co poto* affectos. Hæc enim vere ipsorum aliquis di-
cere potest, sed contra erit advertendum, *nullam*
esse *similitudinem* [k] *vinolentiæ phreniticæ passionis*. In
ebriis enim alienatio ex *multitudine poti vini* facta
perspicitur, quæ [l] reflata temporalem citius aliena-
tionem solvit. In *phreniticis* vero ex [m] *tumore* alienatio
fit. Quo considerandum est quia vinum in his *reflari*
minime potest propter *difficultatem viarum*, quæ
sunt ex morbo adeo *densatæ*, ut neque [n] *naturalia*, 150
quæ per *sensuales vias* excludi consueverunt, red-
dantur, neque accepta per cibos impartiri corpori
facile videantur, vel per tenues vias digestione so-
luta [o] propriari atque ad sua destinata pervenire; sed
manentia *statione insueta*, novo turbore corpus affi-
ciant, atque *tumentia* exagitent, *mentem* quoque
turbent, vel receptacula quæque percutiant, tem-
pore quo etiam ille *spiritus*, qui naturalis ac te-
nuis est, *angustatos suos* [p] *ambitus* pungit, ac dolo-
res

Asclep. phreniticos inebriando curat præter rationem.
i quemadmodum
k cum vinolentia
l concocta & discussa
m phlegmone cerebri & membranarum.
n mucus narium, saliva &c.
o locis quorum propria sunt, subministrari
p fibras nerveas & membranas

H

res corporis efficit. Mitto etiam, quomodo, si ut
volunt, ebriis similes *phreniticos* accipimus, *non o-*
festivè dictum *portuit ebrium inebriando curare*. Nullus enim vino-
lentus bibendo in sobrium venit. Nam magis econ-
151 trario qui perseverando potaverunt, multo q poto
q potu multum *mentis alienationem* auxerunt, aut in *spa-*
smum, aut in *vigilias incurabiles* devenerunt. Ad-
juvant etiam vexationem vinolentiæ *gravabilia odo-*
ramenta, atque *fomenta*, quibus denique fortes ac
recte valentes in conviviis incautius usi, multa se
Asclep. sibi contrarius. gravatione vexarunt. Ait etiam vinum in *cauteris*
similitudinem *r* *abstinere sudorem*, cum idem dicat
r cohibere, reprimere *mitigari alienationem* accepto vino, cum se plurimi
ac per totum corpus [15] *sudores* effuderint, ut secun-
dum ipsum id sit intelligendum, quòd nunc *abstineat*
vinum sudores, nunc faciat.

152 *Libro* denique quem de *communibus adjutoriis* scri-
Similitudo, qua Asclep. vinum nunc stringere nunc solvere male probat. psit, utriusque virtutis vinum, dixit. Sicut enim,
ait, *coagula densant* atque *extenuant lactis naturam*,
cum caseus ex lacte crassescat, & materia exinde te-
nuior ac magis liquida fiat, quam *Græci* ὀῤῥὸν appel-
s affecta lant, atque hæc contraria eadem virtute *s* suffecta se-
parantur. Non aliter & *vinum* vi quadam suæ *per-*
t observavimus *cussionis*, plurimam nutrimenti partem densare *t* ac-
cepimus, atque in se cogere, plurimam vero resol-
vere ac dirarare, & tenuem facere. Quibus proba-
tur *repugnantia* ex iisdem promittere, & *frigido exem-*
153 *plo* denique errare. Sed neque *v* *discretionibus gene-*
v signis diagnosticis *ralibus vini conjectura* convenit, falsis exemplis im-
missa

15 Aliquoties in Helvetia observavi, ubi vinum in omnibus morbis acutis venenum est, phreniticos jam deploratos larga vini potatione in rabiem primo actos, exinde in profundum somnum demersos, denique in profusissimum sudorem, felicissima temeritate, solutos convaluisse: longe plurimos autem in ipsa rabie fuisse mortuos.

missa. In his denique adhuc constitutus, demonstrationibus vanis involvitur, dicendo vini tutam potationem in *passionibus tardis*, magis quàm in *celeribus*, vel *acutis:* & in his qui *dimissionibus* relevantur, magis quam in his qui *continuatione* vexantur: & *senibus* magis quàm in *juvenibus:* & præpurgatis *clystere*, vel *sitientibus*, magis quàm *plenis cibo:* & *inchoantibus* ac *deficientibus* febribus magis quàm *summa tenentibus:* & post accessionem potius quàm ante ipsam. Nunc autem curans *phreniticos*, ordine 154
quodam usque ad finem servato sicut in nutriendis
[16] * virginibus *vinum* dari constituit, in *celeri passione*, (* viribus)
atque *continua*, & *omnibus*, nihil sane considerans, sed statim *primo ingressu*, ac frequentius in *statu* passionis. Tunc enim, inquit, vehementius alienantur ægrotantes. Præterea & in *vehementia* accessionis intelligitur dare, cum *vespero tempore* dandum jubet. (*Morbi strictura vesperi vehementiores.*) Hæc sunt quibus neque sibi conveniens *phreniticorum* curationem ordinasse probatur, quanquam plurima infinita quæ dici potuerant, consideratione taceantur.

16 forsan meretriculis, quarum procacia mero incenditur.

CAPUT XVI.

Ad [1] *Themisonem.* 155

a QUomodo *Themison*, scribens *celerum passionum* curationes, antiquorum peccatis assentiens quædam (a Quoniam vero)

1 Cognomento Laodiceum, qui sectæ Methodicæ dedit originem. Vixit paulo ante Celsum. Vid. Cels. in præfat. ad lib. 1. & Plin. N. H. lib. XXIX. cap. 1. Universos morbos ad tria summa capita redegit, stricturæ nimirum & solutionis: quæ variis vocabulis synonymis expressit, ut sunt: στεγνὸν καὶ ῥοῶδες: στέγνωσις καὶ ῥύσις: τάσις καὶ χάλασις: ἀτονία καὶ ῥῶσις: συναγωγὴ καὶ χύσις: ἀραίωσις καὶ πύκνωσις: ἀνεῳγμένον καὶ κεκλεισμένον. Et qui ex strictura & solutione erant mixti.

dam incondita dereliquit, (Nam necdum purgaverat suam *sectam*, & ob hoc *phreniticorum* ordinans curationem quibusdam erroribus implicatur,) ipsius quoque inspicienda sunt singula. Primo igitur ex *prima diatrito* nutriendos dicit, nullis etiam cogentibus causis, quod est improprium tempori. Dehinc dat *sorbilia*, ita *cucurbitam*, aut solum *mulsum*, aut *pomorum* quædam. Quod nunc dissimilitudo virtutis ciborum docet, errorem facile ejus perspicimus.

Themison statim phreniticos nutrit intempestive, & cibis mali succi.

156 Etenim *sorbilia* quæ posuit succi sunt melioris, *cucurbita* vero cito corrumpitur. *Poma* quoque succi maligni, ac facile acescentis esse noscuntur, etiamsi sani fuerint accipientes: quibus denique [b] medio cibo uti debere *salutaribus præceptis* docuimus. Ubi autem *viscera tument* & [c] *altiora* febribus inuruntur, multo facilius acescere poma probamus. Prohibet sane in fomentis *peucedanum*, *castoreum*, *rutam*, sed

157 *aceto rosaceo* [d] admixta hiberno tempore; æstate vero *aqua admixta* [e] rosaceo *initio passionis* caput foveri jubet, non [f] continens quomodo ob magnitudinem *transcenso initio*, *extemplo passio sumit augmentum*. Dehinc etiam si [g] initium habere potuerit, quod est [h] difficile, *erat melius constrictivis uti lenioribus*, *ut* oleo *Hispano*, atque [2] *novo*. Etenim acetum, & rosaceum percutit, & implet caput. Quod autem *refrigerantis* ac densantis virtutis est, *crescente strictura*, *incongruum* esse perspicitur. Ita juxta differentiam temporum hyemis vel æstatis fomenti mutare qualitatem, nullius est rationis.

b sub. pro

c profundiores & penitiores corporis partes

d sub. probat

e sub. oleo

f animadvertens

g aliquam rationem id faciendi

h vix probabile

stringentia phreniticis nocent, nulla vel æstatis, vel hyemis habita ratione.

158 Item duobus diebus, vel tribus transactis etiam *hederæ foliis*, vel *succo*, aut *serpilli*, aut *mentæ*, vel cu-

Them. fotus veluti ex

2 Nam vetus diaphoreticum ac tenue est.

cujusquam similis virtutis implicium, ac non [3] *ve-* *penso ordi-*
hementium specierum cum *oleo*, atque *aceto* per inter- *nat:*
valla fovendos dicit, etiam nunc non juxta sectæ ri-
gorem. Neque enim ad *numerum dierum oportet fo-* *at male.*
menta ordinare, cum debeamus magis passionem, quam
tempus attendere, & neque constrictiva tumoribus,
atque gravabilia ægrotantibus adhibere. Nam [4] *hede-*
ra cum bibitur, mentis errorem inducit. [i] Cadit e- *i* Errat
tiam, cum in accessione *thoracem* putat *ungendum*,
& in his qui fortem ardorem sentiunt *rosaceo foven-*
dum. Hoc etenim quum virtutis sit [5] *densativæ*, con- 159
stringit tumentia, & ardorem geminat. *Omne* etiam
unguentum accessionis tempore, & magis in augmento
febrium incendium facit ex superficie corporis ad [6] *al-*
tiora perduci. Peccat [k] enim & in reprobandis *odora-* *k* etiam
mentis, non docendo quæ illa sint, ac quot diebus
abstinemus ægrotos, unguentum adhibendo quod
est [l] *laboriosum*, nisi etiam cibus fuerit datus. Opor- *l* molestum
tet enim *neque cibari non antecedente perunctione, ne-* *Perunctio*
que perungi nisi cibus fuerit [m] *consequutus*. Sed etiam *& cibatio se*
post unctionem *aqua frigida* faciem fomentat, con- *debent con-*
stringens rursum tumentia, *phreniticis* strictura ca- *sequi.*
put afficit. *Omni* etenim *phrenitico strictura caput af-* *m* consecutu-
fici nemo negat. Item inaniter putat, ex tertia die, qua rus. 160
mente alienari cœperunt, nulla accessionum discre-
tione cogente, quotidie cibum dari. At si alternis
diebus fuerit occurrens accessio, alternandum etiam
nu-

3 ut rutæ, castorei, & reliquorum id genus: quod volebat Asclepiades.

4 Ob vim inebriandi olim in Anglia hederam, vice lupuli, cerevisiæ incoquebant: illis temporibus calculum ibi vix fuisse notum observarunt.

5 Oleum rosaceum, ut hodie conficitur, vix refrigerat, multo minus adstringit: proin videtur antiquis aliam fuisse id parandi rationem, aut Cælium nostrum labi.

6 Ob impeditam transpirationem.

n inclinante morbo nutrimentum. Oportuit enim nisi [n] declinato *solutionis metus* occurrerit, atque *quotidianis diebus* accessiones fuerint effectæ, omnibus cibum *alternis*
o quotidianis dari. Nam non potest corpus [o] *diurnis accessionibus gravatum* suis partibus *applicare nutrimenta* quæ sumpserit.

161 Sed hic gravius peccans ait adjuvare etiam *lavacrum*, quanquam sit adhuc passio *in gradu* constituta, tribus tamen vel quatuor diebus transactis ex quo mentis alienatio irruisse videtur. Quomodo igitur conveniens *lavacrum* passioni probatur, cum nec dum quotidianis diebus cibum dare [p] videatur; Quippe cum adhuc passio suæ *magnitudinis* teneat *summitatem*, & propterea *mitigativa* sit *curatio* magis quam
162 *turbatio* ex lavacri commotione adhibenda. Mitto quòd æger ad hæc magis *moveatur alienatione mentis*, nec ullo assensu nostro pareat imperio. Siquidem [q] ferali mente omnia quoque accipiat, ac recuset. Item jubet *lavantes* in solium primo descendere, tunc ascendentes è solio *fricari plurimum*, & rursum descendere, quod est laboriosum: sufficiebat enim *defricatos*, tunc solum descendere, cum se *modico* senserint *sudore* vexatos. At iste post lavacrum oleo *rosaceo* caput *fovet*, quo gravius odore impletum ægrotantes afficiat. Est autem *incongruum* neque con-
163 sequens *laxata*, ut putat, *lavacro corpora* oleo rosaceo fomentare, cum sit frigidæ atque constrictivæ virtutis, & propterea *corporis* efficiat *densitatem*. Non enim ejus frigus erit aquæ frigidæ [7] comparandum, cum aqua frigida ob extinguendum fervorem, veluti [8] *cocti corporis*, adhibeatur: *Rosaceum* vero perseve-

Themis. male adhibet balnea:

p nimirum Cælio

passionem enim exasperant.

q veluti brutum aliquod

Nec minus male caput fovet oleo rosaceo.

7 Mens Cælii videtur esse plus noxæ metuendum ab oleo rosaceo, quam aqua frigida, ob perseverantem illius actionem.

8 cum v. gr. jus nimis fervens frigida temperatur.

veratione quadam ſimili, atque eadem vexatione *jugi frigore*, & *odore percusſibili* caput afficiat.

Vinum etiam dandum *declinationis* ordinavit *tempore*, cum neque omnibus hoc ſit adhibendum, ſed ſolis illis qui *ſimplici ægritudine* afficiuntur. Dehinc non in omnibus prohibuit *vinum ſalſum*, ſed in his qui ſunt *inſueti*, neſcius [r] quia conſueti vexantur. Si quidem ſit *natura noxium febricitantibus vinum*. Conſuetudo autem nihil aliud prodeſſe, quam ut non plurimum corpora noceantur, poteſt. Nos vero oportet *conſuetudinem rerum utilium facere*, *noxiarum fugere*. Dat etiam *vinum* plurimum ad *heminam*, [s] etenim vel tres dimidias [t] jubet ante cibum, ſi fuerit *ſitis nimia* conſequuta: quod eſt, ut ſentio, *ſine ulla ratione*. In gravi enim ac periculoſa ægritudine, [v] *nudis* & *ſitientibus viſceribus*, ingrediens *vinum* facile concurrit ad *nervos*, atque *mentis judicium* tollit, cum non habuerit præmiſſum cibum, in quem incurrens quadam tarditate moretur. *Proficientibus* igitur *ægris*, perſeverandum, inquit, in utendo vino, ſi vero [w] *profectus ceſſaverit*, tribus vel quatuor diebus *aquam* dabimus, uſum vini differentes. Rurſum dierum numerum & non paſſionis conſiderantes motum. Quapropter etiamſi poſt tres dies difficultas adhuc declinationis obſtiterit, non oportet ad uſum vini deſcendere. Etenim *ſollicitatæ paſſiones his impulſibus facile ad augmenta recurrunt*. Hæc nunc Themiſon *phreniticis* curandis ordinavit. Sed poſt ex *methodica ſecta* multa bona contulit *Medicinæ*.

164 *Them. vinum parum caute dari jubet.*

[r] quod etiam

Conſuetudinis vis, ac effectus, & poteſtas.

[s] interdum

[t] ſub. dari

165

[v] exſuccis.

Egregium Cælii judicium.

[w] morbus ſteterit

Phrenitis facile ex intempeſtivo vini uſu redit.

CAPUT XVII.

166 *Ad* [1] *Heraclidem.*

Heracl. phreniticos promiscue loco obscuro collacat

a colliquativam

167 *In omnibus utitur clystere & phlebotomia.*

Phlebotomia valde nocet in omni solutione.

b majus reddit

EMpiricorum* sufficit soli *Heraclidi Tarentino* respondere. Etenim eorum posterior, atque omnium probabilior apud suos invenitur. Idem nanque *primo libro* curationum de *internis passionibus*, varias curationum differentias scribit, pro suspicionibus causarum. Nam primum *phreniticum* jacere jubet *loco obscuro:* Siquidem, *luce*, inquit, eorum *mens asperatur.* cum plerosque magis videamus *tenebris* asperari, atque *luce* eos qui *adjuncta solutione* afficiuntur: adeo ut si paulo vehementior fuerit, [a] *diaphoreticam* faciat *solutionem.* Item jubet ventrem *clystere* deduci, tunc *phlebotomiam* adhiberi, atque *alia die* rursum usum innovari clysteris, non advertens quomodo *tumentibus præcordiis*, atque extentis, vel adductis simul cum visceribus, *periculosum* est quicquam [2] acre, vel quod commoveat immittere, *quo retento tumor magis augeatur.* Dehinc *turbulentum*, atque vexabile, & per omnia contrarium esse perspicitur, *eadem die clysterem atque phlebotomum* adhibere: quippe cum neque tempus utendi dixerit, neque qui sunt phlebotomandi discreverit. Etenim *eos qui solutione afficiuntur phlebotomia nocet, ut gladius.* [b] Extendit peccatum, dicendo, *oportere quotidie adhiberi clysterem*, ut neque quiescendi aliquod tempus occur-

1 Heraclides hic, nobilis Empiricus, ægros suos vel jejunio necabat, vel opiatis fallebat: cæterum diligens, materiæ imprimis medicæ, observator, quique præter experimenta non loquebatur. Causarum etiam indagationem, ut alii suæ sectæ, non respuebat.

2 quasi clyster mollis atque lenis esse non possit.

occurrat, & cibo non nutriatur & *viribus privet* fre-
quens hæc injectio. Tradens etiam *localia adjutoria*, 168
caput fovet decoctionibus lauri. Tunc novacula *ra-
dit*, & ex eodem liquore *vaporat*. Post rosaceo oleo
caput atque *nares* jubet ungi, percutiens *tumentia*
ante declinationem ex *fomentis supradictis*, implens
etiam caput ex odore lauri, atque [c] *gravedines* ac
vertigines efficiens. Similiter & ex oleo [d] roseo *con-
stringens* simul ac frigidans *cerebri membranam*. Im-
ponit præterea *cataplasma* ex polline & aqua mulsa,
admiscens *iris illyricæ* decimam partem, & *lentisci-
ni olei*, & *aromatici calami*, quæ omnia ignea atque
percutientia *odoris causa* esse perspiciuntur: & *opor-
tebat tumentia congruis relaxare virtutibus*. Item ju-
bet post hæc medicaminibus *ungi caput* & *nares*, hoc
genere confectis: *Peucedani*, *castorei*, *opii*, ut in li- 169
bro quem [3] *Nicolaum* vocat, *olei* [e] *amygdali amari*
pondus supra scriptum, sed prætriti cum *aceti* sex-
tariis duobus, & *olei irini* unciis tribus, quorum u-
sus ita, inquit, erit adhibendus, ut *præcalefacta* ap-
ponantur. Ex quibus *gravatio* capitis, atque *commu-
tatio* nascetur, ut statim *alienatio in pressuram* trans-
eat, cum tantis perniciosissimis malis ægrotantis ca-
put obsidetur. *Empiricos* laudat.

[c] gravitatem Hippocr. καρηβαρία dictam

[d] rosaceo

Cælius fomenta & cataplasm. gravis odoris in phrenitide reprobat.

[e] amygdalini

Nec minus unguenta.

Mirandum sane unde hæc ei venisse suspicio po- 170
tuerit, ut discrepantium commixtio unam facere
virtutem posse putaretur: vel quæ illis *natura* vel *for-
tuna* fuerit *magistra*, quas sæpe suis inventionibus
duces fuisse testantur. Vel certe quomodo discre-
pantes historiæ in ista medicaminis confectione judi-
cium tacuerunt. Sed si hoc *experimentum* dixerint,
aper-

Empirici perstringuntur.

3 *Nicolaus*, Heraclidis empirici liber, ita dictus, quod eum *Nicolao* cuidam nuncupaverat.

f dogmatibus Empiricorum addictus — apertiſſime delirabunt, ut *f laborans empirica* ad occultarum confugiat apprehenſionem cauſarum. Item
171 jubet nocte *caput vaporari*, ſi facultas fuerit, *papaveris* decoctione, atque *ſerpylli*, non adjiciens uſus cauſam, neque rationem qua ſit hoc circa *veſperam* faciendum, cum tunc maxime *phreniticis aſperius tempus occurrat*. *Vaporatio circa noctem magis nocet.* *Vaporatio* autem caput exagitat, & *tunc magis in requie fuerat habendus ægrotans*. Sed intelligimus eum in iſta fuiſſe rerum diverſitate coactum, cum ſolas vigilias ægrotantis attendit, ſomnum quibuſcunque[g] ambitionibus adhibendum exi-
g modis & rationibus
ſtimare. Quinetiam potandos dicit ægrotantes anti-
172 doto διακωδίων, cum *mulſi* ſextario, vel [h] *ſeminali medicamine* toto, quod διασπερμάτων vocant, aut tuſſiculari, quod [i] *bechicum* appellant: cum magis [4] *opium*, hoc eſt papaveris lachryma, *denſitatem faciat*. Item ſeminalis potio acrimoniæ cauſa incendium faciat viſcerum, atque hæc omnia gravando *preſſuram magis*, *quam ſomnum* facere videantur. Somnus enim *laxatis* fiet *corporibus indulgentia naturali*: *Preſſura* verò denſatis [k] adverſitate morborum. Igitur præſcripto medicamine, negligens [l] *tumentia*, contrariis ſtricturam geminat rebus, non ſimilibus, quomodo cum *cauſa impeditionis ſomni*, hoc eſt *ſtrictura* augetur, in *lethargicam paſſionem* ægrotantes veniunt, vel certè majores vigilias. Item
173 eodem libro accuſans utentes medicaminibus ex *caſtoreo* atque *aceto* & *ſpondylio* confectis & *cataplaſmatibus* ex aceto ſiquidem ſint acria, ipſe quoque nihil minus peccare videtur, adhibens gravabiliora atque acriora. Etenim dicere [m] quomodo non ad ſolven-

h emulſione ex ſeminibus, imprimis papaveris

i τὸ βηχικὸν

Somnus phrenit. non opiatis conciliandus, ſed ſtrictura ſolvenda.

k ut cari, comatis, lethargi

l inflammatam cerebri membran.

m quod

4 Merito C. Aurel. hic opium & reliqua ex papavere confecta reprobat, utpote quibus Empirici tam veteres quam novi, incautos fallunt.

vendam passionem, sed servandi ægroti causa hæc adhibuit, est omnino [n] inertiæ. Nam *primò* quibus passio levigatur, his etiam æger servatur. *Secundò* quibus laborans retinetur in vita, iisdem etiam passio relevatur. *Tertio*, [o] cùm non parvo periculo ex vigiliis afficiantur, majus tamen ex pressura *Heraclides* facere perspicitur: nam somnum [5] fecisset gravabilibus utens medicaminibus, cùm sit semper, ut *in utilibus majus*, sic *in adversis levius eligendum.*

n artis inscitiæ
o licet
Majus phreniticis periculum à nimio somno quam vigiliis. salutare consilium

174 Sed, inquit, ut *vinum* mediocriter datum *nutribile* ac *salutare* probatur, plurimum verò atque *immodicè* datum capitis *gravedinem*, atque *mentis errorem* facit, sic etiam medicamen supradictum moderatione accedente *somnos faciles facit remota gravedine.* Est autem exemplum dissimile: horum etenim medicaminum etiam si *parvum* quidquam fuerit datum, *gravedinem facit:* si *plurimum*, *mortem.* Nam [p] quia gravatio magis quam somnus efficitur, facile perspicere poterimus. Etenim de somno *coloris melioris* efficitur corpus, *fortitudine* quoque acquisita. Ex medicaminis vero pressura, *pallor*, atque *debilitas*, & *gravatio* corporis nimia sequetur. Dehinc *omnis somnus in corpore spirabili, atque indulgentia laxato nascetur.*

Exemplum quo Themopiata commendat, rejicitur.
p quòd
Quomodo somnus bonus dignoscatur ab eo, qui opiatis debetur.

175 Medicamina vero quæ ob vigiliarum mitigationem [q] dantur, magis *accessionis tempore* offerenda dicuntur. Tum enim vehementer *ægri* vigilare noscuntur, cum sit impossibile [r] turbore corpus impletum, somni tunc indulgentia temperari: cum hæc *incommoda medicamenta etiam sponte* [s] *venturam corrumpant, incendant etiam altiora, & præsentem augeant*

q sub. ab Empiricis
r vexatione, inquietudine
s somni indulgentiam
Opiata sub initium paroxismi maxime pestifera sunt.

5 Abrupte hic Cælius noster, ut sæpius solet, loquitur, & subintelligit, si phreniticus ipsi fuisset curandus.

176 *geant accessionem.* Neque enim licet etiam *cibos consuetos*, atque qualitate convenientes accessionis tempore offerre, vel quod multo levius est, [6] *aquam*, quæ corrumpi posse negatur: ut cuiquam minimè credendum sit *supradicta medicamina isto præsertim tempore, digestionis officio superari.* Ait præterea succumbente passione dandum [t] *viscellum* simplex gallinaceum, vel succum *ptisanæ*, *ordei*, vel *orizæ*, ac deinde per profectum ad usum *panis* accedere, [v] levi ex farina confecti, & *gobiorum* piscium pulmentum: *secundo* carnis gallinaceæ ac leporis, quæ non

t jusculum ad gelatinæ consistentiam coctum

v a furfure purgata

177 recte quisquam etiam declinationis tempore ob reficiendum corpus [7] prima dari permittat: quæ quidem declinatio forsitan nec futura sit his malignis ægrotanti atque tantis affecto, & nulla mitigatione [w] tolerato, neque *oris collutione*, neque *potu*, neque *cibo.* Mitto etiam quia si [8] dimissio fuerit facta, non necessariò tempus accipit præfinitum. Etenim nunc decima nunc duodecima die vel ultra sæpius occurrit. Quapropter tantis diebus *innutritum ægrotantem relinquere, non solùm noxium, verumetiam impossibile* esse perspicitur. Dehinc gallinarum *viscellum* facilè corrumpitur: & est digestione difficilis hordei atque

w recreato

Improbatur Heraclidis jejunium.

178 ptisanæ succus: *oriza* verò quòd stringat nulli dubium est; atque ita panis quantitatem augere nos quoque admittimus, pisces autem *gobiones* dare prohibemus: etenim locum in *passionibus* celerrimis vel *acutis* [x] *acrior cibatio*, quam πολυφαγίαν vocant, non habet. Item dari jubet *leporem*, atque varios cibos, &

Oryza adstringit.

x amplior

6 Tamen in accessione methodici bibendam dabant aquam.

7 ante alios reficientes cibos, analepseos principio.

8 Mens auctoris est, quia si opus est morbum ante remittere, quam cibum dari, ista cibi dandi opportunitas non certo dierum numero est limitanda.

& neque *lavandam faciem*, neque aliam congruam corporis diligentiam ordinandam vidit, ſine qua minimè [9] *digeſtio* fieri poteſt, non ſolùm *variæ cibationis*, verumetiam *ſimplicis*, niſi corpori perunctionibus, atque alia diligentia recreato fuerit illata.

Hæc eſt ſecundum *Heraclidem* curationis, prima phreniticorum y differentia. Illis verò qui *cruditate phrenitici* fuerint effecti, ita curationem ordinavit, ut ſupradicta ſimiliter adhibeantur. *Cataplaſma* verò *non prius quàm clyſter anteceſſerit*, adhibeti jubet. Etenim perniciosum eſt, inquit, *pleno corpori* hæc adhibere. Siquidem ad caput rapta materia in *ſalutis periculum* præcipitet ægrotantem: atque ita prohibendam dicit *phlebotomiam*, adhibendam verò corporis *purgationem*, poto medicamine quod appellat z *diaſcammonias*, hoc eſt, quod ex *diagredio* conficitur: quibus apparet hunc ſuæ [10] *ſectæ* peccata cuſtodire, ut ea quæ *Empirici* [11] ſervabilia vocaverunt, etiam nunc adhibenda exiſtimet, *adjiciens etiam pejora*, *prohibendo phlebotomiam*, quæ ſimplici atque innoxio laxamento, nullis obſtantibus adhibita, facilè *laxato corpore paſſionem poſſet auferre*, cujus in vicem nocentiſſimam adhibendam *pugationem* judicavit *ſcammoniæ*, quæ eſt *gravior cruditate*, quam ipſe metuens in contraria venit argumenta curationis. Etenim ex hac corporis *purgatione*, ſive liquidarum detractione materiarum, *corpus* a *confluere* manifeſtum eſt, atque ejus *ſolida*, quadam b dimiſſione c *lenteſcere*, & *in liquida migrando* deperire. Mitto quòd

179

Phreniticos ex cruditate quomodo Heraclides curaverit.

y ratio, modus.

Prohibet V. S. & utitur purgantibus:

z διασκαμμωνίας catharticum

180

at perperam

Quomodo purgatio noceat.

a diffluere, colliquari

b liquatione, alii remiſſione

c tonum ſuum amittere

9 Hic locus oſtendit, fotus ex oleo, hydrelæo, & aliis id genus, à methodicis imperari ſolitos, adjuvandæ concoctionis cauſa inventos & excogitatos fuiſſe.

10 Cui addictus erat antequam Empiricus fieret.

11 id eſt, obſervatione cognita, & ob eam rationem retinenda.

181 quòd neque suæ *sectæ* servaverit *morem*, quæ nunquam [d] *vasculorum corporis materias* attenderit, si quidem sint non solùm *occultæ*, verumetiam *Empiricorum* judicio [e] *falsissimæ*. Etenim existimare, quòd [f] discendæ passionis causa succorum nominaverit cruditatem, potuimus, nisi etiam curationis ordinem ipsum intuens discessisset, adeò ut etiam *scammoniam* bibendam credidisset. *Quærendum* etiam *ubi* esse cruditatem suspicetur, quam scammonia putaret detrahendam. In *intestinis?* sed sic fuerat melius atque facilius eam *clystere* purgare. An in *capite*, an verò in *toto corpore?* Sed cùm hæc incerta demiserit, videtur *judicium sui operis medicamini dimisisse*, ut tanquam sentiens animal operetur, separando à naturalibus aliena, hoc est cruditate corrupta, atque sola [g] detrahere.

Empirici liquida non curaverunt.

[d] humores & spiritus

[e] fallacissimæ

[f] dignoscendæ

falsissimum scomma.

[g] detrahat

182 *Tertiam* inde curationis scribit differentiam, qua jubet, si totum corpus non *fuerit multo sanguine gravatum*, sed *solæ capitis partes* videantur impletæ, ex *vena frontis* detractionem fieri: cùm neque passionis esse causam sanguinem videamus, neque ex patientibus locis detractio aliquid medeatur: etenim *magis patientes adimplet partes. Primò* ex antecedenti [11] *fasciolæ constrictione*, secundò *ipsius coactæ materiæ concursu*. Illos verò quos [h] *corruptione*, inquit, in passionem venisse viderimus, *clystere* purgandos, *aquam dantes largius bibendam*. Aliquando etiam *mulsum*, aut *vinum chium*, aut *rhodium*, sed primo aquatum, secundo etiam meracum.

Tertius phreniticos curandi modus per V. S. ex fronte

cur improbetur.

[h] succorum corruptela

183 Hic etiam rursum suæ sectæ rigorem contempsit, *suspicionibus in errorem deductus*, liquidarum materiarum cor-

Heracl. sectæ suæ leges transgreditur.

11 qua ligandum caput est, ut tumidiores venæ priusquam feriantur, appareant.

corrupta temperare festinans, & *ita jugiter*, ut *incurabilem* faciat manere *passionem*, dat etiam sine tempore *vinum*. Et quid pluribus? ita curandi diligentiam prætermisit, ut varia mobilitate videatur esse confusus: quorum [13] omnium meminisse decet, sed [14] *solam supradictorum probare rationem*. Hæc sunt quæ de *phrenitica passione* credidimus ordinanda, nunc de cæteris celeribus, vel *acutis cum febricula* passionibus, sequenti docebimus libro.

13 nimirum phrenitidis differentiarum.

14 Vult Cælius quod ea sola probanda sint, quæ supradictis rationibus vera esse monstravit, utilia, legitima, & consentanea.

PRIMI LIBRI FINIS.

CÆLII

CÆLII AURELIANI

METHODICI SICCENSIS

ACUTORUM MORBORUM

LIBER II.

CAPUT I.

1 *De Lethargo.*

Celerum cum febricula passionum primam superiore libro tradidimus *phrenitim*, nunc *lethargicam* cum cæteris, ordinamus. Vocatur *lethargus* à *consequenti passioni oblivione*. *Græci* enim λήθην oblivionem vocaverunt, ἀργίαν vacationem, quam corpori atque animæ ingerit vis supradictæ passionis. Et est comparatione *gravior phrenitide*, non aliter quàm negatus in toto visus, [a] ab ex parte impedito: vel silentium, ab impedita loquutione: aut surditas, ab auditus falsitate: vel hebetudo sensuum, à difficultate.

Unde Lethargus nomen habeat.

Est gravior phrenitide.

[a] quam ex

2 Denique *vehementi strictura phrenitici* sæpissimè *in lethargiam* venerunt, ut *declinante lethargia*, aliquando econtrario lethargi *in phrenitim* deciderunt. Quorum haud rarius ex supradictis prima contingunt. Siquidem facilè *periclitantes passionis magnitudine in pejorem deveniant: difficilè autem in periculis bona locum accipiant*. Quapropter *Asclepiadi* credendum non est, dicenti *pulsum*, atque *respiratio-*

Letharg. & phrenit. sæpe in se commutantur.

nem

1 *sc.* ut ex phrenitide fiat lethargus.

nem [b] humaniorem *lethargis* quàm *phreniticis* esse: siquidem habeat magnitudinem & percussum fortiorem, [c] tanquam jugi somno [2] dormientium. Sed *neque iste somnus est*, impeditus omnibus naturalis actionis officiis, sed *est oppressio* quæ nihil [d] resumat ægrotantem, ac potius demergat. Neque etiam pulsus fortis, sed magis debili percussu invenitur, atque piger, ac inanis. Quòd autem inflatione *erectus* videtur, *non fortitudinis causa*, *sed passionis nequitia* id efficitur. Denique in his quibus ob phreniticam passionem *parvus* est pulsus, sæpe pejorante morbo, atque in lethargiam transeunte, pulsus in *magnitudinem*, erigitur, ob *specialem proprietatem* passionis, non proficientium virium causa: quippe cum generaliter *strictura pejorante omnia deterius roborentur*.

[b] liberiorem, majorem

3

[c] utpote

[d] reficit

Observatio practica.

4 Sed hanc plerique diffinientes passionem, aiunt *lethargiam* esse *delirationem*, *cum febribus acutis ad perniciem ducentibus:* & erat verius non delirationem sed *pressuram* dicere. [3] *Demetrius* autem *Herophilus* passionem inquit acutam *cum pressura*, & *obstrusione sensuum frequenter cum febribus*. In qua diffinitione ambiguum est, quô sit accipiendum *frequenter:* utrum ne antecedenti serviat orationi, ut intelligamus frequenter cum difficultate sensuum: an consequenti sit orationi jungendum, ut intelligamus frequenter cum febribus: an verò utrique serviat parti. Quo invenimus nihil rectè esse diffinitum: semper enim

Quomodo alii lethargum definiant.

Demetrii definitio.

ambigua.

2 Sicuti dormientium quovis in statu pulsus, & respiratio est plenior & fortior, ita & Lethargicorum: non tamen inde est concludendum Lethargum tutiorem esse morbum Phrenitide, in qua pulsus humilior & respiratio inæqualis.

3 Quis hic fuerit Demetrius Herophilus non certo constat. Fuere duo hujus nominis Medici: primus Herophili fuit sectator, forte hic ipse quem Cælius noster citat, & propterea legendum Demetrius Herophilius: alter, cognomento Archiater, floruit sub Impp. Antonino Pio, & M. Aurelio.

nim cum difficultate sensuum atque febribus hæc intelligitur passio.

5 *Asclepiades* hanc passionem non diffinivit, sed [4] *Alexander Laodicensis* ex Asia secundum ipsum ait [5] *lethargum* esse *subitam*, vel *recentem passionem cum febribus*, & *pressura*, atque *sensuum jugi difficultate*. Sed quoniam videmus esse plerunque etiam cum *dimissionibus* lethargiam & [e] *pressuram*; id ipsum esse perspicimus, quod est sensuum difficultas, quanquam hanc graviorem putaverint pressuram. Nec sanè debuit in diffinitione *magnitudinis differentias ponere*, sed *passionis genus* quemadmodum intelligatur, manifestare.

Alexandri Laodic. definitio.

[e] somnum profundum morbosum

6 Nonne etiam complexionem magis *phreniticæ passionis* cum *lethargia* dedisse videtur? Denique *alienatio subito accrescens*, cum febribus acutis, *phreniticæ* est passionis. *Pressura* verò cum febribus, *lethargiæ*. [6] *Athenæus* Tharsensis *furorem*, [f] inquit *mentis cum mæstitudine*. Siquidem *Asclepiades* in primo libro celerum passionum dixerit *phreniticis* alienationem cum *turbore* effici, in *lethargis* cum somno atque *tristitia*. Alii alienationem cum mœstitudine, & jugi somno esse lethargiam dixerunt. Etenim non habent mentem in furorem extentam, ut *Athenæus* ait, sed sola in alienatione constitutam, ut *Asclepiades*.

cum phrenitide confusa.

Athenæi definitio.
[f] vocat

7 Sed etiam nunc traditiones has caducas simul advertendas existimo, ex his quæ supra memoravimus: *non* enim *somnus in lethargis esse advertitur*. Nam nullum periculum [g] sequeretur. Neque etiam accessionis tempore magis ægros [h] afficeret. Item *neque jugis* in omnibus est *pressura*, sed etiam plerunque

Caduca, sicuti priores. Lethargici non dormiunt.
[g] è somno
[h] *sub.* lethargus

4 Asclepiadis discipulus.

5 *sequentia indicant legendum* lethargum esse alienationem subito accrescentem.

6 Sectæ pneumaticæ princeps. Traxit ea nomen à spiritu, quem ejus sectatores tanquam quintum elementum reliquis quatuor adjungebant.

que dimissionis *intercapedine* levigatur. At si cum febribus esse non adjungerent, ut *Asclepiades* fecit, communis esset cum *epilepsia* diffinitio. [7] *Leonides* autem *episyntheticus*, lethargus, inquit, est [i] *lethargia secundum vias membranarum, cum furore mentis*, atque *febre*, & *mæstitudine*, ac *pressura*, & *pulsu magno*. Sed neque *causam* oportuit dicere [k] quæ sit occulta, atque apud veteres discrepans, & injudicata, 8 cum *passionem manifestare fuerit magis necessarium*. Neque etiam mœstitudinem, vel tristitiam, atque mentis furorem. Etenim *pressura* in semet *mæstitudinem* atque *furorem* continet. Item [8] *Menemachus* pressuram inquit celerrimam, vel acutam cum acutis febribus, & non semper jugibus. [9] *Soranus* vero cujus hæc sunt quæ latinizanda suscepimus, *pressuram* inquit *celerem* esse, vel *acutam cum acutis febribus*, & *pulsu magno*, ac *tardo*, atque *inani*: frequentare, inquit, in senibus. Siquidem *aptior* sit *sensuum difficultati atque demersioni ipsa quoque senectus*.

Leonidis definitio

i obtrusio

k quia est

causam magis quam morbum manifestat.

Menemachi definitio.

Sorani definitio.

Senes lethargo magis obnoxii.

7 Leonides, Methodicus, de eorum numero qui Episynthetici vocabantur, forte quoniam dogmata Methodicorum, Empiricorum, & Dogmaticorum conjunxerunt.

8 Methodicus, ingeniosus suæ sectæ propugnator.

9 Methodicus clariss. vixit sub Trajano. Hunc Cæl. Aurel. omnibus suæ sectæ præfert. Scripta ejus perierunt: hæc autem jactura à Cælio sarcitur: ejus enim vestigia ità premit, ut quæ ille Græce scripsit, in his Cælii libris nobis latina sistantur.

CAPUT II.

Quæ sequuntur eos, qui in lethargiam venire posse noscuntur. 9

SEquuntur eos qui in *lethargiam* faciles, ac proni esse videntur, aliqua *communia* ex his quæ etiam *phrenitim* fore denunciant: Aliqua *propria*, quæ etiam in causa communi tanquam propria accipimus, ut

Signa lethargo obnoxiorum propria.

 sunt

ſunt ea quæ in *phreniticam* venturos paſſionem deſignare præſcripſimus, ut *febres acutæ*, ac *vehementes*, & ſæpe continuæ, ac *difficile ad ſuperficiem corporis aſcendentes*, *capitis gravedo*, vel *ſomnus* aut

10 *dolor vehemens*, *repente ac ſine ratione recedens*, *tinnitus aurium*, *vultus inflatio*, *pallor* tanquam ex vinolentia, & *mæſtitudo*, vel *triſtitia*. Erit præterea *tacitus* is, qui natura, atque ſanitatis tempore fuerat multiloquus, tunc *piger*, ac *non ſponte initians loquelam*, ſed alienam proſequens: *ſuarum tacitus querelarum*, aut non [a] digna ratione referens: *multo* etiam veluti *ſomno affectus*, *nec quicquam ſomnians*, aut eorum quæ ſomniaverit memor: *ſchema* jacendi frequenter *ſupinum*, contra ſolitam conſuetudinem: *oſcitatio jugis*, *extenſio crurum*, tanquam mox è ſo-

a ἄλογα

11 mno expergiſcentis: *pulſus* etiam *inæqualis*, poſt aliquot ſaltus ordinatus, aut inordinatus & pro *ætate*, aut *natura*, *major*, aut *tardior*: aliquando etiam in *inanitatem intercapedinatus*: quod denique *ſi in phrenitica paſſione contigerit*, *in lethargiam tranſituros ægrotantes* ſignificat. Etenim *majorem pulſum* fieri, neque *tardum*, neque *inanem*, ſed ætati ægrotantis convenientem, ſpeciem *declinantis phreniticæ paſſionis* accipimus. *Certius* etiam, quoties circa numerum, [1] *æquales minoribus*, *majores ſaltus* efficiuntur, ac velocibus & denſis & vehementibus: multo *potius*, ſi etiam *plures majores* atque *celeres*

Quomodo phrenitici in lethargum lapſuri dignoſcantur à reconvaleſcentibus.

12 fuerint. Quidam attenderunt etiam naturam ægrotantis ſi [2] *ſalivoſus* ſemper fuit. Etenim declives atque

obnoxii lethargo ſalivoſi.

1 i. eodem temporis ſpatio totidem pulſationes fortes efficiuntur, quot antea debiles.

2 Hoc etiam Hippocrates obſervavit: Ait enim lib. II. περὶ Νούσων §. 63. Νῦσος ἡ καλυμένη Λήθαργος. Βὴξ ἴσχει, καὶ τὸ σίαλον πτύει πυλὺ καὶ ὑγρὸν &c. lib. III. §. 5. idem repetit.

atque faciles, istius modi naturæ in *pressuram* probantur. Attendendam etiam [3] *consuetudinem* ajunt, utrum ne febricitans in *pressuram* venire ac demergi solebat: *ætatem* quoque, utrum ne sit [4] *mediæ:* & *aëris* habitum, utrum multis hanc ingesserit passionem: & *anni* vel temporum partem, utrum *autumni* media. Tunc enim frequentare istam passionem putaverunt. *Quid præterea considerandum.*

3 sunt enim qui quavis accessione febris, etiam intermittentis, vel delirant, vel soporosi fiunt.

4 Vide Aphor. Hippocr. 30. sect. III.

CAPUT III.

Quomodo discernimus lethargos ab his qui similibus afficiuntur. 13

JAm *lethargum* suis signis intelligere debemus. Est enim melius atque certius, sicut in *phreniticis* diximus, si dicas, quæ sunt signa lethargi. *Unum* enim quicquam *singulare*, ut est *pressura*, vel *febricula*, *non significat lethargum*, sed *plurima* atque sibi convenientia, & concursus multorum, *signum* faciunt *indicabile lethargi*, ut lethargus certis ac propriis signis sit indicatus, quemadmodum supra diximus. [a] Intelligimus *lethargum* ex *obstrusione*, atque *hebetudine sensuum*, *pressura* etiam, atque *febre acuta* sive jugi, sive [b] dimissionibus intercapedinata, *pulsu magno*, [1] *tardo*, *inani*, & *inflato*. Sine his enim neque esse intelligi lethargus potest. Nam quædam præterea alia sequuntur multa, vel pauca, secundum *passionis magnitudinem*, vel generalis *temporis* atque specialis *differentiam*. *Primo* igitur sequitur *dubia* atque

Singulare signum nil cerni significat.

a cognoscimus

Necessaria lethargi signa:

14

alia accessoria.

b remissionibus

1 Pulsum hunc Hippocrates appellat σφυγμὸς νωθρός.

atque *ſomni ſimilis preſſura* & demerſio, ſed quam facile æger vocatus excutiat, ut interrogatus, ſane non ſtatim, ſed [c] ſecundum, reſpondeat: ac tunc juſſus, vel *oſcitatione perſuaſus*, inſpectioni *linguam* exerere, aut non id faciat, aut tardè fieri conſentiat: vel cum protulerit, non reducat, aut tarde colligat: ſi quid etiam *manu* tenuerit, *neſcius* atque *ſine voluntate* dimittat, & loquens, *priorum oblivi-*

[c] paulo poſt

15 *ſcatur:* & neque *enuntiationis ordinem* ſervet, ſed potius intercipiat; exprimere etiam quæ loquitur non valeat, nullo corporis [d] atteſtante defectu, *manus* impatienter extendat, atteſtante *tremore*, atque membrorum *ſaltu*, nulla etiam *ſiti* afficiatur, ſed frequenti ac reflua *ſaliva* ore impleto ſpuere contendat, & tunc ſupra mentum atque ſtramenta ſputa remaneant: ac ſi *urinam* mittere fuerit admonitus, *matellam* non poſtulet, vel ſi petiverit, neſciat datam: atque *urinam* non dimittat, niſi fuerit admonitus: hanc quoque *difficulter* excludat, vel *paulatim*, & *turbulentam*, aut *plurimam:* ſalivam aut [e] *exuſtam*, & *craſſiorem*, aliquando etiam [2] *indigeſtam.*

[d] præſente *ita paſſum utitur hac voce Cælius.*

[e] tenacem, viſcidam

16 *Creſcente* paſſione jacendi *ſchema ſupinum* juge efficitur: color *plumbeus*, vel *lividus*: vultus ipſe *conductus*, atque concurrentibus ſuperciliis *caperatus*, non aliter quam mœſtitudine ſive luctu videmus oppreſſos: *lapſus* etiam à ſuperioribus lecti partibus, ad inferiora, negligenter abjectis cruribus, atque converſis, reſiduo quoque corpore non recte diſpoſito, *pulſus* major, rarus, inflatus, *reſpiratio* tardior, ac major, cum quodam *gemitu*, conductio *præcordiorum* ad ſuperiora: oppreſſio ſenſuum, & difficilis *re-*

Signa preſſionis creſcentis.

2 Hoc idem eſt quod Hippocr. vocat σίαλον πυλὺ; καὶ ὑγρον.

recordatio, adeo, ut nisi puncti vel incitati fuerint, non excitentur, sed, solum motis labiis leviter, atque conductis, rursum demergantur. Sunt etiam *ob-* 17
scuræ vocis, ac deinde si fuerint manu *lacessiti*, aut punctione aliqua *adhortati*, vel *titillati*, non exaudiunt: vel si quis eorum manus levaverit, ac dimiserit, statim concidunt: *ventris* etiam atque *urinæ* officio cessante, adeo ut *plerique* ex passione liberati, *discussa pressura*, *urinæ reddendæ impossibilitate* moriantur. At si *passio* in pejus duxerit ægrotantem, *respiratio* [f] crassescit, ita ut extincta videatur; *palpebrabrum* quoque non perfecta fit *conclusio*: *oculorum* cavitas: *linguæ* ariditas, atque asperitas: *dentium*

Signa in pejus vergentis lethargi.

[f] fit tarda & alta.

confixio, atque *stridor*, adeo, ut si quisquam velit 18
facere eorum discretionem, non valeat: vel certe semiclauso *ore* ac dimisso, ita ut *mentum propendens* videatur, & neque manu conduci separata possint, *stridore pectoris* [g] attestante: immissi, vel destillati ob nutrimentum liquoris difficilis atque *interrupta transvoratio; pallor*, & *saltus* inferioris labii: *articulorum* stupor: *unguium* livor: *guttur* prominens, atque extans: *pulsus* humilis, ac per [h] profectum [i] diminutus: *sudores* frigidi, & glutinosi, vultum [k] secus & collum: plerunque etiam *involuntaria* urinæ, vel stercorum [3] *emissio*, & *spasmus*, hoc est, membrorum conductio. At si ad salutaria signa æger

[g] accedente

[h] sensim

[i] μυρμίζοντα pulsum innuit

[k] juxta

19
cœperit recurrere, ut passio minui videatur, omnia supra dicta leviora efficiuntur. Et quidam profecto in [4] *sanitatem* veniunt, reddita scilicet valetudine meliore. Aliqui vero alienatione mentis recedente, *pres-*

Quidam, antequam convalescunt, in phrenitidem recidunt.

3 Purima horum signorum Hippocr. graphicè describit coac. prænotion. a 192. usque ad 198.

4 Hippocr. eodem loco dicit: Ὁκόσοι δὲ σώζονται τῶν ληθαργικῶν, ἔμπυοι ὡς ἐπιτοπολὺ γίνονται.

pressura tentantur. Tunc etiam *pulsus* humilior, atque densior fit, aut admoniti rursum demerguntur, ut complexæ [l] duæ passiones videantur. Aliqui denique è *lethargo* liberati absolutam *phrenitim* incurrunt, ac deinde ad sanitatem [m] pervenerunt.

[l] lethargus & phrenitis
[m] perveniunt

CAPUT IV.

20 *Quomodo distinguendi sunt lethargi ab aliis passionibus.*

Quomodo lethargus differat ab

QUomodo & *defectio animi* in febribus veluti sensuum facit hebetudinem, ita *mandragoram*, vel *altercum* bibentes opprimuntur gravatione horribili, sopori simili: item alii *lumbricorum* [a] adjectione [b] deprimuntur, discernenda cuncta sunt, ne *falsa similibus inducti vera putemus. Defectionibus* igitur *animi densus* atque *parvus*, & *coacervatim interiens pulsus* efficitur. *Mandragoram* vero, vel *altercum* bibentibus *pulsus rarus*, sed *plenior* fit; at *lethargis inanis* & *inflatus*. Item his qui *lumbricorum* vexatio-

[a] vexatione
[b] soporosi fiunt
animi deliquio;
sopore ex mandragora vel hyoscyamo:

21 ne afficiuntur, vel demerguntur, *densus* & *velox*, & *parvus*, & *deficiens pulsus* invenitur. Et magis tempore [c] *dimissionis* febris. Nam *accessionis augmento*, quantum creditur, non valent *ventrem* vel *stomachum* lactare atque [d] fellare. In *dimissione* vero, [e] resumpta inhærescunt visceribus, atque ita *consensum pressuræ* [f] ex antecedentibus faciunt. Sed hæc diligentius *chronias passiones* scribentes, cum de *lumbricis* dicemus, docebimus.

sopore à lumbricis.
[c] remissionis
[d] fugere vermes
[e] resumptis viribus
[f] ægrotantibus

CAPUT V.

22 *Quomodo lethargi inter se differunt.*

Sententia Asclepiadis sectatorum.

QUidam *Asclepiadis* sectatores etiam differentias *lethargorum* tradunt. *Alium* enim *per se* dixerunt, *alium*

alium ex antecedenti passione, ut *phreniti:* atque ex ipsa venientem esse graviorem. Item *alium* esse *novum* atque recentem, alium *inveteratum* atque tardantem, quod ex numero dierum conjici dixerunt: & *alium* fieri *cruditate* ac plenitudine affecto corpore: *alium* inani atque *passione macerato.* Sed nullam *lethargi* [a] velut ad *lethargum*, differentiam tradiderunt. [1] *existimabile non certum probatum est liquidorum plenitudinem judicare.* Item *Mnaseas* lethargum *alium strictura* effici, *alium solutione* dicit. Siquidem somnus nunc densitate, nunc laxamento corporum fiat: atque in aliis [b] *abstentas* videamus [c] officiorum naturalium *egestiones*, in aliis vero *largius effluentes*, adeo ut etiam involuntario exitu stercora, sive urinæ fundantur. Item multi nostrorum, *temporibus* atque *magnitudine* constare *lethargi differentias* tradiderunt: alium enim *magnum*, alium *parvum* esse dixerunt, & alium *initio*, alium in *augmento*, alium in *statu*, alium in *declinatione*, & accessione vel dimissione: sed omnes illius summas atque [d] generales passionis differentias tradiderunt, & non specialem lethargi. *Falsum* etiam *solutione lethargum fieri*, quantum intelligitur, atque est lethargus. Etenim *involuntariam* egestionem [e] dixerint, in infantibus non *solutionis ratione*, sed *mentis occupatione* fieri. Nihil denique plusquam naturæ convenit, [f] excludunt, sed solum quod debuit etiam voluntate deponi. [g] *Tenues* etiam *sudores pressura* fieri, *non solutione* intelliguntur, sed neque adjutoriis laxativis, sicut in *adjutoriorum* libris demonstrabimus. Quapropter *lethargi* proprias differentias [h] tradendas esse negamus.

[Margin notes:]
a ad se comparati
24 *Mnaseæ.*
b suppressas
c excrementorum
Quomodo Methodici Letharg. distinxerint.
d quæ aliis omnibus affectibus conveniunt
25 *Lethargus nunquam fit à solutione.*
e i. dicendum
f reddunt pueri
g Exiles madores, sæpe frigidi
h ab iis traditas

1 Existimabile quidem, non certum aut probatum est, liquidorum plenitudinem lethargum indicare.

CAPUT VI.

26 *Quis locus in lethargicis patitur, & quomodo curandi sunt lethargici.*

In Lethargo totum corpus patitur:
Specialiter caput.
a sub. ægrum
Quo loco ægri sint habendi.
Leviter sunt excitandi.
Nimia vexatio stricturam auget.

MAlè quidam etiam *patientem in in lethargo partem caput* dixerunt. Ut enim de *phreniticis* dictum est, communiter *totum corpus* patitur, febricula restante: specialiter vero *caput* plus, ob multitudinem vexationum, quibus afficitur. Difficile igitur intra [1] *primam diatriton* lethargus fieri potest, sed frequenter post ipsam: & oportet [a] jacere in *loco lucido*, atque *calido* mediocriter: in accessione per intervalla *leviter excitari*, suo nomine exclamatum. Etenim jugiter *titillatu*, vel impressione, ac *punctionibus* hoc facere, nihil aliud quam *stricturam* erit
27 *asperare*, ob inquietudinem [b] quassationis. Dehinc [c] probabilior atque *magis eligenda erit quassabili & noxia vigilantia, quieta pressura:* blando etiam articulorum *fricamento* utendum est. Est autem in accessione jugi *fomento caput* curandum, *oleo* dulci, atque calido: mollibus lanis *collum* tegendum: blandioris laxamenti causa locorum capiti vicinantium, & ob excipiendum ex fomento, si quid è capite fuerit lapsum. Tunc aliquando etiam è lecto ad lectum *translatione* facta, & declinante accessione, *oris collutio* adhibenda: terminata vero, *potus dandus*. At si *febrium continuatio* fuerit, primo tempore lucis erunt [d] *media fovenda*, atque dorsum lanis mol-
28 libus circumtegendum: si magnitudo passionis exegerit,

b vexationis
c optabilior
Blande sunt fricandi.
Caput fovendum.
Lectus subinde mutandus.
Os colluendum,
d hypochondria & præcordia

1 Primum triduum, ex quo quis ægrotare cœpit. Lethargus autem non fit in morbi initio, sed in ejus augmento; frequentius autem in statu, & declinatione.

Venaſcanda, quando?

gerit, *phlebotomia adhibenda intra primam diatriton*, aut in ipſa. Dehinc ſi *ante diatriton* fuerit adhibita, ſola *fomentatione* utemur, atque *oris collutione*, & potu *aqua* vel *mulſo*. At ſi in *ipſa diatrito phlebotomia* fuerit adhibita, paululum differentes, *perunctionem* adhibemus, atque *oris collutionem*.

Qualis cibus dandus.

Tunc dabimus *ſorbilem cibum* ob celerem paſſionem. Si *faſtidioſus* fuerit ægrotans, tanquam ſanis ſæpe contingit poſt altum ſomnum experrectis, vel ſi transvorationis oblitus, aut piger, tanquam ſunt ſani imminente ſomno declives in ſoporem, erit *acceleranda alicujus cibi tranſvoratio*, ut corpus relaxetur.

Nam graviore ſtrictura lethargi phreniticis afficiuntur. 29

Poſt cibum blande fricandi ægri.

Quando cibus dandus.

Dehinc *poſt cibum* paululum differentes, atque articulorum *blanda fricatione* utentes, dormire permittimus: atque uſque ad *declinationis* tempus, *alternis diebus à cibo abſtinemus*, permittentibus viribus, ſolo *mulſo* utentes. Si autem vires obſtiterint, etiam his diebus ſorbilia mediocriter damus.

Quando clyſter ſit adhibendus, & qualis.

At ſi venter non fuerit ſolutus, *clyſtere* utemur, *oleo* calido & *aqua* in qua decoctum ſit *fenugræci ſemen*, admixto aliquando *melle*. Tunc ſicut in *phreniticis* tondendum caput atque radendum, & appoſita *cucurbita* ſcarificandum, & ſanguiſugis relevandum.

At ſi [e] *media* tumeant, ſimili curatione *cucurbitæ*, atque *cataplaſmatum* utemur, tanquam in *phreniticis* ordinavimus. 30

Cucurbitis & cataplaſmatis quando utendum.

Attendenda etiam cætera paſſionum accidentia, quæ *ſymptomata* Græci vocaverunt, ut ea quæ in corpore *frigida* fuerint membra, *blando tactu* manibus continentes, levi cum *fricatione* vaporemus: *ſudantia* citius detergamus:

Quomodo linguam, os, oculos, curare oporteat..

linguæ aſperitatem vel ariditatem *ſpongia* infuſa aqua calida humectemus. Nam ſæpe faucium ſiccitates præfocationis imi-

[e] hypochondria

imitantur effectum. Tunc *oculos* lemis obsitos, vel lachrymantes *spongia* vaporabimus, atque ita [f] dimersos excitamus. *Calidus* etenim *tactus habet quoddam*

[f] demersos, *id est* sopitos

31 *resumptionis illatæ levamen.* At si *pressura* perseveraverit etiam *dimissionis tempore*, & propterea *cibi dandi difficultas* occurrerit, oportet ægrotantem *in pressura excitari*, donec sentiat: tunc priusquam rursum demergatur, destillandum ex *cochleari* sorbile quiddam faucibus, atque manu mentum quod laxius propendet, sublevandum, ut infusa, priusquam in somnum revocentur, transvorent. At si forte [g] mutatio accessionum atque pressuræ fuerit facta, quod quidem raro contingit, ut in continuationibus, *cibi tempus oriente luce est aptius.* Utendum etiam spongiarum vaporationibus, & fomentis capitis, atque domestica molli, ac pensili gestatione.

[g] remissio

Mane potius est dandus cibus.

32 In *declinatione* vero certissima, *varius cibus dandus*, & *lavacrum*, sine [h] *vino* adhibendum scilicet: in *alia* vero *diatrito* danda *poma:* tunc etiam *vinum.* quorum rationem ex his quæ in *phreniticorum* curatione sunt ordinata, accipienda dicimus. Tunc *cerotarium* scarificatis partibus apponemus. *Hæc* est *secundum* Methodicos *lethargorum curatio.* Antiquorum vero [2] *Hippocrates*, & *Erasistratus*, & *Herophilus* hujus passionis curationem non posuerunt: sed [3] *Serapion Empiricus* in primo libro, quæ ad *sectas* scribit obscura nimium, atque pauca ordinavit, quorum nihil est dignum enarrare.

Quid in declinatione agendum.

[h] vini potu

C A-

2 Libri περὶ Νούσων, Hippocr. adscripti, aut Cælii ætate pro talibus non sunt habiti, aut ipse non legit, aut mirum quid ipsi in mentem venerit. Hippocr. enim eorum lib. II. § 63. de Lethargicis, ita præcipit: τοῦτον πιπίσκειν τὸ ἀπὸ τοῦ κρίμνου, καὶ μεταπιπίσκειν οἶνον, λευκὸν οἰνώδεα, καὶ ῥοφάνειν τὸν χυλὸν τῆς πτισάνης. ξυμμίσγειν δὲ σίδης χυλόν &c.

3 Primus hic ratiocinia e Medicina ejecit, omnia experientiæ tribuens.

CAPUT VII. 33

Ad Dioclem.

DIocles libro quo de *paſſionibus* atque *cauſis* earum, & *curationibus* ſcripſit, prohibet demergi *lethargos*, *acutiſſimis* utens *potionibus*, atque jugiter corpus *defricat*, adhibens etiam *ſternutamenta*, quæ Græci *ptarmica* vocaverunt: & neque manifeſtans, quas vocat acutas potiones, utrum in *qualitate* acutas, ut eſt *acetum*, an *officio uſus*, ut eſt *celerrima tranſvoratio:* ſed [a] utrum elegerit, malè dictum eſt. [b] *Alterum* enim denſat corpus ſtrictura laborans, [c] *alterum* inflat. Item *ſternutamenta* corpus vehementi motu concutiunt: & magis *membranas capitis* in tumore conſtitutas: jugiter excitare, ſine dubio aſperatio paſſionis eſt. Peccatur etiam gravius *ſine ullo adjutorio caput relinquendo*, in quo ſecundum ipſum paſſionis eſt cauſa.

Diocles Lethargicis adhibet acria medicamenta:

at male; ſtricturam enim augent.

[a] utrumlibet
[b] quod acutum eſt
[c] celerrima tranſvoratio

Caput non curat.

CAPUT VIII.

Ad Praxagoram. 34

PRaxagoras ſecundo libro de curationibus, in *ſorbilibus cibis*, hoc eſt *ptiſanæ* ſuccis, ſemper, inquit, ægros oportere ſervari. Cum non ſemper hoc conveniat, quando *declinationis tempore*, *oportet varia ciborum reſumptione* vires reparari, non tunc uti ſucco *ptiſanæ*, ſed ipſa potius. Ille enim & corrumpi facilius, & inflare perſpicitur. Deinde *clyſterem* jubet adhiberi: non, inquit, metuendum ſi remanſerit, non redditus. Erat hoc *veræ rationis*, niſi

Praxagoras male per totum morbi decurſum utitur ptiſanæ ſucco

item Clyſtere, ut veteres ſolebant, acri.

niſi eſſet *virtutis acrioris.* Sed quia eſt acerrimæ, atque mordicantis qualitatis juxta *veterum conſuetudinem*, quomodo ſperandum eſt non gravius nocere quanto plus fuerit *tumentibus partibus* immoratus?

35 Dat etiam *meracum* bibere, *acetum cum melle*, & *piperis* immodica quantitate, vel pro vino, *abſinthium*, dicens latere ignaros vini dationem: & *fomentum* adhibet pedum. Sed ex his *omnibus nihil ſperandum eſt utile*, ſed magis *incendia* viſcerum altiorum, & veluti *putredines* tumentium membranarum ob nimietatem fervoris. Non enim cum *acriora collyria* tumentes oculos in *dolores* atque *lachrymas* plurimas cogere videamus, *membranas* quoque *cerebri delicatas* atque faciles ad injuriam ob naturam ſui, tumentes paſſionis cauſa minimè ex ſupradictis inuri [a] credere poteſt, cùm ſingula igneæ virtutis eſſe monſtrentur. Item *meracum*, [b] inquit, hoc eſt ultra moderationem temperamenti commixtum *acetum cum melle* dari, & appellavit *oxymeli.*

item vino, aliiſque fervidis.

At peſſimo conſilio.

[a] credi

[b] i. jubet, *ut paſſim*

36 Nec tamen manifeſtavit [c] quid ſit ultra modum temperamenti miſcendum, utrum ne *mel* debeat ſuperare, an *acetum:* non enim adjecit *aquam* quoque miſcendam. Dehinc quam ſimilitudinem poteſt *abſinthium* habere cum *vino*, ut in ejus vicem dandum juſſerit, cùm ſit & hoc generaliter *acre*, atque [d] *denſabile? Vinum* verò omnibus *ante declinationem* ægritudinis *adverſum* eſt, & magis *lethargis* ob nimiam vehementiam paſſionis: *immoderatè* verò, ut ipſe voluit meracum, etiam *ſanos* [e] *demergit.* Ridendum præterea quòd *caput patiens incuratum* relinquendum putat, & *fomentum pedibus* adhibendum, per venas eorum avertendæ materiæ *traductus* ut fiat.

[c] i quantum de iis

[d] ſtringens

[e] in ſoporem compellit

Loco capitis ridicule pedes fovet.

C A-

CAPUT IX.

Ad Asclepiadem & Themisonem, & Heraclidem Tarentinum. 37

Asclepiades, sicuti in phrenitide, utitur acribus:

ASclepiades primo libro de *acutis* passionibus scri-
bens, multa inquit adhibenda *lethargis*, quæ
phreniticis sunt ordinata. Nititur etiam jugiter de-
mersos *excitare sternutamentis*, & odoramentis *ca-
storei*, *rutæ* & *aceti*, & *spondylio*, *conyza*, & [1] *a-
gno*, herbis: baccis etiam *lauri*, vel communiter,
inquit, omne quod tenuare atque movere vehemen-
ter *membranas* valeat *cerebri*. Jubet etiam ea adhibe-
ri quæ *epilepticis*, vel *matrice præfocatis* adhibuit o-
doranda, hoc est *lanam*, vel *capillos*, aut *cervi cor-
nu*, vel *galbanum* carbonibus imposita: & omnia
quæ caput gravare valent, vel injucunda sunt odo-
ranti. Omnium inquit præstantius, atque operanti- 38
us esse *sinapi* tritum cum *aceto* admixto, atque hinc
caput cataplasmandum, & dandum * manibus, quod
excitet ægrotantem. *Potum* dat *bis* in die, vel *ter*,
& veniente nocte offert tanquam phreniticis *vinum*,
vel eo audacius. Etenim, inquit, accedere *ex vino
furor in phreniticis* potest, in *lethargis* verò *nun-
quam*. Siquidem sint omnes *sensus* [a] *apprehensi*, at-
que mentis vigor oppressus: ex quibus apparet pe-
jus eum [b] *à phreniticis lethargum cæca curatione* ve-
xare. Etenim noxium atque *perniciosum est jugiter
eos excitare*, sicut suprà diximus. Multò autem *gra-* 39
vius

* naribus

sub noctem dat vinum, quare?

[a] quasi vinculis constricti

[b] quàm phreniticos

Noxæ hujus methodi.

1 Agnus castus vocatur tautologia quadam, castus enim Latinis idem est quod ἁγνὸς Græcorum: ita dictus est hic frutex, alias etiam vitex appellatus, quoniam Veneris coërcere stimulos credebatur. Totus est tenuium partium, imprimis ejus semen, urinam enim & menses ciet; caput etiam tentat vini modo. Vid. Plin. N. H. Lib. XXIV. cap. 9.

vius non communibus remediis hoc facere, ſed, ut ille putat, *ſternutamentis* immoderatè moventibus, atque diſſecantibus corpus, & magis *cerebri membranam* in tumore conſtitutam. Si enim *pedes* quanquam ſint habitudine fortes, in *tumore* conſtituti parvo *deambulationis motu* facilè vexantur, atque ob hanc injuriam in augmenta tumoris veniunt, quomodo non *membranæ cerebri* in tumore conſtitutæ, atque viarum denſitate conſtrictæ, magis poſſe [c] moveri creduntur? Dehinc perſeverare magis in *ſternutamenti* uſu jubet, ut ſcilicet ita forte convenire videatur, tanquam in *chronicis pasſionibus:* cum moderatione interea ceſſante, *noxius* atque *vexabilis*
40 eſſe probetur. Extendit etiam peccatum *odoramentis* ex *caſtoreo*, atque *aceto*, & *ruta*, & *ſpondylio* atque *agno* herbis, & *lauri baccis*, & *conyza*. Etenim *acetum* acre manifeſtè probatur, & quod valeat *membranam inurendo* vexare, cum *laxamento*, non *conſtrictione* indigeat: alia quoque *graveolentia*, & quæ *preſſuram* faciant non ſolùm *demerſis*, verumetiam *rectè valentibus*, improbantur. Hæc peccanter ex *epilepticorum* curatione, atque *præfocationis* matricis transferenda juſsit, cùm conſtet etiam in ipſis adhiberi non oportere *ſinapi*, etiam ſi *chronicas pasſiones quadam* [d] *corporis* [2] *novatione* [e] *excludit.* acutas autem

[c] vexari

Uſus ptarmici

Graveolentium noxa.

Sinapi uſus in morbis chronicis.

[d] recorporatione: *μετασυγκρίσει.*

[e] ſublevat irritans

2 Hæc corporis novatio, ſive recorporatio Methodicis admodum erat in uſu, & præcipua morborum chronicorum curationis pars. Cælius eam lib. III. Tard. paſſion. cap. 6. ita deſcribit. Tum recorporativis utendum curationibus, quo reformata corpora, vel ut ita dixerim, rejectis vitioſis carnibus, ac renaſcentibus novis, reparata redeant ad memoriam ſanitatis. Terminus hic *Recorporatio* ſeu *μετασύγκρισις*, ſicut & totum Methodicorum ſyſtema ex Aſclepiadis philoſophia videtur petitum. Corpora ipſi ſunt *συγκρίματα* ſ. *συγκρίσεις*, concretiones minimorum corpuſculorum, ex quorum interſtitiorum nimia amplitudine & ſtrictura omnes morbos derivabat: eoſque, imprimis chronicos, curare idem erat ac novam *σύγκρισιν* efficere. Vid. ſupra lib. I. cap. 14.

tem vel *celeres provocans*, *in magnitudinem tollit*. Omnis enim *acrimonia tumoribus incongrua*. Nam & 41
[f] *temporaliter* quidem æger omnis tanquam *adustus* [f in aliquod. temporis spatium]
igne [g] consurget, sed rursum *gravius* opprimetur. Oportet etiam secundum ejus præcepta *manente ca-* [g excitabitur]
pillatura aliquod *cataplasma* apponere: Et propterea non parvi temporis [3] *vexatione* membranam afficere. Nam *tonsuram noxiam phreniticis* [h] probat. His [h putat]
etiam *lethargos* similiter curandos existimat, quo fit ut etiam in ipsis tonsuram prohibuisse videatur. Non enim in illis *materiæ* post tonsuram *ascensus* vexabiliter *caput* poterit onerare; in *lethargis* verò id minimè facere: quæ si tanquam vexabilis, excludenda est, *multò magis sinapi excludendum*. Adducit enim 42
ad semet materiam, sicut *inflatæ*, atque in *ruborem* *Sinapismi noxa.*
deductæ ejus appositione *partes* demonstrant, eamque adductam tenendo cogit, & *viarum* perficit *densitatem*. Dehinc *odore* penetrando membranas inurit, & tanquam *acre collyrium* oculos, sic [i] *mentes* in- [i membranas]
flammat. Quomodo etiam *fricare manibus sinapi* [k] *le-* [k lethargicus]
thargos potest, cum *sensibus* ac mente *captus* esse videatur? Atque ita *odoramentorum tempus* tacuit, & solam *materiam* nominavit. Hoc quidem etiam de dando *potu* fecisse perspicitur, dicens *quoties* [l] de- [l dare oportet]
tur, *temporum* tacita disciplina: *vinum* etiam *lethargis est incongruum*, *nulla declinatione passionis* * *firmata*. [* firmatis]
Simile est enim [4] *ebrios* ac vinolentia madentes *vino* 43
oportere uti, tanquam congruè superdato, in quibus

3 quam affert madida, & cataplasmate onusta coma.

4 Quemadmodum qui ebriis jam altum dormientibus vinum præterea dat, eis somnum profundiorem conciliat: sic qui lethargico vaporis & humoris copia sopito & oppresso, vinum quod caput tentat, & in vapores dissolvitur, præbet, eum magis gravat, & obruit.

bus periculum [5] *spasmi* fore nemo sapiens negat. At verò iste *importunus lethargis* [m] probandum existimat, sperans *vini furorem sub oppressione passionis posse latere:* vehementer enim curandum putat [n] occultare noxia quàm prohibere. Miseriores igitur lethargis phrenitici judicandi, & experimentorum probationi subjecti. Nanque etiam in lethargis demersionis aucta vexatio ex vini efficitur potu. Siquidem *spiratio alta*, ac [o] *conductus corporis*, atque *raptus* adveniat, & celerrimè *mortis* sequatur effectus.

m dandum

Perniciosum imperitorum Medicorum artificium.

n *sub.* potius

o convulsiones

44 *Themison* libris acutarum vel *celerum passionum* rectè cætera ordinavit, sed jubet *obscuro* in *loco* haberi *lethargos.* Etenim, inquit, *lux* apta non est: siquidem moveat atque turbet corpora, & non sufficiant *spiramenta* turbationi commotæ congruam exhalationem præbere: quapropter etiam *sani* in luce dormientes gravantur: quorum maximè hi qui *sub sole* dormierunt vexari noscuntur. Non advertens quòd *omnis tenebrosus aër* constringit. *Lethargica* autem *passio* nullo alio magis quàm *strictura* cognoscitur, quam necesse est augeri [p] ob *solis densitatem.*

Themisonis methodus.

Tenebræ stringunt.

p obscuri loci

45 Sub *sole* autem dormientes gravari etiam nos asserimus, sed ob *contrarietatem afficientium causarum. Lux* enim solis, atque [q] *vapor*, relaxat: econtrario, *somnum* astringit. Dehinc *lethargia* gravis atque perniciosa esse passio perspicitur. Somnus autem *naturale* est *officium.* Item sol gravat caput: *lux* autem quam *lethargicis* adhibemus tectorum sub tegmine, nullo *vapore* lucifici solis [r] augetur, neque *splendore* radiorum perfusum corpus graviter afficit ægrotantis. Jubet etiam parva per intervalla eorum *faucibus* in-

Sub sole dormientes gravantur, cur?

q tepor

Naturæ grata & amica quies.

r *sub.* vis nocendi

5 è plenitudine nimirum & acrimonia.

insinuari *liquorem*: quod præter tempus faciens ardorem illum, cujus causa id adhiberi existimat, augere potius quàm minuere videtur. At si *venter strictus* fuerit, *aloes* jubet dari appensum *triobolon*, hoc est, dimidiam drachmam, cum *aqua* ante cibum, ac id prodesse inquit, prius quàm passio augeatur. Siquidem multa quæ ad *caput* ex corpore concurrunt, ſ detrahentur. 46

Soranus verò qui normarum regulis methodum restituit, *noxiam* esse inquit *istiusmodi potionem*. Forsitan enim ob nimiam *stricturam* retinetur, & non solùm nihil egerit, verumetiam ipsa remanet. Credibile autem ad ejus [t] *pigmenti* in stomacho [v] effectum sensum, *accurrere materiam*, ac deinde ad *membranas* & *caput recurrere*, quod per vias *stomacho vicinum* est, & ad rapienda quæ sunt summa facultate aptissimum, ob *tumoris fervorem*.

ſ *sub.* ex opinione Themisonis.

Purgantia durante stricturâ nocent; quomodo?

t medicamenti

v excitatum

47 Dehinc gravius augeri peccatum videmus, cùm *ante cibum* hoc *medicamen* dari jubet. Adjectus enim cibus necessariò *corrumpitur*, manente adhuc in corpore *aloë*. Corruptio autem cibi vexat ea quæ se circumplexa sunt. Attrahens deinde materiam à capite, attrahit etiam ejus nutrimentum. *Non enim ratione quadam tacita, veluti animal sentiens, poterit medicamen utilia relinquere, & ab his quæ contra naturam sunt ac detrahenda, separare.* Nutrimenta igitur propria deperdere dubium non est, [w] cum vi medicaminis detrahuntur. Post *tertium diem* sternutamento utitur, cum ipse prohibuerit lucido in loco ægrotos jacere, siquidem moveantur atque turbentur *liquida* & *spiritus*: sed utique multo vehementius *sternutamenta* commovere posse perspicimus.

Ratio ob quam Methodici purgantia damnant.

w quia

48 Dehinc post quatuor, inquit, vel quinque dies, declinante accessione, si nihil obstiterit, ultra muros produ-

Themison motum & reliqua sti-

mulantia suadet.

ducendus ægrotans, & uſque ad *viginti*, vel *triginta ſtadia* geſtatione movendus. Quo tempore excitare etiam convenit, atque *ſternutamento*, & *aceti* cum *ſinapi* odoramento uti, vel *cataplaſmatibus*, & hoc per totam paſſionem faciendum probat. Sed omnino *lucem* inquit, recuſandum, tanquam [x] *commobilem corporis*, cum ſit gravior in ſinapi vel geſtationis motu, commotio. Iners etiam atque vana [y] intentio, dierum numerus, atque modus ſtadiorum, circa geſtationem adhibendam. Addo etiam immodicum motum eſſe ſtadiorum triginta periclitanti.

Lucem prohibet.
x facile commoventem corpus
y animadverſio, præſcriptio

49 [z] Quod etiam conſiderans *ſinapi* probaverit adhibendum, ratione caret. Utrum ne quia [6] *tumorem* [a] ſenſerit in [b] membrana? ſed hæc *acrimonia* neceſſario denſatur: an verò ſenſuum torpentium movendorum cauſa? ſed jamdudum lucem, ne commoveat, recuſavit. Poſtea inquit, *radendum* ſequenti die, duabus ante acceſſionem horis, ſervatis *cataplaſmatibus* ex *pane* & [7] *aqua* & *oleo roſaceo*, & *lini ſemine*, cum *poſca*, vel *polenta* cum *fænugræco*, & *aqua mulſa*, uſum diſſimilium cataplaſmatum permiſcens. Etenim mulſum atque fœnugræcum relaxant atque mitigant tumentia: oleum verò roſaceum, atque acetum; vel alica conſtringunt. Et propterea in augmento tumores ſupertendunt.

z Quid
a ſuſpicatus eſt
b i. meninge

50 *Intemporaliter* etiam utitur *cataplaſmatibus*, quum ante duas horas acceſſionis venturæ adhiberi jubet, & ſit eo tempore *requies* adhibenda. Dehinc, inquit, ſi vehementer fuerit oppreſſus ægrotans, ut neque [c] dimisſionis tempore eum valeamus excitare, ſi *præcordia* mollia ſenſerimus, atque *vocem* non ita obtuſam, *fricationibus* corpus calefaciemus.

Cataplaſmata intempeſtive adhibet:
c remiſſionis

6 qui relaxandus ſit. 7 *ex ſequentibus legendum videtur*, Alica.

ciemus. Tunc *frigida* caput fomentamus coacervatim, atque jugiter, & quodam *percussu*, ut altius [d] à capite demissa veniant fomenta. Tunc ad *balnea* ægrotantem ducemus, ut densitatem frigoris relaxemus. Hæc igitur *vexatio* [8] perdendæ salutis magnitudinem vehementer excedit. Quod enim *passio* crescere facit (hoc est torporem sensuum) hoc etiam frigida fomentatio cogit augeri. quò fiet ut si forte [e] *temporaliter* quisquam ægrotantium, *raptu quodam terroris frigidæ* excitetur, *vehementius* tamen *accessionis tempore* opprimatur, sicut & ipse eodem in libro nescius confitetur. Dehinc affectans [f] *stationem sensuum* emovere fomento frigidæ, videndum est, utrum ne in accessione id fieri eligat, aut in dimissione. Sed si in *augmento*, contrarium & adversum est etiam naturale lavacrum. Sin verò *dimissionis* tempore, feriuntur ea quæ dimissionis ratione [g] indulgentia quadam tenues vias [h] agnoverant. Præterea post *frigidam allutionem*, *balneum sanos quoque incommodat*, implendo caput. Quid igitur prodest frigidæ ablutio quæ stationem atque torporem viarum excludere putatur, si necessario magis densitas acquisita ægrotantem opprimere perspicitur? Ita corpuscula quorum *statione* viarum obstrusionem factam existimat, facile utique transire vel resilire possunt, si capacitas exitum dederit, in quam venisse, vel ex qua exisse videntur. Huic autem rei perficiendæ *frigida* repugnat: densat enim atque conducit vias. Fatetur sane neque se hoc uti *adjutorio*, cum sit aliud melius: quamquam nominare quod [i] sit, metuat. Etenim inimicum, & neque ipsius dogmati conveniens esse probatur.

ut & fricationis fomenta & balneum.

[d] quam caput est

51

[e] pro exiguo tempore

[f] torporem

[g] laxamento

[h] reseraverant, penetraverant.

52

[i] melius illud, *sub.*

[9] *He-*

8 *Quasi diceret Cælius:* Vexatio hæc ægro longe perniciosior est ipso morbo.

53 [9] *Heraclides* Tarentinus primo libro de internis passionibus proponens *lethargos* fieri multitudine cruditatis, & crassitudine humoris, adhibet *clysteres*: quibus etiam admiscet aquam, in qua *centaurium* fuerit decoctum, vel *absinthium*. Dat etiam bibere *castoreum*, & *aquam salsam*, & *epithymum*: ac os ægrotantium distendens sensim, hæc infundit guttatim, quæ in os labuntur, decurrentia. *Caput* autem *posca* fovet, in qua fuerit *laurus* decocta, & *ruta*: rasis quoque *capillis* ungit castoreo, vel spondylio & aceto, cum oleo veteri, & ex pollinibus ahibet cataplasma quod appellamus [10] ὠμὴν λύσιν, ex *posca*, & *absinthio*, & *nitro*: vel [11] *cantabro* ex aceto. Dehinc sinapi cum aceto, & fico: & iisdem clysteribus post

Quomodo Heracl. Tarent. Lethargum curaverit ex cruditate:

Cataplasma ὠμὴ λύσις

54 rasuram capitis utitur. Dat etiam & [k] *radices* masticandas: ac ex sinapi, vel pipere, *apophlegmatismum* provocat. Utitur etiam [l] *balanis*, si clystere ventrem movere non valuerit, & omne corpus *aceto* & *oleo* perungi jubet, *sternutamentis* commovet: & odoramentis castorei, & spondylii, ex aceto acri resolutis. Sed si ex *humorum acrimonia* fuerit ægritudo confecta, *aquam dulcem* potare ægrum jubet, ac deinde *vinum*. Post hæc, *acetum cum melle*, ob virium tutelam adhibendam probat. Tunc [m] *viscellum* tenue dat anseris, vel perdicis, aut gallinæ & per [n] profectum, *oryzæ succum*, vel *ptisanæ* ex ordeo: tunc pa-

k struthium, saponariæ speciem.

l suppositoriis

Quomodo, si ex humorum acrimonia esset.

m jusculum

n morbi declinationem

9 Quis fuerit hic Heraclides nusquam legi: nec ejus nisi apud Cælium nostrum, vestigia apparent. Asclepiadis videtur fuisse sectator: Noster eum infra nobilem Empiricum vocat.

10 Cataplasma hoc ὠμὴ λύσις, ita videtur appellatum, quod sit λύσις sive resolvens, & ὠμὴ crudum s. non coctum.

11 Forte herba est quam Plin. vocat *Cantabricam*, quæ crescit caule junceo pedali, flore calathoide, semine minimo. Ex campanularum, aut Gentianarum familia esse videtur. Idem Plin. eam commendat cum aceto ad ictus venenatos.

panem cum [12] *radicibus* fluxis ac mollibus, vel *cappare*, dehinc cum *pisciculis*: sic enim quasi acceptis his *lethargicos* juvandos existimat, cum omnimodo tumentia acrioribus virtutibus accensa graventur; hoc est clysteribus supradictis, atque potionibus, & infusionibus, & perunctionibus, & odoramentis, & fomentis, & apophlegmatismis, & vini dationibus intemporalibus, & cibis acrioribus, & indigestibilibus, & radicibus, & cappare, & viscello innutribili, atque corruptibili. In quos errores ceciderit nobilis videlicet *Empiricus*, claret, cum liquidarum [o] materiarum causas attendit, & neque *tempora*, neque *quantitatis modum* dare perspexit, sine quibus solas materias nominavit, non adjutoria constituit. Alia quoque multa [p] varia opinatione composuit, quæ non imprincipaliter dicenda suscepit, sed expugnanda, quæ ab aliis posita videbantur adjecit. Quæ propter fastidium prolixitatis tacenda melius existimo: quippe cum ex his quæ narravimus, prætermissorum conjici [q] varietas possit.

55 *Omnia acria hic nocent.*

[o] nutrimenti & remediorum

[p] ex aliorum judicio

[q] vanitas

12 radiculæ; qui cibus acrior est detergendæ pituitæ, ac incidendæ conveniens.

CAPUT X.

De [1] apprehensione vel oppressis, quos Græci cataleptos appellant. 56

Vicina atque similis est *lethargiæ* passio, quam Græci κατάληψιν appellant, nos *apprehensionem* vel *oppressionem* vocare poterimus, de qua nunc dicemus. *Nomen* igitur ab [2] accidenti sumpsit, sed *Hippocrates*

Quomodo morbus hic

1 Hanc passionem Cælius infra lib. II. T. P. cap. 5. tardis passionibus accenset.

2 Quod nimirum homines subito prehendat aut corripiat.

à veteribus fuerit appellatus.
a Aphor. lib. 6. & Aph. 51.
b forte κατοχὴν Hippocr. ἀφωνίαι κατόχως

tes libro ſuo [a] ſententiarum, & *Diocles* libro prognoſtico hanc paſſionem [3] ἀφωνίαν appellavit. *Praxagoras* ſecundo libro peregrinarum paſſionum [b] κωματώδην appellavit. Item [4] *Antigenes* Cleophantinus libro quem de febribus & tumoribus ſcripſit, [c] ἀναυδίαν vocavit. *Aſclepiades* libro quem de periodicis febribus ſcripſit, *catalepſin* appellavit, atque [d] plenum cor-

c vox hæc fere eadem cum ἀφωνία
d prolixe de ea ſcripſit

57 pus ſcripturæ compoſuit: quo conſtat non erraſſe *Philippum* libro quo de ipſa paſſione ſcripſit, appellans *catocham*, hoc modo: paſſionem, inquit, quam appellamus catocham. *Veteres* etiam medici hanc paſſionem non tacuerunt, ſed facilè, ſicuti etiam nunc plurimi, *lethargiam* eſſe ſenſerunt. Alii horum ſucceſſores, pauci quidem *Aſclepiadis* ſectatores, hanc paſſionem à *lethargo* diſcreverunt; & nomine adjecto *catalepſim* vocaverunt: nihil quidem ei novitatis aſcribentes, quod proprium paſſionis videretur, ſed omnia communia quæ etiam de *lethargo* dixerunt. Sed neque alius quiſquam hanc paſſionem

cum lethargo à quibuſdam confunditur.

58 cognovit uſque ad Methodicorum tempora. Nam ex [e] *noſtris* [5] primus [6] *Magnus* ejus argumenta conſtituit, atque mox [7] *Agathinus*, dehinc [8] *Archigenes*

e Methodicis

3 ἀφωνία apud Hippocr. variorum affectuum eſt ſymptoma, ebrietatis, ictus, febris, &c. quatenus autem huc referri poteſt legendæ Coac. prænot. edit. Lind. §. 165. ad 183. Lib. de vict. acut. ait, τὸ δὲ ἄφωνον ἐξαίφνης γενέσθαι φλεβῶν ἀπολήψιες ποιέουσι.

4 Antigenes hic medicus fuit non incelebris; floruit ætate M. Aurelii Imp.

5 A Chryſippo eam memoratam, & de illa conſcriptum librum à Nicerato fuiſſe, hic autor prodit cap. 5. li. 2. Chronicon.

6 Clariſſimus hujus nominis Medicus fuit ſub Impp. Antonio Pio, & M. Aurelio. Fuit & alius Epheſius, ſectator Athenæi, quem Cælius probabiliter hic citat, qui ſcripſit librum de Inventis poſt Themiſonem.

7 Methodicus ex iis qui Pneumatici dicebantur, cujus dogmata quædam apud Oribaſium & Aëtium citantur.

8 Medicus Eclecticus, & nulli ſectæ addictus. Vixit Romæ ſub Trajano, multa ſcripſit de rebus Phyſicis & Medicis, quæ ad nos non pervenerunt.

genes, qui plurimum passionem à cæteris discernendo separavit. Sed neque proprium nomen passioni omnes unum posuerunt. *Praxagoras* eam [f] *cathoden* appellavit. Neque si quisquam nomen passionis dedit primus, etiam ejus signa rectè agnovisse probatur. Neque *Asclepiadis* sectatores soli *catalepsin* vocaverunt, verum etiam & ipse *Asclepiades* aliam dixit esse passionem, quam *lethargiam:* sed cum hoc solum præciperet, novum non dedit nomen.

[f] κωματώδη, κατοχήν

59 Nunc ne supradicta omnia simplicia atque nuda posuisse videamur, ipsas quoque significationes singulorum prosequemur. [9] *Hippocrates* ait *repente voce captos* quos ἄφωνος appellavit, *fieri venarum causa, quum* [g] *spiritum sumpserint.* Multos denique talia [h] prosequentur, *rubor vultus*, atque *oculorum statio* sine ulla palpebratione: *manuum* neglecta atque distensa abjectio: *dentium* stridor: & *membrorum saltus*, ac *musculorum*, quibus buccæ colligantur, *conductio*, quos appellant *siagonitas;* articulorum *frigus*, quum spiritus invaserit venas. *Diocles* ait, [i] *defectivas febres* tutas, atque innoxias esse frequentius, quàm sunt *continuæ*, quanquam & in his *periclitentur*, *qui in accessionibus apprehensi conticescunt*, vel raptu quodam alterno per membra tentantur, cum suprà dictis signis: quod sæpe (inquit) est accidens *pueris*. Item *Praxagoras* ait esse quasdam *febres* ex anno duodecimo usque ad sextumdecimum vel septimumdecimum, quæ quadam privata pernicie mortis habeant effectum: atque id in *servis* magis quam in *liberis*

Variæ veterum sententiæ examinantur.

Hippocratis: [g] spiritus interceptus fuerit. [h] prosequuntur, conciantur [sic: concitantur]

60 *Dioclis:* [i] intermittentes

Praxagoræ:

9 Vid. not. 3. pag. proxime antecedentis.

beris evenire: sed [10] *excesso* dierum numero passiones
fiant, *catochæ* vehementes, ut etiam voce capiantur
k lethargos — ægrotantes. Horum aliquos etiam *k* *lethargos* fieri.
61 Denique inquit, de *catocha* passione quidam libera-
l sani sibi visi — ti, ac deinde *l* sanitatis creduli, plurimum quicquam
sumentes, repente in mortem venerunt. Hos deni-
que plurimus modo sequitur *somnus*, atque *febrium*
m haberi, superari — *instauratio*, & cætera quæ corpus passione *m* habita-
Archigenis: — ri demonstrent. Item *Archigenes* ait esse difficiles
etiam *periodicos typos*, horum difficiliores esse [11] *ter-
tianos*, in quibus quotidianæ accessiones fiant, sed
n sibi similes sint — alterna diei interpositione, *n* suæ similitudini respon-
deant: quando in accessione vehemens occurrerit
62 *oppressio*, & appellavit [12] ῥῖγος. Difficilis inquit, etiam-
si quotidianis diebus accessiones sibi similes fiant, &
in accessione ægrotantes supra dicta patiantur. De-
hinc progrediens paululum idem dixit *periodicos ty-
pos* non esse perniciosos, sicut supra dictum est, sed
horum esse molestos, quibus accessionis tempore
o profundus somnus — *o* *pressuræ* vehementes adveniunt, & quodam *p* *nu-
p* somno turbulento — *bilo* corpus demergitur, quod item *rhigos* vocavit.
sed hoc, inquit, est accidens magis *tertianis*, alii
quando etiam [13] *quotidianis*, qui similibus responde-
63 ant accessionibus. Item *Asclepiades* ait *quotidianum*
Asclepiadis: — perseverantem non sine periculo esse, atque multos
q colliquationem, tabem — ex eo *in alium morbum* induci, hoc est, *corporis q de-
fluxionem*, aut *hydropen* venire, & quicquid potest
per

10 hac voce, Græca περιττὸς videtur reddita: cujusmodi Hellenismorum Cælius plenus est.

11 Archigenes hic tertianam duplicem describit, cujus paroxysmorum alter comitem plerumque habet aut phrenitidem, aut profundissimum coma.

12 Quoniam modo dicta symptomata statim cum febrili rigore apparent.

13 Hinc apparet bene veteres distinxisse inter Tertianam duplicem & Quotidianam: Hujus paroxysmi sibi erant similes, illius non.

per corporis debilitatem accedere. Apud[14] *Rhomam* vero inquit frequentare advertimus [r] *has febres* cum corporis atque mentis *oppressione*, in similitudine *lethargiæ*, quæ secundo vel tertio in statu accessionis constitutæ statim recalefacto corpore, vel cessante vehementia, in resumptionem atque resurrectionem mediocrem revocant ægrotantes. At si levi [s] *figmento* cessaverint, semel apprehenso ægro nullam resurrectionem dabunt, sed in *sudores*, & *respirationem celerem*, *in pulsum febricitantem* desinunt, ac occidunt. Item similia de his scribit, & non semel, sed frequenter, dicens certa ratione mentis apprehensionem [t] *typorum* in accessionibus fieri, atque hoc apud *Rhomam* frequentare, dans etiam causas, quibus hæc singula fiant. Item *Chrysippus* particulariter signa passionis percurrit futuræ, & præsentis, vel in pejus euntis. Discernit etiam ab *lethargo* & alia plurima, & varia digerit. Quibus ita se habentibus, erit indignum tanta dissensione conscriptæ passionis, eorum cuiquam ascribere firmitatem: quippe cum cæterarum etiam passionum omnibus cognitarum aliqui plurima accidentia atque signa, aliqui pauca conscripserint, nec quisquam vera significatione hanc finierit.

[r] tertianas duplices

[s] non re vera, sed in speciem tantum

64

[t] febrium typum servantium

Chrysippi.

Parvi à Cælio habentur.

Hæc sunt quæ propter eos qui specialiter istam passionem perniciosam dixerunt ponenda credidimus. [v] Quod etiamsi lateret in certis *corporis partibus*, periculum [15] *Methodicis* non afferebat, qui *generalibus congruas passionibus* posuerunt *curationes*, etiam quibus

65

[v] Qui morbus *Methodici partem affectam parum curabant:*

14 Galenus olim, & inter recentes Baglivus, Med. Rom. celeberr. annotarunt Tertianas duplices Romæ & esse frequentes & mali moris. Hic addit gravationem capitis s. Capiplenium, aëri Romano esse veluti endemiam:

15 quoniam ejus privata natura, & ut solet autor dicere, specialis proprietas non cognoscatur, nec sciant medici quam potissimum corporis partem occupet.

bus *particulariter latentia* curentur. Sciendum igitur quia hæc passio ex *iisdem causis* antecedentibus fit, quibus aliæ quoque *passiones* efficiuntur, *indi-gestione*, *vinolentia*, [w] *carnali cibo*, & horum similibus rebus, [16] cujus hæc sunt quæ nostra mediocritas *latinizanda* existimavit, se vidisse plurimos memorat ex intemporali cibo vel plurimo *Persicorum*, ista oppressos passione, sed non inquit [x] necessariam *præcedentium* causarum differentiam in curationibus

66 prævidere. Siquidem *præsentia* sint à *Methodicis* intuenda: sic etiam [y] super dicit temporis attendere frequentiam, quòd *autumni* tempore hæc passio magis irruat corporibus, atque in *puerilibus* frequenter ætatibus. Item *sexus* causa mulieribus, & humorosis, & vacuis corporibus, & *edacibus* hominibus, vel post ægritudinem *resumptionis tempore*, inordinate atque impatienter agentibus. Præterea *omni febriculæ* hæc passio irruere potest, sive continuis, sive dimissionibus intercapedinatis: *hemitritaicis* etiam febribus, vel *quotidianis*, & *tertianis*, & *quartanis* quanquam rara [z] atque frequens secundum febrium

67 fiat qualitatem. Hinc etiam gravis vel levis pro earum magnitudine fieri intelligitur: *frequentius* tamen quotidianis accessionibus, vel tertianis ægrotantes ista passione afficiuntur, [17] & propterea diuturnis accessionibus admoniti tertianis similitudinem servant ad typum quotidianum: sed omnium earum febrium *gravius*, quoties cum articulorum *frigido torpore* fuerit [a] qualitas: *levius*, quoties *tremore* ægrotantes afficiuntur. Item magis ac magis levius, quoties sine his

w *σαρκοφαγία*

x necessarium *sicut & causas antecedentes.*

y insuper

z aut

Catalepsis in tertiana duplici maxime frequens.

a mos febris

16 Sorani nimirum, de quo *sup.* §. 8.

17 *Editio Lugdun. sequentia ita variat ad marginem:* & præterea diuturnis accessionib. in geminatis tertianis, quæ &c. quam bene, alii videant.

his quæ ſupra diximus, *ſolo fervore* initium febres
accipiunt.

Sequentur autem eos qui in paſſionem venire* me- 68
ditantur alia communia cum *lethargo*, ut *ſegnities* & | *Signa inſtantis paſſionis.*
tardus corporis motus: vel nulla *querela* ex his quæ | * periclitantur: Galli
ægrotantes afficiunt, hoc eſt *tacita* ſui laboris *rela-* | etiam dicunt, *ils penſent.*
tio, & veluti *ſomnus* ultra modum *prolixus* vel gra-
vis, item alloquentibus nobis [b] ejus *tarda reſponſio.* | [b] ægri.
Propria autem ſunt quæ in propriam paſſionem ven- | *Rubor genarum, febris continua, ſalivatio, pulſus plenus &c.*
turi patiuntur, ut eſt *genarum rubor* plurimus, ſine
febrium levigatione: *ſalivarum fluor: pulſus erectio*
atque plenitudo: *ventris* retentio, aut coacervata
atque fluxa effuſio. Eos vero qui ſint in paſſione jam | *Signa paſſionis præſentis.*
conſtituti, ſequitur *ſchema* jacendi jugiter *ſupinum:*
colli diſtentio: genarum rubor: febris: vocis ampu- 69
tatio: ſenſuum torpor, atque hebetudo: palpebrarum
[c] *diſtantia:* & infixa atque immobilis intentio lumi- | [c] apertura
num, tanquam quicquam intento obtutu aſpicere
cupientium: aut *boum* cervicis repentino [d] motu ca- | [d] ictu
dentium. Sequitur etiam *lachrymatio* tanquam ſen-
tientium, atque dolentium: [e] *ſaltus* latenter com- | [e] palpitatio
movens muſculos, qui buccas colligant, quos *ſiago-*
nitas appellant: movens etiam *labia*, & *ſupercilia*,
& *digitos*, atque manus: *ſingultus* creber, ac reſo-
nans: *pulſus* celſior, humectus, plenus: vehemens
retentio ventris, & neque *extenta* recolligunt mem-
bra, neque *conducta* diſtendunt. Ventris *inflatio* ali-
quibus tanquam ex vento magis ac magis circa *ſto-*
machi [f] ſenſionem: aliquibus tanquam ex humore, | [f] inſertionem
vel cibo, cum ſonitu inteſtinorum. *Dentium* concu- 70
bitus, hoc eſt confixio vehemens: Aliquando etiam
ſtridor, & cum ſtatum ſumpſerit acceſſio, horum
[g] receſſus adeo, ut ſit quædam interjecta diſtantia. | [g] diſceſſus

 Oris

Oris hiſcens atque [h] dimiſſa hebetudo; nunc plurimum *ſalivarum* fluore per [i] ejus obliqua foras decurrit, nunc atteſtante ſonitu tranſvoratur. [k] Diſcurrit etiam ſi quid fuerit liquoris infuſum, aut invito ægrotante [l] percipitur. Item *labia* ſæpiſſime conducentes, contrahenteſque, & tanquam in mœſtitudine conſtituti, *ſuſpirant*. Atque ita ſi ante *oculos* eorum quiſquam digitos circum moveat, palpebrant ægrotantes, & ſuo *obtutu* manuum trajectionem ſequuntur:

71 *Signa ægri melius ſe habentis.*

Vel ſi quicquam [m] profecerint, etiam toto obtutu converſo attendunt: & *inclamati*, reſpicientes lachrymantur, nihil dicentes, ſed volentium reſpondere vultum æmulantes, *odoramentis* admotis *jucundis* delectantur, atque jugi adducto ſpiramento. *Odoribus* autem *tetris* delectationem non accommodant ſed averſa voluntate eorum fugiunt putorem: *dulcia* atque *amara* ſentiunt, ſi eorum linguæ fuerint admota. Item *perpuncti* ſentiunt, vel ſi eorum manum quis extenderit, hanc recolligunt: vel laceſſiti horreſcunt: & eorum *vultus* in ruborem [n] floreſcit. Cum *ſudore* ſæpius plurimo, atque ferventi, & in *dimiſſione*, ſinceritati propinquantes rurſum [o] admonentur.

72 *ſigna paſſionis ingraveſcentis.*

At ſi ad *pejora* paſſio fuerit devoluta, *fervor* plurimus corporis in ſuperficie, magis ſentitur *ſpiratio*: oculorum *converſio*: menti quoque fixa [p] *conductio*: manuum *contractus*, & muſculorum qui buccas colligant, tanquam *ridentium*: ſudor igneus, & quibuſdam in *thorace* atque *vultu* emergentes *diſcolores*, vel ſtantes in rotunditate [q] *maculæ*, in ſimilitudinem [r] *ſcatebrarum* corporis, quas *Græci* ἴονθους vocant: & è magnitudine repentinus *virium caſus*: gutturis *ſtridor*, quem *Græci* [ſ] ῥόγχον vocant: *torpor* frigidus: [t] albidus *vultus*, & in ultimo [v] *effatio*, atque vitæ periculum.

[h] relaxatio
[i] oris
[k] hac illac diffluit
[l] accipitur
[m] melius habeat
[n] effloreſcit
[o] krygen een vermaning
[p] ad pectus retractio
[q] ἐξανθήματα
[r] ſudoris guttularum.
[ſ] gutturis ſtridor ac ſonitus ſibilans, ῥογμός, Arabes vocant *oregmona*.
[t] pallidus
[v] ſuffocatio

Alii

Alii verò in *phreniticam*, aut *lethargicam* passionem reciderunt, sicuti & ipsæ passiones in semet per temporum motum venire consueverunt. His igitur qui in *phreniticam* passionem ex ista deveniunt, *pulsus* sensim minuitur, atque densatur: & *oculorum* fixus obtutus mutatur, atque mobilis efficitur: leviter etiam tanquam in *somno*, murmurantes, non recta secum loquuntur: & incerto motu, atque tardo, suas transferunt *manus*, vel digitos complicant. Qui autem in *lethargicam* passionem deveniunt, inani afficiuntur *pulsu*, atque tardo, & eorum *palpebræ* conducuntur, & in *torpore* sensuum, vel hebetudine perseverant. Qui autem in *declinationem* passionis deveniunt, plurima, vel parva accidente [18] *humiditate* relevantur, quibusdam accedentibus quoque aliis signis. 73

Signa catalepsies in phrenitin,

aut lethargum,

aut declinationem transeuntis.

74 Nam plerisque plurimo per intestina exeunte *vento*, vel mucilento *humore*, aut *stercore*, ventris subsedit *inflatio*: alii verò *humore* plurimo, atque *crasso*, perfecta dentium distantia ex ore detracto, loquuti sunt: & alii sapientes quidem, sed concisis sermonibus loquuntur, alii jugibus. Propriè igitur passionem suprà dictam, hoc est, *catalepticam*, sive *catocham*, ut *Græci* appellant, designant *febres* acutæ: *vocis* silentium, *sensuum* hebetudo: *pulsus* magnus, ac vehemens, & plenus, & humectus: *oculorum* stans atque fixus obtutus. Est autem passio *celeris*, atque *acuta*, etiamsi in [w] *chronias* venerit febres. & est *magna*: atque [19] *strictura & raptu corporis*

Semper est morbus acutus.

w etiam si à diuturna febre excitetur

18 Videtur hoc loco Cælius salivæ profluvium innuere, quod in hoc morbo, non secus ac in Lethargo admodum est familiare.

19 Tota hæc passio rigiditatem quandam nervosi & fibrosi generis indicat: hinc pueri, fœminæque, & quorum nervi debiliores sunt, ei præ aliis sunt obnoxii; imo solo animi vehementiori motu sæpe excitatur, & tunc parum ab Epilepsia differt.

poris, quem *Græci* [20] σπασμὸν vocant, *fieri perspicitur*, nisi per immodicum fluxum diaphoreticus, tanquam in *cardiacis*, fuerit effectus.

75 *Affectus similes.* Huic igitur similis est *lethargia*, *apoplexia*, [21] *stomachica passio*, in febribus vocis [x] ingerens *silentium*: Item *animi* defectio per nimiam jejunitatem: & *matricis* præfocatio, & ex *lumbricis* vocis depressio, de qua capite de lumbricis scribentes memorabimus: de aliis verò leviter, atque coactè nunc discretionem ponemus. *Quomodo differat à lethargo:* Nanque *lethargicis* major quidem *pulsus*, sed tardus, atque inanis invenitur, & *palpebrarum* conclusio. *Catalepticis* autem *pulsus* major, sed plenus, atque celer, & vehemens invenitur, *palpebrarum* [y] attestante distantia. *ab apoplexia:* Item *apoplecticis* parvus, celerrimus, durus, ac sine febribus pulsus invenitur. Siquidem hæc repentè accidant. 76 *à Stomachicis:* Item *stomachicis* qui [z] nimietate etiam *voce* capiuntur, *pulsus* parvus, & imbecillis invenitur cum *stomachi* [a] solutione, vel *tumore* manifestius apparente, & frigido *torpore*, qui sequitur post oppressionem factam, & non antecedenti febriculæ concurrit, sicut in *catalepticis*. Item *stomachici* intelliguntur ex eo quòd jam *frequenter fuerint admoniti* passione, & propterea *typorum* tenuerunt tarditatem, quibus accessiones longo intervallo respondeant. *ab animi deliquio.* Item à *jejunitate*, vel abstinentiæ [22] *defectu*: sive ex *capitis* causa, quam *Græci* σκότωσις vocant, demersi ægri videntur. 77 Discernuntur autem hoc modo, quòd primum *oculos* habent distentos, *dentium*, [b] concadente junctione: at-

x ingens, ἀφωνία, ἀναυδία
y adstante
z affectus vehementia
a exolutione
b concidente

20 spasmus, quem ex inanitione factum dicimus.
21 De hac vid. T. P. lib. III. c. 2.
22 Defectus hic seu animi deliquium oritur ex fame, Belgis *de geeu-honger* dicta, quæ maxime per nivem ambulantes corripit.

attestante *pulsu* parvo, atque imbecillo: ita ut aliquando interire videantur cum *frigido torpore.* Sed hæc & citò [c] circumscribunt, & is qui patitur, facilè resurgit. Nam si perseveraverint, *catalepticam* passionem designant. Item non aliter facilè sese resumere perspiciuntur, hi qui odore *carbonum*, vel *unguentorum*, sensuum oppressione, vel *torpore* afficiuntur. Item *matricis* præfocatione oppressæ discernuntur, primò quòd ipsa *matrix* se sustollat, atque supra umbilicum, vel ventrem extans videatur, antecedente *querela* earum partium, ante oppressionis tempus. Aliquando etiam [d] longis atque solitis ac- 78 cessionibus admoneri ægrotantes inveniuntur, cum pulsu parvo, celeri, imbecillo. His etiam *collum* latius fiet, cum *palpebrarum* conclusione, atque frigido corporis *torpore.* [23] Ex duplici *tertiana* confectis, in *vehementiore* accessione, similiter alternis respondente diebus, *lethargica* fuisse oppressi passione, & veluti *complexum* earum fuisse, *accessionibus* demonstrando *lethargicum* simul atque *catalepticum* esse confirmat ægrotantem, non aliter quàm sunt ex *typorum complexione* in una atque eadem ægritudine reperti. *Hæc sunt quæ in intelligenda passione, atque à similibus discernenda posuimus.*

c circumscribuntur, id est finiunt.

ab uteri suffocatione:

d i. longo jam antea tempore invadere consuetis.

23 Totus hic locus, ad finem fere hujus capitis, insigniter est corruptus. Leviter eum emendavi: verum *editio Lugdunensis eum ad marginem ita mutatum habet:* At duplici tertiana affecti, in vehementiore accessione similiter alternis respondente diebus, lethargica simul & hac oppressi passione, ac veluti harum complexu, quidam videntur, signorum & accessionis demonstratione lethargicum simul & catalepticum ægrotantem esse confirmante, non aliter quàm sunt typorum complexiones repertæ.

CAPUT XI.

79 *Quomodo curandi sunt hac passione laborantes.*

Curatio fere perficitur ut Phrenitidis & Lethargi.
[a] in loco mediocriter lucido
[b] ventri ac iliis
[c] ante omnia curatis
[d] quasi cadaveroso

DEhinc ob *curationem* adhibendam, oportet ægrotantem [a] jacere, sicut *strictura* laborantes sæpe docuimus, adhibita *abstinentia*, pro virium qualitate, atque *fomento* ex *oleo dulci*, & calido *capiti*, & [b] *mediani*s partibus: Sed [c] prætactis *membris*, quæ frigido [d] mortis torpore afficiuntur *calefactionibus* etiam adhibitis, cum *obvolutione*, atque modica *strictione* ex lanis effecta. Item *ori*, vel *faucibus* sensim infundendus humor, vel *mulsum*, illis [1] temporibus quibus alias passiones curantes docuimus. *Clyster* etiam simplex adhibendus, si ventris cessaverit offi-
80 cium. In *declinatione* verò, vel dimissione, os ægrotantis sensim distendimus, atque hiscere tentabimus. Aliis item dimissionibus *cataplasma* mediis adhibemus partibus, & *clunibus*, ob *abstinentiam urinæ* solvendam: item *cervici*, vel majoribus nervis, quos τένοντας appellant, & musculis qui buccas colligant, quos siagonitas vocant. *Injectione* parva *olei* per clysterem utimur, & *cucurbitæ* appositione nunc simplici, nunc scarificatione adjecta, ob *singultum* & *tumorem* ventris atque stomachi: Tunc *vaporationes* spongiarum, atque *cerotaria*. Relevatis partibus mediis *caput* tondemus, cucurbitamque apponimus: quorum nihil in *catalepticis* [2] invenitur. Præterea scarificamus occipitium, & tempora, vel cogentibus causis alia quoque capitis loca, si qua potuerint cucurbitæ ap-
81 positionem accipere. Tunc *fomento* utimur olei, atque

1 quando nimirum morbi exacerbatio remisit.

2 Quid hoc *invenitur* sibi velit, nescio: & magis. quid *instituitur*, quod editio Lugdun. ad marginem habet. Latet menda.

que [e] ἔμβασιν toto adhibemus corpori, [3] *acopis* etiam levioribus utentes, quæ mitius nervorum faciant laxamentum. Tunc post [f] *punctionem*, *cibum* damus declinationis tempore *varium*, atque *bibilem*, ut ovum sorbile, cerebrum, olus quod non sit virtutis acrioris, & magis nutribile. Dehinc adhibemus *lavacrum* sine ullo cibo, qui in se habeat [4] *vini* qualitatem. Tunc proficienti ægroto *pomorum* quicquam damus, ut *ficum* recentem, vel *pyrum* ex melle: tunc *mulsum*, vel *aquam:* atque completo sanitatis officio, & depulsis omnibus quæ passionis recursum fore [g] sollicitant, dabimus *vinum* tenue, leve, sicut *salutaribus præceptis* docuimus.

e insessum; solium, labrum

f forte unctionem

g sollicitos nos faciunt

3 Veteres varii generis unguenta parabant ad lassitudinem indeque natum dolorem deliniendum, quæ ἄκοπα vocabant. Vid. Scribon. Larg. & alios.

4 ut ficu, pomis, uvis.

CAPUT XII.

Quomodo aliarum sectarum principes istam curaverunt passionem. 82

MUlti aliarum sectarum principes, quos inter etiam [1] *Chrysippus* scribens de *catalepticis* in ultima parte libri, ubi etiam *catocham* nominavit, in his qui mediocriter tardasse in eadem passione inveniuntur, acrioribus utitur *unctionibus*, ob stuporem articulorum, vel tremorem, hoc est *cyprino*, admixto *pipere*, & *nitro:* & *fomento* ex aqua salsa, concoctis *sulfure* & *bitumine:* dehinc perungit unctione, quam appellavit *tripticen* quam conficiendam dixit ex *calamo* aromatico, [a] *schœno*, [b] *cachry*, *pyrethro*, *irino*, [c] *man-*

Quomodo Chrysippus catalepticos curaverit.

a alias schœnantho

b semine roris marini

1 Medicus Cnidius, à quo Erasistratus multa se didicisse fatetur. Vid. Diog. Laërt. in vita Chrysippi.

sub. thuris c *manna*, singulorum partibus oleo admixis, atque contritis, sed hæc nos ob acrimoniam reprobamus.
83 Siquidem sit passio celeris atque acuta, etiamsi jam- d supervenerit dudum tardantibus atque inveteratis *febribus* d irruerit: quippe cùm *chroniæ febres* ista passione necessariò in [2] *superpositionem* veniant, quam *Græcè epithesin* vocant, quæ similis fiet necessariò acutis passio- *Reprehenditur à Cælio.* nibus, & ob hoc mitigationem deposcat. Prohibemus etiam *supradictis rationibus* unctionem ex illo liquore articulis adhibendam, vel ex eo quicquam potandum, aut cibo admiscendum: item *sternutamenta*, vel *rasuram* capitis, aut articulorum *sinapismum*, e suppositoria aut supponenda podici acria e *collyria* ob provocandum ventrem, quæ appellavit balanos. Item *diagridium*, atque *castoreum*, & omnia gravabilia fomenta, ex quibus tumor magis augetur, & soporifera pressura ge-
84 minatur. His etiam compeccavit *Themison* libris quos *Themisonis curandi methodus.* *periodicos* dixit, adhuc quidem in juventute constitutus: nec dum *Asclepiades* in libris suis eos discre- f pertinacibus verat. Ait enim, si jam tardantibus atque f insidentibus febribus *apprehensiones*, vel oppressiones advenerint sensuum, atque in accessione *vocis silentium* fecerint, cæteris, ut suprà diximus, similiter adhibitis, ante accessionem tribus, vel quatuor horis servatis, si venter non fluit, *diagridii* obolum cum tribus, vel quatuor obolis *castorei* dabimus cum aqua: *occipitium* atque tempora capitis inungentes *thapsia*, quam nos ferulaginem dicimus, aqua contrita, ut g cutis cum rubore intumescentiam quendam sensum atque g *levationem* mediocrem per corporis faciat superficiem. *Cibos* etiam inquit dandos solidiores, nisi *præcordia* fuerint in tumore con-
85 stituta: quod si obstiterit, bibiles dabimus cibos. Nec dum

2 Periculosam duorum morborum complicationem.

dum iſta quidem ait ſatis providens, quia etiam ſi in aliis partibus tumores fuerint corporis, ſorbiles interea cibi conveniunt. Siquidem *laxamentum* paſſio depoſcat, quam neceſſariò accendit *thapſia*, atque erigit magnificum tumorem. Eſt etiam *caſtoreum* acre, inveteratæ qualitatis cauſa, ſicut omnis caro [h] repoſita. Prohibemus propterea ob *dentium* faciendam *diſtantiam* immittendos violenter *cuneos*. Etenim ex his commotæ partes atque quaſſatæ aſperant tumentia. Quamobrem dentium colliſus vehementior fiet, cùm magis ſit utile, ac *neceſſarium in tenſione partibus conſtitutis*, *requiem adhibere*, ut declinationis tempore, vel potius dimiſſionibus, laxatis muſculis, ſine ulla vi digitis immisſis dentium facilius diſtantiam faciamus. Nocent etiam [i] *ſucci frigidi*, ut hederæ, 86 fomentati, atque capiti impoſiti. Etenim *tumores* conſtringunt, & pasſionis aſperant motum. Et ſi qua his fuerint genere ſimilia, ſicuti in *lethargicis* contra ſectarum principes ſcribentes docuimus, prohibemus. Eſt autem improprium, atque loco carens [k] nimium frigidis uti fomentis, in declinationibus verò calidis, atque ferventibus, juſta imitatione recentium vulnerum. In his enim *priuſquam tumor emerſerit*, *frigida probantur*. Sed omnis ſenſuum preſſura, vel [l] apprehenſio in iſta pasſione tumoris eſſe perſpicitur: vel [m] hoc præcedente ſuper fieri. Hæc ſunt quæ de *catalepticis* ſua [n] potentia *Soranus* ordinavit.

ut noxia improbatur.

h putris, & diu ſervata

i frigide impoſiti

k forte legendum ſub initium

l oppreſſio

m ſub. tumore

n experientia.

CAPUT XIII.

De pleuritica paſſione.

P*Leuritis* à parte corporis quæ magis patitur, nomen ſumpſit. *Latus* enim ipſa pasſione vexatur,

 quod

quod *Græci* πλεύραν vocaverunt: fit autem ex variis antecedentibus causis, ut cæteræ passiones: magis tamen profunda *perfrictione*, aut *vinolentia*, aut usu *venereo*, plurimo nimis *potu*, *indigestione* continua, aut *percussu* vehementi, aut *ponderis* magna subvectione, vel *cursu* vehementi: sed neque secundum has differentias differens erit adhibenda curatio. *Una est enim atque eadem passio, ex qualibet veniens causa, quæ una atque eadem indigeat curatione.* Hanc definiens primo de adjutoriis libro [1] *Aristoteles* sic tradendam credidit. *Pleuritis* (inquit) est liquidæ materiæ coctio, sive [a] densatio. Nec tamen differuit u-
88 trum ne *totius*, quod falsissimum: siquidem [2] *phlebotomati* ægrotantes [b] liquidum sanguinem reddant: an vero *particulæ*; sed cum hoc tacuit, [c] non promisit. Mitto etiam *oculorum suffusionem* nihil aliud esse, quàm liquoris coeuntis densitatem, nec tamen *pleuritim* item *Apollonius* qui appellatus est *Mys* volumine vicesimo octavo, quod de secta *Herophili* conscripsit: *Pleuritis* (inquit) *est communiter passio [d] temporalis, atque celeris, secundum laterum membranas* quas ὑπεζωκότας vocant, *atque inter earum [e] carnem:* aliquando etiam in *pulmonis* partibus, sæpissime sine [f] *tumore* vel ex solis [g] causis effecta. Propriè autem *tumorem* secundum supradictas *membranas*, vel *carnem* lateribus interjectam: aliquando etiam secundum *pulmonis* partem, sed in utraque diffinitione pecca-
89 vit. *Primo* enim sunt prolixæ atque narrabiles. *Secundo*

Causæ pleuritidis

Definitio Aristotelis.

[a] coagulatio

[b] & non densatum

[c] *legendum puto*, necessarium prætermisit

Definitio Apollonii.

[d] certo anni tempore infesta

[e] musculos intercostales

[f] externo

[g] aliquando externis solis causis

1 Stagyrita nimirum, qui teste Diog. Laërt. in ejus vita scripsit Medicinalium libros duos, qui cum pluribus aliis hujus Philosophi lucubrationibus perierunt.

2 Videtur Aristot. suum hoc de Pleuritide judicium formasse ex inspectione pleuriticorum sanguinis, qui dum mittitur, satis quidem est liquidus, paulo post autem in tenacem gelatinam concrescit.

cundo plurima alia prætermisit, nam necessario passioni *febris* adest. [h] Correptum autem atque usurpatum dicimus in *pulmone* passionem hanc posse constitui, sicut ex consequentibus docebimus. Item *Asclepiades* libro diffinitionum, *Pleuritim* dicit *esse humoris fluorem temporis parvi, atque celerem interiorum lateris partium, cum febre, atque tumore:* sed erat melius tumorem dicere [i] atque humoris fluorem. Etenim quoties ex complexa [k] passione conficitur, tumorem perspicimus superare. Est igitur secundum *Soranum* pleuritis *dolor vehemens interiorum lateris partium, cum febribus acutis, & tussicula, qua variæ qualitatis liquor excluditur.* Frequentat autem hæc passio in masculis magis quam in fœminis, atque in senibus magis quam juvenibus. Tussiculosa enim at- 90
que frigida senilis est ætas, quo intelligimus profecto hanc passionem pueros difficulter incurrere: frequentat etiam *hyberno* magis quam autumni tempore, quod hyemi vicinatur. *Æstate* vero difficulter occurrit. Est præterea passio *acuta*, atque celeris & vehemens, & aliquando sola ex *strictura* confecta: aliquando admixta *solutione*, ob plurimum [l] tussiculæ liquorem. Etenim *ventris defluxio* non implet in pleuriticis signorum concursum, sed magnitudinem passionis docet. Quapropter ex his solum dicimus agnoscendam, quæ supra memoravimus. Alia vero concurrunt plurima, atque differentia, pro passionis magnitudine, ac temporum mutatione, quæ quia prætermittenda non sunt, prosequamur.

[h] falso tributum & assertum

Asclepiadis definitio.

[i] quàm

[k] nimirum tumore, & fluore

Sorani definitio.

[l] qui tussiendo rejicitur

CAPUT XIV.

91 *Quæ consequuntur Pleuriticos.*

Symptomata pleuritidis. PRosequitur in passione constitutos *acuta febricula*, cum *tussicula dolor lateris vehemens*, atque usque
a scapulam — ad *jugulum*, & [a] *palam* ejusdem partis perveniens, quibusdam etiam brachium tangens, & pectus, atque ilium, & est stimulosus, ac pulsuosus, & igneus, jugis, aut intercapedinatus, servato ordine, aut confuso, & infixus atque perseverans iisdem locis, aut mobilis, & recurrens atque mutabilis, cum *suspirio*, & *difficili spiratione*, quam *Græci* δύσπνοιαν vocant, attestante *tussicula*, aliquibus arida, frequenter tamen cum liquidis *excrementis*, & primo *spumosis*,
b postea; c flavis, biliosis — dehinc *sanguinolentis*, [b] ita [c] *fellosis*, ac inde *saniosis*. Sequitur etiam ægros supra [d] id latus *jacendi difficultas*,
d sanum — atque cum se supra contrarium latus verterint, dolor, ut adduci sentiant [e] suo pondere evidentia tumentium partium viscera: sequentur etiam
e sua gravitate cadentia

92 *Signa pleuritidis ingravescentis.* *vigiliæ*, atque siccitas, & *asperitas linguæ*. Pejorante passione augentur omnia supra dicta. Accedit etiam *articulorum* frigidus torpor, *genarum* rubor, *oculorum* sanguineus color, *ventris* fluor spumosus, ac felleus. *Urinæ* quoque frequens, atque paulatim, albida egestio, *pulsus* densior, celer, fortis, & veluti [1] fluctuans, & suo percussu pressuram significans: *spiratio* etiam circumdolens, atque frequens, & obtusa, vultus & thoracis roscida humectatio: *mentis* alienatio, *gutturis* stridor, vel sonitus interius resonans, aut sibilans, in ea parte quæ patitur. Acceptorum etiam per *vomitum* recursio, & *jacendi* negata

1 si sudor instat; alioqui tensus, durus, serratilis.

gata, atque displicens omnis positio, *sputa* facile
[f] siccantia & magis salivosis ea quæ fuerint contra na- [f] siccescentia
turam, vel in densitatem coacta. Etenim *spumosa* san- [*] saniosam
guinis in qualitatem [*] transeunt: *sanguinolenta* in li- scil.
vorem. Item fellea, æruginosa, atque prasina, vel 93
nigra [g] efficiunt, saniosa, fœculenta, vel fumosa & [g] fiunt
odore gravia, & inæqualia, mutato etiam sæpe or-
dine suæ egestionis: item post felleam, vel saniosam
qualitatem in sanguineam transeunt, vel quamlibet
coloris varietatem. *Tumoris* etiam vehementia [h] lu- [h] augescente
ctante, alia [i] in soliditatem coguntur, alia in *nigre-* [i] qualia alba & rotunda
dinem veniunt, ob fervoris usturam. Aliqua ruptis
vasculis funduntur, quapropter *saniosa* qualitas, post
sanguinea perseverat, sed [2] *spumosa* rursum fit, cum
singulas per partes tumor quatiens liquida spiritu tur-
bato spumosam sufficit qualitatem. In ultimo autem
cogente periculo *celerrima* fit *spiratio*, & *præcor-*
diorum suspensa adductio, *pulsus* inordinatus, aut
deficiens, aut deserens in his quæ in *peripneumoni-*
cam passionem, aut [k] *apostema* transire noscuntur. [k] empyema
At si ipsa fuerit levigata, singula mitescunt, & 94
ventris egestio coagulatur, aut fellea carebit qualita- *Signa passionis mitescentis.*
te: & per tussiculam exclusa saniosa minime in san-
guinolenta redeunt. Discernendum etiam quæ sint
sputa [3] *saniosa*, & quæ sit *sanies*. Nam *saniosa* jam *Quomodo differant sanies & sputa saniosa*
mitescentis tumoris, atque declinantis solutione es-
se probantur. *Sanies* vero ex apostemate, quod e-
tiam vomicam dicere poterimus, vel certe ex ulce-
re probatur venire. Discernitur autem [l] exercita in- [l] exercitata observatione.
ventione: hoc est *colore*, & *substantia*, & *odore*:
frequenter enim tetri odoris est sanies. Item saniosa
ad-

2 Nam spuma fit, aut motu: aut calore: aut utroque.

3 purulenta ea sunt, alba, lævia, æqualia.

admixtione aquæ facile ſolvuntur, ſanies autem difficile. *Dolorem* vero pejorem alii *dexteri* lateris probant ob pulmonis vicinitatem, alii *ſiniſtri*, vicinantis cordis cauſa forſitan, & quia frequentius ſiniſtra dextris debiliora videntur. Item *pleuritis*, nunc eodem tempore febriculæ concurrit, [4] nunc ſupervenit, nunc antecedit, nec ceſſante febricula perſeverat.

4 Pleuritis ex apparatu interno proveniens, rigorem plerumque febrilem ſequitur: quæ autem errori externo v. gr. ſubitæ refrigerationi &c. ortum debet, febrem poſt ſe trahit.

CAPUT XV.

95 *Quomodo intelligimus pleuriticam paſſionem in peripneumonicam tranſeuntem, aut in vomicam venientem.*

INtelligimus eos qui in augmento *pleuriticæ* conſtituti paſſionis, proni atque faciles in *peripneumonicam* videntur, quum cæteris omnibus pejorantibus ſignis, atque in magnitudinem extentis, ſolus dolor minuitur, atque jacendi poſitio ex parte facilior ac levior ſupina ægro fuerit viſa, *aucto genarum rubore*: conductu etiam ſuperciliorum è medio vehementer, tanquam in mœſtitudine conſtitutis, *oculorum* atteſtante *fervore*. Eos etiam qui in *vomicam* tranſeunt intelligimus ex eo, quòd *dolor* infixus eodem permaneat loco, accedente *tusſicula* arida, atque *tremore* [1] typico, & inordinato, *ſpiratione* difficili, quam Græce δύσπνοιαν vocant, cum *dolore* leviore, & *pulſu* denſo.

1 febris, quæ ſuppurationis tempore invadit, ex Aphor. dum pus fit, &c.

C A-

CAPUT XVI.

Quis locus in pleuriticis patitur. 96

Veterum alii pulmonem, alii pleuram pati credebant.

QUæsitum etiam eſt à *veteribus* quis in pleuriticis *locus* patiatur, & quidam *pulmonem* pati dixerunt, ut [1] *Euriphon*, *Euenor*, *Praxagoras*, [2] *Philotimus*, *Herophilus*. Item quidem ὑπεζωκότα [a] *membranam* quæ latera, & interiora cingit, ut *Diocles*, *Eraſiſtratus*, *Aſclepiades*, & eorum plurimi ſectatores.

[a] pleuram

Argumenta priorum,

Horum *primi* ajunt non eſſe in lateribus tumorem, quum neque *extantia* ulla earum partium inſpectione ſentiatur: neque *rubor*: nec motu, nec tactu, *dolor acutus*, vel fortis, tanquam manifeſtis tumoribus: accedit etiam quòd facile ſupra id *latus* quod patitur, jacere poſſint ægrotantes, ſupra aliud *difficultas ſpirationis* accedat, ſiquidem nunc ſuſtentatæ pulmonis partes jaceant: nunc veluti pendere
ſentiantur. Dehinc etiam *tusſicula* ſignum eſt ex ac- 97
cedentibus conſequens morbum fibrarum pulmonis, eſudati corporis liquoris, ſive [b] cannæ gutturis: ſingula etiam extuſſita de pulmone venire manifeſtum eſt, qui neque venis, neque arteriis, neque fibris contiguus, vel admixtus eſſe lateri videatur, ut per ipſum latere accepta excludi poſſe credamus. Unde igitur *dolores?* nunquid ne *pulmonis* ſenſibiles partes in paſſione conſtitutæ cauſa ſunt? an vero ejus tumore latera vicinantia comprimuntur, & propterea *dextrarum* fibrarum tumor dextri lateris dolorem facit, *ſiniſtrarum* ſiniſtri? Sed in *peripneumonicis* totus,

[b] aſperæ arteriæ

examinantur.

1 Medicus Gnidius, forſan antiquior Hippocrate: fertur enim auctor fuiſſe ſententiarum Gnidiarum, quæ ab Hippocr. citantur.

2 Praxagoræ diſcipulus: Cerebrum hic partem corporis inutilem credebat.

P 2

tus tumet pulmo, nec ullus tamen sequitur dolor.
Argumenta posteriorum, Sed huic quidem sententiæ *contrarii* ajunt propterea
neque ruborem, neque extantiam, vel dolorem ægrotantes consequi, quoniam in alto tumor esse vi-
98 deatur. Quòd autem supra *patiens latus* quosdam jacere prohibet, alios vero contra mitescendo relevat, illa causa est, quòd incumbendo objectu straminum pressa materia refugiat, atque ex partibus quæ patiantur, ad sanas partes rediens, dolorem non faciat. At vero *partibus non patientibus* expressa, atque fugata, se patientibus impartiens, & has distendens, dolorem facit.
unde tussis oriatur. *Tussicula* vero fit compatientibus ὑπεζωκότι membranæ vicinis, atque contiguis partibus. Et tussita itidem *sputa* per pulmonem feruntur, siquidem in ipsum veniant ex vicinis, accepta per vias mente sensas, quas λογοθεωρήτες appellant, si-
c abscessibus pectoris — cuti & in [c] *vomicis* contingit, quanquam frequenter ad externas partes verticem faciant: vel fracto late-
99 re sanguinolenta excludantur sputa. Nam profecto
d sensu caret — [d] *insensibilis* omnis est *pulmo*. Debuit igitur nullus fieri dolor. Sed si ex oppressione ὑπεζωκότος membranæ ex pulmone vicino tumente, dolor fit, debuit ma-
e sub. patiens — gis ægrotans tunc dolere, quoties jacuerit in [e] latus, siquidem tunc magis incumbens opprimit pulmo: dehinc etiam *peripneumonicos* dolere oportuit. Si enim
Pleura est locus affectus. ex parte tumens pulmo dolorem facit, magis omnis in tumore constitutus facere debit. Patitur itaque
f firmiter adglutinata — ὑπεζωκὼς *membrana*, & *propterea dolorem vehementem facit.* siquidem sit *nervosa* atque *lateribus* [f] *infixa.*
100 Hinc denique, quoties *tumore* densatur, [g] *ossibus*
g costis
h distendi, explicari — vicinantibus abstenta [h] ire latius prohibetur, & [3] eorum

3 *& eorum conversione.* i. costarum motu, quæ simul cum thorace deprimuntur & attolluntur. Quidam legunt, & corporis conversione.

rum converſione naturali quatitur motu, atque *acuti doloris* accipit cauſas. Item ſpiratione *thoracis*, adducti ſpiritus vicinitate, pulſata, inſuſtentabiles dolores facit. Manifeſta nanque conjectura eſt, quòd ipſa patiatur. Siquidem tumoris augmento [i] collectionem in *pleuriticis* faciat, & [k] expirantibus ſæpe ægrotis *nigra* inveniatur.[4] Hos denique [l] venenatos quidam putaverunt. Igitur in *pleuritica* paſſione non ſimplicem *lateris dolorem*, verum etiam *febre* acuta atteſtante *totum corpus* pati videmus. Etenim febres totius corporis ſunt: plus tamen pati ὑπεζωκότα membranam recte dicimus, ſiquidem ſint in ipſa dolores conſtituti.

i abſceſſum
k morientibus
l veneno ſublatos

4 quibus mortuis membrana ſuccingens coſtas nigreſcit.

CAPUT XVII.

Quæ ſunt ſimilia pleuriticæ paſſioni. Et quomodo internoſcuntur. 101

Similia *pleuriticæ* paſſioni dicuntur, [a] *dolor* lateris, [b] *collectio* in ejus [1] medio conſtituta: item *vomica*, quam Græci *empyema* vocant, *ſuſpirium* ſive ſpiratio difficilis, quam iidem *dyſpnœam* vocant. Item ad nares catarrhus, quem vocant *coryzan*, & [c] *anhelatio*. Siquidem ſupradictis tuſſicula, atque ſpiratio difficilis adjuncta eſſe videatur, & febricula, & dolores accedentes pleuriticam paſſionem fingant. Sed diſcerni atque internoſci ſuis proprietatibus poſſint. Nam *dolor lateris* etiam ſine febre plerunque eſt, & longo

In quo differat pleuritis
a compunctio *Plinio:* Telum *Sereno, &* *Iſidoro.*
b abſceſſus, ſ. vomica
c aſthma.

à dolore lateris:

1 Abſceſſus frigidus, nempe Meliceris, Atheroma, Steatoma. *Hippocrates* ſingula ex his Tubercula cruda, φύματα, vocat: Empyema Abſceſſus calidus: ex fluxione, ſuppuratione, tranſmutatione: vel puris coacervatio, ex humoris citra tumorem putredine: ulceris ſordibus.

go tempore perseverat: vel quoties celer est, sine varietate sputorum, vel excrementorum esse perspi-
102 citur: in pleuriticis vero dolor acutus, cum febribus
à Vomica: acutis, & sputis supradictis invenitur. Item ab [2] *empyicis* hoc est *vomicosis*, sive collectione laborantibus discernitur *pleuritis*, quòd febres noxiæ atque acutæ & inordinatæ in pleuriticis inveniantur. *Vomicosis* vero vel collectione laborantibus, antecedente corporis horrore frigido, atque dolore pungenti,
d quo pus fit eodem tempore, hoc est [d] quo in vomicam transeunt ægrotantes, sputa sequentur, quæ antea nulla fuerant, rejecto prius pure coacervato in latere collectionis causa: [3] laterum quoque veluti conversionem hic sentiunt, aliquando etiam sub ipsis extans, vel prominens collectio sentitur. In *pleuriticis* vero febricula ex initio vehemens, atque sputa contra na-
ab asthmate &c. turam, & varia reperiuntur. Item ab *spiratione difficili*, & *orthopnœa*, & *catarrho* quem supra diximus ad nares fieri, & [e] *anhelatione*, celeritate di-
e asthmate scernitur, & febri atque dolore. Siquidem illa tarda sint, & sine febribus, aliquando etiam sine dolore.

2 Voces hæ, *Vomica* nimirum & *Empyema*, hodie paulo aliter sumuntur: Vomica enim est collectio puris in ipsa pulmonum substantia; Empyema autem in thoracis cavitate.

3 Laterum conversionem vocat, fluctuantis puris & agitati strepitum, ac velut inundationem, cum ex altero latere in alterum æger vertitur.

CAPUT XVIII.

103 *Quomodo curandi sunt pleuritici.*

Qualis locus conveniat pleuriticis. JAcere *pleuriticos* convenit mollibus stramentis, loco *lucido*, atque *calido*, & mediocriter amplo: *schemate* quo se melius ac facilius haberi perviderint, adhibita requie, & *cibi abstinentia* usque tertium diem

ab

ab accessionis tempore, *vigilantia* cum articulorum
tenaci blandaque *defricatione* manu calida. *Vapo-* *Qualis vaporatio.*
randa etiam quæ sunt in dolore constituta calidis pan-
nis, & cum accessio statum sumpserit, lanis limpi-
dis, ex oleo dulci calido expressis, contegenda. Ad- *fomentatio.*
hibenda *fomentatio* lenis capiti, atque inguinibus, &
sitis sub umbilico locis, ex eodem oleo, similiter
calido, & magis quando fuerint *indulgentia* corpo-
ris relevati ægrotantes. Sin minus, addenda etiam
cataplasmata ex *polline*, atque *lini semine*, & *fænu-*
græci, cum aqua & oleo coctis. Tunc *oris collu-* 104
tione utendum & potu aquæ calidæ, moderate qui- *potus.*
dem, ne plurima liquoris humectatio sputorum pro-
vocet fluorem. Tunc *somno* dimittendus ægrotans.
At si *venter* fluxerit, poterit somnus ante dimissio-
nem, permittente, hoc est declinante accessione pro-
hibitus accersiri, scilicet laxativis cataplasmatibus.
Sed si *dolor* vehemens fuerit, *phlebotomiam* conve- *Quando Vena secanda.*
nit adhibere, *si nullus ventris fuerit fluor*, intra ter-
tium diem. Sin vero fuerit adjuncta *ventris solutio*,
prorsus in ipsa *diatrito* erit *phlebotomia* adhibenda, *& qua cautela.*
sic ut prædiscere possimus, utrum sit perseverans,
atque superior *strictura* magis quam *solutio*. Sæpe e-
nim concurrens ventris solutioni sanguinis detractio,
ægrotanti [a] novissimam intulit defectionem. Quapro- 105
pter perspiciendum utrum usque ad dimissionem ac- *a fatalem, ultimam*
cessionis *fluor ventris* perseverat, vel ejus meatio *Nota bene.*
mordicationem quandam faciat podici, vel intestinis:
Suspecta etenim habenda est istiusmodi defluxio. Ita
adhibenda *phlebotomia*, sed ex alio brachio, quod
fuerit dolenti lateri *contrarium*, certæ rationis cau-
sa quam sæpe memoravimus. Tunc post mediocrem
sanguinis missionem, quæ magis conjicienda est ex
con-

conjunctione quamquam *levissimæ solutionis* quiescere permittimus ægrotantem, atque [b] resumptum, laxativa *perunctione* curari, oris etiam adhibita fomentatione, [1] digesto scilicet adjutorii turbore, dabimus *sorbilem cibum* ex oleo dulci confectum sive melle, ne liquidorum provocentur sputa importunitate temporis, hoc est initio, sive augmento passio-

[b] cibo refocillatum

106 nis. Dabimus etiam *pultem* calidam, atque madidam, sine sale: vel *panem* ex aqua calida. Sed si *venter* fluxerit, pultem dabimus crassiorem, sed [2] calidam, quoniam in tumentes prius partes incurrat, tunc post cibum somno dimittimus ægrotantes usque ad solitum accessionis tempus, quæ cum fuerit effecta, erunt adhibenda quæ supra memoravimus congrua.

Qualis diæta conveniat.

Adhibendus etiam *cucurbitæ* levissimus raptus: sed cum statum cœperit accessio, adjecta etiam *scarificatione:* cum ad *dimissionem* declinando pervenerit, tunc *spongiarum* adhibenda *vaporatio*, atque *cataplasmata* laxativa, frequenti mutatione novata. Sed si *ventris* fuerit *fluor*, erit quidem his utendum ob tumorem. Siquidem immutabilis *dolor* augeat liquidorum defluxionem, vigiliarum atque corruptæ digestio-

Cucurbitæ quando, & quomodo adhibendæ.

Quid agendum, si accedit diarrhæa.

107 nis causa ungendi sunt. Igitur ægrotantes *plantaginis* succo reficiuntur: & aliquando simplici, aliquando admixta *acacia*, aut *ptisanæ* succo, quo sit præcoctus *mali punici* cortex, vel *myrti*, aut agrestis *celsæ* coma, quam rubum vocant, aut *rosa*, vel *galla*, & his similia. Etenim alia quæque nimium constrictivæ virtutis, vel multorum admixtione composita, immodica densatione majores membranarum provocant necessario tumores, quos passionis nequitia & tardare faciles, &

Nimis adstringentia, nimisque composita nocent.

1 sedata perturbatione, quam excitavit sanguinis missionis auxilium.

2 frigidum autem inimicum nervis, pectori, &c.

& adjutoriis medicinalibus cedere difficiles facit, adjuncta scilicet solutione. Quare cum prolixiores fieri viderimus dimissiones, *clystere* utemur, solutione cessante: cataplasmatibus autem, & cucurbitæ scarificatione, cum doloris fuerit dimissio. At si solutus fuerit aut levigatus dolor ut ordinem accessionum servans, magnitudine tamen minutus esse videatur, urgente etiam solutione, [c] *unctione* utemur supradicta, prohibita scilicet *vaporatione* atque *cataplasmatibus* submotis, & *scarificatione* supradicta, apponentes *palmulas* quas [4] *patetos* vocant contritas, & cum pannis calidis. *Potum* dabimus *calidum* quidem, sed omnino *paucissimum*, ut neque liquore plurimo *sputorum*, vel *ventris* augeatur difluxio, & tepore quodam tumentia mitigentur. *Omne* etenim *frigus tussiculam commovet*. Deinde dabitur *pulticula*, sed [d] constrictior: vel *panis* ex aqua calida, diligenti infusione atque innovatione calidæ elutus, & expressus, ut suæ densitatis positu [e] elentescat. At si jugi vexatione tussiculæ, atque conatu sequenti *ruptio venulæ* sanguinem per os emitti coegerit, dabimus *plantaginem* dimissionis tempore, oleris vice mandendam. Etenim in *accessione* omne quod datum fuerit, [5] corrumpi atque acescere necesse est, olera præcipuè. Dabimus etiam decoctorum aquam *cydoniorum*. At si in ipsa accessione id facere coacti sumus, insistente periculo dabimus *poscam*. Tunc in dimissione cibum: ut liquori soliditas accedat. *Alicam* ex aqua calida,

Quando clystere utendum.

108

c nempe adstringente modice

Cur parum sit bibendum.

d spissior

109

Quid agendum cum sputa sunt cruenta.

e diluatur, in liquidum jusculum dissolvatur.

3 Præsente enim solutione vaporatio, cataplasmata & scarificatio magis relaxarent. Eandem ob rationem V. S. adeo est perniciosa.

4 De hisce dactylis vid. Plin. H. N. lib. XIII. cap. 4.

5 Hanc ob rationem Methodici in morborum accessionibus, sive exacerbationibus tanquam otiosi spectatores nihil fere agebant, nisi summa necessitate coacti. Utinam & hodie magis id observaretur!

calida, in qua fuerint præcoctæ *palmulæ* Thebaicæ, vel mala *cydonia*, ut eorum *frigore* sanguinis fluor teneatur, *fervore* verò jusculi tussicula leniatur. Erit præterea si vires ægrotantis permiserint, *alternis diebus* dandus cibus, donec passio declinet. At si *imbecillitas* coegerit, etiam ante declinationis tempus erit quo-

Astutia medica.

110 tidie nutriendus ægrotans. In *statu* verò mitescentibus atque [f] segnescentibus *sputis*, & nullis irruentibus novis saniosæ qualitatis, sine ventris fluore, convenit post cataplasmata atque vaporationem ante cibum dare bibendum [6] *mulsum* diebus duobus, vel tribus. Etenim *tussiculam* mitigat, & *spirationem* facilem facit, liquidorum tenacitatem laxat, & eas partes, ex quibus sputa feruntur, depurgat. *Cibum* præterea dabimus *sorbilem* ex melle: atque *halicam*, vel siliginis *panem*, & *amylum*, aut ptisanam, aut *panem* ex mulso, aut *ovum* ἁπαλόν. Declinante passione, si aliqua fuerit *sputorum difficultas*, ob debilitatem virium, vel liquidorem crassitudinem, erit *fænugræci* succus admiscendus melli, hoc [g] genere confectus. Duobus diebus erit fœnugræci semen infundendum, sed frequenti mutatione aqua innovanda, [h] præfusa scilicet anteriore. Tunc donec *color* virescat, aqua coquenda, & eliquata admixto melle, ægro supradicta moderatione bibenda. Potest etiam ipsum *fænugræci* semen tritum cum melle lambere: vel *lini semen* assatum, melli admixtum: vel *vitellum* ovi assati [7] *nucleis* recentibus contritum, atque decocto melli admixtum: vel simul omnia, admixtis etiam amaris *amyg-*

[f] parcius exeuntibus

Sputa crassa & tenacia quomodo incidenda.

[g] modo

[h] effusa

6 Nam ventris fluxionem præsentem magis irritaret mulsum, propter mel quod ventrem solvit.

7 Nucibus pineis, quibus Hippocr. cum myrrha & melle in eclegma redactis frequenter in Pleuritide utebatur. Vid. imprimis lib. IV. de vict. rat. acut. Nuclei hi Hippocr. κοκκάλοι nomine veniunt.

mygdalis. Tunc convenit *vario* jam *cibo* ægrotantem reficere, pultibus, ovis ἁπαλοῖς, vel cerebro porcino, aut hœdino, aut agnino, coctis cum sale modico, vel pede porcino in ptisana decocto, aut molli gallinaceo pullo, vel columbinaceo. Tunc post tres vel 112
quatuor dies solutis febribus adhibendum *lavacrum*: sed à *vino* temperandum. Illis quoque partibus quæ dolore tanguntur *cerotaria* ponenda ex oleo dulci, vel cyprino confecta, admixto fœnugræci polline, vel meliloto tuso, atque creto, admixtis etiam adipibus. Utendum quoque medicamine quod *diatessaron* vocant, *cera*, resina *terebinthina*, *iri* illyrica, *pice*, æquis ponderibus. Dehinc post diem unum vel duos adhibendum lavacrum, & dandum vinum, apponendum malagma, quod *diachylon* vocant, vel *Dia Manne*. Hæc ratio secundum *Soranum* curationis: antiquorum vero *Erasistratus* & *Herophylus* de *pleuriticis* nihil dixerunt.

Quando lavacrum in usum possit vocari.

Ceratum διατεσσαρῶν quid.

CAPUT XIX. 113

Ad Hippocratem.

Hippocrates volumine, quo de [1] *ptisana* scripsit, ad *pleuriticos* curandos hæc ait. *Lateris dolor* sive ex initio effectus, sive supernatus, principio [a] *vaporis* erit *curatione* tentandus, in qua meliorem probamus, ex *aqua calida* in [b] utriculo, vel vesica excepta, vel ad eundem modum in æneo vasculo, sive testaceo, supposito quolibet stramine molli, ne quas-

Hippocr. pleuriticos primo vaporat.

a θερμάσματι
b ἀσκῷ

1 Liber hic Hippocr. quem Cælius de Ptisana vocat, revera est περὶ Διαίτης ὀξέων, unde totus hic locus est petitus. Utinam plures tales in Auctore nostro occurrerent! sic enim facilius passim ejus mentem assequi, & spissam mendarum segetem extirpare liceret. Verba Coi græca, ubi vel Cælium illustrare, vel vitia emendare poterunt, ad marginem ponemus.

quassatio fiat locorum, scilicet qui in dolore sunt. Probat etiam *spongiam* mollem, magnam, ex ferventi aqua expressam, atque pannis involutam, tunc apponendam. Circuntectus, inquit, enim atque inclusus vapor plurimo tempore perseverat. Admovenda etiam, tanquam *odoramentum*, ori, vel naribus ægrotantis, ut spiramento adductus *vapor* suo ingressu *laxamentum* partibus ministret. Utendum inquit etiam *hordeo* vel *orobo* in aceto [b] miti, macerato, & calefacto,
114 & celeriter [c] sacello incluso, tunc apposito: sive [d] *cantabro* eodem [e] genere fervefacto: vel aridæ atque [f] *siccæ vaporationes* adhibendæ, ut sunt ex *sale*, sive *milio* frixo in sacellis [g] laneis aptissimè appositæ. Etenim lene atque conducibile est milium. Solvit nanque naturali quadam mollitudine illos dolores, qui jugulum in ipsis passionibus pulsant. Non aliter etiam illos qui ægros partes pulsaverint, solvit. At si dolor *vaporationibus* minimè fuerit mitigatus, vel [h] abscessus, non oportet plurimo tempore in hac perseverare curatione. Etenim *pulmonem* vaporatio siccat, atque purulentum fieri cogit: sed si doloris significatio ad *jugulum* vel ad *brachium* tetenderit cum gravedine, ut etiam pectus vel *mamillam* tangere videatur, oportet in [i] brachio venam dividi, sed in eo, ex quo multa fieri detractio possit, donec [k] plurimum rubrior sanguis excludatur, vel [l] ex rubro ac
115 limpido, lividus. Utraque inquit enim eveniunt. Sed si [m] sub *pectore* fuerit dolor, & ad jugulum non tenderit, *emolliendus* est *venter*, aut *helleboro* nigro, aut [2] *peplio*: [n] nigro, admixto *dauco*, vel *seseli*, aut *cumi-*

b κεκρημένῳ
c ἐς μαρσίππια
d πίτυρα
e κατ' αὐτὸν τρόπον
f πυρίη ξηρὴ
g εἰρινέοισι
at non nimis diu.
h abstentus, *id est* repressus
i τὴν ἐν ἀγκῶνι φλέβα, τὴν εἴσω
k ἐρυθρότερον πολλῷ
l ἀντὶ καθαροῦ καὶ ἐρυθροῦ
m ὑπὸ τὰς φρένας
n *sub.* helleboro

2 Non illo, quod Plinius N. H. lib. XX. cap. 20. habet, quodque est vera portulaca. Sed Esulæ aut Tithymali specie, quam describit lib. XXVII. cap. 12.

cumino, sive *aniso*, vel aliud quodcunque [o] tranquillum admiscendum putat, [3] id est portulacam, vel peplii succum præstare, quæ enim admiscemus sibi similigena. Hæc sunt quæ suprà diximus. Deducit autem melius ventrem *helleborum* nigrum, quàm peplion. *Peplios* autem hellebore nigro ventositatem melius tollit, per podicem provocatam. Hæc denique utraque dolorem solvunt: mitigant etiam alia [p] plurima. Hæc sunt, inquit, deducentia sive detrahentia per [q] *effusionem*, [r] summa, quæ ipse scivi atque posui. Etiam in sorbilibus dantur *deductoria*, quæ non valde sunt insuavia, aut amaritudinis causa, aut alia qualibet insuavitate, ut copiæ, vel coloris. *Ptisanam* igitur quando medicamen æger biberit, statim oportet superbibere, [4] nihil minus à congrua est ratione, vel quantum accipere consueverit: dehinc paulatim inter ventris deductionem noverit sorbenda: sed quando humorum [s] declinaverit exitus, tunc minus sorbeat ægrotans quàm consuevit. Dehinc [5] adjectio perseverare debet, donec dolor cesset, vel nihil contrarium occurrat. Hæc mihi (inquit) ratio est, & in usu *succi ptisanæ*. Etenim (dixit) [6] melius est statim sorbendi initium sumere, non autem jam antecedentibus vasorum evacuationibus

o τῶν εὐωδίων

p *sub.* cathartica

q alvi solutionem

r κράτιστα

116

s cessaverit

3 *Totus hic locus est corruptus, & ex Hippocr. ita legendus*; Peplio verò admiscendum putat silphii succum: atque hæc, si inter se misceantur, quæ suprà diximus sibi esse similigena. *Similigena* ὁμοιότροπα vertit, quæ pariter & eodem temporis spatio purgant, non autem hoc citius, illud tardius.

4 Aut Cælius Græca Hippocr. non intellexit, aut locus hic egregie est corruptus, & omni bono sensu caret: ita habet Cous; μηδὲ ἔλασσον ἀξίως λόγου, ἢ ὁκόσον εἴθισται· ἐπεὶ καὶ κατὰ λόγον ἐστὶ, μεσηγὺ τῆς καθάρσιος μὴ διδόναι ῥοφήν.

5 paulatim, & dando pauciorem quàm accipere consuevit. Nam minus rationi congruum est inter ventris deductionem sorbere. Ita Hippocrates habet: ἀναγέτω αἰεὶ ἐπὶ τὸ πλεῖον &c.

6 contrarium occurrit, (ait Gal.) si magna cruditas est, quæ phlegmonem facit: vel si ante judicationem copiosa sorbitione ægrum indigere non putamus.

bus. Ergo eſt initium ſorbendi tertia, vel quarta, vel quinta, vel ſexta, vel ſeptima die, niſi intra id tempus fuerit ægritudo præjudicata. Hæc ſunt quæ in primis partibus libri ordinavit.

117 Alias quoque paſſiones curans, in ultima ſcripturæ parte rurſum *peripneumoniam* atque *pleuritim* curans hæc ait: In *peripneumonico*, & *pleuritico* oportet inſpicere utrumne acuta *febricula*, atque dolores *alterius*, vel *utriuſque* ſint lateris. Et utrum aſcendente ſpiritu dolor admoneat, & *tusſicula* adſit, vel *ſputa* fuerint abundantia, [t] flava, vel livida ac tenuia, vel ſpumoſa, vel florida, aut alia qualibet qualitate à ſupradictis differentia, ſic agi oportet: ut ſi dolor pungens, penetrans ad [v] *jugulum*, vel [w] *cinctum*, vel brachia tetenderit, *venam* incidamus in quacunque parte facilior fuerit viſa. *Detractionis* autem *modus* conveniens ſecundum *corporis* habitudinem atque *temporis*, *ætatis*, vel [x] *regionis* conſi-
118 derationem accipitur. Plurimam enim detractionem [y] oſtendit celer atque acutus dolor, quæ *uſque ad animi defectionem erit facienda*. Tunc *clyſter* adhibendus. Si *inferior* thorace fuerit dolor, & plurimum ægroti diſtenderit *ventrem*, danda *purgatio*; ſed medio tempore purgationis, hoc eſt quo ventris officium nondum ceſſat, nihil (inquit) accipiendum; ſed poſt *perfectam effuſionem* mulſum ex aceto exhiberi jubet, quod *oxymeli* vocant. Item quartum diem [z] *medicamine* curans expectat, tribus aliis diebus adhibendum clyſterem probat, & ſi paſſio non fuerit rele-
119 vata, tunc inquit [a] purgatione rurſum utendum. [b] Præcavendum etiam monet, donec dies ſeptem [c] intacti febribus tranſigant ægrotantes. Tunc (inquit [d]) tuto [e] ſuccum dabimus tenuem, atque parvum. At ſi facilius

Alia methodus Hippocr.

t πυῤῥὰ

v κληῖδα
w μαζὸν

x Hippocr. habet χροιὴν i. colorem ſanguinis
y exigit
z ſi purgantibus pleuritic. curat
a ὑποκάθαιρε
b φυλακὴ δὲ ἔστω, i. nil tutum credendum
c illæſi, inoffenſi

d ἢν ἀσφαλὴς φαίνεται ἐών
e ptiſanæ

cilius agere cœperit *ſputa*, atteſtante ſpiratione meliore, & ſine ullo *dolore*, atque, ut ſuprà dictum eſt, ceſſante *febricula*, paulatim craſſiore, ac plurimo, & bis in die utendum præcipit ſucco: ſin verò non facilè hæc fuerint relevata, [f] leni *potu*, atque ſorbili utemur *cibo*, hoc eſt ſucco parvo, & ſemel in die, tempore ſcilicet quo levius æger habuerit. Atque id intelligi *urinæ* inquit inſpectione. Tunc dandum *ſorbile* quidem, nec prius tamen quam urina, atque ſputa viſa fuerint [g] mitiora. Sed ſi [h] *medicatus* plurima excluſerit, neceſſariò [i] *parvum* atque *tenuem* dabimus cibum. Non enim poteſt præ *inanitate*, ſomno, vel plena affici [k] digeſtione, neque *paſſionis* atque *naturæ conflictus* ſuſtinere, quos *Græci* Criſes appellant. 7 Sed cum corporis defluxio tenuem fecerit ægrotantem, retentione ceſſante (qua naturali vigore corporis nutrimenta tardantur) ſuccorum nihil valebit retinere. Intelligimus autem *mitiora ſputa*, quando ſunt puri ſimilia. Item *urina* cùm fuerit rubrior [l] ervi ſimilitudine. Nihil etiam (inquit) prohibet & aliis doloribus lateris adhibere *tepores*, atque *cerotaria*, & *unctionem* crurum & [m] clunium [n] pingui atque calido oleo frequentare. *Præcordia* vero ſemine lini cataplaſmare uſque ad papillas.

f pauciore

g matura, πέπονα

h medicamento accepto purgatus

120

i ἔλαττον καὶ λεπτότερον

k cibi coctione

Signa coctionis in ſputis & urinis.

l ὀκοῖον ὄροβος

m lumborum

n pinguedine

121 His *Soranus* reſpondens ait: In *calefactionibus* acres eſſe ſales, ac neceſſariò tumorem provocare, febremque accendere. *Poſcam* etiam conſtringere, & ſtricturam paſſionis augere. Item *milium* frixum graveolens & nidoroſum, atque capiti grave, maximè acutè febricitantium eſſe perſpicimus. *Spongiis* etiam erat melius quenquam in dimisſione patientes par-

Sorani de methodo Hippocratica judicium

7 Verum ubi crudorum colliquatio facta fuerit, & quæ renituntur rejecta, nihil obſtabit. *Hipp.*

partes vaporare, atque *oleo* calido perfundere. Eſt præterea improprium, ac ſine ratione, tunc uti *phlebotomo*, quoties ad ſuperiora dolor tetenderit: prohibere autem quoties ad inferiora deſcenderit. Oportet ergo ſub hoc [o] argumento neque difficultate *tumorum* partibus inferioribus impeditos phlebotomare: neque etiam *podagricos*, ſi quidem inferiora tumere videantur, ſed neceſſariò quoties dolor ad ſuperiora tetenderit, phlebotomiam adhibendam videmus. Siquidem ſæpe pejorante ventris fluore, hoc adju-

o ſi vera eſt *Hippocr.* ſententia

122 torii genus prohibeatur. Neque etiam (ut ait) oportet *interiorem venam* dividi. Siquidem & exteriori & media diviſa, corpora releventur. Quippe quum econtrario interiorem prohibeant, propter magnitudinem, ne tumor augeatur. Item *ſanguinis* [p] mutatio [q] iners eſt detractionis moderationi, ſicuti de adjutoriis ſcribentes demonſtrabimus. Seſe denique idem *Hippocrates* impugnat in conſequentibus, dicens, uſque ad *animi defectum* faciendam detractionem, quod magis vehementer eſt nocens: ſiquidem ſit periculoſa defectio, & neque ſi ſit temporaliter, defectionis cauſa ſenſu carens ægrotans, dolore relevatus, videbitur (quum reſumptus fuerit) rurſum dolere, quum magis atque magis ejuſdem magnitudinis paſſiones debilia corpora vehementius afficiant.

p ſub quoad colorem *q* non congruit.

123 *Noxa purgantium.*

Item *purgativa* medicamina (quæ Græci καθαρτικὰ vocant) acrimoniæ cauſa, *ſtomachum* tumentem, atque ὑπεζωκότα membranam acuunt in tumorem: & in periculoſam *ventris* effuſionem provocantia, magnificam paſſionis ingerunt vehementiam. Nutrire etiam cibo poſt medicamen non oportebat. *Pugnat* enim *purgationi faciundæ illatum cibi nutrimentum.* Quippe quum medicamine corruptum, officii ſui careat viribus. Mitto

to etiam quòd ex initio acescere facilè *ptisanæ* succus perspiciatur, confectus quippe ex *ordei* succo, qui sit digestione difficilis. Dehinc ægrotantis corpus non valeat tantum sustinere nutrimentum, quantum sanitatis tempore solitum videbatur. Item *mulsum* ex aceto (quod oxymeli appellavit) sine [r] discretione accipimus. Est etiam *immodica* usque ad septimum diem cibi *abstinentia*, quam custodiendam ordinavit. Quippe cum nullus vehementiam passionis sustinere valeat, nisi nutrimento quamvis parvo toleratus: & neque in declinatione passionis aliquid [s] humanius [t] cibo largiatur, sed in iisdem sorbilibus perseverandum existimat succis. At cum fuerint *sputa* segniora, tunc ut existimat, erit primo æger nutriendus, [v] quomodo necessario [w] hæc declinante passione occurrunt [x] *intolerato*. In cæteris relinquendum temporibus absque nutrimento ægrotantem apertissime indicavit, quum semper [y] plurimum utilitatis *adjutorium cibi*, quàm cætera possunt adjutoria, largiatur. [z] Omne etiam corpus erit *unctione* [a] coæquandum, & non ejus particula. Quippe cum totum cibo nutriatur, ipsa quoque unctio non [b] exerta, anxietatem ingerit ægrotanti, quæ latentem difficultatem, atque accessione veniente corporis provocat incendium.

[r] num meracius, aut aquosius

124

[s] magis nutriens

[t] *sub.* pro

[v] quia

[w] sputa

[x] nullis cibis recreato

[y] plus

[z] Totum

[a] laxandum, molliendum

Quare universum corpus sit ungendum.

[b] toti corpori non adhibita

CAPUT XX. 125

Ad Dioclem.

Diocles etiam similiter *phlebotomat* ægrotantes, eadem discretione adhibita. *Purgat* etiam catharticis medicamentis. Quapropter eadem dignus accusatione judicatur. *Cibum* vero juvenibus *undecima* die dandum statuit, sed *æstatis* tempore elixum magis,

Dioclis methodus

rejicitur.

R &

& frigidum: *hyemis* vero, assum atque ferventem. Est enim summæ imperitiæ in ordinandis qualitatibus, non *passionum* genera sed tempora *hyemis* vel *æstatis* attendere: scilicet ut æstate tumore laborantes, frigido cibo nutriti [a] altiora percutiant.

[a] altius percutiantur

CAPUT XXI.

126 *Ad Praxagoram.*

Praxagoras quomodo pleuriticos curaverit.

PRaxagoras signa docens futuræ *pleuritidis* præcavendum jubet, dando bibendum *piper* cum *mulso* ex *aceto*, vel *abrotanum*, aut *absinthium*: *phlebotomat* etiam non ultra quintum diem, sed eos qui non [a] per *frictionem* incurrerint, neque frigido tempore, & neque *senes*, neque si *debiles* corpore ante ægritudinem fuisse videantur: omnia inquit [b] corpore curanda, & *fame* magis utendum: dandum bibere *mulsum* ex aceto, aliquando etiam *hyssopo* admixto: item *succum* ptisanæ sorbilem: si *celerius*, quarta die: si *tardius*, sexta: atque ex illo tempore quotidie: item celerius senibus, atque in sanitate debilibus: dehinc usque ad septimum diem *ventrem* emolliendum jubet, & *unctionibus* utendum pavide persuadet, atque [c] *respirationem* inquit intuendam, utrum sit calida, & odoris tetri. Quibus autem *redundantia* est
127 humorum in venis, exceptis senibus, & in sanitate debilibus, *helleboro* nigro purgandos existimat. Item deponendos secunda vel tertia die ægrotantes in *aquam calidam* jubet, vel utribus eos calefacere, *fovendo* latera donec dolor excludatur. Hic verò etiam non futuram *pleuritim* ex his quæ ordinat, efficit. Omnia enim *constrictiva*, atque acria esse videntur, ut mulsum ex aceto, & piper, & absinthium, quæ necessa-

[a] ex suscepto post frictionem frigore pleuritici facti fuerint
[b] tempore

[c] spiritum qui naribus oreque redditur.

Methodus hæc ut noxia rejicitur.

cessario tumores accendunt; eo maxime tempore quo etiam aqua sumpta in qualitatem devenit fellis, ob nimium in alto fervorem. Dehinc *phlebotomari* opor- 128
tet etiam eos, qui ex *frigore* incurrisse videntur, & eos qui [1] *senilibus* annis videntur affecti. Non enim necessario debiles esse probantur. Quapropter etiam illos qui in sanitate corporis debilitate videbantur affecti. Exigit enim magnitudo passionis adjutorium. *Purgativa* vero medicamina quæ *cathartica* appellantur, [d] prærumpunt corpus, atque solicitam eidem passioni *solutionem* provocant. Item *fames* tantum noxia quantum refectio commoda. Non igitur sexta die cibum judicamus dandum. Longa est hæc *jejunitas*: & neque semper quarta die: sæpe etiam tertia die: caput autem implet. Fit autem hoc ex [e] *aromatibus*: dehinc calidæ aquæ fomentatio importuna est, & frigescere facit ægrotantes.

d vires frangunt
e quod bibendum datur ex aromatibus

1 dum prorsus decrepiti, ac viribus effœtis non sint.

CAPUT XXII.

Ad Asclepiadem. 129

Asclepiades secundo volumine celerum, vel acutarum passionum, *pleuriticos phlebotomat*, [a] prædicens primo locis ubi consistunt vel commorantur, utrum *regio* adjutorium phlebotomiæ permittat adhiberi: se enim vidisse testatur apud *Athenas* atque urbem *Romam* phlebotomia vexatos, vel pejus acceptos esse *pleuriticos*. In *Pario* verò atque *Hellesponto* resumptos ac relevatos. Prohibet propterea *sitim*, atque *clysterem*, vel ante cibum bibere: & si (inquit) oportuerit, deducendi ventris causa, adhibendum

Asclepiadis methodus.
a dicens ante omnia

semel vel secundo clysterem. Potum dat magis ac
plurimum *mulsum*, aliquando etiam & *rutam*, & *hys-*
130 *sopum* cum mulso. Nocere inquit radicem herbæ,
quam Græci [1] *phlomon* vocant, quapropter omnino
dandam negat, vel certè semel dandam, ubi dolor
coegerit. *Cibum* inquit dandum [b] præcauta *secunda*
die, siquidem alternis [c] admoneantur diebus: & *quar-*
ta, siquidem gravior sit: verum *quinta* & *tertia* (in-
quit) die dabimus [d] succum, & uti sæpe sufficiens,
probat semel quotidie dandum. At si plus defecerint,
nutriendos etiam post accessionem quintæ diei [2] per-
mittimus: declinante passione *vinum* damus, & *va-*
rium cibum. Huic *Soranus* occurrens ait, semper
phlebotomandos pleuriticos, *strictura* cogente, & a-
pud *Romam* denique nos (inquit) utemur phleboto-
131 mo, nulla regionum discretione confusi. Etenim
quærendum utrum *Asclepiades* proprietate *regionis*
noceri suspicatur eos qui fuerint in eadem phlebo-
mati *pleuritici*: an vero proprietate *passionis*? ex qui-
bus si *primum* putat, hoc est, regionum proprieta-
te, vexari omnes oportuit, non solum *pleuriticos*,
verum etiam *synanchicos*, & qui fuerint phleboto-
mando curati, & *epilepticos* etiam, quos phleboto-
mandos imperat aptissime. At si *secundum*, hoc est
proprietate passionis vexari putat, non apud *Romam*
solum phlebotomatos pleuriticos, sed in omni regio-
ne noceri debuit indicare. *Clysterem* vero rectè pro-
hibet propter *acrimoniam*, sed non rectè semel vel
132 secundo adhiberi permittit. Multo enim melius est
omnino

b vitata

c i. febris exacerbetur.

d ptisanam

à Sorano exagitatur.

1 Cujus herbæ hæc sit radix vix habeo quod dicam: an Verbasci! quod *phlomos* à Botanicis dicitur; At nusquam ejus radicem medicinalem esse audivi. an Salviæ cujusdam! an vero Lychnydis Chalcedonicæ? utraque enim sic etiam appellatur.

2 Loquitur Cœlius ex persona Asclepiadis.

omnino innoxium quicquam, quàm leviter nocens. Hinc etiam *phlomi* herbæ radicem, tanquam natura noxiam reprobans, non rectè semel adhiberi ait ubi dolor coegerit. Dehinc omni ex parte ratione caret, prohibere *clysteres* tanquam augentes incendia, & *rutam*, vel *hyssopum* adhiberi, quæ sunt vehementius ardentia ob suæ qualitatis acrimoniam. Item mala atque caduca intentione confirmat circa quartum diem *cibum* non dandum generaliter, ac necessario quintum diem [e] servandum. His enim qui *jugibus* afficiuntur *febribus*, quoties initium [f] ex die sumpserit, quarta die necessario dandus est cibus. Non aliter iis qui majore *hemitritæo* ægrotant, & [g] ex no- 133
cte sumserint initium. Ipse quoque *Asclepiades* in phreniticam passionem venturos graviter indicat affici quarta die: neque tutò ante dimissionem declinante accessione [h] dandus, ut existimat, [i] cibus est, atque semel datum sufficere, nisi *pulsus* fuerit defectio. Non enim oportuit virium debilitate [k] captata cibum dare, quum fuerit nostræ potestatis opportunè antè ægrum, quàm deficiat, reficere. *Vinum* etiam & *varium* cibum declinante passione dandum recte consulit, sed non suo conveniens judicio. Etenim *phreniticis* atque *lethargis* ante declinationem [l] vinum dedit.

[e] expectandum
[f] interdiu
[g] noctu
[h] dandum
[i] cibum esse
[k] longo jejunio effecta
[l] nempe mulsum cum ruta & hyssopo.

CAPUT XXIII. 134

Ad Themisonem.

AT *Themison* alias quidem *pleuriticos* recte curavit, peccavit autem quarta die *cataplasmando*, dehinc *cerotarium* apponendo: ex aliquo virtutis ferventis *ungendo*, atque *ruta*: sunt enim acria. Dehinc *cerotarii tempus declinante est passione.*

Errata Themisonis.

CAPUT XXIV.

Ad Heraclidem.

135 *Heraclidis methodus improbatur.* HEraclides Tarentinus ſanguinis extimens abundantiam, ſecunda die utitur *clyſtere*, bis, aut tertio, atque poſt paululum phlebotomat, conturbans corpora requie indigentia. Etenim quærendum quid magis eſſe [a] confirmet, utrumne *fluorem* ventris, aut *tumorem* & retentionem ſtercorum. Sed ſi *fluor* eſt, hunc duplicat, adbibendo *clyſteres:* at ſi *tumor* eſt, hunc eorum duplicat acrimonia. Credas etiam eandem injectione ſuſpenſam raptu quodam patientibus advenire partibus, & propterea vehementius nocere. Hic quoque etiam nulla eſt *phlebotomiæ* utilitas. Vexatæ etenim tribus clyſteribus vires, ſan-
136 guinis prohibent detractionem. Dehinc neque omnes, neque ſecunda neceſſario phlebotomandi ſunt die, ſicut ſupra docuimus. *Cataplaſmat* etiam aqua ſolutis [b] *pollinibus* (quod *Græci* ὠμὴν λύσιν appellant) admixto *fico*, vel *panace*, aut *chamæpity*, quorum [c] complexio ob qualitatis acrimoniam noxia judicatur. Probat poſt uſum cataplaſmatis, [1] *malagma* quod [2] *Apollophanis* appellamus, ſive *polyarchion.* Item ſua inventione [d] conſcriptum: quæ omnia ſunt acerrima, & propterea recuſanda. Dat præterea *mulſum* præbibendum in quo præcocta vel præinfuſa fuerit *ruta.* At ſi *ſputa* excludi cœperint, dat medicamen biben-
137 dum quod conficit ex *hyſſopo*, *iride*, & *melle.* Si (inquit) non fuerint congrue vel ſufficienter excluſa

[a] optet, velit

[b] ordei, tritici fœnigræci

[c] vel temperatura, & facultas: vel compoſitio & commixtio

[d] nimirum adhuc aliud

1 conſtat paribus portionibus ceræ, reſinæ liquidæ, amomi, cardamomi, junci odorati, fuliginis thuris: authore Celſo lib. 5. c. 18.

2 Appollophanes hic Eraſiſtrati fuit ſectator, & Antiochi Soteris Medicus.

ſa, addendas *abſinthii* drachmas ſex: ſed ſi nauſea
occurrerit, *apium* vorare jubet ægrotantes, vel *oli-
vam* ex aceto mandere. Hæc quoque ſunt acria, &
ſtomacho [e] inhærentia. Ipſe denique tentatione ex-
pertus ex ſupra dictis everſionem fieri ſtomachi, or-
dinat ob nauſeam retinendam, [f] incongrua ſcilicet,
quæ conſtringere poſſint. Ait enim, ſi non receſſe-
rit *ſputorum* emiſſio, ſequenti die [g] injicienda atque
excludenda, commoveat *iris*, eadem clyſter per
ventrem detrahi provocet, noxia noxiis committens.
Siquidem etiam per *clyſterem* injecta, ex eadem ſint 138
materia, ex qua ſunt ea, quæ bibenda ordinavit,
quo fit ut commovens tumorem, magis faciat exclu-
denda quæ putat retineri. Dat etiam *viſcellum* galli-
naceum cum *mulſo* ex vino, vel ſucco ptiſanæ, quæ
ſunt in corruptione facilia, atque inflantia, & ven-
trem in fluorem moventia. Dari præterea *vinum* ju-
bet his qui fuerint viribus debiles, niſi caput (*inquit*)
doluerint: non advertens quia temporis opportuni-
tate permittente omnibus convenit dare: ut econ-
trario [h] reſiſtente, neque imbecillibus. Etenim ſi
(ut exiſtimat) valentes viribus vexat, multo magis
imbecillos. Neque recte ſentit ita dandum, niſi ca- 139
put doluerint. *Dolor* enim ſi prohibet *capitis*, non
aliter etiam *lateribus* [i] prohibere perſpicitur, prius
quàm paſſio declinaverit [k] importunum datum. Nanque
omnia quæ patiuntur exagitat, nec ſolum caput. Di-
cit etiam declinante paſſione *gobiones* piſces dandos,
accedente profectu etiam *carnem*, atque *panem*, non
conjiciens, quia omnis acrimonia tuſſientibus, vel
ſpirationis difficultate laborantibus, vel ſpuentibus
ſanguinem inimica eſt, etiam declinante paſſione.
Simile enim quiddam facit, quale contingere vide-
mus

[e] nimis diu immorantia

[f] alii incongruè

[g] i. tam medicamenti infuſi, quam ſputorum materiam

[h] ſc. temporis opportunitate

[i] officere

[k] importunè

mus in externis corporis partibus *vulneribus* constitutis, quæ cum sunt adhuc novitate tenera, cicatrices acrioribus [l] exustæ facile resolvuntur.

l refricatæ

140

CAPUT XXV.

De peripneumonia.

COnsequens atque vicinum est *peripneumoniæ* dicere curationem, quæ non ut priores voluerunt, à parte corporis quæ patitur nomen sumpsit, sed ab ea quæ plus patitur. Si quidem neque sine febribus esse videatur. Perficiunt hanc passionem causæ quæ etiam *pleuriticam* faciunt, ut *venenum* sumptum, vel ex *opio* atque *hyoscyamo* confecta tussientibus medicamina, vel his similibus virtutibus: Item *catarrhus* vel coryza, vel, quod est rarissimum, [1] *synanchica* præcedens passio.

Peripneumonia easdem habet causas quas Pleuritis.

141 Nam frequentius antecedente pleuritica, *peripneumonia* sequetur, quò fiet ut [2] perniciosior sit antecedente, siquidem vexatis prius viribus, atque adjutoriis ex parte incassum [a] prærogatis, in secundam veniant ægri passionem. Afficiuntur autem *juvenes* magis atque ætatis mediæ: at senes, vel pueri, atque mulieres difficile. Hanc igitur diffiniens passionem *Demetrius Herophilus* libro duodecimo de passionibus, *peripneumonia*, inquit, *est tumor in toto pulmonis corpore*, ex parte enim si fuerit *pleuritis* dicitur. Addere autem debuit cum febribus: siquidem sine his *peripneumonia* esse non possit.

a prius adhibitis

Juvenes magis infestat.

semper est cum febri.

1 Aph. 10. lib. 5.

2 Huic autoris judicio repugnat Hippocr. in Coacis, his verbis: Peripneumoniæ ex Pleuritide transmutatæ iis tutiores sunt quæ ab initio fiunt.

C A-

CAPUT XXVI.

Quæ est peripneumoniæ intelligentia. 142

DIffinire *Methodici* juxta *Sorani* judicium declinant. *Asclepiadis* sectatores ajunt esse *peripneumoniam parvi temporis solutionem cum tumore, atque febre*; solutionem (inquiunt) ob humorum emissionem: parvi temporis, ad discretionem *phthisicæ* passionis, quæ est & ipsa solutionis vel effluentis humoris per tussiculam exclusio. *Peripneumonia* (inquiunt) ad discretionem aliarum passionum, parvi (ut supra diximus) temporis solutionem ingerentium, ut [1] *oculorum* vel *aurium:* adjecerunt etiam cum *tumore* atque *febre*. Si quidem *solutio*, hoc est, eruptio parvi temporis ad pulmonem, fiat [2] *peripneumonia* ad eas partes sine febribus. Huic *Soranus* occurrens diffinitioni ait: Quum semper *strictura* in his obtineat, non oportuisse passionem *rheumatismum* vel solutionem dici cum tumore, sed forte *tumorem cum rheumatismo*. Etenim parva majoribus postponuntur. *Est* igitur secundum nos *peripneumonia strictura vehemens, atque acuta pulmonis, cum sputis, & siti, & febricula celeri, atque acuta.*

Methodici ægre definiebant.

Soranus Asclep. definitionem invertit.

1 oculorum in ophthalmia, & delachrymationibus: aurium cum ex inflammatione sordidæ & purulentæ fiunt.

2 quæ Peripneumonia non est, sed sine tumore ac febre.

CAPUT XXVII.

Quomodo intelligitur peripneumonia. 143

INtelligitur ex his quæ concurrunt. Etenim *peripneumonicos* sequentur *febres* acutæ, *gravedo* thoracis

Symptomata Peripneumoniæ.

racis, & ſenſus laborantium quadam difficultate la-
[a] mammarum vel papillarum — terum, atque medium [a] *papularum:* jacendi etiam
facultas ſupinæ poſitionis, atque paulo erectior: fre-
quens etiam *ſedendi* delectatio, atque ſupra latus ja-
cendi difficultas, ita ut præfocabilis eſſe ſentiatur:
[b] languidus, flaccidus — *vultus* rubor, tanquam florens: *oculorum* veluti [b] pin-
guis aſpectus, atque etiam ſplendor, ſcilicet in par-
tibus albidis quæ præter *pupulam* videntur, & magis
144 cum alterna converſatione aſpiciunt ægrotantes. Se-
quitur eoſdem etiam *anhelitus* celeritas, *tuſſicula* ſan-
[c] quaſi fuliginoſa — guinolenta, atque fellea, vel [c] fumoſa jactans ſputa,
& in comparatione *pleuriticorum* fulviora, vel ſpu-
moſiora: *ſpiratio* difficilis: deſiderium frigidi atque
hauſtu — plurimi *aëris* hauſtu rapiendi: frigidi etiam *potus* ap-
petitio: *os* ſiccum: *lingua* aſpera, ac primo ſubalbi-
da, dehinc rubra: *pulſus* vehemens & celer: *anxie-*
Signa morbi ingraveſcentis. — *tas*, jactatio, *vigiliæ* juges, ingemens atque turbu-
lentus ſomnus. Pejorante paſſione *thorax* etiam ex-
tantior fiet, accedente ſpirationis [d] perſecutione cum
145 quodam *ſibilatu* vehementi, atque aſpero. Sequitur
[d] crebritate & vehementia — etiam *colli* ac *vultus inflatio:* & *oculorum* aut immo-
bilitas, aut difficilis motus: *viſus* nubiloſus, vel nu-
bilus: *mentis* alienatio: *articulorum* frigidus torpor,
atteſtante livore: *lingua* craſſior, atque conductio-
[e] colli: frontis: temporum — ne breviata: *ſudor* [e] ſuperiorum partium: *pulſus* la-
tens aut formicabilis, quem *Græci* μυρμίζοντα vocant:
[f] ῥόγχον — in ultimo, etiam pectoris reſonans *ſtridor*, quem
Signa morbi in melius vergentis. — [f] rhogmon appellant. At ſi *ſalutaribus* proſperata ſi-
gnis paſſio cœperit in melius vergere, omnium ſu-
[g] imminutio — pradictorum fiet paulatim [g] deductio, aliquibus et-
[h] ceſſatio — iam ſemel amputata [h] deciſio. Quidam denique in
146 *pleuriticam* paſſionem redeuntes relevati vixerunt,
accedente dolore, & plurima ſpirandi difficultate.
Ete-

Etenim prædicta quæ *peripneumoniam* designant, vel concurrentia complent, sunt hæc, febres acutæ, spirationis celeritas, ac difficultas, tussicula, atque sputorum varia emissio, gravatio sine ullo dolore, aut cum parvo, præfocationis sensus. Est autem passio generaliter acuta, atque *strictura* [i] suffecta, adjuncto levi humoris fluore, quem *rheumatismum* vocant. Quo fit ut magis stricturam vocemus, etiam si dolor non fuerit. Quippe cum inesse gravedinem atque [k] *pressuram* videamus, & asperitatem, & siccitatem, & accessionem, vel his similia signa.

i excitata, genita

k somnolentiam

CAPUT XXVIII.

Quis locus in peripneumonicis patitur. 147

Pati in peripneumonicis *Diocles* venas pulmonis inquit: *Erasistratus* vero, arterias. *Praxagoras* eas inquit partes pulmonis pati, quæ sunt spinæ conjunctæ: At enim omnem inquit pulmonem pati *Herophilus*. Si verò *febrem* (inquit) fuerint passi, [1] *pleuriticam* facit. *Asclepiades* vero, eas pulmonis partes pati, quæ [a] arteriæ sunt adhærentes, quas appellant *bronchia*. Item *Apollonius* Herophilus inquit, ipsius pulmonis venas atque arterias pati. *Soranus* autem cujus verissimas apprehensiones *latino* sermone describere laboramus, *totum* inquit *corpus* passione vexari, sed *pulmonem* vehementius, quod quidem [b] æstimatum, & non ad expressam fidem accipiendum judicavit. Est etiam *inutile* curationi, quippe quum nihil obstet locorum neglecta specialis apprehensio, ubi totum corpus laborare senserimus, & neque mutabilis 148

Variæ sententiæ circa locum affectum

a sc. asperæ

b opinione potius quam certa & indubitata cognitione.

Methodici locum effectum in morbis universa.

1 Pleuritin aliquando fieri putavit inflammatione in pulmone obortâ.

libus non curabant.

tabilis sit adjutoriorum qualitas, pro patientibus locis, sed talis perseveret in genere, donec passio ipsa perseverat. Manifestum autem ex supradictis, quomodo possunt similia quæque *peripneumonicæ* passionis internosci accipimus. *Pleuritici* enim vehementi dolore lateris afficiuntur: *dyspnœici* verò quos anhelosos dicere poterimus, sive suspiriosos, sine febribus esse noscuntur, & non solum celeri atque acuta afficiuntur passione, sed aliquando etiam tarda, atque obtusa, quam *Græci* chroniam vocant. & cætera.

Quomodo à Pleuritide, asthma differat.

CAPUT. XXIX.

149 *Quomodo curandi sunt peripneumonici.*

[a] modicè

Quomodo sint curandi peripneumonici, juxta Auctorem

CONvenit *peripneumonicos* jacere in loco[a] medie *lucido* atque *calido*, & ita haberi vel componi, ut reclinato leviter thorace collocentur. Ad hoc enim positionis, sive schematis genus, ipsi quoque ægrotantes releventur: dehinc *abstinentia* adhibenda usque ad primam diatriton, si nulla obstiterit urgentior causa: servandi etiam à somno *vigiles* accessionis tempore, adhibita *articulorum* leni atque *calida* manuum defricatione. *Calefactionibus* etiam lenibus ex pannis utendum, ac tum quum statum sumpserit accessio, lanarum appositione *thoracem* secus, atque medio *scapularum*, sed quæ sint ex oleo calido ac dulci expressæ: declinante accessione *os* colluendum, ac deinde *potus* dandus aqua calida. Tunc *somnus* permittendus, adhibita etiam *phlebotomia*, permittentibus viribus, sed si intra diatriton in [b] passionem venerint ægrotantes, quod quidem est rarissimum, erit tum *phlebotomia* adhibenda. Si autem non

150

Tempus somni, & venæ secandæ.

[b] peripneumoniam esse constet.

non in ipſa diatrito, tunc *unctione* utendum: dehinc
aqua *ora* fomentamus, & damus ſorbilem cibum, at-
que tenuem ex alica. Etenim *ptiſana* inflationem fa-
cit. Item *oryza* conſtringit. [c] *Simyla* quoque in ini-
tiis gravis eſt. Conficiendus itaque erit, ut ſuprà di-
ximus, *ſorbilis ſuccus* melle, atque anetho & oleo.
At ſi æger ſorbilia quæque horruerit, vel recuſave-
rit, *alicam* dabimus ex aqua calida, aut *ovum* ſorbi-
le. Tunc uſque ad declinationem totius paſſionis *al-
ternis* cibabimus diebus, ſi vires ægrotantis permi-
ſerint. Atque ita *thoracem* cataplaſmamus, & inter 151
ſcapulam, quod *Græci* μετάφρενον appellant, leni ſci-
licet *cataplaſmate*, vel mulſo mediocriter decocto,
aut pane ex aqua calida, ex polline, atque fœnu-
græco, & aqua mulſa, vel fici aridi decoctione. E-
jus quanquam ſit [d] reflata ſuccoſitas, tamen manet ve-
luti melloſa dulcedo. Tunc *cucurbita* eiſdem locis
cum ſcarificatione adhibenda, ſed *dimiſſionis* tem-
pore. *Leves* autem, quas κούφας appellamus, etiam
in *acceſſione* adhibere poſſumus, & frequentes, at-
que multis partibus. Tunc *vaporatio* ſpongiarum &
cataplaſmatum apta: etſi ſeſe ad tempus gravari ſen-
tient ægrotantes, eorum appoſitionem ægre toleran-
tes, tamen ex his plurimum deinde commodi con-
ſequentur. Erunt adhibenda, anguſto licet tempore 152
detracta, atque rurſum appoſita, quo etiam tuſſicu-
læ mitigetur inquietudo, & ea quæ egeruntur faci-
lius [e] lapſa ſine ullo tormento reddantur. Erit deco-
ctum *mulſum* dandum, vel *fænugræci* decoctio cum
melle: facit etiam [f] *nucleorum* contritio mulſo admix-
ta, vel *amylum* aqua contritum. Dabimus etiam *ecleg-
mata* ſorbilia ex *lini* ſemine, ac *fænugræci*, *nucleis*,
& *melle* decocto, & ovorum vitellis confecta. Quum
ſta-

[c] σεμίδαλις, medulla farinæ triticeæ.

Quis cibus dandus, & quando.

[d] efflata, id eſt ſiccando abſumpta

Quando cucurbitæ adhibendæ.

Commoda & incommoda vaporationis ſive fotus.

[e] tanquam fructus maturus

[f] τῶν κοκκάλων, ſ. nucum pinearum

Expectorantia.

mnes tamen communiter parum refici jubet, qui ultra annum quartumdecimum fuerint hac passione ægrotantes, adhibens acerrimos *clysteres*, & propterea noxios: dehinc sine ratione ad dierum numerum cibum dandum putat. Item *libro* quem de passionibus atque causis & curationibus scripsit *phlebotomandos* dicit, & adhibendum tempus tacuit. Dehinc *ventrem* commovendum existimat, exagitans atque [l] exsuccans interiora. Addit etiam *unguentum* naribus admovendum, succum *scamoniæ*, quam diagridium appellamus, & *helleborum* & opium [m] succo consparsum, obsidens odoramentis perniciosissimis caput, Usque ad quintum diem *mulsum* ex aceto solum dandum præcepit, excitans profectò *tumorem*, [n] constrictivæ virtutis causa, & immoderata *abstinentia* vires absumens. Utitur etiam cum his potionibus vexativis, *absinthio* infuso & *thymo* decoctis: & eisdem dans quoque transvorandum atque sorbendum [3] *passum* cum aceto & mulso confecto. Quæ omnia (ut ratio demonstrat) sunt acria, & propterea tumori contraria. Item *Praxagoras* eandem pleuriticorum atque peripneumonicorum tradidit curationem. *Asclepiades* verò, secundo libro celerum, vel acutarum passionum, *phlebotomiam* recusavit. Siquidem nullo *dolore* ægrotantes afficiantur, & propterea si fuerit adhibita ex initio, sanguis tenuis atque subtilis exire videatur. Sed errans plurimum (ut *Soranus* ait) neque enim moderatio detractionis sanguinis, mutatione demonstratur: *neque* etiam *solos dolentes phlebotomandos accipimus*, sicut idem *Soranus* libris quos de adjutoriis conscripsit, edocuit. Dehinc ipse *Asclepiades* ait, quosdam *peripneumonicos* dolere: oportuit igitur

155, 156, 157

l exsiccans

m ptisanæ

n quæ in aceto est.

Asclepiad. in Peripneumonia venam non secat. cur?

Erroris à Sorano arguitur.

3 De vino passo vid. Plin. H. N. lib. XIV. cap. 9.

o sub. doloris *p* signis præsentibus, & stabilibus

q rationaliter

Vetat omnia externa laxantia.

r purgantia

igitur etiam nunc, sicut in *pleuriticis*, non ex *o* causa reprobare *phlebotomiam*, sed à *p* commorantibus inquirere, utrum in omnibus *peripneumonicis* obesse *q* regionaliter videatur. Prohibet etiam *cataplasmata*, & *vaporationes*, quorum est utilissimus usus, ob relaxandam stricturam. Item reprobat *clysteres*, atque omnia *r* *medicamina*, & quidem rectè, sed

158 non suis conveniens placitis. In *phreniticis* enim clysteres adhibuit. Item libris quos de vini datione scripsit, in febricitantibus, jugibus, inquit, utendum clysteribus. Dat etiam cum aqua mulsa *hyssopum*, vel *tragoriganum*, & sunt hæc acria, atque medicosa, quæ *Græci* Φαρμακώδη appellant. Mitescente inquit interea passione, *cataplasmata* adhibenda, atque *cibis*,

s quibus nimirum febris exacerbatur

s asperioribus diebus, nutriendos ægrotantes existimat, quum nos oporteat sæpe levioribus diebus cibos dare: tunc puriores siquidem dimissiones occurrunt. Item *Titus* hujus sectator bis in die adhibendam inquit *defricationem*, quam quidem veluti quassantem in acutis passionibus reprobamus.

Themison partim rectè, partim peccanter peripneumonicos curat.

Themison verò alia quædam de passione rectè composuit. Sed peccat jubendo eos secunda vel tertia die *gestari*, quoniam nondum sumpserit passio *statum*. Jubet etiam cum *scarificatione* adhiberi *cucurbitam* declinan-

159 te accessione, quum sit adjutorii genus [4] *destrictivum*, & propterea proprium dimissionis: dat etiam bibere *aquam frigidam*, vel frigidæ vicinam, & non est

t conveniens

t consequens sorbilibus cibis, atque curationi laxativæ potus constrictivus. Si, inquit, incensa atque longa fuerit accessio, ut ardore ac siccitate difficultatem faciat excludendi ea quæ tussicula emitti coguntur,

4 quod discutiat, & impactos humores digerat, & ut loqui solet autor, quòd stricturam solvat.

guntur, dabimus [s] *pityidas*, vel *nucleos*, aut *cucumeris* semen bibendum cum aqua, aut secundum modum collecta, & sunt hæc maxime [v] contraria. *Augmenti* etenim atque accessionis tempore, etiam aqua quæ nullius est qualitatis, noxia perspicitur. U- 160
titur etiam *amygdalis amaris*, quæ ob amaritudinem tumores vehementius accendunt. Item *Heraclides Tarentinus* eandem judicavit curationem adhibendam, quæ pleuriticis est ordinata. Multi *Empirici* potionibus atque sorbilibus cibis usi sunt. Item *pityida*, & *ruta*, & *menta*, & *tragorigano*, & *abrotano*, & *pulegio*, atque *origano:* alii hæc singula, alii secum mixta adhibentes: sic denique *amylum* cum aqua præcoctum melli admiscent, ac tunc amygdalas amaras tritas addunt, & hæc sorbilia movent ramo hyssopi: dant etiam *irin*, & *gentianam* decoctam cum *pulegio*, & *anagallide* herba, & *eryngio*, & *marrubio*, & his similibus, quæ omnia ratione [w] circumscripta reprobanda sunt.

v noxia ratione temporis

Empirici taxantur.

w ponderata

s Nucum pinearum genus, quartum Plinio dictum, quod ex Pinastris colligitur.

CAPUT XXX.

De Cardiacis. 161

Cardiacam passionem ajunt quidam duplici significatione nuncupari, *communi* & *propria.* Sed *communem* dicunt eam, quæ substantiam in [2] *stomacho* atque ore ventris habuerit, ubi etiam mordicatio sequitur supradictarum partium, ut *Hippocrates* primo & secundo libro *epidemion* commemorat, &

1 Cardiacam passionem dicit, quam nos Syncopen vocamus.
2 Hæc syncope stomachica est.

& *Erasistratus* libris quos de ventre scripsit: *propriam* autem dicunt eam, quæ cum [3] *sudore* fuerit, atque *pulsu* imbecillo, de qua nunc dicere suscepi-
162 mus. *Nomen* autem hæc sumpsit passio, ut quidam volunt, à parte corporis quæ patitur. Siquidem putant principaliter *cordis* esse ægritudinem. *Alii* vero aliter sentiunt. Siquidem vulgus quadam consuetudine, [a] propria atque dominantia magnis nominibus appellat, ut magnum mare, sacrum mare atque [b] *luem deificam* epilepticam passionem. Est igitur in nobis proprium, atque vigens, & dominium vitæ continens, cor: quapropter tanquam magna passio ab ea parte, quæ vim summæ potestatis habet, nomen sumpsit.

[a] κύρια

[b] nempe morbum Herculeum

3 hæc vera syncope est affectu proprio cordis excitata.

CAPUT XXXI.

163 *Quid est cardiaca passio, vel quomodo ejus agnitio tradenda.*

DIffinitiones enim *Soranus* dicere declinavit. Cognitio igitur sive intelligentia ejus passionis ab *Artemidoro* Sidensi *Erasistrati* sectatore tradita est hoc modo: *Cardiaca* (inquit) *passio est tumor secundum cor*. Item *Asclepiadis* sectatores ajunt tumorem secundum cor, *corpusculorum* coacervatione sive *obtrusione* effectum. *Soranus* vero (cujus hæc sunt) tumoris inquit signum nullum subesse quod in *cardiacis* videatur. Item *cor* pati, non valde plurimis probabile videtur: sed ait *cardiacam* passionem esse *solutionem celerem* atque acutam, qua disjici [a] corpora per omnes viarum particulas apprehendit. Fit au-
164 tem magis *æstatis* tempore, atque in *viris* potius quam in mulieribus, & calidis atque juvenibus corporibus,

Artemidori definitio, ut & Asclepiad. sectatorum.

[a] corpora illa prima & atoma, quæ nostri corporis elementa statuebat.

ribus, vel habitudine plenis & exercitis. Sed præcedentes causæ quibus hæc passio sufficitur, multæ atque variæ sunt: magis autem jugis indigestio, vel *vinolentia*, aut post cibum *lavacra*, aut post cœnam *vomitus*, aut *mæstitudo* vel timor, in quæ consentiens corpus solvitur in sudores. Emergit autem frequentius quinta vel sexta die, in *febribus* continuis, vel ardentibuss, atque [b] flammatis.

Quæ sint causæ antecedentes hujus morbi.

[b] inflammatis

CAPUT XXXII.

Quomodo intelligimus eos, qui in cardiacam venire possunt, aut etiam in ipsa constitutos. 165

INtelligimus eos qui in *cardiacam* passionem declives atque proni videntur, & eos qui sunt jam in eadem constituti, ex his *signis* quæ concurrrunt. Sequitur enim in passionem pronos, [1] *febris* acuta, atque celerrima & flammosa: *pulsus* celer, densus, humilis, & quasi humectus toto accessionis tempore, aliquando etiam usque ad dimissionem, ut etiamsi fervoris relevatio fuerit quadam [a] circunscriptione collecta, non tamen simili profectu pulsus quoque erigi videatur, quippe cum magis sui comparatione demersior esse noscatur: aliquando etiam ut *inordinatus* occurrit, sed non ita ut deficiens intelligatur, sed celeritate coactus, implicatis saltibus, ordinibus careat & modo. Sequitur etiam *fastidium*, 166
sitis immodica, *somnus* parvus, & facilis in suscitatione, hallucinatio, hebetudo, [b] jactatio. Item genuum gelidus stupor, atque cubitorum & tibiarum, crescente accessione, vel usque ad ejus finem. Hæc concurrunt aliquando non prævexatis viribus, sed ratione passionis effecta: aliquando vero præve-

Signa cardiacæ passionis futuræ:

[a] caloris febrilis diminutione

[b] ἄση inquieta corporis jactatio.

1 talem febrem *syncopalem* vocant Arabes.

xatis ob nimiam *sanguinis detractionem*, vel *ventris* coacervatam effusionem, vel cujusque materiæ corporis immoderatam [2] *eliquationem*, ut pejorantibus febribus dissolutio fit. Addunt vel attendunt quidam etiam aeris *æstus*, vel utrum [c] *temporaliter* [3] abundent solutiones, aut æger sit *lactea* corporis habitudine, vel si tenerum atque albidum, & diffusum ac pingue habuerit corpus, & [d] aquatum colorem; sitne

c populariter & communiter.

d pallidum

167 etiam hac passione tentari consuetus. Sed hæc (ut *Soranus* ait) sunt incerta & instabilia. At vero si jam

Præsentis.

fuerit *præsens*, sequitur ægros articulorum frigidus *torpor*, aliquando etiam omnium crurum, vel manuum, aut totius corporis: *pulsus* densus, celer, parvus, imbecillis, inanis, & quasi fluens: increscente passione etiam demersus, obscurus, tremulus, & formicabilis, & inordinatus ac [e] deferens: attestante hallucinatione, *animi desponsione*, cum *vigiliis* jugibus, & quibusdam repentino atque coacervato per totum corpus *sudore*. Quibusdam verò primum cervice tenus, & vultum, parvus, tenuis, aquatus, dehinc per totum, ut supra diximus, corpus plurimus, ac tunc crassus, & [f] tractuosus, atque viscosus, vel male redolens, tanquam lotura carnis; *respiratio* parva atque anhela, & insustentabilis, & per [g] profe-

e deficiens

f glutinosus

g morbi progressum.

168 ctum rara *loquutio*, ac tremula. *Ora* pallida, *oculi* concavi, *thoracis* gravedo debilitatis causa, *animi defectus* imminentibus accessionibus. Aliquando etiam [4] translatis *lingua* humecta: aliquibus vero ob *complexionem* tumoris parvi in visceribus constituti, arida atque sicca, attestante desiderio frigidi potus. De-

2 aut manifestam: aut occultam sensui.

3 an multi velut populari morbo virium dissolutione vexentur.

4 Forsan Cælius hoc *translatis*, reddidit græcum παράφορος: scatet enim græcismis.

Deficiente [h] ergo, *visus* obscuritas, *articulorum* livor,
unguium uncatio, quam γρύπωσιν vocant, & plurimis
mentis integer sensus, quibusdam vero falsitas intel-
lectus, *cordis* saltus crebrior. Dehinc vehementius
deficiente, corporis *superficies* rugosa, & ea quæ
pereuntibus frequenter occurrunt, ut *solutio ventris.*

Perniciosum etiam signum est involuntaria *lachry-* 169
matio, hoc est sine ulla ratione: vel oculorum ex a-
liqua parte saniosa atque purulenta [i] similitudo, vel
ex oculi circulo, quæ nigro colore apparet, nata
[5] *albida macula* quæ in unguis similitudinem, vel na-
scentis, vel crescentis lunæ cornibus respondens pau-
latim sumit augmentum. Hanc *Græci* ὄνυχα vocave-
runt: item coacervata integri atque non masticati
cibi *transvoratio*, cum quodam sonitu, perniciem
denuntiat, & magis si immutata atque indigesta post
sumptionem fuerint immorata plurimo tempore, &
tanquam in utriculo, moto ventre, sonitum red-
dant, quem *Græci* βόμβον vocaverunt. Est enim si- 170
gnum *mortuorum* corporum, ut tanquam inanimato
atque insensibili tegmine cibus depositus videatur.
Pejus etiam omnibus cibi sumptionibus privari, [k] fa-
stidio, atque omnino accipienda recusare, vel etiam
vinum non appetere, aut post acceptum cibum *gra-*
vari potius, vel febrire: Tunc rursum in [l] *solutio-*
nem recurrere: ut leviter resumptum, celeriter [m] re-
stringi, vel accepta rejicere, & *ventrem* fluere, aut
labiorum pati tremorem: mordere etiam in accipien-
do cibo, vel potu, cochlearia, vel poculorum labra.
Etenim deficientis spiritus est signum tanquam [n] las-
santis, nec valentis oris partes attollere, sed morsi-
bus

h ægro

Signa prognostica.

i lippitudo

k ob fastidium

l virium exsolutionem: animi defectum ac deliquium.

m i. ut supra dixit, *solutione tentari*

n lassati

5 Gallice vulgus vocat *la taye*, quasi telam. Ea sæpe videtur in moribundis.

171 bus involuntariis succumbere. Est etiam gravius [o] *diaphoreticum* delirare. Siquidem neque *vini* datione, neque *varietate* ciborum ad sublevandas constantius vires uti possumus. Item gravius est post dationem ac resumptionem rursum in febres recurrere. Tunc cum quadam *mæstitudine* accidit latenter [p] disjici per sudorem, atque marcere. Etenim solubile ac [q] dimissum fit ægrotantibus corpusculi robur: atque visus obtusus: lingua aspera, & arida: præcordiorum etiam raptus ad superiora: & post cibum gravatio. Sic etiam ægrotantes multis diebus marcore quodam demersi moriuntur.

172 Neque enim parvo atque *simplici cibo* sufficienter refici possunt: neque *multo* ac *solido* [r] valentius tolerata occurrere digestione. In *quibusdam* etiam sine sudore vires solvuntur, & naturalis vigor, *disjectione occulta*, quam *Græci* ἄδηλον διαφόρησιν vocant, extinguitur: quum omnis corporis habitudo laxior, atque dimissa, & [s] friabilis fuerit facta. At si in *salutaria signa* venire cœperint ægrotantes, *pulsus* resurgit, corporis *frigus* frangitur, & *difficultas respirationis* minuitur, accedente animi quadam *securitate*, & post sumptionem cibi, virium profectu: *somnus* quoque altior, tanquam post laborem dormientium.

[o] cardiacum

[p] *sub.* vires

[q] enervatum

Cardiaci sine sudore manifesto.

[r] i. ob læsam nimis digestionem

[s] fluxibilis

signa salutaria.

CAPUT XXXIII.

173

Utrumne febricitent cardiaci.

Utrum febricitent cardiaci, nec ne, variæ sententiæ veterum Medicorum

QUæritur etiam utrum *cardiaci* febricitent: & plurimi quidem ante *Asclepiadem* febricitare *cardiacos* negaverunt. Alii vero contraria dixerunt, ut *Apollophanes* Erasistrati sectator. Item *Asclepiades* plurimos inquit non febricitare. Libris enim quos ad

ad *Erasistratum* fecit, & appellavit contradictorios, dico, inquit, *cardiacos* non febricitare: sed secundo libro [a] ὀξέων non, inquit, febricitare frequenter *cardiacos*. Item *Themison* & [1] *Thessalus*, *Demetrius* Aponieus quosdam febricitare ajunt: quosdam negaverunt. *Demetrius* vero Aponieus incipiente inquit passione atque cresente omnes febricitare. Post vero cum vehementescere cœperit febris, passio recedere fertur. Igitur qui nullum ajunt febricitare *car-* 174
diacum, dicunt quòd *febricitantibus* plurimus necessario *fervor* adsit: & *graveda* cum difficili motu corporis: & *ariditas*: vel tanquam [b] *vulnerationis* singularum viarum sensus, & rubor, atque extentio *præcordiorum*, nihil inquiunt horum in *cardiacis* incurrere: quapropter neque febricitare probant. Dehinc secundum *Asclepiadem febricula* est, *fervor* plurimus in omnibus, sive plurimis *corporis partibus*, commutatione *pulsus* in vehementem, ob *obtrusionem* facta. At in *cardiacis* neque major est pulsus, sed magis humilis, neque vehemens, sed magis imbecillus: neque fervor plurimus, sed magis in altis parvus corporis partibus: in mediis omnino levissi-
mus. Utendum igitur *clysteribus* in his qui sine fe- 175
bribus fuerint jubet constantissime. Quidam vero [c] *conclusioni viarum* causam febrium ascribentes, ajunt disjectionem sive *diaphoresin* diraratis partibus fieri totius corporis: in his vero [d] *febrem* densatis, quarum ex *affricatione* quadam nasci ac proficisci fervorem. *Appollophanes* omnes inquit *cardiacos* febricitare secundum *Erasistratum*, siquidem cardiaca passio

[a] ὀξέων νόσων

Rationes eorum qui febricitare cardiacos negabant

[b] doloris lancinantis

Quid sit febris juxta Asclepiad.

[c] obstructioni pororum

[d] i. febrem vero iis densatis nempe ex affricatione corporum nasci.

1 Methodicus hic fuit sub Nerone, ut videre est ex Plinii H. N. lib. XXIX. Cap. 1. Eadem ætas, inquit, Neronis principatu ad Thessalum transilivit, delentem cuncta majorum placita, & rabie quadam in omnis ævi Medicos perorantem & se ipsum ἰατρονίκην appellavit.

Rationes eorum qui contrarium statunt.

sio ex *cordis tumore* fieri videatur, febricula autem magni tumoris fit ex causa. Item aliqui *novelli scriptores* ajunt non figuum esse periculosæ passionis, sine *febribus* ægrotare, atque malignas passiones accedentibus fieri febribus, tunc *diaphoresin* venire, vel cessantibus [2] *sudoribus* perseverare *febrium* reliquias.

176 Sed hæc utraque *Soranus* excludit, nam primo dicto respondens ait aliud esse *signum*, aliud *accidens*.

Signum & accidens quomodo differant.

Nam *signum*, neque recedit, & semper significato conjunctum est. *Accidens* autem, quod *Græci* symptoma vocant, nunc advenit, nunc recedit, ex [e] quibus esse intelligimus singula quæ febricitantium accidentia dixerunt, ut corporis difficilem motum, gravedinem, tensionem præcordiorum. Etenim aliqui *febricitantes* nulla ex ipsis patiuntur, si febricula secundum *solutionem* fuerit facta: sed *fervor mordicans*, atque febrem designans, tanquam ex [3] alto, quibusdam *cardiacis* inest. *Asclepiades* ait secundo libro acutarum vel *celerum passionum* non semper, sed

[e] quorum numero

177 frequenter ex *febricula* fieri hanc passionem. At si *cardiacos* sine febribus esse voluerit, quoniam non adsunt secundum ipsum febrium signa, respondere poterimus, eum peccare non videndo vera febrium signa. Nam manifeste atque prompte in initiis accessionis articuli frigidi reperiuntur, & pulsus humilis & imbecillus. Quod secundo poterit objici, quo putant *densitatem viarum* esse febrium causam. Item aliqui ajunt [f] complexa ægritudine ægrotare *cardiacos*, qui cum febribus fuerint. Atque ita cum aliæ fuerint viæ *laxatæ*, aliæ *densatæ*, raritate *diaphoresis*

[f] complicata

2 etiam si diaphoreticus sudor cessaverit, repressusque ac sedatus sit, manere tamen febris reliquias, quod ostendit præcessisse febrem, quæ syncopen vel excitaverit, vel comitata sit.

3 tanquam delitescente intus ardore. Nam in cardiacis externæ partes algent.

sis fiat, densitate & corporum adfricatione *febricula*. Nos vero *Sorani* sequentes judicium, & *solutione* absoluta fieri febres [g] accipimus, hoc est raritate viarum, ut & ipsis est consequens, sicut libris de febribus docuit. Item *Erasistrati* sectatoribus respondebimus, *falsum* esse omnes febres ex *tumore* fieri: siquidem quædam fiant *solutione*. At si hoc parum etiam probaverint, *cardiacam* tamen nullo ex tumore fieri non negabunt. Nam quum sint ægrotantes integro judicio mentis, & nullo sensu doloris, vel cæteris *stricturæ* signis afficiantur, cordis inesse tumorem erit falsissimum, atque omnes *cardiacos* febricitare. Sed neque periculosas passiones signo febrium designari rectè dixerunt. Est enim *cholerica* gravis atque periculosa passio, quæ nunquam cum febribus fit. Antecedere autem febres *cardiacam* passionem verum est, sed aliquando sudoribus solvi, sicut etiam *tumor* solvitur in humorem purulentum conversus, collectione [h] suffecta. *Falsum* etiam esse perspicimus, cessantibus sudoribus manere febriculæ reliquias. Plerique enim sine febribus reperiuntur. Dicimus igitur, (sicut omnes nostri *methodici*) *quosdam* sine febribus esse *cardiacos*, ut eos qui sanguinis emissione solvuntur: *quosdam* vero febricitare. Nanque inanibus & [4] celatis locis, vel supra quæ jacuerint antea: apposita manu, tarda perseveratione occurrit plurimus, & mordicans ascendens *fervor* ex alto, febrium referens signum, attestante *anhelatione* ferventi, cum delectatione *frigidi* potus. Quibusdam etiam *lingua* sicca atque aspera invenitur.

[Margin: g statuimus]

[Margin: 178]

[Margin: *Non omnes febres ex tumore seu strictura oriuntur.*]

[Margin: *Falsum est solos cum febre morbos esse periculosos.*]

[Margin: 179]

[Margin: h inducta, & consecuta]

[Margin: *Cardiaci alii febricitant, alii non.*]

4 ilibus, & partibus externis quæ ante viscera sitæ sunt.

CAPUT XXXIV.

180 *Quis in cardiacis locus principaliter patitur.*

Variæ veterum Medicor. sententiæ.
a Pericardion
b corde & pulmonibus
c alii

PRæpati in cardiacis *Erasistratus*, & *Asclepiades cor* dixerunt: Alii [a] *membranam* quæ cor circumtegit: alii *diaphragma*, hoc est membranam, quæ à [b] visceribus discernit intestina: Alii *pulmonem*, [c] atque *jecur*, Sed hi qui *cor* pati dixerunt, ajunt primo ipsius se nominis testimonio juvari: siquidem ideo *cardiaca* dicatur passio, quòd ex cordis veniat causa. Nam καρδίαν *Græci* cor vocaverunt. *Secundo*, quòd eidem cordi, in ipsa passione constitutis, saltus inesse videatur, atque in sinistra parte, secundum papillam, thoracis gravedo. *Tertio* ipsius passionis magnitudo, quæ fieri non posset, nisi aliqua corporis parte principali atque [d] propria [e] patiente. Est autem *cor* præstans atque [f] salutaris corpori particula, præministrans omnibus sanguinem membris, atque spiritum.

d præcipua
e proprie. i. per ἰδιοπάθειαν.
f ad vitam summe necessaria

181 Sed his quidam occurrentes *primæ* propositioni responderunt, quòd passio à magnitudine nomen sumpserit. Secundæ [g] quomodo similis [1] *arteriarum* cordis est motus: quòd gravedo etiam quibusdam *cardiacis* occurrit in toto thorace, & non solum in sinistra parte, quæ si fuerit, poterit [h] *hypezocote* membrana patiente fuisse [i] suffecta, vel cujusquam alterius vicinantis corporis, si locis asscribendæ sunt causæ. *Tertio* dictæ respondentes ajunt, multas fieri periculosas passiones, quæ non patientis cordis habeant causas. Non enim ubi magna fuerit passio, necessario [k] propriam corporis partem pati accipimus. Quippe

g quòd
h pleura
i invecta, genita
k præcipuam & principem

1 nempe motum qui sinistra thoracis parte sentitur, esse arteriarum, non cordis: cùm similes inter se ambo sint.

pe cum omnes [2] partes propriæ sint corpori. *Alii* vero propterea magis falsum dicunt esse, *cor* ista passione vexari. Siquidem eorum testimonio qui hoc 182
asseverant, si [l] propria pars atque principalis saluti, & propterea mox [*] pati cœperit, morte præveniat sensum: *vulnerata* denique cum fuerit, statim atque sine ulla mora, mors vulneris antecedit [m] effectum. At si multo parvissime fuerit læsa, nihilominus mortem necessario perficit, & non similiter cæteris partibus, aut emoritur, aut durescit, aut in paralysim solvitur. Sed his rursum primi respondentes ajunt, quòd vulneratum *cor* celerius interficiat, quoniam multis ante præcisis partibus vulnus [n] possit accipere, & [o] pomposa, atque coacervata sanguinis fiat effusio, nec tamen *diaphoresis*. Quòd autem neque emoritur, neque edurescit, neque paralysi afficitur, argumentum est quidem non omnino cor pati negans, sed leviter pati. Si enim cæteris similiter partibus corporis est natura confectum, iisdem necessario similes sustinet causas. Nos vero cum ex *Sorani* judicio 183
totum videmus corpus in solutionem laxari, totum necessario pati accipimus: *neque valde nobis de præpatienti loco* [3] *certandum est*, ne in occulta quæstione versemur. Non enim aut [p] *significatio*, aut *curatio* secundum hæc differenter accipitur, quum oporteat omnibus corporis partibus adjutoria [q] prolatari. Aliqui denique alios ex *corde*, alios ex *membrana* quæ cor circumtegit, ajunt *diaphoresi* vexari: & proterea eos qui ex membrana cordis [r] solvuntur

[l] magni momenti
[*] statim ac
[m] dolorem inflammationem
[n] forte accipiat
[o] copiosa
Auctoris ex Sorano de Cardiaca judicium.
[p] morbi cognoscendi & ab aliis discernendi ratio
[q] præcogitari
[r] animo linquuntur

2 Si quidem omnes partes nobiles ac principes esse dicunt, falsum id est: at si omnes partes integritati corporis constituendæ proprias & necessarias esse ajunt, verum id, sed τῇ ὁμωνυμίᾳ & ambiguitate vocis fallit.

3 Methodici, ut ubique in nostro patet, parum erant de loco affecto solliciti, exceptis sanguinis &c. excretionibus, in quibus in partem afflictam anxie inquirebant.

tur, adjuncto dolore laborare, qui punctionibus crebris ægrum afficiat: eos vero qui ex *corde*, ſ gravedinem ſolam ſuſtinere. Sed his quoque reſpondemus, quòd ſigna ſibi fingunt, vera exiſtimantes, cum oporteat, ſicuti ſupra diximus, patientibus quibuſque vicinis atque contiguis t cordi aliquando *ſtimulantem* dolorem, aliquando *gravedinem* conſequi.

ſ opprimentis gravitatis ſenſum

t *ſub.* partibus

CAPUT XXXV.

184 *Quomodo diſcernimus cardiacos ab his qui ſtomacho patiente ſudaverint.*

a cardialgia laborantibus

QUoniam pleriſque a *ſtomachicis* adeſt in acceſſione ſudor, atque articulorum frigus, cum parvo pulſu, & animi defectu & pallore, quæ omnia ſunt communia cum *cardiacis*, horum quoque diſcretionem faciendam exiſtimo. *Aſclepiades* igitur hæc diſcernens ait, *cardiacos*, atque eos qui *ſtomachi* b *ſupinitate* c decoquuntur, ita internoſci, quòd in cardiacis omnis *pulſus* ſit parviſſimus, atque imbecillus, *cordis* verò *ſaltus* major, & vehemens, cum gravedine thoracis, atque ſpiratione præfocabili: in his verò qui *ſtomacho* patiente deficiunt, atque coacervant, validus in cæteris arteriis pulſus, cordis vero ſaltus imbecillus invenitur, d exceptis cæteris accidentibus, quæ ſymptomata *Græci* vocaverunt. Nos vero magnitudinem e *pulſus* in corde fieri *cardiacis*
185 non [1] invenimus. Quippe quum *cor* ipſum pati ſit exiſtimabile potius quam verum: gravantur tamen quidam thorace, atque præfocabili ſpiramento reſpirant: quidam *ſtomacho* patiente defectione virium ſola fuerunt

Aſclep. ſententia.

b imbecillitate, languore, exolutione

c dejiciuntur

d omiſſis

e ſaltus

1 Percipiuntur tamen ſæpius in hypochondriis inſignes palpitationes, nec cordi nec arteriis tribuendæ: ſed ſunt motus convulſivi.

runt vexati: atque rursum, *cardiaci* quidam nulla
spiramenti præfocatione jactantur. Dicendum itaque
stomacho nunc tumente, nunc [f] deficiente in tumo- [f flaccido &
re *fervorem* atque *dolorem* fieri sub his partibus pe- languido]
ctoris quæ costis teguntur, vel ex adverso inter [g] pa- [g scapulas]
las: aliquando etiam post cibum [2] *pressuram.* At ve- [*Symptomata*
rò si defectione fuerit *stomachus* affectus, *fluor* sequi- *cardialgiæ:*
tur salivarum, & humecta *aquositas*, & *nausea*, vel *aquositas*]
vomitus liquidorum, atque cibi, *frigus* etiam articulo-
rum. Initio enim nunc *fervore*, nunc *frigore* afficiuntur. 186
In *cardiacis* verò neque *dolor*, neque post cibum *gra-* [*in quibus a*
vedo, neque *vomitus* esse perspicitur, & *torpor* fri- *cardiaca passione diffe-*
gidus idem atque æqualis perseverat. Dehinc *sudor* *rat.*]
aliquando *cardiacis* crassus excluditur, & male redo-
lens, ut saniem vel cruorem simulet: his vero qui
stomacho patiuntur, tenuis omnino atque aquatus su-
dor invenitur. Item animi defectio ex stomacho in-
cipiente magis *accessione* fit, cardiacis verò, *receden-*
te. At si vero utræque passiones eodem *concurrerint*
tempore, [h] obscuratur discretionis fides, sed nihil [h difficilior
curatio impeditur. Si quidem iisdem adjutoriis cu- est]
rentur. Item in *cholericis*, & *tetanicis*, vel tumen- [*Utraque eodem modo*
tibus *matrice*, aut præfocatis plurimus sequitur *su-* *curatur.*]
dor, adjuncto frigido *torpore*, qui ita discernitur,
quum singularum passionum fuerit consideratio per-
specta. In [i] *alia* enim vomitum: in [k] *alia* colla incli- [i cholerica
nari: In [l] *alia* matricem tumere: in [m] *alia* tumorem k tetano]
vehementem esse necesse est. At si nihil ex antece- 187
dentibus causis, quæ passionem facere valent, fue- [l tumore ute-
rit repertum, sit tamen præsens atque provocata cor- ri
poris [n] *solutio*, quæ *cardiacam* designet, certo inesse m præfocatione]
passionem dicimus: nec satis *necessarium*, unde illa [n virium exolutio]

2 vel gravitatis sensum: vel ut aliquot antea locis, somnolentiam.

solutio venerit, invenire. *Non* enim *curatio pro differentia antecedentium causarum mutanda accipitur.* Vocatur autem secundum aliquos quædam passio etiam *Cardimona*, quam *Græci* καρδιωγμὸν vocaverunt. Hanc necessario sequitur *dolor* [o] oris ventris, quem plurimi idiotæ [p] *cordis* dolorem vocaverunt. Generaliter autem *cardiaca passio est solutionis*, *atque una acutarum & vehementium passionum*, sed aliquando huic miscentur quædam *stricturæ* accidentia, ut tensio, vel *tumor* partium [q] mediarum, quæ non speciali concursu, ac significatione sint *cardiacis* adscribenda.

Cardimona
[o] stomachi
[p] τὴν καρδιαλγίαν
Card. passio est ex solutione
[q] hypochondriorum, ilium, ventris

C A P U T XXXVI.

188 *Quomodo descernimus cardiacos ab his, qui prospero sudore liberantur, quem Græci Criticum vocant.*

QUoniam etiam *prosperi sudores*, quos Græci *Criticos* vocant, habent quiddam circa [a] visum similitudinis cum *cardiacis* ob ipsam [b] redundantiam, quippe in [c] *solutionem* vehementium vel continuarum febrium salutari motu venientes, utile duximus eorum ponere discretionem. Multi etenim imperiti *Medici* prosperos atque mediocres sudores constringentes, morbosa ægrotantibus reddiderunt corpora, [d] *diaphoreticos* adjuvantes, causa mortis extiterunt. Quare eorum differentiam necessariò ducimus ordinandam, quæ varia ratione colligitur. Nam primò ex *præteritis*, dehinc ex *genere* passionum, & *magnitudine*, & *temporibus*, & sudoris ipsius *ordine*,
189 & *quantitate*, & *qualitate* significatio firmatur. Ex *præteritis* inquam quum consideramus utrum signa fu-

[a] quod videatur & appareat simile esse
[b] copiam
[c] crisin
[d] pro cardiacis curantes
Quomodo different Cardiacorum sudores à criticis.

futuri sudoris diaphoretici, an salutaris praecesserint.
Ex *genere* passionum, quum qualitatem attendimus
passionis. Si enim solutio inest, sudor etiam inutilis
ac diaphoreticus esse monstratur: sin verò strictura
inest, attendenda magnitudo. *Parva* enim *passio dia-
phoresim pati non potest*. Si autem magna fuerit, at-
tendendum *tempus*. In *statu* enim totius passionis,
atque [e] temporalis accessionis, vel limpida dimissio-
ne, *criticus* magis sudor ostenditur, in initio autem
vel augmento, *perniciosus*. Ex *ordine* inquam sudo-
ris ipsius. Æqualis enim bonus, inæqualis malus su-
dor judicatur. Ex *quantitate* signum accipimus mo-
derationem considerantes. Modicus enim sudor bo-
nus, immodicus malus accipitur. Sed denique su-
dantes, excessa [f] moderatione, diaphoresin incur-
rerunt. Ex *qualitate* autem significationem accipimus, 190
quum tactus judicium adhibemus. *Salutaris* enim su-
dor calidus, tenuis, & non malè redolens probatur:
perniciosus autem sudor, frigidus, & [g] succidus, &
malè redolens, atque loturæ carnis similis invenitur.
Dehinc ex præsentibus atque *concurrentibus* signis
confirmanda significatio. Nam *diaphoreticis*, magis
parvus atque creber, & imbecillis, & inanis *pulsus*
invenitur, *thorax* etiam gravatus cum respiratione
frequenti, & jactatione, ac desponsione animi, *vo-
cis* etiam tenuitate, attestante *pallore*. Rectè autem
sudantibus, pulsus erectior, respiratio facilior, ac
levior efficitur, & in [h] somno prona delectatio, &
omnium adversorum minutio, cum animi atque cor-
poris relevatione.

[e] particularis paroxysmi

[f] cùm sudor nimius & immodicus est.

[g] glutinosus, viscidus, & ut suprà dixit, tractuosus

[h] in somnum propensio jucunda

C A-

Caput XXXVII.

191 *Quomodo curandi ſunt cardiaci.*

Paſſio cardiaca eſt morbus curabilis.

Qualis ad mentem Methodicorum conveniat locus:

a conſtructa *b* tactui difficilia. i. minimè acceſſa, aut pervia

c reſolvens, relaxans

Aer: *d* quæ feneſtris objiciuntur, vulgò *les chaſſis.* *e* incommoditas

DEhinc *cardiacorum* ordinemus curationem, (deridendi etenim ſunt qui hoc paſſionis genus incurabile judicantes reliquerunt.) Multos enim omnes *Medici* juxta ſententiam *Soram* liberari videmus. Livore nanque commoti, argumentatione turpi, ajunt quidam, eos liberari, non qui ſint, ſed videantur eſſe cardiaci. Quapropter *Sorani* nos judicium ſervantes, jacere facimus *locis* refrigerantibus, atque umbroſis, & obſcuris, ut ſunt plerunque *hypogæa*, vel ſpeluncoſa, atque ad aquiloniam partem [a] concluſa, vel certè ſolis [b] tactu difficilia. Semper enim atque magis in iſta paſſione *ſolem* præcavendum accipimus, & propterea vehementiæ ejus ingreſſum,
192 ſi qua ex parte venerit, prohibemus. Convenit etiam neque majora *loca* eſſe, [c] ſolubilis enim plurimus aer eſſe perſpicitur: ſed neque plus ſatis brevia: ſunt enim præfocabilia, & quæ facilè fervorem ex ingreſſu hominum concipiant, quos naturalis ſpiratio aerem accipere, atque reddere anhelitus raptu neceſſario cogit. Denique ſi non fuerit naturaliter *frigidus* locus, hoc affectabimus, [d] ſpecularia detrahentes, niſi ſol obſtiterit, aut aeris [e] inæqualitas. Adjungitur frigori inducto purgatior *aer* ingrediens locum, qui ſua *novitate* ac miti acceſſu reficiat ægrotantem. *Flabellis* etiam latenter aerem frigerandum dicimus, *aqua frigida* aſpergentes ſolum, & ea quæ influxione ſui, quam *Græci* ἀπόῤῥοιαν vocant, ſpi-
193 rationem facilem ægrotantibus facere valent, circum projici jubemus, quæ tamen ſine ullo *percuſſu* atque odore

odore gravi valeant *aerem* facere *constrictivum*, ut *vitis* folia, aut *myrti*, aut *quercus*, aut *pini* atque *lentisci*, aut *mali punici*, vel *rosæ*, atque his similium. Sic enim [f] corporis fluor aëris occurrentis afflatu densatus prohibetur. Decocto denique supradictarum materiarum liquore, frigido tamen, terram perfundimus. *Cooperimenta* præterea atque stramenta tenera & tritiora probamus. Etenim [g] nova *vaporatione* sui corpora resolvunt. Generaliter autem ipsa lecti *concubatio* neque dura, siquidem vigilias faciat, neque plus satis mollis, ut est floccorum, vel levium plumarum, erit procuranda. Etenim recessu facili cor- 194
pori [h] cedens utrinque orarum [i] circumlevat tegmina, quæ amplexu quodam corpus cingendo, vaporatione sui resolvant. Denique etiam quum fuerit [k] mollior, erit coarctanda [l] straminum velamento, ne facili (ut suprà diximus) recessu concava faciat stramina. *Lecti* etiam latitudo atque spatium tantum probatur, quantum sufficiat ægro, alterna *conversatione* alterius loci frigus accipere, ac desertum vapore carere, quo mutua vice semper veluti nova repetendo, frigida inveniat, ut sine ulla lectorum mutatione, in eodem lecto mutatio fieri videatur. In 195
altera enim parte ægro constituto, alteram sternere poterimus: quippe quum sæpe translati ægrotantes ex lecto ad lectum senserint defectionem, atque *parvo motu asperata passionis fuerit magnitudo.* Tunc [m] *amplexu* atque ligatione [n] paulo tenaci utemur articulorum, jubentes eos quiescere, non solùm *corporis officio*, sed si fieri poterit, etiam *cura animorum*, lecto mutato ad [o] grabata ægros transferendo. *Augetur* enim *solutio meatu quolibet*. Multum denique sanguine fluentibus prodesse immobilitas valuit.

f spirituum dissipatio, διαφόρησις

g utpote densa & nimis mollia

Lectus:

h lectus justo mollior

i attollit.

k lecti concubatio

l superinjecto stragulo

m linteis ac vinculis, quibus articulos refrigeratos obvolvunt & adstringunt.

n paulum adstricta

o lectulos humiles, aut humi strata cubilia.

196 In statu autem *accessionis* fovendum dicimus caput *oleo* frigido, atque *Hispano* recenti adhibito, etiam æquali [p] *motu* aëris accommodato. *Densantur* enim corpora aëris motu percussa, atque plurimus sudor, non solùm [1] *cedentis* aëris, verumetiam *irruentis* tanquam repercussu [q] abstinetur. Utendum etiam *spongiis* teneris ex aqua frigida expressis, quibus *ora* atque *colla* ægrotantis circumtegentes virium resumptionem faciamus, temporum intervallis innovantes. Tunc totum etiam *pectus* atque [r] *oris* partes, eodem modo percuramus, frigidam infundentes spongiis, admiscentes etiam *aceti* quiddam, ac jugitur mutantes, ne perseveratione tactus ex vapore tepescant,

197 & *amisso frigore non valeant facere densitatem.* Aliquando etiam linteola tenuia tingentes similiter, aut succo *plantaginis*, aut *polygoni*, aut *portulacæ*, aut herbæ [s] *pulicariæ*, vel *semperviventis*, aut *myrti*, aut *rubi* comæ, aut *rosarum*, vel *mali punici* decoctionibus, aut *hypocistidis* herbæ, aut *acaciæ* resolutæ ex [t] posca, aut oleo Hispano, vel lentiscino, pectori atque ori ventris apponimus. At si sudorum perseveraverit fluor, probandam etiam *asperginem* quæ suo frigore ac propria virtute, vel obtrusione constringat, judicamus: cujus generis frigerantia, atque [v] obtrudentia tactu, & [w] densantia sunt hæc, terra *samia* & [2] *cimolia:* frigerantia verò, *rosa* arida, contusa atque [x] creta: etiam *alumen* scissum, *plumbum* exustum, atque lotum, *gypsum*, *mala punica*, [3] œnanthe, [4] *acantha* Ægyptia, quam nos Latine spinam

Fotus:

p i. flabelli

q coercetur, retinetur.

r vultus

s psyllii

t aqua cum aceto

Aspergo:

v emplastica, w pycnotica

x per cribrum missa

1 cedit aer, cum removetur flabellum: irruit cùm admovetur; quod alternatim fieri solet ab iis qui agitato flabello ventum faciunt.

2 cretæ genus, *vid.* Plin. N. H lib. XXXV. cap. 17.

3 Vix dubito quin auctor hic *Filipendulam*, utpote quæ egregie adstringit, innuat.

4 Alias *acacia*.

nam Ægyptiam dicere poterimus. Hæc singula commixta, atque corpori aspersa per linteolum rarum, 198
sudantibus locis, vel omnibus locis prodesse probantur. Oportet autet hæc singula[5] diligenter conteri, atque ad summam *tenuitatem deduci*, ut patientibus irruentia, in iis ingressu quodam vehementem faciant *constrictionem*, & nulla corpus asperitate afficiant, qua possit æger aliter inquietari. Hinc nanque commotus *Thessalus* unus è principibus nostris eorum usum judicavit cohibendum. Etenim rectè quoque valentibus (inquit) parva cujusquam asperitas contagio vigilias facere solet, stramentisque irruens, terga jacentium, vel alias corporis partes lacessendo inquietat. Est autem possibile ex supradictis, & oleo 199
Hispano, aut alio similis virtutis, *unctionem* facere *Unctio:*
constrictivam, non irrationabiliter. Nanque plurimi *Medici* ad retinendos sudores *mannam thuris* ovi alboribus conterentes, ita ut crassitudinem mellis similarent, tota corpora perunxerunt. y Retenta etenim, *y occlusa* ut ita dixerim, his virtutibus corporis superficie, necessariò solutio constringetur. Probamus etiam *cataplasmata* ejusdem virtutis, sed alia simplicia, *Qualia cataplasmata:* alia ex simplicibus composita, vel variata. Pro magnitudine etenim passionis extendi, atque minui virtutes medicaminum debent, ex quibus sunt hæc:
Palmulæ nucales quas[6] caryotas appellant, tritæ cum 200
oleo Hispano, aut mirteo, aut lentiscino, aut melino, aut z roseo aspersæ, admotæque, vel polenta, *z rosaceo*
præterea & palmulæ, sæpe vino infusæ, aut aceto, aut posca vehementius, profuerunt. Utemur etiam præ-

5 ut ex iis lenia diaplasmata fiant.

6 Caryotæ hæ nobilissimum sunt palmularum genus, succo suo maxime commendabiles. Ex eo orientales gentes vinum parabant, capiti inimicum, unde ipsis nomen.

præinfusis [7] *Thebaicis* palmulis, & malis cydoniis elixis singularibus, vel admixto amylo diligenter contrito, atque creto. Cogente passione etiam *galla* tusa, atque creta admiscenda erit, vel *acacia*, vel *alumen* & *hypocistidis* succus, aut [8] *rhus* Syriacus cataplasmatibus. Utendum & aliis simillimæ virtutis, ut palmulis, & malis contritis singularibus, vel cum altero, vel vitis foliis, atque amylo, & rubi, quem *Græci* βάτον appellant, virgultis contusis, & contri-
201 tis, *myrto* etiam, & *polygono*, & *semperviva* herba, quam ἀείζωον vocant, & *plantagine*, & *rosa*, &
[a] Solani specie
[a] *uva lupina*, & *portulaca*, & *intybo*, cum polenta, vel palmulis, & pane. Horum singula apponenda sunt *pectori* ægrotantis, & *præcordiis*, ac frequentissime
[b] diu
mutanda, quò frigida perseverent, atque [b] extenta medeantur. Possunt etiam *rhois Syriaci* [9] sextarii quatuor infusi die atque nocte in aquæ sextariis viginti decoqui, donec quarta pars liquoris remaneat, atque ita colandus, ac rursum coquendus horis duabus donec coagulata omnia fiant, inductibiliáque &
[c] digitis non adhæreant
digitis convoluta nullam corpori [c] infectionem dimit-
202 tant, ut unam & eandem [d] qualitatem sufficiant. Si-
[d] cum supra dictis
[e] restituunt
militer enim imposita constringunt fluida, atque laxata corpora, & stomachi vigorem [e] repræsentant. At si *tumor* aliquis in *præcordiis* fuerit, non sine præcautione erit cataplasmatibus his localibus utendum: supra dictis denique erit *panis* admiscendus, quo ni-
[f] purissimæ farinæ triticeæ, aut ordeaceæ
[g] in aqua
mietas constrictivæ virtutis temperetur. At si plurimus fuerit tumor, adhibendum simplicis [f] *pollinis* cataplasma, sive panis [g] infusi, quod *Græci* ὠμὴν λύσιν vo-

7 Harum palmularum crusta s. pars exterior maxime placet.

8 De hujus viribus & usu tam medicinali, quam pro parandis coriis vid. Plin. H. N. lib. XXIV. cap. 11.

9 Videtur hic Cælius de succo ex rhois foliis expresso loqui.

vocant, iisdem scilicet locis, sed [b] neque calidum, ne corpus provocet in sudorem. Nos denique juxta *Sorani* judicium præcordiis imponere hoc *cataplasmatis* genus solemus. *Palmulas* quas *Græci* patetos 203 vocant, conterentes cum *melle* leviter præcocto, asperso *lini* semine, atque contrito, ita ut qualitatem faciat; inductibilem, & ut sæpe diximus, quæ attrectata manibus nihil de se inquinamenti dimittat: *Græci* denique ἀμόλυντον vocaverunt. Tunc linteolo illitum apponimus medicamen. Utimur etiam pane cum palmulis: atque secundum *pectus* vel thoracem, prioribus, & à *tergo* partibus aliqua ex supra dictis apponimus.

[b] minimè

[i] emplasticam

Potum dabimus frigidum, parvum, atque paulatim, ne liquoris multitudine corpus irrigatum laxetur, sed magis tactu frigidæ qualitatis densetur. Tempus autem *cibandi* si adjuncta febricula *diaphoresi* fuerit, erit ex fervore corporis accipiendum, sicut primo libro de febribus scribentes docuimus. At si sine febribus fuerit passio, ex *pulsu* signum accipere poterimus, cum leviter erectum senserimus, atque alia [k] concurrentia fuerint levigata. Etenim [10] nunquam ægros nutrire potest accessionis tempore quicquam datum: quippe cum magis opprimat, atque anxium faciat ægrotantem. Quapropter [l] affectandum 205 artis industria, aliis ex rebus vires usque ad dimissionis tempus servare, & ita [m] cibo nutrire. Utimur nanque *odoramentis*. Hæc enim sensim quodam nutrimento reficiunt, ac resumunt, [n] latentem adjectionem corporis facientia, & cum quadam constrictione ac densitate. Denique neque simpliciter, aut *indiscretè* omnibus debemus bene olentibus uti odora-

204 *Qualis potus & cibus, & quando.*

[k] symptomata

[l] conandum

[m] *sub.* deinceps

[n] blande refocillantia

10 Hoc Galenus falsum esse monstrat præsertim in natura πικροχόλων, lib. methodi.

o caput tentant, spiritusque irritant.

ramentis, aut omnibus acrioribus. Alia etenim [o] percutiunt: alia diaphoresim provocant in fluorem. Sit igitur *polenta* infusa, atque *panis* assus aceto infusus,
206 vel mala *cydonia*, aut *myrta* & his similia. Hæc enim defectu extinctam corporis fortitudinem retinent, sicut ratio probat, atque *Democriti* [11] dilatæ mortis exemplum fama vulgatum. Utendum etiam *mulso* bene decocto ne ventrem fluidum faciat. Oportet nanque tribus sextariis, etiam tres uncias mellis admiscere, & ad tertiam decoquere partem, & exinde singulos dare cyathos bibendos. Sic enim corporis servabimus vires, usque ad cibi tempus. Aliquando etiam *pyra* concoquenda *duracina*, quæ [12] *crustumina* vocant, vel *cydonia* mala: cum nondum audemus quicquam de *vino* dando tentare his utemur, quæ le-
207 niora proculdubio probantur. Erit enim suave, atque stomachum reficiens, & constringens supra dictum *mulsum*, tunc cum cibandi tempus venerit, quod plurima cum cautione erit [13] apprehendendum. Siquidem plerisque ex initio accessionis febrium sudores concurrant, plerisque etiam in statu, aut declinatione. Cum itaque inhumectum atque siccum fuerit corpus, erit præcurandum *unctione* olei frigidi *lentiscini*, aut *Hispani:* ora etiam fovenda aqua frigida ex spongia, cum singularum partium [p] attrectatione. Tunc collutione oris ex aqua frigida *dentium limus* detergendus. Dandus cibus simplex, sed aliquantulum [q] coagulatus, ac frigidus, ne statim su-
208 dorem corpori moveat adjectus. Sit autem ejus materia *panis* ex aqua frigida diligenter *elutus* ut [r] sui careat

p blanda frictione

q solidus

r facilius digeratur & secedat

11 per triduum, panis calidi vapore & olfactu. *Vide* Laertium lib. 9.

12 Pyra hæc Plin. N. H. libr. XV. cap. 15. cunctis vocat gratissima.

13 observandum, & animadvertendum, ne sudore exeunte ægroti cibandi, declinationisque tempus adesse omnino putet.

careat difficultate, itemque *oryza*, & *alica* ex aqua frigida, vel ſuavitatis cauſa quiddam decocti mellis admixtum. *Pultes* etiam non oleatæ, ova ἀπαλά. At ſi vires minime fuerint reparatæ, febribus declinantibus, ut totius paſſionis minui magnitudinem demonſtrent, *varius* eſt dandus *cibus*, ut cum prædictis demus aliquid *pomorum*, aut pyra duracina, & cætera quæ ſtringere valent, & vini ſimilitudinem
ſervant. Sed hæc nunc *cocta*, nunc *ſyncera* dare de- 209
bemus, mala etiam *cydonia* atque ea quæ *orbiculata* vocant, & *meſpila*, & paleales *uvas*, vel penſiles, quæ jandudum fuerint ſiccatæ, & *damaſcena*, carnis etiam quiddam ſed neque indigeſtibilis, neque difficilis, neque pinguis, neque [r] *bromoſæ*, ſed ejus quæ ſit & digeſtione facilis, & corporis denſabilis, ac nutribilis, & ſufficiens levamento fortitudinis extinctæ, ut ſunt pulli *columbarum*, vel *gallinæ* paſtæ, aſſæ *perdices*, *attagenes*, quorum omnium pectora magis offerenda, & horum [ſ] interius, cocta ac tenuiter accurata ex oleo, aqua, anetho, & ſale. Facile enim corrumpunt curioſæ, atque gravabiles conditura. Item ſi friabilis fuerit caro aſſata, tanquam cornea efficitur. Quapropter ſi quiſquam delectatione affectus accurari voluerit, erit primo coquenda, tunc aſſanda. Dandi etiam porcini *pedes*, *ora*, *auriculæ*, & *ſummitates* articulorum: dandum etiam *cerebrum* & *vulva*: dehinc *hædina* caro, vel [t] mollium *caprarum*, vel ſylveſtrium caprarum, aut *aprorum*
[v] clunes, quas *Græci* ψόας cocant. Item ex mari *mul*- 210
los, *ſquillas*, [w] *bancos*, *acus*, *labraces*. At ſi faſtidioſi fuerint ægrotantes, damus *ſpondylos*, & *conchylia*, *buccina*, *peloridas*. Si hæc omnia faſtidio erunt, dabimus *oſtrea*, & *echinos*. Item olerum *intuba*, *planta*-

[r] fœtentis, viroſæ, putidæ, à voce Græca βρῶμος

[ſ] interiora, i. viſcera

[t] tenellarum ac juvencularum

[v] lumbi potius

[w] banchos, ita apud Plin.

211 *taginem*, *asparagos*. Si neque ita vires surrexerint tanquam continuationem x humanioris indulgentiæ pro dedignatione passionis accipientes, ad *vini* dationem descendimus, quod ita y summum generaliter probamus, ut *album*, atque non z confusum, & *subausterum* & medii temporis eligamus: qualia sæpe ita vina probantur, quæ *Surrentina* dicuntur, vel *Falerna*, & *Trifolina*, vel *Albana*, quæ in Italia nata probantur: item Græca, *Chia*, & *Lesbia*. At si febres tenuerint corpus, leviora, atque tenuiora offerenda erunt vina, ut sunt in Italia *Sabina*, & *Tyburtina*, & gentiliter *Surrentina* appellata, vel in A-
212 sia[14] *Trifolina*. At si febres nihil obstiterint, erit melius *Surrentinum*, vel *Trifolinum*, atque *Albanum*. Si vehementer corpus in solutionem disjici viderimus, & ex frigido * corpore vexari sine ulla febricula, dabimus nutribiliora, ac firmiora vina, ut *Setinum*, & *Falernum*. Sunt enim hæc efficacia & quæ facilius omnia quæ de vino speramus, accelerent, sufficientia fortificare, & totam relevare habitudinem corporis, omni etiam parti atque particulæ sese insertare, & per omneis tenueis vias celeri a potu percurrere; alia quoque nutrimenta secum trahere, & inducta corporibus insinuare. Sed hæc cum primum dantur medio cibo sunt offerenda cum alica, vel quo-
213 libet simili succo. Aquata etiam atque parva moderatione temperata, vel certe cum pane dissoluto atque infuso danda: dehinc paulo plus, ac mediocriter mixta cum aqua frigida, ac recenti, vel nivium liquore. b Conjiciendum etiam ut mediocriter cibum demus, sed per intervalla frequentius, præsentientes

x cibi justo largioris

y in summa &

z turbidum

* torpore

a motu

b probe tenendum

4 Vina hæc Plin. H. N. lib. XIV. cap. 7. inter vina transmarina videtur. appellasse Tripolitica. Trifolina autem cap. præcedente inter generosa Italiæ vina cum reliquis recenset.

tes jam fuiſſe digeſta prædata. Quapropter melius e-
rit paulatim atque frequenter offerre, quàm ſemel æ-
grum nutriendo gravare. Multi etenim largioribus
cibis oppreſſi refracti ſunt potius quàm reſumpti.
Nam ſicut parva ſcintilla plurima coacervatione li-
gnorum opprimitur, vel lucernæ flamma marceſcens,
olei multa infuſione fruſtratur, parva autem adje-
ctione atque ſumptione recreſcit, & rurſum arde-
ſcit: non aliter corporis virtus [c] inſumpta immodicis 214
nutrimentis oppreſſa mortis dabit effectum. *Signa* au- [c] diſſipata; exhauſta
tem detrahendi *vini* hæc ſunt. Primo *torpor* atque
ſtupor corporis [d] infractus: *pulſus* erectior: *ſudoris* [d] diminutus
quoque fluor primo non frigidus, dehinc [e] abſtine- [e] abſtentus
tur: *ſomnus* inſequens, & ad omnia quæque facilis
ægrotantis arriſio. Tunc denique oportet, non [f] den- [f] confertim: ἀθρόως.
ſe atque ſemel vinum detrahere, ſed paulatim ſub-
ducere, & magis ſi febres nullæ fuerint repertæ. At
ſi poſt ſudoris [g] abſtinentiam, *febrium* fuerint acceſ- [g] quæ vires eſſe reparatas docet
ſiones ſubſequutæ, & ægrotantes ſufficienter reſum-
ptos ſenſerimus, omnino *vinum* extemplo detrahi-
mus. Sin vero adhuc imbecillos viribus viderimus,
dabimus vinum moderatione cautiſſima. At ſi forte 215
cibum rejectaverint, debilitate ſtomachi concurren-
te, *conſtrictivis* medicaminibus utemur, non ſolum
anterioribus partibus, ſed etiam poſterioribus pecto-
ris apponentes, addita articulorum *ligatione*, & ap-
poſitione *cucurbitæ*, multa flamma ſubjecta, quæ in-
figenda erit ori ventris, atque interdum à tergo,
nunc ante cibum, nunc poſt cibum, qui quidem
frequenter ac pene continue erit offerendus. At ſi
[h] in toto non [i] tenuerint, cum vino accipientes, tunc [h] plane [i] retinuerint
ex *aceto* dabimus quicquam. Si neque ita, rurſum ex *Aquæ uſus pro ciborum retentione.*
aqua tentabimus dare. Plerique enim ex *vino* atque

aceto sumentes, cum accepta non tenuissent, *aqua* conjuncta magis cibos tenuerunt. In his vero qui fastidio vexantur, erit tentandum ciborum varietate pugnare. Solent enim veluti tentandi pulmenti caussa, ex multis parva sumendo, unam facere cibi sumptionem.

216 ptionem. [k] Affectanda etiam [l] *odoramenti* resumptio erit, vel nutribilium *cataplasmatum* atque [m] *inductionum* appositio. At si omnis spes fuerit absumpta, erit per *clysterem* cibus injiciendus, sed neque ptisanæ, aut cujusquam labilis qualitatis, quod facile lubrica faciat intestina. Est enim perniciosissimum in *cardiacis*, fastidio [n] attestante ventris fluorem commovere. Quapropter erunt [o] hæc ex *lenticula* adhibenda, & primo parvissima. Tunc in vino cum aqua *panis* attritus, & expressus. Sic enim corpori fit additio: atque vires resurgunt: & *stomachus* jamdudum supinus fortificatur, [p] altiora constringentur.

[k] tentanda
[l] odoramentis
[m] emplastrorum
[n] præsente
Clysteres nutrientes.
[o] *sub.* clysteres
[p] quam quæ clyster attingit

217 At si omnes partes fuerint solutione laxatæ, similiter hæc omnibus sunt adhibenda, in illis etiam quæ occulta *diaphoresi* contabescunt. Differentia etenim *accidentium* mutata videtur, *genus* autem passionis idem manet. Dehinc si profectus quisquam fuerit supra dictorum adjutoriorum, erit implenda resumptio usque ad perfectionem desideratam: sed tunc à *lavacro* temperandum, aut multo tardius adhibendum. At si *febres* perseveraverint, ut in *marcorem* venire ægritudo meditetur, quem *Græci* μαρασμὸν vocant, ad ejus curationem descendemus, sicuti libris de febribus scribentes docebimus. Hæc est secundum *Soranum* cardiacorum methodica curatio.

CAPUT XXXVIII.

Quomodo aliarum sectarum principes cardiacos curaverint. 218

ANtiquorum plurimi *cardiacorum* curationem tacuerunt, aliqui verò memoraverunt, ut [1] *Serapionis*, atque *Heraclidis* sectatores, & quidam *Herophili*, item *Asclepiades* & *Themison* parvissime quidem, at iisdem deceptionibus implicati. [2] *Phlebotomant* enim, & *clysteres* adhibent acerrimos, & ob calefaciendum articulorum frigus pannos applicant calidos, & lanas oleo infusas, ac *sulfure* fumigatas. Terunt etiam oleo veteri ac sycionio cum pipere sulfur, & cachry, & ammoniaci guttam, & laserpicium cum bulbis. *Cataplasmant* præterea ex lasere & bulbis, [a] *sympasmatibus* utentes, quæ nos aspergines dixerimus: item & calce cum pipere: *cibis* acribus utentes, atque [b] edacibus: alii salsamento, & lasere: & per totum diem atque noctem, vino usque ad ebrietatem replerunt. Alii vero in [3] *aquam* frigidam ægros deposuerunt. [4] *Eudemus* Themisonis sectator ait per clysterem aquam frigidam injiciendam. Sed hæc omnia gravia, atque execrabilia, & ægrotantibus perniciosa esse perspicimus. Etenim *phlebotomiam nihil jugulatione differre ratio testatur*. Quippe cum hæc faciat quæ ipsa nititur passio, mentem disjicere, & corpus in mortem per sudores

Medici antiqui cardiacis venam secabant. item clysteres aliaque acria adhibebant.

a alii vocant διαπάσματα

219

b erodentibus

Taxantur a Cælio.

1 Serapion hic fuit Empiricus, qui primus ratiocinia e medicina ejecit, omnia experientiæ tribuens.

2 Ea remedia videntur instituta ad ἀποπληξίας, quas ob symptomatum similitudinem veteres ii medici ad Cardiacum morbum pertinere credebant.

3 id valet ad syncopen natam ex immodica diaphoresi.

4 Methodicus hic fuit, Liviæ & Medicus & adulter.

dores solvere, ac ad suæ [5] primordia revocare defluxionem atque casum virium augere.
220
Quibus denique commoti eorum successores ajunt esse eos *phlebotomandos* qui proni ac declives in *cardiacam* sint passionem, non advertentes, [c] quia ipsa quoque in passionem prona declivitas nulla re alia corpus affici quàm solutione testatur. *Clysteres* etiam adhibentes quos utiles probaverunt, corpora resolvunt, & ob acrimoniam aperiunt. Sed ajunt coacervatam atque celerem per superficiem corporis [d] insumptionem retineri, cum ad ventrem, vel intestina fuerit conversa fluentia. Hoc quidem si more mechanico, ac simili miraculo se facere posse promittunt, ut aperientes ventris interiora, superficiem corporis claudant, erit credibile quod promittunt.
221
Sin vero, ut in omnibus videmus, superficie fluentia augeri potius quam minui interiorum fluxu, debilitate crescente cognoscunt, [e] contrarius proculdubio clysteris usus [f] accipitur, atque fluentium relaxator. Dehinc consequens non est, imò etiam incongruum judicandum, articulos [g] igneis medicaminibus confricare, ut ex alto ad semet materiam ducant. Injicere quoque intestinis acriora, ut illuc concurrens ex articulis materia, atque ex omni corporis superficie attrahatur, rursum ad altiora corporis conducta, similis erroris esse probatur. *Est igitur melius propria viarum ac naturæ spiramenta servare, & non infracta corporis fortitudine, acutiori atque celeri solutioni corpus aptare.*
222
Ferventia vero & ignea & urentia ad [h] visa mentis simplicia, quæ appellant *phantasiam*, sunt frigori atque torpori congrua, ad virtutem tamen

[c] quod

[d] dissipationem

Malum circa clysteres ratiocinium.

[e] noxius & inutilis

[f] cognoscitur

[g] igneæ acrimoniæ

[h] quantum ratio exigere videtur

5 E superficie corporis materiam retrahere ad cor, & eas partes quæ præcipuè ac potissimum sunt affectæ.

men incongrua. *Est* enim *solutioni accidens atque comes corporis frigidus torpor*, qui ferventibus rebus aucta passione necessario duplicatur. [6] Serviunt enim dominantibus appendentia. Dehinc acria, siquidem non sint mitigativa, celeritatem passionum acutiorem faciunt adjuvando. Prohibemus [i] injectionem aquæ *frigidæ*. Siquidem celerrimè calefacta interiorum fervore, adjuvet solutionem: faciat etiam [k] delectatione quadam ventris officium provocari. Non aliter & in *aquam frigidam* deponendos prohibemus ægrotos: non enim manet lenis atque mitis [l] constrictio. Item ex *sinapi* cataplasma prohibemus. Siquidem sit *recorporativæ* virtutis, quam *Græci* μετασύγκρισιν vocant, cum passio atque ejus celeritas mitem demonstret atque exigat curationem. Præterea *sinapismi* acrimonia hortationem fieri *sudorum*, nemo est qui nesciat. Sicut enim semper *lachrymam* commovet oculorum acrioris humectatio *collirii*; non aliter supradicta contingunt. Item *bulborum* putamina molliunt, non constringunt. Illa vero quæ eorum [m] *corpulenta* videntur, recorporativæ virutis esse noscuntur. Reprobamus etiam *aspergines* ex calce atque fæcibus, & pipere. Hæc enim singula corpus incendunt, & in ignis vicem suburunt, & superficiem corporis vulnerant: quo fit ut sæpe transitum faciant in gravissimos tumores. Non sunt hæc denique ex genere mitium adjutoriorum. Est etiam [n] iners *allium* dare atque *laser*, & *salsamenta*, vel communiter acriores cibos sunt enim digestione in ventre difficiles, atque in [o] spiratione corporum tardi, & inflant. Hæc nunc communiter omnibus respondenda.

i cum clystere

k irritatione

223

l quæ ex aquæ frigidæ balneo perficitur.

Apta comparatio.

m succus bulborum acris

224

n non secundum artem

o digestione ac distributione in corpus.

6 si frigidus torpor solutionem sequitur, & acria solutionem augent, augebunt & torporem. Nam torpor qui appendet solutioni dominanti, ei servit, & cum ea simul augetur.

denda. Etenim *Tarentinus Heraclides* phlebotomat atque clysterizat, & calidis, & laxativis utitur cataplasmatibus. Nunc quomodo *Asclepiadem* adhuc quidam rectè loquutum accipiant, & ea quæ posuit principalia, retractemus.

CAPUT XXXIX.

225 *Utrum rectè Asclepiades cardiacos curaverit.*

Acrium clysterum usus reprehenditur.

a aversionem, & revulsionem

HIc quoque secundo libro *celerum*, vel acutarum passionum providens ne qua sit in corpore cruditas, *clysteres* adhibet operantissimos, ob [a] transversionem faciendam. *Primo* nescius quæ sit operans in *cardiacis* causa, & tanquam *Herophili* sectator indigestionem, atque corruptionem intuendam existimans: *Secundo* ignarus, quia post antecedentem diem esse in corporibus indigestio potest: at verò *cardiacorum* passio frequenter quinta, vel sexta die emergere perspicitur. *Tertio* est gravis atque noxia clysteris injectio, non solùm *solutione* laborantibus ce-
226 leri, sed etiam *strictura* affectis. Siquidem commoveat atque turborem corporis efficiat, quando fuerit operosior ac frequens, ut *Asclepiades* jubet: in diaphoreticis vero [b] interfici*, livor esse probatur. Ipse denique *Asclepiades* de peripneumonicis scribens confitetur noxios esse *clysteres* dicens, clysterum genus non in peripneumonicis solum noxium, sed in omnibus etiam sine febre passionibus insidiosum, atque vexabilem corporum eorum usum judicans: item specialiter indicans injectionum vexatione corporum *solutiones* augeri, atque jactationes, & sitim vehementem: *Siquidem sint*, inquit, *virium captrices.*

b injici noxium

* interficiens

Nota bene.

trices. Idem clysterum vexationem etiam in *pleuriticis* demonstravit. Similiter & in *phreniticis* tan- 227
quam interfectricem metuit ventris turbatam solutionem, quorum debuit memor neque in *cardiacis* clysteres adhibere. Alios enim plurima *stercorum* gravatione oppressos, & propterea *sudantes* salutare est relevare *clystere* ad mentis [c] alienitatem detrahendam, sed hoc simplici atque miti usu clysteris, quos ita affectos non dicimus esse *cardiacos*. Item post injectionem adhibet *cataplasma* sinistræ mamillæ constrictivæ virtutis: sed corpus, ob excludendum frigidum torporem, calefaciendum probat *unctionibus* olei veteris, ac defricandum manibus calidis, & pannis circumtegenda loca: ex quibus, calefactiones atque unctiones superioribus dictis excludendas
asseruimus. *Constrictiva* verò *cataplasmata* non solum 228
sinistræ mamillæ erunt apponenda, sed omni pectori, atque præcordiis. Erat autem *Asclepiadi* consonans approbanti *tumorem* in corde constitutum, similiter laxativa cataplasmata eidem adhibere. Dehinc est incongruum, atque non consequens affectare per clysterem è corde aliquid trahere, & constrictivis cataplasmatibus è superficie corporis materiam ad id quod patitur revocare, ut stricturam, quam esse in tumore cordis adverterat, duplicare videatur. Jubet etiam dari *vinum* [d] noctibus, diurnis, atque jugiter: sed id vinum cui *salem* miscuerimus, & quod appellavit τεθαλασσωμένον. Citò enim inquit currit, ac labi-
tur, & ad omnia corporis membra pervenit. *Cibum* 229
dat betam cum lenticula, quem appellavit *seutlophacen*, vel lenticulam cum ptisana, aut oryza, aut alica, vel aliqua ex maritimis, & quid ultra inquit? ea nos dare convenit, quæ ægri fuerint voluntati gra-

Quando clysteres prosint.

[c] alienationem

Asclepiades sibi contradicit.

[d] noctu, interdiu

gratissima. Probat autem *vinum* dandum post cibum: siquidem [e] solum facilè penetret, ac pertranseat corpora, non aliter quàm si sine ulla fæce per [f] liquatoria fundatur, quorum cavernæ, nullis obstantibus, facilè accipiunt, atque reddunt accepta. At si post cibum (inquit) datum fuerit, manebit, non aliter quàm si cum fæce, ut supra dictum est, in liquatoria fundatur. Jubet etiam *meracum* non mixtum dari.

[e] i. ante cibum datum
[f] colum

230 Hac enim ratione (inquit) *exustæ viæ* tanquam ex igni conductæ sudorem retinendo constringunt. Est autem iners, & inertiæ plenum, tota die atque nocte vinum dare, & cibo nutrire. *Plurima* enim *adjectione nutrimenti vires opprimi necesse est.* Item *ptisana* ventrem commovet, in fluorem lapsum, suæ faciens [g] qualitatis. Contraria denique lenticulæ qualitati probatur. Vinum quoque incongruum, atque intemporale, & immodicum probatur. *Incongruum*, siquidem sit *salsum*, quod appellavit τεθαλασσωμένον, & propterea ventrem solvat, & ex omni corporis parte vires deponat. Sit præterea *inflabile*, atque virium vexabile, non solùm ægrotantibus, sed etiam sanis hominibus. Forsitan [h] hoc & *fervens* [i] dederit.

Asclep. in diæta præscribenda errores.

[g] i. laxum, lubricum

[h] vinum
[i] Asclepiades

231 Tacuit enim frigidum dandum. [k] Culpans denique libris, quos de *lue* conscripsit, *Cleophanti* sectatores vinum frigidum dantes. *Immodicum* diximus, siquidem plurimum det atque extentum: & meracum temperamento quærit, cùm etiam sani quanto plus biberimus, tanto plurimum sudoris effundimus. *Intemporaliter* autem: siquidem ante declinationem dandum jussit. Est præterea *ridiculum*, quòd post cibum dandum vinum propterea dicat, ne citius currens corpora pertranseat, probans econtrariò *salsum* dandum, quo citius corpora penetret, ac suos effe-

[k] culpat

effectus exhibeat. *Hic est ille Asclepiades frigidans, atque calefaciens, exantlans atque replens, & contrarius semper utens rebus, in his passionibus.* *Asclepiadis character.*

CAPUT XL.

Utrum rectè Themison cardiacos curaverit. 232

THemison verò quædam *rectè* dixisse perspicitur ob *cardiacorum* curationem, quædam *pravè*. *Vino* nanque cum *amylo*, trito cum *bulbis*, & *ammoniaci* gutta cum vino & ovi albore, & *pipere* trito cum *sinapi*, corpora defricanda existimat. Dat etiam cibo *allium* cum pipere: dehinc in scaphulam deponi jubet ægrotantes, quæ sit aqua plena calida. Item post cibum adhibet *gestationem*, siquidem sint, inquit, imbecilla ac debilia nimium corporis officia, & indigeant hoc adjutorio, quo partim etiam *caro* commoveatur, sua [a] promota substantia, hoc est *spiritu*, atque *nutrimento*, ex quibus concreta perspicitur: quæ omnia facere valet gestatio, omni corpori suffundens materiam. Mox denique inquit allevatos, atque magnitudinem accipientes pulsus invenimus. Sed hæc *Asclepiadis* nugis sunt adjungenda. Demonstravimus enim ferventium medicaminum fricamenta esse necessariò noxia, & sinapi. [b] Tentat etiam *inflabiles cibos:* & quanquam hæc sint omnibus celeribus atque acutis passionibus inimica, multò tamen vehementius *cardiacis*. Gestatio verò & incongrua, & intemporalis esse probatur. *Incongrua* inquam, siquidem sit laxativa. *Omnis etenim motus viarum efficit raritatem. Intemporalis* autem, siquidem post cibum fieri jubeatur. Etenim

Cælii de Themisone judicium.

[a] i. spiritibus & humoribus celerius motis

233

[b] in usum vocat

Omnis motus laxat.

235

nim si sanos post cibum vexat motio, non permittens naturæ quadam requie, ac tacito motu ad suos effectus [c] accepta perducere, quid sperare de ægris ac solutione laborantibus poterimus? *Pulsus* verò post gestationem erigitur *cardiacorum*, non ob resumptionem virium, sed ob turbationem corporis motu conceptam, ex qua magis [d] adjuvari passionem dissolutione corporis judicamus. Hìc ratio celerum cum febricula passionum curationis terminatur. Nunc transeundum ad eos qui sine febribus esse noscuntur.

[c] cibum ac potum

[d] augeri

LIBRI SECUNDI FINIS.

CÆLII

CÆLII AURELIANI
METHODICI SICCENSIS
ACUTORUM MORBORUM
LIBER III.

CAPUT I.
De Synanche.

1

CElerum *cum febricula* passionum curationem præscriptis tradidimus libris: nunc autem earum quæ *sine febribus* esse noscuntur ordinabimus, quo cunctarum perfecta distinctio compleatur. *Argumentum hujus libri.* Initium nanque à *synanchica* passione sumemus, quæ nomen à *suspendii* similitudine habet, quòd non aliter quàm laqueus præfocans interficiat: *Synanches etymologia.* nam *Græci* ἀγχόνας suspendia vocaverunt, sive quòd spiritum continendo spirationem neget: *Græci* enim συνέχειν continere appellant. Alii verò etiam *cynanchen*, vel *lycanchen* hanc passionem vocaverunt, *Synonima.* siquidem frequenter hæc animalia afficiat. Nam canes κύνας, lupos λύκους vocave- 2
runt, quorum quoque similes voces sive ulultatus in synanchica passione constituti, cùm præfocari cœperint, emittunt. *Synanches* igitur alia est *sine* manifesto indicio, *Differentia.* alia *cum* visibili atque manifesto: & alia *intra* oris spatium, alia *exterius*, alia ex *utroque* 3
hoc, exteriore atque interiore, parte *dextra* vel *sinistra*, aut in *utraque*. Denique quidam specialem discretionem etiam nominibus posuerunt, ut [1] *Valens*

1 Valens hic forsan idem est quem Plin. H. N. lib. XXIX. cap. 1. appellat Vectium Valentem adulterio Messalinæ nobilitatum, & eloquentiæ affectatorem.

lens physicus libro tertio curationum. Eam igitur quæ sine manifesto tumore est, sine nomine reliquerunt. Eam verò quæ cum manifesto, si in utraque

a faucium

(ajunt) parte [a] *interiorum* fuerit, *cynanchen* vo-

3 candam. Siquidem faciat difficultatem *spirationis*,

Cynanche

atque *oculorum* prominentiam, & *linguam* procidentem, tanquam canibus avidis sæpe contingit, cum ea quæ minime transvorare possunt, admonente natura, aviditate impavida, minas contemnentes invadunt, quæ sæpe faucibus inhærentia, atque ancipiti retentione tardata, neque percipere, neque reddere valuerunt. Eam verò, quæ in altera fuerit parte, *paracynanchen* vocaverunt. Item in exterioribus, atque utraque parte tumore constituto *hyanchen* appellaverunt. Siquidem *suum* colla his sæpissime [b] inflationibus afficiantur, quos *Græce* hyas appellant. At si *interius* atque *exterius*, & in *utraque* parte fuerit tumor, tunc proprio nomine *synanchen* memorant nuncupandam. At si in *altera* fuerit parte, *parasynanchen*. Nihil autem refert speciales differentias

Paracynanche.

Hyanche.

b *forte* inflammationibus

Quid sit synanche.

Quid parasynanche.

4 proprietate nominum separare. Antecedentes *causæ*, quibus hæc sufficitur passio, aliquæ sunt *occultæ*, aliquæ *manifestæ*, atque cæteris quoque communes passionibus, maxime tamen conabiles atque laboriosi *vomitus*, plus etiam si post cibum jam corruptum. Item *vinolentia*, vel *nivis* potatio, aut *exclamatio* vehemens, atque eodem modo perseverans, quam *Græci* monotonon vocant: Item *Catarrhus*, & acriores cibi præter consuetudinem accepti, item ferventia, atque *ignita medicamina* pota, vel purgatio per *helleborum* provocata, quibusdam etiam *fæminis* menstrualis retentio purgationis. Afficiuntur autem hac passione magis *viri* quàm mulieres, quorum plus *ætatis*

Causæ antecedentes.

tatis mediæ & juvenes, quàm pueri atque ſenes. Hanc 5
diffiniens *Aſclepiades* paſſionem ſecundo libro expla- *Aſclepiadis definitio.*
natorio aphoriſmorum *Hippocratis*, *ſynanche*, inquit,
eſt humoris fluor, *ſive humectatio faucium*, *vel ſummitatis ipſarum*, *ſæpiſſime ex capite accidens:* ſed hoc
peccanter diffiniunt. Omnis enim humoris fluor quem *Quid ſit Rheumatiſmus.*
rheumatiſmum vocant, multi liquoris eſt lapſus, ſive egeſtio. In *ſynanchicis* vero tumor videtur, &
non, ut ſupra diximus, humoris plurimi egeſtiones,
niſi hoc aliquando ex *preſſura* venerit. *Nos* vero juxta *Sorani* ſententiam *ſynanchen dicimus difficultatem* *Synanches definitio.*
tranſvorandi atque præfocationem acutam ob vehementiam tumoris faucium, ſive in locis quibus nutrimenta tranſvoramus. Adjecta eſt autem tranſvorandi dif- 6
ficultati præfocatio celerrima, ſive acuta, ad diſcretionem tumoris *tonſillarum* ſive *uvæ*. Ubi enim *ſynanche* fuerit, etiam tumor neceſſario locorum ſupradictorum conſequetur, ſed non illico, ubi tumor fuerit eorundem, etiam *ſynanche* nuncupatur. Siquidem
qui mediocri difficultate fuerint tranſvorandi impediti, nondum *ſynanchici* videntur. Hæc enim in magno tumore paſſio intelligitur habere ſubſtantiam.
Item ad diſcretionem præfocationis illatæ per *laqueum*. Eſt enim ipſa quoque acutiſſima, atque celerrima præfocatio, ſed non ex tumore [c] deſcendens. *c* orta

CAPUT II.

Quæ conſequantur ſynanchicos.

SEquitur autem eos qui jam paſſione tentantur *querela* ſine ulla ratione, atque difficilis motus *colli*, 7 *Signa Synanches naſcentis*
& *gutturis*. Item *ſalivatio* plurima præter tumorem,
& ſubdolens *faucium* ſenſus, cum aſperitate ſenſibi-

li. Item *difficultas* tranſvorandi liquoris ſoliti, ſalivarum more collecti: tunc ſpirationis velut impedi-
jam natæ, mentum, tanquam obſtantis craſſioris humoris. Surgente vero ac creſcente paſſione, ſic ut manifeſto *tumore* pars fuerit rubens facta, videbitur tumor *faucium*, atque *uvæ*, & ſupra *linguam* partium, & ſummitatis *gutturis*, cum difficultate tranſvorationis omnium acceptorum. *Præfocatio* etiam pro tumoris
a ex inflammatione modo, ſpirationis difficultas, & nauſearum provocatio. Dehinc ſicca *a* *tenſio* ſi quis os ægrotantis ape-
8 ruerit, & digito linguam *b* oppreſſerit, invenitur. *Cre-*
Increſcentis, *b* depreſſerit *ſcente* vehementius paſſione, omnium *tumor* efficitur, *colli* atque *vultus*, & humoris craſſioris ac ſalivarum fluor, *oculi* prominentes, ſanguinolenti, & venarum extentio. At ſi pejus increverit, *linguæ* ultra dentes ad exteriora *prolapſio*, ariditas ſive ſiccitas *faucium*, articulorum gelidus torpor, *pulſus* celer, denſus, jacendi difficultas, & magis in ſupino ſchemate, vel in latere: frequens etiam ſedendi cupiditas, item loquutio non articulata, ſed confuſa, at-
Tendentis ad mortem. que cum dolore. At ſi in *exitium* paſſio cæperit ferri, *livor* vultus: *vocis* amputatio: gutturis atque pectoris *ſtridor*: & *recurſio*, ſive recurſus poti liquoris: *pulſus* defectio, quam *Græci* ἀσφυγμίαν vocant, & quibuſdam caninus vocis ſonitus, quibuſdam o-
9 ris ſpumatio. Tunc etiam neceſſario *mortis* effe-
Symptomata Synanches ſine tumore notabili. ctus. At ſi ſine manifeſto tumore fuerit paſſio, ſequitur *collorum* tenuitas, cum *extentione* atque ſubrectione inflexibili. Item *vultus* & *oculorum* cavitas: *frontis* extentio, *color* plumbeus, *ſpirationis* difficultas plurima, nullo, ut ſupra diximus, ma-
c inflammatione nifeſto tumore, ſive *c* inflatione aliqua apparente, neque in internis, neque in externis partibus, hebe-

betudo plurima, atque imbecillitas ægrotantis: & celerrimus, vel acutus cum præfocatione, mortis effectus. At si circum colla se *ignis sacer* infuderit, sive in *pectore* apparuerit, & fuerit *perseverans*, frequentissime bonum portendit. Siquidem ascensus tumoris *ex alto ad superficiem* venire videatur. At si sine ulla ratione adjutorii cujusquam medicinalis beneficii, repente [d] non apparet, salutem negabit: descensus enim à *superficie corporis ad altiora* monstratur. At si forte non [e] *secundo* irruens, vel ex alto acceptus ad superficiem fuerit *ignis sacer*, sed antecedens passionem, aut eidem concurrens, *omnia mala* significat. Humor autem plurimus, sive *salivarum fluor* in crassitudinem coactus si *in statu* apparuerit, mala ostendit. *Post statum* vero passionis, salutaria pollicetur. [f] *Alias* enim plurimam *præfocationem* significat, [g] *alias* corporis *laxamentum:* in quibusdam etiam tantum tumor increscit, ut stricturam faciat in faucibus atque gutture, & mento. *Est* autem *passio stricturæ acuta, atque celeris, & vehemens*, & sæpissime continua, aliquando intercapedinata.

Quid erysipelas in Synanche significet.

10

d introrsum redit, atque divanescit

e i. in statu morbi

Salivatio quid portendat.

f i. in statu

g i. post statum

CAPUT III.

Quomodo curandi sunt synanchici. 11

OPortet in passione constitutos, jacere *loco lucido*, atque moderatæ amplitudinis, nullo etiam *odore* corrupto, *calido*. Est hujusmodi laxativus aër, & qui primus tumentibus partibus misceatur. Jacendi *schema* esse supinum convenit, paulo levatius capite collocato, firma atque immobili positione vel qua se magis relevari ægrotantes dixerint. *Omnis* enim *motus*

Qualis locus & aër conveniat Synanchicis.

Quale schema jacendi.

a molestus *tus* [a] *dolidus est tumore oppressis.* Lanis etiam mundis ac mollibus & non infectis, dulci atque calido oleo infusis *colla* protegenda cum *thorace*, adhibita arti-
12 culorum blanda fricatione. Transmittitur enim naturalis vaporis laxamentum, etiam ad illas partes quæ patiuntur. Adhibenda quoque *requies* & *abstinentia* usque ad primam diatriton cum *gargarismate* laxativo, cujus species sive materias paulo pòst subjiciemus.

Qualis fomentatio. Adhibenda etiam *fomentatio* olei dulcis calidi, & apponendæ exterioribus partibus vesicæ oleo dulci calido semiplenæ.

Quando vena secanda. Adhibenda etiam *phlebotomia* si vehementer passio coegerit, *intra diatriton.* Etenim indiget repentina sanguinis detractione, ob celerrimum laxamentum. Si autem minus necessitas impulerit, *in ipsa diatrito*, vel durantibus viribus etiam *post ipsam*, phlebotomia poterit adhiberi, sit tunc ne-
13 cessitas emerserit faciendi. Cujus facti rationem de

Quid agendum post V. S. specialibus adjutoriis scribentes docebimus. Igitur intra diatriton phlebotomato erit post detractionem sanguinis *caput fovendum*, atque *collum* oleo calido, & ex eodem *auribus* quiddam immittendum, tunc *gargarizandum.* Potum dabimus *aquam* calidam, vel *mulsum*, & non coacervatim, sed paulatim, ne trans-

b irritentur voratione gravi ac percussu tumentia [b] indignentur. At si in ipsa diatrito phlebotomiam adhibuerimus, oportet post detractionem factam circumungere *corpus* ægrotantis oleo dulci, atque calido, & *faciem* aqua calida mediocriter fovere. Tunc *sorbilem cibum* dare, sed omnino tenuem, vel fluidum, vel panem ex mulso tinctum. At si *transvoratio* fuerit difficilis, qua obsistente non percipiant ægrotantes accepta, erit sufficiens viribus fulciendis *mulsum* guttatim faucibus infusum: perseverandum etiam usque ad declinationem pas-

passionis, in alterna dierum cibi refectione. Convenit præterea *post phlebotomiam* sequentibus diebus *cataplasmatibus* uti, quæ circum colla erunt extrinsecus apponenda, miti tamen simplicitate confecta, ut est *panis* calidus ex aqua & oleo, vel mulso diligenter emollitus, vel *pollines* tritici aut hordei, aut seminis *lini*, aut *fænugræci*. Singula hæc sive commixta ex calida & oleo & melle, vel aqua in qua fuerit decocta *hibisci* radix, aut contrita & admixta. Mutanda præterea frequentius erunt hæc *cataplasmata*, ne perseveratione sui, corrupta corporis exhalatione, in *acorem* veniant. Erunt etiam calefacienda, quo [i] tardius maneant evaporata, positis extrinsecus *saccellis* ex [1] cantabro aqua cocto confectis, vel *vesicis* calida & oleo semiplenis. Convenit etiam *spongiarum* vaporatio, expressarum ex aqua calida, aut admixto oleo, vel decoctione mitium materiarum laxativæ virtutis. Apponendæ quoque spongiæ *collo* atque *gutturi*, & his partibus quæ [k] haustum negant, vel ori & naribus: jubendus etiam æger *aperto ore* ad semet vaporem rapere. Descendentes enim ad altiora haustu raptæ vaporationes tumorem relaxant.

Cataplasmata

15 *sæpe mutanda.*

i diutius calida maneant

k deglutitionem impediunt

16 Sunt etiam *gargarismata* congrua cataplasmatibus, ut *oleum* dulce est, atque calidum, vel calida & oleum: tunc *mulsum* aquatum, & decoctum: & *lac* singulare, sive cum melle, aut aqua admixtum, ut omnia detergantur, quæ forte lactis tactu fuerant [l] derelicta, ne remanentia fervore locorum in acorem veniant. Item utendum *decoctione* cantabri atque glycyrizæ, vel lini seminis, ac fœnugræci, sed nusquam ad

Gargarismata

l nimirum partes lactis caseosæ

1 Legisse alicubi memini *cantabro* denotari furfures. Cumque admodum sit verisimile Cælium hic & passim, ubi voce hac *cantabro* utitur, de furfuribus loqui, conjecturam meam lib. II. cel. pass. §. 53. allatam, ac si cantabrum *herbam* Plinii *cantabricam* significaret, damno.

non sint viscida.

ad crassitudinem succi facta dococtione, ne ob viscosam tenacitatem, humorum fluori connexa, difficultatem faciat spirationis. Tunc etiam decoctione *hibisci* utendum, vel *malvæ* agrestis, aut [2] *myxarum* Syriarum, aut [3] *musci* herbæ, atque palmularum pinguium, vel fici succulenti. Item succo halicæ aut ptisanæ.

Leviter adstringentia in principio prosunt.

m στύφοντα

17 At si passio cœperit declinare, convenit etiam *Sybariticum* & *Creticum* passum. Ea vero quæ sunt leviter *stringentia*, & quæ appellant [m] *stymmata*, nunc incongrua judicamus. His enim utemur quoties *initia* fuerint passionis, levibus adhuc querelis affecto ægrotante, aut dolore levi in *faucibus*, vel *uva*. Tunc enim etiam *Thessalus* adhibendam *poscam* judicavit, siquidem pronos atque in passionem *synanchicam* declives, nec dum tamen patientes [n] vocaverit. Utendum denique non solum posca, sed etiam *decoctione* leviter constringentium materiarum, ut *rosarum*, *palmularum thebaicarum*, *lenticulæ*, *myrti*, *lentisci*, *mastichis*, quæ singula erunt in mulso decoquenda, vel quolibet ex supradictis succo, quoties viderimus constrictivam virtutem admixtione laxati-
18 tivi liquoris esse frangendam. Facit etiam *oryzæ* succus, atque *diacodion* medicamen mulso resolutum, ac sæpe [o] substantia servata faucibus illitum. Non aliter etiam quod *diamoron* appellatur & [4] *dioporon*, & [p] *dyamirrhion*, sive Andronis, & Polyidæ [q] *sphragis*, & [5] *anthera* cum melle, & omne medicamen quod

n curaveris

o i. non dissolutum

p diamyrtων: vel *διαμυῤῥίνης. vid. Aëtium.*

q an Trochisci sigillo aliquo notati? an Herba hodie sigillum Solomonis dicta;

2 sunt hæ prunorum genus, è quibus etiam vinum paratur.

3 Forte *clavati* aut *Lycopodii*, ejus vis inflammationibus resistens a Botanicis laudatur.

4 Plin. H. N. lib. XXIII. cap. 14. describit medicamentum, quod *oporicen* vocat, quod forsan idem est cum hoc *dioporon*.

5 *Ἀνθηρὰ*, medicamentum compositum. Vid. *Cels.* lib. VI. cap. 11. *Plin.* H. N. lib XXIV. cap. 9. in compositionibus, quas antheras vocant.

quod confectum sit ex *malo cotoneo*, aut *punico*, vel *rosæ* floribus, vel mali *punici* cortice, sive *galla*, vel *omphacio* aut *lycio*, & his similibus. Sed in augmento passione constituta illis utemur, quæ supra jamdudum memoravimus. Humorem præterea fervore [r] nutritum si glutinosum viderimus factum, tanquam in *oculis* supernatantem, spongia calida detergimus: sin vero in [s] *alto* fuerit constitutus, [6] *dypyreno* immisso prætecto ejus capite lana molli, ac limpida. Etenim si remanserit, præfocationem magis accelerat. At si nimium *altiora* tenuerit, ut videri non possit, erit tenuandus, dando *mulsum*, sed præcoctum. Est enim efficacioris virtutis, quam si non fuerit coctum. Quidam etiam *ptisanam* dederunt parvo sale admixto. Sed sunt fugienda quæ usque ad sensum veniunt mordicationis: siquidem tumoribus provocatis fluor quoque humorum crassescat. At si *venter* officium non agnoverit, etiam *clystere* utemur, injicientes aquam calidam cum oleo, nunc solam, nunc admixto melle. Etenim surgens ex isto liquore *vaporatio* [t] collaxat tumentia, & egestus venter facilia facit spiramenta non solùm *synanchicis*, sed etiam sanis hominibus. Manens enim [v] *alienitas* gravat, atque oppressione quadam acerrimas facit corporis exhalationes, quibus tumentia provocentur, caput impleatur. Sed post clysteris usum erunt etiam *cucurbitæ* cum scarificatione apponendæ, dimissionis tempore. At si continuatio fuerit, initio lucis, quo tempore etiam cæteris [w] *districtivis* adjutoriis uti conducit. Apponendæ aliæ igitur *collo tenus*, vel *gutturi* quæ loca anthereona *Græci* vocaverunt: item *cervici*, sive

r densatum

s in imis faucibus

19

Quando & qualis clyster conveniat.

20

t colla laxat

v excrementorum aliena & supervacua fæx

Cucurbitæ quando adhibendæ:

w stricturam dissolventibus

6 Τὸ διπύρηνον instrumentum est chirurgicum duas cuspides habens. *Gal.* de alimentis lib. II.

21 ve nervis majoribus, quos tenontas appellant. Item singulæ ex utraque parte sub *aurium lacunis*, quibus in locis etiam faucium positio esse perspicitur. At si passio perseveraverit, & æger ad perferendam curationem fuerit mollis, ut ferri cuspide metu se contingi prohibeat, *sanguisugas*, quas *Græci* βδέλλας appellant, apponemus iisdem locis, quæ supra memoravimus. Tunc post earum casum, si ˣ minime factam sanguininis detractionem viderimus, *cucurbitas* apponemus, ut præfecta sanguisugarum vulneratione, raptu cucurbitæ detractio compleatur, & olei *fomento* utemur atque *cataplasmatibus* ʸ consequentibus & vaporationibus: dehinc epithematibus oleo calido infusis: tunc superpositis *spongiis* ex ea-

22 dem materia expressis vaporamus. Etenim *saccellorum* siccam vaporationem tanquam densabilem reprobamus. At si major fuerit tumor, ipsam quoque *linguam* scarificamus, atque *fauces* & *palatum* tenui ac longiore phlebotomo. Etenim *locali sanguinis detractione tumentia relaxantur*. Tunc post scarificationem mitibus gargarismatibus utemur. Si declinare passio cœperit, etiam *subunctionibus* faucium, vel interiorum utemur, ut melle decocto: vel medicamine confecto decoctione agrestis malvæ, & fœnugræci seminis, & lini, cum amylo, & melle, & oleo: vel uvæ passæ medio, projecto ac secreto semine, contritis cum pane, vel decoctione lini seminis: vel melle, & passo cretico, quibus incocta sit radix agrestis malvæ, vel alicæ, atque li-

23 ni seminis pollines. At si passio perseveraverit, secundo vel tertio scarificationem adhibemus, non solum *gutturi*, vel tonsillarum vicinitati, quam *Græci* anthereona vocant, & nervis majoribus cervicis quos

item hirudines.

ˣ parcius justo

ʸ convenientibus, idoneis

Ipsa lingua & partes vicinæ scarificandæ.

Quibus fauces inungendæ.

quos tenontas appellant, ſed etiam *occipitio* & [z] *palis*, & *interſcapulæ*, quod *Græci* metaphrenon vocant, & *pectori*. Etenim quanquam vehementer loca tranſvorationis patiantur, cæteræ quoque partes corporis neceſſario conſentiunt. Multi denique non advertentes rationem [a] revincendæ pasſionis, ſola *averſione* materiæ pugnantes, atque in [b] *liquidis* cauſis ponentes, principaliter ajunt *inguinibus* cucurbi- 24
tas infigendas, tum *præcordiis*, tum ſupra *mammas*, cum ſcarificatione, dehinc *gutturi*, atque *collo*, ejuſque partibus. At ſi *declinatio* fuerit confirmata, dabimus cibo *pultem*, atque *ova* ſorbilia, vel porcinum *cerebrum*, longe [c] ſervantes omne quod fuerit *acre*, ſive immodicè [d] appetibile, vel *inurens*, vel *vinoſum*, vel aſperum, aut aridum, vel quod valeat tranſvorationis loca laceſſere. Facilè etenim pasſio ex occaſione parva recurrit. Apponenda etiam *cerotaria* ex oleo dulci, aut cyprino, vel [7] gleucino, aut irino confecta, vel malabathrino, cum radice hibiſci. Tunc *lavacro* utendum, ac deinde *vino*.

[z] ωmoplatis

[a] evincendæ

[b] morbi cauſam *liquidis* ſive *humoribus* tribuentes.

Quid in declinatione agendum.

[c] rejicientes fugientes

[d] aperibile, ecſtomωticum. infra §. 134. *apertibile.*

7 Vid. Plin. H. N. lib. XXIII. cap. 4.

CAPUT IV.

Quomodo Synanchicos aliarum ſectarum principes curaverunt. 25

Antiquorum *Hippocrates* libro quem ad ſententias [1] *Cnidias* conſcripſit, ex * utroque oportere inquit brachio *ſynanchicos* phlebotomari. Sed hoc erit evitandum. Siquidem coacervata ſanguinis effuſio, animi

Hippocrates.

* φλεβοτομίῃ τὲ ποιεύμενος ἀπὸ βραχιόνων.

1 Totus hic locus Hippocr. ad verbum ex lib. de victu acutor. deſumtus eſt. Ex hoc plurimiſque aliis locis apparet, nonullos Hippocr. libros olim aliter fuiſſe inſcriptos.

animi faciat defectionem, & propterea prohibeat tantum detrahi, quantum sufficiat ad relaxandam stricturam. Dividit etiam * *venas sub lingua* constitutas, quod est non solum *inutile*, verum etiam *noxium*. Siquidem incongrua fit ex locis patientibus sanguinis per venas detractio. Plurima etenim in exitum provocata materies confluens, necessario completis locis abstenta, modum superat detractionis, ut gravatæ partes potius adventu, quàm relevatæ
26 recessu materiæ videantur. Dehinc ᵃ sublevandarum venarum causa erit *laqueus* collo circumdandus, & tunc maxime, quando sine ullo manifesto tumore *synanchica* fuerit passio. Laqueus autem, quòd præfocationem augeat, nulli dubium est. Quinetiam sanguinis fluorem ex supradictis venis difficile posse abstineri perspicitur. Neque enim aliqua constrictiva adhibere sine ullo periculo poterimus, neque divisa colligare erit cuiquam possibile. Est etiam naturale
27 tumentia loca post divisuram in fluorem sanguinis facile devenire. † Utitur quoquo *gargarismatibus* calidis, atque *vaporationibus* quorum materiam non enarravit. Dehinc *caput* corradi, & jugiter vaporari jubet *spongiis*, tunc contegi *cerotario* atque *lana*. Potum dat *aquam* calidam & *mulsum*. Passione declinante *succo* cibandos dicit, cujus speciem non enarravit: nescius etiam, quòd in plerisque *declinatio* post quinque dies, vel sex adveniat, & sit *immodica* usque ad ejus initium cibi *abstinentia*. [2] Vaporare verò oportet, sed non *caput* magis, quam *colla* atque *gutturis* exordium, quod *Græci* [3] anthereona vo-

* καὶ τὰς ὑπὸ τὴν γλῶσσαν φλέβας ὑποτάμνων,

ᵃ elevandarum

† καὶ φαρμακεύων τοῖσιν ἐκλεικτοῖσι, καὶ ἀναγαργαρίζων θερμοῖσι, καὶ τὴν κεφαλὴν ὑποξυρῶν, καὶ κήρωμα κεφαλῇ καὶ τραχήλῳ περιτιθέναι, καὶ ἐρίοις περιελίσσειν, καὶ σπόγγοισι μαλθακοῖσι, καὶ ὕδατι θερμῷ ἐκπιεζῶντα πυριῆν, πίνειν τε ὕδωρ καὶ μελίκρητον μὴ

2 Cælius noster vix ullam veteribus, & imprimis Hippocrati contradicendi occasionem prætermittit, eosque licet sibi fere consentiant, alicubi carpere gaudet. Quem morbum tanto viro inesse nollem.

3 Ἀνθερεῶνα Græci mentum potius quam guttur ejusve partem vocabant.

vocant. Tunc post vaporationem fovere, atque *cero-*
tarium declinante passione apponere. Item neque *po-*
tum, quantum dandum, vel quomodo, vel quando, ma-
nifestavit. Præterea [4] secundo libro de morbis, * cly- 28
sterizandos, inquit, atque *purgativis* medicaminibus re-
levandos, quæ *Græci* cathartica vocant; quorum ex
acrimonia magis tumentia provocantur. † *Phleboto-*
mari quoque ex locis sub *mamilla* constitutis, noxi-
um atque putidum judicamus. *Noxium*, siquidem
plurima oportet corpora dividi, cum neque facilè
sub visum venæ devenire possint. *Putidum*, siqui-
dem sine ulla difficultate ex *brachio* poterit sanguinis
approbari detractio. Dehinc jugis atque [b] coacervata
materiarum detractio, clysterum & purgativorum
medicaminum, & phlebotomiæ, vexabilis esse per-
spicitur. Item si plurima (inquit) *præfocatio* occur- 29
rerit, ‡ clysteris *aulifcum* quem nos tibiam dicere
poterimus, *faucibus* inquit immitendum, incen-
dens *hyssopum*, *sulphur*, *bitumen*, quorum rapere
odorem præcipit ægrotantem per eandem fistulam:
quorum sine dubio promptus est error. Nititur enim
immittere *fistulam* faucibus, quæ neque *aërem* te-
nuissimum percipere possunt, vi passionis oppressæ.
Dehinc austero *fumo* ægros implendos existimat, quo
sæpe etiam sani præfocatione afficiuntur. Ultimo et-
iam ex duobus *brachiis* atque * venis *sub lingua* con-
stitutis sanguinem detrahendum probat, quod supra
damnantes [c] frustravimus. Non enim sine multa cor-
poris vexatione fiet.

Diocles verò libro, quo de passionibus & causis & 30
curationibus scripsit, *sanguinosos* inquit homines ex
utroque brachio phlebotomandos. Eos autem qui *mi-*
nus

ψυχρά. χυλόντε προσφέρειν, ὁκόταν ἐκ κρίσιος ἐν ἀσφαλείῃ ἤδη ᾖ

* Χρὴ δὲ καὶ τὰ κάτω καθαίρειν φαρμάκω ἢ κλύσματι

† φλεβοτομέειν χρὴ, μάλιστα ὑπὸ τὸν τιτθόν.

b simultanea

‡ Καὶ τὺς αὐλίσκυς παρῶσαι τὴν φάρυγγα, ὡς ἕλκηται τὸ πνεῦμα ἐς τὸν πλεύμονα. καὶ ὑποθυμιᾶν δὲ ὕσσωπον καὶ θεῖον καὶ ἀσφάλτον &c.

* καὶ τὰς φλέβας τὰς ὑπὸ τῇ γλώσσῃ τάμνειν.

c frustra fieri probavimus

Dioclis methodus.

4 Locus hic in nostris exemplaribus extat lib. III. de morbis §. XI.

nus ſanguinis habuerint, ſolum ſcarificandos. Tum *felle* taurino cum herba *pediculari*, quam σάφιδα ἀγρίαν vocant, & *nitro*, & [d] *cocco cnidio*, jugiter inquit ungendos, utens etiam *gargariſmatibus* iiſdem. Dat quoque ſub lingua *piper* continendum, vaporans *ſpongiis* collum, & *cerotariis* contegens, præcipiens ægrum tenuandum, ultra quam fas eſt.

d ſemine chamælææ

31 *partim emendatur, partim rejicitur.*

Neque nunc *ſolos* phlebotomandos *ſanguinoſos* probamus, ſed *omnes* paſſione affectos, permittentibus viribus, neque ex *utroque* brachio, ut ſupra docuimus, neque acerrimis utendum unguentis, & gargariſmatibus, ſicut neque in tumoribus oculorum ſimilibus inunctionibus. Etenim *ſtaphiſagria* etiam ſanos plerunque *ſynanchicos* fecit, quum repente [e] inflationem *faucium* fieri cogit. Dehinc omnino neque tenuari, deducendo corpus, ſive ejus habitudinem, convenit medicinæ, ſed relaxare tumentia rebus congruis ac remiſſivis.

e inflammationem

32 *Praxagoræ methodus*

Item *Praxagoras* quarto libro curationum, *ſynanchicos* clyſterizat, & ſudoribus provocatis [f] deducit, aliquando etiam phlebotomat, dans quoque medicamen vomificum, quod *emeticon* appellant. Tunc *uvam* præcidit, vel aliquando [g] dividit, & pice lenta vulnera curat, ſed horum judicium ex aliis accipiendum probamus. Nam *vomitus* ingens diſtentione & præfocatione ſæpe peremit. Dehinc tumens *uva* laxatione indiget, non amputatione, ſicut neque aliæ quoque corporis partes, quæ neceſſario erunt mitigabiliter relaxandæ.

f extenuat, emaciat.

g ſcarificat.

ut periculoſa damnatur:

33 *ut & Eraſiſtrati.*

Eraſiſtratus ſecundo libro *anatomicorum* de ſingulis paſſionibus ſcripto, in quibuſdam inquit *ſynanchicis* vaporatione utendum ſpongiarum, atque cataplaſmatibus, & ex vino medicamen tranſvorandum

dum quod catapotium appellavit, ex castoreo confectum: sed omnia *peccanter*. Etenim *vinum* constringit: *Castoreum* vero acerrimæ esse virtutis nemo negat, quæ indubitanter sunt tumori contraria. *Herophilus* de synanchicis nihil dixit.

Asclepiades verò secundo libro celerum vel acutarum passionum inquit: *synanchicis* convenit *sanguinis* detractio atque *ventris* depurgatio, & *cataplasmata*, & *oris* collutio, & *gargarismata*, & *superunctiones* tenuabiles, atque [h] *apertibiles*, ut sunt ex hyssopo, origano, & thymo, meliloto, absinthio, fici coctione, nitro, staphide agria, centaurea, elaterio, felle taurino, [i] cedria, adjiciens etiam *cucurbitæ* usum cum scarificatione. Negans quidem [k] quicquam posse sanguinis elicere, sive, inquit, quòd cum febribus sit passio, sive quòd major causa sit tumentium partium, quæ contrario raptu superet cucurbitæ fervorem, ut non possit efficere detractionem. Tum *phlebotomiam* probat ex fronte faciendam, vel angulis oculorum, vel venis quæ sub lingua sunt, vel è brachio. At si major (inquit) passio fuerit, [l] dividendæ sunt *fauces*, hoc est *tonsillæ*, & partes supra uvam constitutæ: etenim [m] summa est in his æqualis sive par incisura, quam appellavit [n] *homotomiam*. Dehinc à veteribus probatam approbat [o] arteriæ divisuram, ob respirationem faciendam, quam *laryngotomiam* vocant, variè ac multipliciter peccans. *Omne* etenim *quod acre fuerit, atque tenuans, incendit humorem*. Ipse denique in *phreniticam* venturos passionem multa inquit affici materie, ad hæc ejusdem acrimonia. Est etiam noxia & patientibus locis *phlebotomia*, sicut suprà docuimus. Item *clysteribus* utendum ob avertendam mate-

34 *Asclepiadis methodus*

h aperibiles

i *sub.* resina

k quidquam posse cucurbita sanguinis elici

35

l scarificandæ

m summi auxilii

n homoiotomiam

o *sub.* asperæ

36 *ut noxia reprobatur.*

teriam, vel avocandam à locis patientibus, inconsequenter jubet. Eſt enim *contrarium* detractioni per venas ex patientibus locis faciendæ, quam ipſe probavit. Item *inordinaliter* ſcarificandum primo, dehinc phlebotomandum judicavit. Etenim [p] *locales* [5] detractiones inſidente atque [q] infirmata, & ſtante

p i. ex loco affecto
q confirmata

37 paſſione, adhibendas reprobamus. Eſt etiam *inexerciti Medici* ob febrium cauſam ſuſpicari materiam raptu cucurbitæ non elici. In uſu enim videmus ſine ullo impedimento in febricitantibus effectum cucurbitæ provenire, atque eductam detrahi materiam. Adducitur nanque *caro*, & *ſpiritus*, & *ſanguis*. Dehinc neque creſcente acceſſione cucurbitas infigimus. tempore quo ad [r] altiora materia conducitur. *Eſt* præterea *tumentium partium moleſtiſſima atque periculoſa diviſura*. Vehementes nanque ſanguinis effu-

r partes profundiores

38 ſiones efficit, & quæ prohiberi minimè poſſint. Si enim eaſdem *conſtringere* voluerimus, celerrima *præfocatio* conſequetur: at ſi abſtinere neglexerimus, celerior mortis effectus ſanguinis effuſione perſpicitur: vel ſi fortè ſanguinis fluorem effugerit quis, [6] *cancrum* [s] atque *gangrænam* non effugiet, ob augmenta tumoris. Nos enim naturali habitu conſtituta cum dividuntur, quanquam conſtrictive tractata ſæpiſſimè tumeſcere videntes, in tumore conſtituta cùm diviſa fuerint, at ſi conſtringendi caruerint facultate, vehementius in tumorem venire, deſperare poterimus. Nam omnino in tanto *tumore*, in quo *digitorum* immiſſio [t] improba eſſe perſpicitur, atque *cataplaſmatum*, & *gargariſmatum* uſus [v] æger atque diffi-

s ſive

t laborioſa, moleſta
v gravis

5 Methodici detractiones has locales, nimirum per cucurbitulas ſcarificatas, ſanguiſugas &c. declinante demum paſſione, id eſt ſtrictura jam laxata, uſurpabant & quidem optima ratione: in ſtatu enim adhibitæ ſtricturam augerent.

6 *Cancer* & *gangræna* hic Cælio videntur eſſe ſynonyma.

difficilis ægrotanti videtur, quomodò non altiorum 39
divisura inimica saluti probatur? Est etiam *fabulosa* arteriæ ob respirationem divisura, quam [7] *laryngotomiam* vocant, & quæ à nullo sit antiquorum tradita, sed [w] caduca atque temeraria *Asclepiadis* inventione affirmata: cui, ne nunc occurrentes, latius respondere videamur, aut tantum scelus angusta oratione damnemus, libris quos de adjutoriis sumus scripturi, respondebimus. *Themison* verò sine febribus acutas passiones rectè curare *Asclepiadem probans*, huic accusationi subjicietur.

[w] sine ratione

Themison per Asclepiadis latera petitur.

40 *Serapion* primo libro curationum, *clysteribus* synanchicos evacuat, atque *phlebotomia*, & *cataplasmatibus*, & *unguentis* acrioribus utitur, & provocativis, & apertivis, quæ [x] *anastomotica* appellant. Præcavet autem in omni abstinentia cibum vel potum dare. Sed est etiam hic facilè accusabilis. Etenim acria atque tenuantia excitare tumorem nemo dubitat: phlebotomia verò adjecta clysteribus vexabilis esse perspicitur. Dehinc dicens [y] *materiarum* nomina, ea ex quibus [8] *adjutoria* conficiuntur scribere neglexit. Cùm nullo alio quolibet adjutorio minus utilis *cibatio*, atque *potus* probentur, arte adhibita, atque formata.

Serapionis methodus

[x] ἀναστομωτικά

pariter reprobatur.

[y] medicinarum

41 *Heraclides Tarentinus* 3. lib. curationum, de internis scribens, eos, inquit, qui sanguinis *multitudine* vexantur, clystere præpurgatos *phlebotomamus*, nunc ex *brachio*, nunc ex venis quæ sub *lingua* sunt: vaporationibus *spongiarum* admotis collo atque gutturi, ex aqua calida, in qua fuerit præ-

Heracl. Tarent. methodus

 cocta

7 Methodici usque adeo abhorrebant remedia drastica, quæque cum aliquo discrimine agebant, sive ea ex Pharmaceutica sive ex Chirurgia peterentur, ut ea, licet sæpe salutaria, imo necessaria, fere semper rejicerent: at non semper cum ratione, ut hic Laryngotomiam.

8 Hoc adjutoriorum nomine implicat etiam diætam, quam à Serapione neglectam esse Cælius ait, licet summopere necessariam.

cocta *ruta*, vel *pulegium*. Tunc *cataplasma* apponendum probat quod ὠμὴν λύσιν appellamus, ex mulso confectum, cui erit admiscenda chamæpitys, vel iris illirica, aut ficus. Nocte verò, inquit, *cerotarium* apponendum ex irino oleo, atque resina justa parte
42 in comparationem ponderis ceræ. In his verò quibus [a] *locorum* crassitudinem suspicatur, ungendas inquit fauces *melle* atque *omphacio*, & gargarismate utitur mulso in quo præcoquit ficum, vel origanum, & admiscet *piper*. Dat etiam *elaterium* in pondere [9] *denariorum* septem. Multis verò *obolum* dimidium cum melle & aqua, aut mulso. Dehinc medicamen quod appellavit *emeticon* vomificæ virtutis, & conficitur hoc modo: *Origani*, atque *heracleotici panacis*, manipulum accipiens, demerge, inquit, in vasculum rubri æris, tum [10] *rhus* quòd appellamus *rubrum*, heminas quatuor, atque *cepulas* [11] *germanas* viginti, quibus circumtollemus exteriorem corticem, & has
43 quassantes immittemus. Tunc infundemus *vinum Chium*, vel *Rhodium*, aut *Cnidium* quatuor heminis, & sub sole ante ortum caniculæ viginti diebus, atque post ortum viginti diebus, ponemus. Tunc cum fuerit liquor insumptus, infundemus alias quatuor heminas, atque ita sub sole linquimus. Tunc iisdem diebus mittimus medicamentum in pilam, & conterentes formamus *trochiscos*, quorum majores erunt drachmarum singularum, & dimidiæ: Alii verò drachmarum

a succorum

Descriptio emetici.

9 Si Cælius loquitur de elaterio intus sumendo, locus hic enormiter mendosus est: sufficit enim denarii sive drachmæ pars septima: imo obolus dimidius, id est grana quinque.

10 Rhus in omni genere usurpatur. Galeni tempore, masculino, & muliebri genere usurpatum constat lib. VI. cap. 2. de Compos. med. sec. loca. Cælius hic in neutro genere utitur. Plin. H. N. lib. XXIV. cap. 11. in fæmineo, ubi ait, Rhus, quæ erythros appellatur &c. alvos solvit.

11 Germanas: sic fortassis bulbos vomitorios appellat.

marum singularum: item alii dimidiarum drachmarum:
singulos dabimus, virium comparationi congruos,
cum mulso, vel pro [a] *eclectario* cum melle. Etenim 44
vomitum humoris viscosi hoc efficit, & *ventrem* de-
ducit. Aliqui, inquit, etiam *melanteriam* admiscent,
& *thapsiæ* [b] succum obolos tres. At si *difficilis* fuerit
vomitus, penna oleo veteri intincta, atque faucibus
immissa provocandum probat. Utitur etiam aliquan-
do medicamine ex *omphacii* succo, & *elaterio* con-
fecto, atque *diagridio*, cum nigro *helleboro*, & *sa-
le*, si fuerint in vomitum difficiles ægrotantes: vel
elaterio cum *aceto*, & *ruta*, & rursum *elaterio* cum
sinapi, & *salibus*. Eos inquit qui [c] *perfrictione* synan-
chici fuerint effecti, phlebotomari prohibemus, at-
que clysteribus depurgari, cæteris verò omnibus ex
qualibet causa synanchicis effectis, erunt hæc adhi-
benda: fulciendos etiam omnes judicat vel nutrien- 45
dos *sola aqua*, vel *mulso*, cætera quoque ciborum
prohibet. Sed hoc omne experimentum sive tenta-
tio [d] promptissimè ex [e] occultis suspicionibus vide-
tur esse provisa. Etenim [f] *empiricus* solam [g] servatio-
nem intuens, quam τήρησιν vocant, *sanguinosos* [h] nunc
phlebotomandos existimat, non advertens [i] quia o-
mnes *synanchicos* ob stricturæ vehementiam oportet
plebotomari, promittentibus viribus. Denique ri-
dendum est etiam, quòd eos qui ex perfrictione *sy-
nanchici* fuerint effecti, phlebotomandos negat, non
advertens *præsentia*, & inquirens factorum *causas*.
Noxia etiam sunt *cataplasmata*, quæ adhibenda pro- 46
bat, atque *vaporationis* genus, acrimoniæ causa ea-
rum specierum quas admiscendas jubet: siquidem sint
incendiosæ. Item *vomifica*, quæ emetica appellat,
etiam non tumentia in tumorem faciunt devenire.

[a] electuario
[b] succi
[c] ex suscepto frigore
[d] facillime
[e] dubiis, & incertis, non manifestis & apertis.
[f] Serapion, vel Heracl. Tarent. *deridetur*,
[g] observationem
[h] tantum
[i] quod
& tanquam noxia damnatur.

Thapsiæ vires.
[k] uredinem
[l] inflammare

Etenim *ferulago*, quam thapsiam appellant, sufficiens est etiam [k] *putredinem* partium quas attigerit facere, atque [l] *inflare* naturali habitu constitutas. Non aliter etiam illa quæ conficiuntur ex *cepe*, & *omphacii* succo, & *rhu* rubro, vel horum similibus. Item oleum vetus acre est. Illa verò, quæ *cathartica* appellat, per clysterem adhibenda, quæ nos purgativa vocamus, turborem magnum faciunt, atque stomachum vexant, & cætera quæque nervorum. Est

Methodicor. quorund. errores.

47 præterea iners, tempus dandi cibi non definire. *Nostræ* etiam *sectæ* quidam adhuc veterum errore detenti, insuetas graves materias adhibendas probaverunt. Nunc *urinam* sive [12]*fimum* humanum cum *melle*, & *myrrha*, atque *ruta:* nunc *centauream*, & *absinthium*, & *abrotanum*, & *thymum*, & *aristolochiam*, & *tymbram*, quam nos satureiam dixerimus, & *sinapi:* nunc *Pythagoricum* atque *Issyperium trochiscum*, nomine inventoris appellatum: nunc *Polyidæ sphragida* quam appellant, atque [m] constrictiva, tum unctiones & cerotaria ex unguentis *sampsuchi*, atque *roris marini*, quorum singula tumoris sunt provocativa ob *fervoris* nimietatem, atque desiccandi virtutem, & [n] recorporandi, cum sit *celeritas* passionis, ac simplicibus curanda [o] *virtutibus*.

[m] districtiva: ut suprà §. 20.
[n] *τοῦ μετασυγκρίνειν.*
[o] medicamentis.

12 pueri, & canis stercus Galenus probavit.

CAPUT V.

84 *De Apoplexia.*

Apoplexia unde dicta.

APoplexia dicta est, quod tanquam ex letali *percussu* repentinum faciat casum. Est autem oppressio sæpe sine febribus, repentina, & quæ sine febribus

bribus sensu privet corpora, & semper celerrima, *Quid sit.*
& nunquam tarda esse probatur. Sed ejus anteceden- *Ejus causæ antecedentes.*
tes *causæ* communes cum cæteris esse accipiuntur,
magis tamen jugis *adustio*, & *perfrictio* vehemens, &
indigestio frequens, lavacris excita, usus etiam *ve-*
neris, & magis in *senibus*. Item vulneratio [a] *mem-* [a] meningis quæ cerebrum tegit
branæ, in pueris vero etiam vehemens [b] *saltus* mem- [b] ex ictu vel casu
branæ cerebri. Quibusdam igitur ante casum nullum
prævidetur *signum*: quibusdam vero præcedunt quæ- 49
dam significantia passionem, ut *gravedo*, vel dolor *Signa apoplexiæ futuræ;*
capitis, aut *vertigo*: aut aurium *tinnitus*, & in soli-
tos usus difficilis motus: vultus mœstitudo: [c] *saltus* [c] palpitatio παλμός
membrorum, & magis præ cæteris partibus *labro-*
rum: tremula *loquutio*, & veluti minus expressa: aut
interruptio proferendi sermonis, sine ulla ratione:
vel *oblivio* mox dictorum: vultus etiam plenitudo:
egestionum difficultas. Sed hæc communiter antece-
dunt, vel præeunt etiam his qui in *epilepsiam*, vel
furorem venturi videntur. Irruente passione *vocis am-* *Præsentis;*
putatio sequitur, & *mentis oppressio* ex repentino ca-
su, *immobilitas* perfecta totius corporis, atque *con-*
ductio vultus: quibusdam etiam suspensio *palpebrarum*, 50
atque *oris* hiscens distantia: *pulsus* densus, & quadam
persecutione fugatus: articulorum gelidus torpor: par-
va respiratio: *color* plumbeus, atque involuntaria la-
chrymatio. Pejorante passione atque in *exitium* ægro- *In pejus ruentis;*
tantis crescente, *vultus* adductio, ita ut longior nota
videatur imago: *præcordiorum* prominentia, atque
totius corporis frigidus torpor: *pectoris* stridor, &
superiorum partium *sudores* frigidi: immobilis etiam
& super suspensa palpebrarum ac superciliorum po-
sitio. At si passio fuerit levigata, & in *salutaria* de- *In melius vergentis.*
venerit signa, corporis fugabitur *torpor*, atque fri-

gus

gus redeunte *fervore:* partes etiam quædam *saltu* errante movebuntur, in his qui omnino caruerant: distillatus humor *faucibus* transvoratur, quanquam difficile, nec tamem [d] prisca intercessione impeditur.

d æquè molesta ac prius

51 *Punctus* etiam vel *inclamatus* ægrotans palpebram movet, atque *labia* conducit, significans sese audire vocantem posse: & universali dicto, quod *Græce* [1] catholicon cocant, quidam prima die *moriuntur*, quidam duobus, vel tribus diebus *supervivunt:* Alii vero *salvantur*; quorum alii statim sese resumunt, alii *paralysi* partis, vel partium corporis vexantur. Item quidam parva [e] *conversione mentis* afficiuntur, ut aut alienentur, aut tristes, & somniosi videantur, ut si eos quisquam è somno excitaverit, aliquid alienum loquantur.

e perturbatione

52 *Qualis sit passio, & cui ætati, quoque tempore magis sit infesta. Ejus curatio semper est difficilis.*

Est autem passio *stricturæ*, atque celer & *acuta*, & vehemens, & in *senibus* abundans, & *hyemis* tempore & autumni fine. Vocatur etiam à quibusdam *paraplexia.* Vehementius autem in ista passione patitur *caput*, sicuti conjiciendum ex his quæ antecedunt, atque corporis oppressione. Et sunt *difficiles curationes* fortium hominum. Debiles etenim oppressionibus magis superantur, atque ferre majora adjutoria minime possunt. Hinc etiam *fæminas* specialiter difficilius viris curari perspicimus, atque *senes*, & *pueros*, à perfectis ætatibus, & *tabidos* magis, quam qui habitudine vigent. Item eos qui *prætacti* fuerint ægritudine, magis quam qui nul-

53 la fuerint morbi contagione sauciati. Adjuvat etiam difficultatem *hyems*, nonsolum quod corpora denset, verum etiam quod quibusdam adjutoriis [f] oppugnet, ut gestationibus [g] liberis, ac nudis. Similis autem ac vicina est apoplexiæ *lethargia*, *epilepsia*, matricis *præfoca-*

f repugnet
g non opertis, ut in lectica

1 καθολικὸν dictum, quod ad omnes in universum patet, & spectat.

focatio, secundum aliquos, & *paralysis*, & grava- *Affectus*
tio, quam Græci *Caron* appellant, & [b] dissolutio *apolexiæ*
affines.
Discernitur ergo à *lethargo*, siquidem omnis lethar- [b] cardiaca
gus [i] in *febrem*, atque cum febre fiat, rarum habeat passio sive
syncope
pulsum, & neque semper *sensibus* privet: *Apoplexia* [i] post
vero & sine febribus fiat, & parvum atque densum *Quomodo*
faciat pulsum, & repentinum tanquam ex letali per- *differat à lethargo*;
cussu faciat casum. Item quod ex membranæ vulne-
ratione apoplexia fiat, [k] *lethargia* vero nunquam. [k] hoc falsum
Discernitur etiam ab *epilepsia*. Siquidem *epileptici* 54
quidem totius corporis [l] *conductione* agitentur, & spu- *ab epilepsia*;
mas agant, *apoplecti* vero nunquam: Item *post ac-* [l] motu
cessionem epileptici integro habitu consurgant fre-
quentius, apoplecti vero *paralysin* partium sustine-
ant: Item apoplexia acuta atque *celeris* semper acci-
piatur, Epilepsia vero etiam *tarda* sæpissime inve-
niatur. Item a *matricis* præfocatione discernitur. Si- *a suffocatione uterina.*
quidem non præcedat *capitis querela* matricis præfo-
cationem. Item in accessione conducta atque sese su-
stollens *matrix* inveniatur, in apoplecticis vero hoc
nunquam contingat. Dehinc cessante accessione *apo-* 55
plectæ fœminæ nesciunt gesta, illæ vero quæ *matrice*
fuerint præfocatæ, resipiant atque narrent quemad-
modum fuerint oppressæ. Item matricis præfocatio
tarda esse perspicitur, hoc est *chronia*, *Apoplexia* ve-
ro nunquam. Discernitur etiam à *paralysi* apoplexia, *a paralysi.*
quanquam idem multis videatur veteribus, ut [2] *Hip-*
pocrati, & *Diocli*, & *Praxagoræ*, & *Asclepiadi* Ti-
tiensi, & *Demetrio*, & si qui alii præterea. Inqui-
unt enim *apoplectos* toto corpore vitiatos paralysi,
Paraplectos vero particulis. [3] *Themison* vero capitis 56
vel

2 Is putavit ἀποπληξίαν esse corporis universi παράλυσιν.

3 Hæc Themisonis theoria rationi & experientiæ valde congruit, & Cæ-

lii

vel in capite paralysin cum mentis impedimento, proprie *apoplexiam* vocat. In aliis vero partibus corporis, sine impedimento mentis, hanc ipsam *paralysin*. Sed non oportet certare de his ex quibus curationis ratio non sumitur. Solum tamen commemorandum est, quòd *apoplexia* celeris atque *acuta* natura intelligatur, *paralysis* vero propria quæ dicitur, *tarda* semper intelligatur. Item [m] gravatio & [n] dissolutio inter [o] resumptionem veniunt, & nunquam præcordia suspendunt, & neque difficultatem resurgendi ut [p] alii, faciunt.

m κάρος
n καταληψις
o iis qui ex morbo convalescunt:
p Apoplexia

57 *Curationem* vero principaliter *apoplexiæ* nullus nobilium priscorum tradidit. Siquidem *paralysi* generaliter hanc putent adscribendam. Solus *Hippocrates* ait, [q] *apoplexiam* vehementem solvere impossibile, imbecillem vero non facile. Item aliarum *sectarum* successores *aceto* atque *oleo* caput fovent, cæteras autem partes corporis *vino*, & *oleo*, lanis contegentes rudibus, atque intrectatis. Secundo studiose caput fovent, admiscentes *hederam*, vel *serpyllum*, aut *peucedanum*, quorum fugienda est acrimonia atque constrictio. Adhibenda est igitur passioni congrua *curatio*. Nam locandi sunt ægrotantes loco *lucido* mediocriter, atque *calido*. Utendum etiam *articulorum* blandi tactus [r] continentia, atque limpidæ lanæ tectione mediis partibus capitis, & collo. Adhibenda etiam olei *fomenta* dulcis, atque calidi, & expressa ex aqua calida *spongia* vultus circuntegendus. *Potus* dandus aqua calida, vel mulsum distillandum sensim faucibus. Adhibenda etiam *phlebotomia*, non necessario expectata *diatrito*, dimissionis tamen tempore,

q Aphor. 42. sect. 2.

Curatio apoplexiæ ex mente Cœlii. 58

r contrectatione

Vena secanda, & quando.

Ei ad eam instantia non admodum gravis: si enim ipsa illa paralysis, quæ diu membrum aliquod particulare vexat, in cerebro sedem figeret, æque foret celeris & acuta.

pore, vel circa primæ lucis exortum, cum ex aliqua parte corporis frigidus torpor visus fuerit egelari. Etenim qui prius quam hæc provisa sunt, in materiæ detractionem festinavere, latenter accessionis tempore decepti, phlebotomiam adhibent, vel certe jam expirantes ægrotos phlebotomando, nihil prodesse potuerunt. Siquidem neque materiæ fieri po- 59
tuerit exitus, cum corpus *f* desertum exitum sanguinis negat, quanquam divisa venula videatur. Adhibenda etiam *abstinentia*, usque ad primam diatriton: tum *unctio* calida; atque spongiarum calida expressarum *vaporatio*, & *sorbilis* cibus, vel *panis* aqua calida infusus, vel mulso. At si ventris officium non cessaverit, *clyster* simplex adhibendus, cum *cucurbitæ* appositione cum *scarificatione*, tempore quo [4] sæpissime docuimus, *occipitio* atque omni *spinæ*: spongiarum vaporatione utendum, & *cataplasmatibus* laxativis, tum *radendum* caput totum, & multis partibus ejus cucurbitæ similiter apponendæ, & usque ad declinationem passionis, *alternis* diebus cibus dandus: vel si viribus fuerint ægrotantes fatigati, erunt quotidie nutriendi. At si passio declinave- 60
rit, *cerotaria* apponenda, & in oleum, vel in calidam & oleum deponendum, atque fovendum corpus. Tum *varius cibus* dandus, adjectis oleribus, tunc piscibus, & volantum carnibus: dehinc etiam *lavacrum* adhibendum, atque *pomorum* quicquam dandum: dehinc *vinum*. *t* Servandus etenim magis est supradictorum counatus atque coacervatus usus, ob passionis difficultatem. At si quisquam ex *apoplexia* liberatus aliquas corporis partes paralysi *v* *vitiaverit*, harum curationem ex libris quos de *tardis* passionibus

f viribus destitutum

Quid agendum, cum morbus declinat.

t vitandus

v vitiatas habuerit

4 Iis nimirum intervallis, quibus morbus maxime est remissus.

bus scribentes docebimus, sumendam jubemus. Eos verò qui *membranæ* vulneratione in hanc passionem cadunt, ita curandos monemus, ut inferius demonstrabimus.

CAPUT VI.

61 *De conductione, quam Græci Spasmon vocant, & distentione, quam Tetanon appellant, & earum speciebus.*

CONsequens est de *conductione* atque *distentione*, & earum speciebus dicere. Utraque igitur passio ab *accidenti* nomen sumpsit, *conductio*, à conducendo atque contrahendo: *extentio*, ab extentione patientium partium. Sed ejus species sunt, *emprosthotonia*, & *opisthotonia*, quas nos pronum raptum, atque supinum appellare poterimus, alterum ab eo, quod in *anteriora* conductionem facit, alterum quod ad *posteriora*. Sed antecedentes *causæ* supradictarum passionum, sunt hæ, *percussus* majorum nervorum, quos *tenontas* appellant: vel supra ipsos jacendi jugis positio, duris incumbens suppositis: vel grave quicquam cervicibus inpositum: vel *meracum* potum, aut profunda [a] *perfrictio:* aut, ut sæpe contingit, *vulneratio* nervorum, vel musculorum, atque *vinum* iisdem vulneribus manentibus potum, vel [b] *frigidum*, & magis eo tempore, quo sordibus* carentia purgari vulnera videntur, vel in cicatricem venientia, sæpissime [1] *raptus* occurrit. Aliquando etiam celerius, hoc est, adhuc *vulneribus* in [2] tumore constitutis.

Spasmi species.

62 *causæ.*

a ψύξις frigoris sensus

b frigidæ aquæ usus

* scatentia

Est

1 Quoniam ichor in parte vulnerum profundiore retinetur, unde nervi irritantur.

2 Hoc contingit præcipue in nervorum tendinumve punctura, laceratione, aut non plena abscissione.

Est autem juxta diffinitionis formam *conductio*, quam 63
Spasmon *Græci* appellant, *involuntaria tensio, atque* *Definitio secundum Cælium;*
conductio partium, cum vehementia, & acuto dolore,
ob stricturæ nimietatem. Distentionem autem, quam
Tetanon vocant, *Asclepiadis* sectatores dicunt extensionem corporum,* ut alii vero partium; nescii[c] quomodo etiam voluntate tendimus quasdam partes: & in his qui *satyriasi* vexantur, vel *podagra*, extensio est genitalium partium, vel pedum, nec tamen *distentio*, quam *Græci* Tetanon vocant. *Alii* ajunt distentionem esse *tensionem musculorum secundum colla, atque*[d] *buccarum*, quos Siagonitas vocant, *cum tensione, ac dolore effecta.* Alii nostræ sectæ scriptores pro tensione[e] *conclusionem* vocaverunt, sub alio nomine id ipsum significantes. Hanc enim *causam* passionis esse voluerunt. Sed his omnibus communiter respondendum est, quomodo causa à passione plurimum differt. Dicendum est igitur non quæ *causa* sit distentionis, sed quæ sit *distentio.* Etenim causa, siquidem sit occulta[f] discrepat, atque pro captu mentis signorum[3] varia esse invenitur. Ea vero quæ concurrunt passioni, hoc est conductioni, prompta, atque manifesta, & omnibus intelligibilia esse probantur. Et est[g] *amandum*, ut vires patiuntur, *ex his quæ non discrepant, disciplinam si tradamus.* Secundum nos igitur, distentio, sive extentio, quam, ut supra diximus, *Tetanon* Græci vocaverunt, est involuntaria tensio, recto atque inflexibili porrecta[h] *cremento collorum*, ob vehementem *stricturam*, sive tumorem. *Raptus* vero po-

* aut aliquarum partium

c quod

secundum alios.

d buccas

64

e nervorum sc. & tendinum

f varia atque varia est: differentias multas habet

65

g Græcismus i. æqui bonique consulendum.

h rigida & inflexibili constantia

3 Cælius hoc loco & alibi passim nimis est Methodicus, dum causarum cognitionem non solum negligit, sed spernit, imo impugnat; cum tamen sæpius totius curationis cardo in ea versetur. Aliàs laudandus, quod tam accuratas morborum historias nobis tradat, ubi palmam omnibus fere scriptoribus præripit.

posterganeus, quem *Opisthotonon* Græci vocant, est involuntaria colli *retractio*, ob nimiam stricturam, sive tumorem. *Pronus* item raptus, quem Græci *Emprosthotonon* vocaverunt, inclinatio colli in anteriores partes involuntaria, ob vehementem tumo-
66 rem sive stricturam. Sed *involuntaria* hæc dicta sunt, ad discretionem eorum, qui voluntate sua colla hoc schemate componunt: ob tumorem autem, sive *stricturam*, ad discretionem eorum qui [i] ligationibus *tormentuosi organi*, eas partes sic positas habent. [k] Tentantibus igitur in has passiones devenire hæc obveniunt: difficilis *cervicis* motus: jugis *oscitatio*, & * magis [l] locis volentibus: sequitur etiam non sine dolore *jacendi* positio, atque *nervorum* majorum quos tenontas appellant, levis *tentio*, & durities: *punctio* interpellans ex spina usque ad occipitium; atque bibendi difficilis transvoratio, contemptibilis tamen:
67 [4] *temporum* dolor & magis eo tempore crescens, quo hiscere atque os aperire voluerint patientes: *auditus* gravis: *linguæ* impedimentum, & imprompta loquutio: *salivarum* fluor continuus: surarum atque vestigiorum dolidus sensus, & sine ratione veluti *ridens* vultus, cum quadam [m] *mobilitate* suarum partium. Ascendente passione, atque erumpente, *distentio* dura, & durities partium fit, cum *dolore* vehementi *colli*, atque musculorum qui *buccas* colligant: *rubor* vultus, & [n] *colligatio* supradictorum musculorum: *dentium* quoque concubitus, hoc est, incumbens confixio: sudor plurimus: *articulorum* frigidus
68 torpor: *pulsus* obscurus: *extensio* colli: *spiratio* difficilis: *contractio* crurum atque manuum, & infusi & destillati liquoris in os, *recursio per nares* fit: quibus-

[i] quibus a carnifice torquentur

[k] pronis, declivibus

Signa spasmi instantis;

* maxime locis quibus nolimus

[l] locis in affectum venientibus

[m] palpitatione *præsentis*.

[n] fortissima contractio

4 Ob affectos musculos temporales.

busdam etiam mentis *alienatio*, cum celerrima spiratione sequitur: gutturis & pectoris *stridor*. Sed *tetanicis* recto ductu distenta magis videntur colla, atque ita, ut inflexibilia fiant. *Opisthotonicis* vero contractus ad posteriores partes fit, cum nimia tensione, atque dolore *dorsi*, & *clunium*. His etiam crura conducuntur, & neque manus distenduntur: *digitos* conductos atque implicitos habent, ut *Hippocrates* ait, & majorem digitum, hoc est, *pollicem* cum cæteris tenent, ut frequentius contingit: se quoque 69
continere non possunt, sed quadam mobilitate resiliunt, cum dolor irruerit. Hi sunt *pejores* tetanicis, & omnes [o] ab alteris, quoties non sine *vulnere*, sed in vulneribus [p] *propriorum* ac salutarium locorum his ægri fuerint affecti passionibus. *Emprosthotonicis* autem colla conducuntur in *anteriorem* partem, atque *mentum* pectori configitur: tenduntur *ilia*, & præcordia cum frequenti [q] delectatione *urinæ* egerendæ, & difficili flexu digitorum. Liberari vero ex his omnibus difficile ægrotantes, si in *vulneribus* spasmus emerserit, vel si *spinæ* fuerit innata durities. At 70
si sine febribus spasmus irruerit, facilius liberantur. *Febrem* verò secundum [r] *Hippocratem* in spasmum venientem, *salutarem* accipimus, *Spasmum* autem in febrem, *perniciosum*: quanquam ejus [s] excludant sententiam, dicentes quia secundum ipsum *febrem* corpora gravant, multo magis geminant incommodum, cum vehementibus doloribus. *Laxat* enim, inquiunt, tumorem naturalis ac *mediocris fervor*: febrium verò acer, & contra naturam *immodicus*, vexat. Quapropter ex minutione eorum, quæ

Signa specialia Tetani; *Opisthotoni*; [o] sc. pejores sunt quam alii [p] principum partium *Emprosthotoni*. [q] irritatione *Signa prægnostica*. [r] aph. 26. l. 2.

s Cælius hic suum Hippocr. contradicendi studium celat, nec immerito. Cous enim & rationem & experientiam in suis partibus habet: nec loquitur de tali febre quæ sola hominem interimere potest.

quæ [j] passionis sunt, spem futuræ sanitatis melius accipimus.

[j] quæ passioni adjuncta sunt

CAPUT VII.

71 *Quomodo discernimus raptum quem Græci Spasmon vocant, a tremore atque saltu.*

[a] palpitatione

Variæ veterum Medic. de spasmi differentia sententiæ.

DIscernens raptum à *tremore* atque [a] *saltu* Demetrius *Herophili* sectator, in corporibus inquit, *raptu* vexatis, motum fieri per *extentionem*, atque *conductionem:* in iis verò qui *tremore* afficiuntur, *agitatione crebra.* Item in his qui *saltu* afficiuntur, levabilem & passibilem motum fieri indicavit, & magis in partibus sensibilibus, ac nervis qui voluntario
72 [b] motu subjecti sunt: *spasmum* verò etiam in [c] colligationibus membrorum fieri sensit, & non solùm in quibusdam sensibilibus partibus, verum etiam in his quæ sensu carent, atque ita inquit, [1] *gaudio* quædam membra saltum sustinere, quædam verò nunquam: irem *senectute* tremorem fieri, non raptum, asserit. Addendum tamen, [d] quomodo sine ulla distentione saltus movetur, atque tremor efficitur: cum tensione autem vehementi, raptus membrorum fit. Item secundum [2] *Asclepiadem* extensio atque *conductio* par-
73 tium tarda, & perseverans esse perspicitur: [e] *spasmus* verò brevissimi temporis, & [f] celerrimi *tremor.* Sed saltum ab his discernentes quidam *Asclepiadis* sectatores ajunt, non extensione vel conductione fieri, sed *levatione* ac *depositione*, quod quidam non con-

[b] motui
[c] in ligamentis
[d] quod
[e] motus spasmodici
[f] sc. temporis

1 Id est cum voluptate. Videtur hic respicere ad palpitationem illam quæ in feminis ejaculatione contingit.

2 Voces hæ Asclepiadi, aliisque priscis Medicis usurpatæ hodie non idem significant. Quod enim ille *extensionem* & *conductionem* vocat, nobis *spasmus* audit: quod illi *spasmus*, nobis motus *convulsivi.*

consenserunt. Etenim ex tanta levatione, inquiunt, atque depositione quam sustinent, [g] atque levata [h] ut [g æquè] deposita, extensionem, atque incurvationem vel [h ac] flexum fieri probant. Hos denique motus manuum, quos ita fieri perspicimus, medium ajunt esse *saltum* [i] raptus, atque tremoris, magnitudine ac distantia temporis, jugem extentionem atque conductionem in *tremore* fieri magis quàm in saltu, raram verò in *raptu:* Item *parvam* extentionem ac con- 74
ductionem in tremore, *majorem* vero in saltu, *ingentem* in raptu. Dehinc nomen quoque dicunt communius esse atque latè diffusum, quoniam saltum solemus etiam *cordis* vocare & *arteriarum* motum. *Hippocr*. denique inquit *frontis* venas saltum sustinere, cum neque tremor in his partibus fiat. Est enim passio nervorum. Sed his respondendum est, oportere etiam venas atque arterias & raptu vexari, atque tremore affici, quantum in ipsis est. Siquidem etiam motus earundem partium alios atque alios fieri magnitudine atque temporis distantia differentes videamus.

[i] inter raptum & tremorem

CAPUT VIII.

De Curatione. 75

AEgrotantes jacere oportet *loco* sufficientis magnitudinis, *lucido* mediocriter, atque *calido*, nullo etiam *odore* infecto, mollibus atque calidis stramentis. *Prima* enim *celeritatis morborum mitigatio est straminum mollities.* Dehinc *sine cibo* facimus ægrotos durare usque ad primam *diatriton*, si vires permiserint, summo cum silentio jacentes. Tum *lanis* mollibus, ac mundis, *oleo* dulci & calido infusis, colla circuntegemus, & buccarum musculos quos *siagonitas* vocant,

Qualis locus ac decubitus conveniat.

Nota.

Qualia fomenta.

cant, & majores nervos cervicis, *tenontas* appellant: 76 tum clunes, atque omne quod doluerit. Sed [a] ob permanentem fervorem, erunt extrinsecus apponendi *saccelli*, vel cujusquam materiæ vaporationes, aut *vesicæ* oleo calido repletæ, aut *panni* calidi, aut, ut supra dictum est, saccelli *lini* semine torrido pleni, vel [b] *cantabro*, fervente aqua & oleo decocto. *Articulos* quoque manibus tenentes calefacimus, & *sudorem* ob pressuram ac turborem venientem pannis calidis excipimus. Frigescit enim [c] permanens, & consensu partium passionem geminat. At si vehementes fuerint dolores, erit adhibenda *phlebotomia*, dimissionis tempore, atque ante tertium diem, si passio coegerit: si minus in ipsa *diatrito*, aut post ip-
77 sam, viribus permittentibus. Tunc colluere aqua *calida* permittimus, & potum accipere. In ipsa verò *diatrito* oleo dulci atque calido, & mulso corpus omne perungemus. Ora etiam aqua calida foventes, tunc cibo nutrimus *sorbili*, atque tenui, ex *alica* vel *amylo*, aut *pane* ex mulso, vel pane insuccato ex eodem mulso. Oportet enim etiam cibum ebibi potius quàm masticari, ob dentium conclusionem: quam leviter digitis aperire tentabimus, prohibentes ligneos, ut plerique adhibent, cuneos. Etenim quassationem partium atque indignationem faciunt, to-
78 to tempore cibi sumendi permanentes. Tum cæteris diebus ea quæ fovimus, *cataplasmatibus* curamus: dehinc etiam *spinam* totam cum *lini* seminis polline, & *fænugræci* semine, singularibus, vel commixtis ex aqua mulsa, cataplasmamus, superponentes extrinsecus quicquam de supramemoratis calefactionibus, quo possint cataplasmata multo tempore calida permanere. Item per *clysterem* oleum calidum in-

[a] ut permaneat fervor lanæ quæ admota est.

[b] furfure

[c] i. non detersus sudor

Quando vena sit secanda.

Qualis diæta prosit.

Quando, & qualibus cataplasmatis utendum.

Quibus Clysteribus.

injicimus: vel calidam & oleum: aut aquam in qua fuerit decoctum semen *fænugræci*, vel radix agrestis *malvæ*. Simul enim & stercora detrahimus præminentia, & tumentes partes fovendo relaxamus.
Utimur præterea *cucurbitis*, & magis cùm passio 79
sumpserit statum: sed in *accessione*, levibus: in *dimissione* verò, etiam scarificatione adjecta. Erunt autem infigendæ *occipitio*, & *collo*, Sed aliquando ante impositas cucurbitas, expressas *spongias* ex aqua calida oleo, aut decoctione fœnugræci, aut lini seminis, aut hibisci apponemus. Apta etenim vehementer ex his vaporatio lentescenti liquori ac nervis laxandis [d] accipitur, & quæ musculos buccarum, quos *siagonitas* vocant, sit sufficiens relaxare. Tunc
post vaporationem cataplasmatibus utendum. Aliqui 80
denique non sine ratione commoti, etiam teneris & [e] exercitis *pellibus* agnorum, vel hœdorum, oleo calido tinctis, atque madefactis, loca patientia vaporaverunt. Damus etiam oleum calidum *ore* continendum, & quanquam omni tempore conveniat, magis tamen cùm *cataplasmata* apponimus, hoc probamus faciendum, quo ex interioribus quoque *buccarum* colligatio laxatur, cibum dantes alternis diebus, donec passio declinet: si vires ægrotantis permiserint, in iisdem perseverabimus, solam aquam calidam, vel mulsum calidum, dimissionis tempore, offerentes.

Quando cucurbitis.

[d] vero simile videtur

[e] paratis

Tunc cùm ex parte passionem *mitigatam* senseri- 81
mus, *embasim* olei vel aquæ & olei adhibemus: cujus rationem atque ordinem libris specialium adjutoriorum docebimus. Dehinc quotidianis diebus humaniore *cibo* nutrimus, præcaventes etiam nunc *dura* quæque ac difficilis transvorationis dare manden-

Quid agendum morbo mitigato.

da, sed magis *pultes* offerentes, vel *olera*, vel *cerebra*, vel *pisces* teneros, & omne quod facilè accipi ac digeri potest: ne ob vehementem masticationem naturales colligationes buccarum, quas *Græci* f χαλινὺς

82 vocant, moveantur. Erunt præterea loca ipsa quæ patiuntur *cerotario* curanda ex oleo dulci, vel cyprino confecto. Item *diachylon* medicamento, & quod appellant *Mnasei*. Tunc etiam *acopis* utemur quæ fiunt ex amylo, atque adipe, & ex infusionibus ac decoctionibus fœnugræci, & lini seminis, & his similibus. Tunc *lavacrum* adhibemus, præcaventes aquam frigidam: dehinc dabimus etiam *vinum*, ut sæpe docuimus, qualitate, atque natura, & quantitate congruum.

f tanquam earum fræna, & compages.

83 Veterum medicorum *Erasistratus* tetanicam passionem non memoravit. *Herophylus* verò nihil plus inquit, nisi quòd vehemens *opisthotonia* rectiora facit ea quæ nodorum spinæ g evulsione arcuata videntur, & quòd *febricula* irruens passionem solvat. Item *Serapion* primo libro curationum sic inquit curandos *tetanicos*, quemadmodum *phreniticos*, quapropter sumendæ sunt contra ipsum responsiones, quas de phreniticis dicentes docuimus: item ex h his curationem hujusmodi passionis tradiderunt. *Hippocrates* libro quem ad sententias [1] *Cnidias* scripsit, *cerotario* inquit ungendos opisthotonicos, & *aqua* calida eo-

84 rum crura fovenda. Jacere jubet in *lineis* stramentis, utens ad ventrem movendum collyriis quæ appellavit i *balanos*, & potionibus ex radice k *bryoniæ*, & *dauco*, atque *vino* confectis. Offert præterea *farinam*

Herophili & Serapionis sententiæ.

g curvatione: *alii* connexione

h *sub.* principiis

Item Hippocratis

i hodie suppositoria

k τοῦ μάδου τῆς ῥίζης τρίβων ἐν οἴνῳ εὐώδει, καὶ δαῦκον πίνειν δίδου.

1 Libro 4. De rat. vict. in morb. acut. Epidemior. lib. II. notabilis extat Historia Phœnicis cujusdam Opisthotonici, ex quo loco, ut & hoc ad sententias Cnidias, sive de victus ratione in acutis, Cælius sequentia desumsit, nec sine malignitate.

nam coctam tepentem in partem cibi, ut sæpissimè facit, permittens etiam vinum superbibendum, quando voluerint ægrotantes. Tetanicos verò phlebotomat, non advertens adhibendam vere *phlebotomiam*, sed non solam. Non enim dignum atque sufficiens tantæ passionis unum adjutorium esse probatur. Item *collyria*, sive balani, & *potiones* suprà memoratæ, & *vinum* intemporaliter datum patientibus, contrarium atque saluti noxium monstratur. *malignæ carpitur.* Talia enim 85
tempore [l] importuna nervis officiunt. Item [2] *secundo* libro quem de morbis scripsit, ait esse aliquando conducibile *tetanico* sine vulnere effecto atque [m] *primævo* corpore, & habitudine vigenti, æstatis tempore plurimæ frigidæ ablutionem, siquidem fervorem reclamet ac revocet. Dat etiam nigrum *helleborum* cum pipere, & lacte *asinino* [n] carne concocto potat, atque *sternutamentum* commovet. Mirandum igitur quòd in his qui tali passione afficiuntur, *frigida* utendum existimat *Hippocrates*, qui jamdudum [o] ait *frigida* quæque esse inimica *ossibus*, *nervis*, *dentibus* & *cerebro*.

[l] importuno

[m] juvenili

[n] cum carne

[o] Aphor. 18. lib. 5.

86 Sternutamenta etiam commovere tumores, nulli dubium est. Item asininum lac nulla ratione laxare tumentia probatur. Dehinc stomachum evertet: siquidem sit tetri odoris & saporis. Item *helleborum* nigrum nervos obsidet, atque purgando, vel [p] deducendo corpus, exagitat. *Diocles* libro quo passiones atque causas, atque curationes scripsit, *tetanicis* inquit adhibenda mictoria medicamina, quæ appellavit *diuretica*: tum *ventrem* deducendum, atque vacuandum: dat etiam bibendum *passum* aquatum pueris, vel his qui ex vulnere in passionem ceciderunt. Prohibet etiam *cibum* dari, & jubet ea quæ

[p] extenuando ac emaciando

Diocles

[2] Hoc idem scribit lib. de Humoribus, & Aphor. 21. lib. 5.

87 passione tenduntur, vaporari, & emolliri. Item *tertio* libro de curationibus, similiter *clystere* utitur, & *vinum* dulce dat bibendum, adhibens *vaporationes* nunc siccas, nunc humectas: & ungit *cerotario*, atque *lanis* pa-

reprehenditur. tientia contegit loca. Sed ex his primo *mictoria* vesicam moventia omnes provocant nervos, qui tunc

[q] afficiuntur — summo atque attento sensu [q] habitantur. Dehinc *clysteres* acerrimi, adurendo, tumores asperiores efficiunt, quos adhibendos existimat. Est etiam *vinum* repugnans, priusquam passio declinaverit. Et quanquam omne, magis tamen dulce, quod & opportunè datum inflat: denique etiam jam sanos, indige-

88 stos, atque [r] inutiles & [s] implicitos facit. Est etiam

[r] segnes, tardos — profectò peccantius prohibito cibo vinum dare. Item

[s] anxios, mœstos — *vaporationes* humidæ siccis atque aridis repugnant: & usus *cerotariorum* soli passionis declinationi conve-

Ut & Praxagoras, niens invenitur. *Praxagoras* tertio libro curationum *vaporationibus* utitur, & *clystere*, & *vomitu.* Quanta autem vexatio sit vomitus, arbitror superfluum dicere. Est enim etiam impossibilis usus ejus in his, qui neque ad transvorandum potum os aperire pos-

& Heraclides. sunt. *Heraclides* Tarentinus secundo libro interiorum passionum tetanicos & opisthotonicos *clystere* curat, & præpotat jure gallinaceo & *lasere*, cùm primo sint hæc ventris inflabilia. Item laseris virtus acerrima, clysterum verò incendiosa.

89 Dehinc *Asclepiades* secundo libro celerum vel a-

Asclepiadis methodus cutarum passionum, incipiente, inquit, dolore *tetanicos* aqua *calida* fomentamus, *nocte* atque *die* scili-

ut noxia passim notatur. cet, ut præter incongruæ qualitatis percussum, etiam temporis peccato, atque immodicæ quantitatis, dolentia provocentur, quum sit tunc mitigationis atque blandimenti opportunitas. Interea inquit *saccellis*

cellis ex milio confectis fovemus, vel [t] *cachry*, vel
salibus, quæ quidem sine dubio ob acrimoniam a-
cutis passionibus sunt contraria, tanquam acre col-
lyrium his qui acutis doloribus oculorum afficiuntur.
Hic præterea etiam inquit *aridas* vaporationes ope-
rantius mederi, quàm *cataplasmata*, non advertens,
quia tunc *nervi* ob colligationem tumoris indigent
laxamento atque indulgentia. Ex siccis autem vapo- 90
rationibus, ut etiam ipse [3] confitetur, siccantur, &
tenuantur, & arescunt corpora. Convenit etiam (in-
quit) *cataplasma* simplex, quod ὠμὴν λύσιν appellant,
pueris atque *mulieribus*, & *viris* quorum corpora
fuerint [v] dimissa, atque molliora, vel tenera, cùm
potuerit id omnibus conveniens dicere. Quid enim
tam [4] vanum atque (ut ita dixerim) ridiculum, quàm
ob usum cataplasmatum naturam, vel ætates, ac vi-
tæ consuetudinem [w] præservare? Dehinc possunt pue-
riles ætates, vel muliebria corpora non libere edu-
cata, neque mollia inveniri: quo fit ut communiter
in omnibus utilissimum cataplasmatis adjutorium pro-
hiberi videatur. Ob [x] istius errorem qui non mani- 91
festis intentionibus res advertendo, *falsis curationi-
bus* implicatur, adhibet etiam *clysteres* acerrimos,
atque vehementius operantes, salutarem putans ex
his *febrem* generari, quo raptus, sive adductio ma-
teriæ è partibus patientibus ad *intestina* fiat. Quæ
igitur major accusatio esse potest acerrimi *clysteris*,
quàm quòd *febrem* facere promittatur? Quid enim
utile ex eo sperare possumus, ex quo id perficitur
quod etiam sine tetanica passione grave corporibus
existimatur? Probat etiam vehementes [y] *fervores*
simi-

[t] semine roris marini

Nota comparationem haud illepidam.

[v] laxa

[w] observare

[x] istum

[y] vapores calidissimos.

3 lib. 1 de rat. vict. in morb. acut. idem Hippocr. scribit.

4 Hoc falsum, & si credatur, perniciosum.

ſimilis acrimoniæ, jubens ſaccello *ſale* pleno aqua ca-
92 lida tincto partes quæ patiuntur vaporari: Tunc duo-
bus [z] *cauteribus* alternis ſales incendi, ut ex ipſis in-
vadens quædam ſpiratio penetret altiora. Sed horum
acrimoniam jampridem reprobavimus. Idem [a] *ignem*
plurimum accendens, & [b] ſuperponens ægrotantem,
omnes *ſpondylos* ſpinæ oleo per diem atque noctem
jugiter fricat, at eſt vehementer culpabile. Omnis
etenim [c] impreſſio, & *tumentia* provocat & *dolorem*
geminat. Item jugiter diem atque noctem id facere
jubet,* uſu etiam ſanos poteſt quadam vexatione [d] in
conſenſum mittere: quippe cum ſæpe in uno latere
jacentes, atque eodem tardantes ſchemate, vexe-
93 mur. Item plurimus *frictionis* uſus denſat: denique
etiam in ferventibus *lavacris* corporis ſuperficies per-
ſtipatur. Et quid ultra dicam? cum ſit evaporativæ
virtutis *paroptesis*, tetanos autem *mitigatione* indige-
at, ob celeritatem ſui. Item ait *cucurbitam* utilem
magis quam *phlebotomiam* huic probari paſſioni, niſi
(inquit) febres prohibuerint materiæ [e] detractionem:
vel in venis plurima fuerit plenitudo. Tunc enim e-
rit phlebotomia adhibenda in ipſa vehementiæ ſum-
mitate. Difficile enim inquit detractionem fieri *cor-*
94 *puſculorum* poſſe, tempore dimiſſionis. Sed dicimus
contra neque raptum *cucurbitæ* poſſe febribus cohi-
beri, ſicut in ipſo ſæpe opere probavimus: neque
melior quam phlebotomia, vel [f] prælatior uſus cu-
curbitæ eſſe poteſt. Etenim in *augmento* phleboto-
mia locum habet, quo tempore *cucurbitam* adhibere
non licet: neque cucurbitæ tempore phlebotomiam,
quo noxia probatur. *Tempus* etiam *phlebotomiæ* illud
eſt, quod etiam aliorum [6] *amputantium* adjutoriorum,
[g] ut

[z] ferris ignitis

[a] παρόπτησις *Aſclepiadis, mirum auxilium*

[b] prope apponens

[c] rudis tractatio

[d] dolorem in iis per conſenſum excitare.

* & ſic

[e] per cucurbitulas.

V. Sectio & cucurbitæ ſe mutuo excludunt.

[f] magis præferendus

6 Quæ nimirum cito magnaque copia peccantes humores detrahunt, ea recentioribus eradicativa vocantur.

[g] ut est[7] *dimissionis*, in totius *augmento* passionis: in
accessione cum *simpliciter mitigantibus utimur adju-*
torus. *Asclepiades* autem ob extinctam falsis inten-
tionibus[h] causam, neque aptum scire potuit phle-
botomiæ tempus. Declinante igitur passione ægro-
tantes nutrit, atque *succis*, & *sorbilibus* cibis. Sera 95
igitur si declinatio fuerit, quam expectandam ob
nutriendum putat, aut ut sæpe contigit, post de-
cem dies effecta, immodica atque *interfectrix* tanta
abstinentia judicatur. Dehinc quæ ægro adhibenda
sint, docere neglexit, utrumne *piscium*, an *volan-*
tium, vel *quadrupedum*, sed omne genus[i] corrupti-
bile atque inflabile complexus est. Præterea linquens
verè *resumptoria* adjutoria, quæ magis fuerant de-
monstranda, aliena ordinavit. Hæc sunt quæ Ascle-
piadi respondenda probamus. *Communiter* autem *re-* 96
pudianda est omnis alia[k] *quæque fuerit acrior materia.*
Etenim quidam, sicut *Clodius* Asclepiadis sectator
memoravit, *laser*, quem *Græci* opon Cyrenaicon
vocant, cera involutum bibendum tradiderunt. Dant
etiam *castoreum* præbibendum, & *ferulagine*, cum
euphorbio colla perungunt, atque spinam. Item pleri-
que superficiem vulnerant *ignis* ustura, & ex *sinapi*
atque fico adhibent cataplasma. *Alii* frigida fovent,
cum nimiam viderint tensionem, & post perfusio-
nem frigidæ, fricant calidis rebus. *Alii* utuntur etiam
lauri baccis, & thymo, & origano, & nepeta, &
hysopo, & herba salvia, & butyro & cedria, &
herba[l] pulicaria, &[8] semperviva: ausi etiam qui-
dam[9] *viscellum ranarum* dare, quæ omnia prompta 97
at-

[g] nempe *Norma Methodicorum catholica.*
[h] rationem, judicium
[i] nempe succos & sorbilia
[k] quæcunque fuerit
Clodii aliorumque methodus rejicitur.
[l] Psyllio

7 Quando nimirum æger tempore, quo morbus increscit, se habet meliuscule.
8 Ut illarum humore duritiem, tensionem, siccitatem nervorum mollirent, laxarent, emendarent.
9 Nimirum sperma, quod instar gelatinæ seu visci aquis innatat. Aliis viscellum hoc jecur audit.

atque manifesta peccata probantur. *Alia* enim ob acrimoniam tumorem [m] provocant, ut *euphorbium*, & *ferulago*, & *laser*, & *sinapi*, vel his similia: *alia* constringendo perfectam stricturam [n] contendunt, ut herba *pulicaris*, quam psyllium vocant, & *sempervivа*, quam aizoon vocant, & aqua frigida. *Viscellum* autem ranarum [o] *experimentum* esse dicitur, & est odiosum, in semet nihil habens commodi, quod ratio probet.

m irritant

n intendunt, augent

o nulla artificiosa ratione inventum

CAPUT XI.

98

De Hydrophobia.

Hydrophobiæ etymologia.

DEinde *hydrophobia*, quæ nomen sumpsit ab accidenti. Est enim vehemens *timor aquæ*. Nam *Græci* timorem *phobon* vocant, aquam *hydor* appellant. Ii denique detracta *litera* δ adjicientes γ, *hygrophobiam* vocaverunt, quod omnem [a] liquorem metuat: sed consuetudo magis primum obtinuit nomen, siquidem plus *aquam* timeant ægrotantes, vel quod inter cæteros liquores plurimum aqua præstet. Alii quoque *phobodipson* appellant, quod cum timore sitiat: *Polybus* pheugydron: siquidem aquam fugiat. Nos denique *aquifugam* dicere poterimus. [1] *Andreas* Cynolysson vocavit, veluti ex *rabie canina* morbum
99 conceptum. Accendens autem *causa* passionis, est *canis rabidi morsus*, velut quidam memorant, cæterorum quoque animalium, quæ sint simili rabie noxia, ut *luporum*, *ursorum*, *leopardorum*, *equorum*, & *asinorum*. Hominum *hydrophoborum* quidam in hydrophobicam passionem devenerunt solius *aspirationis*

a liquorem ægri metuant

Causa.

1 Andreas hic Herophili fuit sectator, medicamentorum imprimis indagator. Verum Galenus eum falsitatis, vanitatis & superstitionis arguit.

nis odore ex rabido cane adducto, cum [b] deflectione quadam naturalis spiratio vexata *venenosum aerem* adducit, & [c] talibus inserit partibus. Alii rabidi animalis *unguibus* læsi in rabiem devenerunt. Memoratur denique sic *mulierem* in hydrophobicam passionem venisse, cui *facies* fuerit leviter à parvulo [2] *catulo* lacessita. Quidam à *gallo* gallinaceo pugnante leviter 100 læsus in rabiem venisse dicitur. *Sartrix* etiam quædam quum chlamydem scissam rabidis morsibus, sarciendam sumeret, atque ore stamina componeret, & lingua pannorum suturas lamberet [d] assuendo, quò transitum acus faceret faciliorem, tertia die in *rabiem* venisse memoratur. Est præterea possibile, sine manifesta causa hanc passionem corporibus innasci, cum talis fuerit strictio sponte generata, qualis à veneno. Interea post *morsum* quidam celerius in passionem veniunt, quidam tardius. Ideo etiam post annum aut eo amplius afficiuntur, sed magis plures post *quadraginta* dies.

b defatigatione

c principalibus

d assugendo

2 Fortassis Meliæo, quem in deliciis habebat muliercula.

CAPUT X.

Quæ est diffinitio sive agnitio hydrophobiæ. 101

Definitio. Est agnitio hydrophobiæ, *appetentia vehemens, atque timor potus, sine ulla ratione, ob quandam in corpore passionem.* Adjectum est autem, sine ulla ratione, atque ob quandam in corpore passionem, quod alii timeant potum, ut veneni admixti suspicione, vel arte providentes: quia si intemporaliter sumpserint, periclitabuntur. Neque illicò hi ratione timentes, hydrophobi esse vel dici possunt.

CAPUT XI.

102 *Quæ ſequuntur eos qui in hydrophobicam paſſionem proni ac declives eſſe videntur.*

Signa hydrophobiæ futuræ:

SEquitur eos qui in iſtam paſſionem proni ac declives eſſe noſcuntur, cum jam prætangi cœperint, *anxietas* quædam ſine ulla ratione, atque *iracundia*, & corporis *difficultas*, inſolitus motus: *ſomnus* etiam ſuſpenſus, atque turbatus, vel *vigilia*, & ſimul cibi corruptio, *ſtomachi* gravedo, crurum atque brachiorum extenſio, *oſcitatio* jugis, & impigens [a] levandi voluntas: inſueta etiam *querela aeris*, tanquam auſtrini, quamvis ſerena fuerit quies: Item difficilis toleratio, atque tædium, & recuſatio imbrium, parva bibendi voluntas contra conſuetudinem.

[a] levandi ſtomachum. i. vomendi

103 *Præſentis.*

Obtinente paſſione *appetentia* bibendi, atque *timor*, primum ad ipſius *aquæ viſum*: ſecundo etiam ſi ejus audierint *ſonitum*, vel *nomen*. Dehinc timor *fomentationis* olei, *pulſus* denſus, parvus, inordinatus: quibuſdam *febricula*, ſaltus *ſtomachi*, torpor atque ſtupor *articulorum*, ſubreptio atque extentio *præcordiorum* ad ſuperiores partes, & officii *ventris* abſtentio. *Urinæ* reddendæ paulatim frequentatio, *tremor* atque conductio nervorum, *vox* obtuſa & velut *latrabilis*, [1] corporis ſpiræ ſimilis, ſive canina involutio: *ſpiratio* difficilis, [b] *jactatio* corporis omnis ad ingreſſum hominum, tanquam ſecum *aquam* afferentium. *Rubor* vultus, atque oculorum, & corporis tenuitas, atteſtante pallore, cum *ſudore* partium ſuperiorum, *veretri* frequens tenſio cum ſeminis involuntario jactu

[b] anxia inquietudo totius corpotis.

1 Corporis decubitus canum dormientium contractioni ſimilis.

ctu: *lingua* prominens. In ultimo etiam *singultus*, & 104
vomitus fellis, ac frequentius nigri: quibusdam etiam [c] *timor*: manus [d] oculis tenus admotæ, vel circum tractæ: *quidam* se agnoscere fatentur esse naturalem vel consuetum *aquæ* liquorem, cum sibi monstratur, sed commoveri cum viderint, ut seipse quoque *Soranus* vidisse testatur, in hac passione constitutum sese hortatum liquorem ut sumeret, nec tamen potuisse. Ajunt & *militem* quendam, ut *Artorius* memorat, in passione constitutum, sibi indignatum, quia in bello nulla timuerit vice, sed nunc aquam cum vidisset, quæ esse consuetudini jucunda solet, metu inenarrabili terreretur. *Eudemus* The- 105
misonis sectator memorat fuisse *hydrophobum medicum*, qui cum prænosceret periculum, suppliciter ingredientes exoraret, & cum *lachrimarum* fluore guttis destillantibus tangeretur, exiliens vestem conscciderit. Dehinc *Soranus* memorat se *infantem hydrophobum* vidisse *ubera* matris expavescentem. Item ait quendam *Atheniensem* sibi retulisse, quòd viderit *hydrophobum* ex domo fugatum ad locum venisse ubi inclusus, corpore [e] implicato, vitam finiverit: sed in ipso loco fuisse canem jacentem, quem rabie accensus repente accurrens momorderit. Communiter autem est passio *stricturæ*, atque *vehemens*, & *acuta*, vel celeris. Etenim ob nimium tumorem, & humo-
ris defectum ægrotantes celeriter interficiuntur. Nec 106
Demetrio danda fides est dicenti, quòd etiam *tarda* hæc passio possit esse, hoc est, diuturna, quam *Græci* chroniam vocant: siquidem dicit in ista passione levi [f] timore affectos *biennium* transegisse. Neque *Asclepiadis* sectatores intelligibile quiddam asserunt, qui propterea passionem tardam putant, quia post

[c] tremor
[d] poculis

Historia quædam.

[e] canis more convoluto

Qualis sit passio.

[f] nempe aquæ

plurimum tempus morſus inflicti, ægri morte afficiuntur. Cum non oporteat illud tempus ægrotanti imputari quo nondum *rabie* vexatur, quippe cum paſſio necdum corpus afficiat, & cum [g] emicuerit, non habeat [h] *ſuperpoſitiones*, ſeu dilationes, ſicut qui ſpecialiter tardis afficiuntur paſſionibus, & ob hoc celerrime ægrotantes interficiat, non ſolum ut *acuta*, ſed etiam ut *continua* paſſio.

g ægrum corripuerit
h excerbationes, per intervalla ſeſe remittens. ingraveſcens.

CAPUT XII.

107 *Quæ ſunt ſimilia hydrophobiæ: & quomodo internoſcuntur.*

Quomodo differat à mania & phrenitide:
a Maniacis

SImiles ſunt hydrophobicæ paſſioni *phrenitis*, *mania*, quam nos furorem, ſive inſaniam dixerimus: ſed hæ diſcernuntur, ſiquidem plus in [a] ipſis *caput* patiatur: in *phreniticis* verò etiam febres ſequantur: in *hydrophobicis* vero plus ſtomachus: & *ſine febribus* eſſe perſpiciatur, & acuta atque celeris paſſio. *Mania* vero etiam tarda frequentius inveniatur. *Eudemus* Themiſonis ſectator inquit *melancholiam* eſſe hydrophobicam paſſionem, ſed ab hac quoque diſcer-
108 nitur. Siquidem *tarda* ſit melancholia, *acuta* vel celeris hydrophobia. Alii quoque *aërophobos* ajunt eſſe ſimiles ſupradictis, ſed internoſci. Siquidem aëris ſit timor, quod generaliter *phreniticis* aſcribitur. Etenim *phrenitici* quidam aërem *lucidum* extimeſcunt, quidam *obſcurum*. *Andreæ* ſectatores memorant eſſe *pantaphobos*, quos nos omnipavos dicere poterimus, ſiquidem omnia timere dicantur. Si vere tamen hæc eſſe poterit paſſio. Diſcernitur quidem quòd non ſolius potus, ſed omnium rerum timorem faciat.

à melancholia.

C A-

CAPUT XIII.

Utrumne animæ an corporis paſſio ſit hydrophobia. 109

QUæſitum etiam utrum animæ an corporis paſſio
ſit *hydrophobia*. Etenim quidam eſſe ajunt *animi*
paſſionem. Siquidem appetere vel deſiderare eſt ani-
mæ ſpeciale, non corporis. Denique purpuram cupien-
tes, vel ſtatuam, vel militiam, aut regnum, aut pecuni-
am, neque venis, neque nervis ægrotare dicuntur, vel
arteriis, ſed animæ affici paſſione: quo fit ut etiam
hydrophobia animæ ſit paſſio. Eſt enim appetentia po-
tus: quippe cum timor & mœſtitudo & iracundia
paſſiones ſint animæ. Timent igitur aquam *hydro-
phobi*, quo neceſſario animo ægrotare noſcuntur.
Nam omnis *phantaſia*, cujus diverſitates *Latini viſa* 110
vocaverunt, ut *Tullius*, ſive illa naturalia ſive con-
tra naturam fuerint, animi non corporis eſſe no-
ſcuntur. *Hydrophobi* igitur phantaſia jactantur, ſcili-
cet ea quæ contra naturam eſſe videatur: quo aſſu-
mitur, eos animi affici paſſione. Sed his qui hæc aſ-
ſerunt conſentiendum non eſt. Etenim appetere vel
delectari potu, ſicut etiam mandere, ex *corporis*
quadam naſcitur paſſione. *Timor* enim per conſen-
ſum animæ corpori compatientis naſci perſpicitur:
quo fit ut *corporalem eſſe paſſionem hydrophobicam ma-* 111
nifeſte perluceat. Etenim antecedens *morſus*, ex quo
cauſa deſcendit, utique corporis fuit, & non ani-
mæ. Antecedentia autem atque conſequentia, ut eſt
ſingultus & difficilis corporis motus, & *gravedo*, &
his ſimilia corporis eſſe noſcuntur. Nam animæ *paſ-
ſiones*, ut *philoſophi* volunt, noſtri ſunt judicii: *hy-
drophobica* autem paſſio ex corporis neceſſitate de-
ſcen-

Hydrophobia eſt paſſio corporis.

Quomodo differant animæ & corporis paſſiones.

ſcendit: quo fit ut ſit *corporis* paſſio, ſed etiam *animæ* occupet qualitatem, tanquam in *furioſis* vel *melancholicis*.

CAPUT XIV.

112 *Quis locus in hydrophobicis patitur.*

VIcina etiam quæſtio eſt ſupra dictæ, quisnam in *hydrophobicis* locus corporis patiatur. Equidem [1] *Democritus* cum de Emproſthotonicis diceret, *nervos* inquit: conjiciens hoc ex corporis [a] *conductione*, atque *veretri* tentigine. *Aſclepiades* ſectatores alii *membranam* ajunt *cerebri*. Siquidem ſecundum Aſclepiadem omnis paſſio quæ mentem turbaverit in ipſa conſiſtat, ut *phrenitis*, *lethargia*, *epilepſia*. Quo aſſumitur, ut etiam *hydrophobica* paſſio eidem membranulæ aſcribatur, quæ animum conturbat. *Alii* ajunt *diaphragma* pati, ſiquidem in ipſo ſit dolor con-
113 ſtitutus. *Arthemidorus* Eraſiſtrati ſectator, & [2] *Artorius* Aſclepiadis ſectator, de hydrophobia ſcribentes, atque plurimi noſtræ ſectæ ſcriptores, ajunt [b] *ſtomachum* pati: ſiquidem *ſingultus* ſequatur & *vomitus* fellis, & appetentia inſatiabilis bibendi, quorum ſingula ſtomachi paſſionis eſſe noſcuntur: conſentire tamen etiam *membranas* cerebri. Sed nonnulli *Aſclepiadis* ſectatores *ſtomachum* atque [c] *ventrem* pati dixerunt. Etenim bibendi appetentiam non ſolum ſtomachi parviſſimis viis, ſed etiam ventris fieri probant: *vomitum* quoque utriuſque partis effici paſ-

Sententia Democriti: a ſpaſmo & convulſione
Aſclepiadis ſectatorum:
Arthemidori & Artorii:
b ventriculi os
c τὴν ἀναγκαίαν: ventriculum

1 Democritus Philoſophus & Medicus, diligentiſſimus rerum naturalium inveſtigator, Hippocrati fuit coævus. Sunt qui eum ſuperſtitionis & magiæ damnant.

2 Hic fuit Auguſti & amicus & Medicus, cui in campis Philippicis, licet ægro, in aciem prodire conſuluit, & ita ſervavit: alias a Bruto fuiſſet captus.

passione *Gajus* Herophili sectator libro quo de timo- *Gaji*;
re aquæ scripsit, ait *cerebrum* & ejus *membranam*
pati. Etenim voluntario [d] motu servientes *nervi* at- 114
que stomachum colligantes, initium vel originem [d] motui
inde sumpsisse noscuntur. [3] *Magnus* vero *Ephesius* *Magni Ephesii*:
secundo libro epistolarum, ait sigillatim esse dicen-
dum, omnia, quæ difficultate motus in hac passione
afficiuntur, pati, hoc est *cor*, *stomachum*, *diaphrag-
ma*, *caput*, *ilia*. Non enim *pulsum* malignum fieri
posse suspicatur, nisi [e] præpatiente ea parte corporis [e] prius patiente
unde initium sumit, quæ necessario [f] sine ulla fuerit [f] cum ulla
vexabili passione. *Pulsus* mutari in pejus nunquam
etiam potest, neque *difficultas* spirationis fieri, si
diaphragma atque pulmo naturali positione maneant,
ac nullo modo tentata: neque *tentigo* frequens, at- 115
que ultra naturam, nisi virilia, sive *radius virilis*
fuerit in tumore constitutus: neque visa mentem fal-
lentia, quæ *Græci* phantasmata vocaverunt, nisi ca-
pite patienti fieri possunt. Siquidem in [g] ipsa vel [g] mente
in [h] ipso sensus omnes sint constituti, ac sensuales [h] capite.
viæ ex ipso ad cor referantur, quorum nihil est ad
medicum necessario pertinens. Sufficit enim agno-
visse *caput* pati tempore quo mens fuerit alienata:
quippe cum etiam ex antecedentibus signis pati no-
scatur. Præcedit enim quibusdam *dolor* capitis atque
aurium *tinnitus*: visus quoque falsitas, provolantium 116
veluti *animalium minutorum* tanquam culicum aspe-
ctu, quapropter palpebrationem frequentant: nec
non etiam *vultus* fervor cum rubore per ora se insi-
nuans, attestante *lachrymarum* fluore, cum *angu-
lis* oculorum sanguinolentis, extantibus *venis* ex
utraque parte temporum, apparet. Sed horum sin-
guli

3 Magnus hic Athenæi fuit sectator, scripsitque librum de inventis post Themisonem.

guli ratione commoti, vera quidem, sed deficiente, haec posuerunt. Praepatitur enim ea pars, *quae morsu fuerit vexata*, unde initium denique passionem sumere nemo negat. Patitur enim *totum corpus*, quod probamus ex his quae singuli dixerunt. Cum enim alii alias asserunt pati partes, omnes pati confitentur.

C. Aureliani.

117 Fit autem probabilius ex his quae manifeste *hydrophobicos* sequuntur. Ea sunt *saltus* membrorum, *raptus* sive contractio nervorum, *sitis*, *aquae timor*, *tentigo*, abstinentia vel retentio egerendorum. Plus tamen *stomachum* pati, atque ventrem recte dicimus. In ipsis enim plurima sunt accidentia signa, & manifestiora, ut *singultus*: *saltus*: egerendorum *retentio*: conductio vel contractio: *sitis* intolerabilis. Sed nihil horum ad curam necessario refertur. Ubi enim passionem invenerimus, eidem parti juxta magnitudinis comparationem adjutoria adhibemus.

CAPUT XV.

118 *Utrum nova passio sit hydrophobia.*

QUidam [a] *logicorum* quaesiverunt * pro [b] *loco*, utrum nova passio sit *hydrophobia*, ut si novam invenirent, novam etiam causam atque curationem inquirerent: quod à nobis quidem alienum est. Fieri enim potest ut particulares vel speciales passiones novae fieri possint; generales autem vel principales, quarum dominio caeterae quaeque subjiciuntur, fieri nunquam possint. Hae denique consuetis atque congruis curationibus similiter curantur: sed ut plenius omnia perspiciantur, singulorum placita: sive visa, vel existimationes [c] ordinamus. Etenim quidam ajunt novam esse

[a] rationalium medicorum
* primo
[b] suo captu
[c] ordinabimus

esse hydrophobicam passionem, quidam negaverunt. *Recensentur variæ sententiæ.*
Et alii[d] omnino, ut *Artemidorus* Sidensis. Alii[e] specialiter, ut *Caridemus* sectator Erasistrati. Item non 119
novam esse passionem plurimi dixerunt, sed ob[f] astrictionem probandæ novæ passionis, ajunt, neminem veterum hanc memorasse passionem, ac soli, inquiunt, novelli [g] *inventores* eandem adverterunt. *Certè* [h] si sunt apud veteres, nec tamem hæc memorata cognoscitur. *Secundò* confundit atque turbat hæc passio non solùm inertes, sed etiam artifices: quo probatur ob tantam ostentationem magnitudinis nova inveniri. Dehinc aliarum passionum *causæ* apprehensibiles sunt, scilicet activæ atque operantes, quas *synecticas* vocant: istius autem passionis incomprehensibilis est, quod est signum probabile novæ passionis. Additur etiam quòd sit incurabilis. Sed his 120
contraria sentientes falsum esse inquiunt, quòd hanc passionem nullus veterum memoraverit. Etenim [1] *Democritus* qui *Hippocrati* convixit, non solùm hanc memoravit pasſionem, sed etiam ejus causam tradidit, cùm de *opisthotonicis* scriberet: ipse quoque *Hippocrat.* etsi non principaliter de ipsa pasſione tractans, sensu tamen dictorum hanc memorasse monstratur, in *Prædictivo* libro dicens phreniticos[i] *parvibibulos*, sono quolibet pulsatos, tremore affici. Alienatione autem mentis *hydrophobos* vexari videmus: quapropter hos *Hippocr.* phreniticos dixit parvibibulos, quos *brachypotas* vocant, hoc est, [k] quòd modicum biberent, ob timorem liquoris. Item *Polypus* hanc pas- 121
sionem memoravit, dicens *aquifugas* citò interire, quos *pheugydros* appellavit. *Homerus* quoque hanc agnovisse pasſionem probatur. Conjicit enim per figu-

Probatur ea, quæ novam non esse hydroph. asserit, auctoritatibus,

d nullam esse novam
e hanc non esse novam
f difficultatem
g auctores s. scriptores
h multæ descriptæ sunt
i βραχυπότας
k qui

1 vide initium capitis præcedentis.

guram cùm de *Tantalo* dicit. Item ubi inducit *Teucrum* occisis octo, *Hectorem* non potuisse percutere, atque ita loquutum ut diceret se hunc interficere non posse *rabidum canem*. Cum igitur memoravit Homerus id ex quo fieri *hydrophobi* possunt, erit consequens, ut &, quòd fieri possint, scierit. Item Comicus *Menander* inducens senem irascentem, istius passionis imaginem vinolentis adscripsit, dicens non posse bibere eos qui vinum usque ad vexationem po-
122 tant. Ratio quoque hoc ostendere videtur. Etenim
& rationibus. superioribus temporibus aut erant *canes*, aut non erant: sed non fuisse quis dicere audeat. Passionis etenim causam prompte *Homerus* memoravit. Si igitur fuerunt, etiam *rabie* affecti sunt: quo fit ut cum fuisse causa ex qua *hydrophobi* fierent, atque homines qui fierent, vel pati potuissent, demonstretur, erit rationabile, ut apud antiquos hæc passio fuisse credatur. Expavescere autem sive confundi, ut ajunt, non solum inertes, sed etiam artifices hac passione, non necessario signum est eandem *incurabilem* pronuntiandi. Etenim plurimæ aliæ passiones non aliter videntium mentem confundunt, ut *saty-*
123 *riasis*, *apoplexia*. Item causa præcedens ejus passionis, incomprehensibilis, ut putant, non est, quam plurimi medicorum atque philosophorum tradiderunt. At si esset incomprehensibilis, quod ex ea sequitur, manifestò esse apprehensibile, nulli negant, vel si esset incomprehensibile, id quod sequitur, hoc est passio, non tamen incurabile. Ac si incurabile, non necessario novum, ut neque *carcinoma*. Sed ajunt

2 Hoc Cælianum frigidum; non enim Homerus est auctor fabulæ Tantali. Communi Cælius hic veterum scriptorum morbo laborat, qui omnium artium auctoritatem, omnisque antiquitatis consilia ex illo auctore petebant.

ajunt principaliter ex his quæ ſequuntur, vel deſignant *hydrophobicam* paſſionem nihil eſſe ejuſdem proprium, ut *ſingultus*, qui quamquam eos ſequatur, ſit tamen communis eorum qui *hydrophobi* non ſunt. *Sitis* etiam ſequitur, atque *vomitus fellis*, ſed febricitantibus hæc ſæpe contingunt. Item *turbatio* men- 124
tis atque *timor*, ſed etiam phreniticos ſæpe comitantur. Si igitur nihil proprium ſequitur *hydrophobos*, ſed ſunt omnia communia aliis paſſionibus, non poterit nova paſſio nuncupari. Nos quoque his conſentimus. Videtur etenim hæc paſſio etiam frequentare quibuſdam temporibus, vel locis, ut apud *Cariam* atque *Cretam*. Hæc enim inſula aliorum venenoſorum animalium [l] difficilis, atque pene libera, ſola *canum rabie* vexatur frequentiſſimè. *Poetarum* quoque teſtimonium longè vetuſtiſſimum, atque non rectis neceſſariò verbis deſtinatum, accipiendum ducimus. Item *Hippocrates* magis phreniticos memora- 125
vit, non hydrophobos, *parvibibulos*. Nam inquit eos, quod in quibuſdam phreniticis frequentare videmus, aut faſtidio poſſeſſos, non ſolùm cibum, verumetiam potum refugere: vel certè traductos viſis, quæ *Græci* phantaſiam appellant, (ut ait *Eudemus*) ut accipiendum non exiſtiment potum: vel ſuſpicione [m] delirationis affecti, admixta putent venena liquori: tremunt quoque nonnunquam debilitate nervorum, & ad omnem ſonitum commoventur, ſcilicet alienationis proprietate, & non neceſſariò *hydrophobicæ* paſſionis. Quapropter aliis utendum eſt rationibus, ad demonſtrandum, eſſe novam hydrophobicam paſſionem.

Quibuſdam locis & temporibus magis frequens eſt hydrophobia.

l raro altrix & procreatrix

m ob delirationem

CAPUT XVI.

126

Quomodo curandi sunt hydrophobi.

Quis locus conveniat hydrophobis: a servari

Quæ cura membris affectis.

Strategema medicum.

CUrandos *hydrophobos* convenit jacere loco mediocriter *calido*, atque *lucido*, adhibita articulorum *defricatione*, [a] servatos etiam *insomnes* usque ad laxamentum temporale. His quoque partibus quæ rapiuntur, vel conductione vexantur, calidis atque mundis *lanis*, aut pannis prætectis, adhibendæ etiam molles *vaporationes*. In statu accessionis, dulci atque calido *oleo* clam lanis tinctis, vel foris à cubiculo infusis, tum immissis fovendæ, ne visu liquoris ægrotantes in commemorationem timoris reducantur.

127 At si aliqua fuerit *indulgentia* passionis, quæ erit apprehendenda, si etiam *febres* fuerint, ex minutione *fervoris*, si etiam non fuerint, minutione *timoris*, erunt phlebotomandi ex brachio, quo vena facilior occurrerit. Ita in fluenti sanguine avertenda sunt ægrotantium ora, atque manu excipiendus fluor, ne sonitu perculsi commoveantur.

Quando & qua cautela sit vena secanda.

Quando, & quomodo sint ungendi ægri.

In *diatrito* verò erunt primò perungendi, sed pannis oleo tinctis (eorum enim tractu latenter corpora perungentur) extergendi quoque: at [b] *alia* foventur aliis calidis atque [c] immundis consequenter pannis, vel linteolis: tunc post perunctionem *cibus* dandus tenuis, & *sorbilis*, quo latenter cum cibo etiam potus inducatur: & *panis* aqua infusus, vel *alica* ex aqua: facilè enim accipiunt.

b diatrito
c inunctis

Quando & qualis cibus dandus.

128 Sed oportet magis tempora dandi servare cibum & potum: quod fiet [d] hoc genere, ut ex obliquo fabulantes de consueta vita loquantur, *lavacra* memorando, atque *bibendi* copiam. Tunc si ægris his dictis placidi permanserint, fidenter offerimus

d hac ratione

Qua cautela potus sit offerendus.

mus *potum*, dimisſionis tempore invento. At ſi commoti, vel *irati* fuerint, audito lavacro, vel potu, erit differenda oblatio: dandus interea potus in *fictili* vaſculo, ſubtili caverna perforato, tanquam ſunt papillæ uberum, & dandus ægrotantibus, [e] præfecto *obſtaculo* oculorum, vel temporaliter clauſis feneſtris. Eſt enim omnifariam *mitigatione* paſſioni providendum, ut nulla occaſio detur excitandi furoris. Oportet denique etiam *miniſtros* aptisſimos eſſe, & primò ut ſint *taciti*, neque fabulas injicientes, ſed ejus reſpondentes dictis, & ita reſpondentes, ut cedenter, ac ſine ulla [f] conſtantia eum conſentiendo coerceant, atque ejus viſa, quæ mentis falſitate efficiuntur, eidem ſenſim diſplicere, atque incredibilia faciant. Dehinc convenit laxativis *cataplaſmatibus* thoracem curare, & à tergo inter utraſque [g] palas, quod *Græci* metaphrenum vocant. 129

Quales debeant eſſe miniſtri.

[e] prius facto

[f] reſiſtentia, obſtinatione

[g] ſcapulas

Cùm autem *ſtatum* ſumpſerit paſſio, etiam *cucurbita* apponenda iiſdem locis, cum *ſcarificatione:* tum ſpongiarum *vaporatione* utendum: quæ quidem *latenter* erunt ex oleo atque calida exprimendæ, & apponendæ, obvolutæ pannis vel linteolis, ne humoris ſenſus aut ſonitus exagitent ægrotantem. Tunc etiam *caput* detondendum, & iiſdem adjutoriis concurandum: *geſtatio* adhibenda, in lectulo ſuſpenſo, ſive portatoria ſella. At ſi paſſio perſeveraverit, iiſdem perſeverabimus adjutoriis. Illud etiam erit affectandum, ut ſi omnino *potum* recuſaverint, qualibet tamen parte quiddam liquoris aſſumant, & nulla indignatione ægrotantes afficiantur viſu perterriti. 130

Quid agendum in ſtatu morbi.

Quid, ſi æger omnino potum recuſet.

Quod ita facere poterimus, ſi calidam atque oleum *clyſtere* per podicem injiciamus, & hoc ſi fieri potuerit, diurnis diebus: parvum quidem: tunc enim poterit 131

rit

rit contineri. Nam si fuerit plurimus humor, sua redundantia ac pondere provocat excludi. Erit enim ejus continentia *utilis* ad minuendam *sitim*. Nam neque solùm *dysentericis* injectum medicamen superiora invadens sæpe stomachum atque caput vexare accipimus, siquidem eò necessariò perveniat; sed etiam calidam & oleum pervenire posse concipimus, quo partibus iisdem irrigationis præbeat laxamentum. Post injectionem denique manibus admotis, impressione moderata, ex inferioribus ad superiora ducentes, liquorem ascendere provocamus.

Clysterum utilitas.

132 Declinante passione erunt ægrotantes resumendi, sed multo tempore à *lavacro* abstinendi, atque *vino*, ne in periculum redeant. At si ex ista passione, ut sæpe contingit, [h] *satyriasis* fuerit effecta, erunt adhibenda ea quæ paulo pòst dixerimus. *Antiquorum* autem medicorum nullus istius passionis tradidit curationem. Ajunt denique [1] *Themisonem* quanquam volentem, non potuisse: siquidem ex *rabido cane* quondam fuerat vulneratus, etsi ejus curationem assumeret mente, quippe scripturus, continuò admonitus in eandem [i] laberetur. *Democritus* verò jubet *origani* decoctionem dari, atque ipsum poculum quo bibunt, in *sphæræ* rotunditatem formari.

Quid faciendum, quidque cavendum in declinatione.

[h] veretri, ut antea dixit, tentigo.

Quid alii medici de hoc morbo reliquerint.

[i] relaberetur

133 Est autem hoc genus decoctionis acerrimum, atque stomachum vexans, & incendens: in quo etiam idem sibi repugnare perspicitur. Ait enim *hydrophobiam* esse incendium nervorum. Quidam *Medici*, ut *Artorius* memorat, alios in vasculum plenum frigida miserunt, alios in *puteum* posuerunt, saccis immissos, vel inclusos, ut necessitate bibere cogerentur, alii in aquam calidam, nescii quòd *passionis*

1 *Diosc. cap.* 36. *lib.* 6. Themisonem quorundam sermonibus *ait* à cane demorsum fuisse, aliorum verò fama, in hunc furorem incidisse, quod amico aquam expavescenti inservisset, ac officium exhibuisset.

sionis curatio illa sit, non ut bibant ægrotantes, sed ut bibere velint: quod fiet cùm passio fuerit adjutoriis destructa. Multi denique etiam bibentes raptu affecti sunt graviore. Quapropter etiam toto corpore infundendos, ut putant, in aquam frigidam, magis vexabile comprobamus. Omne etenim frigus extendit tumentia. Nam propterea, ut *Artorius* dixit, 134
raptu interficiuntur. *Aristoxenus* ad [k] correptionem atque abundantiam liquoris intentus, [l] prædandum dicit potum, atque clysteribus utendum, communiter omnibus, depurgativæ vel temperativæ virtutis: sed hæc tumorem passionis intendendo geminant [m] comitantia. *Tullius Bassus* etiam sternutamentis utitur, & clysteribus, cum generaliter hæc passio mitigatione indigeat ob acutissimam celeritatem, & non, ut hic putat, *recorporativis* adjutoriis sit [n] aspergenda, quæ *Græci* metasyncritica vocant. *Niger* ejus amicus etiam album helleborum dedit. *Eudemus* autem phlebotomans, helleborum dat secunda vel tertia die, atque cucurbitas affigit usque ad partium pustulationem. *Agathinus* libro de helleboro 135
conscripto, jubet etiam dari helleborum in initio passionis. *Alii* podicem cataplasmandum jubent helleboro. *Alii* collyria ex ipso facientes quæ appellaverunt balanos, podici supponunt. Sed erunt communiter omnes *culpandi*, cum sit passio acuta atque celeris, & vehemens, ac sæpissimè continua. Quippe cum nunquam puram atque sinceram habeat dimissionem, & est *helleborum* recorporativæ virtutis, ac propterea *tardis* passionibus conveniens, quas *Græci* chronias appellant, & in earum principaliter lenimento, atque regulis ciborum ægrotante præparato, [o] quod *Græci* diætam vocant, quod utique

[k] ingurgitationem
[l] semper dandum
[m] symptomata
[n] exasperanda
Omnes eadem opera perstringuntur.
[o] quas

Gg non

non ſine tempore prolixo fieri poteſt. Sine his igi-
136 tur *nihil veneno differet helleborum* datum. Eſt etiam grave uſque ad puſtulationem corporis cucurbitas apponere. Et ſimile quiddam, tumentes oculos ligneo baculo inungere. *Quidam* caſtoreo potandos jubent *hydrophobos: alii* roſaceo oleo: *alii* diagridio, aut elaterio, aut lacte, vel pinguibus juſculis incongruè agitantes atque gravantes ægros, & non eo tempore quo permitti potuit uſus ſupradictorum, præcautionis cauſa ac effugiendæ paſſionis. *p* Nunc etiam ſi præſens indigeat congrua curatione; Clyſtere *quidam* depurgant vel temperant vim veneni, quæ ſemper poſt effectam *q* paſſionem contemnenda eſt, urgentiore cogente [1] *cœnoteta*. *r* Item nihil aliud quam potum dare quoquo modo nituntur, nunc gelu, vel *nivem* offerentes ægrotis, nunc viridem *ficum*, vel *pyrum*, aut
137 *cucumerem*, & his ſimilia. *Alii* calami perforati initium ori ægrotantis immittunt, dehinc ex alia parte per *ſ* aliam cavernam aquam infundunt. *Alii* poculo *t* lineo panno ſuperimpoſito, vel [3] beluæ pelle, potandum putant, ſcilicet [4] *ſuperſtitione* traducti, quod naturalis *anthoritas beluarum* quæ canibus eſt contraria, timorem ægrotantium ſolvat. Sed hæc quæ vulgus per experimenta probata putat, longè aliena ab arte monſtrantur. Alia quoque quæ facienda ordinaverunt, ratione rejicienda ſunt, ut ea quæ ſunt *vinoſa* ante declinationem offerenda. Item *frigida* ſunt

Helleborus in morbis acutis venenum.
Appoſita comparatio.

p ſub. cum morbus jam in ſtatu eſt, acribus hujuſmodi utuntur
q jam factam rabiem
r ſub. quidam

ſ illius
t ligneo

1 κοινότης Methodicis eſt analogia quædam, quam morbi eoſque curandi modi ad ſe invicem habent.

3 Lupi. Ad id laudat Aetius pellem Urſi, & Phocæ; ſed præcipue Hyænæ, ut legendum putem, (vel Hyænæ beluæ pelle.) Plin. cap. 30. lib. 8. ait, umbræ Hyænæ contactu obmuteſcere canes, eamque vomitum hominis imitari, ad canes ſollicitandos, quos invadat.

4 Methodici omnia ſpecifica ſemel e medicina ejiciunt, eaque ſine ratione pro ſuperſtitioſis habent: cum tamen ſæpiſſime longe ſint præferenda remediis manifeſta qualitate agentibus.

ſunt ob tumorem incongrua. Conſtringunt enim atque extendunt *ſtricturæ* difficultatem, ex qua ſine dubio *hydrophobica* paſſio confecta probatur.

CAPUT XVII.

De acuto tormento, quod Græci [a] *ileon appellant.* 138

[a] paſſionem iliacam

Morbi hujus Etymologia.

TOrmentum dictum eſt, quòd exiſtiment ægrotantes convolvi, atque torqueri ſuorum inteſtinorum [b] *vetricula:* vel quòd ſpiritus ob [c] abſtinentiam clauſus ſeſe involvens, [d] vinctiones atque tormenta efficiat, vel quod vehementia dolorum ſupra eas partes quæ patiuntur, ægrotantes arcuati convolutique plicentur. *Salimachus* autem ait quoſdam *Pythagoricos* apud *Siciliam* medicantes Græco nomine [e] *phragmon* vocare, ſiquidem obtruſis naturalibus ventris officiis fieri videatur. Item hanc paſſionem 139 tertio libro acutarum vel celerum paſſionum Aſclepiades diffinivit hoc modo: *Tormentum* eſt *contortio extenta, atque longi temporis inteſtinorum:* ſed hoc improprie dixit, quod ſit longi temporis tormentum. Eſt enim acuta atque celeris paſſio. Denique *inteſtinorum tormentum* dicimus eſſe, *contortionem* [f] *extentam, atque pernicioſam.* Sunt autem ejus antecedentes cauſæ communes, quæ etiam alias facere valent paſſiones: ſed magis *perfrictio*, *indigeſtio:* atque *cibi* gravabiles & inflabiles, vel novi: aut *venenum* potum, aut cibo datum, aut *fungi* comeſti. Sequitur 140 autem in paſſione conſtitutos ventris vehemens *inflatio* & inteſtinorum, & dolor nimius *iliorum*, atque oſſium, quæ à pube uſque ad ilia perveniunt, quæ *Græci* ephebia appellaverunt, totius quoque ven-

[b] ſinuoſos anfractus

[c] compreſſionem exitumque negatum

[d] ſpaſmodicas contractiones

[e] ſepimentum: occluſionem

Definitio Aſclepiadis.

C. Aureliani.

[f] acutam

Cauſæ antecedentes.

Signa & ſymptomata.

ventris atque superpositæ cutis *inflatio*, & membra-
næ majoris, quam *peritonæum* vocat, scilicet quæ
omnia interius tegit atque continet viscera. *Consen-
su* etiam, vesicæ, & officii ventris perfecta abstinen-
tia: *stomachi* eversio per nauseam, *salivarum* fluor,
141 *sitis* vehemens: *spiratio*[1] hirta, atque anhelatio: *ar-
ticulorum* frigidus torpor: *pulsus* densus: *singultus*:
exitus per podicem venti nihil relevantis: ac si quic-
quam per clysterem fuerit injectum, aut non admit-
titur ob nimietatem stricturæ, aut admissum retine-
tur exitu negato: aut si fuerit redditum, erit conne-
xum pinguibus ac [g] vesiculosis *. *Mulieribus* etiam ma- (g spumosis * viscosis)
tricis adductio ad superiora fit, *vomitus* quoque hu-
morum [h] pinguium, qui in ventriculo & ipsius ori- (h crassorum, viscidorum)
ficio adhærescebant contumaciter. His vero qui per- (*Prognosis.*)
niciosius atque [i] specialius jactantur, etiam *stercorum* (i exitialius)
142 vomitus fit. Tunc quoque pulsus concidit: nigrescit
corpus cum nimia linguæ asperitate: aliquando etiam,
ut *Heraclides Tarentinus* memorat, quarto libro de
internis passionibus, *intestinorum verticula* distentis
cutibus apparent, cum [k] *peritonæo* disjecto sola fue- (k peritonæi distenta tela)
rit ac superposita cutis. *Alii* vero memorant *ventum*
per podicem redditum sine odore tetro *perniciosum*
fore; at si fuerit odoris tetri, *salutem* promittere: In (*Observa*)
illis enim ob nimiam *stricturam*, tanquam liquatus
spiritus purior excluditur, in *his* autem ob quandam
laxamenti facultatem infectus exhalationibus sterco-
143 rum, excludetur. [l] Torminosa igitur ab ista passio-
ne, quam specialiter *tormentum* diximus, magnitu- (*Quomodo differat a torminibus:*)
dine differre monstramus. Hi enim levi dolore affi-
ciuntur; & ob hoc ventriculosi sive torminosi vocan- (l cæliacum affectum)
tur.

1 τὴν δασεῖαν, quæ vox significat & densam, & hirtam, non satis apte hic vertit hirtam.

tur. Item discernuntur dolore ventris. [m] *Ventriculatio* enim [2] superius magis ventre est, atque sub præcordiis, & sæpe sine intestinorum tormento. Discernitur etiam à *coli* vexatione. Est enim principaliter coli vexatio, *unius intestini* passio, atque *tarda*, quam *Græci* chroniam vocant, & diutissime perseverans. *Tormentum* autem [n] solius acutæ passionis, est omnium intestinorum vexatio. *Alii* hanc passionem *Chordapson* vocaverunt, quòd non aliter quam chordæ intestina tendantur. Nam veteres *Græci* intestina chordas vocaverunt: sed hoc quoque nomen alii commune vocabulum tormento posuerunt, ut *Hippocrates*, *Praxagoras*, *Euriphon Gnidius*. Alii differre [o] dixerunt, ut *Diocles* libro de passionibus atque causis & curationibus scripsit. Etenim *tormentum* non sine ructationibus fieri dixit, atque emisso per podicem vento, sine stercorum egestione, ventrem quoque non necessario durum fieri, & clysteris injectionem accipere, doloris etiam initium è superioribus magis accedere. In *chordapso* rejicere ægrotantes, si *mediocris* fuerit passio, humorem: si *vehemens*, stercora: & neque injectionem clysteris admittere, ventrem durum, atque extentum jugiter, in orbem tumoris sublevatum, [p] interiores intestinorum partes doloribus effici, *stomachum* quoque [q] immobilem ac fixum, vel inflexum permanere.

ab effectu cœliaco: m ἡ τῶν κοιλιακῶν διάθεσις. à colica.

144 [n] nunquam non acutus morbus

145

[o] nimirum tormentum à chordapso

[p] inferiores

[q] ob nimiam stricturam à nimis contractis fibris

146 *Curatio perficitur.*

Sed de his huic dissentire necessarium non est: oportet enim intentionem adhibere, atque intelligere, quòd sit passio stricturæ, atque acuta celeris, & vehemens. Quapropter habendi sunt ægrotantes

loco

2 Observa discerni ventriculosos à colicis. Ventriculosos Græci vocant κοιλιακούς.

loco apto: *loco* mediocriter *calido*, atque *lucido:* adhibita *re-*
quiete & ab- *quie* cum silentio, & *abstinentia* cibi usque ad pri-
stinentia. mam diatriton: prohibito quoque *somno*, donec ac-
articulorum cessio declinet. Incipiente autem eadem, *articulo-*
calefactione: *rum* adhibenda est blanda ex manibus *calefactio*, &
partes quæ doluerint, contegendæ mundis, & mol-
147 libus lanis. Apponenda etiam mediocris *vaporatio*,
vaporatione: qua mitigari dolor possit, ut sunt panni calidi, at-
que linteola, vel vesica, calida & oleo semiplena,
vel *saccelli* ex cantabro calido completi, vel polline,
vel lini semine ex aqua mulsa. Cum autem *statum*
sumpserit accessio, jubemus eos, si pati potuerint,
fomentis in jugiter *foveri* oleo dulci atque calido, scilicet usu
statu: dextero, quo [r] prærepto nuper infuso mox novum
[r] consumpto
venæsecti- superfundatur oleum. At si *dolor* coegerit, phleboto-
one: mandi erunt, scilicet ex brachio, dimissionis tem-
148 pore. Et si ante diatriton id factum fuerit, foventes
primo os, deinde colluere permittimus ex aqua ca-
lida, deinde dabimus *potum parvum*, ob mitigan-
dum. Si enim plurimum sumserint gravatis tumen-
tibus, provocabitur passionis asperitas, sicut fit cum
grave quisquam *cataplasma* apponendum putarit, ex
[f] magnæ mo- plurima, atque [f] corporosa inductura. At si in ipsa
lis diatrito fuerit adhibita *phlebotomia*, parum differen-
unctione, & tes ob resumptionem, *unctione* corpus curamus, &
tenui victu: sorbile damus quiddam, tenue, atque panem ex aqua
149 calida non quidem plurimum. Ea enim quæ ob ap-
positionem cataplasmatis exterius admoti asperantur,
magis plurimum distenduntur cibis uberioribus gra-
vata. Alternis denique diebus *cibum* dabimus, donec
in declinatio- passio declinet: dehinc *cataplasma* adhibemus ex
ne cataplas- pollinibus, & lini atque fœnugræci seminibus, ex
matis: mulso confecta, vel [t] calida & oleo, illud curantes,
[t] aqua
ut

ut calida perseverent plurimo tempore, & neque
ᵛ valida atque robusta inductione gravabilia fiant pon- *v magna copiosaque infartura*
dere. Faciunt enim ægrotis dolores augeri. Tunc
etiam *cucurbitas* apponimus, sed eas quæ sint oscu- *cucurbitis:*
lo latiore, atque labiis flexis. Lenius enim, atque 150
blando tractu arripiunt membra. Tunc etiam *scarificatione* utemur, vel in cucurbitarum vicem, ne earum pondere grave quicquam ægrotantes sentiant,
vitrea apponimus vascula, vel *testea*, quæ *Græci*
amphoras vocaverunt. Tunc *spongiis* vaporamus
expressis ex calida, & oleo, vel decoctione fœnugræci, aut lini seminis, aut agrestis malvæ, &
rursum cataplasmamus. Injicimus etiam per *clysterem* oleum calidum, vel calidam & oleum, & ex *clystere:*
supradictis decoctionibus quicquam. Est etiam con- 151
suetum nobis aquam oleo dulci, æquali modo
commixtam, cum *hibisco* coquere, donec aqua infumatur. Tunc oleum remanens concepta lenitate,
atque ʷ *pinguedine* ex radice supradicta, injicere per *w quod hodie mucilaginem dicimus*
clysterem. Nam si solum oleum fuerit cum radice hibisci non admixta aqua decoctum, necessario *nidorosum* fiet. Adhibemus etiam *encathismata* ex calida & *balneo:*
oleo, vel quarumcunque laxativarum materiarum
decoctione. Cum autem declinare passio cœperit,
etiam *embasim* adhibemus ex oleo, vel calida & oleo,
aut decoctione laxativarum materiarum, non sine
cautione. Declinanda est enim ˣ *perfrictio:* quapro- 152
pter erit facienda in calido loco, vel *balnei* [3] fornice, quem appellant ʸ * *achicholum*, sive cameram. At *x frigoris susceptio* *y aliqui Tholum, vel architholum* ** Achæi tholum*
si sensus aliquis permanens erit duritiæ, cataplasmabimus ex ordei farina, & adipe porcino recente, &
pi-

3 *Tholus*, testudo, sive camera. In thermis duplex is fuit: alter ξηρὸς, quod Seneca sudatorium vocat, Assa, Cicero. Alter quem τὸν ἔξω οἶκον, & μαλακτικὸν, Trallianus vocat, ubi ungebantur.

Emplastris: pice liquida. Tunc *cerotaria* apponemus, & malagmatum leniora, ordinantes etiam *lavacrum*, & *va-* *a quibus cavendum.* *rium cibum*, & *vinum* ultimo, præcaventes multo tempore frigida quæque, atque indigestionem, & inflabiles, vel acres, & minus digestibiles cibos.

153 *Methodus Hippocr.* Veterum autem medicorum, *Hippocrates* [4] secundo libro de *morbis*, communiter inquit refrigeranda superiora, particulariter autem adhibenda *vomifica* medicamina, & *phlebotomia* ex brachio, & capite. Tunc in vasculum aqua calida plenum deponere jubet ægrotantes: facere etiam *collyrium* decem digitorum, quem appellavit *balanum*, atque hunc summo tactu felle taurino ungendum: Tunc si nihil [z] perfecerit *clysterem* adhibendum. Vel si [a] hoc quoque minus valuerit, *folliculo* artis ærariæ immittendum inquit *ventum* per podicem, quo [b] distantia ventris atque intestinorum replicatis folliculis fiat, tunc statim adhibendum *clysterem* probat, detracto supradicto folliculo, & podicem cum *spongia* obstruendum, atque in *aquam calidam* ægrotantem deponendum. Utendum inquit primo tempore passionis *melle* decocto, atque *vino*. Secundo libro *epidemion* multum *vini* meraci, atque frigidi dari jubet, donec *somnus*, vel *dolor* fiat crurum, suspicione causarum sollicitatus: existimat enim vel constituit fieri passionem *in-*
155 *cendio* superiorum, & *frigore* inferiorum. Contrarias igitur virtute materias adhibendas judicavit, non in- *improbatur.* tuens passionem ex tumore fuisse confectam. Denique principio *vomitus*, quem adhibendum probat, asperat ejus celeritatem: siquidem disjiciendo corpora commovet. Phlebotomare autem convenit, non post

[z] profecerit
154
[a] hic
[b] distentio

4 In nostris exemplaribus quod citat ex Hippocrate, legitur libro tertio de morbis, non secundo.

post vomitum, sed *laxamenti* causa, non ut *Hippocrates* affectandum putat, ob *frigidandum* corpus. Dehinc ex brachio, non ex capite, neque simul ex multis partibus phlebotomare oportet. Etenim repentina sanguinis effusio virium defectum faciens, non sinit congruam fieri detractionem, vel quantum
magnitudini passionis est conveniens. *Collyrium* au- 156
tem felle taurino perunctum, omnifariam nocens accipimus. Etenim ob *acrimoniam* fellis atque mordicationem tumentia provocat in fervorem, & ob longitudinem digitorum decem immissum, premit eas partes quæ neque tenuem liquorem sine gravatione accipere, vel ferre valent. Nam de ærario *folliculo* quid dicere oportet, si ubi inflationis metus est, immittendum extrinsecus existimat *ventum*, atque, quod est maximi peccati, *frigidum* his partibus,
quæ etiam [c] naturali tactu prægravantur, non aliter, 157
quam si quemquam in *tetanica* passione constitutum [c] dolore ex morbo
cum sit [d] potestatis, *laxativis* curare virtutibus, eundem organis distendere contendamus. Advertendum [d] in nostra potestate
igitur, quod magis [e] roborat vexationem, vel dupli- [e] auget
cat corporis inflationem, adjiciens graviora, quod etiam per clysterem liquoribus magis prægravet corpus, et tumentia importune *vento* vexata, etiam liquoris *percussu* intemporali feriantur. Item *spongia*
apponenda quam probat, [f] extenta magis premit. [f] inflata
Utitur autem *vino*, malis quidem, sed sui similibus
consiliis. Neque enim temporaliter declinationem 158
passionis observavit. Præterea usu immodico, siqui-
dem plurimum dari jubet, & [g] intemperato, quod [g] mero, ἀκράτῳ
sæpe in sanitate constitutos alienari mente perficit. Tunc etiam incongrue, siquidem frigido. *Omne etenim frigidum tumentia auget.* Repugnanti ergo

judicio vinum dare perſpicitur, effectum ſomno atque dolori crurum aſcribens; ſomnus etenim levigata atque ſoluta paſſione efficitur: dolore autem pejorante, & aſperato tollitur. Quod ita manifeſtum eſt ut demonſtratione non indigeat.

159 *Dioclis methodus.* *Diocles* autem libro quo de paſſionibus, atque cauſis & curationibus ſcribit, *phlebotomat* in paſſione conſtitutos, atque *cataplaſmatibus* curat ex polline, quod *Græci* ὠμὴν λύσιν vocant, & adipe & vino, & fæce. Tunc *præpotat* atque *clyſterizat*, ex abrotani ſemine cum mulſo, ex aceto & ariſtolochia & cumino, & nitro, & fœniculi radice decocta ex vino, admixta aqua marina, vel paſſo, vel acriore vino, ſive lacte cum decoctione lini ſeminis, & mellis, vel ſimilibus. Quarto autem libro de curationibus, *juvenes*, inquit, atque habitudine robuſtos, & magis
160 *h* manus dextræ interiore vena
quibus dolor ad latera fertur, *phlebotomandos* probo ex *h* manu dextera interiorem venam, & ſubmittendos in *aquam calidam*, fotis ventri injicere admixto ſale *clyſterem*, & rurſum in aquam calidam deponere, & fovere. Præpotandos autem jubet etiam medicamentis, hoc eſt, *panacis* dimidia drachma, in
i &
mulſo *i* ex aceto tepido reſoluta, & *myrrhæ* obolos duos cum [5] *periſtereonis* herbæ foliis in vino albo, vel *cumino* æthiopico. Adjuvat etiam plurimos *plumbi* catapotium tranſvoratum. Impellit enim pondere, & excludit obtrudentia. Diurnis, inquit, præterea diebus ſitientibus potandum *vinum* dulce, vel *aquam* temperatam, aut *marinam* cum vino albo, aut cen-
161 tauream herbam, aut nitrum vel ejus ſpumam, ut ea
k furfuris
quæ potuerit ſolvat. Danda etiam *ſorbilia:* vel *k* *cantabri*

5 De hac herba, quam & *Alceam* vocat, videatur Plin. N. H. libr. XXVII. cap. 4.

tabri lotura cum melle: vel [l] *bromi* ſuccus: vel ptiſanæ: aut cum farina olera cocta, alia ex adipe, alia ex halica atque ſale: ſorbendum etiam & juſcellum *ſcari* piſcis, & *carabi*, & [6] *buccinarum*, & *cancrorum*. Tunc reſumptio, inquit, adhibenda. [m] Cujus quidem materies percurrit, quas ſuperfluum eſt recenſere. Etenim ex ſupradictis varia atque iners commixtio materiarum demonſtratur. Non enim ſolos oportet *juvenes* phlebotomari, ſed etiam alios in *aliis ætatibus* conſtitutos; neque ſemper è dextera manu vel interiore vena, ſed etiam ex ſiniſtra atque exteriore. Facta detractio enim tumentia relaxat. [n] Uſus atque acrimoniæ cauſa erigit in fervorem tumentia. Eſt præterea vexabilis præbibendi *medicaminis* potio. Etenim ſunt acria atque mordentia, & quæ non ſint mitigativa celeritatis, neque tumoris relaxantia. [7] *Plumbum* vero tranſvoratum premit quidem, atque impellit pondere, ſed tactu neceſſario frigidat, atque inteſtina denſitate coacta vexatione diſtendit. *Juſcella* autem in corruptione facilia, & inflantia eſſe noſcuntur. Item ptiſanæ ſuccum eadem perficere. *Vinum* quoque in augmento inimicum.

l avenæ

m nimirum nutrimenti

exagitatur.

162

n Uſus autem clyſterum acrimoniæ

163

Ut & Praxagoræ.

Praxagoras tertio libro curationum, *clyſterem* jubet adhiberi, dans medicamina *purgativæ* virtutis, atque per *vomitum* corpora deſiccare: contendit etiam potandum [o] *mulſum* ex aceto, cum pipere atque nitro, & recenti lacte cum mulſo, & aqua. Dat etiam [p] *radices* circa veſperam comedendas, prædato aut ſuperdato oleo. Utitur præterea ad podicem *collyrio*, & clyſterem injicit, atque præpotat *abſinthio* ægrotantes cum aceto, & vino ſincero, cum oleo

o omymeli

p radiculam vomitoriam, ſive raphanum

6 Concharum generis, purpura minorum, quæ petris adnaſcuntur.

7 Mirum quod plumbi venenatam fere qualitatem eſſe non ſcribat, ut quæ dyſenteriam efficiat.

q ac oleo irino: q sed vomitu utitur, donec *ſtercora* faciat evomi. Aliquos etiam poſt vomitum phlebotomat, &
164 *vento* per podicem replet, ut *Hippocrates*. Item libris de cauſis atque paſſionibus, & curationibus, *vinum* dulce dari jubet, & rurſum *Hippocratis* ordinem ſequitur, congerens omnia peccata, & nihil aliud quàm facere diruptionem inteſtinorum affectans, per acrimoniam medicamentorum id tentat, & inflabilium potionum, & injectione virtute ſimilium, quæ infeſta tenſione, ac tumore inteſtinorum aut *retenta* ruptionem perficiant, vel putredinem, aut *acervatim excluſa*, alio genere interfectionem faciant. Item *omne ſtercus per vomitum emiſſum* r *tumoris inteſtinorum eſt argumentum*. Non enim ſine tumore nimio hoc
165 perfici poteſt. Nam ex inteſtinis expreſſum per ventrem tranſiens, ſtomachoque incidens ſtercus per eam partem excutitur, quo probatur magnificam mortem *Praxagoras* magis quam curationem voluiſſe ſcribere. ſ Quibuſdam etiam *manibus* premens inteſtina, magna quaſſatione vexavit, t quibus *inteſtinum*, quod *Græci* τυφλὸν ἔντερον appellant, in t *folliculum* fuerat lapſum, plurimis ſtercoribus confertum. Item confectis quibuſdam ſupradictis adjutoriis *dividendum ventrem* probat pubetenus: dividendum etiam *inteſtinum rectum*, atque detracto *ſtercore* conſuendum dicit, in protervam veniens *chirurgiam*. Oportebat enim, ſi ad hoc accedendum neceſſitas imperabat, enterocelicorum approbare curationem.

r phlegmones

ſ Quoſdam

t ſcrotum

Audaciſſima chirurgia.

166 Temere *Eraſiſtratus* ſecundo libro de *ventre* ſcribens, culpans copiam atque acrimoniam clyſterum, ab antiquis ordinatam, ipſe quoque utitur *clyſtere*, ex

Quod in aliis reprobat Eraſiſtratus, ipſe facit.

8 Nam ea volvuli ſæpe cauſſa eſt, quemadmodum in multis accidiſſe vidi.

ex *nitro* atque *sale*. Injiciendum etiam probat acre *collyrium*, & similibus utitur cataplasmatibus, hoc est, ὠμῇ λύσει cum myrto, vino, ficu, & chamelæa, & abstinet à *cibo* usque ad passionis declinationem. Tunc dat *mulsum* tepidum, dehinc sorbilem *ptisanæ* succum. Sed hic aliorum accusationi jungendus est, etenim culpans tanquam nocivam acrimoniam injectionum, non [v] custodit earum vexationem: quin *v vitat*
etiam ex *cataplasmatibus* constringens atque densans tumentia, gravius ægrotantes affecit. Est etiam qui- 167
busdam usque ad passionis declinationem abstinentia vexabilis. Hic autem jam declinante passione, mulsum dandum probat, quod ante declinationem fuerat ordinandum. *Herophylus* de his nihil loquutus est.

Asclepiades tertio libro *celerum*, vel acutarum passionum, aliqua gratissimè, aliqua valentes ordinavit, in quibus est etiam inhibitio *vaporationum* ex aqua calida, tanquam facilè frigentium: sed fricandas inquit partes, quæ patiuntur, oleo, plurimo tempore, atque operosè, quantum loca ipsa pati poterint; fugienda inquit etiam declinationis tempore *lavacra*, non [w] conjiciens [x] quoniam *usum* vaporationum, non *genus* damnavit. Potest enim quis- 168
que etiam in alia vaporationum specie perfrigescere, nisi dextro usu fuerint adhibitæ. *Defricatio* autem, adjutorium est chronicæ passionis, non acutæ, vel celeris, sed magis, si, ut jubet, operantius fuerit adhibita, atque multo tempore. Si igitur vera intentione loquamur, neque sibi hæc quæ ordinavit conveniunt. Ait enim debere *fricationem* adhiberi multo tempore, vel quantum ipsæ partes patiuntur, cùm neque tumentia ex initio fricationem fieri admittant, quippe cùm neque cataplasmata gravia valeant sustinere.

Asclepiades sibi parum constat.

w animadvertens
x quod

Frictiones non acutis, sed chronicis morbis conveniunt.

nere. [9] *Lavacra* in declinatione adjuvant passionis
169 solutionem. Utitur etiam *embasi* ex oleo adhibita, & tempus non finit adjutoriis. *Serapion* verò, qui tertio libro curationum, alia similia *Erasistrato* ordinavit, denique ejus accusationi jungendus est. Utitur etiam catapotio ex *plumbi* ramento, & [10] *cocco cnidio*, & *sale*, & *elaterio*, & *resina*, & *castoreo*, & *diagridio*, quorum singula accerrimæ esse virtutis probantur: atque percutientia, & neque celeritati passionum, neque tumori congrua.

Serapion idem fere sentit cum Erasistr.

Heraclides autem *Tarentinus* libro quarto internarum curationum, [y] existimabiles constituens suspiciones, aliter inquit curandos [z] *tumore* affectos, aliter eos qui [11] crassioribus intestinis laborant, & ster-
170 coribus opprimuntur. Utitur autem per diem, & noctem *cerotariis* ex cera, & resina, & irino oleo, vel cyprino oleo, aut anethino: miscet etiam ὠμῇ λύσει panacem tritum, & chamæpityn cum absinthio & cyprino oleo. Scribit præterea *potiones*, quibus inquit præpotandos ægrotantes, ex aniso, castoreo, nitro, hyssopo, calaminthe, [a] mulso ex aceto. *Clysterem* etiam adhibet admixto absinthio, vel centaureo, aut cucumeris agrestis radice. Dat etiam mulsum ex aceto, & purgativum potandum medicamen,
171 ex *diagridio*. Alia quoque virtutum millia conscribit purgativorum medicaminum, quæ præbenda jubet, non aliter quam cætera acriora medicamina, & nullam curam adhibet mitigationis laxativæ, respiciens quâ possit tumor mitigari. Sed ait communiter omnibus

Heraclidis method. cum præcedentibus fere convenit.

y probabiles opiniones.

z nimirum inflammatorio

a oxymeli

9 Balnea Methodici, & quidem optimo consilio, in morborum declinationibus demum in usum vocabant, ad morbosas reliquias, fibris nimirum relaxatis, facilius expellendas.

10 Botanici peritiores coccum cnidium esse fructum chamelææ vel thymelææ admodum probabiliter credunt.

11 per quorum intestina crassiora stercus descendere non potest.

mnibus aliarum sectarum principibus, quomodo intestina tumore densata, atque contenta plurima materia, & acerrima, & [b] vulnerabili, ut illi probant, onerata, interfectionem faciunt ægrotantis. Denique si forte quisquam *iliacam* evaserit passionem, necessariò ex supradictis *dysentericus* fiet.

b rodente, lancinante

172 Item *Thessalus* primo libro de regulis, quas *Græci* diætas vocant: alia quidem ut *methodicus* scripsit, alia culpabiliter, adjiciens quòd exiguum potum dare debeamus, siquidem ad loca patientia descendat: quod contra *sectæ* disciplinam videtur sensisse, & contra seipsum [c] inconsequenter fuisse commotus, siquidem pro patientibus locis velit esse mutabilem curationem. Secundo libro quem *comparationem* appellavit, contradicens *Erasistrato*, hæc eadem ait, apertissimè discordantia veris sermonibus.

Thessali curandi modus:

c sine ratione

173 Non enim pro differentia partium mutatur liquidorum quantitas, sed ob stricturam, vel solutionem. Inconsequenter igitur is in *iliacis*, patientis loci causa, potus quantitatem minuendam existimat. Erat enim promptè dicendum, atque demonstrandum, quomodo consideratione acutæ atque celeris passionis minuenda fuit potus quantitas. Quidam nostri scriptores *Themisonis* sectatores, *cuminum* oleo decoxerunt ob adhibendum fotum, aut tritum lanis asperserunt. *Alii* oleo rutam decoquentes, injiciunt per *clysterem*, & jubent vaporari ex *cineribus:*

& aliorum quorundam Methodicorum.

174 [d] mixtos etenim oleo, vel quodam laxativo liquori, ex decoctione congruarum materiarum [e] præfecto, in vasculo duobus digitis alto, atque ambitu simili loci patientis [f] mittendos, suppositis carbonibus, non flammosis, donec liquor insumatur. Tunc circumtento linteolis vasculo, atque parum refricto, convertendos in linteola, ac

d cineres, sub,

e ante præparato

f sub. jubent

g effundendos

ac [g] refundendos cineres, colligatòque vasculo fundo tenus, & constricto linteo fortiori, patientia vaporare loca. Equidem verè obtunditur admixtione olei & aquæ, cumini vel cinerum asperitas, sed est melius ex initio usque ad finem, recta intentione, congrua passionibus adhibere.

CAPUT XVII.

175 *De Satyriasi.*

Satyriasis definitio. *a i. rigida veretri* *Etymologia.*

Satyriasis est *vehemens veneris appetentia, cum* [a] *tensione ob ægram corporis passionem.* Vocatur autem, ut quidam volunt, translativè à similitudine *satyrorum*, quos, ut vulgus loquitur, sive fabula fingit, vinolentos, atque in usum veneris pronos dæmones accipimus: vel, ut alii dicunt, ab herbæ virtute, quam *satyrion* vocant. Hanc enim accipientes in venerem provocantur, cum *tentigine* genitalium partium. Sed antecedentes istius passionis *causæ* sunt epota medicamina, ob usum [1] venereum ex-

Causæ.

176 citandum, quæ *satyrica*, vel ἐντατικὰ vocant: quæ sunt acria, atque incentiva, & nervis improba. Item immodicus atque intemporalis *usus veneris.* Est autem communis passio viris atque fœminis, quæ solet accidere ætatibus mediis, atque juventuti. Hortatur etenim in usum venereum provocans ætatis vigor. Sequitur autem ægrotantes vehemens genitalium *tentigo*, cum *dolore*, atque *incendio*, cum quodam *pruritu* immodico in veneream libidinem cogente: *mentis* alienatio: *pulsus* densitas: *anhelatio* crebra atque creberrima: [b] desponsio: vigiliæ: hallucinatio: sitis: cibi fastidium, & difficilis *urinæ* egestio,

Subjectum. *Symptomata.* *b desperatio*

1 ut sumptis cantharidibus sæpius accidit.

gestio, ita ut plerunque stercorum abstentio fiat: quibusdam etiam febres. Omnibus tamen in ultimo[2] *conductio nervorum* fit, quam *Græci* spasmon vocaverunt, & involuntarius *seminis* jactus. Initio autem se leviter putant relevatos ex *usu venereo*, atque seminis jactu, sed paulo pòst vehementer extenduntur. Nocentur enim atque vexantur hoc usu, quanquam parvi temporis relevationem falsam sentire videantur, non aliter quàm si *scabiosi* pruritu affecti, vel *lippientes*, manuum contactum affectare frequentent, quod *Græci*[3] χειραψίαν vocaverunt. Declinante passione omnia supradicta minuentur, quæ *Græci* symptomata vocaverunt, nos accidentia passionis. Hæc omnia etiam *mulieribus* passione affectis, sed plus in ipsis prævalet *prurigo* ob naturam. Indecenter enim ipsa in [c] *loca* manus mittunt, prurientibus verendis, atque omnes ingredientes [4] appetunt, & suæ libidini servire supplices cogunt. Differt autem à satyriasi *gonorrhœa*, quam nos seminis lapsum vocamus, siquidem sine tensione veretri fit seminis involuntaria atque jugis elapsio. Dehinc quòd *satyriasis* tarda non sit, quam *Græci* chroniam vocant, ac simile quiddam habeat passioni, quæ à *Græcis* est appellata *priapismos*. Ejus memor est in libro signorum *Demetrius Attaleus*, dicens quòd hoc in quodam viderit sene, atque in seipsum [d] manu operante, nec quicquam tamen potuisse peragere: *tensionem* autem

177

Coitus magis nocet quam prodest.

similitudo.

178

c pudenda

Quomodo differat satyriasis à Gonorrhœa.

179

Historia ex Demetrio Attaleo.

d masturprante

Ii fuisse

2 C. Aurelianus toto hoc capite duos diversissimos affectus confundit; alter enim, qui hujus classis est, revera est convulsivus, coitusque adeo nocet, ut ægrum interimere queat: alter μανία ἐρωτικὴ dictus, est morbus chronicus, ex seminis nimia acrimonia ortus, cujus optimum remedium, modo mens loco nimis mota non fuerit, est validissimus coitus.

3 Hanc χειραψίαν noster infra Chron. lib. 1. cap. 4. vocat manutigium.

4 Hoc symptoma ut & præcedens est *Furoris uterini*, qui ab hac passione, quam Cælius hic describit, quæque viris fere propria est, plurimum differt.

fuisse *veretri* nimiam, cum *parvo dolore*, ut cornu putaretur, & ita perseverasse multis mensibus, nulli quoque adjutorio medicinali cessisse, sed tardo atque longo tempore requievisse. Quo fit, ut sit *priapismus* discernendus à *satyriasi*. Siquidem illa celer sit, nec tardet in corpore: ac fiat sanè [e] contractu nervorum, & stimuloso desiderio in veneream voluptatem. Est autem passio *stricturæ* & *celeris* atque *vehemens*. Patitur enim tota *nervositas*, quod est conjiciendum ex mentis alienatione, & contractu membrorum: sed plus atque præstantius pati *seminales vias* accipimus, quas *Græci* spermaticos poros appellant: pati etiam eas partes gravius, quarum congressione usus venereus celebratur.

[e] id est convulsione, ut paulo post.

180 *Satyriasis qualitas & pars affecta.*

Curatio in principio:

Curantes igitur, jacere facimus ægrotantes *loco calido*, atque vigilanter *silere* jubemus, *lanis* limpidis eorum clunes, atque pubetenus, quod *Græci* ἦτρον appellant, cum inguinibus & ipso veretro contegentes, prohibentes etiam hominum ingressum, & magis *juvenum fœminarum*, atque puero-
181 rum. Pulchritudo enim ingredientium admonitione quadam provocat ægrotantes: quippe cum etiam sani sæpe talibus usi statim in veneream veniant voluptatem, provocati partium effecta tentigine. *Initio* itaque accessionum convenit nos eorum articulos manibus apprehensos continere, & ipsorum manus à locis patientibus arcere. Cum statum sumpserit accessio, ex dulci atque calido *oleo* lanas expressas, vel decoctione *fœnugræci*, aut *lini* seminis, vel *hibisci* apponere. In *dimissione* vero ob vehementiam etiam *phlebotomiam* adhibere, cogentibus rebus, *intra* dia-
182 triton: permittentibus autem, in ipsa diatrito. Intelligimus sane dimissionem, si etiam *febres* affuerint,

in statu;

in dimissione.

rint, ex earum *f* indulgentia. Necesse est enim quan- *f remissione ac imminutione.*
do passio asperatur, tunc etiam febres extendi: &
cum rursum fuerit remissa, febres quoque levigari.
At si febres non fuerint, ex cæteris accidentibus,
quæ *Græci* symptomata vocant, cum ea indulgen-
tiora viderimus, ut *ruborem*, *fervorem*, *pruritum*,
vel in usum venereum cupiditatem, aut genitalium
tentiginem, vel his similia. Post phlebotomiam cor- *Quis cibus dandus.*
pus perungemus, atque ora lavantes, cibum damus
halicam ex melle, vel *panem* lotum ex aqua, & *ova*
sorbilia. Aliis autem diebus eas partes quas lana texe- 183
ramus *cataplasmate* curamus, ex fœnugræci atque *Quid porro fieri oporteat.*
lini seminibus, aut pollinibus aqua resolutis, quod
Græci ὠμὴν λύσιν vocat, aut aqua & melle. Tunc etiam
cucurbitas apponemus: sed in accessionis statu *leves*:
in dimissione autem cum *scarificatione*, clunibus,
atque pube tenus, perrasis *g* capillis. Apponimus *g pube*
etiam *sanguisugas*, & spongiarum *vaporatione* uti-
mur, præcoctis in aqua quibusdam laxativis. Adhi-
bentes etiam *clysterem* ex oleo calido, aut calida &
oleo, tunc rursum cataplasmantes ante cibum. Præ- 184
terea etiam *h* *encathismatibus* utimur, nunc ex oleo *h balneis*
confectis, vel ex calida & oleo, nunc ex decoctio-
nibus mitigantibus & laxativis. In *mulieribus* au-
tem etiam *pessulum* oleo calido infundentes, sensim
cum *i* sexualibus manibus in muliebre verendum mitti *i fœminæ alterius*
jubemus. Externas vero partes per latitudinem lanis
contegimus vel cataplasmamus, & utrique *k* fibræ cu- *k pudendi alis*
curbitas infigimus. Declinante passione, *gestationem* *Quid sit agendum in declinatione.*
adhibemus, & in oleum vel calidam ægros infundi-
mus, scilicet *embasim* facientes. Tunc etiam *lava-* 185
crum adhibemus, atque melioribus succis, & *variis*
cibis nutrimus, fugientes acriora, pulmentum atque

vinum, multo tempore. *Cerotaria* etiam patientibus partibus apponimus. *Mulieribus* vero liquidiora facientes [l] acrium vice utimur. Adhibentes etiam æque ex adipibus, atque medulla, & meliloto, vel his similibus *pessaria*, de quibus latius in libris quos sumus de mulieribus scripturi, docebimus. Aliorum autem medicorum, excepto *Themisone*, nullus hanc passionem conscribit, cum non solum raro, verum etiam coacervatim, sæpissime invasisse videatur.

l clysteris vice injicimus.

186 *In Creta satyriasis frequens, & unde.*

Memorat denique *Themison*, apud Cretam multos *satyriasi* interfectos, quod quidem, quantum creditur, factum est ignorantia ciborum, quod frequenter ac plurimam manderent *satyrion* herbam. Ait præterea apud *Mediolanum* juvenem fœminam, atque aliàs [m] decentem, nuptam cuidam nobili, se vidisse *satyriasi* interfectam. Ponit etiam ejus passionis curationem secundo lib. epistolarum, ad *Asilium* scribens, imperans *phlebotomiam*, atque *fomentationes*, & *cataplasmata* frigidæ virtutis adhibenda, quibus possit extingui veneris appetentia: dans etiam *potum frigidum*: quæ omnia sunt inconsequentia, atque incongrua. Siquidem pugnent phlebotomiæ laxamento, ex quo indulgentia corporis fit, & est cataplasmatibus, & fomentis ex frigido potu effecta constrictio, atque condensatio, ut supra diximus, contraria: quippe cum *appetentia* ac delectatio concubitus accidens sit verendorum partibus ob tumorem, sicut etiam *mentis alienatio* membranis cerebri tumentibus, quo fit ut ex frigidis atque constrictivis rebus augeatur etiam, vel geminetur veneris cupiditas.

m pudicam, modestam

187 *Themisonis Consilium sibi repugnans.*

C A-

CAPUT XIX.

De Cholericis. 188

CHolericam paſſionem ajunt aliqui nominatam à *fluore* *Unde dicta*
fellis, per os atque ventrem effecto, veluti felli- *ſit cholera.*
fluam paſſionem. Nam χολὴν fel appellant, [1] ῥοιὰν fluo-
rem: *alii* à multitudine fluentium humorum qui ſunt
ſimiles felli. Non enim inquiunt eſſe fella, ſed eſſe
liquida in eundem colorem tranſeuntia: ſed hoc dif-
fert nihil. Non eſt enim neceſſarium de *etymologia*
certare paſſionis. *Aſclepiades* libro de finibus hanc *Aſclepiadis*
diffinitionem paſſionis dedit: *Cholera*, inquit, eſt *definitio.*
humoris fluor, celer ac parvi temporis, [a] *ventris at-* [a] ventriculi
que inteſtinorum, ex concurſu ſive obtruſione cor-
puſculorum, atque ut ſæpe contigit, ex indigeſtione
initium ſumens. Hanc quoque diffinitionem qui- 189
dam [b] differentes ajunt, humoris fluorem dictum, [b] explicantes
ſiquidem hæc ſit generaliter *cholera:* parvi etiam tem-
poris, adjectum, ad diſcretionem *cæliacorum:* ſiqui-
dem etiam ipſis fluor eſt humoris, ſed longo fre-
quentius tempore: concurſu autem corpuſculorum,
ſiquidem etiam [2] *navigantium* quidam humoris fluxu
afficiantur, nec tamen ex corpuſculorum concurſu.
Adjectum etiam frequenter ex *indigeſtione* hoc fieri,
ſiquidem ex aliis quoque cauſis fiat cholerica paſſio.
Aliqui noſtrorum tradiderunt eandem diffinitio-
nem, ſolum concurſum corpuſculorum detrahentes,
atque viarum raritatem adjicientes. Nos autem ſuper- 190
fluum fuiſſe cauſas paſſionis dicere judicamus, cum *ſuperflua.*
ſit neceſſarium id quod ex cauſis conficitur, edocere.

1 Potius ῥοὴν, nam ῥοιὰ non niſi in compoſitis, ut διάῤῥοια, γονόῤῥοια &c. uſurpatur.

2 Cum primum navigare incipiunt, maris jactatione ac fluctuatione.

Multò autem ac magis superfluum dicimus, etiam causas antecedentes diffinitionibus adjungi, quippe cum nec sola cholerica passio ex indigestione fiat, neque sola indigestio hanc faciat passionem, sed etiam aliæ causæ speciales, atque contrariæ virtutis, quarum nihil ex ista diffinitione monstratur. Dehinc *rheumatismus* sive humoris fluor, non solum ventris

191 atque intestinorum est, sed etiam stomachi. Quapropter, ut *Soranus* ait, *Cholerica passio est solutio stomachi, ac ventris, & intestinorum cum celerrimo periculo.* Sed antecedentes causas ejus passionis dicimus, *vinolentiam*, vel *malum medicamen* potum, aut [c] *aquarum calidarum* potationem, vel *jactationem maritimam* primæ navigationis, quæ commoveat insuetos: sed vehementius hoc facere dicimur ubi continuamus *indigestionem* ob plurimam sumptionem cibi, aut insueti, aut curiosè conditi: quorum sane intellectus aptus rationi est ob causarum scientiam, inutilis vero nec necessarius curationi, vel naturæ. Huic passioni similis ac vicina est *diarrhœa*,

Cœlii definitio ex mente Sorani.

Causæ antecedentes.

[c] ut sulphurosæ, nitrosæ, &c.

192 atque *stomachi resolutio.* Sed diarrhœam *Asclepiadis* sectatores discernunt. In *cholericis* ajunt ventris & stomachi rheumatismum, hoc est humoris fluorem, in *diarrhœa* vero ultimarum partium profluvium. Nos vero dicimus in *stomachi solutione* solum vomitum frequentare, & neque simul ventris fluorem: qui sit [d] fuerit rursum vomitu non [e] attestante, solius ventris significat solutionem, & appellabitur *diarrhœa:* in cholerica vero passione utrunque concurrit, hoc est vomitus atque ventris fluor, cum aliis quibusdam accidentibus signis, quæ post memorabimus. Item *indigestionem* ajunt [f] genere differre: sed *Asclepiadis* sectatores magnitudine inquiunt, siquidem *parvus* in

Morbi vicini quomodo a cholera distinguantur

[d] adfuerit
[e] præsente

[f] & pro ea differentia nunc Diarrhœam, nunc choleram excitare

Diar-

Diarrhœa fiat ex indigestione corpusculorum concursus, sive obtrusio, *major* autem in *cholericis:* tempore etiam differre inquiunt: siquidem præce- 193
dat indigestio choleram: sed horum prompta atque facilis est discretio. Etenim *indigestio* conficitur ex corruptione ciborum, etiam si quis neque vomat, neque humoris fluorem sustineat, quem *Græci* rheumatismum appellant, per ventrem effectum. *Cholera* autem ex vomitu atque ventris fluore turbatio est, etiam si cibus non fuerit corruptus: Nam & ex aliis antecedentibus causis advenire, intelligi potest.

CAPUT XX.

Quæ sequuntur eos qui cholerica passione afficiuntur. 194

Signa Choleræ futuræ:

PRæcedit frequenter cholericos *stomachi gravedo* atque *tensio: anxietas: jactatio: vigiliæ: tormentum intestinorum* cum sonitu, quem *Græci* borborismon vocant. *Ventris dolor:* atque per podicem *venti fluor* nihil relevans: *ructationes* fumosæ: *nausea:* salivarum fluor: *gravedo* thoracis cum membrorum [a] defectu: surgente passione *jugis vomitus*, & primo corrupti cibi, sicut frequenter occurrit, & humoris atque fellis flavidi: dehinc vitellis ovorum similis: tunc [b] prasii, atque æruginosi: ultimo etiam nigri: 195
ventris quoque *turbatio* cum dolore: & *egestio* vomitorum similis, hoc est spumosa, & acerrima, cum frequenti [c] delectatione vomendi. Crescente passione *aquati* atque tenuis liquoris fit *egestio*, & aliquando similis *loturæ carnis.* Feruntur etiam cum his humoribus plerunque *subalbida* [d] *desputa:* sequitur etiam densitas *pulsus*, & *articulorum* frigus, atque *vul-*

[a] lassitudine *præsentis:*

[b] Prassini. i. Porracei

[c] irritatione *in pejus vergentis;*

[d] pituitosa ramenta

vultus nigrore fuscatus: *ardor*, atque sitis insatiabilis: *spiratio* celerrima: & *contractio* vel conductio membrorum, cum nervorum tensione, ac surarum & brachiorum. *Præcordiorum* etiam ad superiora raptus, cum dolore iliaco simili: aliquando etiam *egestio ventris sanguinolenta*, *vultus* in maciem atque
196 tenuitatem deducti: *oculi* rubri: & in ultimo *singultus*. Ista denique acuta atque celerrima passio esse à veteribus memoratur, ut nunquam in secundum ve-
in melius mutatæ. niat diem. At si in meliorem partem vergere cœperit, ut levior fiat, *articulorum* atque corporis *fri-*
e diminutum *gus* e infractum mitescit: & *pulsus* assurgens manifestior fit; ex altioribus ad superficiem veniens: parvæ etiam, atque intervallis longioribus *egestiones*
f paroxysmos particulares fiunt: & paulatim relevatior æger efficitur. f *Accessiones* autem apprehendimus ex his, quæ sunt passioni consequentia. Cum enim anxietas atque jactatio, confluentibus ad stomachum liquidis, & contractio articulorum occurrerit, accessionem præsen-
197 tem dicimus. At si post vomitum minus sibi æger g cœ-
g minus anxius fit perit displicere, stomachi occurrerit relevatio, & mitigata ventris mordicatione, cuncta minui adversa
Cujus generis morbus sit cholera. cœperint, dimissionem pronuntiamus. *Generaliter* autem passio est *vehemens*, atque *acuta*, vel celeris, & *aliquando* solius solutionis, *aliquando* adjuncta ex aliqua parte strictura, ut dolores ostendunt stomachi, atque ventris, & intestinorum, & articulo-
Quid maxime in ea patiatur. rum contractio. Magis autem patiuntur in ista passione *stomachus*, *& venter*, *& intestina*: cætera vero membra omnia corporis consentiunt.

C A-

CAPUT XXI.

Quomodo curandi sunt cholerici. 198

Cholericos oportet primo similiter ut *cardiacos* lo- *Methodus curandi Caeliana.*
cari, atque ut [a] *indigestos*, vel qui cibos [b] exclu-
dunt: *potum* dari decet tepidæ, ut quod immutatum [a] qui cruditate ventriculi laborant.
corruptione videtur, tanquam veneni materia per
vomitum depurgetur. At si hæc corrupta excludi de- [b] vomitu rejiciunt
sierint, erunt ægrotantes servandi in eodem [c] sche- [c] i. quieti
mate. Provocabiles sunt enim liquidorum fluxioni-
bus motus. Convenit etiam *articulorum* levis atque
impressa *defricatio* cum quadam perseverabili tenaci-
tate: tum etiam eorum *ligatio*, quæ cum fuerit [d] den- [d] arcta
sa, [e] phthisicum consentire stomachum cogat. Sed 199
ne ex his *ligamentis* superiora torpescant, erunt sæpius [e] tabidum, fluxum
commutandæ ligationes. Tunc *stomacho* atque ori
ventris *spongiæ* admovendæ jugiter ex aqua frigida ex-
pressæ, dehinc etiam ex *posca*, atque iisdem *facies*
detergenda, quò [f] defectione submota in resumptio- [f] animi deliquio
nem veniant ægrotantes. Utemur etiam *odoramentis*,
sicut in cardiacis ordinavimus, atque *flabris*, & *ca-
taplasmatibus* frigidæ virtutis, secundum thoracem
ac ventrem. Sed ut non sæpius hæc mutare coga-
mur, neque contrario, permanendo calida effician- 200
tur, spongiis frigida expressis atque superpositis ea
frigidamus, ut non [g] sæpius virtute constrictiva, ve- [g] tantum
rum etiam frigido tactu fluorem constringant. At si
dolor, vel intestinorum *tormenta*, plurimum coege-
rint, pro frigidis spongiis aliqua [h] temperantia ad- [h] dolorem mitigantia
movemus: tum tectione mundarum lanarum, vel
olei dulcis, atque calidæ infusionibus utemur. Simi-

i spasmos, convulsiones k cooperimus, deligamus

liter etiam propter [i] *contractiones*, articulos lana circuntegimus, & pannis calidis [k] colligamus. Insigimus præterea *cucurbitas leves*, quas *Græci* κούφας vocant, scilicet sine scarificatione. Has frequenter de-
201 trahimus, atque differentibus locis insigimus, quo latenter ac sensim etiam *strictura*, quæ irruerat, resolvatur. At si dolores coegerint, & plus urgere *vomitum* viderimus, solutione obtinente, ita cucurbitas insigemus, ut in cardiacis memoravimus, hoc est, *constrictivas* ori ventris, atque subsequentibus partibus. Aliquando etiam à *tergo* per intervalla dimissionis adhibemus. Præterea *aquam frigidam* sorbendam damus, per intervalla quidem. At si vehementius *vires* amputari, ac *solutionem* crescere viderimus, præcuratis ægris, ut in *cardiacis* docuimus, *cibum* damus dimissionis tempore, non expectata pri-
202 ma *diatrito*, defectionis coacti periculis. Dabimus igitur *panem ex aqua frigida*, diligenter prælotum: *halicam*, vel *oryzam* ex aqua, vel posca: aut *ova* ἁπαλά, aceto prius infusa, & *pulticulam* sicciorem. At si accepta rejecerint, paululum requiescentes, post intervallum rursum cibo nutrimus. Tunc, si res coegerit, etiam *tertio* id facimus, vel *quarto:* & ob retinendum cibum *cucurbitam* latioris osculi unam vel secundam plurima cum flamma insigimus *ori ventris*, infra costarum finem eodem tempore
203 quo cibum damus. Tunc post ejus sumptionem idem facimus, quo constrictione atque raptu corporis, ad inferiora venire, & illic permanere cogantur accepta. Oportet præterea *adjutoriorum* mediocritatem [l] intueri. Nam plurimo atque jugi cibo oppressione præfocati sæpe sunt ægrotantes. At si distantia temporis longiore fuerit vomitus intercapedinatus, & ven-

Cucurbitarum usus pro retinendo cibo.

l observare

ventris effusio iisdem dilationibus [m] dirarata, tunc, ut in declinatione totius passionis, ob appetentiæ destructionem dabimus quicquam pomorum, ut *pyra*, vel *mala cydonia*, aut *sorba*, aut *mali punici* grana, aut damascena, vel recentium uvarum [n] palealium, *intybi* thyrsum, atque volantium pectora, sed non pinguium, ut *perdicis*, vel [o] *phassæ*, vel similium, in posca decoctorum vel assorum cum aspergine corticis mali punici, in pulverem comminuti. Dehinc è *cellario* quod *Græci* apotamiam vocant, *colymbadas olivas* fractas. At si sufficienter ægrotantium surrexerint vires, dabimus etiam *panem ex vino mediocriter austero*, aqua frigida temperato. Dehinc etiam bibendum dabimus ex ipso mixtum *potum*, sed eo tempore quo cibum dabimus: multum enim bibere prohibemus: siquidem sitis siccare valeat humecta. At si *febres* fuerint consequutæ, & vires ægrotantis permiserint, abstinentiam cibi adhibemus una die: si autem hoc ferre non potuerint, dabimus cibum dimissionis tempore: sin verò febres non coegerint, & passionem cessasse viderimus, non sine cautione ac *diligenti cura* resumimus ægrotantem paulatim, atque modicis adjectionibus *potus*, vel *ciborum*, præcaventes superfluos cibos, ne in commemorationem passio reducatur. Resumptis igitur viribus, etiam *lavacrum* adhibemus. Hæc est *secundum nos cholericorum cura*.

204 205

Veterum autem medicorum sententiæ variant. 206
Hippocrates fel quoddam appellans [p] *choleurecam* nominavit, atque iliacæ passionis esse particulam sive concursum constituit. Ille denique ejus *curationem*, neque memorare dignum arbitratus est, sed quinto libro *epidemion* cholericorum signa tradens,

Veterum quorundam Medicorum.

[m] rarius incitata

[n] in palea reconditarum, & asservatarum

[o] phasianæ avis

[p] cholericam ægritudinem

[1] *helleboro* dicit utendum cum lenticula, ac singularem succum lenticulæ bibendum: Tunc inquit *vomitum* provocandum esse, quod est non aliter *contrarium*, quàm si quis *fluore sanguinis* pereuntem, vel *diaphoresi* dissolutum phlebotomare, vel ita ut *cardiacum* sudore defluentem calido lavacro, vel sudoriferis vaporibus
207 velit adjuvare. Quod id ipsum quod passio nititur, adjutorium quoque fieri vehementius cogat. Etenim [q] in *helleboris* vomitus factus, etiam his qui nulla solutione afficiuntur cholericæ passionis, periculum solet fieri, & magis, cum non præparatis corporibus adhibetur. At si quisquam [2] *Hippocratem* defendens dixerit, ab eo non datum, sed memoratum, quod quidam *cholericus* acceperit, vel sibi ipse dederit, frigida utitur defensione. Ait enim *Hippocrates* profuisse datum: quod si displiceret, culpare debue-
208 rat. Item *Diocles* libro quo de passionibus atque earum causis, & curationibus scripsit, *frigerandos* inquit *cholericos*, & donec depurgentur, nihil eis accipiendum: sed tunc cum tempus visum fuerit, dandam *frigidam* & in vomitum provocandos: *balanos* etiam per podicem indendos. At si *hyems* fuerit, calida aqua utendum: tum nigrum dandum vinum cum polenta, atque provocato somno, quiescendum: *singultui* vero absinthium dicit convenire, & ad [r] *solutionem* bubulum vel caprinum lac, dimidiæ heminæ quantitate, cum papaveris albi succi cyatho dimi-
209 dio, & mali punici succo. Scribit etiam aliud curationis genus, quo memorat cumino quoque atque sale & origano, & his similibus potis utendum. *Cul-*

pan-

q ex Helleboro

r *sub.* cohibendam

1 De Atheniensi quodam, cholera correpto, id scripsit Hippocr.

2 Verba hæc sunt Hippocratis. Hic Veratrum in lentium succo bibit: & alterum lentium succum insuper bibit, quantum potuit: & postea vomuit: coactaque sunt & adstricta ipsi ambo (nempe vomitus, & alvi profusio) &c.

pandus igitur primum est, quòd calidum potum dari
jubeat *cholericis* cùm tempus hyemis intuetur, &
non passionis considerat vires, neque conjicit quòd
calidum quicquid est, laxando provocet vomitum.
Addidit etiam nihil dandum, donec ægrotantes de-
purgentur, & non docuit tempus cibi offerendi, ne-
que demonstravit quando post depurgationem cor-
ruptorum, dimissionis tempore erunt ægrotantes nu-
triendi: denique tempus vini dandi non memoravit.
Item *absinthium* est acerrimæ virtutis, & propterea
incongruè atque imperitè singultientibus ordina-
tum. Est enim ex tumore stomachi veniens singul- 210
tus. *Lac* etiam in ejusmodi passionibus facilius aces-
cit, & effusionem ventris provocatam extendit. *Cu-
minum* quoque & *origanum* acerrimæ virtutis esse ne-
mo est qui nesciat. Quo fit, ut aperiantur magis
quàm claudantur fluentia, & provocentur mordica-
tionibus quæ fortè sunt in tumore constituta. *Pra-
xagoras* primo libro de curationibus contrà docens,
jubet dari plurimum *mulsum* ex ſ aceto confectum
ebibendum: & calido *passo*, atque *absinthio* potan-
dos probat. Vomentibus verò prius inquit calidum
potum dandum. Tunc si plurimus inquit vomitus fue- 211
rit, *lavandos* ægrotos calida, & post lavacrum *somno*
dimittendos. At si dormire non potuerint, danda
polenta, atque bibenda ex mulso, vel passo, vel fri-
gida. Et cum vomitus quieverit, *lenticula* nutrien-
dos, & *vino* potandos. At si vomitus perseverave-
rit; post ᵗ dationem, rursum lavandos, atque iis-
dem utendum: at si perseveraverint ea quæ per ven-
trem feruntur, manente etiam vomitu, alia die
rursum lavandos, atque similia adhibenda. Apparet
etiam in hoc morbo *erroribus* implicari. Etenim *mul-*

ſ Sic vocat oxymeli

ᵗ calidæ: ut suprà

ſum ex aceto doloribus eſt incongruum, ut quod inflet tumentia ex *aceti* qualitate: *abſinthium* verò eſt
212 nocens, ut ſuperius memoravimus. Item *calidus* potus vomitibus eſt inconveniens: *lavacrum* quoque fluenti corpori vehementer inimicum, quod iſte non ſemel, ſed ſæpius adhiberi confirmat: & neque cibo nutrit, quo facilius vires ægrotantis diverſis intereant detrimentis. Neque ſaltem ſemel, ſub hac [4] lavacri frequentia dormire permittens, ut ipſe voluit. Item *mulſum* ventrem diſſolvit, quippe non decoctum. Non aliter etiam dulce vinum. *Ridiculum* quoque eſt, atque cachinnos commovens, pauſante vomitu, lenticulam dare: perſeverante verò, lavacrum
213 adhibere; cum ſint hæc in utroque contraria. Etenim *lenticula* conſtringit præſentem fluorem, *lavacrum* verò corpus [v] coæquat poſt vomitus ceſſationem. Item *Eraſiſtratus* ſecundo libro ſalutarium, utitur *tepido potu*, vomitum provocans, vel acrimoniam temperans fellis. Contra dolores autem *tepidis* utitur *vaporationibus*, & *cataplaſmatibus* ex farina & vino: at ſi ſitis defectio coegerit, vino potat *Leſbio*, cum aqua frigida, ſed in aquæ cyathum vini guttas duas admiſcendas jubens vel tres, ut ſolum, inquit, odorem vini habere aqua videatur, atque hoc bibendum poſt ſingulos imperat vomitus, & poſt ſin-
214 gulas ventris effuſiones. *Plus*, inquit, *aquæ* admiſcendum ſi febres irruerint, & ſimiliter *lenticulam* dandam & *vinum*, aut malorum infuſionem, vel decoctionem pomorum, aut pyrorum: & etiam *lavacrum* probat & reſumptionem adhibendam. Sed hic quoque excludendus in quibuſdam eſt. Etenim contra

v fibrarum ſtricturas reſovit

4 Nam tam frequens balnei uſus ſomni, quem ſemel ab ægro capi vult, occaſionem & opportunitatem ægro præripit.

tra dolores * quomodo calidis, sic sine vino cataplasmatibus utendum: siquidem *rigore quodam naturali*, sive mordicatione, quam *Græci* ῥῖγος vocant, *vina constringant*. Est præterea eorum datio ante declinationem passionis contraria, & magis cum sine cibo danda ordinantur, & immodicè: siquidem post sin- 215
gulos vomitus id fieri præceperit, cùm propter virium solutionem oportuerit etiam cibi quiddam offerre, & non solum vinum potandum dare. *Febribus* quoque irruentibus, & quantum credendum est *humore* [w] *interposito*, inconveniens est lenticula, & infusiones sive decoctiones constringentium materiarum. Harum enim ad vomitum cogendum tantum fuerat usus necessarius. At *Herophilus* cholericorum curationem secundum se aliis nullam tradidit. *Asclepiades* verò tertio libro celerum vel acutarum passionum, [x] affectans *vomitum* ex rapaci haustu transvoratis potionibus, eodem die lavat ægrotantes, & *vino* potat cum polenta: & quid ultra? cum plurima 216
approbet veterum curationum, solùm prohibens ea die lavandos, nisi vires fuerint [y] reparatæ. Oportebat etiam *vini tempus* diffinire, atque *post cibum* dandum ordinare. Empiricorum *Serapion* primo libro curationum, istius passionis medelam tradidit. Item *Heraclides Tarentinus* libro quarto, sed communiter uterque rationalis [z] *logicorum* consentiunt curationi: adjiciunt etiam medicamina, quæ *catapotia* vocaverunt, multis ex speciebus confecta, atque Φαρμακώδη dicuntur, necnon *potiones* etiam ad retinendos exitus fluentium materiarum, ex quibus sunt, *Hyoscyami* seminis, quem nos altercum dicimus, drachmæ duæ: *anisi* drachma una, *opii* drachma se- 217
mis,

* quemadmodum

w intercepto; i. inculcato, nec libera ventilatione difflato.

x moliens ac procurans

y vino & polenta

z Medicorum rationalium

mis, contrita & ſuperflua aqua dulci. Tunc collecta, & in *triginta* partes diviſa: [4] ſingula faciunt *catapotia*, quæ dantur in aqua frigida, cyathis duobus. [a] Abſtinent, inquit, etenim ventrem. His verò qui fuerint viribus illæſis, convenire dicit medicamen ex *myrrha* atque *papavere*, & *croco* confectum, in quantitatem ervi datum, cum vini cyatho: ſed hæc [b] vehementius oſtendit *Heraclides Tarentinus*, dans etiam halicam cum vino ultimæ expreſſionis, ὑδατώδη *Græci* vocant, nos abuſive tortivum, vel cum *abſinthio* & oryza: vel *lenticula*, aut *ptiſana*, cùm contrariam virtutem halicæ lenticula atque ptiſana obtineat.

[a] ventris fluxum cohibent

[b] prolixius extendit

218 Item primo libro regulari, ſive, ut *Græci* dicunt, *diætetico*, nutriens *cholericos* prima die, cæteris utens congruè. Poſtera, inquit, die eos ante vomitum uſque ad tertium diem, neque cibo nutriendos, neque os colluere permittendos, ſi quicquam fuerit ſuſpicione [c] ſolicitum. Poſt tertium verò diem continenter atque cum cautione reſumptionem faciendam. Sed huic erit reſpondendum: Utrum in declinatione paſſionis dari dixerit vinum, atque varium cibum, an ante ipſam, quod eſt intemporale atque importunum.

[c] metuendum de morbi aut recurſu, aut perſeveratione

219 Sed in declinatione, cur declinante paſſione, & quantum creditur, forſitan excluſa, uſque ad primam diatriton abſtinendos exiſtimat ægrotantes? His enim qui forſitan * ob ejus defenſionem dixerint, eum præcavere rurſum ne febres irruant, reſpondemus, hoc eſſe occultum, & non oportere *methodicum* eſſe ſuſpicionibus incertis occupatum,* & verè. At ſi ob irruentem febriculam, quæ jam præſens eſſe videtur, abſtinentia putat utendum, erat

* ad

* ſed veris

4 Hac ratione ſingula catapotia pendunt grana ſeptem.

erat melius dicere, cessante vomitu, emergenteque febricula abstinentiam esse adhibendam, quod quidem facere vel memorare neglexit.

CAPUT XXII.

De defluxione, quam Græci diarrhœam vocant. 220

DEfluxio est secundum *Asclepiadem* rheumatismus, sive *fluor parvi temporis, ultimarum partium coli atque sessionis*, sive [a] longanonis, ut nos appellamus, quæ fit, inquit, ex conventu sive concursu atque *congressu corpusculorum*. Sed huic quidam responderunt, quòd non solùm ultimarum partium coli defluxio esse videtur, sed etiam superiorum: item ex corpusculorum concursu, sive conventu, quem ἔντασιν appellavit, negant fieri posse *defluxionem*, sed magis abstinentiam, vel *retentionem*. Alii rursum defluxionem dicunt *fluorem*, sive ut 221 *Græci*, rheumatismum, *parvi temporis, intestinorum, atque sessionis vel longanonis secundum viarum raritatem*. Sed superfluum est causas adjicere, cùm passionem diffinimus, quibus fuerit confecta defluxio. Item alii defluxionem esse dixerunt *ventris turbationem celerem*, vel acutam, *quæ fit ex corruptione ciborum*. Sed etiam nunc habet quædam superflua diffinitio. Dehinc etiam sine corruptione ciborum, aut simili causa posse defluxionem fieri, probè videmus. Sequitur autem defluxione laborantem *sine ullo* 222 *dolore effusio liquidorum per podicem*, hoc est, per anum, quæ corporis facit [b] *corruptionem:* aliquando etiam perseverando *intestinorum vulnerationem*, ex qua dysenteria sæpe sequitur. Utendum ægrotante

Asclepiadis definitio.

[a] recti intestini

Aliorum definitio.

Symptomata diarrhœæ.

[b] colliquationem

Ll com-

Curatio. commodè locato, *ſilentio*, atque *abſtinentia cibi*, & *vini*. Tunc etiam *cataplaſmatibus* conſtrictivis, ſecundum clunes, atque ventrem, vel pubetenus admotis. *Alia* die, ſi *defluxio* ceſſaverit, cibus adhibendus conſtrictivus. *Tunc* etiam vinum atque lavacrum adhibendum, & cætera quæ reſumptionibus convenire videntur.

OXEON LIBRI TERTII FINIS.

CÆLII

CÆLII AURELIANI SICCENSIS

IN V. LIBROS MORBORUM CHRONICORUM PRÆFATIO.

PRÆSCRIPTIS [a] celerum paſſionum libris, 1
tardarum placet curationes ordinare, quæ
ſolo [b] *ſuprapoſitionis* tempore ſuperiori-
bus ſunt ſimiles, in lenimento vero varia
[1] *recorporatione* formantur, & peritis medicinæ cla-
ram æternamque gloriam [c] quærunt. Celeres enim,
vel acutæ paſſiones etiam ſponte ſolvuntur, & nunc
fortuna, nunc natura favente. Quo fit ut ignari ho-
mines [d] elati ſæpe *medicos* fugiant, cum hos [e] pro-
ventus incantationibus novis ac [f] ligamentis adſcri-
bant, aut fortunæ; cum [g] quoties repentino nuntio
læti aut territi ægrotantes, mutatione quadam cor-
poris morbos excludunt; vel ea per [2] intemperan- 2
tiam gerunt, quæ ratione occulta ſibi profutura ne-
ſcientes, duce deſperatione committunt. In [h] utrum-
que enim faciles *celeres paſſiones* accipimus. Pellun-
tur enim aut fluore *ſudoris*, aut *ſanguinis* per nares,
aut *ventris*. Chroniæ autem vel *tardæ paſſionis* mor-
bi, qui jam præjudicio quodam corpora poſſederint,
ſolius *medici peritiam* poſcunt, cum neque natura, ne-
que fortuna ſolvantur. *Podagram* denique, vel *Phthi-
ſin*, aut *Elephantiaſin*, vel ſimiles tarditate paſſiones re-
ſolvi, nulli ſectarum principes meminerunt, ſicut ſæ-
pe

[a] olim, vel ante ſcriptis
[b] exacerbationis per intervalla redeuntis τῆς ἐπιτάσεως
[c] parant
[d] curſim, feſtinanter
[e] eventus
[f] τοῖς περιάπτοις: amuletis
[g] aliquoties
[h] lætum aut triſtem exitum

Morbi chronici ſoli arti cedunt.

1 Quid ſit Methodicorum *recorporatio* in notis ad paſſiones celeres diximus, Cæliuſque in hiſce *Chronion* libris paſſim ipſe indicabit.

2 Nil crebrius exemplis ægrorum, qui veſcentes cibis a Medico prohibitis convaluerunt.

i & Dei, & gloriosi medici.

Asclepius unde nomen invenerit

k aliqua methodo

l inter incurabiles passiones

m committendas

n *sub.* de chronicis tractaverunt

pe febres acutæ ſolvuntur. Hinc denique Græci *Aſclepium* [i] nomen ſumpſiſſe dixerunt, quod dura cu-
3 rando primus ſuperaverit vitia. Scribentium igitur medicinam nullus ante *Themiſonem* tardarum paſſionum curationes [k] principaliter ordinavit. Alii vero has omnino tacuerunt, tanquam impoſſibiles judicantes, vel [l] incurabilium paſſionum. Alii *Alyptarum* officio [m] tranſmittendas crediderunt: Alii diſperſe atque de aliis paſſionibus [n] ſcribentes, ut podagra, ſanguinis fluore, hydropiſmo, paralyſi, alopecia, vel quartanis typis, ut *Eraſiſtratus*, & *Aſclepiades*. *Themiſon* autem tardarum paſſionum tres libros ſcripſit: item *Theſſalus* ſecundo libro Regulari earum curationem ordinavit. Dehinc *Soranus* pleniſſime cunctarum diligentiam tradidit, atque ſpeciale corpus ſcripturæ formavit, de paſſione capitis initia ſumens, quod nos quoque faciendum aſſumimus.

CÆLII

CÆLII AURELIANI
SICCENSIS
MORBORUM CHRONICORUM
LIBER I.
CAPUT I.

De capitis passione, quam Græci Cephalæan nominant. 4

A PARTE corporis quæ patitur, passio *nomen* accepit. Nam κεφαλὴν *Græci* caput vocaverunt. Generatur autem sæpius *perfrictione* aut frigiditate, aut è contrario *solis exustione*, aut continuatione *vigiliarum*: sed vehementius *fæminas* tenet ob diligentiam [1] capillorum. Sequitur in passione constitutos dolor vehemens capitis *totius*, aut *dimidii*, quem consueto nomine *hemicraniam* vocant, vel certe temporum, [a] quem dolorem crotaphon appellant. Occupat etiam *oculorum* radices, & *occipitium*, atque *colla*, tendens usque ad spinæ partes, ut cum sedere ægrotantes voluerint, *vertigine* adficiantur, atque oculorum caligine, cum *nausea*, & *fellis vomitu*. At si passio [b] vehementer cœperit, rubri atque prominentes *oculi* fiunt, dejectis & conclusis *palpebris* evitantes lumen, cum *lachrimarum* fluore, cibi etiam jugi *fastidio*, & obtusione visus, *aurium* tinnitu, & difficili auditu. Sequentur etiam *vigiliæ* juges, aut frequentes, *dentium* dolor, & accessionis initio *sanguinis* è naribus parvissimus guttarum fluor, nihil relevans. Erit igitur locandus ægrotans, si to-

Cephalææ nomen.

Causæ.

Fœminæ obnoxiæ cephalææ.

Signa & symptomata.

a quæ κροτάφους

5

b vehementescere, ut multis locis hujus operis.

1 quos cum pectunt, comunt, tingunt, summittunt, caput sæpius lavant.

6 *tum* caput doluerit, *ſupinus*. Si autem *ex parte*, ea parte quæ patitur. Mitigatur enim quodam blandimento ſtraminum, pars in dolore conſtituta. *Pejorante* paſſione ſequitur *vultus* depravatio, *pulſus* obſcuritas, & omnes *ſenſus obtuſione* afficiuntur. Hac paſſione *alii* celeriter atque cum febribus laborant, quem dolorem proprio nomine ſectarum principes [c] *capitis* vocaverunt: *Alii* tarde, atque ſine febribus, per intervalla temporum admoniti, & ſolo dolore capitis oppreſſi; quam paſſionem veteres *cephalæan* vocaverunt. Pati autem *aliqui* membranam cerebri dixerunt, *alii* eam quæ teſtam circuntegit, *alii* omnem cutem capitis, *alii* temporum atque buccarum muſculos,

7 quos [2] *ſiagonas* appellant. *Nos* vero *aliquando* iſtorum aliqua, ſecundum quod ſe ſenſus doloris extendit: *aliquando* omnia, ſecundum quod [d] fomenta vel acceſſiones paſſionum ordinate ſe ingerunt: ſimiliter etiam ſicut dimiſſiones atque delinimenta convariant, & nunc longiores & [e] puras, nunc anguſtas & ſordidas accidentium malorum reliquias in acceſſionem reliquerint. *Item* ſecundum ſuperpoſitionem tempore acceſſionis. *Item* ſecundum quod nunc [f] diurnas, nunc intercapedinatas exacerbationes interpoſitis diebus, uno, vel duobus, ſicut quos *typicos*, aut *periodicos* circuitus appellamus, aut *hemitritaicos*, pro [3] re-

8 ſponſione temporum habuerint variantes. Igitur de dolore capitis, in acutis febribus accidenti, prius libro de febribus memoravimus: De illo vero qui ſine febribus, atque tardus, & [g] ſuæ paſſionis eſt, nunc dicemus:

Qualis decubitus conveniat.

Diviſio.

[c] cephalalgiam

Pars affecta.

[d] cauſæ

[e] omnis doloris vacuas, cujus antitheton ſordidas, ſed valde improprie

[f] continuas

[g] ipſe morbus primarius

Cum

2 Siagonitas; ut multis locis operis περὶ τῶν ὀξέων: quamvis in hoc libro paſſim Siagonas legamus.

3 Crediderim librarium aliquem vocem hanc ex non ſatis inſpecta minuſve intellecta nota abbreviata vocis *ratione*, male deſcripſiſſe.

Cum itaque adhuc parvus fuerit [h] ſenſus, oportet
ægrotantem jacere *loco mediocriter frigido*, atque
obſcuro, paulo levatius *capite* collocato, adhibito *ſi-
lentio*, atque corporis & animi *requie*, cum abſti-
nentia *cibi* uſque ad primam diatritum. Adhibenda
etiam *articulorum* levis fricatio, cum capitis *fomen-
to* ex oleo frigido atque [i] viridi, vel ſucco quoli-
bet admixto, qui ſine repercuſſu valeat aſtringere,
ut *polygoni*, [k] *arnogloſſæ* herbarum, aut *intybi*, aut
portulacæ, aut *rubi*, quem *Græci* βάτον appellant, aut 9
[l] anulorum *vitis*, quos ἕλικας vocant, vel [m] *uvæ lu-
pinæ*, aut *anagallidis*, vel *ſideritis* herbæ, au [4] *mur-
tæ*. Hinc etiam *cataplaſmata* adhibenda ex horum
ſingulis, aut admixta polenta, vel compoſitum ex
multis ejus virtutis medicamen fronti apponendum;
ut eſt [n] *diatheton:* ſi verò vehementior fuerit dolor,
erit locandus ægrotans *loco amplo* atque calido me-
diocriter, & neque plurimum lucido, ne nimius
ſplendor officiat. Apponendæ etiam *lanæ* lenes ac
tenues, & limpidæ iiſdem partibus, cum jugi fo-
mento ex *oleo* dulci atque calido. Ac ſi coegerit do- 10
lor, [o] πτύγματα erunt viciſſim & lanæ, æque mollia ap-
ponenda, ex oleo calido expreſſa, [p] temporibus ſub
buccarum muſculis immota. Tunc etiam *veſicæ* ſe-
miplenæ ex oleo calido, vel *ſaccelli* ex pollinibus ca-
lidis conferti, manu etiam calida atque digitis, mol-
li tactu loca dolentia contingenda, cum omni ſilen-
tio ac requie ægrotantis. Si autem dolor ad *dentes*
tetenderit, *mulſum* calidum vel *oleum* damus, quod
in ore ſine ullo motu contineat: niſi quis hoc hor-
reſcens in nauſeam fuerit provocatus.

At ſi *vehementius* dolor convaluerit, & majora 11
q exe-

Curatio.

[h] *ſub.* doloris

[i] omphacino, ὠμοτριβεῖ

[k] plantaginis

[l] capreolorum, claviculארum

[m] Solani. *vide lib. 2. c. 7.*

[n] Diathein, quod deſcribitur à Gal. κ. τόπους & ab Aetio.

[o] complicati panniculi

[p] & ſub temporibus buccarum muſculis admovenda: tum

4 in hoc exemplari ſic perpetuo ſcribitur pro Myrti.

Quid faciendum dolore urgente.
[q] exegerit remedia, etiam
In Hemicrania sanguis mittendus brachio opposito.

[q] exegerit, diu etiam permittentibus viribus in ipſa diatrito, vel ante ipſam, ſanguis erit detrahendus, *phlebotomia* ſcilicet: ſed totum caput dolentibus, ex eo brachio quod facilius fuerit, detractio facienda. At ſi *altera* pars capitis doluerit, ex ejus *contraria* detractionem faciemus, quo longius adjutorii commotio à parte patienti remota videatur. Tunc *os* colluere permittimus, & *aquæ* calidæ potum damus. In ipſa vero diatrito *unctionem* adhibemus ex oleo dulci atque calido. Tunc facimus foveri *faciem* ex a-
12 qua ſcilicet calida. Dehinc potum atque cibum damus, ut eſt *panis* aquæ calidæ elutione purgatus, quo difficultate depoſita [r] politus fiat. Vel certe [ſ] aliqua ſimiliter [t] fiant, aut cum *mulſa* mediocriter cocta, [v] aut ex panis pulticula confecta, quam τορυνητὸν *Græci* vocant, cum parviſſimo anetho, aqua, ſale, & melle: item *ova* ſorbilia. Quæ quidem cibatio erit *alternis* diebus adhibenda, donec dolores declinent. At ſi paſſio duraverit, erit *tondendus* æger uſque ad cutem. Hinc etiam patientes partes levantur, cum ex alto *reflatio* quædam viarum nuditate permittitur, & localibus interea adjutoriis præparantur.
13 Tunc *novacula* radendum caput, atque cataplaſmatibus, & levi *cucurbita* in acceſſione, cum ſcarificatione autem in dimiſſione relevandum, ex illis ſcilicet partibus quæ plus patiuntur, vel fortiore dolore vexantur. Atque ita *ſanguiſugæ* apponendæ, quas hirudines appellamus, & magis ſi locorum inæqualitas cucurbitæ non fuerit capax, quo inhærere minime poſſit. Tum *vaporationes* ſpongiarum ex aqua calida expreſſarum adhibendæ, vel calida & oleo, aut de-

[r] remoto furfure ſuavior & jucundior ſit.
[ſ] alica
[t] fiat
[v] aut pulticula ex pane confecta.

5 τορυνίειν eſt in olla coquere & elixare. τορυνητὸς pulticula in olla elixa, & inter coquendum rudicula vel cochlearis aſſiduè & curioſè agitata, ne uratur, aut nidorem oleat.

decoctione *hybiſci*, quam althean vocant. Ac ſi *venter* non fecerit officium plurimis diebus, tunc [w] calidæ, & oleo rutæ, admixto melle, erit injiciendus *clyſter:* ſic enim & inteſtinorum fotus fit, & ſtercorum detractione caput relevatur, quorum motu, ac expirationis aſcenſu amplius gravabatur. Quapropter etiam pridem, ſi officium venter non agnoverat, oportuit adhibere clyſterem, priuſquam cucurbitæ uſus acceſſerit: dehinc *cataplaſmatum* genus nunc laxativum convenit, ut eſt ex lini & fœnugræci ſeminibus: atque polline, ex aqua & oleo, admixto melle concocto: vel ex panico diligenter emollito.

[w] ex calida

14

Clyſteris in Cephalæa utilitas.

Declinante paſſione, *cerotariis* atque malagmatis ſimplicibus utendum, ut eſt [x] *diachylon.* Tunc *cibus varius* dandus, prædictæ ſimplicitati vicinus, ut eſt cerebrum porcinum, vel hœdinum, piſces teneri, turdi, columbarum pulli, vel domeſticarum gallinarum: olera quoque cucurbitæ, malvæ, betæ, nunc ex aqua cum oleo atque garo curata, nunc conciſa atque trita, & [y] interius condita: magis enim ex his facilis venter efficitur, quod ſæpe etiam ſanitatis tempore omnibus profuit, quibus unius diei ventris dilatio caput implevit. Ante cibum præterea erit adhibenda *geſtatio*, [z] portatoria ſcilicet ſella, ſine vehementi motu, quo partes vehementer patientes releventur. Tunc etiam *deambulatione* utendum, & poſt perunctionem capiti adhibendus *fotus*, cum [a] toto corpore ſupradicto motu laxatum, & ſpiramentis facilibus agitatum ſit. Etenim *motu denſa laxantur*, & *retenta tenuantur*. Dehinc cum declinatio [b] firmior eſſe cœperit, *lavacrum* adhibendum. Tunc in alia diatrito quiddam *vini* aquati offerendum. Ita cum capitis pauſaverit dolor, longo tempore horæ ſolitarum ac-

Quid agendum morbo declinante.

15

[x] διὰ χυλῶν

[y] curioſius, ut paulo poſt

[z] fertorium paulo poſt vocat

16

[a] totum corpus

[b] magis confirmata

Quomodo recidiva præcavenda.

accessionum erunt evitandæ, atque è memoria ejiciendæ: quibusdam etiam temporibus in requie servemus ægrotos. Declinandum etiam omne quod potest accessionem in [c] *commemorationem* reducere, ut est *adustio*, *indigestio*, *venus*, [d] *meratus potus*, vel plurima masticatio durioris cibi, aut curiosè conditi, necnon etiam *vapores vehementes* atque [e] ignea lavacra, *exclamatio* vehemens, *iracundia*, vel *venter* nimis adstrictus, & magis post cibum, spiritus retentio, & ejus ad ilia [f] descensus. Sic enim oppressio quædam omne caput extendit.

17 — c ejus recidivam facere; d meracus; e calida & ferventia, tam naturalia quam arte parata; f ex nimio ventrem exonerandi conatu

Dein [g] tardante passione, & nunc *superpositionibus* exasperata, nunc *lenimentis* levigata, oportet in superpositione temporis animadversionem habere,
18 iis denique quæ supra scripsimus, uti. Etenim quæ mitigant celeres vel acutas passiones, ea tardarum superpositioni conveniunt. In *lenimento* vero paulo audacius resumendi sunt ægrotantes, & non, ut nuper, timoris adjuncta cautione, tempore scilicet quo superpositionis asperitas declinabat. Adhibenda igitur *vectatio* pro viribus ægrotantis [h] fertorio, vel [i] sella procurata. Ac si purius occurrerit lenimentum, & neque æger fuerit viribus prævexatus, tunc hominum manibus, aut animalium actu [k] vehiculum adhibemus, æquali videlicet motu, sed pertecto, atque æquabili, lucido, & mediocriter calido loco.
19 Ac si temperata, & sine flatu aëris fuerit qualitas, tunc etiam sub cœlo erit adhibenda gestatio. Sed necessariò *longitudo* loci curanda, ne frequenti reversione vehiculi circulatus gressus *vertiginem* ingerat ægrotanti. Tunc etiam *deambulatio* adhibenda, sed primo tarda, dehinc medio tempore fortior, atque paulo [l] erectior extentis cruribus. Iis vero quibus caput

g in morbum vere chronicum abeunte

h fertoriam sellam posthac vocat cap. 5.

i portatoria, ut supra

k vectationem

Quid cavendum in vectatione.

l concitatior

put

put fuerit plurimum relevatum, etiam *lectio* ante deambulationem erit adhibenda, si studiosi fuerint ægrotantes, sed levi exercenda voce: tum *exercitium*, atque *unctio*, quæ æqualiter corpus moveant atque curent, ut *vestitos* faciamus currere, *nudos* vero cum defricatione perungi. Tunc manus suo 20
motu [m] exerere, vel certe *luctationem* jugem facere, adhibito [n] *doctore*, cujus præceptis pareat,* adhibitis, [o] sanè iis rebus, quæ implere atque commovere caput valent, ut sunt ea quæ cum [p] objectione plurima corporis fieri jubentur: necnon etiam *circulatos* ductus, atque [6] *retrogressus* cum saltibus. Tunc ora lavanda, atque articuli fovendi, vel lavacrum per intervalla dierum adhibendum. Deposita autem corporis turbatione, erit *aqua* præpotandus ægrotus. Tum *cibum* sumere succi facilioris debet, id est, mediæ materiæ, quam μέσην ὕλην vocant *Græci*. Dandum 21
etiam *vinum* tenue, parvum. Sed eo tempore quo cibamus, adhibenda quoque *animi laxatio*, quam διάχυσιν vocant, quæ fiet aut ludicris rebus, aut joculari facetia, quæ singula artis moderatione adhibita, *cyclorum* ductu augeri atque minui debent, [q] prædato initio, cui perfectio consummata respondeat.

Lectio quando adhibenda.

[m] exercere
[n] aut Pœdotriba, aut gymnaste
[*] prohibitis
[o] etiam
[p] jactatione
[q] præscripto

Est autem *resumptivi cycli* ordinatio formanda hoc modo. *Prima* die parvo cibo atque aqua nutritus ægrotans, vel si ferre valuerit, ab omni nutrimento abstentus, *alia* die levi motu erit exercendus, atque oleo perungendus: tunc & cibo nutriendus, id 22
est, tertiam accipiat partem solitæ quantitatis, quam facile percipere atque digerere solebat. Sed *panem* dabimus limpidum, fermentatum: [7] *pulmentum* autem

Quid sit cyclus resumptivus.

6 Gal. lib. 2. tuendæ valet. id genus exercitationis ἐκπλεθρίζειν vocat.

7 Hac voce pulmenti Cælius intelligit varii generis cibos, μέσης ὕλης dictos, coctura & elixatione teneros.

tem ova, vel holerum betas, aut cucurbitas, vel malvas, aut [r] lapathos, aut bulbos, vel pifces teneros, ut funt fcari, afelli, [f] julides: & aviculas, ut funt turdi, ficedulæ: vel cerebrum porcinum aut hœdinum, in hac perfeverantes qualitate, atque quantitate, *duobus* vel *tribus* diebus, juxta virium poffibilitatem, quo neque parva dando debilitentur,

r Λάπαθον.

f Vid. Ariftot. Hift. anim. lib. IX.

23 neque adjectionibus perturbati opprimantur. *Tunc* detractæ partis partem *tertiam* adjicientes, *pulmentum* damus turdorum, ficedularum, aut ex pullis columbarum, vel gallinarum. *Tum* rurfum poft *tres* vel *quatuor* dies aliam tertiam partem panis adjiciemus, & agreftia dabimus pulmenta, ut leporis, aut capreæ: atque ita æquali numero dierum peracto, ultimam partem panis addemus. *Pulmentum* dabimus porcinum, tenerum, ex aqua, vel non curiofe conditum ex anetho & fale. *Præterea* fimili modo erit etiam *vini* facienda partitio, atque per fingulas pulmentorum mutationes adjectio: ac fi plus ægrotans

24 bibere, quàm damus, voluerit, aquam fumat. Simili modo etiam *geftatio*, atque *exercitium*, five motus erit augendus aut minuendus, ad comparationem quantitatis ciborum.

Κύκλος μετασυγκριτικός, *feu recorporativus.*

t facile revertitur

Perfecto *refumptivo* cyclo erit *metafyncriticus* adhibendus, primo ex parte, dehinc perfectus. eft enim paffio facilis in [t] motu, & natura caput injuriis aptiffimum: fiquidem non facile rerum repentinas perferat mutationes. *Prima* igitur die erit cibo abftinendus ægrotans: tum *alia* die parva adhibita geftatione, atque unctione corporis, vel fi paffio permiferit, lavacro, rurfum *panis* dabimus *tertiam* partem folitæ quantitatis, quam ante initium curæ

v digerere, ut fuprà

25 facilè accipere atque [v] perferre folebat. *Pulmentum*

da-

dabimus salsum, assum, vel [w] coctum, dabimus etiam cappares sinapi madidatas, atque olivas ex viridi novitate messas, quas *colymbadas* vocant, praecaventes ea quae facilè caput implent atque gravant, ut est porrum, allium, cepe. Potum dabimus *vinum*, & si perferre voluerit aeger, in iisdem *duobus* vel *tribus* perseverabimus diebus: sin minus, *secunda* die salsamentis admiscemus [x] cerebrum, vel piscem. Tunc *sequenti* die panis detracti partem *tertiam* addimus: *pulmentum* damus, holus, cerebrum, piscem tenerum, hoc *tribus* vel *quatuor* servantes diebus. *Tum* rursum aliam tertiam partem panis addentes, transimus ex mediae qualitatis materia ad volantum qualitatem, atque in eadem simili dierum numero perseverantes, *ultimam* partem panis addemus: *pulmentum* dabimus porcinae carnis. Sed si multas mutationes facere voluerimus, in *quatuor* partes medietatem panis dividimus, ut singulas singulis [y] mutationum pulmentis adjiciamus: hoc est, *unam* mediae qualitatis materiae applicantes, *aliam* volantum, *aliam* agrestium, *aliam* porcinae carnis. Sed ne quid odiosum è quantitate multorum dierum fiat aegrotanti, hoc est, pulmentorum similis oblatio, erit in communi qualitate specierum diversitas varianda, ut quibus diebus [z] salsum damus, Graeci [8] *drimyphagian* appellant, ejusdem speciem variemus: nunc, exempli causa, dantes piscem, nunc sardam, nnnc [9] cordulam: atque ita in usu mediae materiae, quam μέσης ὕλην appellant, nunc turdos, nunc ficedulas, sive quas [10] miliacas vocant, nunc columbarum pullos,

w tostum

x suillum; aut hoedinum: ut supra

26

y pulmentorum mutationibus

27

z salsamentum

8 Ejus modum & ordinem vide lib. 3. cap. 2.

9 Cordyla, thynnorum partus, qui foetas in mare autumno redeuntes comitatur. Plin. H. N. lib. IX.

10 Vel milio pastas & saginatas: vel

los, ac gallinarum. Hoc denique etiam in aliis qualitatibus *pulmentorum*, sive materiarum erit servandum, ut ejusdem virtutis pulmenta specierum mutatione varientur. Erit præterea *pomorum* quiddam adjungendum, quod inflare non valeat. Sed tempore quo *porcina* utemur, erunt etiam *olera* offerenda: solumque id servandum, ne modum quantitatis ex-

28 cedamus, sive qualitatem rerum datarum. Augetur enim [x] oblatio non solum si plurima fuerint diversarum specierum, sed etiam si plus nutrire valuerint. In omni igitur *mutatione*, hoc est transitu ex qualitate ad quantitatem, prima die oportet curandum [a] *aqua* vivere, adhibita *perunctione*: In aliis vero diebus etiam *vinum* accipere, & *lavacro* corpus recurare, sed non omnibus necessariò diebus: siquidem facile caput jugi lavatione ad passionis vestigia revocetur. Similiter autem oportet etiam *motus* corporis augeri atque minui.

x *sub.* ciborum

Quid in quavis ciborum mutatione observandum.

a vid. initium hujus §.

Alia cycli species,

29 Tunc isto *cyclo* perfecto, erit alius adhibendus solo ex *vomitu*, detracta *drimyphagia*: In quo oportet *prima* die in parvo cibo, & aquæ potu ægrotantem servare: Tum *alia* die [b] levi deambulatione motum vomitum exagitari, ex radicibus *raphani*, vel iis similibus speciebus, si loci aut temporis causa defecerit radicum copia. Oportet igitur *radicis cortices* in frusta minui parvissima ad *libræ* pondus, quod excedere fas non est. Tunc infuso *mulso*, & *aceto* confecto simplici, vel *scillino* hauriendum, atque [c] mandenda dare ægrotanti, sed paulo prius quàm cibum libero tempore accipere solet, ut neque [d] *supinus* adhuc stomachus, hoc est, cibi adpetitu non admonitus

b post lenis deambulationis

Vomitorium ex raphano.

c vid. paulo infra

d famis spicula nondum percipiens

vel cenchridas à milio dictas, avium peculiare genus. Aves quidam esse volunt, quas ortolanos Itali vocant, quod mirum in modum & pinguescant, & delectentur milio.

nitus, sine ulla commotione revomat: neque rursum 30
appetentia soliti temporis excitus [e] digestioni incitet [e] digestione coquat
accepta. *Tum* tenuiter [f] *masticans*, & jugiter ex illo [f] radicem in frusta concisam.
mulso ex aceto confecto sorbens, transvoret, atque
cùm omnem modum sumpserit, [g] levi deambulans [g] leni
motu, requiescat, donec ructante stomacho è retento spiritu mordicatione quadam, sive fervoris sensu sentiat altiora pulsari, quod quidem interposita hora [h] occurrere probamus. [h] fieri observamus *Tum* aquæ tepidæ sumens cyathos duos, ne plurimo potu acrimoniam radicis obtundat, *immissis digitis* vomitum provocet, atque cùm omnia reddiderit accepta, *aquam* superbibat *Aqua inter vomendum plurima bibenda.* plurimam, ut & stomachum lavet, reliquias fervoris extinguat: atque ita provocato vomitu rejecto potu rursum bibat. Hoc cum *tertio* aut *quarto* fecerit, & 31
potum [i] liquore limpido reddiderit, *capiti* levis fo- [i] liquorem limpidum
tus est adhibendus, atque *ora* aqua calida fovenda. Tum levi deambulatione movendus est, ob tranquillitatem [11] *capitis* faciendam, nisi sit solvendi [k] *torporis* ex nocumento vomitus illati causa, perungen- [k] gravitatis capitis
dus, hoc est, ex superioribus ad inferiora membratim deductis manibus defricandus. *Defricationis in capitis repletione usus.* Sic enim capitis densitas quæ videbatur illata, solvetur, cum inspiratio facilis totum per corpus fuerit effecta. *Tum* epotis duobus cyathis aquæ calidæ, lecto recollocandus, & ab omni cibo vel potu abstinendus, summa cum requie animi atque corporis. Dehinc laxata capitis stri- 32
ctura [12] *somno* dimittendus: quoniam prius quàm densitas ex adjutorii commotione illata soluta est, qui in somnum facilè devenerunt, non solùm [l] suæ causa capitis gravationem servaverunt, sed etiam majorem [l] sc. passionis

11 quod vomitione turbatur & repletur.

12 Putabant Methodici somno corpus densari, laxari vigiliis.

jorem fecerunt, cum nullo ſpatio interjecto ſomnum
m univerſi ſc. adjutorio jungentes denſitatem [m] corporis junxerunt.
Eſt igitur, ut dicimus, *cibo abſtinendus*, ne ſumpta
corrumpat ex corporis remanente torpore, poſt a-
gitationem vomitus, atque fervorem. Quippe cum
ſæpe manentibus in ſtomacho ſquamulis vel follicu-
lis radicum, requie ſuperaddita, atque cibo novo
commixto, ejus neceſſariò faciant corruptionem, ex
33 qua conſequenter caput impletum, etiamſi ſua paſſio-
ne prævexatum non fuerit, neceſſariò conſtrictum
n corruptæ graveſcit, cùm ex illa putredine [n] corruptionis ex-
o obſident halationes aſcenſu quodam caput [o] obſidunt. Sicut
p pauperum dixit pro carens enim *Themiſon* ait, eſt natura *caput* carnibus [p] pau-
perum, & nervoſum, & duris cutibus & capillis ob-
q ſenſuum organis tectum, & ſpiramentis difficilibus natura: tum [q] ſen-
r foratum ſibus quoque univerſis [r] formatum, inſidens corpo-
ribus, atque accipiens eorum cunctas exhalationes,
cùm ſpiritus naturaliter ſuperna petens ex inferiori-
ſ vapores eos bus trahit [ſ] corpora ea per arteriam atque ſtomachum,
34 quæ ſunt corporis veluti majora fumaria. *Dehinc* a-
lia die *lavacro* utemur, atque *pulmento* mediæ qua-
litatis. Tum poſt *duos* vel *tres* dies cæteras *cycli* par-
Raphanorum ſuccedaneum. tes adhibemus. Ac ſi *radices* loci aut temporis cauſa
defuerint, adfectandus ordine ſupradicto vomitus ex
granis *ſinapis* madidati, vel ex liquido ſinapi poto,
t naſturtio aut *mulſo* ex *aceto* & *pipere* confecto, vel [t] *cardamo*,
aut *erucæ* ſemine, aut decoctione *thymi*, vel *origa-
ni*, aut *hyſſopi*, aut ſalſamentis, & multis offis, cum
v bene procedente curatione aceto, vel mulſo ex aceto. *Tunc* [v] profectu cedente,
atque limpido linimento perſpecto, reſumpto etiam
ægrotante & convaleſcente, ut perferre nunc *vomi-
35 tum* poſſit, nunc *drimyphagian*, audemus integrum
atque perfectum *cyclum metaſyncriticum* adhibere,
ut

ut initium à vomitu sumentes, drimyphagian jungamus, ac deinde per cæteras cycli materias decurramus.

Remedia externa pro Cephalæa.

Ordinantes præterea etiam *localia adjutoria*, quorum prima sunt adhibenda leviora, & quæ longè remotis partibus admota [w] transmissa patientibus ingerunt curationem: tum etiam vehementiora. Erit igitur *radendum caput*, nunc [13] pro capillatura, nunc contra capillaturam, donec cutis *rubore* adficiatur: ac deinde in *balneo* nitri pulvere [x] aspergi, & confricari paulo antequam in solium descendat ægrotans.
Tum etiam [y] παρόπτησις adhibenda erit ex carbonibus 36
æquali [z] vapore medentibus. *Alia* etiam die *cucurbitæ* infigendæ plurima cum flamma: & *primò*, dorso atque cervici, vel cæteris nervis, quos *tenontas* appellant, *tum* capiti, quæ quidem capiti erunt magno raptu detrahendæ. Dehinc *dropax* adhibendus, *primò* cruribus, *tum* thoraci, & dorso, [a] ex primo cervicis sphondylo usque ad clunes, vel earum ultimum sphondylum. Plurimi etenim *nervi* inferiora quæque communi natura [14] complexi iisdem paria faciunt superiora. *Tunc* [b] partium propungentibus pilis capitis, atque buccarum, vel temporum musculis,
quos *siagonas* appellant, collo, & mento, cum sub- 37
jectis gutturis, quæ [c] ante rumam vocant, *dropacem* apponemus. Sed ne cæteri corporis partes nudæ interea *perfrigescant*, erunt à duobus ministris mediocri *unctione* fricandæ, atque ita cùm *dropacem* detraxerimus, totum perungi corpus oportebit, ipso quoque capite manu leviter pertractato, & *lavacro* dabimus ægrotantem. His itaque *adjutoriis* relaxatis, atque

w transmissu

x aspergendum, & confricandum

y q.d. adassatio

z calore ardentibus

a à capite

b præraśis prominentibus pilis, capiti

c anthereона, sive rumam, ut inf.

13 Eodem genere locutionis utitur infra cap. 4. §. 98.

14 In eas partes dispersi, veluti nexu quodam illas cum superioribus vinciunt, ac mutuum illarum consensum efficiunt.

d relaxatis

atque [d] lentescentibus capitis partibus, *vocis* quoque *exercitium* adhibemus, quod *Græci* ἀναφώνησιν vocant: tum frequentior *sinapismus*, ac deinde *ptar-*

38 *micum* utile est. Plurimum denique prodest post deambulationem sinapi adhibitum in *gargarismum*, madidatum, prius quàm lavacro æger utatur, vel aridum, ac masticatum: deinde *aqua calida* sumpta, & in ore paulisper retenta: vel piper cum melle. Non quidem hæc humoris, sive *phlegmatis* trahendi causa, *methodus* ordinavit, sed ut etiam oris interiora adjutoriorum *agitatione* capiti beneficium tradant: quippe cùm dolor sæpe ipsas quoque partes afficiat. Ista igitur regula [e] consequenter etiam *betæ* nigræ, vel *cyclamini* herbæ succo, in cochlearis quantitate, reclinato capite ægrotantis, pollicis sinistræ manus impressione [f] inflatis narium cavernis infuso uti possu-

Verus gargarismi usus.

e juxta istam regulam

f dilatatis

39 mus. Etenim fit [g] mucilenta humoris excussio, qua ægrotans relevatur, non ob *detractionem*, ut suprà diximus, materiæ, sed quòd adjuncta *agitationis* utilitas capiti beneficium tradat. Est etiam ex *localibus* [h] adjutoriis usura corporum, ut sunt ea quæ conficiuntur ex *euphorbio*, vel [15] *adarce*, *opobalsamo*, *aphronitro*, [i] *murra*, vel aliis similibus virtute rebus. Utendum etiam [16] *malagmatibus*, quæ valeant ex alto causas inductione propria [k] detergere, quæ *Græci* [l] μινυθικὰ vocaverunt.

g mucilenti

h adjutoriis corporum usus acriorum

i myrrha

k resolvere, dissipare

l aliàs diaphoretica

Meminerimus tamen non prius esse ab *adjutorio locali* ad aliud transeundum, quàm *turbatio* corporis fuerit delinita, atque patientes partes aliam rectè poscere [m] *commotionem* adjutoriorum fuerint visæ. Qua-

Cautela in mutatione externorum

m mutationem

15 Ἄδαρκις, salsugo est congelata in palustribus nascens, & arundinibus adhærens, unde Græcis καλαμίχνυς. vide Hermolaum in Plinium.

16 Malagmata sunt emplastri species, quæ in integram cutem injiciuntur.

Quapropter si plurimum vexata corpora viderimus, 40
sufficere intelligimus uno in *cyclo* unum locale adjutorium. In iis verò quæ minus vexata noscuntur, vel viribus medicamentorem [n] depurgata, etiam *secundo* uti licet. Singula igitur *adjutoria* adhibenda esse meminerimus sequenti die quàm *mutatio* facta fuerit materiarum, hoc est, qualitatis pulmentorum in aliam transitus qualitatem, ut ex antecedenti *abstinentia* ductile atque aptum corpus adjutoriis fiat. Specialiter autem erit *dropax* adhibendus tempore quo mediæ qualitatis utimur materia. Παρόπτησις vero & *sinapismus*, & *ptarmicum*, quod [o] sternutamentum dicere poterimus, tempore quo volantum utimur *pulmentis*. Etenim neque adhuc corpus post usum *salsamenti* debile, neque rursum plurimum nutribili qualitate videtur esse [p] confertum. Cavenda 41
etenim vehementer est *capitis commotio*, quæ [q] sæpe corporis *plenitudine* fit, quippe cum sanos homines plerumque vinolentia, vel indigestione confusos, capitis motu vexatos in *catarrhum* atque coryzam venire videamus. Solo igitur tempore, quo *drimyphagia* utemur, omne erit locale adjutorium prohibendum: vel si quisquam omni ex parte fuerit viribus plenus, leve quiddam [r] addiderit. [s] Sufficiens quippe cum *drimyphagiæ vehementia* atque recorporatio 42
altiorum eo tempore totum penè habitum mutare videatur, & si [t] *timòris*, ita corpus adjutoriis exercere, ut eodem tempore *superficies* cum altioribus agitetur. Utendum etiam *fomentis*, sive vehementioribus illisionibus aquarum, *Græci* cataclysmos appellant, & primo calidarum, deinde frigidarum. Ordinandæ etiam mutationes earum ad usus [v] *naturalium aquarum*, scilicet earum quæ non odore per-

[n] puriora magisque sana reddita

Tempus dropacis adhibendi

[o] Sternutatorium, *quamvis sic passim in hoc opere legatur*

[p] immodice plenum, & sanguine abundans

[q] super *i.* cum

Quid in Drimyphagia cavendum.

[r] applicare poterit

[s] quippe cum sufficiens

[t] *sub.* res plena

Κατακλυσμοὺς

[v] mineralium

 cu-

menta probaverunt ex oleo rosaceo, atque aceto, & ruta, & herpyllo, peucedano, castoreo, sylphio, atque semine herbæ quam ἄγνον appellant, [19] samsuco, hederarum coma: ex quibus in accessione *caput impletum* augmentis asperrimis agitatum, atque gravatum, totius passionis duplicat modum. Est enim supradictarum materiarum [f] *repercussibilis* usus, eo adhibitus tempore, quo *mitigatio* convenire perspicitur. Utuntur etiam purgativis medicaminibus, quæ καθαρτικὰ vocaverunt, hoc est, ventrem deducentibus, ex quibus *stomachus* [g] inficitur, & omnis *nervositas* [h] vitiatur. Item *arteriotomiam* probant, & *usturam* ex cauteriis [i] ferratis duorum digitorum spatio super ipsas venulas effectam.
46
Tunc [k] longo tempore vulnerationis servata qua [l] ferri *materia purulenta* ex alto [m] atque superficie passionem [n] relevare promittunt, quod nos in *accessione* noxium atque *exitiale* judicamus, ob vehementiam motus: in *lenimento* verò inutile, atque adjutoriorum medelæ contrarium, siquidem prohibet eorum beneficia penetrare. Non enim *fricationes*, vel *cucurbitæ*, vel *dropaces*, aut *sinapismi*, aut *ptarmica*, aut *cataclysmi*, quos nos aquarum illisiones appellamus, vulneratis locis adhiberi, aut [o] perferri aptissime possunt.
47
Utuntur etiam frigido lavacro *Græci* ψυχρολουσίαν appellant, quod necessariò *nervos* indurat, ac congelare consuevit, ob densationem cutis, ac totius corporis. Utuntur etiam *locali venarum divisura*, ex qua patientes partes implentur. Dant quoque *mastichen* masticandam, ex quo in passione [p] constituta densatus constrictivæ virtutis cassatur. *Themison* primo libro tardarum passionum, quas chronias vocant, phle-

Aliorum Medicorum sententiæ perstringuntur.

[f] vi quadam percutiendi nocens

[g] male afficitur

[h] vexatur

[i] ferreis

[k] vulnere diu aperto relicto

[l] duci

[m] in superficiem atque

[n] relevari

[o] ab ægro

[p] constitutus potentia constrictivæ virtutis densatus quassatur.

19 Sampsuco: quamvis in hoc toto opere sic legatur.

[q] post — phlebotomat, atque *conſtrictivis* fomentis utitur [q] ad
laxamentum phlebotomiæ, fruſtratus, errore ſe-
quenti ex fomentis incongruis. Item imminente *aug-
mento*, duas præcavens horas, *unctiones* adhibet acer-
48 rimas, & duriſſimam *fricationem*, atque conſtrictio-
nem articulorum, & tum *ſinapiſmum* adhibet ulti-
mis membrorum partibus, ſive ſummitatibus articu-
lorum, ob avertendam materiam: plurimas etiam
fronti *ſanguiſugas* apponit, atque humeris, & tem-
[r] *ſc.* Methodicorum — poribus capitis, quod eſt contra [r] ſectæ rigorem.
Affectandam igitur corporis laxationem, non aver-
[s] congruat — ſionem materiæ ejus dicimus. Quippe cum non [s] con-
currat, neque conveniat quod faciendum putat, ut
eodem tempore articulorum *conſtrictione*, & *ſan-
guiſugarum* appoſitione [20] utamur, præſervatis horis
[t] ingruat paroxyſmus — duabus, antequam paſſionis [t] implicent augmenta,
cum illo tempore ſit *requies* adhibenda, & ſæpe con-
49 tingat, ut [v] præveniens corpori jam [w] occupato que-
[v] ſolito citius veniens — rela, & acceſſionem denuntians, ipſum quoque tem-
[w] in exacerbationem prono — pus quod elegiſſe videtur, turbare noſcatur, ſitque
nocens appoſitio *ſanguiſugarum*, ex quibus [21] perfri-
catio, atque commotio, vel ex earum morſibus
[22] amentia, aut ſi aliquò ſanguinem detrahunt, gra-
vis ægros vexatio conſequitur. Probat etiam appo-
Μαλάγματα ἀνώδυνα. — nenda *malagmata* dolori contraria, quæ anodyna vo-
cantur, vel caſtoreum, aut rutam; aut ſpondylion
herbam, cum *cerotario* ex oleo roſaceo, atque pice
liquida confecto. Ex iiſdem jugiter jubet *odorem* ca-
50 pere ægrotantem, omnifariam caput implens. At-
que ita ſi *dolores*, inquit, mitigati non fuerint ex
cali-

20 Illud enim ſtringit, hoc laxat.

21 Ante enim quam ſanguiſugæ applicantur, pars ad rubedinem fricatur, quo venæ magis replentur.

22 Crediderim Cælium hic Græcum ἀψυχία, quod Hippocr. ſæpius pro animi deliquio uſurpat, per *amentia* vertiſſe.

calidis rebus, [x] *frigidæ ſpongiæ* apponenda, ad *em-* x aqua frigida
piricorum conſilia devolutus, qui ex contrariis ad imbutæ
contraria tranſeundum, cauſis [y] reſiſtentibus, pro- y contumaci-
baverunt. Utitur etiam *eſcharoticis*, hoc eſt, quæ bus
cutem [z] extendere vel corrumpere valeant: & ceſ- z urere
ſante acceſſione, imperat *fricationem* adhiberi, atque
fomenta, quorum item uſus non declinantis eſt ac-
ceſſionis, ſed in toto recedentis. Denique peccatis
indulgendum methodicorum princeps *Soranus* [a] dig- a æquiſſimè
niſſime judicavit. Adhuc enim, inquit Themiſon,
Aſclepiadis erroribus, & [b] rudimento temporis *me-* b rudioris ſæ-
thodici fallebantur. culi ignoran-
tia

CAPUT II.

De [a] *Scotomaticis.*

§ 1
a Vertiginoſis

SCotomatica *paſſio* ab accidenti nomen ſumpſit, *Σκότωμα, καὶ*
quod repentinas oculis ingera *tenebras*. Afficit fre- *σκοτωμία, καὶ*
quenter *vacuos* homines, hoc eſt, ſine aliquo exer- *σκοτωματικὸν*
citio vitam ducentes, & *vinolentos*, vel conſuetos *πάθος*
ventrem purgare medicaminibus potis, & ab eorum *Vertigini*
uſu repente deſiſtentes: item *hæmorrhoides* longo *maxime ob-*
tempore affectos, & poſt earum amputationem nulla *noxii.*
recorporatione curatos. Vehementeſcit autem hæc *tempus.*
paſſio *hyeme*, vel *verni* temporis initio: præterea ſæ-
pe futuram denuntiat *epilepſiam*. Veteres denique
parvam epilepſiam vocaverunt. Nam in paſſione con- *ſigna.*
ſtitutos repentina viſus [b] *tenebratio*, atque nebula, b hic affectus
cum capitis [c] *vertigine* conſequitur, ut omnia ſecum *σκότωμα* eſt
moveri exiſtiment. Item ante oculos quoſdam ſenti- § 2
unt *marmorum maculis* ſimiles tractus, quos *μαρμαρυγὰς* c hic affectus
Græci *σκοτόδινος* vocatur

[1] In hoc toto opere Hæmorrhoidas primæ declinationis, & hæmorrhoidarum legitur.

Græci vocaverunt, cum tamen conversis oculis omni ex parte non [d] deferant visum: Item capitis atque oculorum *gravatio*, & sedere volentibus *timor:* siquidem secum omnia putant impelli, vel cadere: aurium *tinnitus:* superiorum corporis *sudor:* aut repentinus casus cum celerrima surrectione. Asperatur præterea passio si ex alto aspexerint ægrotantes *meatum fluminis*, aut rotæ *vertiginum*, sive ignis, item si proni quicquam gesserint, vel majorem vocem auribus acceperint. Discernitur ab *epilepsia* hæc passio,

[d] amittant

Quomodo differat a morbis vicinis.

53 siquidem neque sensibus privat ægrotantes, neque spasmo, id est diverso raptu adficit: item à capitis passione, quam *cephalæan* vocant, discernitur, quod dolorem non faciat. Separare autem ab ista passione *vertiginem*, sive obscuritatem, necessarium non est. Siquidem ex his veluti partibus *scotomatica* passio confecta esse videatur. Est denique istius passionis affectio saluti *innoxia*, hoc est sine ullo periculo, nisi quis maretenus, aut ex alto cadens, ratione casus potius, quam passionis violentia, perire videatur.

Prognosticum.

Curationem vero eandem adhiberi convenit, quæ nuper passioni capitis est ordinata, non solum *generali*, sed etiam *speciali* ratione.

Curatio.

CAPUT III.

54

De Incubone.

Incubi etymologia.

INcubonem aliqui ab hominis forma vel similitudine nomen ducere dixerunt: aliqui à *phantasia* qua patientes afficiuntur: siquidem veluti ascendere atque insidere suo pectori sentiunt quicquam. *Themison* secundo epistolarum libro Πνιγαλίωνα vocavit, siquidem

quidem præfocat ægrotantes. Quidam veteres ἐφιάλτην *Synonyma.*
vocaverunt, alii ἐπιβολὴν, quod [a] utilis patientibus [a] aut talis
perhibeatur. Afficit *crapula* vel *indigestione* jugi vexatos. Accidens igitur semel, ita ut nullam vigilantibus querelam, aut [2] displicentem sanitatem faciat,
sed solius somni turbatio [b] noscatur, minime passio [b] percipiatur
dici potest, sicut neque semel effectus per somnum
seminis lapsus, quem *Græci* ὀνειρόγονον appellant, pas- 55
sio nuncupatur, nisi jugiter, atque cum corporis incommoditate fuerit effectus. Est autem supradicta *Est Epilepsiæ species.*
passio *epilepsiæ* [c] tentatio. Nam quod neque *deus*, [c] prænuntius quidam, & quasi principium
neque *semideus*, neque *Cupido* sit, libris causarum
quos αἰτιολογουμένους appellavit, plenissime *Soranus* explicavit. Ista igitur *passione* possessos sequitur corpo- *Ejus signa.*
ris tardissimus motus, atque torpor, & magis per *somnium gravedo*, atque pressura, & veluti *præfocatio*, qua sibi quenquam irruisse repente existimant, qui sensibus oppressis, corpus exanimet, neque clamare permittat. Quo fit ut sæpe erumpentes non articulata, sed confusa voce exclament. Quidam deni- 56
que ita inanibus adficiuntur visis, ut & se videre credant irruentem sibi, & usum *turpissimæ libidinis* persuadentem: cujus si digitos apprehendere nixi fue-
rint [d] fugatum existiment. Tunc autem cum *somno* [d] fugientem
surrexerint, faciem atque transforationis [e] partes u- [e] oculos: nares: aures: anum.
vidas & humectas sentiunt, attestante gravedine *cervicis*, cum *tussicula* [f] levi, molli stimulatione com- [f] leni
mota. [g] Plurimum autem possessis accidit *pallor*, & [g] diu morbo laborantibus
corporis *tenuitas*, quippe cum somnum, timendo, non capiant. Apparet igitur *stricturæ* passio ex gravedine, *tarda* autem ex temporis [h] tractu, & non [h] diuturnitate
semper sine periculo salutis. Cum enim vehementer

Oo im-

[2] Δυσαρέστησιν significat, quam alibi *displicentiam* vertit, *cap. ult. lib.* 5.

57 impresserit *praefocatio*, quosdam interficit. Memorat denique *Silimachus* Hippocratis sectator, contagione quadam, plurimos ex ista passione, veluti *lue*, apud urbem [3] *Romam* confectos. Quapropter

Curatio.

curandos oportet jacere *loco* lucido, atque mediocriter calido, adhibita *requie* animi, & corporis, *abstinentia* usque ad tertium diem, quem *Graeci diatriton* vocaverunt. Tum *colla* tegenda, atque *caput*, *stomacho* lanis limpidis ex oleo calido praecincto: adhibenda etiam *oris* collutio ex potu aquae calidae. Ac si plurima stomachi, vel capitis, vel colli fuerit querela, adhibenda *phlebotomia*, & post [i] detractionem

i nimirum sanguinis

58 *perunctio* ex oleo calido. Tum *ora* fovenda: *cibus* dandus simplex, succi facilioris, parvus, sorbilis: & si passio perseveraverit, *cataplasmata* adhibenda: *cucurbita* quoque, nunc simplex, nunc adjuncta scarificatione, ex utraque parte gutturis, quam *Graeci* ἀνθερεῶνα vocant, nos *rumam*. Tunc *vaporatione* utendum, & alternis diebus cibus dandus. Illa vero adjutoria quae adhibenda, [k] diurnis erunt diebus adhibenda, sed longe remotius à nocturno tempore. Tunc etiam *gestatio*, atque *varius cibus*, & *lavacrum*, & aquatum *vinum*. Illis vero partibus quas curamus, erunt primo *cerotaria* apponenda: tum *malagmata*, ut Diachylon, aut [4] Diamelilotum, aut

k continuis

59 Diamsucum. *Fricatio* etiam capitis, & densi pectinis capillorum decursio: suspiciones etiam sive metus imminentium somniorum avertendi procul, fabularum lenitate robore adjecto. Plerique enim sibi fingentes vel formantes futura, voluntarios pene caussarum motus efficiunt. Ac si *passio* tardaverit levioribus

Vis imaginationis.

3 Populari & pestilenti huic incubo *sudor Anglicus* non dissimilis est.

4 Malim legere *Dia Meliloti*; *Dia Sampsuci*; caeterum toto opere nominandi casu haec leguntur.

ribus [l] admonita monitis, convenit etiam radicum *vomitus*, atque *drimyphagia*: capitis quoque *detonsio:* ac [m] corporum usus acriorum: Item *dropax*. Sic enim aut ex supradictis adjutoriis ægritudo solvetur, aut si pejoraverit, *epilepsia* necessariò sequetur

[l] curata medicamentis.
[m] ciborum; *quamvis iisdem verbis* §. 39. *legitur* corporum.

CAPUT IV.

De Epilepsia. 60

Epilepsia vocabulum sumpsit, quod sensum atque mentem pariter apprehendat. Appellatur etiam *puerilis* passio, siquidem in [a] ipsis abundat ætatibus: & *sacra*, sive quod divinitus putetur immissa, sive quod sacram contaminet animam, sive quod in capite fiat, quod multorum *philosophorum* judicio sacrum templum est partis animæ in corpore natæ: sive ob magnitudinem passionis: *majora* enim *vulgus sacra vocavit*. Inde sacrum dictum mare & sacra domus, velut tragicus poëta sacram noctem, hoc est magnam appellavit. Fit plerunque vel nascitur ex 61 *vinolentia*, aut *indigestione*, aut *contusione*, vel ut *Asclepiades*, percussu atque divisura [b] *membrorum* quæ cerebrum tegunt, aut nimio *timore*. Sed ejus passionis *species duæ* esse probantur: *alia* quæ somno similis altissimo videtur: *alia* quæ diverso raptu corpus afficit. [c] Quarum *prima* gravior judicatur: siquidem est similis *apoplexiæ*. Earum quidem commixtio *tertiam* facere speciem potest. Plerique enim *raptu* atque contractu corporis adfecti, vel adprehensi, [d] secundo in altissimum *soporem* devenerunt. Sed horum differentia generaliter inutilis curationi invenitur. *Pronos* autem seu declives, aut venturos in ipsam- 62

Ἐπιληψίας etymologia. *Synonyma.*
[a] ipsorum
Causæ.
[b] membranarum
species duæ.
[c] Harum
[d] exinde

Signa Epilepsiæ futuræ:

passionem sequuntur communia accidentia etiam cæterarum passionum, quæ ex membrana cerebri oriuntur, ut *gravedo*, atque *vertigo* capitis, & interior sonitus, consensus etiam *occipitii*, oculorum [1] intentio, aurium *tinnitus*, aut difficilis auditus, & cum vertigine *visus* obtusio, vel quædam præ oculis quasi[e] propendentia, macularum marmoris similia, quæ Græci *marmarygmata*, sive *marmarygas* vocant, vel araneorum cassibus, aut nubibus tenuissimis similia, aut parvulis volantum animalibus, ut
63 sunt culices. Item velut *scintillarum* micas, aut circulos *igneos* circunferri præ oculis sentiunt ægrotantes. *Linguam* quoque inflexibilem, cum *saltu* musculorum, & *dolorem* à tergo inter scapulas. Sequitur etiam *gutturis* durities, atque *præcordiorum* jugis inflatio, cum *oscitatione*, *sternutamento*, & *salivarum* fluore, & cibi *fastidio*, aut immodico *appetitu*: *vigiliæ* juges, aut plurimus & [f] inanis *somnus*, *insomnia* turbata, & ciborum difficilis egestio, vel nulla: & sine manifesta causa *veretri* tentigo: & frequens Veneris delectatio. Aliquando etiam per somnum *seminis lapsus*, quem *Græci* ὀνειρόγονον vocave-
64 runt: mens suspensa cum *anxietate*, & nullis ex majoribus causis facilis *iracundia*, atque paulo ante gestorum *oblivio*, & eorum quæ caliginem facere valent, facilis sensus. Obtinente passione, & jam occu-

Præsentis.

pato corpore, *sensuum privatio*: accessione dominante, sequitur & quibusdam *immobilitas* perfecta, cum *ore* demisso, attestante *pallore*, cum *aspiratione* tarda, & *pulsu* magno, atque alti soporis simili oppressione. *Alios* vero raptos, diversa membrorum *diductio*, atque *saltus*, & *vultus* contortio, vel *oculorum*

e prosplendentia

f qui ad valetudinem nihil conferat

1 Veluti defixus visus, rigentibus oculorum musculis.

rum, sequitur, quæ sæpe perseverans, etiam post accessionem *strabos* [g] fingit ægrotantes: at contrariò quibus [h] tarda fuerit correptio, naturalis visus simulat æquitatem. Sequitur etiam *gutturis* stridor, & *singultus*, cum rubore *vultus*, & *venarum* inflatione: & aliquando pulsus atque spirationis *cessatio:* tum per intervalla *resumptio:* palpebrarum quoque suspensa positio: & illisio *dentium* atque stridor, & *linguæ* prolapsio, quæ sæpe [i] quassatione, sæpe incisura vexatur. Sequitur etiam *præcordiorum* ad superiora raptus, vel *stercorum* & *urinæ* involuntaria emissio, *sudor* roscidus rigenti corpore. Aliquibus etiam confusæ *vocis* emissio, & ante dimissionem per os atque nares *spumarum* fluor. Accessione *cessante*, omnium gestorum *ignorantia*, atque corporis dimissa volutatio, cum *mæstitia* vultus ægrotantis. Sequitur tunc *oscitatio* & [k] *distentio* corporis veluti voluntaria, & insolitus [l] visus. Piger motus & totius corporis marcor: oculorum etiam permanens turbatio, atque venarum frontis extantia. Aliquibus etiam *mentis* alienatio, & nulla notorum *agnitio*. Alio autem tempore plurima ex antecedentibus consequuntur, quæ supra memoravimus: hoc est, tenebratio, vel *caligo*, cum proni quicquam gesserint, ægrotantes, aut navem, aut rotam figuli celeri motu ferri conspexerint: aut aquam fluentem, vel magnam loci altitudinem, aut rupem viderint, aut strepitum vel *clamorem* audierint, aut vehementer *refrixerint*, vel [m] igneis *lavacris* usi fuerint, aut *odoribus* nimium bonis vel malis adfecti, ut [n] storacis incensi, aut thuris, aut bdellii, aut gagatis lapidis, vel bituminis, aut cervini cornu. Præterea accessionum motus nunc *ordinatos*, nunc *inordinatos* ægrotantes accipiunt: & nunc intervallis lon-

Marginalia: [g] efficit — [h] lenis, parva — 65 — [i] quæ sæpe dentibus illisa contunditur: sæpe dentibus præciditur — *Cessantis.* — 66 — [k] pandiculatio — [l] nisus, pandiculandi conatus — *Morbi reliquiæ.* — 67 — [m] nimis calidis — [n] styracis — *Intervalla paroxysmorum.*

longioribus, ut mensium duodecim, nunc *angustioribus* plurimum, vel parum, ut eodem mense, vel die, frequenter agitentur. Noctibus quidam inquietati, antecedentibus signis *accessionem* fore denuntiant: quidam sine ullo denuntiativo motu corripiuntur, quo fit ut magis periclitentur. *Alii* enim prænoscentes *futura*, motibus solitis admoniti, in domibus se continendo tutantur, accessionem prævenientes:

Alii præsentiunt morbum.

68 quam cum sentiunt propinquare, eligunt locos, quibus tutò, ac sine ulla turpitudine jactentur. *Alii* vero istorum *ignari*, publicis in locis cadendo fœdantur, adjunctis etiam externis *periculis*, quæ passionis non esse videntur, loci causa præcipites dati, aut in flumina vel mare cadentes, aut in balneis [o] ventris solutione coacti, *Signa* autem sunt post lenimentum *futuræ* rursus accessionis, ex quibus affici in passionem venturos memoravimus, *somnus* turbatus, vel cibi *corruptio* sine ulla manifesta causa. Item *veretri* sine ratione tentigo, & Veneris appetentia, vel *seminis* per somnum jactus; quem ὀνειρόγονον *Græci* vocant: *iracundia*, *mæstitudo*, & cætera quæ nu-

Alii non.

[o] ventrem solvere.

69 per posuimus. Item *segnities* cum pigro motu in officia solita, & gravatio cum quodam somnifico *mærore* vultus, decolor atque [p] major [q] *inflatio*, [r] *oculorum* quoque veluti depravatio, cùm dejecto quodam visu. Nam suspicere difficile est ægrotanti, hoc est in aerem supernum [s] attendere. Quod si tentaverint, facilè rursum abducti [t] vicinas eousque oculorum [v] partes ad inferiora convertunt: ac si *repentino motu* caput in alteram converterint partem, *vertiginem* sentiunt cum *tremore* atque torpore, cum *digitorum* contractu, vel dolore, aut *crurum* grave-

70 dine, & [w] summitate manuum vel pedum. Ex quibus

[p] *f*. solito
[q] *sub*. vultus
[r] visus
[s] oculos intendere
[t] victas
[v] pupillas
[w] summitatis

bus multis vel cunctis interrogatione acceptis paſſionem dicere poterimus, niſi præſentibus in acceſſione facilius nobis cognitio fuerit declarata, vel ætatis, aut aliqualibet cauſa æger ſua narrare non poterit accidentia, quæ ſupradicta ratione apprehendere poterimus, & acceſſionem futuram prænoſcere: conjicientes etiam temporum [x] reſponſionem, [y] quanquam, ſummatim, acceſſionum ordo ſæpe ſervatur. Communiter autem hæc *paſſio* frequens eſt in *pueris*, & magis tempore quo [z] *dentium* nativitates habentur. Accidit etiam *primævis*, atque
medus ætatibus: *ſenibus* verò difficile: nam vehementius afficit proximos nativitati infantes, quàm pueros, aut vergenti ætate atque ſeniores: ſiquidem [2] viribus invalidi paſſionum impetum tolerare non poſſunt. Solet denique hæc paſſio [a] *pubertatis* tempore, ſive novæ [b] *purgationis* in fœminis, aut *primi partus*, quadam naturali [c] *novitate* facile detergeri corporis mutatione ſuffecta; quod ſi minime venerit, plerunque patienti conſeneſcit, niſi aut longo tempore [d] *natura* pugnante, aut *medicinæ* diligentia fuerit ſuperata. Irruit autem omni tempore corporibus, ſed magis [e] *verno*. Frequenter ſimile pati epilepticis,
& à *matrice præfocatæ* mulieres inveniuntur: ſiquidem non aliter ſenſibus privantur, ſed diſcernuntur quod in ultima acceſſionis parte, per os atque nares, *ſpumarum* fluore non afficiantur. Hæc eſt paſſionis cuncta ſpecialis ſignificatio.

Curationis autem adhibendæ cauſa erit neceſſariò [f] adhibendum genus, quod ſit paſſio *ſtricturæ*, atque vehemens, & [g] difficulter frequentans, *tarda*, ſuper-

[x] ſolita paroxyſmorum intervalla
[y] quoniam
Quæ ætas magis ſit Epileſiæ obnoxia;
71
[z] Aphor. 25. lib. 3.
[a] Aphor 45. lib. 2. & 7. li. 5.
[b] *i.* menſtruæ
[c] temperamenti mutatione
[d] naturæ pugna
& quo tempore.
[e] Aphor. 20. lib. 3.
72
Differentia Epilepſiæ ab uteri ſuffocatione.
Cujus generis ſit morbus.
[f] conſiderandum
[g] cum maxima moleſtia frequenter revertens.

2 Hæc ratio non probat magis affici pueros, ſed gravius, & cum majore periculo.

ſuperpoſitionibus atque lenimentis variata: [3] cujus quidem ſuperpoſitiones nunc plurimis tempora temporibus acceſſionis generalia ſuperpoſitionis occurrerunt. Sed quæ fortè *ſuperpoſitiones* plurimis ex acceſſionibus fuerint confectæ, nunc quotidianos, nunc
73 tertianos, nunc hemitritaicos faciunt typos. Difficilè eſt enim hanc paſſionem in continuationem venire: ſiquidem præventu mortis interveniente, minimè continuatio intelligi poteſt, & eſt impoſſibile, jugibus diebus aut *ſenſibus* privatum, aut *motu* carentem, aut diverſo *raptu* affectum in vita manere. Item *lenimentorum* aliqua *pura* ac limpida, aliqua *turbata* [h] concurrunt: & aliqua latiora, aliqua anguſta, aliqua horum mediocria. Patitur enim communiter omnis *nervoſitas*, ſed principaliter *caput*, ſicut ex antecedentibus conjicere poterimus, & ex iis quæ poſt acceſſionem remanere videntur. Curandum autem oportet, primò, cum tenebricoſitate vel *vertigine* vexatur, jacere *loco* lucido, atque mediocriter calido, altioribus *ſtramentis* capite ſublevato: & ſi [i] *raptus* fuerit conſecutus, digitis erunt *palpebræ* [k] differendæ, atque jugiter ab omni motu ſervandus ob ſpaſmi paſſionem. Jubendum etiam *miniſtris* manibus calidis nunc caput atque frontem cum blanda *fricatione*, nunc collum atque gutturis partem, quam ἀνθερεῶνα vocant, contingere: aliis etiam manuum ſummitatem atque pedum tenere jubemus. Præterea *frigeſcentia* corporis vaporari, [l] corrigi etiam ea quæ forti raptu torquentur: ac ſi minimè [m] conſenſerint, erunt in eodem ſchemate ſervanda, ne ulterius torqueantur. Tum quodam *laxamento* captato

h occurrunt

Quis locus affectus.

Ejus curatio.

74

i motus epilepticus

k diſparandæ

l in ſitum naturalem reponi

m ſe reponi ob rigiditatem patiantur.

3 Cujus ſuperpoſitione, acceſſionis temporibus plurimis, ſuperpoſitionis alius tempora occurrerunt. *i.* priuſquam deſierit paroxyſmus, invadit alter.

ptato corrigenda, ne nimio [n] occurrentia certamine superare cupientes, *nervorum* quassationes faciamus. *Linguam* quoque [o] relocare curabimus, aut 75 *mentum* corrigere, vel coæquare: tum calidis pannis *thoracem* vaporare, atque inter *scapulas*, quod *Græci* μετάφρενον vocant. Laxatis enim *diaphragmatis* partibus, quod nos thoracis atque ventris discrimen dixerimus, laxato etiam [p] *hypodymate*, sive membrana quæ latera ex interioribus contegit, sine ullo periculo poterit collectus spiritus exhalari. Apponenda etiam *vesica* oleo calido semiplena *pubetenus*, atque vesicæ partibus, ut ipsæ quoque mitigatæ conquiescant: ac si *dentes* [q] conciderint, ut præfocationis excitent metum, immissione digitorum [r] sinistram compaginem, quam *Græci* χαλινὸν vocant, [s] hiscentes dimittemus, ne *spumarum* emissio tardetur. Tum 76 per intervalla ægrotantem *inclamantes* excitamus, & ejus ora *spongia* ex aqua calida expressa detergemus, dehinc *caput* fovemus jugiter. Cùm *statum* sumpserit accessio, plurimo atque dulci *oleo* calido & lanis mollioribus infuso omnia contegimus: magis autem *occipitium*, & majores *nervos*, quos τένοντας appellant: tum *gutturis* atque *rumæ* partes, quas ἀνθερεῶνα appellant, cum *temporibus*, & *buccarum* musculis, quos σιαγόνας appellant. *Sudores* etiam si fuerint ingruentes, raptim detergemus, ne corpora perfrigescant: tum collectum [t] *humorem* detrahimus appositione digiti, aut lanæ, aut spongiæ [v] melotæ involutæ. Perseverans enim longioris temporis facit ac- 77 cessionem: ac si minimè se resumentem viderimus, erunt *cucurbitæ* leves apponendæ, quas *Græci* σικύας appellant, stomacho atque thoraci, & interscapulis, atque præcordiis. Sed si *infans* ætas fuerit patientis,

[n] resistentia

[o] exertam in os ultra dentes reducere

[p] pleura & mediastino

[q] coincide-rint

[r] alterutram

[s] ut hiscant diducemus

[t] in ore & faucibus

[v] μηλωτὴ est ovilla pellis

w sc. remedia — erunt [w] majora prohibenda ob debilitatem virium: sed eum *nutrix* amictu contegens, oleo fovens, conclusu corporis corrigere meditetur: aut si *spumarum* quicquam comparuerit, quod in ore teneatur, *mulsum* tenue destillet paulatim, & neque jugiter, quo [x] commorationem faciat spirandi: Tunc [4] *lac* caprinum offerat dimissione perfecta, siquidem est

x commoditatem

78 crassius, atque *majoris nutrimenti*. Dehinc cùm fortè potuerit post accessionem *mammam* sumere, erit melle papilla linienda, quo facilior sumptio fiat, atque [y] *nervorum* laxatio celebretur: corpus quoque alimento necessario nutriatur: [z] tenuatur præterea etiam liquidorum *crassitudo*, & *venter* [a] mollitur, [b] conjicientes etiam singula passioni accidentia, quæ ita corrigere debemus, ut à generali regula nihil dissentire videamur. Tunc etiam curationis diligentiam per *nutricem* ægrotanti præstare tentabimus, jubentes eam à *lavacro* abstinere, atque sine *vino* atque *carnis* esu perseverare, tum deambulationibus atque *exercitio* levi [c] gestari, quo humeros magis exerceat, ut est *sphæræ* ludus, vel exultationis cujuspiam.

y distentione & raptu adhuc rigentium
z tenuetur
a molliatur,
b ponderantes
c agitari

79 Item jubendum *cibum* sumere succi facilioris, vel interea mulsum. Ac si fortè ipsam quoque hac passione vexari viderimus, erit ab officio removenda: non aliter etiam si qualibet passione affecta [d] malo *succo* atque *corpore* habituari videatur: hoc *Græci* καχεξίαν vocaverunt. Erunt igitur his [e] præfectis *alæ nutrices* exhibendæ, ex quarum sano lacte infans nutriatur. Quomodò autem *sanum lac*, vel communiter nutrices bonæ probentur, *muliebribus libris*, quos *Græci* γυναικείων vocant, docebimus. Interea ipse quoque *infans*

d pravi habitus esse tam quoad liquores, tam quoad carnes
e ante curatis
Γυναικείων *Cælii libri.*

4 Nam ob recentem convulsionem fessis, infans ex uberè nutricis lac sumere non potest, musculis buccarum & linguæ adhuc

infans erit à *lavacro* servandus: tum post tertium diem in [f] *domo* lucida, & mediocriter calida locandus, & primo *oleo* calido, tum oleo & aqua calida fovendus. Vitanda præterea quorum *timore* infantes 80 afficiuntur, ut sæpe *fictæ formidines*. In ætatibus verò quæ ferre majora adjutoria possint, accessione transacta erit *phlebotomia* adhibenda.

[f] cubili

Aliqui enim *Medici* statim phlebotomandos probant, sicut etiam *Thessalus* se velle demonstrat. *Aliqui* [g] prima *diatrito* servandum existimant, quo speculentur utrum post unam accessionem passio soluta recessisse videatur, [h] sit præterea non solùm inane, verumetiam noxium phlebotomiam adhibere. Quippe cùm prædicendum [i] probent ex accessione *secunda*, utrum passio augeatur, & hoc *phlebotomiæ* exigat adjutorium, & phlebotomatus cibi refectione [k] toleretur. Alii verò [l] *discernenter* ajunt hoc adjutorii 81 genus sic adhibendum, ut qui fortè jam *consueti* passione afficiuntur, servato ordine lenimentorum, statim accessione facta phlebotomentur, ii autem qui in *prima* incursione passionem accipiunt, in tertium diem, sive ut *Græci* vocant, *diatriton* differantur, siquidem sit incerta accessionis recursio. Nos verò, ut *Soranus* docuit, neque omnes intra *diatriton* phlebotomamus, & magis eos qui primo incursu passionis afficiuntur. Plurimi ægrotantes *corrupto cibo* admonentur, & est præcavendum [m] *indigestione* sauciatos phlebotomare: Neque rursum omnes in tertium 82 diem probamus reservandos. Cogente enim passione, nullo [n] subjecto *indigestionis* obstaculo, erit arripienda *phlebotomiæ* commoditas, non solum in iis qui jam sæpe admoniti passione videntur, sed etiam in illis qui primo invasu afficiuntur. Cessante etenim ac-

Aliorum Medicorum sententiæ.

[g] primam diatriton servandam

[h] an sit

[i] credant, putent

[k] sustineatur

[l] cum distinctione

[m] i. ne præcedente indigestione jam debilibus, insuper sanguinem detrahamus.

[n] objecto: *alii*, suggesto *V. Sect.* necessitas.

cessione inesse [5] *passionem* conjicimus, siquidem generaliter est *maligna*, & frequentius *tarda* quàm celer, nisi adjutoriis medicinalibus destructa à corpore depellatur, aut ullo *naturæ*, aut [6] *fortunæ* beneficio, nisi tardando sic corpus tenuerit ut solius [7] *medici-*
83 *næ* diligentiam poscat. Judicare etiam est *incertum*, utrum passio post accessionem primam inesse corpori, an soluta videatur, siquidem ex occulta venit apprehensione causarum, & oportet *methodicum* sine ulla falsitate regulas intendere curationum. Videmus denique [o] phlebotomiæ convenire. Nam passionales [8] κοινοτήτες argui videbuntur, si utrum passioni conveniat fuerit [9] dubitatum. Sed quia sola temporum quæstio flagitari præspicitur, erit conjiciendum ante *secundam* passionem adhiberi posse *phlebotomiam*. si quidem initium, vehementiæ atque magnitudinis causa, passio transcendat, ut sæpe *contusio* corporis, aut ossium *fractura*, vel ignis *ustura*, phlebotomiam poscunt: stare autem, [p] nec declinare [q] poterit pas-
84 sio. Horum enim difficilium morborum proprium est sine ullo [r] *destructivo* adjutorio [10] non celeriter temporum [s] nequitia transire, hoc est accessionis augmentum. Sed neque propter *abstinentiam* cibi, quam ne-

[o] phlebotomiam

[p] sed non

[q] primi Paroxysmi circuitu, & insultu

[r] valido & eradicante

[s] nequitiam

5 Ejus causam in corpore delitescentem, quæ uno paroxysmo exhausta non sit.

6 Ut loci mutatione, cum invitus æger in locum ficciorem & salubriorem abducitur. Aphoris. 45. lib. 2.

7 Nam passio hæc diuturna, & obfirmata, nec fortuito casu, nec solius naturæ beneficio curatur, sed medicinæ remediis tantum cedit.

8 Κοινότητες sunt morborum ἀναλογίαι & indicationes communes stricturæ, & solutionis.

9 De hac quæstione sic statuebant Methodici, sanguinis missionem commode fieri principio & augmento morborum, in quibus convenit: minus commodè, sedtamen utiliter, in statu: supervacuam esse in declinatione. Cum ergo, ut morbus comitialis futurus sit brevissimus, vix ad statum secundo paroxysmo veniat, nunquam vero ad declinationem, à prima statim accessione venam secari oportere.

10 Sensim enim sæpiusque repetitis paroxysmis, tales morbi in pejus ruunt, & ad statum veniunt.

necesse est post phlebotomiam adhibere, erit hoc adjutorium declinandum, quando corporis vires ferre valuerint, hoc est, ut & *sanguinis* detractionem, & [11] *abstinentiæ* tolerent. Denique etiam aliis passionibus affectos, ut exempli causa, *synanchicos* sine ulla [t] ratione phlebotomamus. Quare, sicut superius diximus, post casum [v] rectos epilepticos, cessante accessione, parvo tempore *phlebotomiam* differimus, quo *turbore* spiritus, atque liquidarum materiarum deposito tranquillentur. Erit [w] enim speculandum, 85 ne qua *indigestio* sive corruptio cibi subesse videatur, quod ita intelligere poterimus, si nauseantem vel ructantem *fumosas exhalationes* ægrum viderimus, attestante mordicatione, atque tormentis, intestinorumque inflatione: quæ si non fuerint, perfecte digestum cibum judicabimus; quippe cum forsitan præoccupato corpore jamdudum futuræ accessionis causa aut parvum sumpserit cibum, aut in totum abstinuerit. Sed si, ut supra dictum est, corruptus extiterit cibus, erit phlebotomia in tertium diem differenda, fovendumque caput cum cæteris partibus, oris adhibita collutione, cum vini abstinentia. Tum 86 erunt *somno* dimittendi, atque à cibo servandi usque ad primum diem. Sed si quicquam corruptionis ex indigestione superare viderimus, erit per *vomitum* depurgandum, ac si nulla fuerit corruptionis vel indigestionis suspicio, erit statim adhibenda *phlebotomia*, moderata detractione, ex brachio scilicet, sed cum præcautione animi defectus, quem *Græci* λειποθυμίαν vocant, siquidem facile passionis accessionem imitetur.

Quid in ea cavendum.

t dubitatione

v erectis epilepticis

w etiam

Tunc post phlebotomiam erit adhibendus *fotus*, atque

Quid postea sit agendum.

11 Abstinentiam necessariam instituendis Cyclis, & resumptivis, & recorporativis, *sup.* §. 24. *&c.*

atque oris *collutio*, cum parvissimo *potu*, & *somno*
87 abstinendus. Ac si accessio in *secundum* diem duraverit, prædicto *periculo* ejus propinquis, vel ministris, atque *adjutoriorum* ex ratione venientium [x] exitum incertum, ne nobis quicquam male gestum imputetur, si forsitan vi passionis superatus *ægrotans* vitam finierit, & intemporaliter nos quisquam adjutorium adhibuisse arguat, *phlebotomiam* adhibemus, tanquam in continuationibus parvam indulgentiam pro dimissione accipientes, ut si *exempli* causa parum requievisse *agitatione* [y] seposita ægrum viderimus, ut nullo *raptu* tentetur, vel contrariò, si forte oppressis sensibus, cum motu caruerit, aliquas partes corporis movere videatur, ut palpebras, quæ jamdu-
88 dum [z] motus similitudine possessæ siluerant. Dehinc post detractionem sanguinis [a] procurata *facie*, ex spongia calida erit [12] *mulsum* in os ægrotantis distillandum: tunc *secunda* die dandi mulsi *cyathi* duo, vel tres: *Tertia* vero die ante horam solitam erit *perungendus* oleo calido, atque dulci, toto corpore sub [b] stramentis. *Tunc* detectus aqua calida *ora* foveat, & post [c] *æquatum* corpus accipiat [d] *succum* parvum, succulentum, mollem, lenem, calidum, digestibilem, ut est *panis*, vel *alica* ex aqua confecta, aut *pulticula* ex pane, quam [e] *torsiniton* vocant, ex oleo, aqua, sale, vel melle condita, ex prima diatrito usque ad declinationis tempus: quod [f] probare poterimus ex minutione accessionum, sive accidentium.
89 *Alternis* diebus cibum sumat, ne passione affecta *nervositas* etiam illatione cibi gravata digestionis offi-

x exitu incerto

y intermissa

z mortis similitudine oppressæ

a directis, compositis, & conformatis partibus, quas in ea morbi vis distorserat

b stragulis

c omni strictura soluta

d cremorem aliquem τῶν χύλων

e toryniton, vide supra §. 12.

f deprehendere;

12 Non dubito quin Cælius semigræcus hic respiciat ad græcum ὕδωρ, & intelligat ὑδρόμελι: mulsum enim Latinorum est οἰνόμελι, cum tamen paulo antea Cælius vino interdixerit.

13 Nervosum ventriculi corpus, cujus morbos facile nervi sentiunt.

officium vix sustineat, sed magis laxamentum ex ab-
stinentia consequatur. Tum si *venter* non fecerit
suum officium, aut non impleverit, ob detractionem
gravatum corpus quo relevetur, erit [g] injiciendus ca- [g] injicienda
lidæ & oleo per *clysterem.* Tunc *præsentato ventris calida cum * prætentato
officio, erit [h] *tondendus*, atque novacula omnis capil- [h] tondendum
latura radenda. [i] Ita in alia diatrito *cucurbita* occipi- caput [i] item
tio apponenda, collo, vertici, & temporibus capi-
tis, cum *scarificatione:* & communibus *cataplasma-*
tibus utendum, quibus omne caput cum nervis ma-
joribus, quos tenontas appellant, contegamus, tum
buccarum musculos, quos siagonas appellant, atque 90
omnes interscapulas partes, cum stomacho, usque
ad locum quo discernitur venter, quem *diaphragma*
vocant: ac deinde præcordia, atque vesicam simili
curatione laxamus. Singula etenim passione raptus
vexata accessionis tempore [k] accipimus: ac si aliqua [k] judicamus
in parte corporis *querela* extiterit, cucurbita impo-
nenda. Sed neque *coacervatim*, neque uno tempo-
re omnes erunt partes curandæ, sed *partiliter*, at-
que diverso, ut nunc stomachus, nunc vesica, nunc
interscapulæ releventur, quo necessariò caput rela-
xatum adquiescat. Tunc spongiæ *evaporationibus*, [l] eos qui cu-
[l] qui curationem labori sustinuerunt recuramus, at- rationis labo-
que *ungentes* oleo communi, sive quia jam licitum rem 91
est, cyprino, vel irino, tum *cerotariis* mollibus, ac
deinde scarificatis locis inducta apponimus cerotaria.
Convenit etiam *embasin* adhibere, de qua *Adjutorio-*
rum libris docuimus. Dabimus etiam tum *cibum* plu- *Libri Adju-*
rimum atque [m] panosum. Si aliqua in parte capitis *toriorum*
gravedo, vel *dolor*, aut punctio, aut torpor occur- *Cœlii.*
rerit, erunt *sanguisugæ* circulatim apponendæ: quæ [m] ex pane ari-
si sufficientem fecerint detractionem, adjutoriorum do; vel succo aliquo liqui- do condito:
mo- vel jure

modum dabunt: sin minus, his detractis *cucurbitas* infigemus, ut per earum vulnera detractio procuretur. Tunc rursum *cataplasmatibus* utemur, atque *vaporationibus* spongiarum, dehinc *cerotario partes* contegimus.

92 *Quomodo æger reconvalescens sit curandus.*

Profectu accedente dabimus olera non acriora, atque ita *gestationem* [n] adhibemus [o] sellarem. Etenim vehiculi motus *rotarum* vertiginem caliginemque facit ægrotanti, quæ passionis imaginem ferat. Tunc *deambulatione* movendus pro [p] temporis aëre, atque loco lucido, & longo ductu, ne jugi conversione vertiginem sentiat. Dehinc si ferre valuerit, etiam *vocis* atque *corporis* exercitio utemur, monentes ut neque spiritum retineat, neque pronus vel circunflexus, aut sæpe conversus aliquid gerat, sed pingui unctione defricatus [q] stanti exercitio moveatur. 93 Tunc, cum facilitas corporis fuerit accepta, *lavacrum* adhibemus, caput foventes sine ullo [r] *percussu* manibus subterpositis: implet enim [s] sensum ejus *demersio*. Tunc etiam in aqua calida, quam [14] *pygolithon* vocant, deponendi sunt ægrotantes: ne percussu frigoris *nervositas* afficiatur. Post lavacrum vero parum [t] differentes, quo fervor ex capite relevetur, dabimus *aquam* præbibendam: Tum *cibum* varium, simplicem ex media qualitate confectum. Et post *primam* vel *secundam* diatriton dabimus quædam in cibo quæ *vinosæ* sint qualitatis, ut sunt poma, quo corpus, vinum daturi, prætentemus, ut tutò dare possimus. 94 Atque ita [v] servandum, ne his gestis *somnus* suspensus, vel concisus, aut adjuncta phantasia sequatur, & *insomnia* faciat turbulenta, quod ex rela-

[n] adhibebimus
[o] in fertorio, aut sella portoria: ut supra §. 18.
[p] i. vel sub dio, vel sub tecto pro aëris temperie
[q] pro statario
[r] aquæ collisu
[s] sensuales vias
[t] quiescentes
[v] cavendum

14 Rhigolethron, quasi rigoris exitium, quod rigores & perfrictiones corporis profliget, & abigat. Alii Rhigolyton.

latione patientis discere poterimus. *Item* si gravedo vel torpor in aliqua parte corporis fuerit, aut dolor, aut punctio, vel saltus, erit in aqua calida perseverandum, atque illa prohibenda, quæ vinosæ qualitatis danda præcepimus. Sin vero ex his nulla fuerint [w] prosecuta, dabimus lavacro remoto, mediocriter *vinum* lene, parvum: ut exempli causa, semunciam, vel unciam, medio scilicet cibo, *aquatissime* temperatum: tum in alia *diatrito* lavacro vinum jungemus. Sed præ cæteris erit *animi laxatio* 95
procuranda, quo corpus consentiens nullis obstantibus curis facile sanitatis [x] repetat qualitatem. Ac si *resumptio* [y] recurrens nihil [15] virium perficere permiserit, quo etiam [z] carnatum corpus ostendat, bono attestante colore, erit [a] *consuetudini* dimittendus ægrotans. Eadem sanè curatione utendum etiam in iis qui cum nondum sunt *epileptici*, eo tamen ferri videntur. Hoc enim solum servabimus, quum signis passionem minantibus fuerint [b] absoluti ut eos [c] consuetudini revocemus. Facilius est enim *imminentium* aversionem, quàm *præsentium* depulsionem facere.

w consecuta

x recipiat

y repetita

z εὔσαρκον

a diætæ sibi familiari

b liberi

c ad consuetudinem

Sin vero *passio* tardaverit, & propterea plurimis 96
fuerit accessionibus variata, erit partienda *curatio* secundum superpositionem & lenimentum, ita ut *superpositionis* tempore iisdem utamur adjutoriis quibus acutas passiones curari perscripsimus. Neque enim [d] *phlebotomum* reprobamus, permittentibus viribus, si quidem longo interstitio superpositiones occurrere videantur. In *lenimento* verò resumendos dicimus ægrotantes & cum *recorporativa* curatione dirigendos, justa *cyclorum* regula, sicut latius, cum

Quomodo sit curanda Epilepsia chronica.

d phlebotomiam

Qq de

15 Id est, si vires ex modo cibandi antea descripto, nondum fuerint refectæ, & tamen corporis habitus sit probe carnosus, & boni coloris &c.

de [d] *capitis passione* diceremus, scripsimus. Quapropter ob resumendum corpus adhibenda *gestatio*, sella, vel cathedra, aut *deambulatio*, aut *vocis* exercitatio.

97 Item *lectionem* & perunctionem *aliptarum* præceptis ordinatam, sine ulla capitis [e] inflatione geramus, ne immodico labore affectum [f] corpus vexare potius, quam reficere videamur. Tunc *lavacrum* langorum intervallis adhibendum: *varius* dandus cibus & panis limpidus, atque studiose elaboratus. *Pulmentum* vero ex mediæ qualitatis materia, ut ova, pultes, olera, quæ non sunt acerrimæ virtutis. Item volantum leviora, & piscium teneriora. Dehinc post resumptivum cyclum adhibendi *recorporativi*, & primo *ex parte*, tum *perfecti*, in quibus esse *vomitus* ex radicibus debet, vel [g] similibus materiarum rebus, ut nuper [h] docuimus: atque ita *drimyphagian*, exinde [i] contiguas sibi pulmentorum materias ordinamus:

98 item adjutoria *localia*, ut exempli causa, primo *capillos* decurramus [k] ex pectione, nunc pro [l] capillatura, nunc contra capillaturam: tum *tonsuram* adhibentes, dehinc novacula caput radentes, *cucurbitas* aliis atque aliis capitis partibus [m] *recorporativas* imponimus: tum *dropacis* raptum adhibemus, sed primo longe remotis partibus, tum vicinis, dehinc patientibus: dantes etiam *masticandum* sinapi, vel piper, aut staphysagriam. Item *sternutamentum* ex helleboro, vel [n] astrutio, & pipere, & castoreo, vel his similibus adhibemus naribus, *apophlegmatismum* quoque adjicientes, atque [o] *fricatione* balnea-

99 rum nitri pulveris, & cæteris [p] *sympasmatibus*, quæ ruborem facere valeant, ut sunt ex pyretro, staphysagria, adarce, euphorbio, pipere, calcis gleba, & pumice: tum *cataplasma* ex sinapi, atque malagmata,

[d] sup. cap. 1.
[e] fricatione imperamus
[f] caput
[g] similium
[h] supr. §. 13.
[i] congruas
[k] denso pectine ut cap. 3. §. 35.
[l] eodem genere locutionis utitur cap. 3. §. 35.
[m] cum plurima flamma admotas, & ut ait ibid. §. 36. detractas magno raptu
[n] imperatoria
[o] fricationem in balneis
[p] pulveribus qui corpori inspergguntur

mata, quæ detergere & papulis afficere corpus valeant: item [16] *acopa* acriora, sed quæ tetri odoris non sint, toto corpore illinienda, magis tamen capiti, atque ori, conclusis palpebris: immittenda sunt etiam hæc *aurium* cavernis: *gargarizandum* sinapi: adhibenda etiam *aquarum illisio*, qua patientes partes percussæ mutari cogantur, quod Græci *cataclysmum* appellant. His deinde perfectis *cyclis*, resumpto corpore, *helleborum* adhibemus, sed longe superpositionis servantes occursum, quod in omnibus quidem adjutoriis [p] *exercitioribus* adhibendis, tum magis in helleboro monemus præcavendum. Denique si nullam accessionem denuntiaverint signa, iis qui ordine servato admonentur, ante *decem* vel *duodecim* dies, vel generaliter pro longitudine lenimenti, [q] porrectius erit adjutoriorum regula dirigenda. In iis vero qui *ordinate* admonentur, eo tempore adhibenda curatio, quo conjicere possumus *medium* præteritæ atque futuræ accessionis. Sic igitur hoc genus diligentiæ instituendum, ut cum *æger* somnum decusserit, primo requiescat paululum jacens, non solum suspicans indigestionem cibi, verumetiam donec [r] persecutione quadam [s] propria corporis fuerit facta [17] digestio, ne ex *vigilatione* sequenti, atque laxamento membrorum, & [t] tenuitate, vel purgatione humorum spiritus jamdudum somno turbati crassi fiant, quo etiam sæpe officia impediri noscuntur, cum [v] nondum totum recurrens occupaverit corpus. Unde sæpe factum est, ut [w] experrectis hiis quæ illico intueantur fallant, nisi [x] perfricatis oculis intenderint.

Acopa.

Hellebori sumendi cautio.

100

[p] vehementioribus δραστικοῖς.

[q] an correctius?

101

[r] perfectione

[s] in alimentum abierit

[t] tenuatione

[v] *sub.* alimentum

[w] experrectos eos

[x] perfricatos oculos

16 Ἄκοπα sunt linimenti genus, cujus antiquis in demulcenda membrorum ex vehementi aliquo exercitio lassitudine familiaris & curiosus usus erat.

17 Nam Methodicis somnus adstringit: vigiliæ vero laxant, crassa tenuant, excrementa purgant.

rint. Neque clamare vel currere facile possunt: siquidem vi quadam somni tunc *arteria*, hoc est gutturis via, asperatur, & raucos facit: ac fatigata corpora [y] *densitate* nervorum, irruente spiritu crassiore, afficiat percussione vel quassationi similes plagas ingerendo.

[y] quæ per somnum accidit

102 Has igitur ob causas æger plurimo tempore somno deposito tardare debet, præcavens *luci* [z] *autoritatem*, quam mox discusso somno intueri minime potest, ne repentino ejus occursu percutiatur visus. Item *disputationibus* vehementibus animum exercere declinet. Tunc resumptus atque relevatus somni plenitudine, sub stramentis leni *unctione* tangatur semel, secundum corporis singulas partes laxamenti mediocris causa, [a] atque frigoris cautione levem & delectabilem *gestationem* adhibeat ut fertoria sella, vel cathedra. Sed prohibenda erit *exclamatio*, siquidem vehementer movet partes patientes.

[z] claritatem

[a] ac cum

103 Tunc deposito turbore motus *unctione* olei fricetur, conductis & extentis brachiis, flexo atque extento *motu* relevans singula crura commoveat, quo fortioribus motibus faciat aptiora. Fovenda etiam *ora* aqua calida: nunc enim erit lavacrum prohibendum: atque ita post perunctionem *cibum* accipiat parvum, succulentum, & levem, ut ova, pultes, piscis teneri, quæque ex volantibus parvæ ætatis atque formæ, ut ficedulæ, turdi: declinans omne quod fuerit acrioris virtutis, sive inflare valentis, aut carnosæ, vel gravis. Quapropter etiam à *vino* erit abstinendus, ac per intervalla ab omni cibo servandus. Relevatur enim hoc [b] genere corpus jejunitate [c] reflatum.

[b] hac ratione

[c] ab inflationibus liberatum: plenitudine exoneratum

104 Sin vero aliqua *signa* accessionis *futuræ* apparuerint, ut somnus turbatus, vel cibi corruptio, vel iracundia inanis ac sine ratione, item mœstitudo vel sternuta-

tamentum, aut aurium tinnitus, vel præ oculis ſcintillarum fingibilis viſus, aut inflatio præcordiorum, & per ſomnum ſeminis involuntarius jactus, quem ὀνειρόγονον vocant, & horum ſimilia, non ſolum ad hanc *vitæ* [d] *regulam* tranſeundum eſt, verumetiam initium ex abſtinentia ſumendum. Tunc levis adhibendus *motus*, atque *perunctio*, & *cibus*, quo corpus [e] ſalutaribus officiis non deſeratur. Ut enim iiſdem ciborum regulis perſeverare tutum non eſt, ſic 105 è contrario jugis mobilitas, atque cibi abſtinentia vacuato corpore ſolitis nutrimentis, vires extinguit futuris temporibus neceſſarias. *Quæſitum* etiam utrum [f] contradicentibus ſignis, acceſſionem fore, an præſentem ſive factam [18] judicemus. Sed tunc erit *acceſſio* judicanda, quoties ceciderint in ea ægrotantes: quo diſcere poterimus, quo tempore *diatriti* tempus ſit numerandum, ut recte poſſint curationes ſuis reddi temporibus: Nam [19] *denuntiata ſigna* jam præſentia acceſſionis eſſe contendit. Nos vero prætangi *nervoſitatem*, atque in acceſſionem urgeri recte probamus, ut augmenti indicia tanquam præludere videantur, ut ſunt in *hemitritaicis* febribus frequenter acceſſione imminente corpora præoccupata, cum noctis anxietate pulſata, diei fore aſperitatem ſignificant. Ita igitur, vel ſimili ratione, præmonitus 106
epilepticus, tanquam ſi acceſſione vexaretur, erit uſque ad primam diem [g] abſtinendus, & neque ſimiliter [h] agendus, ut pridie, cum [i] fuiſſet in lenimento

d reſumptivam

e neceſſariis viribus non exhauriatur

f ex præcedentibus his ſignis. *Alii* ex prædicentibus

g ab omnibus huic morbo contrariis

h regendus

i foret

18 An ſtatim atque viſa fuerint hæc ſigna quæ paroxyſmum minantur, de illo tanquam præſente faciundum ſit judicium, ut tum inedia diatritos præſcribatur, an expectandum, donec paroxyſmus invadat.

19 Denuntiantia ſigna præſentiam acceſſionis oſtendunt. Denuntiantia vocat præſentem morbum indicantia: Præcedentia vero, ſive prædicentia, quæ futurum: hæc *Gal.* in *Definit.* vocat *Prognoſtica*: illa *Pathognomonica*.

to puriſſimo. Quapropter *abſtentus* una die, ſequentibus levi *motu* agitetur antecedente *unctione*, atque parvo *cibo* nutriatur: *aquam* bibat. Tunc ſi rectius habuerit, ut laudabilior ſanitas appareat, augenda oblatio cibi, alternis ſcilicet diebus, nunc qualitate, nunc quantitate. Tunc niſi ex omni parte *ſigna*

k ceſſaverint, erit

ſupradicta [k] erit rurſum abſtinendus una die. Sin vero fuerint expulſa, vel depugnata, non erit illico reddenda ægrotanti conſuetudo, tanquam nihil ſit

107 quod ſollicitudini remanſiſſe videatur: neque rurſum inani ſuſpicione, tanquam jam imminentis ſuperpoſitionis metuentes adventum, in tenui vitæ regula retinere debemus patientem. Ut enim oportunitas adhibita *abſtinentiæ* futuras amputat ſuperpoſitiones, atque earum occaſiones detrahit, ſic *importune* adhibita corpus vexat, atque fatigatione affectum tarde ſurgere facit in ſolitas vires. Quapropter cum ſumma *cautione*, & ſine ulla nimietate ſervati, blanda regula reſumendi ſunt ægrotantes, quo aſperatas acceſſiones fore non metuamus. *Tutius* autem eſſe

l ſup. §. 97.

probamus, ut [l] ſupradictum eſt, longe ante futuram

108 acceſſionem ad *hellebori* uſum accedere: quo accepto ſi irruerit acceſſio, erunt omnia mitigativa adhibenda, quæ acceſſionem valeant temperare. In

m occultis, & in profundo ſitis viſceribus

ſtrictura enim conſtitutis [m] altioribus, hoc eſt *ſtomacho* & *ventre*, mitigativa laxatio adhibita etiam medicamini excludendo præparat viam, & præfocationis amputat metum. Sin verò nullum periculum ſubierit *præfocationis* poſt purgationem cauſa refectionis adhibenda reſumptio eſt, cum iis quæ valeant acceſſionem temperare, ut *odoramenta* ſine ullo

n quæ caput nec implent, nec gravant

o inſtillandus

[n] percuſſu medentia: atque *nutribilia*, ut eſt panis calidus, melo, cucumis, & his ſimilia. [o] Deſtillandus

dus [20] etiam [21] *helleborismus*, sed ex melle decocto. 109
Ac si initio *vomitus* ex accessione [p] emerserit, *cucurbita* multa cum flamma supposita *ori ventris* infigenda, tunc [q] sequenti parti, secundum quod medicamen ad inferiora [r] teneatur, donec accessio levigetur temperamentis supradictæ rationis, ne *concursus* passionis & adjutorii præfocet ægrotantem. Erit igitur sustollendus *ægrotans* subjectione manuum ex utraque alarum parte, cum capitis sustentatione, atque leviter inclinandus. Tunc si medicamen ad *superiora* cucurrerit, & [s] transvorationis ceperit partes, quo [t] *spiramenta* obstruere videatur, illisis dentibus, atque ore clauso, vel erumpens per [v] *naturales vias*, 110
quæ ad fauces de capite feruntur, in nares defluxerit, ac rursum decurrens gutturis meatum clauserit, præsens præfocatio metuenda. Quapropter immissis digitis, ex utraque parte buccarum circa majores dentes, oris facienda *distantia*. Tunc imponenda [w] *ptygmata* multiplicia, quæ si fortè defuerint, *cuneos* ex ferulis scissis [x] mittere poterimus, quo [y] scientes ægrotantem servemus, atque medicamen ad faucium partes veniens spatio quodam exceptum facilius excludatur. [z] Servanda etiam *tempora*, quibus medicamen faucibus occurrit, adjuvantes ejus exclusionem, in faciem inclinantes ægrotantem, atque ejus ora calida spongia detergentes, distillantes etiam in os [22] *mulsum*. Sic enim veluti despumans 111
[a] resumit, aut deponit *accessionis pressuram* relevatus

p sub. Epilepticus
q intestinorum ductui
r trahitur
s fauces & œsophagum
t guttur & laryngem
v nasi in fauces hiatum
w complicati panniculi
x immittere, intrudere
y certe
z observanda
a resumitur

20 Id est, si non sufficiens fuerit hellebori prius dati agitatio, ut paulo infra.

21 Helleborismum ex decocto melle Aetius vocat *hellebori decoctum*, ejusque compositionem docet pag. 155, ac si helleboro sumpto urgeat suffocatio, cremoris bibendos tres cyathos ait, qui utcunque a decocto diversus est.

22 Mulsum enim imbecillas vires reficit, spiritus instaurat, inflationem discutit, pituitam lentore adhærescentem abstergit & educit.

tus ægrotans. At si non sufficiens *hellebori* fuerit agitatio, quam *Græci* [b] σπαραγμὸν vocant, & parvo [c] eventu successerit, perseverante passione, erit etiam *secundo*, vel *tertio* hellebori usus adhibendus, sed [d] præsumpto viribus ægro: quippe cum non iisdem uti omnibus necesse sit, & destruendæ passionis causa *una sola* sufficiens & [e] perseverans exhibitio non approbetur. Utendum etiam *aquis naturalibus*, hoc est, naturali virtute medentibus, sed quæ nulla odoris vexatione adficiant ægrotantem.

112 Adhibenda igitur [f] *natatio*, & *sole* corpus torrendum, quod *Græci* ἡλίωσιν vocant, sed præfecto capite. Utendum etiam *potabilibus* medicaminibus, vel *electariis* ex hyssopo, & origano, & thymo confectis. Principaliter enim corpus mutant, *recorporationem* faciendo ob acrimoniam: dehinc etiam corpus, & succorum naturalium [g] tenuant qualitate. Emolliendus nanque venter, & *peregrinatio* imperanda terrena atque maritima, si ferre navigationem potuerint patientes. Tunc etiam *exercitia* vehementiora, quæ labore corpus afficiant, affectanda, quo magis

113 [h] fortitudo, quam corporis [i] robur augeatur. *Est enim semper gravabilis* [k] *carnatio & magis si tenuibus fuerit imposita viribus, & in iis passionibus quæ in nervis esse noscuntur.*

Unde neque facilè curationis est credendus effectus, quo depulsam passionem judicemus, nisi legitima *accessionum tempora* soliti concursus, sine ulla inquietudine, atque plurima, transierint ægrotantes: *somnos* quoque sine ullo impedimento duxerint, & *vigilias* placidas, ac liquida sanitate moderatas, nulla etiam difficultate officiorum *animæ* vel *corporis* impeditas, attestante cibi sufficienti *appetitu*,

[b] inanem cum magna anxietate conatum
[c] ægri bono
[d] resumpto
[e] persanans
[f] in aquis medicatis & naturalibus
[g] attenuant qualitates
[h] laboris tolerantia
[i] moles
[k] obesitas, & carnosior habitus

Non fidendum subitæ sanitati.
Signa curatæ Epilepsiæ.

tu, cum *digestione* congrua, & corporis *nutrimento* mediocri, vel *egestionum* naturalium moderato exitu, bono atteſtante, vel [l] immutato *colore.* [m] Ser- 114
vanda præterea multo tempore omnis *nimietas*, ut frigus, uſtio, indigeſtio, vinolentia, *libido*, lavatio, & magis ea quæ ſpecialiter paſſionem in commemorationem ducunt, ut *odores* percuſſibiles aut ſplendor nimiæ lucis, aut [n] reſultantium materiarum: item ſtrepitus, clamatio, circulatus curſus, [o] extentio, aut ex alto deſpectio, ſive fluminum celerrimus fluor. Ut enim *ulcerum* recentes *cicatrices* facili occaſione ſolvuntur, non aliter hæc *paſſio*, vel alia quæque ſimilis [p] nequitia, parvo impulſu repetit corpus, quod proximè dimiſiſſe videbatur. Ac ſi for- 115
tè neque ita fuerit æger ab *epilepſia* liberatus, nihil minus adhibendum, ſed magis perſeverandum in curatione probamus. Dabit enim hæc *diligentia* vel ex parte beneficium, quo neque frequentius admoneatur ægrotans, neque longioribus acceſſionibus opprimatur, neque turpiter in [q] furore, vel publicis locis apprehenſus, etiam poſt paſſionis impetum *animi* [r] *luctatione* vexetur. Quibus enim *prima* [ſ] vel optata non proveniunt, [t] erit *ſecunda* mitigationis cauſa capienda. Hæc eſt ſecundum ordinem *methodica epilepticorum curatio.*

[l] in melius mutato
[m] cavenda, vitanda
[n] lumen fortiter repercutientium
[o] viſus intentio: nam *ut ait ſup.* §. 69. ſuſpicere ægrotanti difficile eſt
[p] τῇ κακοηθείᾳ, malignitate
[q] foro
[r] dolore, moleſtia
[ſ] &
[t] erunt

Aliarum verò *ſectarum* principes varia rerum tem- 116
peratione, ſive *experimento curationis* adjutoria cumularunt, caput *foventes* aceto atque oleo roſaceo puro, vel immixto *caſtoreo*, in acceſſione frigidis utentes: articulos quoque omnes *ligatione* conſtringentes, *ſternutamento* commoto ex aceto, naribus interius flato, cum ſinapi: vel caſtoreo oleo irino infuſo, cum *calchanto*: vel *ſulphure* vivo, aut [v] *a-*

Varia, præcipue Empiricorum remedia recenſentur.

[v] imperatoria *alias* aſtrantia, *vel* oſtrucio,

strutio incenso, vel iis quæ ad matricis præfocationes incendenda posuerunt: item hyssopo & origano, & thymo: vel *ignis* flammam oculis offerentes, cum *titillatu* quodam, & [w] *oppressione* præcordiorum ad

[w] compressione

117 inferiores partes. Jubent præterea *motum* corporis adhibere, gestatione vel deambulatione, aut supra sindonem volutari: *sinapisandas* etiam manus ægrotantium, atque pedes: & ante accessionem perungi *thapsia* caput, & spiritum continere. Alio verò tempore, hoc est dimissionis, *vini* atque *carnis* imperant abstinentiam, & magis porcinæ, vel bubulæ, & caprinæ. Prohibent præterea supra pellem caprinam dormire, sive jacere ægrotantem: siquidem passionis facit motum. Adhibent etiam *clysterem* jugem atque acerrimæ virtutis, & medicamina *urinalia*, quæ diuretica vocant, atque *purgativa* per ventrem, quæ cathartica vocant, & horum magis cui nomen est *hiera*, quæ non erunt, inquiunt,

118 [x] tertio minus singulis mensibus offerenda: tum capitis [y] *divisuram* accuratam, quam χιασμὸν vocant: dehinc [z] *scarosin* medicamine, sive ignis ustura: item *terebrationem* [a] testæ, vel *arteriotomiam*, vel usum *venereum*, aut è contrario *evnuchismum* faciendum probantes. Dant etiam bibendum *lac asininum*, cum sale, vel *sanguinem* testudinis [23] marinæ, vel [24] *humanum*, aut vituli marini, & non solùm sanguinem, verumetiam coagula quæ lacti miscentur. Item mandendam [25] *mustelam*, sed longo desiccatam tempore: & tunc [b] *corda* hominum atque equorum, quorum crura quasi [26] *impetigines* habent, sive asinorum, vel mu-

[x] decimo quoque die
[y] incisione ad X literæ figuram
[z] Escharosin, sive adustionem
[a] cranii
[b] carnem, ut *inf.* §. 128. 129.

23 Ad id prodesse terrestris sanguinem Dioscorides ait.

24 Plin. cap. 1. lib. 28.

25 Sanguinem mustelæ commendat Diosc. & ejus ventriculum coriandro fartum, & inveteratum.

26 Nascentes in cruribus impetigines, ut inf. §. 128. & 138. Plin. cap. 11. lib. 28. vocat lichenas.

mulorum. Item *testes* vel *veretrum* marini sive flu- 119
minalis [c] cancri, & [d] *porcelliones*, hoc est, animalia quæ humectis & aquosis locis sæpe nascuntur, à Græcis appellata ὀνίσκοι: dehinc *squamulas ferri*, cum aqua in qua fuerit candens ferrum, prætinctum. Dant etiam *cameli cerebrum* fumo siccatum atque concisum, sed infantibus vel pueris odorandum: perfectis autem ætatibus bibendum, ad modum cyathi, cum [f] mulso & aceto tribus cyathis: similiter etiam *leporis* cor, & & cerebrum [27] *gaviæ*. Alii verò etiam [28] *ligamenta* probaverunt, & *magos* adhibendos, atque eorum incantationes, quæ quantis sint vexationibus
confertæ, etiam per se probatur, sicut latius *Adju-* 120
toriorum libris docuimus, nunc tamen paucis memorabimus. *Constringens* igitur *fomentum*, atque tetri odoris, ex aceto, & oleo rosaceo, & castoreo, percutit, & gravat, & tumores constringit: & si, ut putant, materiam [g] redarguit, abactum tamen cutibus ad cerebrum & ejus membranas revocat. Et sunt hæc exteriorum comparatione magis salutaria. Præterea est vehementer noxium, [h] *frigida* caput accessionis tempore fovere. Quæ enim [i] dimisfione relevata mitescunt, eadem [k] frigida densatione magis gravantur. Item *ligationes* nervos densant, atque
corporis [l] oppresio, quam fieri jubent. *Defricatio* in- 121
temporalis, hoc est accesfionis tempore facta, geminant pasfionem. [m] Accidentia enim [n] si [o] temporaliter quidem videtur lacesfitis sensibus in [p] resumptionem veniret, totam tamen pasfionem pejorat, non aliter quàm si quisquam turbatos oculos *manutigio*, quod Græci χειραψίαν vocant, temporaliter, frican-

Rr 2 do,

c canis: ut inf. §. 129. i. fibri: nempe castoreum
d 'Ονίσκους, millepedes
e extinctum
f mulsi ex
& reprobantur, & singularum noxa ostenditur
g repellit abactam
h frigidis
i mitigatione relaxata
k frigidorum
l compressio
m accessionis enim
n tametsi
o pro tempore
p vexationem lenire

27 Avis cujusdam marinæ, in petris nidificantis. Vid. Plin. H. N. lib. X. cap. 32

28 Non vincula manuum, sed alligata & suspensa amuleta, τὰ περίαπτα.

do, relevare videatur: non aliter & *sternutamenta* medicaminibus commota accessioni non convenire probamus. Quippe cùm neque in lenimento passionis constitutos hoc adjutorio facilè inquietare liceat, nisi certo regulæ ductu præparatos, quo caput rele-
122 vetur gestatione tenui ac deambulatione. Siquidem hoc adjutorii genus initio impleat caput, dehinc medeatur: quid sperandum in iis qui accessione agitati, earum partium plenitudine vexantur, si etiam ster-
q simul vexati nutamento fuerint q convitiati, cùm magis oporteat passionis illitam solvere turbationem? Est præterea *acetum* molestum naribus insufflare, sive solum, sive cum alia qualibet percussibili materia. Constringit enim, atque densat tumentia, & turbata perturbat,
r spissari, coire & ea r concurrere compellit, quæ accessionis violentia excludi coguntur. Non aliter inutiles atque
s gravabiles s satiabiles sunt *incensiones*, sive *fumigationes*, & o-
123 t sphondylio doramenta ex pice, bitumine, t spondilio, castoreo,
* causâ galbano, acerrimæ atque gravabilis virtutis * causæ, & injucundioris, adeò ut etiam rectè valentium impleant caput, & eorum qui nunquam, aut difficilè earum partium querelam prodiderint: tunc tamen iis odoramentis acceptis, vertigine atque gravedine urgentur: & non aliter tumentes oculos fumigatio adficit, quàm etiam tumentes cerebri membranas. Necessariò enim cogit in similem venire passionem. Percutit etiam *ignis flamma*, sive ejus affectatus splendor multos. Denique etiam in lenimento *epilepticos*
v valida constitutos, lucis importunitas, atque v eminens percus-
124 sio, in commemorationem facit accessionis venire. Noxia etiam *præcordiorum pressura*, quam adhibendam probant, judicatur. Mitiganda enim sunt accessione commota, & non violenter atque contrario conatu

re-

reprimenda. Gravis etiam sine dubio videtur supra sindonem jussa *volutatio*, quippe cum levi conversione corpus affectum, non solum lenimenti tempore *epilepticos* in vertiginem mittat, verumetiam recte valentes similiter afficere videatur. *Articulorum* quoque *sinapismus* accessionis tempore tumorem geminans, etiam passionem necessario pejorem facit. Est item [w] intemperabilis ante accessionem perunctio ferulaginis, quam Græci θαψίαν vocant, cum oporteat motam passionem atque in pejus coactam mitigare potius quàm provocare: & quoties ejus necessarius est usus, toties, atque melius lenimenti tempore suæ virtutis impleat beneficium, cum importune adhibita partes faciat [x] emori; has denique *Græci* [y] necroses vocant. Item *spiritus retentio*, quam faciendam probant accessionis initio, sensus implet, non, ut quidem volunt, repercusso spiritu futuram prohibet accessionem. Premit enim potius quàm discutit ea quæ jam suo motu densari videntur. *Abstinentia* vero *vini* atque *carnis*, quam jugiter fieri jubent, vel unius anni spatio, impedit recorporationis faciundæ profectum, quem augere necessariò mutationum varietas potest, quod facile ignaris notum fiet ex vitæ consuetudine, quæ si eadem non fuerit, procul dubio corpus infirmat. Quippe cum jugis *potatio aquæ* [z] demissum faciat corpus, & neque numero dierum, vel mensium curandi regula sit constituenda, sed passionis temporibus, quorum [a] mutatæ regulæ commutantur, ut sub eorum rigore [29] damnum aquæ vel vini ministretur, quod etiam de carnis usu erit conjiciendum. [30] *Caprina* vero *pellis* odo-

[w] intemporalis

125

[x] excitata gangræna

[y] νεκρώσεις

126

[z] languidum

[a] mutatione

Caprina pellis.

29 Cælii mens est, tam ex aquæ quam vini potu, sine rationis judicio ordinato, epilepticos lædi.

30 Hippocrat. libro de Sacro morbo oves & capras huic ægritudini valde obnoxias esse tradit, quæ caussa fortassis est; cur substrata capræ pellis accessiones hujus morbi excitet.

ris tetri cauſa noxia capiti judicatur, non ſpeciali atque privata ratione. Item jugis atque acerrima *clyſteris* injectio inteſtina conradit, atque nervos vitiat.

Urinalia medicamenta.

Urinalia quoque medicamina, quæ diuretica vocant, *veſicæ infectione* capitis membranas commovent.

127 Item *purgativa* medicamina, quæ cathartica vocant, [b] defluxionem corporis facient, atque ſtomachum evertunt: *capitis* etiam accurata *diviſura*, quam chiaſmum vocant, & teſtæ *perforatio*, & *uſtura* cutis medicamine vel igne ſuffecta, quam [c] ſcaroticam vocant, & *arteriotomia* patientes partes inſumit, & utilibus renititur rebus. Siquidem nulla te [d] comparativa adjutoria iiſdem locis adhibere permittit.

[b] diſſolutionem

[c] Eſcharoticam

[d] utilia & commoda

Venus, parva epilepſia.

At vero *concubitus*, ſive Venus, quam adhibendam probant, ab aliquibus *parva epilepſia* nuncupata eſt. Siquidem ſimilem facit membrorum motum, diverſo contractu, anhelatione & ſudore atteſtante, & oculorum converſione, cum rubore

128 vultus, ac deinde poſt effectum diſplicere facit ſibimet corpus, cum pallore, & quadam debilitate, vel mœſtitudine, & adeo nervos afficere male videtur, ut ſæpe imminente acceſſione per ſomnum jactu ſeminis ægri præpurgentur, quod *Græci* ὀνειρόγονον vocaverunt. Item *eunuchiſmus* vires amputat, non epilepſiam ſolvit. *Lac* quoque ſumptum facile aceſcit, & propterea gravans epilepticos male probatum videtur. Non aliter etiam potus *ſanguis teſtudinis*, ſive *hominis*, atque *vituli marini*, & ſumptio *coaguli*, quod *Græci* πητύαν vocant. *Muſtelæ* quoque, ſive *hominum* caro ſiccata, & *equorum impetigines*, vel *veretrum*

129 atque *teſtes* canis aquarii, vel *porcelliones* ſupra memorati, quos ὀνίσκους appellant, & aqua de *ſquamulis* ſive tinctionibus *ferri*, & *cor leporis*, & *cameli*, ſive *gaviæ* cerebrum male probatur. Etenim neque

ex

ex *occultis* causis, quas *Græci* ἀδήλους αἰτίας vocant, rationes ducunt, neque ex aliqua [e] contagione sive tentatione, [e] experimento
ut *Empirici* volunt, approbata in usum venerunt medicinæ. Quippe cum intelligi, vel apprehendi naturali aut fortuita rerum [f] dominatione minime possit, [f] regimine, ordine
uti hiis, maxime ita *insuetis*, atque novis, & *odiosis* generibus materiarum, quarum nihil usu gravius esse videtur, ipsius quoque comparatione [31] passionis, sit admirandum, quod de *aere* atque
vigiliis, vel *somno*, & *potu*, & *cibo*, vel iis quæ ne- 130
cessariò sumuntur, nihil [g] experimenti utile collegerint; [g] experimento
de iis vero ita execrandis, & crudelibus, atque inhumanis, plerunque etiam *periculosis*, curationes ordinare voluerint. Non enim sanguinem *tauri* potum interficere, ut [32] *Themistoclem*, aut *lac* coagulatum, & [h] *caseum* coctum, ut [i] oratorium, & [h] in caseum coactum
[k] imaginem recte reprobaverunt, si quisquam *humanum* sanguinem id facere minime crediderit, quo [i] improprium [k] fictum
falsò memorata à veteribus cætera videantur. Accusatis igitur, sive nudatis summatim *veterum curationibus*, non est absurdum etiam cum nominibus errores arguere singulorum.

Hippocrates de [33] *epilepsia* scribens communiter 131
ait: Quisquis in humano corpore agnoverit siccan- *Hippocrates.*
di vel humectandi, aut frigidandi, vel calefaciendi causas, idem etiam istius passionis poterit [l] videre rationem: [l] facere curationem, ἰᾶτο ἂν
& neque quomodo, neque ex quibus, neque quando, vel quousque hæc fieri debeant, tradere curavit. *Diocles* libro quo de passionibus *Diocles.*
scripsit, in iis qui ex vinolentia, vel carnali cibo istam

31 Utpote quæ ex talium usu magis potest exasperari.

22 Themistocles poto sanguine tauro mortuus est.

33 Hippocrates ad libri calcem quem de Sacro morbo scripsit.

iſtam paſſionem conceperint, *phlebotomiam* probat, antecedentes potius quàm præſentes intuens cauſas. In iis vero qui ex corporis habitudine in iſtam venerint paſſionem, *humoris craſſi detractionem* probat
132 adhidendam, quem appellavit *phlegma*. Utitur etiam *urinalibus* medicamentis, quæ diuretica vocant, item *deambulatione*, ac *geſtatione*. Quæ ſi etiam vera eſſent adjutoria, ob parvitatem tamen numeri & magnitudinis ſuæ, magnæ paſſioni difficile poſſent paria pronuntiari, aut ejus deſtructioni ſufficere. [m] Item libro *Curationum* phlebotomans utitur medicamine *catapotio*, quod ſtomachum evertit, atque poſt cœnam *vomitum* facit, exhalationibus implens caput. Potat etiam *aceto*, & *ſternutamentum* commovens prius quàm in ſomnum veniant ægrotantes, profe-
133 cto intemporaliter commovet ſenſuales vias. Dat etiam *abſinthium*, *centaurion*, & *lac aſininum*, & equorum *impetigines*, vel mulorum, neque tempus adjiciens factis, & odioſis ægrotantes afficiens rebus.

Praxagoras. *Praxagoras* vero ſecundo libro *Curationum* caput imperat radendum, adhibens fricationes, & cataplaſma ex aceto [n] ſine Venere, dolentibus ſpeciebus etiam *ſternutamentum* commovens, & jejunum *vomitum* per ſingulos dies: utens etiam poto *lacte* cum *mulſo* atque *ſale*, item *deambulationibus* plurimis atque vehementi motu [o] celebratis, & potionibus *urinalibus*, & *cibis variis*, & agninæ carnis, ſive hœdinæ, atque porcinæ, & catularum, dans *acetum* bibendum, atque *vinum*, & poſt vomitum ſternutamenta & odoramenta probans, & ſpiritus reten-
134 tionem: item *uſturam*, atque *inciſuram* [p] partibus adhibens, etiam *ventriflua* medicamina: & cum acceſſio-

[m] Idem κατα-πάτιον
[n] ac farina, mordentibus ſpeciebus
[o] celeratis
[p] *ſub.* capitis

cessionem viderit commoveri, [34] deprimit partes quæ fuerint in querela, atque defricat *castoreo*, & *vituli marini* veretro, sive virilibus *hippopotami*, aut *testudinis* sanguine, vel *rhombi* marini, omnia confundens. Non enim initio *rasio* capitis est adhibenda, nec *aceto* densandum corpus, neque diurno *vomitu* vexandum, siquidem fortitudinem tollunt: neque plurimo *sternutamento*, implet enim sensus: neque *urinalibus* medicaminibus, siquidem corpus nimium laxant: neque *purgativis*, siquidem non aliter vexant: neque *catulorum* carnibus, propter suæ qualitatis horrorem: neque *detentione spiritus* accessio- 135
ne imminente, tunc enim tempus est requiescendi: neque *compressionibus*, asperant enim tumores: neque curiosis *odoramentis*, siquidem caput implent: neque *incisura*, ob inutilem dolorem: neque *ustionibus*, superpositionis enim tempore asperant ob tumorem passionem, in lenimento vero resumendos vexatione doloris fatigant, & usui recorporativorum obsistunt: neque *coagula* vituli marini, vel *veretro*, aut *testibus* hippopotami, vel *testudinis* sanguinis, aut *rhombi* marini. Hæc omnia experta neque *ratione*, neque [q] *regula* sed *tentatione* probantur.

[q] analogia quadam

Asclepiades primo libro Celerum vel *acutarum* pas- 136
sionum, eos qui corporis *raptu* afficiuntur, solos imperat phlebotomari, non advertens, quia ex eadem *adstrictione* generales quæque species *epilepsiæ* formantur, sed accessione gravior altera quam altera comparatur. Quapropter magis exigit phlebotomiæ beneficium. Item phlebotomatis injici jubet *clysterem*, vel collyrium, quod *balanon* appellant, *odoribus* tetris adhibitis, & *fu-*

Asclepiades

34 Comprimit, ut constat ex eo quod paulo post sequitur. Convenit hoc remedium, cum vapore tetro ac venenato, ex aliqua parte corporis auræ frigidæ specie in caput subvecto; per consensum hic morbus gignitur.

mationibus, & naribus aceti *insufflatione*, atque *volutatione* in syndone [r] præstita. [r supra §. 117.] Prohibet sanè *carnales* cibos, & *vinum*, sed imperat *Venerem*, quorum accusationem atque improbationem ex ante scriptis accipere poterimus.
137 [*Serapion.*] At *Serapion* primo libro *Curationum* multis ex rebus diligentiam curandi confundit. Ungit enim residuum corpus *oleo*, colla vero *aceto* cum *oleo rosaceo*, constringens ea quæ laxatione indigent. Tum *exercitio* adhibito, dat mulsum bibendum ex aceto confectum, ac deinde nihil accipere jubet ægrotantes, sed quiescere. Tum deambulare circa vesperam, ac rursum conquiescere, & deambulationem repetere, tum lavari, & adhibita requie bibere *hyssopi decoctionem* cum aceto, atque [s] mel in trium [t] *heminarum* quantitatem, tum cibum sumere, erroribus mille [s melle] [t *sub.* decocti Hyssopi]
138 stomachum vexans, ut semel cibo reficiat. Utitur etiam ante unum vel duos dies, si ordine certo accessiones occurrerint, nunc *sanguinis* detractione, nunc *purgativis* medicaminibus: sed nunc per *superiora*, ut *albo* helleboro, nunc per *inferiora*, ut *scammonia*, vel *nigro* helleboro, & his similibus, pernitiosis turbationibus corpus adficiens eo tempore quo requies adhibenda est, ne ulla occasione accepta accessio generetur. Ordinat præterea quæ *specialiter* passioni congrua medicamina nuncupavit, ex *castoreo*, & equorum *impetiginibus*. [*Impetigines equorum.*] Sunt autem squamulæ anteriorum crurum sub armorum partibus in ipsis animalibus natæ, has *Græci* λειχῆνας vocant, sive [35] χελιδόνος, nos vero, ut supradictum est, impetigines, vel hi-
139 rundines. Dat etiam *cameli* cerebrum atque fella, & *coagulum* vituli marini. Item dat medicamen quod ex

35 χελιδόνας Xenophon appellat lib. de re equestri ungularum cavitatem. Vide etiam Polluc. Onomast. lib. 1. s. 188. sunt Empirici, qui mira de ungularum equinarum segmentis combustis prædicant.

ex [36] *crocodili terreni* ſtercore confectum probat, & *leporis* corde, & lumbis, & *teſtudinis* marinæ ſanguine, vel teſtibus *apri*, vel *arietis*, aut *galli* gallinacei. Adhibet etiam *odoramenta*, & injectiones *clyſteris*, non minus [v] ab epilepticis in curationibus [w] cadens. *Heraclides Tarentinus* ſecundo libro Interiorum curationum eadem medicamina conſcripſit. Multi quoque *vetuſtiores* iſtam curationem ordinantes variis erroribus conciderunt, quod memorare ſuperfluum eſt. Quippe cum eorum [x] vires [y] proditio- 140
ne temporis expiraſſe videantur, ex quibus eſt [37] *Menecrates* Zeophletenſis: item [38] *Tryphon*, [39] *Philotimus*, [40] *Chryſippus*, *Demarchus*, & horum plurimi, quod eſt nudum, atque probabile, ex conſcriptione curationum *Apollonii Citienſis* ſecundo libro de epilepticis: item [41] *Nicandri* tertio libro.

v quam epileptici
w lapſus
Heraclides Tarentinus.
x i. errorum noxa
y indicio
Apollonius Citienſis.

Themiſon vero libro primo tardarum paſſionum *Aſclepiadis* erroribus nondum purgatus *ante* acceſſionem phlebotomandos, inquit, ſi ordo fuerit [z] augmentorum [a] præſervatus: ſin vero errans fuerit perfectus, *poſt acceſſionem* imperat phlebotomiam adhibendam: mo-

Themiſon.
z paroxyſmorum
a ante ſervatus

36 De hoc vide Plin. N. H. lib. XXVIII. cap. 8.

37 Menecrates hic floruit ſub Impp. Tib. Calig. & Claud. quam ob rem in inſcriptione græca, quam Gruterus & Mercurialis referunt, Impp. Medicus vocatur. Scripſit librum ſub nomine Αὐτοκράτωρ ὁλογράμματος; ad quod duo notanda. 1. Medicos plures libris ſuis nomina eorum, quibus dedicabantur, inſcripſiſſe. 2. Menecratem in eo libro conſuetudinem, quæ jam ſuo tempore vigebat, nomina medicamentorum, eorumque ponderis abbreviandi, non fuiſſe ſecutum, ad evitandos errores.

38 Medicus chirurgus ſub Imp. Auguſto.

39 *Praxagoræ* diſcipulus, cerebrum partem corporis inutilem credebat.

40 Duo fuere Chryſippi Medici, alter Eraſiſtrati diſcipulus; ab altero idem Eraſiſt. multa teſtatur didiciſſe. Vid. *Diog. Laërt.* in Chryſippo.

41 Nicander hic fuit Colophonius, & Poëta & Medicus, cujus duo adhuc libri ſunt ſuperſtites: unus appellatus Theraca, ubi agit de morſibus beſtiarum venenatarum, & eorum remediis: alter Alexipharmacum, ubi deſcribit venena eorumque antidota.

141 *modum* autem detrahendi sanguinis ejus approbat *mutatione*, quæ sunt vanissimæ inventiones, sicut libris *Specialium* adjutoriorum docuimus. Tum si in *brachiis*, vel in *cruribus*, aliqua querela exstiterit, earundem partium venas inquit dividendas: Sin minus: interiorem venam distringendam lino, conjiciens melius esse ex partibus non patientibus sanguinis coadcervatam facere detractionem: siquidem patientes magis graventur ob irruentem materiæ lapsum, qui [b] detractæ superet modum. Tum post phlebotomiam *deambulatione* utitur, & *defricatione* alienis manibus adhibita, quo corporis motus conquiescat. Dat etiam *cibum* ex mediæ qualitatis materia, & nulla co-
142 gente ratione rursum *sanguinem* detrahit: Sed si *ordinem* servaverint accessiones, intra quinque dies secundo vel tertio detractionem facit. De aliis quoque multis, atque omnibus corporis partibus, & talis & brachiis, nil metuens defectionem, sanguinem detrahit. In *lenimento* vero, ut exempli causa xxx. dierum, post accessionem *helleboro* utitur, post quatuor vel quinque dies. [c] Tunc sequenti initiet, atque alia die adhibet *lavacrum*, & tribus vel quatuor diebus, cæteris cursibus, *cyclum* complet, ac deinde rursum adhibet *helleborum* post accessionem transactam, vel certe [d] radicium adhibet phlebotomum dissecans corpus, quod erit melius ordinare ante usum hellebori, quo leviora majoribus præponeren-
143 tur: [e] quippe in *recorporativis* curationibus. Adhibet præterea *clysterem*, qui vires detrahit ægrotantis, & propterea sequi non debuit supra dicta: utitur etiam *localibus* adjutoriis, & quidem multis, pro morbi differentia, & quibusdam [f] falsissimis, ut est sub occipitio [g] accurata *divisura*, quam chiasmum vo-

[b] ea detracta non superat

[c] tum sequentis initio. sequentis *sub.* lenimenti

[d] radices: tunc

[e] *sub.* ita fieri decet

[f] rationi maxime contrariis

[g] ad χι figuram

vocari diximus: & ferro circunscripta in capite cutis *ustura*, qua testa [b] squamulis despumatur. Item medium testæ, quod *Græci* βρέγμα appellant, *terebri perforatione*, & in accessione *constrictione* articulorum, & *odoribus* tetris atque male olentibus, ex pice, atque ex [i] spondylio, castoreo, galbano, sinapi cum aceto, quæ ex ante dictis erunt protinus refellenda.

[b] lamulis desquamatur.

[i] Sphondylio

CAPUT V.

De furore sive insania, quam Græci Μανίαν *vocant.* 144

Furoris ex Platone divisio.

PLato in *Phædro* duplicem furorem dixit: *unum* fieri mentis intentione, ex *corporis* causa vel origine: *alterum* divinum sive immissum, ejusque *Apollinem* inspiratorem esse, atque hunc vocari *divinationem*: ab antiquis vero appellatum *furorem*. Magna *Græcorum* vetustas μανίαν appellabat, quæ nunc μαντική dicta est. Item alium, inquit, ex *Libero* fieri patre, alium ex *amore*, & appellavit ἐρωτικόν: Alium ex *Musis*, quem appellavit προτρεπτικόν, quod ad carmen [a] instruere videatur. *Stoici* duplicem furorem dixerunt alium *insipientiæ* genus, quo omnem imprudentem insanire probant: alium ex alienatione *mentis*, & *corporis* compassione. *Empedoclem* sequentes *alium* dicunt ex animi purgamento fieri, *alium* alienatione mentis, ex corporis causa sive iniquitate, de quo nunc scripturi sumus: quem *Græci*, siquidem magnam faciat anxietatem, appellant μανίαν vel quod animum sive mentem ultra modum laxet: μανόν enim [b] dimissum sive mollem appellant: vel certe quod [c] polluat ægrotantes: nam pollui *Græci*

[a] aptum reddere

Ex Stoicorum opinione.

145

Empedocles sententia.

Maniæ etymologia.

[b] rarum, laxum

[c] vitiet, corrumpat

ci λυμαίνειν vocant: vel certe quod deserta, sive solitudinem cupientes faciat ægrotos: nam *Græci* destitui, atque solitudinem petere μονοῦσθαι dicunt: vel quod perseverantius corpus teneat, & difficile pellatur,
146 ob id *Græci* veluti μονίαν dixerunt: vel certe quod duros atque perferentes faciat ægrotantes, quod *Græci* [d] ὑπομονητικοὺς vocant.

Differentia à phrenitide.

d aut ὑπομονικοὺς

Est autem alienatio *tardans sine febribus*, quo à phreniticis discernitur. Siquidem neque celer, neque cum febricula esse videtur, vel si quisquam *furiosus* febricitaverit, discernitur à *phrenitico* temporis consideratione.

Phrenitici.

Nam præcedit in *furiosis* furor sequenti febricula, & non ita parvo *pulsu* afficiuntur, quæ utraque necessariò *phreniticos* sequuntur.

Ejus subjectum.

Generatur autem frequentius in *juvenibus*, ac mediis ætatibus, difficile in *senibus*, atque difficilius in *pueris*, vel *mulieribus*: nunc re-
147 *pente* invadens, nunc *paulatim* increscens:

Causæ:

nunc ex *occultis*, nunc ex *manifestis* causis, ut est ustio, perfrictio, indigestio, *vinolentia* frequens atque immodica, quam *Græci* κραιπάλην vocant: item *vigiliæ* juges, & *amor*, vel *iracundia*, aut *mæstitudo*, vel *timor*, vel *superstitio* nimia. Item *concussio*, sive percussio capitis & *intentio* nimia sensuum & intellectus, ob cupiditatem disciplinarum, vel *quæstum* pecunialem, aut *gloriam*. Item pota *medicamina*, & magis ea quæ *amorem* facere videntur, à *Græcis* φιλτρόποτα appellata: item [1] detractio *hæmorrhoidarum* veterum, sive *varicum*, aut abstinentia in *fœminis* solitæ purgationis.

148 Sequuntur autem eos qui non repentè hac passione afficiuntur, priusquam morbus enitescat, ea quæ etiam *epilepticos* futuros afficiunt, & *apoplectos*. Signa

Signa tam communia, quam propria.

1 Cum nimirum cauterio adustæ cum eschara decidunt aut detrahuntur.

gna denique ex ante dictis sumenda memoravimus. Sed hæc quidam discernunt, ut communibus *propria* jungentes: graves etenim inquiunt, somni magis *epilepsiam* fore significant, atque è contrario leves atque parvi, *furorem*. Sic etiam in *iracundia* constitutos capitis implemento affici, atque æstimare se in furorem devenisse, & rursum silentio opprimi ex inani timore. Item *mæstitudo*, vel animi anxietas, & *jactatio*, vel plurima ciborum *appetentia*, & oculorum frequens *palpebratio*, cordis *saltus*, & somni cum timore terribili vel turbato effecti. Item *ventris* 149
[e] extantia, & frequens descensus venti per podicem, [e] flatuosus tumor
pulsus parvus atque creber, & vehemens. Etenim in *epilepsiam* declives ac pronos major atque rarus pulsus sequitur, & imbecillus. Intuendam etiam, inquiunt *qualitatem* [f] advenientium morborum. Sæpe enim quadam [g] *contagione* ingeruntur: quæ universa secundum nos non tutissimam atque certam faciunt discretionem supradictarum passionum. Etenim futuris *epilepticis*, vel in passionem pronis vigiliæ irruunt, & anxietates, & cætera. Item in *adventitiis* morbis aliqua ex iis eveniunt, non necessariò omnia, vel certe non aliqua quæ enumeraverint signa. Emergente enim sive [h] prodita passione, 150
alinatio mentis fit *sine febribus*, & quibusdam vehemens, quibusdam levis, & aliis alia specie atque visu differens, virtute tamen atque genere uno confecta. Nam furor nunc *iracundia*, nunc *hilaritate*, nunc *mæstitudine*, sive vanitate occupat mentem, nunc *timore* comminante inanium rerum, sicut quidam memoraverunt, ut nunc speluncas timeant, nunc lacunas, ne in easdem concidant, vel alia quæ terrori esse possunt. Item esse *furorem* cum quadam

[f] maniæ supervenientium

[g] συμπαθείᾳ

[h] manifesta facta

vati-

Demetrius. *vaticinatione* veteres poſuerunt. *Demetrius* etiam par-
i exceſſionem, ἐκςα-ν vi temporis *mentis* [i] *extenſionem* furorem appellat. Item *turbine* repentino expaveſcentes atque percuſſos quoſdam ſic ait, ut etiam *oblivione* prægeſtorum
151 afficiantur. Sic denique *Artemidorum* grammaticum
Artemidori grammatici hiſtoria. *Apollonius* memorat nitente greſſu *crocodilum* in harena jacentem expaviſſe, atque ejus motu percuſſa mente, crediidiſſe ſibi ſiniſtrum crus atque manum à ſerpente comeſtam, & literarum memoria caruiſſe oblivione poſſeſſum. Item *melancholiam* inquit ſpeciem furoris eſſe nuncupandam. Nos verò ipſam quoque
Variæ maniæ ſpecies, & hiſtoriæ. que diſcernimus à furore. Eſt autem *inſania* ſive furor nunc *jugis*, nunc temporis interjecti *requie* levigatus, efficiens ut ægri *nunc* non meminerint ſui laboris, *nunc* oblivionem ſciant ſuam, & *nunc* omnium ſeſuum alienatione vexentur falſitate poſ-
k nunc
152 ſeſſi, [k] *nec* aliarum ſpecierum errore fallantur. Sic denique furens alius ſe *paſſerem* exiſtimavit, alius *gallum* gallinaceum, alius *fictile*, alius *laterem*, alius *deum*, alius *oratorem*, alius *tragœdum*, vel *comœdum*, alius
* ſtipulam (ſtivam) ferens, mundi ſe ſceptrum tenere, * *ſtipulam*, ferens mundi ſe [l] cenſum tenere, alius ſuſtentandum manu poſcebat, vagiens ut infans. Horum plurimis acceſſionis tempore *oculi ſanguinolenti*
l centrum
m intenti fiunt atque [m] attenti. Accidunt etiam *vigiliæ* juges, *venarum* extenſio, *genarum* rubor, *corporis* durities,
Pars affecta. atque aliena *fortitudo.* Patitur autem omnis *nervoſitas*, ut ex iis quæ ſequuntur vel accidunt conjicere poterimus: magis tamen *caput.* Etenim antecedentes plurimæ querelæ ejus partis exiſtunt, cum gra-
153 vedine atque dolore afficiuntur, ſingulis quoque *ſenſibus* patientibus, quos in capite novimus conſtitutos.
Cujus generis ſit morbus. Eſt præterea paſſio *magna* atque *tardiſſima* ſuperpoſitionibus ac linimentis variata, ex *conſtrictio-*

ne

ne confecta. Etenim iis qui *Mnaseam* sectantes [n] a- *Mnaseas.*
lium putant, adquiescendum non est, suspicantibus [n] aliud
eum furorem, qui *hilaritate* affecerit ægrotantes,
nomine *solutionis* appellandum. Falluntur etenim no-
minis voce: siquidem *Græci* διάχυσιν animi laxationem
dixerunt, sive diffusionem, cum hoc animi, non
corporis ostendat qualitatem. Nam quod omnis fu-
rens *strictura* afficiatur manifestum, atque probabi-
le est, ex *oculis* sanguinolentis, qui [o] in lato * consti- [o] in genere * in alto
tutam *stricturam* denuntiant: item quod ipsos *oculos* 154
atque *venas* in vultu extantiores æger habeat, totius
corporis attestante *duritia*, cum *fortitudine* præter
naturam adveniente ob stricturæ consensum. Deni-
que lenimenti tempore *fatigatos* se sentiunt ægrotan-
tes. Est item *conjectura* facienda ex iis quæ mentis
alienationem præcedunt, ut capitis gravedo, ac do-
lor, & spinæ vel scapularum & tardus membrorum
motus, & ventris inflatio. Peccant denique etiam ii
qui *animæ* passionem principaliter, dehinc corporis es-
se concipiunt, cum neque quisquam *philosophorum*
ejus tradiderit curationem, & antequam *mente* fal- [p] symptomata quædam jam se in corpore prodant
luntur, [p] accidentia substantia *corporis* habere videa-
tur. Hæc sunt quæ ad [q] apprehendendum vel discer- [q] cognoscendum
nendum morbum *methodus* ordinavit.

Curationem vero similem *epilepticis* [r] accipimus ad- 155
hibendam. Etenim principio convenit jacere *loco* me- *Curatio est fere ut Epilepsiæ.*
diocriter lucido, atque calido, & nullo *turbore* pul-
sato: nulla quoque *picturæ* distinctione, neque fe- [r] judicamus
nestris humilibus luminato: neque in *superioribus* po-
tius quàm in solo, plerique enim furore correpti se-
se *præcipites* dederunt. Est etiam *lectus* firmissime,
atque [s] aversus ingressum cubiculi locandus, quo in- [s] adversus
gredientes minime videant ægrotantes, ne *vultus va-*

rietate lacessiti furoris augeant vanitatem. *Stramina* præterea mollia sunt approbanda cum *defricatione*,
156 ac retentione articulorum, blando scilicet tactu. Et
t palpitatione si qua pars corporis [t] *saltu* fuerit agitata, tepidis *vaporationibus* erit mitiganda, appositis *lanis* mollibus ac limpidis capiti, collo, & thoraci circulatim. *Fotus* quoque adhibendus olei calidi, admixto aliquando mitigativæ virtutis causa, *fœnigræci* liquore, ex ejus decoctione confecto, sed minimè pingui, vel certè *hibisci* infusione, aut *lini* seminis. Tum *oris* collutio, atque *potus* ex aqua calida. Erunt præterea multorum *ingressus* prohibendi, & maximè *ignotorum*.

Ministrorum officium. Mandandum quoque *ministris*, ut eorum errores quodam consensu accipientes corrigant, ne aut omnibus *consentiendo* augeant furorem, eorum
157 visa confirmantes, aut rursum *repugnando* asperent
v obsequenter passionis augmentum, sed [v] inductive nunc indulgeant consentientes, nunc insinuando corrigant vana, recta demonstrantes. Ac si exilire cœperint, ut difficilè teneantur, vel *solitudine* potius exasperentur, oportebit plurimis uti ministris, & præcipere
w tanquam ob ægros latenter retineri, [w] ad articulorum *fricationem*, quo minimè provocentur: si etiam *visu* hominum fuerint commoti, erit adhibenda *ligatio* sine ulla quassatione, prætectis articulis ex lana, tum fa-
x ligatis vel ligantur sciola [x] ligatur: ac si [y] quicquam timere vel revere-
y quenquam ri consueverint, non erit itidem ac frequenter [z] in-
z inducendus ducendum. Continuatio enim contemptibilitatem pa-
158 rit:
a sed [a] vel cum causæ coegerint, vel adjutorio adhi-
b paruerint bendo non [b] succubuerint ægrotantes, tunc erit necessariò inducendus, quo ægri *terrore* vel *reveren-*
c comprimantur: *alii* reprimantur *tia* [c] opprimantur. Ac si etiam *lucem* animo contraria commoventem viderimus, erunt eorum *oculi* adum-

umbrandi, quo cæterum corpus luce tangatur. Adhibenda *cibi abstinentia* usque ad primam diatriton, ac permittentibus viribus *phlebotomia*, si passio coegerit, intra diatritum: & si ulla obstiterit causa detractionis congruæ semel faciendæ, aliquoties adhibita detractione modus implendus. Si horum nihil 159
obstiterit, in ipsa diatrito erit *phlebotomia* adhibenda: tum *perunctio*: ora *fovenda*: dandus *cibus* levis, parvus, digestibilis, ut *panis* ex aqua calida, vel *alica* ex melle leviter decocto confecta, vel sorbile quicquam, aut tenerum. Exinde usque ad passionis declinationem *alternis diebus* æger nutriendus, si vires ejus permiserint. Proluendus denique etiam *clystere* simplici, si passio poposcerit. Tum etiam præcordia *cataplasmatibus* relaxanda, ob [2] digestionis qualitatem, quo nulla constrictio spirituum abstentum capiti transmittatur. Attendendæ etiam *spe-* 160
cies alienationis, cujus accidentia contrariorum conjectura erunt mitiganda, ut eum hilaritate relaxent. nuntiantes quicquam quod animum resolvat. Dehinc cum [3] *statuspassionis* apparuerit, detonso capite, atque raso, *cucurbitam* infigimus, adjuncta scarificatione, primo præcordiis, tunc inter scapulas, quas *Græci* μετάφρενον vocant. Consentiunt enim facilius istis superiora: dehinc etiam occipitio, ac vertici, & temporibus capitis: ac si *vultus* vel *ora* fuerint affecta plurimum, totum corpus erit *sanguisugis* relevandum, quas hirudines appellamus. Tum *cataplasmandum* ex [d] pani cæteri laxativæ virtutis: dehinc spongiis *vaporandum*, & si passio permanserit, secundo vel tertio iisdem perseverabimus adjutoriis. Si

Quid agendum in statu.

[d] pane & cæteris

2 Ut interea dum cibum ventriculus coquit, nullus vapor sursum in caput efferatur.

3 Nam ante statum morbi hæc remedia metasyncritica Methodici non usurpabant.

161 Si *vigiliæ* fuerint consecutæ, adhibenda *gestatio*, primò ex lectulo pendenti, tum etiam [e] fertoria sella. Adhibenda etiam [f] *aquæ distillatio* crebra, cujus sonitu sæpe ægrotantes inducti somnos capiunt. Tunc etiam spongiis calidis *oculi* vaporandi, atque palpebrarum duritia relaxanda, quo etiam per *oculos usque ad cerebri membranas beneficium perveniat curationis.* Ac si passio *declinaverit*, & propterea minimè vigilare, atque alienari cœperint ægrotantes, dabimus *varium cibum* ex mediæ materiæ qualitate. Tunc si doloris sensum ægrotantes acceperint, adhibenda *embasis* ex oleo, vel admixto aliquanto liquore quo fuerit *hibiscus* præco-
162 cta. Tum capiti atque scarificatis locis *cerotaria* apponenda, & ex eis [g] liquefactum corpus omne *perungendum* cum miti defricatione, tum *acopis*, atque *malagmatibus* veterum, quæ nulla nimietate percutiant, *motum* quoque gestationis adhibendo: & primò gestatoria sella, tum vehiculo manibus acto: at toto fortificato corpore erunt in *deambulationem* cogendi, & *vocis* exercitium quod cuique convenerit. Nam literalis etiam *lectio* adhibenda est, quæ sit aliqua falsitate culpata, quo interius mentem [h] exerceant ægrotantes. Quapropter *interrogationibus* quoque erunt fatigandi, ut *nunc* mendacii causa, *nunc*
163 promendi quod quærimus, exerceri videantur: tum sibi dimittendi, data lectione quæ non sit intellectu difficilis, ne plurimo labore vexentur. *Hæc enim si supra vires fuerint, non minus afficiunt quàm corporis immodicæ gestationes.* Item post lectionem aliqua [i] composita vel *mimica* sunt offerenda, si mœstitudine furentes laborent, aut rursum tristitiam vel *tragicum* timorem habentia, si puerili luxu furentes afficiant-

[e] fertorium neutro genere suprà dixit

[f] per tubulos, aut ut ait Celsus, per Syllanos

Quid in declinatione.

[g] liquefactis

[h] mendacium nimirum investigando

[i] scenica spectacula sunt exhibenda

ficiantur. Oportet enim *contrarietate* quadam aliena-
tionis corrigere qualitatem, quo *animi* quoque habi-
tus ſanitatis mediocritatem agnoſcat. Tunc profici-
ente curatione erunt pro poſſibilitate *meditationes* ad-
hibendæ, vel *diſputationes*: ſed tunc quoque [k] ſimi- 164
liter ordinatæ, ut *principia* [l] levi voce promantur: [k] utiliter [l] leni
narratio vero & demonſtrationes extenta atque ma-
jore: tum *epilogus* dimiſſa & indulgenti, ſicut ii
volunt, qui de exercenda voce, quam *Græci* ἀναφώνησιν
vocant, tradiderunt. Adhibendi denique *auditores*
ſunt ægrotanti conſueti, qui favore quodam atque
laude dicta proſequentes dicentis animum laxant. Et-
enim *jucunda exercitamenta corporis adjuvant ſani-
tatem*. Tunc poſt meditationem vel diſputationem
deducendus mox eſt, atque perungendus leviter æ-
grotans, & deambulatione levi movendus. Ei autem 165
qui *literas* neſcit immittendæ quæſtiones erunt, quæ
ſint ejus *artis* propriæ, ut *ruſtico* ruſticationis, *gu-
bernatori* navigationis: ac ſi ex omni parte [m] *iners* [m] nullius artis peritus
fuerit curandus, erunt vulgaria quædam quæſtioni-
bus tradenda, vel *calculorum ludus*. Habet enim quid- *Ludus calculorum*
dam quod animum exerceat, & magis ſi peritior æ-
grotanti colludat. Tunc poſt *requiem*, adhibita de-
ambulatione, erunt diligentius perungendi: & pri-
mò parva atque ſimplici *defricatione* mulcendi: de-
hinc *profectu* apparente, etiam devexo ductu, poſt
humeros atque colla, defricatione potiore, & le-
vi deductione, quam *Græci* [4] καταπασμὸν vocant: *ul-* 166
timò fricandum etiam caput, quod ubi fuerit releva-
tum, *lavacrum* etiam erit adhibendum: & ſicut de
epilepticis dictum eſt, varius dandus cibus, inhibito
vino: tum addendum quicquam *pomorum*, quo cor-

 pus

4 An κατασπασμὸν? nam καταπασμὸς Græcis plane aliud eſt.

Quam cautè vinum sit concedendum. pus prætentemus: dehinc *vinum* dandum tenue, leve atque parvum, medio cibi tempore: & *primò* inter quinque dies, *tum* inter quatuor: *dehinc* inter tres atque duos: *item* alternis diebus. Ita quotidie interjecta, vel variata aquæ potatione, eodem contrario ductu vinum variamus. Tunc cum nulla cœperit æger *n* *novitate* servari, & perferre singula didicerit, erunt addendæ *aeris mutationes*. Et, si quidem *philosophorum* disputationes audire voluerit, e-

n novis symptomatis vexari

167 runt adhibendæ. Etenim timorem, vel mœstitudinem, aut iracundiam suis amputant dictis, ex quibus non parvus profectus corpori commodatur.

Quid agendum cum Mania vere facta est chronica. Ac si passio permanserit, & corpus *tarditate* possederit, superpositionibus ac lenimentis *o* variandâ, erunt & *superpositiones* mitigandæ eisdem adjutoriis, quæ initio furentibus sunt ordinata. In *lenimento* vero *prius* adhibendus resumptivus *cyclus* per variam gestationem, atque vocis exercitium, *p* *musico monitore* compositum, tum deambulatio, atque gestatio, & cibus varius, & his similia: *secundo* recorporati-

o variata

168 vus, sicut superius docuimus. Utendum etiam *localibus* adjutoriis, hoc est, *q* *cucurbitis* recorporativis, & *rasione* capillorum, item *sternutamento*, & *dropace* communi, atque *composito* ex nitro, galbano, *r* manna, pyretro, euphorbio & pipere: tunc *paroptesi* atque *cataclysmo*, & aspergine pulveris nitri. Torrendum etiam corpus fervore *solis*, prætecto capite: dehinc *sinapismo* utendum & exercitio vario, ac vehementi. Sed hæc omnia cum adhibentur, etiam localibus adjutoriis prius erunt prætangendæ ac *renovandæ, *s* longe removendæ à patientibus, tum secundæ ac vicinæ, dehinc *t* ipsæ: etenim quoties longè remotæ præmoventur, transmissa * commoditas sine par-

q adhibitis cum multa flamma, & valido raptu detractis
r thure
p Phonasco

* præmovendæ
s partes longe remotæ
t patientes
* commotio

partium curandarum * commotione latenter advenit, & nullam facit capitis inflationem. Dehinc adhibendus *vomitus* ex albo helleboro [5] radicibus inserto, & magis si quisquam ex [6] *radice* pura noluerit digitis vomitum provocare. Fit enim ut inserto helleboro sponte vomitus nascatur. Tunc etiam ipsum *helleborum* dabimus, & si oportuerit, non semel, sed *sæpius* per intervalla temporum. Item *aurium cavernis* injicere debemus aquam nitro asperſam, vel mulsum cum semine urticæ, vel sinapi liquido, quo etiam per *sensuales vias ad membranas cerebri recorporativa virtus* adveniat. Quippe cum etiam aurium tinnitus sæpissime ægrotantes afficiat. Dehinc erunt rursum resumendi *aliptarum* diligentia. Utendum quoque *naturalibus aquis*, ut sunt nitrosæ, & magis si odoris non fuerint tetri, quo membranæ capitis quatiantur. Utendum etiam *peregrinatione* terrena, atque maritima, & *animi avocamentis*, quibus mentis laxatio fiat. Erit etiam conjiciendum ex *mæstitudine* quantum permaneat passionis, quanquam soluta videatur, non aliter quam si *v* terebratis oculis, quod *Græci* παρακέντησιν vocant, ob tardam suffusionem, quanquam sit perfecta curatio, visus impedimenta perseverant, quæ quadam *consuetudine* potius, quam passionis præsentia fieri videntur. Solutam vero vel convictam passionem intelligere poterimus ex iis quæ de epileptica curatione memorantes docuimus. Hæc est secundum methodum *furiosorum*, sive insanorum *curatio*.

* incommoditate

169

170

v compunctis

w symptomata morbi expendentes

Aliarum sectarum & veterum methodicorum plurimi, *obscuris* in locis habendos inquiunt ægrotantes, neque *w* accidentia passionis conjicientes, siquidem

171

Quomodo aliarum sectarum Medici maniacos curaverint.

5 Hæc ratio concitandi vomitus apertius declaratur. lib. 2. §. 30.

6 Supra §. 29. modus is vomitionis provocandæ per radicem puram explicatur.

dem ſæpe quidam obſcuritatem odiſſe videntur, ne-
que ipſam paſſionem, quod ſit ex *ſtrictura* effecta.
Etenim denſata corpora aëris obſcuritas minime [x] re-
flari permittit, [y] abſtentis denique naturalibus offi-
ciis, impletum caput magis gravatur: [z] Adhibendam
etiam *immodicam abſtinentiam*, quam *Græci* λαιμαγχίαν
vocant, non advertentes, [a] quia immoderata cibi
abſtinentia vires corporis vexat, & ægrotantem na-
turali fortitudine deſertum adjutoria ferre non pati-
tur, perdit etiam cibandi tempora, ex [b] quo denſa-
172 ta corpora ſæpe laxantur. Non enim [c] vere admit-
tenda aut credenda ſunt ea quæ ſuſpicantur, quibus
ipſi inſanire potius, quam curare videntur. Ajunt
enim *ferarum ſimilitudinem* intuendam, quæ [d] dedu-
ctione cibi, poſita ferocitate manſueſcunt, non ali-
ter etiam *furentes* poſſe jugi abſtinentia mitigari,
quippe cum inter ſanos homines facile ſapere jeju-
ni videantur, poſt cibum vero affici hilaritate faci-
lius, aut furore. Jubent præterea *vinculis* ægrotan-
tes coerceri, ſine ulla diſcretione, cum neceſſariò
devinctæ partes [e] quatiantur, & facilius ſit ægros *mi-
niſtrantium manibus*, quam inertibus vinculis reti-
173 nere. Cupiunt etiam certis medicaminibus *ſomnos
altos* efficere, papavere foventes, & preſſuram po-
tius atque gravationem capitis, non ſomnum inge-
rentes. *Fovent* etiam oleo roſaceo aceto admixto:
ſerpyllo & caſtoreo, & cæteris ſimillimæ virtutis ca-
put obſidunt, conſtringentes ea quæ laxatione indi-
gent. Alii *frigidis* uſi ſunt rebus, paſſionis cauſam
ex fervore venire ſuſpicantes, ut *Ariſtoteles*, &
Diocles, neſcii [f] quoniam fervor [g] innatus ſine du-
bio tumoris eſt ſignum, & non ut exiſtimant, paſ-
ſionis cauſa. Quare pejorare neceſſe eſt, & majorem
furo-

[x] perſpirare
[y] retentis naturaliter excernendis
[z] adhibent. adhibendam jubent
[a] quod
[b] quibus congruis cibi temporibus
[c] pro veris
[d] denegatione
[e] affligantur
[f] quod
[g] internus

furorem fieri cum frigida curatione corpora densantur. Alii *phlebotomiam* adhibendam probant ex duo- 174
bus brachiis usque ad *animæ defectionem*, ut sæpe faciant mori [7] cupientes. Etenim defectio, aut virium amputatio sequuntur immodicam sanguinis detractionem, [h] quam non oportebit ex utroque bra- [h] quare
chio fieri. Dicunt præterea usum esse *clysteris* addendum, ex acerrimæ virtutis liquoribus, & injectione frequenti, ex quibus nihil utile, sed potius *dysenteria* sequitur. Dant etiam *urinalia*, atque [i] *ven-* [i] purgantia *Medicamina κοιλιωτικά.*
triflua medicamina potanda, quæ *diuretica* vel *cæliotica* Græci vocaverunt. Avertendam enim è superioribus ad inferiora materiam dicunt, ex quibus cor-
pora tabescunt & *nervositas* vitiatur. Item alii *inebri-* 175
andos ajunt ægrotantes, cum sæpe ex vinolentia furor atque insania generetur. Alii *flagellis* ajunt coercendos, ut quasi judicio mentis [k] pulso resipiant, [k] excitato
cum magis, tumentia [l] cæde lacessendo, faciant aspe- [l] verberibus, & flagrorum plagis
riora, & adveniente lenimento passionis, cum sensum recipiunt, plagarum dolore vexentur: Ac certe, si ut ratio poscit, vicinis magis ac patientibus locis adjutoria sunt adhibenda, coguntur ut ori vel capiti plagas imponant. Utuntur etiam *cantionibus tibiarum* varia modulatione: quarum alteram *phrygiam* vocant, quæ sit jucunda atque excitabilis eorum qui
ex *mæstitudine* [m] in furore noscuntur: aliam [n] diram, 176
vel quæ [o] occupata mente pudorem suadeat, injecto [m] furere [n] gravem, duram
[p] rigore, ut in bello, quam [q] *dorion* appellant, in iis qui risu, vel puerilibus cachinnis afficiuntur: cum [o] sub. furore
cantilenæ sonus caput impleat, ut etiam recte valentibus apertissime videtur, vel certe, ut plerique memorant, accendat aliquos in furorem, quo sæpe *va-* [p] vigore, constantia [q] doriam

 tici-

7 Sæpe nanque furiosi mortem optant.

ticinantes deum accepiſſe videntur. Alii *amorem* fu-
rentibus ajunt procurandum, quo mentis intentio,
converſa furoris aſperitate, purgetur, non intuentes
nudiſſimam veritatem, quod pleriſque furoris amor
fuerit cauſa. Sic denique *alius* amore *Proſerpinæ* pe-
tiit inferna, & ſibi licitas alienæ ac divæ conjugis
177 credidit nuptias: *Alius* nymphæ [r] ob deſirium *Am-*
phitrites ſeſe deditum mari projecit. Ferunt *Græco-*
rum commenta loquacia & [s] hiereprolis [8] *fœminam*
humanis exercitatam fatis, & ſævo pœnitudinis do-
lore commotam, ſua manu ſuos extinxiſſe [t] ſucceſ-
ſus. Neque aſpernandos cæteros accipiamus, qui
ipſum quoque amorem generaliter furorem vocave-
runt, ob ſimilitudinem accidentium, quibus ægro-
tantes afficiuntur. Et eſt *impium* atque *abſurdum* paſ-
ſioni [v] adjutoriorum [w] in idipſum probare quod [x] cu-
ras: omitto quod ſit *impoſſibile* amorem furentibus
perſuadere, ſiquidem judicio carentes pulchritudi-
nem [y] probare non poſſint. Nam ſæpe homines feras
[z] exiſtimant, vel ea quæ viderint fingendo præſen-
178 tia putant. Dehinc etiamſi *amor* fuerit acquiſitus,
quid magis probemus erit incertum, utrumne pro-
hibendus ſit *uſus venereus*, an admittendus. Sed *pro-*
hibitus indignari magis cogit ægrotantes, cum de-
ſiderata producuntur. Item *permiſſus* vexat, cum
corpore evirato animæ quoque ſubſtantia [b] turbatur.
Alii *arteriotomiam* probaverunt, inutili vexatione ca-
put afficientes. His igitur omnibus experimentis in-
anibus conferta eſt furioſorum curatio, quæ ne fal-
ſa putentur, erunt denuntiandæ perſonæ, atque li-
brorum nomina deſignanda. *Aſclepiades* ſecundo li-
bro

[r] Amphitrites deſiderio irretitus ſeſe in mare
[s] regiæ prolis fœminam Jaſonis excitatam tactis
[t] fœtus
[v] adjutorium
[w] contra
[x] ſanare debes
[y] percipere
[z] *ſub.* ſe eſſe
[a] imaginantur
[b] turbetur

8 Medeam intelligit, quæ à Jaſone Creuſæ Creontis filiæ amore capto repudiata, filios quos ex eo ſuſceperat, interfecit.

bro adhibendam præcepit *cantilenam*, quo etiam ejus discipulus *Titus* adductus, secundo libro de anima, memorat *flagellandos*. Sed idem etiam officiis 179
solitis amoveri jubet ægrotantes, & *vinculis* constringi, & *abstinentia* ciborum nimia coerceri, & *siti* afficici, tum *vino* corrumpi, vel in *amorem* induci: cætera primo libro tardarum passionum supradicta complevit. *Themison* phlebotomatos [c] constrictius curat *fomentis*, qui se sua [d] lege tenere non potuit, adhibens etiam *lavacrum*, atque *vinum* plurimum, & *amorem* suadens, adjuncta ciborum copia, aliis quoque incongruis utens rebus, quæ magis *Asclepiadi*, quàm *Themisoni* sunt adscribenda, nondum enim sese ejus liberaverat secta cum sic hæc ordinasse perspicitur.

[c] constrictivis
[d] methodo

CAPUT VI.

De Melancholia. 180

Μελαγχολία unde dicta.

MElancholia dicta, quòd nigra fella ægrotantibus sæpe per vomitum veniant: *Græci* enim nigrum μέλαν vocaverunt, fel autem χολὴν appellant: & non, ut plerique existimant, quod passionis causa vel generatio *nigra* [a] sit *fella*, hoc enim est [b] æstimantium magis quàm videntium veritatem, vel potius falsum, sicut in aliis ostendimus. Nam *Tullius* atram bilem dixit, veluti altam iracundiam. Item [c] *Virgilius* de Hercule alta iracundia moto, *Hic vero*, inquit, *Alcidæ furiis exarserat atro Felle dolor.* Siquidem *melancholici* semper iracundi, tristes, ac nulla penè hilaritare laxati esse videantur. Frequentat autem in *masculis* magis, & me- 181
diis ætatibus: difficile vero in *fæminis*, vel aliis ætatibus.

[a] sint
[b] putantium
[c] VIII. Aeneid.

Ejus subjecta:

Causæ: Ejus antecedentes *causæ* sunt hæ, *indigestio*, *jugis vomitus*, post cibum *medicamina pota*, *acres cibi*, *mæstitudo*, *timor*, & cætera quæ [d] etiam valent sufficere.

[d] eam

Signa & Symptomata. Sequuntur autem in ipsam *pronos* vel venturos ea quæ etiam *insanos* fore denuntiant. Eos vero qui jam passione possessi sunt, animi *anxietas* atque difficultas tenet, attestante mœstitudine, cum *silentio*, & *odio conviventium*. Sequitur etiam nunc *vivendi*, nunc *moriendi* cupido, cum *suspicionibus* velut insidiarum
182 sibi paratarum: item inanes *fletus*, atque *murmura* vacua, & rursum *hilaritas*, magis post cibum, cum *inflatione* præcordiorum, & *articulorum* frigore, & levi *sudore*, atque *stomachi* mordicatione, vel oris ventris usque ad interscapulas, quas *Græci* μετάφρενον vocaverunt: item *capitis* gravedo, *color* [e] viridis cum nigrore, aut sublividus, corporis *tenuitas*, virium debilitas, & accepti cibi corruptio cum *ructationibus* odoris tetri, hoc est fumosi, vel [f] bromosi, vel piscosi: item *intestinorum* tormenta, *vomitus*, nunc inanis, nunc fellosus, vel ferrugineus, aut niger, & ejusdem qualitatis per podicem egestio. In *lenimento* vero eorum mitigatio, vel multorum depurgatio.

[e] ὠχρὸς, luridus

[f] cœni ac luti virus olentis

183 *Cujus generis sit morbus* Sed hanc passionem *furoris* speciem alii plurimi, atque *Themisonis* sectatores vocaverunt. Differt autem, siquidem in ista principaliter [1] *stomachus* patitur, in furiosis vero caput. Et est communiter *stricturæ* passio magna: aliquando etiam [g] *complexa*, ob plurimas egestiones. Præterea est ex numero *tardarum* passionum, quas *Græci* chronias appellant. *Curatio* autem adhibenda est, quam *furiosis* ordinavimus. Non enim *Phlebotomiam* probandam attestante dolore, aut *hellebori*

[g] ex solutione

1 Hinc liquet Methodicis vocatam peculiariter Melancholiam fuisse Hypochondriacam.

lebori purgationem, atteſtante paſſione, approbamus; ſed exterius *localia* adjutoria, atque *mitigativa*, ſive [h] *corporativa*, magis ori ventris, atque [i] inter ſcapulas ſunt adhibenda. Ac ſi forte aut *vomitus* immodicus, aut *egeſtio* ventris coëgerit, *conſtrictiva* ſunt cataplaſmata apponenda, ventri atque ſtomacho, ut ex *palmulis* thebaicis, infuſis vino, vel puſca, admixtis etiam *malis punicis*, vel *cydoniis*, & *œnanthe*, & *alumine* ſciſſo, aut *hypocyſtide*, vel *acacia*, ſive *galla*, & his ſimilibus. Dandi etiam *cibi* conſtrictivi, atque apponendæ ejus virtutis *cucurbitæ*: alia vero medicarum ſectarum præfectis relinquamus, & iis qui de furioſis ſcripſerunt. [k] Adhibent etiam bibenda medicamina, hoc eſt, *aloën* & *abſinthium* jugiter, quæ propter vim ſuam, quam habent plurimam, excludenda probamus: quippe cum ſit poſſibile ex conſuetis perficere ſanitatem.

184

h corroborantia

i interſcapulis

k Præbent etiam quidam

CÆLII AURELIANI SICCENSIS MORBORUM CHRONICORUM LIBER II.

CAPUT I.

1 *De Paralysi.*

Causæ paralysis:

IN *senibus* atque *hyemis* tempore frequentat hæc passio: difficile autem in calidis ætatibus. Ea generatur nunc ex *occultis*, nunc ex *manifestis* antecedentibus causis, ut *quassatione*, *vulneratione*, vel alia qualibet passione: item *frigore* profundo, *vinolentia*, *indigestione*, *luxuria*, atque *libidine* [a] frequenti extenta: item *medicaminibus* potis. Sed est vel fit paralysis nunc *sensus*, nunc *motus* nunc utriusque. Et intelligitur *sensus* paralysis, quoties *fervens* atque *frigidum* non sentiunt ægrotantes, [b] manifesto partium naturalium motu: *motus* autem, quoties fervens atque frigidum sentiunt, motu partium carentes:

[a] frequenter exercitata

Ejus species, & cujusque signa:

[b] integro

2 *utriusque* vero paralysin factam accipimus, quoties motu atque sensu caruerint. Item hæc passio nunc *partis* est, nunc *partium*, nunc *totius* corporis, cum apprehensione mentis, quam *apoplexiam* vocantes acutarum passionum libris tradidimus. Sed plurimis species duæ paralyseos visæ sunt: alia [1] *conductione* effecta: alia *extenten-*

1 Paralysis conductione, i. membro contracto fit in iis, quibus nervis transversim omnino præcisis, post vulnus, cicatrice dura & magna obductum, membrum resolvitur, & sic contrahitur, ut distendi non possit: ἀγκύλωσιν Græci vocant. Fit autem extensione, cum laxatis nervis, membrum sensu ac motu privatum, flaccidum, languidum, extentum, propendet, aut trahitur; infra §. 14. crus paralysi vitiatum, conductione fieri brevius ait, extensione longius, ut luxationem factam quidam putent.

tensione. Sequuntur autem *pronos* & declives in pas-
sionem, hoc est, qui non repente fuerint [c] percus- *c correpti*
si, si totum corpus passurum denuntietur, ea quæ
epilepsiam vel *furorem* denuntiant: si vero ex parte, 3
gravedo partis passuræ [d] sequetur, ut tardus motus, *d sequitur, &*
cum *stupore*, & *pallore*, & *torpedo* cum sensuum de-
bilitate, quæ nunc perseverantia, nunc sine ratio-
ne recedentia [e] intelliguntur, ac rursum recurren- *e persentiuntur*
tia. Dehinc effecta passione *torpor* atque *stupor* geli-
dus partium fit plurimus, [f] & parvus, & nunc *vo* *f aut*
luntario motu cessante, nunc ex parte manente: &
nunc *sensu* amisso, nunc parvo remanente: nunc et-
iam dolore attestante, obscurato pulsu, & per [g] pro- *g morbo ingravescente*
fectum cessante, cum *pallore*, & *tenuatione* partis
vitiatæ, nutrimento cessante, quod *Græci* ἀτροφίαν
vocant. Sequente etiam *rugatione* cum adductione
partium, vel extensione. Aliqui præterea παράλειψιν 4
vocaverunt eam quæ ex *omni parte* naturalem mo-
tum abstulit, παράλυσιν eam quæ ex plurima parte vi-
tiavit motum, quibus minime consentire majorum
autoritas jubet. Non enim passionum differentiam
ostendit, sed magnitudinem generaliter passionis,
ut sunt quædam partes duobus vel plurimis officiis
aptatæ, quæ nunc omnium, nunc certorum ampu-
tatione vexantur. *Lingua* etenim transvorationis of-
ficium sustinens, verba distinguere non valebit. Hæ
sunt communes *paralyseos* significationes: sed ob sin-
gularum partium atque particularum, quas supra di-
ximus, communiter adprehensionem, *specialiter* lo-
corum impedimenta tractabimus.

Supercilium igitur paralysi vitiatum laxius propen- 5
debit circa superius palpebrum, vel certe [h] sustolli- *Signa particularia.*
tur, ut etiam ipsum suspendat. *Item palpebrum su-* *h sustolletur*

pe-

perius paralysi vitiatum laxius fit, atque motu caret, & oculi pupulam contegit, vel è contrario [2] extentum sustollitur, & oculorum pupulam nudat. Item *inferius palpebrum*, paralysi vitiatum nunc intrinsecus flectitur, nunc in semet vel exterius refunditur, & motu caret, atque oculum non contegit. Sequitur etiam involuntarius *lachrymarum* fluor, quod est utrique palpebrorum vitio commune: Et si in *risum* venerint ægrotantes, contortum vel conductum simulant vultum.
6 *Oculorum* vero [3] tunicæ, sive membranæ paralysi vitiatæ visum impediunt latitudine facta pupularum, quæ passio vocatur μυδρίασις. Ac si [4] *conductione* fuerit paralysis facta, angustior pupula fiet, cessante nutrimento, quæ passio appellatur phthisis. *Lingua* paralysi vitiata vocem non [i] differit, sed interius movetur, & nunc nullius significationis vocem reddit, nunc [k] *amputatione* facta, medio tempore, oppressis conatibus conticescit: demonstrata tamen verbi intelligibili prolatione, nunc imperfecta, nunc ex omni parte motu carens. Sed *discernantur* ab ista passione qui forte ex alia causa vocem amiserint, cum neque *colorem* superficies linguæ mu-
7 taverit, neque *sensu* caruerit, neque *motu*, neque *schema* suæ mutaverit positionis, quod fieri necesse est, cum fuerit paralysi vitiata. Item *odoramenti* [l] *officium* paralysi vitiatum odorum non accipit sensum, sed discernitur ab iis, qui narium vitio officium odoris amiserunt, quod appellant *ozænan*: quod neque *torpor* partium, neque *pallor*, neque nutrimenti desertio

[i] articulat

[k] sc. vocis

[l] organum

2 Id fit, cum alterum supercilium quod sanum est, ægrum ad se trahit. Nam in Paralysi sana pars ægram trahit, ut in spasmo, ægra sanam.

3 Hoc fit præcipue in uvea ejusque appendice mobili, iride dicto.

4 Autor videtur hic Paralysin ex conductione factam vocare, amissum membri sensum ac motum, alimenti defectu, quem paulo post nutrimenti desertionem appellat.

tio sequatur, quam Græci *atrophian* vocant. *Labium*
superius paralysi vitiatum invertitur forinsecus, prodi-
tum magis cum risus advenerit, aut locutio: con-
ducitur enim cum sano inferiori. Item [m] poto sum-
pto exterius facit fluere liquorem. Hoc quidam *ca-* 8
ninum raptum esse dixerunt, nescii, sicut principa-
liter futuro docebimus schemate. Item σιαγὼν paraly-
si vitiatus, sic quidem nos musculum, qui buccas col-
ligat, dicere poterimus, conducitur aut laxatur. Vi-
cinus denique oculus non valebit perfectam facere
reclusionem conducto inferiore palpebro. *Mentum*
paralysi vitiatum amisso motu laxatur, aut vehemen-
ter sustollitur. *Fauces* paralysi vitiatæ transvorationis
difficultatem faciunt. *Gutturis summitas* paralysi vi-
tiata, [n] sive ut rheuma, sive ut Græci bronchos,
mortem facit, & parvam transvorationis tussiculam:
siquidem non perfectam eo tempore faciat inductio-
nem, ne superet radicem linguæ, quam Græci epi-
glottida vocant: quo perfecto, accepta [o] convivantur.
Videbitur denique ejus [p] *extantia* plurimum relaxata.
[q] *Stomachum* paralysi vitiatum difficultas transvorandi
sequetur, vel omnino impossibilitas, unde etiam præ-
sens periculum. Videbuntur etiam difficilia transvo- 9
rantibus accepta, veluti acriora, aut immaturo tem-
pore comesta: item sequitur *præfocationis* sensus cum
frigore, in quacunque ejus parte fuerit paralysis: il-
lic nanque etiam transvorata sistuntur. Sed discer-
nuntur ab iis qui [r] facilem paralysin ex difficultate
transvorandi patiuntur. Siquidem etiam *decoloratio*
nutrimento cessante, ac *frigus*, etiam *immobilitas*
faucium necessariò concurrit. [f] Item hiis qui ex *sto-*
macho sunt humores, supradictis querelis si fuerint ad-
fecti, discernuntur, quod etiam dolore atque fervo- 10

[m] potu

[n] quod vel arteriam asperam, vel Bronchon Græci vocant, fortem facit aut parvam cum difficultate transvorationis tussiculam: siquidem non perfectam eo tempore facit inductionem operculum ligulæ superpositum, ad radicem linguæ jacens, quod Græci ἐπιγλώττιδα vocant

[o] deglutiunt

[p] larynx

[q] gulam

[r] paralysi similem affectum ex

[f] item ab iis qui supradictis querelis afficiuntur, si in stomacho humores fuerint, discernuntur

re partium vexantur. Si [t] κοινὸν, vel ejus summitas, paralysi vitiatum, quod nos *commune* dicere poterimus, quod arteriæ atque stomacho interpositum videatur, locorum gravedinem faciet, atque [v] sumpto cibo vel potu in præcordiis permanebunt, cum *torpore* sensuum, ac *tumore* manuum, aliquando & crurum, attestante *singultu*, & inani [5] timore. Aliqui etiam revomunt accepta nulla corruptione mutata. *Pyloro* paralysi vitiato, cibus nulla digestione mutatur, sed tanquam per *infundibulum* ad inferiora descendit, & circum ventrem laxior locus efficitur in-
11 ferius inflatiorque: quæ per ventrem egeruntur, aspera atque plurima erunt, & neque fluida. [w] *Neste* paralysi vitiato & [x] *typhlotero*, quod nos cæcum intestinum dicere poterimus, erunt ea quæ per ventrem excluduntur plurima, & minus fluida. Videntur enim [y] νηςεύειν cum naturam servaverint, & nullo fuerint morbo tentata, [z] tunc plurimum excrementorum [a] acceptorum facere. *Colo* paralysi vitiato, inordinato motu atque involuntario, stercora descendunt, sine ulla humectatione, & cum fœtore maximo eorum fit egestio, sine ullo dolore. [b] *Longanone* cum sphynctere atque *podice* paralysi vitiato, erit involuntaria egestio stercorum, nisi ex aliqua
12 hoc fuerit [6] *circumincisione* confectum. Aliquando etiam præcedit, vel certè egestionem stercorum sine tumore,* & aliqua simili causa fieri permittit. *Vesica* paralysi vitiata involuntarius urinæ exitus fit sine ullo dolore, neque incisura, neque circumcisione antecedente: aliquando etiam per intervalla prohibitus,

[t] sic vocat musculos laryngi & gulæ communes

[v] sumpti cibi & potus in viæ primordiis

[w] intestino jejuno

[x] τυφλῷ ἐντέρῳ

[y] jejuna i. vacua esse

[z] sc. quando sunt paralytica

[a] ex acceptis f. ingestis cibis

[b] intestino recto

* ex

5 Alii tumore, qui subtus eminet, & considit: si timorem legimus, absque ratione conceptum intelligimus, ut in melancholicis.

6 Τῇ περιτομῇ, ut cum hæmorrhoides, condylomata, thymia, callosæ fissuræ, & id genus morbi scalpro tolluntur.

bitus, vel paulatim retardatus, aut omnino negatus: & sæpe etiam pubetenus extantia partium fit, extenta vesica. Sed si ex tumore, vel sanguinis gelati corpusculis, quæ Græci θρόμβους appellant, aut lapide, vel vulnere, difficultas fuerit mictus, aut in toto negatio, discernitur, quod sine dolore atque partium livore, atque sanguinis mictu, apposita manu [c] oppressa pectine urina in paralysi excludatur. [c] compresso

13 Præterea etiam *peritonæo* paralysi vitiato, ut *Erasistratus* ait, urina abstinetur, & neque excluditur nisi adhibito *catheteri.* Non enim vesicæ ambitus naturali consuetudine peritonæo [d] imbuente opprimitur, neque [e] concluditur ad exprimendum liquorem [f] radix virilis paralysi vitiatus, sed multo major aut minor efficitur, & nulla tentigine provocatur. *Seminales viæ*, quas *Græci* spermaticos poros vocant, paralysi vitiatæ, si *laxatione* fuerit paralysis effecta, sine ulla tentigine involuntarius fit seminis lapsus, & vocatur hæc passio *gonorrhœa*, quam nos seminis lapsum dicimus.

[d] incumbente comprimitur
[e] contrahitur
[f] colis

14 Ac si [g] *conclusione* fuerit paralysis effecta, jugis tentigo ægrotantis sequetur, sine ullo dolore, atque seminis lapsu, & vocatur hæc passio *priapismus. Crus* paralysi vitiatum, aut conductione *brevius* fit, aut extensione *longius*, ut plerique putent articulorum [h] delocationem hic factam. Sed discernitur hoc: siquidem concavitas atque distantia loco motos, aut ejectos articulos sequatur. Est autem ratione credibile, cæterorum quoque interiorum singula paralysi vitiari, ut *pulmonem*, *cor*, vel discrimen thoracis atque ventris, quod Græci *diaphragma* vocant, aut [i] *hypozygon*, vel *splenem*, aut *jecur*, præveniri adprehensione mortem patientis, quæ sæpe latent facta, cum non propria possint [k] ap-

[g] strictura
[h] luxationem
[i] tunicam succingentem costas: ὑπόζυμα vocavit: medici ὑπέζωκότα nominant
[k] signis propriis indicari, & cognosci

 pre-

15 prehenſione ſignari. *Herophilus* denique *repentinam mortem*, nulla ex manifeſta cauſa venientem, fieri inquit *paralyſi* cordis. *Eraſiſtratus* memorat paralyſeos genus, & *paradoxon* appellat, quo ambulantes [7] repentè ſiſtuntur, ut ambulare non poſſint, & tum rurſum ambulare ſinuntur.

Prognoſis.

Eſt autem paſſio generaliter *gravis*, atque *difficilis*, ſed gravior curatio fit, quoties toto *ſenſu* caruerint partes, atque *motu*; & in corporibus jamdudum *debilibus*, vel *ſenibus*, aut ex *alio morbo* prævitiatis, ut epilepſia, febre: item ſi plurimas tenuerit corporis pates, vel vitæ neceſſarias.

16 De *nominibus* autem ſpecialiter [l] elogiatis paralyticæ paſſionis, ut *mydriaſi*, *phthiſi*, *priapiſmo*, *gonorrhæa*, & his ſimilibus ſingula præſcribemus. De cæteris nunc dicemus. Hanc ergo paſſionem multi ſectæ noſtræ principes *ſtricturam* dixerunt, ob duritiam vitiatarum partium, atque ſiccitatem, & gravedinem. & torporem. *Mnaſeas* verò conductione factam *paraleipſin* vocat, fierique etiam aliquando [m] *extenſione*, aliquando *ſolutione*. Nos verò juxta *Sorani* ſententiam illam vocamus [n] *ſolutionem*, cùm plurimæ egeſtiones corporis fuerint viſæ. [o] Etenim *manuum*, vel *pedum*; &

17 horum ſimilium [p] extenſione facta, nulla egeſtione atteſtante, & in ligni ſimilitudinem duratis partibus, *ſtricturæ* dicimus eſſe paſſionem. Quippe cum frigeſcere, & quadam rugatione criſpari corpora; commune [q] contrariis paſſionibus eſſe videatur. Eſt tamen paſſio generaliter *tarda*, & acceſſionibus atque dimiſſionibus variata, & ſuperpoſitionibus ac lenimentis, cujus prædata atque demonſtrata ſignificatione, neceſſario curationem ordinamus.

[l] impoſitis & attributis

[m] ait concluſione, ut ſup. §. 14.

[n] ſolutione factam

[o] Atenim

[p] paralyſin extenſione factam

[q] nimirum ſolutioni ſive laxationi: & ſtricturæ ſive concluſioni

Mox

7 Hoc accidit flatibus ſic muſculos diſtendentibus, ut brevi ſpatio temporis iis uti non liceat.

Mox igitur effecta *paralysi*, lucido *loco*, atque *Curatio paralysis.*
mediocriter calido locandi sunt ægrotantes, & us-
que ad *tertiam* diem, permittentibus viribus, [r] ab- *r sc. cibo*
stinendi. Tunc, nisi *vino* fuerint pleni, vel cibo,
mox *phlebotomandi:* si copia fuerit, ex brachio: sin 18
minus, ex qualibet parte patienti contraria, quo
laquei constrictione, & phlebotomi divisura in pas-
sione [s] constituti non afficiantur. Si autem *pleni* fue- *s constitutæ partes*
rint cibo, alia die erunt phlebotomandi. Sed *partes*
paralysi vitiatæ *fricatione* atque *calefactionibus* recu-
randæ, & [t] lana limpida ex oleo dulci atque calido *t quæ succida non est*
expressa circuntegendæ, & *fomento* relaxandæ. Tum
oris collutio permittenda, atque potus aquæ calidæ.
Præterea *accessionum* ac *dimissionum* diligentius tem-
pora observanda, quæ adprehenduntur ex ægrotan-
tium *pallore*, nunc aucto, nunc minuto: vel *sen-*
su [v] earundem partium, qui plus aut minus inesse 19
videtur: item ex *motu* vel immobilitate, aut grave- *v affectarum*
dine & levitate, aut frigore & fervore. Tunc *dia-*
triti tempore adhibenda *perunctio* ex oleo calido. *Ora*
quoque fovenda ex aqua mediocriter calida, & dan-
dus *cibus* parvus sorbilis, ut *alica* lota ex aqua cali-
da infusa, aut *ova*. Ac si transvorationis & *faucium*
partes paralysi fuerint vitiatæ, erunt *cucurbitæ* [w] obli- *w lateralibus*
quis partibus gutturis atque cervicis apponendæ: tum
cibus offerendus. Etenim *extentæ* transvorationis of-
ficio facile servire coguntur. Exinde donec passio de-
clinet, *alternis* diebus dabimus cibum. Sequenti de-
nique die post diatritum, abstento ægro *cataplas-*
matibus utemur ex polline lini seminis, & fœnigræ-
ci. Tum alia die, nisi passio creverit, patientibus lo- 20
cis cucurbitas [x] infigentes, *scarificabimus:* ac si *plu-* *x affigentes*
rimæ fuerint *partes* passione vitiatæ, cogentibus ma-

 gis,

gis, atque urgentibus, ordine præponimus curationem, vel iis locis, quæ facilè poterunt ægrotos in periculum devocare, aut ex quibus cæteris partibus facilè possit curationis beneficium dari. Sic denique *stomacho* laxato, plurima certè conlaxantur. Utpote è contrario oppressis principalibus partibus, cæteræ necessario [y] comprimuntur. *Tunc* [z] cæteris trinis diebus, quas diatriton *Græci* vocaverunt, alias quoque partes cucurbita relevamus.

y simul vel una premuntur, sicut conlaxantur, i. simul laxantur.

21 Si *siagon*, vel *mentum* paralysi fuerit vitiatum, erunt cucurbitæ *temporibus* infigendæ, atque musculis *buccarum*, vel sub *aurium* [a] lamnis. Ac si *fauces* fuerint vitiatæ, vel transvorationis partes, prædictis utemur adjutoriis. Item *manibus* paralysi vitiatis, erunt *humeris*, vel eorum summitatibus atque palis, & brachiorum musculis, aut cubitorum nodis hæc adhibenda. Item *cruribus* paralysi vitiatis, [b] vertebris atque genibus cucurbitæ infigendæ: quarum quæ partes non accipiunt usum, ut *supercilia*, *labia*, *digiti*, sanguisugis erunt relevandæ. Item si nimiæ [c] tenuitatis causa, aut usus difficultate, neque *sanguisugarum* morsum tolerare potuerint, ut in *palpebris*: vel *lingua*, præfecta *vaporatione* scarificamus, & [d] generaliter *cataplasmatibus* utimur.

z proxime sequentibus

a laminis

b femorum articulis, quâ vertebrum, i. caput ossis femoris inseritur coxendicis acetabulo

22 Tunc si exegerit passio, secundo scarificamus, & *spongiarum vaporatione* utimur, ex aqua & oleo solo expressis, vel ex oleo & decoctione lini seminis, atque fœnigræci, vel hibisci, aut malvæ communis, vel agrestis. Iis verò qui secundum *linguam*, vel *transvorationis partes*, paralysi fuerit vitiati, tempore cataplasmatum atque vaporationum jubemus *in os* dari oleum calidum continendum, [e] vel aquam calidam & oleum, aut mulsum. Simul enim, atque eodem tempore ex utraque parte vaporata vehe-

c teneritatis

d generalibus

e vel hydrelæum calidum

hementius relaxantur. Si *venter* fuerit retentus, *clystere* utemur prius quàm partes cucurbita relevemus, & primo ex aqua mulsa. Tum si oportuerit, etiam *f* diurnis diebus ex oleo calido *injectiones* adhibemus. Si *intestina*, vel eorum vicinitas paralysi fuerint vitiata, ac si etiam *urina* fuerit retenta, adhibitis cæteris adjutoriis atque perfectis, *encathismata* sunt adhibenda. Tunc *catheterismus* faciendus, quo urina detrahatur, ac post detractionem oleum calidum injiciendum, adnexo folliculo *catheteri*, ex ea parte quæ κυςόφιλος à *Græcis* est appellata, vel *otico* [8] *clystere*, quem nos *auricularem* dicere poterimus, tenui ex *g abilisco* formatum, quo possit cavernam invadere, directum cathetere. Tunc *cucurbitas* prædictis adhibemus locis, atque *vaporationibus* & *cataplasmatibus* eas partes, cum podice & *h* veretris vicinis relevamus. Si *stomachus* fuerit paralysi vitiatus, omnia sorbilia dabimus, quo facilius transvorentur. Ac si ea quæ sumuntur, aliqua ex parte substiterint impedito meatu, ægrotantium *manus* in aquam calidam mittemus, vel parva vascula, aqua calida plena, tenenda offeremus: tum stomacho levem *cucurbitam* infigemus sub ea parte, quæ premi vel impediri videtur, atque ita sensim, vel paulatim eam detrahemus, quo stomachi partes deferendo accipere, *i* vel transire faciamus illata, vel *k* vacuum officium in memoriam reducamus: ac si *vomitus* irruerit, paralysi facta *ore aperto*, nihil dentibus interponimus: Si vero *l* *conductio*, immittimus ceram, vel tabellam alearem, aut feruleam, & ductu contrario fasciolæ corrigere tentamus depravata, declinante passione. Etenim ante id

Marginal notes: 23 (beside "hementius relaxantur"); *f* quotidie; Οτικὸς κλυςὴρ; 24 (beside "directum cathetere"); *g* hibisco, an ex obelisco? *h* veretro vicino; *Nota.*; *i* & per eas transire; 25 (beside "ciamus illata"); *k* abolitam actionem; *l* conclusio, quando conductum os est.

8 Clysteris voce hic utitur Cælius, pro ipso instrumento, quo liquor aliquis auribus infunditur.

id tempus difficiles in consensu partes esse perspici-
untur, & propterea quassatio potius quàm effectus
sequitur. Utimur præterea eodem tempore etiam *ce-*
m in qualibet parte *rotariis* m qualibet paralysi vitiata: & primo simpli-
cibus, ut ex cera & oleo pingui, vel sabina, &
n schœnantho, n squinanto, admixta hibisci decoctione, vel fœni-
græci semine contuso atque trito: tum ex oleo ve-
26 teri, & resina terebinthina: adhibemus etiam *em-*
basin ex oleo calido: tum calidam & oleum: *cibum*
dantes diurnis diebus ex oleribus non acrioribus, at-
que piscibus petrensibus, & volantum parvioribus.
ἄκοπα Utimur etiam *acopis*, ut est diasamsucum, & dia-
melilotum, vel omnibus quæ ex *adipibus* conficiun-
tur, & medullis, & irino oleo, vel malabatrino,
o ex leucoio luteo confecto & o chirino, & his similibus: & *malagmatibus* tali-
bus, ex quibus est diachylon, atque mnaseum, &
diamelilotum, & 9 melinum simplex. Tum *gestatione*
corpus movemus pro virium modo, fertoria sella,
sive cathedra, tum longiore vehiculo manibus acto,
27 dehinc animalibus. Sic enim *consensu* p persuasæ al-
p commotæ tiores in corpore materiæ ad exteriora concurrunt,
cum in embasi ex oleo fuerint constitutæ, motus
beneficio prælaxato ægrotante. Dehinc *lavacrum* ad-
hibemus, atque *vinum* parvum, & consequenter sin-
gula, quæ passione fuerint vitiata, suo officio ex-
Nota ercemus: explorantes etiam, vel intuentes si quid
aliud in corpore passionis occurrerit, ex quo *para-*
lysis videtur effecta, ut hoc quoque destruamus: non
q ob hoc q hac quidem quod antecedens causa esse videatur,
sed quo etiam eam ipsam passionem necessariò intel-
r conjuncta ligamus. Quapropter si *vulneratio* ei fuerit r con-
grua, gerere debemus sicut in *Chirurgumenis*, vel
Respon-

9 Melinum Serapionis, Pasionis, Andromachi, describit Aetius.

Responsionum libris demonstravimus: Reminiscentes, 28
siquidem ex vulneribus facta *paralysis* sit, an divisura
partium necdum proprio nomine vocabulum teneat,
sed appellari *claudicationes*, vel tardationes possunt,
sive alienationes. Si ergo *cicatrix* fuerit [s] clausa, hanc
mollire tentabimus: item si [t] *spinæ* contortio vel con-
versio ex aliqua causa effecta, hanc corrigemus:
item si *febricula*, aut nimia capitis passio, quam *ce-
phalæan* vocant, aut *epilepsia*, ex iisdem eas quoque
destruemus: item si [v] eversio, vel inclinatio fuerit
matricis, eidem consequenter ordinata adhibebi-
mus, sicut *muliebrium passionum* libris docuimus: sin
vero *articuli* fuerit [w] ejectio, quanquam longi tem-
poris, eum [x] recolamus: item si quis *humoris fluor* 29
per quodlibet [y] officium naturale ultra modum fue-
rit dimissus, *cataplasmata* constrictiva probamus,
ut ex palmulis thebaicis, malis citoniis, acacia, hy-
pocistide, alumine, & his similibus: apponentes
etiam *emplastrorum* ea quæ constrictivæ virtutis à
Græcis [z] ἔναιμα appellata sunt: vel si qua valent con-
cludere atque siccare fluentia, ut sunt *vulnerum me-
dicamina*, quæ appellantur [10] μέλανα: tunc similiter ut
in epilepsia ægros resumemus: ac si passio perman-
serit, [a] *cyclo ductu* resumptionis regula dirigemus per
variam gestationem, deambulationem, vocis exer-
citium, lectionem, unctionem, lavacra. *Tum* post 30
hæc omnia, partium adhibemus *fricationem*, dantes
varium *cibum* atque *vinum*, juxta præscriptam disci-
plinam omnia augentes atque minuentes: & nunc
usque ad *piscium* qualitatem ordinamus cyclum,
nunc

[s] dura
[t] *sc.* dorsi
[v] prolapsus
[w] luxatio
[x] relocamus
[y] organum excretorium
[z] sanguinem sistentia, & proin cruentis adhuc vulneribus imponi solita
[a] cyclico

10 An melina, ut paulo superius? quorum plures descriptiones videre est apud *Galen.* in de composit. medicam. κατὰ γένη. Tamen *Aetius* plures etiam nigrorum descriptiones tradit; quæ magna ex parte pice & asphalto constant.

nunc usque ad *volantum*, nunc etiam agrestium, ultimo *porcinæ* carnis, sicut superius de capitis curatione scribentes docuimus. Dehinc adhibemus etiam *metasyncriticos cyclos*, & primo [b] partiles, tum perfectos, nisi ex initio vires ægrotantis eos perferre non valuerint. Denique nunc *drimyphagia* utimur, antecedente cibi parvitate, nunc *vomitum* provocamus drimyphagian linquentes, & cæteras quoque cycli regulas complemus, & nunc [c] vomitus adjungentes
31 drimyphagiam. Ipsum quoque vomitum primo *à jejunum* probamus, tum ex *radicibus*, vel his similibus qualitate materiis. Atque ita post frequentem radicum vomitum [11] *helleboro* utemur, primo [e] radicibus inserto, vel aceto infuso: Quo detracto, radices immissæ concisæ ipso cum liquore sorbentur.

Varia remedia externa pro Paralysi.

Utemur etiam *localibus adjutoriis* in his partibus quæ sunt *paralysi* vitiatæ, ut *dropace* primo simplici, tunc composito, quem *Græci* Φαρμακώδην vocaverunt. *Psilotro* quoque, & *cucurbitis* recorporativis multa cum flamma admotis, atque violenter remotis, aut [f] circumtractis, nunc ex superioribus ad in-
32 feriora. Etenim *spiritus* jamdudum [g] motu vacuatus ex alto adducitur, & quadam *provocatione* excitus, & accurrens, sua cubilia cognoscit, [h] singularum viarum motus invadens, passionis deturbato languore. Hoc igitur facere tentabimus multis cucurbitis per *spinam*, recto scilicet ordine post invicem adfigentes, atque sufficiens tempus adductioni largientes, primòque primarum faciemus detractionem, tum sequentium: quo sibi adductum spiritum tradant, atque insolitos pro-

[b] ex parte, *ut l.* 1. §. 97. vel partiliter, *ut ib.* §. 90. adhibitos,

[c] vomitui adjungimus

[d] *supra l.* 1. §. 169.

[e] raphanis

[f] in orbem ductis

[g] otiosus, à motu cessans

[h] consuetos nervorum tubulos pervadens

11 Utendi modus est *Aetio*: Radicularum veratri unciæ sex inseruntur raphano, prius arundine compuncto. Post integram noctem Veratri festucæ eximuntur. Raphanus concisa, & in oxymelite macerata comestur, oxymelique inter edendum paulatim bibitur.

provocent motus: atque *verso ordine* inferiores pri-
mo affigentes, easdem detrahemus primo. *Post* cu-
curbitationem atque dropacis usum, pulvere *nitri* par-
tes aspergi facimus & fricari: vel *sinapi*, vel ex u- 33
troque. Tunc etiam iis *pulveribus*, quæ sunt ex *calce*
viva, [i] *fecla*, *pumice*, *pipere*, *pyretro*, & his simi-
libus virtute rebus. Ordinamus etiam *unctiones*, *ge-*
stationes varias, *acopa* quæ mordicatione quadam
corpus afficiant, vel accendant & emolliant: ut
sunt ea quæ conficiuntur ex oleo sicyonio, [12] *syria-*
co, castoreo, aphronitro, sulphure vivo, agresti cu-
cumere, ammoniaci gutta, squilla, quam vulgo [k] vu-
lum pluriosum vocant, urticæ semine, pyretro, pi-
pere, helleboro albo, nigella, galbano, iri illyrica,
[l] lemnida carie, & his similibus. Non aliter etiam *ma-* 34
lagmata sunt adhibenda, quæ corpus valeant [m] papu-
lare lacessendo, ut sunt ex flore salis, vel ex nitro,
& illud quod [13] *nileos* appellatur: vel *Diadaphnidon*
vel *Apollophanis*, & [n] Caphysophontos: quorum [14] com-
positiones *Responsionum* tradidimus libris, pro modo
magnitudinis passionum adhibendas, atque lenimen-
torum, alias augentes, alias indulgentes. Ordinamus
etiam *sole* corpus torrendum, vel *paroptesin* ex car-
bonibus: aut *parietibus* calefactis, vel pavimento,
item lapidibus ac testis: [o] hoc faciunt. Etiam *cero-*
mata sub sole ignita: vel [p] *terga* præuncta, simili mo-
do calefacta, quæ substrata accipiunt ægrotantes vo-
lutatione quadam convertendis, ac defricandis, &
mutandis: qua in re etiam loca quæ deseruerint, [q] re- 35
pe-

[i] fece vina usta: *Gal.* libr. I. κατὰ τόπους. *Paulo* lib. 7.

[k] bulbum furiosum

[l] lemnistide, seu adarce.

[m] in pustulas attollere

[n] Ctesiphontis

[o] quod & quidam

[p] quadrupedum coria

[q] oleo redungenda

12 Elæomeli intelligit, memoratum à *Plin.* cap. 7 lib. 15. & cap. 4. lib. 23.

13 Plin. libr. XXXI. cap. 7. ubi de flore salis agit, Ægypti eum, ait, esse inventum, Niloque deferendum videri censet.

14 Hæc quatuor Malagmata describuntur à *Celso*. *Aetius* describit empl. è Sale.

r fiant

petenda, ut [r] veniant ferventiora: quippe cum naturaliter tergora oleo ac sole facile fervescant. Utemur etiam ob similem corporis curationem, quam *Græci* φοινιγμὸν vocant, *harena* littori vicina, quæ sit sole ignita, ut circumtecta gremio foveat ægrotantem: tum etiam *fomentationibus* ex aqua salsa, vel *marina*, aut decoctione baccarum lauri, vel omnium quæ ita corpus afficiunt. Manente passione etiam cataplasma ex *sinapi* adhibemus, vel contusa atque liquata ferulagine, quam Græci *Thapsian* vocant, corpus ungemus usque ad cutis ruborem, atque mediocrem partium inflationem.

36 Etenim vulnerari, sive vexari quosdam ex istius herbæ usu [s] immoderationis est vitium, tanquam *sinapismi* usu immodico. Generaliter autem similiter medentur etiam *vaporationes* ex saccellis sale torrido repletis, atque in [t] *lavacro igneo* usus [15] *flabrorum.* Ordinamus etiam si quid [v] *partialiter* loco patienti poterit adhiberi, ut *capiti* passione vexato rasionem capillorum, nunc *pro* [w] capillatura, nunc *contra* capillaturam. In *mulieribus* vero, quæ id fieri non facile permittunt, denso *pectine* exerceri capillos imperamus, supradicta scilicet [x] diversitate, & cum vehementi conatu: atque primo, aliorum manu, & raro pectine: tum magis denso, & ægrotantis manu.

37 At si *odorandi officium* fuerit paralysi vitiatum, erunt adhibenda acriora *odoramenta*, ut ex aceto & sale, aut adjuncto [y] origono in aceto extincto, quo ex eo acriorem [z] profecto exhalationem naribus sapiant ægrotantes: aut etiam sinapi, vel castoreo ex aceto soluto, per intervalla, vel lasere, quod *Græci* ὀπὸν κυρηναικὸν vocant. Sed hæc erunt

s immodici usus

t balneo laconico

v peculiariter

w capillorum inclinationem

x pro capillatura & contra capillaturam

y origano aceto intincto

z profectam

15 Quo nimirum aër fervidus flabro impulsus, efficacius affectam partem percutiat.

erunt naribus quoque immittenda, vel ſinapi cum aceto, donec [z] provocentur, jubemus eos volenter emungere. Probamus denique *betæ nigræ*, vel *cyclamini* herbæ ſuccum cochlear plenum naribus infundendum, utentes *ptarmicis vehementioribus*, quæ nos ſternutamenta vocamus, ex pipere, helleboro, caſtoreo, [a] aſtrutio, & horum ſimilibus. Poſt ſter- 38
nutationem vero magis odoramenta utenda probamus. Hæc enim vehementius odorationis movent officium, & ſolas capitis partes in paſſione conſtitutas quadam mutatione [16] reformant. Ac ſi *lingua* fuerit paralyſi vitiata, vel *tranſvorationis* partes, aridum ſinapi dabimus maſticandum ante lavacrum. Tum aqua calida eos colluere præcipimus. Aliquando etiam liquefactum ſinapi ex aceto ſorbere ægrotantem imperamus, & gargarizare. Hoc quidem etiam de ſimilibus liquoribus faciemus, ut ex *fico*, *hyſſopo*, [17] *draganto*, *origano*, *thymo*, *pipere*, *pyretro*, *ſtaphiſagria:* hæc etiam maſticanda dabimus, ipſam quoque linguam laſere fricantes ex aqua ſoluto. Tum etiam 39
[19] *cornu* cucurbitæ in modum adhibemus, adducit enim non aliter quàm hæc, ſpiritum, & inſolitas [b] provocat vias, quæ ſunt ex antecedentibus medicaminibus præpurgatæ. Item *ſtomacho* patiente atque *ventre*, magis frequentabimus *drimyphagian:* dantes etiam laſer cum aceto, ex quibus panis erit madidandus, adjuncto quolibet pulmento. Ac ſi *podex* fuerit paralyſi vitiatus, aut ejus vicina, acriora facimus vel mordicantia [c] injici collyria, quæ Græci *ba-*

z ſc. excrementa mucoſa

a imperatoria

b aperit

c indenda

16 Nutrimentum vitioſum, membranis impactum, velut abſtergendo.

17 Dragantum hoc quid ſit, ambigo. an forte tragacantha? quæ ſicuti ficus hiſce liquoribus ad viſciditatem comparandam addi poſſet.

18 Cornua hæc parte acuta parvo foramine ſunt perforata, & ſugendo cuti affiguntur: ne autem decidant, alligatum eſt fruſtulum corii tenuis, quod is qui ſugit lingua ſua foramini adaptat.

lanos vocant: vel *sinapi* plurimum fico admixto, atque in collyrium collectum, longitudine aptum partibus, injicimus: & ea quæ in aliis ordinavimus *fomenta*, 40 tum pro encathismatibus adhibemus: vel per *clysterem* injicimus aliqua ex acrioribus, ut aquam salsam, vel marinam, vel *garum*, quod appellamus liquamen ex pisce [d] siluro confectum, & si qua fuerint similis virtutis: Quorum omnium dexteros usus, atque confectionis genus, & adhibendi rationem libro *Adjutoriorum* specialium docuimus.

[d] Scombro: *ex Plin.* cap. 8. lib. 31.

Quibus motibus partes paralyticæ sint exercendæ.

Oportet præterea *singulas partes* in passione constitutas, suis ac naturalibus *motibus* admonere, ut *supercilium*, levando, ac deponendo: *palpebram*, concludendo ac [e] distinguendo: *linguam* producendo, atque conducendo. Hæc sunt ægrotantibus imperanda. 41 Hortandi etiam *locutionem* tentare, quod si minime facere potuerint, ex omni parte officio linguæ cessante, erunt suadendi, ut animo concepta volvant quæ proferre non possunt. Sæpe enim quæ loqui volentes mente perceperint, in alto formans spiritus, accepto motu [f] rumpit in vocem: Vel certe docendi sunt unius exprimendæ *literæ* curam suscipere, ut intra se exercendo manifestius probent, & magis ex *vocalibus*, ne difficultate sonitus multarum literarum, vocis organa concludantur potius quàm referentur: ac tum cum [g] implere valuerint, dabimus λέξεις, atque nomina, quæ sint ex multis vocalibus conscripta, ut est *Pæan*, & his similia: 42 Sic etiam numeros dabimus: & ex his exclamare provocabimus ægrotantes: ac deinde lectionem offeremus, vel disputationem. Hæc adhibenda sunt etiam, si *buccarum* partes circa labiorum confinia, quem *Græci* χάλινον vocant, fuerint in passione constitutæ. [h] Dandum

[e] discludendo

[f] erumpit

[g] recte pronunciare

[h] Danda, *vide posthac.* §. 77.

dum etiam *mastiche* masticanda: vel *cera* indulgentior mordenda: tum ferulæ particula: & per profectum, tiliæ tabella. Plus enim illorum singula quodam cum certamine partes faciunt exerceri. Tunc danda etiam frangenda arida *fabarum* grana: vel amygdala molliora, ac nuces, avellanæ primo, tum etiam [i] glandes, paulatim aucto numere quantitatis. *i* juglandes;
43 Ac si *digiti* fuerint in passione constituti, erunt commovendi oblatione *ceræ* [k] emollientis, & *malagmatum* *k* emolliendæ
suprascriptorum, quo non solum *motu*, sed etiam *tactu* medicamina propria virtute medentur. Præterea eodem exercitii tempore, & in illis, quibus *totæ manus* paralysi fuerint vitiatæ, vel earum quælibet partes, [19] *halteres* erunt offerendi. Eo enim pondere, pro *l* motus exercentur
modo virium, ægrotantes quodam labore [l] mortes exercent. Sed erunt prædictis malagmatibus [m] commovendi, ut primo [n] teneant, vel bajulent ægrotantes, tum demum ex ipsis [o] simili ratione feriendi manus exerceant. *m* motui assuefaciendi *n* sustineant halteres *o* æquali
44 At si *crura* fuerint paralysi vitiata, si fieri poterit, per seipsos, sin minus, aliorum impulsu, *extensione* atque [p] *conclusione* exerceant eas partes, non tamen, sine suasione, [q] qua non solum aliorum motibus exerceantur, verum etiam suis ipsi connitantur. *p* conductione *q* ut, quo
Erunt denique ob varietatem motus, *artis industria* partes commovendæ hoc modo. Jacente ægroto, cruribus [r] imposita *fasciola*: & superpendenti *rotulæ*, quam *Græci* τροχίλιον appellant, alter ex finibus fasciolæ [s] inserendum: hinc tenendum dare: *Machina ingeniosa.* *r* imponenda *s* inserendus

19 Halteres, sive Arteres Artemidoro, massæ lapideæ vel plumbeæ, ansa vel manubrio addito, quo commode tractari possint. *Gal.* lib. 2. *tuend. val.* hoc pondere utraque summa manu apprehenso, & porrecto, aut in sublime erecto, in eodem habitu persistente eo qui tractat, musculis & nervis robur comparari ait. Quidam & sublatos rotabant. *Mart.* Halteres agili rotat lacerto. Halteras manipulos autor vocat. Vide lib. 5. capit. 2.

dare: nunc miniſtro, nunc ægrotanti demonſtrato
motu, ac partili, qui nunc *adducta* faſciola ſuble-
45 vet crura nunc [t] *indulta* deponat. Sed cum non ſo-
lum levare ac deponere voluerimus, ſed etiam *ex-
tendere*, aut *inflectere* partes paralyſi vitiatas, *duæ*
erunt faſciolæ imponendæ: altera *genibus*, altera *ta-
lis:* tum per ſupradictam rotulam trajiciendæ, & ap-
prehenſis initiis ſimiliter offerendæ *patientibus* vel *mi-
niſtris*, ut viciſſim adducant, quo, ea quæ genu
continet, adducta, & ea quæ talum continet indul-
gente, hoc motu crura flectantur: Rurſum talari ad-
ducta, & indulta ea quæ genu continet, cruris fiat
extenſio. Ac ſi *ſedere* potuerit ægrotans, erit faſcio-
læ medietas [v] *pedibus* ſubmittenda, cujus initia ei-
dem tradita, cogatur labore proprio per ſeipſum *ad-
ducendo* atque *indulgendo* ſuis cruribus motum præ-
46 ſtare. Simili etiam modo *manus* in paſſione conſtitu-
tæ moveri poſſe noſcuntur, ut *altera* faſciola jubeat,
[w] quam oportet arteriam articulis digitorum vicinam,
quam *Græci* καρπὸν vocant, *altera* cubitum circunda-
ri. [20] Præmotis igitur, vel exercitis, ut ſupradictum
eſt conſilium dabimus, ut *ſella tonſoria* ſedeant æ-
grotantes, quæ ſit obliquis [21] *anconibus* fabricata,
quibus incumbentes ſeſe levare nitantur: & tum ful-
citi ex utroque alarum latere miniſtrorum officio de-
ambulationem tentent, vel incumbentes *baculo*, aut
vehiculo manibus acto, quod *infantibus* ſæpe motum
diſcentibus fabricatur, ſed magnitudine tamen ægro-
47 tantibus coæquandum id eſt. Dehinc cum [x] *geſtatio-
nis* augmenta ſufficimus, conficienda ſunt *ligna*, quæ
tranſ-

t laxata: remiſſa

v nimirum plantis

w ſive dextram, ſive ſiniſtram

x cum geſtationes augeri, & vehementiores adhiberi præcipimus

20 Manuum & pedum artificioſo motu adhibito, faſciolarum adductione, & laxatione.

21 Brachiorum fulcris: ſunt ἀγκῶνες, quivis flexus ad rectum angulum facti, in curru, pariete, promontorio, & aliis id genus rebus.

tranſgredi pedibus nitantur ægrotantes. Tunc etiam
[y] perfectis in terra *lacunis*, deambulationem impera- [y] factis ſcrobibus
bimus, ac deinde calceamentis adjuncto *plumbo*, prius
parvo, ut exempli cauſa uncia, tum plurimo, at-
que pro augmentorum gradu uſque ad libram dedu-
cto: tum etiam itineris *celeritas* erit augenda: habet
enim majoris laboris officium. *Varianda* etiam omnis
regula, ut nunc *reſumptivos* cyclos in *metaſyncriti-
cos* deducamus, nunc è *contrario* verſa vice gradum
revocemus. Præterea perſeverante paſſione, ad *helle-
bori* uſum probamus accedendum, non ſolum ſemel,
ſed & cogentibus rebus, *ſecundo*, vel *tertio:* tum 48
reſumendos, atque *naturalibus aquis* dandos, & ma-
gis calidioribus, ut ſunt in Italia, [22] *Pantherinæ*, [*] *Ve-
ſevinæ*, & *Senanæ*, & [23] *Caritanæ* appellatæ. Ete-
nim *Albæ*, ſive *Albulæ* quæ ſunt appellatæ, quod
ſint frigidæ virtutis, ſolutione laborantibus, vel fluo-
re quorumlibet officiorum naturalium à veteribus
ſunt approbatæ. Utendum etiam *natationibus marinis*
vel ſupradictarum aquarum: & primo partibus paſ-
ſione vitiatis *inflatæ veſicæ* ſunt adjungendæ, quo na-
tandi laborem minuant. Item *aquarum* [z] *ruinis* par- [z] ſtillicidio
tes in paſſione conſtitutæ ſunt ſubjiciendæ, quas
Græci κατακλυσμὺς appellant, plurimum etenim earum
percuſſiones corporum faciunt mutationem. *Peregri-* 49
natio quoque adhibenda terrena atque maritima, nec-
non *caſtoreum* [a] poto damus, ſi quiſquam ejus odo- [a] potui
ris difficultatem perferre valuerit. *Recorporativam*
curationem, quam *Græci* metaſyncriticam vocant, uti-
lem denique approbamus, partibus in paſſione conſti-
tutis. *Hæc eſt ſecundum methodum paralyticorum curatio.*

Zz Ve-

22 Patavinæ. *Plin.* cap. 6. lib. 31.
23 Carentinæ. Carentini ſupernates & infernates, vicini Sulmonenſibus. *Plin.* cap. 12. lib. 3.

Hippocrates. Veterum autem medicorum *Hippocrates* atque *E-*
Herophilus. *rophili* sectatores, memorant ea quæ in passione con-
stitutos sequuntur, *curationem* vero nullam tradide-
Diocles. runt. *Diocles* libro quo de passionibus atque caussis,
& curationibus scripsit, eandem dixit conducere cu-
50 rationem, quæ *epilepticis* est ordinata. Dehinc *Pra-*
Praxagoras. *xagoras* secundo libro Curationum, primò *vomitum*
probat, & iis præsertim qui *caput* fuerint paralysi
vitiati, nunc ante cibum, nunc post cibum: tum
[b] humoris stagnantis derivationes [b] revocationes [c] atque *ventriflua*, & *urinalia* medi-
camina, quæ cœliotica atque diuretica appellavit:
[c] per adhibet etiam *clysterem* jugem, & acriorem: biben-
dum etiam cum *aceto* asininum atque bubulinum *lac*
probat: tum *cataplasmata*, & *malagmata*, & *sudo-*
ris provocationes: & si quis vomere facilè potuerit,
parum hellebori pulmentis, interjectis diebus, ad-
[d] recentem miscet: neque [d] mox factam *paralysin* [e] curans, ne-
[e] *sub.* rite que recte à vomitu incipiens, & in iis magis qui *ca-*
put paralysi vitiati videntur, priusquam ex aliis ad-
51 jutoriis partes fuerint relevatæ. Dehinc [f] sensibilis *post*
[f] gravabilis *cibum* omnis est vomitus, & multo gravius jugis. At
Praxagoras jubet adhiberi quotidianis, aut alternis
[g] nondum à suis diebus, [g] adhibitos suis dogmatibus sublatis errori-
[h] ut qui bus, [h] quanquam *ventriflua*, atque *diuretica*, & *cly-*
steres juges approbaverit. Non enim quod mutatio-
nem corporis hæc facere valeant existimavit, sed
quod materiarum facere detractionem, atque corpus
[i] potui liquidis vacuare. Item *aceto* [i] poto dato *lac* repugnat,
[k] *sub.* usus [k] cujus magis gravis: dehinc qualibus *cataplasmati-*
bus, vel *malagmatibus* sit utendum, dicere negligit.
52 Sed neque *tempus* adhibendi discrevit. Non enim
quando mitigativis utimur cataplasmatibus, tum erit
malagmatibus utendum. At iste pariter utraque com-
posuit.

posuit. Item *sudores* laxatis corporibus fiunt, non ipsi
laxamentum faciunt. Sed neque quemadmodum sint
provocandi docuit, aut memoravit. Item *album hel-
leborum* parvum datum præfocationis ingerit pericu-
lum, & multo potius quoties sunt in vomitum dif-
ficiles ægrotantes. Mitto, communiter eum dixisse,
interpositis diebus offerendum, & tempus non me-
morasse, cum passionem necesse sit superpositioni-
bus ac lenimentis variare. *Erasistratus* de *paralysi* 53
scribens, differenter curandos ait eos, qui [k] *conclusio-* *Erasistratus.*
ne sunt paralysi vitiati, ab iis qui *extensione* viden- [k] conductione
tur affecti. Etenim neque *cataplasmata*, neque [24] *ma-
lagmata* secundis inquit convenire: non advertens,
quoniam etiam *strictura* densata quædam corpora,
vi majore, non aliter quàm chordæ, tenduntur, la- [l] medicaminum
xataque [l] medicinalium virtute, sæpe [m] retenduntur.
Item initio curationis *clysterem* probat, *phlebotomiæ* [m] conducuntur, & ab extensione liberantur
negligens potentiam: quo adjutorio majus nihil [n] ma-
joribus approbatur: tum, inquit, effecta *febricula* [n] antiquis autoribus
detrahendum cibum, & dandum *mulsum* ex aceto [o]
confecto. Profectò densata id constringet. Tunc ob- 54
servatis temporibus accessionum vel dimissionum, [o] confectum
dandam *ptisanam* probat, aut *olus:* quorum alterum
inflat, alterum facilè corrumpitur. Dehinc *aromati-
cas* approbat *potiones*, & alias mites, alias vehemen-
tes. *Ventrem* quoque facilem cupit, ex quo stoma-
chus necessariò vitiatur, & neque quanta, neque
quando, neque quæ danda sint memorat. Prohibet
etiam vinum unius anni spatio, vana intentione tem-

24 Erasistratus putabat malagmata & emplastra in paralyseos curatione usurpari solita, laxare. Colligebat ergo, membra cum extensione resoluta, illorum usu magis laxari, & ideo magis extendi. Contendit *Aurelianus*, etiam laxantibus & discutientibus medicamentis extensionem præsertim strictura factam, qualis est paralyticorum, sanari.

pus definiens. Dat etiam *lac* cum *melle* atque *sale*, quod est contrarium supradicto mulso ex aceto confecto. Utitur præterea *vomitu* post cibos, quod jam
55 superius fieri damnavimus. [p] Vitiat etiam *deambulationibus* harenosis in locis, ex sola [25] intentione sui dogmatis. Etiam *ventrem* facilem cupit, caduca suspicione deceptus. *Asclepiades* verò principaliter de paralysi nihil scripsit, sed *Erasistrato* respondit, eos inquit, qui non gravi *dolore* in ista passione afficiuntur, *phlebotomari* non oportere. Eos verò qui *privati sensibus* pejore strictura vexantur, abstinendos primò, tum [q] initiandos probat. Adhibet etiam *purgativa* medicamina, quæ *Græci* cathartica vocaverunt, cùm sint hæc corruptivæ virtutis, & propterea corpus [r] elimando, consumant potius, quàm relaxant.
56 Sed specialiter à laxatione *paralysi* vitiatis *adurentia* inquit medicamina convenire, & fomentationem parvam, paulo ferventius temperatam: non advertens [s] quia plurima [t] extenta [v] conclusis similem exigunt laxationem, atque indulgentiam tensionis, &, ut existimat, [26] *conscriptionem*. [w] Utraque etenim hæc passioni subjecta sunt, ut etiam *stupor* corporis, vel frigidus torpor, quem non semper necessariò vaporationibus calidis, verumetiam [x] frigore adhibito relevamus. Siquidem contrariis inter se
57 passionibus hæc jubjecta monstrantur. Ordinat præterea idem in harenæ spatio deambulationem, & quod appellant [27] *scamma*, atque transcensum lignorum,

[p] vexat

Asclepiades.

[q] phlebotomandos. *Alii* inaniendos

[r] ejus substantiam dissipando

[s] quod

[t] ex relaxatione paralytica

[v] conductis

[w] conducta & extensa

[x] Aphor. 21. lib. 5.

25 quia laxatione morbum hunc fieri putabat.

26 Circumscriptionem. Sic vocant obicem crustæ, quæ caustico aut ferro candente inducta, sese objicit ossis capiti, quod è suo cavo delabitur, & sic illud in loco suo continet, quemadmodum *Hippoc. lib. de Artic.* faciundum docet, cum humeri caput frequenter in alam descendit.

27 Τὸ σκάμμα, sive τὰ ἐσκαμμένα, limes ac terminus spatii, quod transiliunt.

rum, & inter plurimum tempus bibendum vinum.
Themison primo libro Tardarum passionum in quibus- *Themison.*
dam peccare cognoscitur, nondum rectam metho-
don respiciens. Etenim *phlebotomat* ex ea parte, quæ
passione vitiata est, si, inquit, sensu non caruerit:
non curans, ut supra demonstravimus evitanda o-
mnia, quæ adjutorio quadam necessitate veluti ve-
xabili videntur esse conjuncta. Dehinc lanam succi-
dam, quam *æsypon* appellant, capiti jubet imponi,
aceto atque *oleo rosaceo* infusam: *nervis* autem cer- 58
vicis atque spinæ, & *cruribus*, & *brachiis*, vinum
atque oleum cum sale imponendum jubet, constrin-
gens atque lacessens incongruè ea, quæ *phlebotomia*
miti relevatione laxaverat. Tum tertia die *cibum* pro-
bat, atque quarta die *cucurbitam* imponi, adjuncta
scarificatione, non [y] interrogans passionis tempus, [y] observans
sed solum *numerum dierum* imprudenter attendens.
Dehinc sequentibus *gestationem* probat, neque in
[z] eo definiens tempus, atque audaciter secundæ dia- [z] ea
triti expectationem spernens. Dat etiam *aloën* in po-
tu, & ex aqua calida & oleo *intestinis* dare laxamen-
tum ordinat. Præterea ἀνάτρησιν [a] *testæ* faciendam, 59
quam nos perforationem vocamus, jamdudum qui- [a] cranii
dem & in aliis *methodicis* explosam: & [b] *harenæ* de- [b] in harena
ambulationem convenire existimat, atque *plagis fe-
rulæ* cædendas partes in passione constitutas, [c] pro- [c] quæ profe-
fectò quæ salsæ aquæ mitigatione atque recorpora- cto mitigatio-
tione videntur esse curandæ. [28] *Lucius* primo libro ne potius
Tardarum passionum cum his omnibus, tum [d] me- *Lucius* [d] medicatis.
dicosis quoque *fomentationibus* utendum probat. Plu-
rimi

filiunt qui saltu sese exercent, vel apposito longurio factus, vel ducto sulco. Sic tigna vel trabes in designato:mbul ationis spatio collocatas Aurelianus vocat.

28 Cujus malagma describit *Aetius* pag. 844.

e rosaceo; ut paulo suprà.

60

f debile reddentia

Thessalus.

g sub auroram

61

h dandum probat

i quia morbus in longum tempus continuatur.

k negandum cibum

62

l continuati morbi

rimi etiam *alii* aceto, atque oleo [e] roseo foventes, cum herpyllo, & ruta, & hedera, & castoreo: probant præterea juges *clysteres*, atque *purgativa* medicamina, quæ cathartica vocaverunt, & magis *hieram*, cujus usum Græco libro *Epistolarum* ad *Prætextatum* damnavimus scribentes. Sunt enim ea quæ stomachum vitiant, fugienda, ut sunt corpus [f] insumentia, & quæ moderationis nostræ carent potestate. *Thessalus* secundo libro de *Regulis* scribens, plurima rectè dixisse probatur: quædam verò proterva festinatione, caduca. Etenim post *phlebotomiam* usque ad tertium diem imperat abstineri, & solum *potum* [g] diurna cum luce offerendum: tum transacta tertia die, atque hora, qua sunt ægrotantes paralysi vitiati, *cibum* [h] portat. Quibus respondere facilè quisquam poterit, si quærat, qua intentione *Thessalus* oriente luce potum jubeat dari. Etenim si [i] *continuationis* causa id fieri responderit, oportebat etiam cibum eodem tempore approbare. Sin verò *accessionum* frequentia id existimat [k] declinandum, vel suspicione futurarum, & propterea post tertium diem cibum transferendum, quo transacta hora passionis illatæ, tertia die rectè ægros nutrire videamur: oportebat etiam *potum* non communiter, & generaliter diurnis diebus, vel initio lucis offerre, sed horarum dimissione captata. Dehinc non semper ac necessariò *tertio* die cibum oportet dari, sed etiam *quarta* [l] continuationis, quæ initium ex die sumpsisse visa, vel ob [29] *typum* eadem ratione currentem. Idem post hæc, similiter ut *Themison*, quarta, inquit, die *cucurbitas* infigendas, non interrogans utrum passio sum-

29 Nempe dandi initio eo sumpto ob typum: nempe quia quarto tantum die mitescere atque remitti morbus incipit, qua occasione cibus dandus est.

sumpserit statum, quod est maximè servandum. Ait præterea alternis diebus cibandos usque ad certum numerum dierum, quod [m] infinitum reliquisse perspicitur. Audaciter etiam atque invidiosè *acopa* quædam, vel *malagmata* probat excludenda, solius moderationis [n] *neglecta* arguens vitia. Hæc sunt quæ etiam *Thessalo* Sorani diligentia videntur esse responsa.

[m] indefinitum

[n] neglectæ

C A P U T II.

De canino raptu, quem Græci κυνικὸν σπασμὸν *vocant.* 63

IN ista passione constitutos sequitur conclusio, sive *contractio* repentino motu veniens ac recedens sine ulla corporis turbatione, in utriusque *labii* ultimo fine, sive *oris angulo*, quem *Græci* χαλινὸν vocant, ut etiam *buccas* adducat in posteriorem partem creberrimè, tanquam ridentibus, nunc *palpebras*, vel *supercilia* ac *nares*, ut etiam *colla* atque *humeros* rapiat, & ita patientes faciat commoveri, tanquam onus humeris bajulantes transferendi ponderis causa. Differt autem à spasmo & paralysi musculorum, qui buccas conligant. Siquidem *spasmus* acuta atque celer passio perspicitur: *caninus* verò *raptus* etiam tarda. Item *paralysis* supradictorum musculorum non, ut ait *Demetrius Attaleus*, eo differt, quod non fit in canino raptu partium conversio: hoc enim contra manifestam rationem intelligitur dictum, sed quod ipsa [a] conversio coacta celeritate, prius facta, quàm fieri sentiatur. *Curationem* verò ex antè scriptis accipiendam ducimus, & magis [b] quàm de *paralysi* monuimus, in *oris partibus*.

Signa spasmi cynici.

64 *Ejus differentia à spasmo & paralysi.*

[a] retractio

Curatio.

[b] quum

CAPUT III.

65 *De auriculæ dolore, atque humoris fluore per auditorias cavernas.*

SEnsuales *aurium* viæ, sive auditoriæ cavernæ, [a] quas *Græci* ἀκουστικοὺς πόρους appellant, difficillimis sæpe doloribus vexantur, ut etiam *occipitium* teneant, & *oculos* atque *buccarum* musculos, & perseveratione quadam tardissima, *tempora* & *caput*. Aliquando etiam *humoris fluor* per easdem cavernas fit, quem *Græci* ῥευματισμὸν vocant, & ita jugis, ut sæpe vulneret altiora, atque corrumpat, & *ossa* [b] *conterebret*,
66 & propterea copiam fluentis humoris efficiat. Oportet igitur [c] *actionis* tempore discernere *curationem*, & in lenimento communem magis, hoc est *recorporativam*, quam *Græci* metasyncriticam vocant, adprobare: ut cum dolor fuerit in *initio*, adhuc novam passionem judicantes, quicquam destillari faciamus in has cavernas, *constrictivum* medicamen, vel [d] ex lana [e] limpida sumentes *auriculæ* immittamus, ut est amygdalinum, vel [f] roseum oleum, vel acetum, & his similia. Utendum etiam *requie* corporis atque *abstinentia*, & *silentio* [g] suo. Etenim [h] officio accepta voce aures necessario commoventur, & propterea
67 majores dolores efficiuntur. Ac si passio fuerit *augmentis* asperata, erit immittendum *oleum calidum* ac *dulce*, ac mollibus lanis prætegenda exteriora, atque vicina. Locandi præterea ægrotantes *calido* in *loco*, & si dolor coegerit, *phlebotomandi*, atque tertia die levi atque sorbili *cibo* reficiendi, & ob mitigationem doloris exterius admovenda *vaporatio* tepidi

[a] quas
[b] carie afficiat
[c] accessionis
Curatio varianda pro morbi tempore.
[d] in
[e] non succida
[f] rosaceum
[g] summo
[h] organo auditorio

pidi [i] vaporis, vel *ſaccelli* ex polline tenero confecti: tum *cataplaſmata* laxativa, & cum dolor ſumpſerit *ſtatum*, erunt admovendæ *ſanguiſugæ*, quas hirudines appellant, circa fines auriculæ, hoc eſt, circulatim auditoriam cavernam habentes, cartilagine prætermiſſa, vel certe ejus poſteriora *cucurbita* admota ſcarificanda, adhibita vaporatione ſpongiarum calidarum. Ipſam quoque cavernam involuta lana per 68
[k] *melotida* oleo calido tinctam paulatim penetramus, atque illic lana derelicta, ferramentum detrahimus. Tum *declinante* paſſione, *cerotaria* apponemus, dantes *varium* cibum & *vinum:* ac ſi humoris fuerit fluor, quem *rheumatiſmum* vocant, eadem adhibemus quæ initio doloris adhibenda probamus. Dehinc eorum augemus potentiam, ut cavernæ ipſi faciamus infundi *collyrium*, quod appellamus [1] *Diaglaucium* ex vino ſolutum, vel aceto, vel illud medicamen quod appellant [2] *heren*, vel *mulſum* ex vino factum, quod ſit præcoctum in *mali punici* cortice, cum *nardo*, vel *amygdalis* amaris, & *aceto*, *croco*, & *myrrha*, & *alumine*, vel *herbarum* ſuccis conſtrictivæ virtutis: tum 69
auriculæ vicinantia circulatim cataplaſmate ex cydonio malo, ac ſimili medentium virtute contegemus, vel medicamine quod appellatur [3] *diaiteo*, quod eſt ſiccativæ virtutis, vel [4] *iceſio*, aut *diadictamno*, & his ſimilibus. Dehinc ſi paſſio coegerit, *radendum* eſt

Aaa caput,

i liquor

k μηλωτρίδα, ſpecillum

1 De hoc vide Plin. H. N. libr. XXVII. cap. 10.

2 Hujus deſcriptio legitur apud *Gal.* de compoſit. medic. κατὰ γένη lib. IV. Paſtillum eum deſcribit *Paulus*. conſtat Aloës, croci, ſingul. drach. octo, Aluminis ſciſſilis drach. centum exceptis aqua. *Gal.* lib. 4. κατὰ τόπους, parabatur olim hoc medicamentum è glaucio, croco, myrrha, ſarcocolla. Meminit hujus remedii *Aetius* in curatione œdematis.

3 διὰ ἰτεῶν, i. ex ſalice deſcribitur *Galeno* lib. IV. κατὰ γένη: ut & *Aetio* pag. 834. Iceſium vero 833. Dictamnum 836.

4 De hoc vide *Gal.* lib. V. κατὰ γένη.

caput, & constrictivis cataplasmatibus contegendum. Dandi etiam *cibi* constrictivi, & lenimenti temporibus, sive dolorum tardantium, sive humorum fluentium, *resumptivus* adhibendus *cyclus:* tunc *recorporativus.* Et *localiter* ipsis cavernis per *clysterem* [l] *modicum* injicienda, nunc destillatio aquæ [m] cineribus liquatæ, quam vulgo *lixivium* vocant, Græci κονίαν, nunc *sinapi* [n] liquido, atque etiam admixto fico erunt exteriora cataplasmanda, donec *rubor maximus* fiat, quem *Græci* φοινιγμὸν appellant. [o] Item eundem immissione medicaminum ex *garo* confectorum, quod vulgo liquamen appellant, vel his virtute similium materiarum: tum etiam *totius capitis* curationem ex illisione aquarum supercadentium, quam Græci *cataclysmum* appellant. Quibus etiam aurium vicina sunt maxime concuranda. Dehinc *acopis* & *dropacibus*, & *malagmatibus* acrioribus, & *aquis naturalibus* utendum. Sic enim intardata corporibus emoveri, atque excludi mutatione poterunt [p] curationis.

[l] oticum
[m] e cineribus eliquatæ
70
[n] liquefacto ex aceto, ut sup. §. 35.
[o] item tentandum
[p] resumptivæ & recorporativæ

CAPUT IV.

71

De dolore dentium.

FIunt dolores *dentium* nunc omnium, nunc aliquorum, nunc unius, cum sibi vicinantibus *gingivis*, ut etiam contumescant, ac sæpe *ora* faciant subinflari, vel eorum aliquas partes crescente passione [a] terebari. Nam sæpe dentes & gingivæ computrescunt, corruptis *ossibus* quibus naturâ inserti sunt, & recedentibus tumore cogente gingivis. Sed etiam nunc erit *curationis* diligentia partienda, ut initio doloris, vel certe, si ita passio recurrendo tar-

[a] abscedere, suppurari

Variæ odontalgiam curandi rationes.

tardaverit, *ſuperpoſitionis* alia adhibeatur curatio, a-
lia *lenimenti.* Quapropter adhuc *recentibus* paſſionis 72
motibus: vel in aſperitate ſuperpoſitionis doloris con-
ſtitutis, convenit *abſtinentia* cibi, atque *requies* cor-
poris, ut initiorum cauſæ *aqua* quæ virtute conſtrin-
gat, collutioni oris adhibenda ſit, ut eſt à pleriſque
conſcripta decoctio in aqua & vino herbæ *ſyderitis*,
vel *acaciæ*, vel *leuces*, quam etiam polium vocant,
aut *mandragoræ*, ſed non ſine cautione, ne quid ex
ipſo liquore tranſvorent ægrotantes: item *pentaphyl-
li* herbæ, aut *papaveris*, necnon [b] *perſonatæ*, aut
herba [c] *phlomos* in puſca decocta: vel ex *cornu cervi-
ni* drachmis quinque, & *aceti* hemina uſque ad ſui
medietatem decocta, vel de [d] pinguis cum aceto de-
coctæ, aut [e] *alterci* radices cum [f] *uvæ lupinæ* ſucco,
& vino ſufficienti ſimul coctæ. Erunt præterea ex 73
his, aliqua parte in doloribus conſtituta, apponen-
da, vel *lenientia*, vel ſimili virtute medentium ma-
teriarum. Tunc cum dolor vehementeſcere cœperit,
lecto tradendus eſt æger, atque blando tepore [g] ca-
lefacientibus ſupino capite collocandus, ſed paulo
[h] prominentius à cætero corpore ſublevato. Tum
articuli fricatione calefaciendi, atque *muſculi* buc-
carum lana oleo calido infuſa circuntegendi, appoſi-
tis *ſaccellis* ex pollinibus calidis confectis. Tum *oris* 74
collutio ex oleo adhibenda dulci atque calido, vel
fœnigræci ſucco, aut alica ptiſana, vel glycyrrhiza,
aut lacte cum melle. Et ſi nimius fuerit dolor, *phle-
botomia* adhibenda. Tum tertia die, quo ſanguinis fa-
cta detractio eſt, ſorbilibus atque calidis *cibis* ægri
nutriendi, ſed plus perungendi. Alia quoque die ſi
dolor [i] ſteterit atque duraverit, & officium ceſſave-
rit ventris, erit [k] amovendus ex ſimplici *clyſtere*, &

[b] bardavæ
[c] verbaſcum
[d] caricæ pingues
[e] hyoſcyami
[f] ſolani furioſi
[g] calefaciendus, &
[h] altius quam reliquum corpus
[i] perſtiterit
[k] admonendus, *alii*, movendus

loca in dolore constituta *ferro* laceranda, appositis *cucurbitis* secundum buccarum musculos, atque gingivarum locos. Aliquando etiam ipsæ *gingivæ* scarificandæ, vel circumseparandæ à dentibus *ferramento*, quod περιχαρακτῆρα vocant. Est etiam mitigativa ex oleo *vaporatio*, quæ fit ex *ferventi oleo*, quo lanam *l melotidi* involutam tingimus, *m* tunc gingivis *n* altrinsecus imponemus, hoc est, interiori atque exteriori parti, & ipsis quoque dentibus, quantum æger ferre fervoris potuerit. Sed prætegenda vicina sunt, lana præmissa, ne facile pustulentur. Alia quoque *vaporationum* genera, quæ sunt à veteribus tradita, erunt adhibenda: ut, *thuris* granum igne calefactum, & tenui linteolo involutum, dolentibus dentibus apponatur, & ita mordeat ægrotantes, ut ex *o* ipso vapore resumantur. Item thuris triti *pulverem* singulatim linteolis pluribus illigamus: tunc eorum singula oleo calido prætincta ægrotantibns offerimus mordenda, dentibus scilicet in dolore constitutis. Aliqui etiam *scyllæ* parvum modum aiunt oleo concoquendum, quod nos differendum probamus, ac *lenitatis* tempore adhibendum. Siquidem ob acrimoniam scyllæ recorporativam habeant virtutem. Oportet præterea etiam *mentum* vaporari exterius: & *spongiis* expressis ex aliqua coctione laxativæ virtutis, ad mitigandam materiam, *p* ex ipsa adhibere fomentum. Tum *cerotaria* apponenda probamus ex oleo cyprino, vel irino: item *malagmata* sensim calefacientia: tunc *lavacro*, atque *vino* & *cibo vario* utendum.

l μηλωτίδι, specillo
m & tinctam
n utrinsecus

75

o ipsius

76

p ex ipsis

Odontalgia inveterata quomodo sit curanda.

Ac si tardi temporis dolor fuerit effectus, ut *chronia passio* videatur, & nunc superpositionibus asperata, nunc lenimentis emollita, oportebit *superpositionis* tempore in iisdem adjutoriis perseverare: totum

tum vero corpus resumere, sicut frequenter docuimus. Præterea tempore exercitii erit offerenda *cera*, 77
quam ægrotantes mordendo dentes exerceant, sicut nuper demonstravimus de *paralysi* [q] scribentes. Ultimo autem tempore, *gestatio* erit adhibenda, & *fricatio* capitis atque oris, sed ipsius manibus ægrotantis parvissima, plurima vero ex alienis, sed longitudine temporis potius quàm vehementia, ne caput nimietate moveatur. Tunc, ne partes refrigescant, vel impleantur etiam, à *plurimis* erit corpus confricandum, ut *duobus* ministris ab humeris latera, & aliis *duobus* ab inguinibus [r] curata. Tunc à resumptione, paulo fortius erunt partes *recorporatione* curandæ, ut post fricationem *strigili* non obtuso, vel a- 78
speris pannis buccarum musculos usque ad ruborem fricari faciamus, & nunc *dropacem* illiniri, [s] nunc etiam ipsos dentes atque gingivas vehementius fricari, dantes præterea jugiter oleum calidum sorbendum, atque continendum & despuendum, item aquam frigidam. Tum interpositis duobus vel tribus diebus, ex humore, in quo fuerit [t] decocta mali punici cortex, adhibemus *oris collutionem*, vel in quo sit prætincta ignita galla, vel ex aquis sua [v] virtute medentibus. Item dentium *confricamentis* utendum, quæ constringere atque fortificare valeant, sicuti libris *medicaminum* ordinavimus. *Vomitus* vero post cibum 79
factus omnibus est contrarius, & maxime in ista constitutis passione: nec aliter *Venus* obesse probatur, & *vinolentia.* Multi autem veterum *Medicorum* accessionis tempore ea medicamina adhibenda jusserunt, quæ [w] *anodyna* Græci vocaverunt, nos indoloria dicere poterimus, quæ ajunt nocturno tempore adhibenda, profecto *sensum*, *non dolorem auferentia*. Adhibent

[q] sup. §. 42.

[r] crura

[s] nunc

[t] decoctus

[v] ut aluminosis & salsis

[w] Narcotica intelligit

hibent etiam *fumigationem* dentibus, ut bitumen cum simili pondere myrrhæ, vino consperſæ, mollibus prunis [x] impoſitæ, jubentes ore aperto ægrotantem fumum accipere, cum fuerit melius hæc propter inflationem capitis prohibere, & offerre *mulſum cali-*
80 *dum*, vel quenquam mitigativum liquorem continendum, vel, ut aiunt, carbonibus infundendum, ut exinde exhalatione facta, ſolatium capiant ægrotantes. Item jubent circundandos atque involvendos dentes ex *opio*, *galbano*, *pipere*, *vel laſere*, *& peucedano*, & herba quam *tithymalon* vocant. Hæc quidem etiam cotruptis dentibus abhidenda probaverunt, necnon tenue linteolum apponendum, [y] prælinitum *oleo* cocto vel *ſale*, & *cedria*, vel ex *croco*, atque *pipere longo*, & *roſa* recenti, & *iride* illyrica, *galbano*, *cocco cnidio*, *ſtyrace*, *nitro*, cum *melle* medicamine confecto: quæ omnia ob acrimoniam lenimenti tempore locum [z] potuerint invenire, quanquam ſit etiam fugienda ſatietas medicaminum pluri-
81 ma. Omitto quod *tithymali* ſuccus appoſitus dentes infringit: non aliter etiam *ferrei* [a] *altheres* exhibiti, [b] qui dentium dolores mitigent locorum mortem faciunt, & ipſorum dentium laxitatem, qui aiunt ungendas gingivas acceſſionis tempore *amurca*: [c] cum ſimili modo infecta lana ex oleo veteri & myrrha, cum vino & oleo reſoluta, atque [d] craſſitudine mellis deducta, cum ſecundum methodon aliud ſit tempus medicaminum laceſſentium. *Alii* præſente dolore, in contrariæ partis auricula aiunt *balſami ſuccum* mittendum: cum ſuccis ſupradictis ſimili modo vel
82 folio. Hiis omnibus reſolutis, vel oleo decoctis, aut in quo decocta ſint *ederæ nigræ* folia decem, & ſcillæ medium, in olivæ magnitudinem, ſpe avocandæ ma-

[x] impoſitum

[y] prius imbutum

[z] forte poterunt, græciſmus, quales Cælius plures habet.

[a] Pericharacteres

[b] locorum vero mortem faciunt, & dentium laxitatem, qui ut dentium dolorem mitigent, ajunt

[c] aut

[d] in craſſitudinem

materiæ [e] depravati, vel majoris doloris illati causam
[f] anteriorem avocantes, obscurantesque avocatis sen-
sibus [g] ægrotantes. Alii ejus partis, quæ dentis dolo-
rem sustinet, *nari*, ederæ succum [h] infundentes,
cum olei parte dimidia, ex ferramento quod [i] *rinen-
chyton* vocant: Adhibent etiam *sternutamenta*, & *a-
pophlegmatismos*, & [k] odoris medicamina, quæ jugi-
ter aiunt apponenda, & sint virtutis lacessentis, quæ
[l] *stomatica* vocant: quorum singula, tanquam *recor-
porativa*, non mitigativa, in lenimento adhibere
probamus. *Alii* statim ad auferendos dentes dolore 83
pulsatos accurrunt, nescii quoniam *detractio amissio
partis* est, *non sanatio*, Quapropter sicut alias quo- *Nota.*
que partes in tumore constitutas non detractione,
sed mitigatione curamus, sic etiam dentes curandos
accipimus. Etenim si quisquam dentium fuerit exe-
sus, exigit primo mitigationem, tum sui detractio-
nem faciendam. Quippe cum non sit à periculo re-
motum doloris tempore dentes auferre, & maxime
integros, hoc est, qui non fuerint exesi, vel cor-
rupti, aut mobiles. *Consensus* etenim superiorum [m] par-
tium necessariò sequitur & musculorum, & oculo-
rum. *Herophilus* denique & *Heraclides* Tarentinus 84
mori quosdam detractione dentis memoraverunt.
Nam *Erasistratus plumbeum* inquit [n] *odontagogum*,
quod nos dentiducum dicere poterimus, apud [o] *Del-
phum* in Apollinis templo ostentationis causa propo-
situm, quo demonstratur, oportere eos dentes au-
ferri, qui sint faciles, vel mobilitate laxati, vel qui-
bus sufficiat plumbei ferramenti conamen ad sum-
mum. Sic autem putant, quod si omnis dens dolo-
re vexatus, & qui [p] necet sanos, est detrahendus,
oportet etiam omnes auferri, si omnes fuerint do-
lore

[e] decepti
[f] interiorem evocantes
[g] ægrotantem
[h] infundunt
[i] instrumentum quo naribus aliquid infunditur
[k] odoramenta
[l] ἀνασομωτικὰ
[m] capitis & cerebri
[n] ὀδονταγωγόν. Græcorum quidam vocant & ὀδοντάγραν
[o] Delphos
[p] nocet sanis

lore possessi. Quomodo autem sint auferendi dentes exesi vel moti, nisi servari potuerint, libris *medicinalium Responsionum* docuimus.
85 Ac si aliquando ex humore *gingivarum* visi fuerint commoveri, oportet *constrictivis* uti collutionibus, quarum [q] materiæ ex parte superius diximus. Adhibendum etiam *oleum lentiscinum*, & [r] *aquas cælestes*, & *lac asininum:* est enim densabile: item decoctio *mali punici*, vel *gallæ*, aut *acatiæ*, aut *rosæ*, aut [s] *murtæ nigræ*, aut *mali cydonii*, vel *platani baccæ*. Ungendæ præterea *gingivæ* medicamine, quod appellamus [t] *diamaron.* Item [1] *diaporos*, & [2] *Diaroos*, & Diomphacion, & [v] *œnanthio.* Item si quædam emerserit *gingivarum sanguinatio*, corallii tusi pulvis cretus intus ponendus, & alumen cum melle. Item *eruca* cum aceto apponenda. Sed hæc sunt primo coquenda jugi motu versata.

[q] materiam
[r] aquæ
[s] baccæ myrti
[t] Diamoron describit Paulus
[v] œnanthinum unguentum à Diosc. descriptum.

1 Διὰ ὀπωρῶν, s. de fructibus, cujus apud Gal. lib. κατὰ τόπους duæ sunt descriptiones. Tale fuerit Electuar. de fructib. Mesues: aut Trochiscus Ramich.

2 Διὰ τοῦ ῥοῦ· cujus conficiendi modum vid. Gal. κατὰ γένη lib. V. Hujus medicam basis est rhus coriariorum, sicut sequentium omphacium & œnanthe.

CAPUT V.

86 *De apprehensione, sive oppressione, quam Græci* Catalepsin *appellant.*

HAnc passionem veteres tanquam specialem, vel propriam tradiderunt, quasi nullo ex genere venientem, ut [1] *Chrysippus* memorat: [a] quod de ipsa [2] *Niceratus* conscripsit librum, probans scilicet etiam veteribus medicis cognitam, quod nos confirmamus. Sed

[a] seu

1 De tribus Chrysippis Medicis vid. *Diog. Laërt.* lib. VII.
2 Hic fuit Asclepiadis sectator.

Sed quia nunc *tarda*, nunc *celer* à methodicis [b] adprobatur, quanquam sit à nobis *celerum passionum* libris plenissime [c] tradita, etiam nunc erit ordinanda.
Quippe sæpe in tardum veniens motum, & propterea 87
[3] *chronia* nuncupanda. Sequitur autem patientes *febricula*, & *vocis* amputatio cum *oculis* patientibus, atque [d] *impalpebratione*, difficilior eo tempore quo statum sumpserit accessio: & [e] omnis *immobilitas*, cum *palpebrarum*[f] impossibili atque [g] horrenti positione, quæ declinatione facta, aliqua ex parte accipiat motum. Etenim admota manu ac digitis, [h] circuntractis oculis [i] tenus [k] palpebra [l] recognoscitur ægrotantis, atque obtutu inter nota, translatione manus in quamlibet partem declinata, sequetur, converso scilicet vultu. Dehinc inclamati oculos intendunt, *la-* 88
chrymantes sine ulla responsione: & si *odoramenta jucunda* fuerint admota, [m] *declinatione* quadam moveri intelliguntur, frequenter adducentes spiritum, hauriendæ exhalationis causa. At si *tetra* odoramenta fuerint admota, recusare videntur ac fugere. Item *dulcia* atque *amara* ori admota, labiis vel linguæ illita, sentiunt: non aliter si ulla fuerint punctione [n] pulsati: [o] ex nostro officio tentam manum [p] suo replicant, vel colligunt. Item lacessiti collugent, ingemunt, attestante *vultus rubore*, cum *pulsu* magno, ex vehementibus atque fortioribus saltibus confecto.
In *declinatione* verò plurimus sæpe *sudor* sequitur ac 89
fervens, & in dimissione [q] limpidæ sinceritati proximi efficiuntur. At rursum in *accessionem* si redeunt ægrotantes, pejorante passione plurimus *fervor* accedit cutis, & *spiratio* celerrima, quam *Græci* ταχύπνοιαν vo-

Symptomata.

Signa declinationis.

[b] judicatur

[c] cap. 10. li. 2.

[d] palpebrarum immobilitate

[e] luminum

[f] immobili

[g] horrenda

[h] circumductis

[i] tenuis, exigua

[k] palpebratio, nictatio

[l] deprehenditur

[m] delectatione

[n] vexati

[o] &

[p] subito

[q] i morbi vestigia vix apparent

3 Morbus hic semper quidem est acutus, quia tamen sæpissime per intervalla redit, chronicis sine vitio adnumerari potest.

vocant, *oculorum* converſio, *manuum* contractio, *ſudoris* ignei defluxio, *maculis* emergentibus in thoracem atque vultum, & primo rotundis in ſimilitu-
90 dinem ulcerum, quæ [r] ἰόνθους appellant. Ab *apople-*
Quomodo differat ab Apoplexia:
cticis hæc diſcernitur paſſio, quod in ipſis parvus atque creber pulſus inveniatur: & non, ut in *catalepticis*, major atque percuſſibilis, & neque jucundum, ſive tetrum odorem accipiant, neque dulcia & amara ſapiant: Item ab iis, qui ex *ſtomachi* paſſione obmuteſcunt.
à paſſione cardiaca.
Siquidem in his rurſum parvus atque imbecillis pulſus invenitur, atteſtante *ſingultu*, cum manifeſto *tumore* in ſtomacho apparente. Hæc eſt diſcretio ſimilium paſſionum, ſed ei *curatio* adhibenda eſt, quæ [4] *epilepticis* dicta eſt.

4 Recte ſane, nam vera eſt epilepſiæ ſpecies: pueris iracundis admodum familiaris, quos tum mulierculæ obrigeſcere dicunt; nec equidem male.

CAPUT VI.

De vocis amputatione, quam Græci φωνῆς ἀποκοπὴν *vocant.*

91

Cauſæ morbi

VOcis amputatio fit ex *clamore* nimio, aut *frigore*, aut *ardore*, ſive uſtura, faucibus aſperatis, vel etiam *tumore* nimio. Fit autem obtuſio ſonitu emiſſæ per ſpiritum vocis, atque *hirta*, vel aſpirationis
Curatio recentis:
tractu gravata *locutio*. Recenti denique paſſioni, atque ejus *initio* convenit adhibita *requies*, cum *abſtinentia* cibi: & ſpongiarum cum *aqua frigida* expreſſarum admotio gutturi per ambitum faucium, quem
92 *anthereona* vocant. Ac ſi paſſio *vehementeſcere* cœperit, ut majora depoſcat adjutoria, adhibenda *phlebotomia*. Tunc ſorbilibus *cibis* nutriendi, adhibitis

bitis etiam *gargarismis* ex *oleo* dulci atque calido, sive *calida*[a] ex oleo: vel aqua *mulsa*: aut decoctione *uvarum*, [b] *cantabri*, *ficuum pinguium*, *palmularum glycyrrhizæ*, necnon etiam succo alicæ, vel *ptisanæ*, ut ex eorum vaporatione, sive *exhalatione* [c] accensum spiritum rapiant ægrotantes. Tum etiam *spongiarum* adhibenda vaporatio, atque usus *electariorum* ex melle decocto, & [d] *nucleis*, & *lini* semine, & ovorum *vitellis*, & [e] *draganto* mulso & vino præmollito. Dehinc sorbili ex *amygdalis* medicamine utendum. In *declinatione* verò *lavacro*, atque *vario* cibo, & *vino*, *deambulatione*, vel *gestatione*. Ac si querela tardaverit ægrotantium, erit in *lenimento* adhibenda *drimyphagia*, *dropacismus*, *defricatio*: tum etiam *vomitus* ex radicibus, atque varia *gestatio*, & vocis *exercitatio*, quod *Græci* ἀναφώνησιν vocant, adhibito præceptore, sicuti jam [f] dudum docuimus, temporum ordine servato. Adhibenda etiam & [1] *arteriaca* medicamina, & quæ partes in passione constitutas exerceant, à *Græcis* [g] ἀμυκτικὰ appellata. Quorum compositionem libris *Medicaminum* conscriptam dedimus.

[a] &
[b] furfuris
[c] surgentem vaporem
[d] nucis Pineæ fructu
[e] tragacantho
93 *inveterati.*
[f] sup. lib. I. §. 146.
[g] vellicandi vim habentis

1 Bechica vocamus. Ea tussim movent, & humorum in pectus labentium, vel lapsorum expulsionem per tussim irritant, & adjuvant.

CAPUT VII.

De influxione, quam Græci κατάῤῥοον *vocant.* 94

Fit *influxio* nunc ad *nares*, quæ appellatur *coryza*: nunc ad *fauces*, quæ appellatur *branchos*: nunc ad *thoracem* vel pulmonem, quæ appellatur πτύσις. Sequitur autem eos qui *coryza* vexantur, gravedo narium & frontis, constrictio fluorum oris: *emunctio*

Partes catarrho obnoxiæ.

Singularum symptomata.

ctio humoris tenuissimi primò, tum crassi atque viridis: *sternutatio* jugis, cum lachrymatione oculorum, acrioris qualitatis vel mordentis. Aliquando etiam *tussiculæ*[a] impar atque obtusa apprehensio. Item consensus[b] sessionis oculorum, cum capitis atque vultus inflatione.

[a] pituitæ quantitati non respondens
[b] orbitæ

95 Eos autem qui *faucium* influxione vexantur, quod Græci βράγχος, nos raucitatem vocamus, sequetur *pruritus* quidam secundum fauces, atque titillatus, *vox* obtusa & gravis, & impedita locutio, ut se præfocari sentiant ægrotantes. Aliquando etiam *tussicula*, & *transvoratio* difficilis. At si ad *pulmones* fuerit facta defluxio, *thoracis* gravedo sequitur, & *tussicula* vehemens, cum *sputis* spumosis, atque crassioribus, tum saniosis, attestante difficultate spiritus, quam Græci δύσπνοιαν vocant. Aliquando etiam *febricula*, quæ noctis initio sumit exordium, cum vocis obtusione, & vomitu cibi. Sed

96 hæc passio à *peripneumonia* discernitur. Siquidem sit una ex *tardis* passionibus, & neque celeri atque acuta febricula corpus afficiat. Item discernitur à *rheumatismo* thoracis, sive influxione, quod cæteris communibus signis sequentibus, dolor etiam inesse videatur in parte thoracis, quæ pati perspicitur.

Quomodo differat à Peripneumonia.
a rheumatismo.

Sunt autem *caussæ* antecedentes, ex quibus influxiones supradictæ nascuntur, ut sæpe probatur, [c] *perfrictio* profunda, vel extensio [1] *vomitus*.

Causæ.
[c] frigoris susceptio

Veterum igitur *methodicorum* alii *stricturam* hanc passionem vocaverunt; velut expressis humoribus, atque coactis in

97 alia venire loca, eam fieri asserentes: Alii *solutionem*, ut *Thessalus* manifestat, atque ejus [d] decessores, ut *Themison*. *Mnaseas* vero & *Soranus*, cujus etiam nos amamus judicium, [e] *complexam* inquiunt esse passionem

Genus morbi.
[d] qui ætate illum præcesserunt
[e] complicatam

1 An vocis? ejus enim nimia intensione facile raucedo contrahi potest.

nem, nunc strictura superante, nunc solutione. Etenim constrictio atque dolor accidentia sunt stricturæ, quæ *Græci* symptomata vocant. Multorum vero liquidorum egestio solutionis est signum,

Symptomata generalia stricturæ, & solutionis.

Quapropter obtinente *strictura*, convenit ægrotos jacere *loco* lucido mediocriter, atque calido, adhibita *abstinentia* usque ad tertium diem, quem Græci *diatriton* vocant, cum *requie* corporis, atque animi, appositis *lanis* [f] *limpidis*, ac mollibus, oleo dulci atque calido prætinctis, *colla* circundantes, & *thoracem:* tum *oris* collutio adhibenda, sive fotus ex 98 aqua calida. In ipsa autem *diatrito* [g] perungi ægrotantes *oleo* calido, atque dulci: fovenda *facies* ex aqua calida. *Cibus* dandus sorbilis ex alica vel farre, oleo & anetho, & parvo sale [h] confecto, vel ex melle. aut alicæ ex mulso confectæ sorbilis transvoratio, non sine *cautione* atque conjectura [i] utriusque passionis, ne [k] alteram faciat superiorem. Ac si passio permanserit, alia die *cataplasmata* laxativa adhibemus, iis scilicet partibus, quæ fuerint in querela. Tunc *cucurbitam* infigentes scarificamus, ac deinde *spongiis* vaporantes loca relaxamus, aut calidis lanis contegimus narium partes: tum *gargarismum* damus calidum 99 mulsum, aut decoctionem cantabri, & palmularum pinguium, & [l] myxarum, & glycyrrhizæ, vel ejus [m] succo resoluto ex aliquo liquore laxativo. Item *electarium* damus ex *lini* seminibus & *sesami* frixi, acetabulis [n] singulis, & ovi elixi *vitello*, & *nucleis* numero viginti, & *amygdalis* amaris [o] expolitis decem, *amyli* drachma una, [p] *traganthi* drachma una, *passo* cretico [q] demollito, & *mellis* decocti sufficienti: quod medicamen in avellanæ modum sumptum sub lingua teneant ægrotantes: tum defluens ac [r] desiccatum

Curandi methodus, quando prævalet strictura.

[f] non succidis
[g] perungendi
[h] confectus
[i] stricturæ & solutionis
[k] alterutram
[l] prunorum generis
[m] succum resolutum
[n] singulorum
[o] decorticatis
[p] tragacanthi
[q] emollita, & melle decocto
[r] eliquatum

catum ſenſim atque paulatim tranſvorent, vel mel
100 oleo concoctum. Multi autem *f* ſub *fabam* fractam,
f ſubjiciunt. quod *Græci* [2] ἔτνος ἀκτὸν vocant, idque linguæ ſuppoſitum ac defluens tranſvorant, quo aſperitas arteriæ
t leniatur *t* liniatur, vel ex *amylo*, & ex *mentha*, & *amygdalis* amaris confectum medicamen, quod habeat *palmularum* dulcium contritarum drachmas octo, & *nucleorum* drachmas quatuor, & *amygdalæ* purgatæ drachmas duas, *glycyrrhizæ* ſucci obolum unum,
v tragacanthi hoc eſt, drachmæ partem ſextam, *v* *dracanti* drach-
w in mam unam, collectis omnibus atque infuſis *w* ex vino [3] *protropo*. Ac ſi *venter* officium non agnoverit,
101 ſimplici ventris laxativo utendum. Et ſi fuerit *caput* gravatum, adhibenda *detonſio*, appoſitis deinde laxativis medicaminibus. Tunc *cibus* alternis diebus dandus. Cùm autem paſſio miteſcere cœperit, danda olera, ut malva, lapathum, atriplex, quam *Græ-*
x uſitatius ἀτράφαξιν *ci* *x* ἀνδράφαξιν vocant, beta cum ptiſanæ ſucco, vel alica, aut mulſo, & piſces teneri, & volantum teneriora. Ipſis etiam locis apponenda *cerotaria* ex meliloto cocto confecta, vel *malagmata* ſimplicia: tum *lavacrum* atque *vinum* adhibendum.

Quando ſolutio prævalet. Ac ſi ſuperans fuerit *defluxio*, quam Græci *rheumatiſmum* vocant, ſimili *abſtinentia* utendum eſt frequenter. Sed frigido atque obſcuro mediocriter *lo-*
y abſtinere *co* ægrotantes jacere jubemus, & *y* abſtinendos à *po-*
102 *tu*, quo ſitiendo ſiccentur: vel adſtringentis *vini* parum dandum, cujus uſus cùm fuerit permiſſus, *oris*

2 Quid ſit ἔτνος vid. Gal. in libr. περὶ εὐχυμίας καὶ κακοχυμίας. Sic apud eundem invenies κυάμινον ἔτνος, & apud Hippocr. φάκινον ἔτνος. Frequenter etiam utitur hac voce Ariſtoph. Ubique ſignificat pultem ex leguminibus.

3 πρότροπος, πρόδρομος οἶνος, πρόχυμα, vinum ſponte defluens, antequam uvæ calcentur. Muſtum lixivium, aut, ut lego, muſteum lixivium *Columella* vocat. Magna ex parte id olim dulce fuit.

oris collutio frigida ex aqua, paulatim, atque parva probatur: tum appositio *spongiarum* ex aqua frigida expressarum, vel *pusca*, iisdem partibus quæ fluore vexantur, hoc est thoraci, atque gutturis summitati, quam Græci *anthereona* vocant, nos rumam, aut lanæ limpidæ infusæ oleo [z] viridi conveniunt. Dehinc dabimus ore continendam, vel *gargarizandam* aquam frigidam, vel puscam, aut succum herbæ [4] *calycularis*, quam *Græci* ἑλξίνην vocant, aut *plantaginis*, quam iidem arnoglossum vocant, aut *uvam lupinam*, quam [a] ϛρύχνον nominant, aut *intybi*, aut endiviæ decoctionem, aut *buxi*, aut
rosarum: item lenticulæ, palmarum thebaicarum, 103
lentisci [b] virgultis, aut *rubi*, quem βάτον appellant, singulis, vel in unum mixtis, pro passionis magnitudine. Aliquando etiam *diamoron*, sive [c] *diasycaminon*, cujus nota compositio, atque *Medicaminum* libris tradita comprobatur, ex aliquo supradictorum liquore soluta. Tunc etiam *epithemata* constrictiva adhibemus, ut est *mel* decoctum cum *alumine* [d] schisto, æquis ponderibus: vel *aceto*, & *aloë:* aut ex palmulis, & malis cydoniis, & his similibus: item *cucurbitam* constrictivam, & *electaria*, vel *catapotia*, ut est *diacodion* simplex, & *vinum* [5] *scivelliticum* coctum, donec mellis habeat crassitudinem, solum, vel cum
melle, admixto etiam *cumino:* item *creticum* vinum, 104
vel *passum* similiter decoctum, aut tyrrhenum, vel protropum, & omne quod adjuncta dulcedine constringit, ut arteriam leniat, atque desiccet humorem:

[z] τῶ ἀμοτριβεῖ: è virentibus olivis expresso

[a] solanum furiosum

[b] virgultorum

[c] Mora Latini vocant, συκάμινα Græci

[d] scissili

4 Parietaria, Romanus etiam Urceolaris & Vitriaria dicta, quod ob nitrositatem suam, urceis, vitris & calycibus tergendis fit efficax.

5 Forte, squilliticum, aut Sebeniticum. Sybeliticum erat dulce. & omnis mordacitatis expers, ut & Theræum, & Caryinum, *Galen.* lib. 6. Meth.

rem: item *mel* admixto modico *cumino* concoctum, vel persicæ [e] *lachrymo*, vel *plantaginis* aridæ contusæ, atque cretæ pulvere, vel *rosarum* aridarum & *aluminis*. Item trochisci medicaminis [6] *trigoni* appellati. Tum *cibi* ordinandi supradictis jamdudum temporibus convenientes, sed *constrictivæ* qualitatis, ut est oryza, vel alica ex pusca, vel aqua frigida confecta, aut decoctio palmularum thebaicarum: item ova ἁπαλὰ, vel pultes parvissimo atque viridi oleo con-
105 fectæ, & oriza, vel milio, aut pulento frixo, aut alica, aut farre, aut ex amylo, vel ex [7] γῆς ἀςέρος, & melle decocto admixto [f] quiddam supradictis, quo [g] coagulentur, & virtutem medendi majorem sumant. Item *thebanarum palmularum* decoctarum admixtione in pulmentis uti possumus, vel ex aridis palmulis pane confecto, & oleo viridi, atque [h] *rore syriaco*, vel aceto, & galla. Ipsa quoque *pulmenta*, aut *cibos* aridos dare debemus: tum ἁπαλὰ ova, vel lac, decocta cum amylo ad modum *cotylæ* unius, vel duarum, quod est pondus unciarum decem, vel vigin-
106 ti. Dehinc danda *olera* constringentia, ut intyba, plantago, cauliculi: sed hæc omnia cocta, atque *aceto* condita: tum *pisces* durioris corporis, atque *volantia* non pinguia, sed magis torrida, vel ex aceto & aqua cocta. Tunc *declinante* passione vinum dandum est asperioris naturæ. Dehinc adhibenda *gestatio prætecto ore*, quo [i] spiratio nulla tangatur injuria: dehinc *lavacro* utendum. Ac si passio tardaverit, superpositionibus ac lenimentis variata, erit in *lenimento* adhibenda *deambulatio*, & *vocis* exercitium mite: tum levis *unctio*, ac *defricatio*, & cibi ex media

[e] lachryma, gummi, quod ex arbore Persica stillat

[f] portione quadam

[g] spissitudinem acquirant

[h] Rhoe: *ut infra cap.* 13. §. 159.

Cotylæ mensura unciar. X.

[i] respirandi organa

6 Pastillus trigonus à *Paulo* describitur. Constat, seminis apii, & hyoscyami, sing. drach. duabus, opii drach. tribus, anisi drach. decem tritis in aqua.

7 After genus terræ Samiæ, crustosæ, & cotis modo prædepsæ.

dia materia dandi, scilicet pro qualitate passionis, solutione aut strictura obtinente, qui erunt quodam profectu augendi, aut minuendi, per *regulam cycli*, 107
usque ad volantum, atque agrestium, & porcinæ carnis percoctam partem tertiam: sicque *panem* ante pulmenti oblationem, si obtinens fuerit *fluor*, cum aqua dabimus: etiam [k] *uvarum fabrilium*, vel pensilium siccatarum acinos, vel intybi thyrsum aceto prætinctum, adhibito lavacro longo dierum intervallo, tum *drimyphagia*. Dandum etiam *laser* cum aceto atque [l] *liquamine:* ac deinde locis patientibus adhibendæ *cucurbitæ* [m] recorporativæ, quas *Græci* metasyncriticas vocant, & maximè *anthereoni*, hoc est thoraci, vel gutturis circulo, quam rumam vocamus: tum *resinæ* [8] cadialis, hoc est [n] dicaminis il- 108
linimentum vel dropacis: dehinc etiam ex pulvere [o] nitreo lacera *fricatio*, quam Græci [p] *mixin* appellant, vel *smegmata*, quorum compositionem *Responsionum* tradidimus libris; vel lemnida cum oleo, aut pyretro cum pipere. Item *unctiones* ex oleo syriaco, & opobalsamo, & laurino, atque irino oleo, & butyro, & pice liquida [q] apponenda naribus, atque narium cavernis: Tunc etiam *sinapismus*, & *gargarismata* ex sinapi, vel aqua marina, aut decoctione thymi, origani, hyssopi, [r] *glaucii*, quod nos pulegium vocamus, & horum similibus. Dehinc *mutatio* 109
locorum appetenda, & magis maritimorum: tum usus *aquarum* naturalium, quibus erit caput fovendum. [s] Decessores vero *medici*, nondum rigore methodico obtinente, in quibus est *Erasistratus*, secundo libro Salutarium præceptorum, & *Asclepiades* tertio Celerum passionum, item *Themison* Salutari

k fumi vapore siccatarum, cap. 3. lib. 4.

l Garo, *sup.* §. 40.

m quales sint vide *sup.* §. 32.

n liquaminis

o nitri lancinans

p μύξιν, i. muci extractionem

q apponendas

r γλήχωνος

s Antiquiores

8 *Cadialem* vocat resinam liquidam, quod cadis adveheretur

lutari libro, atque primo tardarum passionum, quas chronias appellant, [t] *meratum potum* dari jusserunt. Ait enim *Asclepiades* duplicandam vel triplicandam quantitatem vini solitæ temperationis, adeo ut uni cyatho unum admisceri jusserit, quo vini & aquæ quantitas

110 coæquetur. Sed hoc facit in tardante passione. Etenim recentem atque novam curans, libris, quos ad *Geminium* scripsit, salutarium, vinum prohibendum tradidit. *Erasistratus* vero etiam *pileum* vini calidi infusione inflatum capiti imponendum jubet: Lateribus vero ac *præcordiis* lanas apponendas, vino atque oleo calido madefactas: Quorum primo, [v] *nervorum* vitiabilis est merata potio, atque capiti faciens *inflationem*: Dehinc etiam [w] abstinentis vino vel solutæ consuetudinis gravabilis: atque noxius est usus pilei, vino calido præfusi, vel lanæ tinctæ lateribus ac præcordiis circumpositæ, ob [x] dolorum vehementiam.

111 *Lucius* secundo libro Tardarum passionum, cum de iis quæ faucibus accidunt, disputaret, hoc est de supradictis fluoribus, etiam *aridam ficum* torridam, atque vino infusam ante cibum dari jubet. Siquidem rudis atque nova difficillimæ sit digestionis. Sed [y] hinc ait mixtum calidum sorbendum, hoc est, vinum cum aqua supradicta, [z] meratum. Item admixtam [a] *sandaracham*, quæ fit ex ovi albore conspersa, in quantitatem *oboli* unius igni imponendam jubet, vel radicem herbæ [b] *tussicularis*, quam βήχιον appellavit: tum per infundibulum ore rapere *fumum* adducto vento, imperat ægrotantes; [c] cum sit capiti vehementer contraria supradictorum incensa fumatio.

112 Generaliter autem, atque communi [d] repulsione arguendos *Erasistratum* & *Asclepiadem* arbitramur, primo quod non viderint pro passionis motu in curationibus urgentiora

[t] meracum

Asclepiadis libri Salutarium ad Geminium.

[v] nervis vexabilis est meraca

[w] abstemiis, vel vini usum intermittentibus nocet

[x] vaporum

[y] dehinc

[z] non meracum

[a] i. gummi juniperi

[b] tussilaginis

[c] cum tamen

[d] refutatione

gentiora nimis præponenda: *Themisonem* vero & *Thessalum*, memorantes constrictivam curationem, [9] libro hæc demetico atque secundo Regulari, quem *diæteticum* vocat, culpandos arbitramur, quod non viderint aliquando stricturam fieri superiorum: Item [e] plurima *sulphurosa* admiscenda quod satis sit, probaverunt, & lanis, quibus thorax circundatur, [f] aspergenda, ordinantes etiam *odoramenta* iris illyricæ aridæ contusæ, atque ejus oleum: item opobalsamum, & [g] melanthium linteolo ligatum naribus frequenter admovendum, & anisum, & cuminum, & rutam, vel destillationem amaricini olei, & samsucum, & styracem, vel ex eo oleum confectum, quod *styracinum* dicitur: item [h] *hedichrum*, vel [i] murram cum thure & sulphure, & radicibus sylphii, quæ omnia caput implent, & propterea sunt evitanda magis accessionis tempore: in *lenimento* vero, ratione recorporativæ virtutis, atque interjecto tempore, per intervalla abhibita poterunt adhiberi.

[e] plurimum sulphuris admiscendum cibis

113

[f] aspergendum

[g] nigellam

[h] ἡδύχρουν, vid. Cicer. 3. Tuscul.

[i] myrrham

9 Curationem, illum libro Epistolarum ad Dimantem, hunc secundo Regulari. Epistolæ Themisonis ad Dimantem citantur lib. 4. cap. 1.

CAPUT VIII.

De Tussicula. 114

TUssicula nunc *arida*, nunc *humecta* corporis irruit, multos ac [a] pingues humores excludens: & quibusdam *sola*, quibusdam adjuncta *respirationis difficultate*, quam *Græci* dispnœan vocant, item *sanguinis* egestione, aut *phthisica* passione, vel horum similibus affectis corporibus. Sed de iis tussiculis, quæ aliarum fuerint appendices, [b] passionum, singulatim scri-

Tussis species

[a] crassos, viscidos

[b] ut pleuritidis, peripneumoniæ, inflammationis hepatis

scribentes docebimus: de iis vero quæ suæ sunt, atque propria vexatione corpus afficiunt, nunc tradi-

115 mus *curationem:* quæ ita erit adhibenda, ut de *catharro* scribentes docuimus: discreta scilicet [c] *specie*, quo possint electaria, atque pota medicamina, vel catapotia, sive alia quæque sub regula medicinali recte mederi corporibus. Monendi etiam ægrotantes, ne ultra modum competentem [1] *retinendo spiritum* [d] alterent potius *tussiculam* quàm mitigent, quod quidem si fuerint moderati, ejus motum facilius ampu-

116 tare datur, quam nimis spiritum continendo. Tum [e] apponendum per quod æger adducto spiritu accipiat *vaporem* mulso, vel alica, aut succo ptisanæ: vel eorum quiddam sorbeat: aut ex aqua calida vaporem accipiat. Videnda etiam *uva*, ne ob tumorem sui, aut indulta laxitate, tussiculam provocet. Tum *gargarismatibus*, vel *inunctionibus* utendum, circa thoracem atque gutturis summitatem, *Græci* anthereona vocant. *Epithemata* etiam apponenda, nunc laxativa, nunc constrictiva, quorum species ex antedictis erunt accipiendæ, ne sæpius eadem dicere videamur.

Curatio.
c strictur æ atque solutionis

d irritent
e *sub.* vasculum cum infundibulo

1 Nam retentionem spiritus in hoc morbo quidam utilem judicaverunt: nec sine ratione; nihil enim magis ad citam tussis curationem confert, humorumque influxum prohibet; quam initio non tam spiritum, quam perpetuum tussiendi conatum, quantum licet, cohibere.

CAPUT IX.

117 ### *De* [a] *Sanguinis fluore.*

a Hæmorrhagia
Discrimen ex hæmorrhagiis internis, & quare.

SAnguinis fluor *occultis* ex locis veniens velut sæpe *salutaris* est, ita vehemens ingerit *periculum*, quibusdam extemplo, ob redundantiam fluoris, celerans

rans mortem, [b] corpore disjecto: quibuſdam in poſtremum effecta *phthiſica* paſſione, vulnere non coeunte: ſiquidem primo tumeat, dehinc excorietur, atque fluidum ex [1] vapore fiat. Sunt autem quæ conventum ſive *glutinationem* vulnerum impediant, plurimæ, vel innumerabiles *cauſæ*. Etenim natura altiora plurimum fervere neceſſe eſt, atque fluida [c] qualitate *manere, & multo, vel aſſiduo motu pulſari. Obſtat etiam, quod occulta, atque alta, atque celata ſint viſu, 118
& à vicino medicaminum tactu remota. [d] Fuſtrantur etenim frequenter eorum illatæ qualitates, priuſquam locis patientibus adveniant, itineris detrimento, cum non ſtatim, vel extemplo illibata partibus patientibus admoventur. Sunt autem paſſionis antecedentes *cauſæ*, ut ſæpe approbatum eſt, *percuſſio* vel *caſus*, item *exclamatio*, vel ponderis perferendi *conatio*, *vomitus* vehemens, aut *Venus* plurima, & *tuſſicula* perſeverans: item abſtinentia *hæmorrhoida-* 119
rum veterum, quæ fuerint [e] inertia amputatæ, nec juxta methodicam rationem curatæ: item *catarrhus*. Sed non erit ſecundum has differentias curationis regula commutanda. Nominatur autem ſanguinis fluor duplici ſignificatione, propria, & abuſiva. Nam *propria* eſt, qua ex *ſupernis* partibus labens fluor ſignificatur, ut de capite per ſenſuales vias: *Abuſiva* eſt, qua etiam ex *inferioribus* aſcendens fluor ſignificatur, ut ex pulmone, vel ſtomacho, nauſea, aut tuſſicula excluſus. Improprium eſt enim fluorem vocare id 120
quod aſcenſu quodam, non lapſu fertur. Sed hæc *Græci* [f] verſa vice poſuerunt, derivationem nominis intuentes. Hi enim [2] ἀναγωγὴν vocant, quod magis ex in-

[b] viribus proſtratis, & acciſis
[c] ſanguine multo abundare
* manare
[d] divaneſcunt, hebetantur
Cauſæ.
[e] contra artis regulas
Species.
[f] promiſcue

1 Madore ſordeſcit ac pus rejicit. aph. 16. lib. 7.

2 Eadem ratione vox hæc introducta eſt, qua & Græcis ἀναφορὰ dici, ſcribit infra §. 200.

Quo differat ſanguinis fluor à ſputo.

inferioribus ad ſuperiora fluorem ſignificat. Differt præterea *fluor* ſanguinis à *ſputo*, quod neque fluor ſanguinis ſputum dici poteſt. *Parvam* enim materiæ ſignificationem ſputus refert, fluor *plurimæ*: neque ſputus ſanguinis fluor eſt ſupradicta ratione. Parvam enim materiam ſanguinis ex gingivis, aut uva, aut faucibus emiſſam, ſputum magis, quàm fluorem recte nuncupamus.

CAPUT X.

121 *Quot, vel quæ ſint differentiæ fluoris ſanguiuis.*

Variæ hæmorrhagiæ diviſiones.

a vi manifeſta
b ex corroſione venarum

D*Ifferentias* etiam fluoris ſanguinis veteres quæſierunt. Et quidem ajunt *unam ſolam* eſſe vel intelligi, hoc eſt vulnerationis, ut *Themiſon* libro Tardarum paſſionum. Alii vero *eruptiones*, ut *Hippocrates*, *Euryphon*. Sed Hippocrates ſolarum *venarum*, Eurypho vero etiam *arteriarum*. Alii duas differentias poſuerunt, [a] *eruptionis*, & [b] *putredinis*, ut *Aſclepiades*. Alii tres, *eruptionis*, & *putredinis*, & *oſculationis*, quam *Græci* anaſtomoſin vocant, ut *E-*
122 *raſiſtratus*. Alii quatuor, adjicientes *expresſionis*, ſive ſudationis, ut *Bacchius*, adſerens ex gingivis ſanguinem fluere ſine ulla vulneratione: & in curationibus fracturarum ſæpe faſciolarum ligamenta maculis ſanguinolentis aſperſa reperiri. *Demetrius* Herophili ſectator, *duas* inquit eſſe principales *differentias* fluoris ſanguinis: unam *inciſuræ*, aliam ſine ulla inciſura. Speciales vero plurimas, quas principalibus ſubjiciendas ordinavit. Etenim quam memorat *inciſura* fieri, in *duas* diviſit partes: quarum alteram vocavit *eruptionis*, al-
123 teram *putredinis*. Eam vero quæ *ſine* ulla diviſura eſt, in

in *quatuor* dividit partes: quarum unam [1] raritate fie-
ri dixit: aliam *expressione* sive sudatione: tertiam,
defectione vel *debilitate* corporum, quam *Græci*
ἀτονίαν vocant: quartam *osculatione:* vult enim eam
differre à supradicta, id est, expressionis, quam ter-
tiam nominavit. [c] *Osculari* enim inquit corpora ni-
mia plenitudine, sive virtute *medicaminum* osculan-
tium, quæ *Græci* anastomotica vocant: & magis, in-
quit venarum ultimos fines: exprimi etiam sangui-
nem, sive excludi per venarum latera. Alii *Ascle-* 124
piadis sectatores unam esse dicunt [d] differentiam fluo-
ris sanguinis, hoc est *eruptionem.* Siquidem omnem
sanguinis [e] solutionem eruptione fieri *Asclepiades*
memoravit, negantes eam osculationis differentiam,
siquidem sit impossibile, sanguinem crassum [f] tenera
fieri per oscula, vel excludi. Item *putredinis* esse dif-
ferentias negant, siquidem ex iisdem, non ex aliis
locis acrior humor fieri videatur. Alii vero eundem
Asclepiadem non [g] naturaliter putredinis differen-
tiam ab *Erasistrato* constitutam expugnasse dixerunt:
non enim ex aliis locis acriore veniente liquore [h] *pul-*
monem fieri in putredine [i] accepimus, sed eundem 125
quadam passione in putredinem, vel acerrimos trans-
ire liquores. Nos autem juxta *Sorani* judicium hac
quæstione nullis commodis curationes adjuvari pro-
bamus: sed dicimus *tres* esse differentias fluoris san-
guinis, hoc est, *eruptiones*, *vulnerationes*, & *putre-*
dinis, sive lacerationis ex tussicula venientis, sicut
operantium manus jugi fricatione, lacessiti vulneran-
tur. [k] Item sudatione sine vulnere, sive ex *raritate*
via-

[c] oscula venarum aperiri
[d] speciem
[e] fluxum
[f] tenuia ferri
[g] rationabiliter
[h] pulmonis fieri putredinem
[i] existimavimus
Cælii ex Sorano sententia.
[k] At

1 Raritate viarum fieri, *ut in fine capitis.* Raritas vasis ad tunicarum vasis laxitatem pertinet: expressio ad sanguinis liquidioris & nimis fluxilis tenuitatem.

viarum effectus fluor [l] osculationis differentiam tenet; sive expressionis, vel cujuslibet alterius causæ.

l ad osculationem, sive anastomosin pertinet.

CAPUT XI.

126 *Quomodo intelligamus differentiam fluoris sanguinis.*

Explicatur Cœliana divisio.

QUæsitum etiam quomodo supradictæ *differentiæ* intelligantur, vel apprehendantur. Sed discernuntur hoc modo. Nam *eruptionis* esse intelligimus fluorem, quoties *repente* ægrotantes atque *limpidum* sanguinem fluunt, nulla querela vulneris præcedente. Vulnerationis vero differentiam dicimus, sive *putredinis*, vel [a] defricationis, cum adjuncto humore *purulento* sanguis excluditur, & non repente vel coacervatim: præterea antecedente longi temporis,
127 vel multorum dierum [1] *tussicula*, vel catarrho. Item *sudationis* dicimus esse, cum nullus fuerit vulneris sensus, aut acceptorum cibo vel potu acriorum materiarum mordicationis affectio. Qui sunt *loci*, ex quibus sanguis fluit? Loci sunt plurimi, summitas *faucium*, arteria asperior, quæ etiam *faux* nuncupatur, *pulmo*, *thorax*, & membrana quæ interius latera cingit, à Græcis [b] *hypozygos* appellata: item membrana, quæ thoracem à ventre discernit, à Græcis *diaphragma* appellata, quam nos discrimen dicere poterimus: item *stomachus*, *venter*, & secundum aliquos *jecur*, ac *lien*, & *vena major*, quæ spinæ con-
128 juncta est. Quomodo intelligimus ex quibus locis sanguis feratur? [c] Intelligimus locos, ex quibus [d] sanguis fluor, vel lapsus fertur, [e] quod erit aptissimum, ob adhibendam curationem iisdem, vel eorum vicinis par-

a corrosionis, lacerationis

Loci unde sanguis fluit.

b ὑπόζυγος, pleura

c discernimus quidem

d sanguinis

e quoniam est

1 Licet Cælius in genere de quavis præternaturali sanguinis eruptione agat, ubique tamen ad solum sanguinis sputum respicere videtur.

partibus, & non, ut quidam existimant, commutandæ curationis causa, cum generaliter eadem cunctis adhibenda probamus. Iis igitur qui ex supernis *faucium* sanguinem fluunt, primo f *parvus* intelligitur ferri, aut si plurimus, *non spumosus*. Præterea cum quodam *excreatu* despuitur: ipsæ quoque partes sumpto cibo, vel potu, aut gargarismate mordicantis materiæ, dolore pulsantur, & inspicientibus nobis g expressa lingua, visu *locorum* probatur *asperitas*. Plerunque etiam, ut *Erasistratus* ait, tubercula, quæ Græci *condylomata* vocant, visibus occurrunt, quæ sunt similia hæmorrhoidis, ex quibus sanguis fertur. Iis vero qui ex h *arteria* sanguine fluunt, *parvus* atque *flavus* sanguis ferri perspicitur: & sæpe *salivis* vel humoribus complexus, in imaginem i *capilli* unius, aut multorum. Sequitur etiam *pruritus*, ac mordicatio, & magis circa extantiam gutturis, cum quodam titillatu, &tussicula levi: Tum deinde [2] *plurimus* sanguinis fluor: *vox* k hirta cum *dolore*, qui nunc l tactu movetur, nunc tussicula vehementi: plurimus, tenuis, & *spumosus*, & plurimum *fervens* sanguis excluditur, attestante thoracis gravedine, & aliquando dolore, cum voce hirta, & sæpe [3] *cibo* quodam, cum infracto sonitu, eo tempore quo sanguis excluditur. Iis vero qui ex *diaphragmate*, quod jamdudum discrimen vocavimus, & cætera m prædictos sequentur communia. Sed dolor *inferius* à pectore fit, *rotunditate* quadam thoracem pungens. Eos autem qui ex *hypozygo* sanguine fluunt, multa similia supradictis sequuntur: sed *dolor* secundum *latera* vel pectus, aliquando etiam *inter*

Signa, cuivis parti propria.

f paucus

g depressa

129

h nim. aspera

i tenuissimæ striæ

k rauca, obtusa

l titillatu

130

m prædictis

2 Cum insignior quædam arteria rumpitur.

3 Sæpissime contingit diaphragmate tussi vehementer quassato, cibos simul cum sputis evomi.

ter ſcapulas fit: ipſe quoque ſanguis minus fla-
131 vus, [n] minus excluditur. In [o] eos qui ex *ſtomacho* ſan-
[n] & minus copioſus
[o] iis
guinem fluunt, ſine ulla tuſſicula *vomitus ſanguinis* ſequitur, nigri, atque gelati, & nunc *ſolius*, nunc cum admixtione *cibi*, atteſtante dolore inter utraſque ſcapulas, ad [p] ſuperiores tendentem, & magis eo tempore, quo quædam remordentia tranſvoraverint ægrotantes. Accedit etiam animi deſponſio cum faſtidio cibi, & ſalivarum [q] fluor, & corpore frigido, & pulſu obſcuro, vel demerſo. Iis vero qui ex *ventre* ſanguinem fluunt, cum ſupradictis, quæ ſunt cunctis communia, ſequitur etiam *dolor*, & mordicatio, vel torme..tum inter *præcordia*, & aliquando ſanguinis particula per [r] *officium ventris* excludetur.
[p] ſuperiora tendente
[q] fluore,
[r] anum
132 Item iis qui ex *jecore* vel *ſplene* ſanguinem fluunt, vel ex *vena magna*, quæ ſpinæ conjuncta eſt, ut quidam memorant, ſenſu loca deſignantur. Nam in dextera parte præcordiorum *dolor* cum colore *aurigineo* ſequitur eos, qui ex *jecore* fluunt. Item in *ſiniſtra* parte præcordiorum hæc accidunt, quoties ex *liene* ſanguis ferri perſpicitur: vel ſecundum *ſpinam*, quoties ex *majore vena* ferri dicitur. Sed *Soranus* alta conſideratione ex iis [ſ] locis per *ventrem*, ac per ejus officium ferri ſanguinem magis quam per *os* poſſe
[ſ] hepate, ſplene, vena magna
133 credibilius approbavit. Iis vero qui ex *gingivis*, vel *uva*, vel *faucium* lateribus, vel *tonſillis* ſanguine fluunt, ſupradictorum nulla ſequuntur, ſed locorum vulnerationem ore aperto oculorum approbat viſus. Item ii, qui ex *capite* ſanguinem fluunt acceptum primo, vel exceptum [t] *internis viſceribus*, [v] atque ita redditum, ſi in arteriam defluxerit, excludunt: deinde, cum *tusſicula*, vehementi etiam, [x] quam de pulmone feratur, ſimilitudinem dabit. Sin vero in *ſto-*
[t] *ſub.* ab
[v] ac poſtea
[x] quæ veluti ſede

ſtomachum defluxerit, vel ventrem, commota *nauſea* vomitur, [y] etiam quam ex iiſdem locis ferri videa- *y* & etiam tan-
tur ſimilitudinem dabit. Sed diſcerni hoc facile po- quam
teſt, ſiquidem ægrotantibus *fervor igneus* ora [z] per- 134 *z* perurens
tractans antecedat, & *capitis* gravedo, vel dolor, & extenſio *venarum*, & magis earum, quæ tempora vel frontem cingunt. Sequitur etiam *faucium* titillatus, & aliquando per [a] *narium* quædam ſanguinis *a* nares
diſtillatio, vel per eas cavernas, quæ ad *fauces* ex capite deſcendunt, quod aperto ore, atque exerta lingua viſu probatur, & vicina loca quoque ſanguinolenta apparebunt. *Aliquando* etiam [b] remeantis 135
materiæ cauſa laxiora [c] transvorationis efficiuntur lo- *b* commeantis
ca, & ægrotantes *excreatu* quodam ſanguinem re- *c* faucium
ſpuunt, accipientes ex ſupernis, adducto ſpiritu, ut ſæpe muculenta conſueverunt dormientes. *Præterea* in *ore* collectus [d] excitat ſanguis: vel transvoratus, *d nim.* ad ex-
& in *ſtomachum*, vel in ventrem veniens premit ſcreandum
permanens ægrotantes, aut ejectus relevat: & ii qui paſſione afficiuntur, acceptis vel tranſvoratis remordentibus materiis, nullam interiorum mordicationem ſentiunt quod neceſſariò eos, qui ex ſtomacho fluunt, ſequitur. Ac ſi in *arteriam* [e] fluxe- 136
rit, tuſſicula rurſum excluditur: quo rejecto, *e ſub.* ex capite
ægrotantibus tuſſicula mitigatur. Siquidem nulla ineſſe videtur interioribus remanens cauſa, quæ tuſſire provocet ægrotantes: niſi forte, quod eſt rariſ-
ſimum, aliqua corpuſcula *gelati ſanguinis* inhæreant *f* acrium hu-
interioribus locis. Item de *pulmone* fluens diſcerni- morum afflu- xum
tur, quod jam præcedente tuſſicula, *in ſ fluorem* [g] ve- *g ſub.* ægri
niant, inde tusſire non deſinant. Communiter au- *Differentia*
tem, cæteris inter ſe paribus ſignis, ex *arteriis* ve- *ſanguinis arterioſi & venoſi.*
niens ſanguis [h] *tenerior*, ac *rubri* coloris, & *ſpumo-* *h* tenuior

sus esse perspicitur: ex *venis* vero *crassior*, & *atri* coloris. Hæc est locorum singulatim posita significatio.

CAPUT XII.

137 *De effectu, sive exitu supradictarum passionum, quem Græci* ἀποτέλεσμα *vocant*

Prognosis.

QUæsitum de eventu, sive *exitu*, vel effectu passionum. Nam *Erasistratus* facile curabiles succulentos homines dixit, atque fortes, & *parvicolles*, quos μικροτραχήλους appellavit, hoc est, qui minimæ longitudinis habent colla: *difficile* autem curari posse *tenues*, ac debiles, & porrecta *collorum* longitudine formatos. In his enim, inquit, summa cum difficultate [a] sanguis & tussis plurimam per colli longitudinem [b] tractus, & quod obsident [c] *uvida* plurimo tempore [d] habitudinem gutturis, sive cannæ, quam arteriam vocant, ob hoc graves atque [e] tardas tussiculas faciunt.

138 *Asclepiades* difficile curabiles inquit *succulentos*, atque carnosos, ob vehementiam spirationis. Eadem ratione etiam *ætates medias*, & *pueros*: celerius etenim inquit spiritum ferri, & in sputis perficiendis offensione carnium retardari. Plurimi deinde etiam [f] *affectiones vitæ* quæsierunt, & *regiones*, & [g] *temporum* annales partes. Item per [h] *putredinem* factum *fluorem* difficile curabilem dicunt, [i] ab eo qui [k] *eruptione* fuerit effectus: siquidem putrefactæ partes non coëant. Nos vero juxta *Sorani* sententiam fluores sanguinis alios dicimus esse *novos* corporibus atque recentes, alios tardi temporis atque

139 *inveteratos:* & alios *solos*, alios cum [l] *tumore*, alios etiam cum *febricula* & *tussicula*: & alios *juges*, alios

a sanguinis
b tractu est:
c sputa tenacia
d substantiam
e diuturnas
f ἐπιτηδεύματα, vitæ genera
g anni tempora
h erosionem
i præ eo
k violenta diruptione
l phlegmone.

alios dimiſſionibus *intercapedinatos:* ordine ſervato,
aut inordinatos, & ſuperpoſitionibus ac lenimentis
magnis, aut parvis: & *detracta* virium fortitudi-
ne, [m] ac *ſervata.* Hæ ſunt enim urgentiores diffe- [m] aut
rentiæ, ſecundum quas diligentiam variamus cura-
tionis, ſive [n] ſervata, ſive incerto motu exiſtente [n] certe
paſſione. Sed *difficile* curabiles fluores, præ cæteris
dicimus *tardos* magis recentibus, ob jugem perſe-
verationem: item cum *tumore*, vel *febribus* [o] ab iis [o] præ iis
qui ſoli eſſe perſpiciuntur. Etenim ſupradicti ſpem 140
futuræ conglutinationis negant, & ob [p] hoc *com-* [p] hanc complexionem.
plexionis contraria ſæpe adjutoria poſcunt, quæ ſint
diverſis adverſa: item *juges* fluores ab iis qui dimiſ-
ſionibus mitigantur. Etenim grave, atque minimè
tutum omne, quod nulla fuerit mitigatione variatum:
item *inordinati* ab iis, qui ordine ſervato corpus af-
ficiunt. Eſt enim *inſidioſa* curationi temporum ino-
pinata varietas. Non aliter etiam [q] *ſuperpoſitione* aſpe- [q] variis paroxyſmis efferati
rati fluores curatione difficiles ab iis, qui in lenimen-
to conſtituti ſunt, judicantur, ob prædictam ratio-
nem vulnerum. Item ii qui plurimum corpus affe-
cerint, atque *vires* ægrotantis inſumpſerint. *Dat* 141
[r] etiam *adjutoriis medicinalibus fortitudo corporis* [r] enim
[s] *viam.* Hæc denique etiam in *vulneribus* nudis, hoc [s] operandi facultatem
eſt, in exterioribus partibus corporis conſtitutis
fieri cernimus, cum *juvenibus*, vel, ut ſpecialiter
dixerim, athletis & laborantibus hominibus *facilia*
vulnera fieri videamus: *ſenibus* verò, & omnibus
imbecillibus, *difficilia.* Quapropter etiam in [t] va- [t] nec plethoricis, nec cacochymis.
cuis, vel exercitatis corporibus *Aſclepiadis* dicta mi-
nimè conveniunt. Item *ulceratione* facti fluores dif-
ficiles curatione ab iis, qui *eruptione* fuerint effecti,
judicantur. Siquidem tranſcenſo, atque prætermiſ-

so initio, *novitatis* [v] *fructu* caruerint, quo facilis
142 glutinatio fieri solet: negat enim *tarditas* [x] faculta-
tem. Item *eruptione* facti fluores ab iis, qui [y] *sine* eru-
ptione fuerint, difficiles sunt curatione. Ejus enim
factæ glutinationes alterius [z] *passionis* initium refe-
runt. Item ex partibus [a] *multis* factos fluores, ab iis
qui *parvo motu* agitantur, difficiles curatione accipi-
mus. Est enim motus cohærentium partium disjunctio.
Item ex *occultis* partibus venientes ab iis, qui [b] *pro-
prias* tenuerint partes. Etenim adhibita *adjutoria* oc-
cultis vel celatis partibus, vitiata suæ virtutis *since-
ritate*, perveniunt, sanis primò locis excepta, ac
deinde transmissa: ii verò qui ex [c] *primis* locis fluo-
res veniunt, [d] indomita adjutoriorum virtute curan-
143 tur. Denique à *stomacho*, vel *ventre*, aut *faucibus*
venientes, *facilè curabiles* approbamus. Etenim po-
ta *medicamina* patientibus *primò* locis adveniunt, &
non nimio, aut jugi naturæ motu [1] exercitatis. Ii
verò, qui ex *hypozygo* membrana fluores venerint,
difficiles curatione judicantur: & magis si ex *dia-
phragmate*, quod nos jamdudum [e] discretorium di-
ximus: item ex *arteria*, hoc est pulmonis calamo.
Omnium præterea *maximè difficilis*, atque gravior cu-
ratione ex *pulmone* fluens accipitur, ob juge spira-
tionis officium. Iis enim qui omnem fluorem de pul-
mone venientem *incurabilem* dicunt, assentiendum
144 non est. Sed juxta *Sorani* sententiam difficilis est
eorum curatio judicanda: quippe cum vulnerationibus
thoracis sæpe *pulmo penetratus* non intulerit mortem,
ut purgamentis exclusis vel exeuntibus, etiam *febre*
oborta, adhibita curatio in *cicatricem* vulnera fecerit
con-

[v] beneficio
[x] facilitatem
[y] simplici transudatione, vel anastomosi
[z] infidæ cicatricis
[a] multum moris
[b] eas ipsas unde fluit sanguis, ut nares, gingivæ &c.
[c] superficiariis
[d] nondum imminuta
[e] discrimen

1 ut pulmone. Referendum hoc fluorem, qui fit ex parte motu jugi ad supradicta: nempe ægrè curari & nimio exercitata.

convenire, ut omnes approbant *Chirurgi* memorantes in bello quendam sagittatum penetrato pulmone convaluisse, sanguinemque à sagitta [g] vomuisse, nec tamen mortem fuisse consecutam. Hæc sunt quæ de effectu, sive de *eventu* fluorum credidimus ordinanda. Etenim ex *capite* veniens fluor generaliter est curatione *facilimus*: siquidem non multos sustinet motus.

[g] purum & copiosum expuisse

145 *Ad quodnam morbi genus spectet sanguinis fluxus.*

Nunc nobis necessariò dicendum remanet, [h] ne cui [z] κοινώτητι *sanguinis* fluor adscribatur. Aliqui etiam *Thessali* sectatores recenti *incisuræ*, sive *vulneris* passioni subjici dixerunt. Non enim [i] oportet *locorum* differentia κοινωτήτων mutare virtutem. *Externam* igitur corporis eruptionem recentem dicimus *incisuram*, [k] quo erit consequens, ut etiam *interiorum* eruptio huic κοινώτητι subjiciatur. Sed his respondemus, quòd [l] passio non *chirurgia*, sed *diætetica* traditur curatione. Omne etenim adjutorium, quod adhiberi videtur supradictis fluoribus est diæteticæ partis, non chirurgiæ. Quapropter *diætetices scriptores* libris regularibus, quos diæteticos vocant, de *hæmoptyicis* scripserunt, quos nos sanguinem spuentes nuncupamus. 146 *Chirurgi* verò in chirurgumenis hoc memorare non ausi sunt. Ipse quoque *Thessalus* secundo libro diætetico de *fluore sanguinis* scribens, nihil in *chirurgumenis* memoravit. [m] Et impropriam, quòd sola *diæta* [n] curetur, in adjutoriis adhibendis *chirurgiæ* κοινώτητα scribere. Nos verò juxta *Sorani* judicium, sive in *exterioribus*, sive *interioribus* corporis eruptionem factam *recentem*, divisuram rectè dici probamus, atque etiam solutionem cognominamus,

[h] num alicui
[i] ex Asclep. sententia
[k] quare
[l] de qua hic agitur, sanguinis fluxus
[m] Est verò improprium in eo quod
[n] curatur

[z] Κοινότης, ut jam diximus, Methodicis significat analogiam quandam, quam morbi, eosque curandi modi ad se invicem habent.

mus, ſed in exterioribus [o] *attentionem* recentis vulneris [p] judicamus. Hæc enim nos neceſſariò rapit, ſiquidem ſolutioni diviſura dominetur, & [q] figmentorum vel fabularum *conjunctionem* ex initio depoſcat, atque hæc [r] *diviſuræ* aptiſſima videantur, quæ
147 non in omnibus ſunt congrua [s] *ſolutioni.* Etenim [t] *ſagittarum* diviſuræ [3] laxativæ neceſſario accipiuntur *Interiorum* verò eruptionum diviſura urgente ſolutionis κοινότητα ipſam magis cogimur [v] judicare. Siquidem prior [4] oculis occurrat [x] *ſolutio*, ac deinde *diviſura* ratione atque intellectu mentis apprehendi videatur. *Secundò*, quòd cùm ſint multæ *differentiæ* fluoris ſanguinis, omnes uni ſubjici *ſolutioni* videntur, hoc eſt, eruptionis, & ulcerationis, & ſudationis. [y] Quæ non cogatur. Hæc cauſa fluoris differentias quærere, aut [z] aliæ κοινότητι *eruptionem* adſcribere, aliæ *ulcerationem*, & non eidem ſive ulcere, vel ruptione, vel [a] emiſſione emiſſum fluorem.
148 *Tertiò*, quòd nullo adjutorio *chirurgiæ* uti cogamur, ſed omnibus congruis ſolutioni, quæ ſæpe [b] conſequenter etiam glutinationem partium perfecerunt. Ad *ſummum* quidem, eſt recens *inciſura* ſive vulnus κοινότης, ſed ex medicaminum regula, quam Græci *pharmacian* appellant, diætericæ parti [c] ingeſta aptè curatur [d] quibus etiam ſupradicta paſſio cu-

[o] indicationem, ἔνδειξιν
[p] potius quàm ſolutionis.
[q] filamentorum, ſive fibrarum
[r] vulneri inflicto
[s] ex cauſa interna
[t] membris adhuc infixarum
[v] conſiderare
[x] magis *ſub.* in internis conſideramus ſolutionem quàm diviſuram.
[y] Quare non cogimur hac cauſa.
[z] alii.
[a] ſudatione
[b] optime
[c] ſociata
[d] diæta & medicaminibus

3 laxandæ ſolutiones. Diviſura omnis fibrarum conjunctionem poſtulat: at non item omnis ſolutio. Nam ſanguinis fluxus, qui accidit hærente adhuc ſagitta, quamvis ſolutionis morbus ſit, laxandum & diducendum vulnus oſtendit, ut telum extrahatur, id quod ſolutionem auget, & conjunctioni fibrarum contrarium eſt.

4 In externis vulneribus facilius à nobis diviſura cognoſcitur, ut quam oculis intueamur: ſolutionis verò morbum eſſe, non adſtrictionis, haud ita facilè nos intelligimus, quoniam ex Methodi & artis principiis ſtatuendum hoc eſt. At in internis vulneribus ſolutio, quam ſanguinis fluxus oſtendit, prior cognoſcitur, ex eaque diviſuram factam deprehendimus, cùm in externis potius diviſura ſolutionem denuntiet.

curatur, obtinente judicio ſolutionis. Hæ ſunt fluoris ſanguinis κοινότητες. Eas enim [d] qui iis cognominari atque conſcribi poſſunt, præſcripta lectione tradidimus. Nunc *curationem* neceſſariò ordinamus.

d quæ in his nominari, eas nempe κοινότητας diviſura & ſolutionis

CAPUT XIII.

De curatione.

149

OPortet igitur ex qualibet parte ſanguine fluentes jacere *loco* mediocriter *frigido*, atque *obſcuro*, *lecto* immobili, & *ſchemate* [a] declinato, ut paulo [b] promptius caput levatum habere videantur, *ſtramentis* non nimiè cedentibus, neque calidis, & ut potuerint, uno atque eodem ſchemate perſeverantes, hoc eſt, *immobiles:* præterea *animi* intentionibus ſolutos. Vehementer enim [c] motibus corporis *animorum curæ* ſæpius turbationes addiderunt. Erunt etiam *ſolo* conſternenda folia atque rami *lentiſci*, *vitis*, *mali punici*, [d] *thalliæ*, *murti*, *ſalicis*, *pini*, 150 & horum ſimilium, quibus ſine capitis injuria *conſtrictivus* aër [e] adnatus, atque confectus congrue [f] ægrotantibus inſpiramentis inſeratur. Non enim *cibi* atque *potus* ratio, ac diligentia curanda eſt, quæ intervallis diſtantibus adhibetur, quo *conſtrictionis* faciant commodum, vel fluentia retineant, potius quàm *aer*, qui [g] pauſabiliori inſpiratione adductus, omni parti atque particulæ corporis ingreſſu ſuo fluentia facit cohiberi, miti [h] *denſitate* [1] perſuaſa. Convenit præterea, ægrotantes elatiore lecti *ſeſſione* declinari, ut omnifariam immobiles curandi peſeverent: prohibere etiam occaſiones, quæ [i] poterint paſſionem

Curatio generalis.

a decliviori corporis
b altius
c humoribus; an morbis?
d oleæ
e inductus
f ægrotantium
Aëris major habenda ratio, quam cibi & potus.
g mitiori, leniori
h vi adſtringendi
i poterunt

1 Hac voce Cælius ſæpe magna cum ἐμφάσει utitur, quando aliquid non vi trahi, ſed quaſi ratione duci, & blandimentis perſuaderi vult innuere.

nem [k] in *commemorationem* perducere, ut locutionis, vel *visus:* ne aut eadem plurimis [l] fabulis revolvendo, aut inspiciendo quæ exclusa sunt, viso admoniti commoveantur. Convenit denique etiam *sanguineos colores* parietum, vel straminum, sive operimentorum declinare. Adhibenda præterea *cibi abstinentia* permittentibus viribus, usque ad *tertium* diem, non ob [2] relaxanda corpora, sed quo [m] *altiora*, quorum est officium accepta digerere, immobilia perseverent. Omnis etenim ciborum [n] *appropriatio* motu quodam necessario [o] perspicitur. Quo fit, ut ea quæ sunt aptissime [p] conglutinanda, motu resoluta differantur. Quapropter ob acceptorum digestionem, cibum sumi prohibemus, & *abstinentiam* utilissimam judicamus. Prohibendi denique ægrotantes ab officio *locutionis*, ut si quid voluerint, usi nutibus, vel scriptura dari significent: magis quando ex *pulmonis cannula*, quam *Græci* arteriam vocant, vel ipso *pulmone*, aut thorace sanguinis nascitur fluor. Convenit etiam articulorum tenacior *ligatura*, si fluor vehemens fuerit. [q] *Densitati* etenim articulorum patientes consentiunt partes: item *spongiarum* mollium, ac limpidarum, & levium, ex aqua frigida, vel aqua & aceto, vel decoctione mali punici, vel rubi, aut lentisci, aut myrti patientibus partibus appositio, hoc est, ex quibus sanguinem ferri agnoverimus. Et erunt hæc jugitur *commutanda*, ne naturali corporis vapore tepescant. Ac si spongiæ visæ fuerint ægrotantibus graves, erunt apponenda [r] *ptygmata* ex supradictis liquoribus infusa, aut *succo* plantaginis, vel intybi, aut herbæ calicularis, aut uvæ lupinæ, quam *Græci* στρύχνον vocant: vel sem-

151 (margin, beside "nis, vel visus")
152 (margin, beside "tes ab officio locutionis")
153 (margin, beside "ferri agnoverimus")

k irritare
l multa oratione, & sæpius repetita
m viscera
n accessus, appulsus, vel etiam οἰκείωσις, assimilatio.
o perficitur.
p conglutinata
q arctationi & adstrictioni
r involuti panniculi, & multiplices

2 Nam Methodicis inedia laxat, potus & cibi adstringunt.

femperviva, quam ἀείζωον appellant, aut polygoniæ,
& acaciæ ex aceto folutæ. Ac fi ex *capite* fuerit fan-
guinis fluor, erit *pfilothro* [s] exfpoliandum: tum *fo-*
menta adhibenda ex oleo viridi, aut rofeo, aut len-
tifcino, aut [3] melino, aut murtino. Sin vero pluri-
mus fuerit fluoris lapfus, *radendum* caput, atque
gypfo illiniendum, vel acacia ex aceto, & magis fron-
tis atque temporum partes. Perfeverante fluore *cu-* 154
curbita quoque apponenda, fubjecta flamma pluri-
ma, occipitio. Si autem etiam per nares ferri vi-
deatur, erit [t] στυπτήρια immittenda ficca, vel aceto
infufa, vel [v] alia qualibet ex liquoribus fupradictis.
Ora quoque fpongia ex aqua frigida expreffa jugi
tactu detergenda. Tunc etiam *cataplafmatum* adhi-
bendus eft ufus ex rebus conftrictivis atque *epithe-*
matibus, quæ paulo poft cum fuis nominibus ordi-
nabimus. Danda etiam aqua frigida, vel pufca frigi-
da, aut *gargarifmus* fine ullo [x] percuffu, quoties ex
proximis partibus *gutturis* fanguinem ferri videri-
mus. Ac fi per [y] *inferiora*, vel [z] *altiora* ferri fangui-
nem viderimus, forbendos dabimus [a] *cyathos* duos
vel tres. Quod fi minime mederi valuerint, etiam 155
fuccus plantaginis, aut intybi, vel uvæ lupinæ,
aut [b] polypodii, aut herbæ calycularis, aut rofæ erit
offerendus, & neque *plurimus* jugiter, ne ejus per-
cuffu partes noceantur, aut liquidorum [c] influxio,
quæ [d] quidem fint *conftrictivæ* virtutis, redundantia
tamen, laxare videatur: neque rurfum *longioribus*
intervallis. Sic enim *frigus* à nobis illatum natura-
li [e] vapore obtufum parvi temporis medelam dabit
vitiatam: tum *tertia die* tranfacta, hora acceffionis

[s] capillus detrahendus
[t] alumen
[v] alio quolibet
[x] odore gravi, & caput feriente
[y] uterum, fedem, urinæ vias.
[z] vomitum
[a] ex præfcriptis adftringentibus
[b] polygoniæ, ut fupra
[c] ingurgitatio
[d] quamvis
[e] tepore corporis

3 Oleum hoc conficitur ex malis cotoneis & ftrutheis. *vid* H. N. *Plin.* lib. XIII. cap. I.

solitæ *articulos* leviter ungimus frigido atque viridi oleo. Dehinc detergemus *faciem* quoque, spongia
156 aqua frigida expressa *f* retangentes: *cibum* damus
f sæpe contingentes
parvum, *constrictivum*, ut panem ex aqua frigida, vel pusca, aut alicam similiter, vel oryzam decoctione thebaicarum palmularum confectam, vel easdem ex aqua [4] recenti confectas: aut si plurimum valere hæc voluerimus in aqua cœlesti tamdiu coctas, donec liquor mellis habeat crassitudinem, aut ex
g sub. aliquid
g malis cydoniis. Tunc etiam danda *ova tremula* ex pusca, aut rhoë Syriaco aspersa. Dandus etiam *panis* simplex, aut in his infusus, tum interposito spatio temporis dandus potus aquæ frigidæ parvæ. Dehinc permittentibus viribus *alternis* diebus æger nutriendus, etiamsi nondum repressus fluor videatur, usque ad id tempus, quo cicatricem firmatam senserimus
157 Quod quidem *Themisonis* atque *Thessali* sectatores
h servandum
usque ad septimum diem *h* servari dixerunt, hoc est, trium *diatritorum* spatium. Ut enim [5] *Antipater* ait tertio Epistolarum libro ad *Gallum* scribens, Naturalis est ratio trini numeri, non solum in his diebus, sed etiam in omnibus diatritis. Sed est melius, ut *Soranus* ait, quoniam non æquali tempore, nec dierum numero cunctis poterit *cicatricis* firmari soliditas, ob alias causas, & ob fortitudinem corporis, ac debilitatem, pro differentia naturali variatam,
i determinare
neque nos unum atque eundem *i* signare poterimus finem.

158 Dehinc sequentibus diebus aliqua erunt *emplastrorum* apponenda, aut *epithematum* constringentium, atque frigidantium, quæ sunt plurima particulariter.
Quid porro fieri debeat.

Et-

4 Recenti pro *dulci* an forte *recenter*? Nam vetustæ palmulæ dulcescunt, & minus adstringentes fiunt.

5 Hic fuit Methodicus Galeno coævus, aut paulo vetustior.

Etenim *Thebaicæ* palmulæ vino [k] acriori infusæ, vel aceto contritæ, admixtis malis *cydoniis* decoctis, aut mali *punici* corticibus, aut alumine, vel acacia, aut hypocistide, aut galla, aut œnanthe, aut aloe, aut cerotario ex oleo roseo confecto, vel melino, aut myrtino, aut lentiscino, aut œnanthino, aut mixta etiam mastiche trita, aut melle decocto, galla contrita, [l] aut aspera, aut pulvere mali punici, vel mannæ thuris admixto alumine [m] *Liparo*, quo malagmatis sumant omnia qualitatem, tum linteo, vel panno illinita patientibus partibus apponenda: vel illud me- 159
dicamen, quod libris *Celerum* passionum memoravimus, de *cardiacis* scribentes, & appellavimus *diarrhoos*, vel ex polento, & virgultis rubi, vel arnoglossæ, aut herbæ sideritis, vel uvæ lupinæ, aut [n] calicularíæ, aut anulorum vitis, aut sempervivæ: item intyba cum pane ex aceto, aut palmulis, aut [o] murtæ mollibus foliis, aut ejusdem semine viridi, ante cibum offerenda: vel ante cibum dare oportet [6] *elixum* aut non coctum *panem*, & plantaginem ex aceto coctam & viridi oleo, asperso rhoë Syriaco: item *bulbi* ex aqua & aceto, & rhoë Syriaco confecti dari poterunt cibo. Non aliter etiam *cochleæ* erunt offe- 160
rendæ: habent enim quiddam glutinis naturalis [7] utraque, & compaginandi virtutem, cum proficiente curatione. Danda etiam *pomorum* quædam, ut mala cydonia cocta recenti mulso: vel [p] torrida præsumpto tegmine, farina consperſa, aut sorba, aut mali punici grana, aut [q] *fabrilium* uvarum: item *volantium*

[k] acerbiori

[l] & aspersa

[m] Liparæo in insula Lipara confecto. Plin. cap. 15. lib. 35.

Medicamen diarrhoos.

[n] calycularis

[o] myrti

[p] tosta prædempto

[q] fabriles uvas *vide* c 3. *lib.* 4.

6 Pane hoc elixo, vix panis nomine digno rustici in Germania mire delectantur. Ex farina cum aqua subacta formant globulos ad ovi anserini magnitudinem, quos aliquandiu in aqua elixatos, postea cum butyro in farragine frixos comedunt.

7 Utræque aquaticæ & terrestres: vel pomatiæ & vulgares: vel nudæ & tectæ.

tium non pinguia, ut ſunt pectora turdorum, vel
pullorum matrem ſequentium, item columbarum,
aut phaſianorum, aut attagenarum, aut perdicum,
quarum erunt murta pectora penetranda: tum etiam
porcinæ carnes, cerebrum, pedes, auriculæ, ora,
vel auricularum ſummitates, quæque fuerint nutri-
161 bilia, nec tamen difficilia digeſtione. Dandum etiam
catapotium ex melle decoctum, ſub lingua detinen-
dum, ſingulare, aut admixto [r] gummi, vel [ſ] dragan-
to. Etenim ſufficienter decoctum *mel*, ſicut in ex-
ternis corporum, glutinat diviſuras, non aliter etiam
interioribus mederi neceſſe eſt, atque jam glutinata
ſolidare proficiente curatione. Dabimus etiam *vinum*,
& magis illud quod non fuerit mordicantis virtutis,
hoc eſt quodam ſenſu linguam remordentis, tum ad
ſummam paulatim erunt ægrotantes reſumendi, cum
præcautione vehementium commotionum. Sunt enim
leviter atque ſenſim *movendi*, [t] portatoria ſcilicet,
vel cathedra longiore, & firmato corpore *lavandi*.
162 Etenim *lavacra* fervoris cauſa atque motus illati,
quod corpora [v] celerato ſpiritu agitant, recentium
glutinationum atque mollium vulnerum *redulceran-
tia* [x] probantur. Cum enim oporteat coherceri atque
denſari patientia loca *contraria qualitate*, neceſſa-
riò [y] vexantur fervoris illati cauſa. Inflata etenim
parva ex occaſione, atque turgentia redulcerantur.
Præcavenda denique etiam *vehementia* exercitia, &
magis retento ſpiritu peracta: tum utendum *peregri-
natione* terrena atque maritima: & ſi corpus videri-
mus [z] non atteſtante fortitudine *augmenta carnis* ac-
cepiſſe, erit abſtinentia cibi imperanda: tum ſe-
quentibus diebus parvus dandus eſt cibus vino detra-
163 cto. Etenim *cicatricis novitas*, quippe ex venarum
va-

r *ſub.* arabico
ſ tragacantho
t *ſub.* ſella
v i. accelerato humorum & ſpirituum motu
x probabiliter creduntur.
y vulnera *ſub.*
z abſque viribus

vasculis confecta, atque nondum fortificata, si carnis pondere fuerit prægravata, necessariò rumpetur. Semper autem oportet *ventrem* mitius emollire. Acriores etenim *clysteres* incongruis motibus lacerant cicatrices, atque recursum faciunt passionis. At si vehemens atque plurimus fuerit *sanguinis fluor*, erunt extendendæ adjutorii virtutes. *Acetum* denique [a] syncere dabimus ore retinendum, vel gargarizandum, aut sorbendum, *spreto quorundam judicio*, qui asperum, vel tussiculam commovens, atque fluorem provocans acetum dixerunt, siquidem etiam *gelatum* sanguinem solvit. Etenim asperat, vel tussiculam commovet, si jugiter atque immodice fuerit datum. [b] Solvit autem ejus *percussibilem* virtutem distantia temporum, oblatione variata, quæ non sensibili tactu, sed [c] remissibili quadam digestione longioribus actibus immoratur. Item quod *fluorem* non provocet, demonstrandum non est, siquidem sit manifestum, in externis corporibus *vulneribus* constitutis necessariò fecisse densitatem, & propterea conducibilis atque glutinantis virtutis fuerit approbatum. Danda etiam *acacia* aceto soluta, aut *pusca*, aut ex supradictis liquoribus: non aliter etiam *hypocystis*, vel [8] *licium* indicium, aut *omphacium*, vel *balaustium*, aut *œnanthe*, aut [d] *polios* herba, aut *gentiana*, aut [9] *macir*, aut [e] *ponticum*, vel [10] *Ægyptia spina*, quam acaciam vocant: quarum nunc sunt radices infundendæ, vel decoquendæ, nunc earum succi vel lachrymæ admiscendæ: siquidem sint frigidæ atque con-

Vires aceti.

[a] syncerum

164

[b] minuit

[c] leni

165

[d] polium

[e] Rhaponticum

8 Lycii historia apud Botanicos recentiores admodum est confusa & intricata. Ex veteribus constat fuisse id succum inspissatum ex frondibus arbusculæ alicujus spinosæ, sive rubus ea fuerit, sive rhamnus, sive acacia. *Vid. Plin.* H. N. lib. XXIV. cap. 14.

9 De hoc macir *vid. Plin.* H. N. lib. XII. cap. 8.

10 Pastillos ex Ægyptia spina describit Aëtius pag. 465.

constrictivæ virtutis convenientia obturamenta: item [11] *corticis* vasculi vetustissimi vini, exusti, & triti pulverem asperum tribus *cyathis* puscæ frigidæ, aut decoctionis, quam supra diximus, bibendum [a] dari, in modum *cochleariorum* duorum. Etenim constringit cortex inveteratus, & magis antiquissimi vini,
166 commutatus, tarditate temporis aucta virtute. Utendum etiam *trochiscis* confectis ex supradictis speciebus, item ex *rosæ seminibus* [12] trochiscis, quorum compositionem *Responsionum* libris, de medicaminibus dicentes, tradidimus: item eo quod appellatur [b] *dielectrum*, item eo quod *œnocraton*, & alia similia, quorum compositionem, ut supra dictum est, *Medicaminum* libris tradidimus.

a dare oportet

b ex succino

Quid faciendum in sanguinis fluore immodico.

Ac si coacervatus perseveraverit *sanguinis fluor*, utendum etiam vehementioribus quibus obturentur altiora, [c] sua & teneritudinis causæ, tamen erunt *ocyus* adhibenda, ne passionis ipsius impetu in manibus nostris vitam linquere cogantur ægrotantes.
167 *Prædicto* igitur *periculo* eorum proximis aut ministris, vel quod producta vita spem sæpe vanam dederint sanitatis, erunt hæc adhibenda: supradicti *corticis* cinis exustus cum liquida *pice* spongiæ impressus: decoctio *lentisci*, & *rhois* Syriaci, & [d] *clygmatium* supradictorum succorum. Nam hæc conficiuntur hoc modo. [e] Agmine *vitis* ustis virgultis, atque ex eorum cinere confecto [f] *liquamine*, scilicet aqua imbriali admixta, quam vulgo *cisterninam* vocant,

c suæ tenuitatis causa, quæ

d ἴκλειγμα

e Fasciculo

f lixivio

11 quidam hic *facem* interpretantur. Ego vero, *picem siccam* in fundo doliorum vini repertam, eorum præsertim, in quibus vinum dulce vetustatem adeptum est. Ejus & sabinæ pulvere curatum Ægyptium quendam fuisse jam ad hydropis initium perductum, Aëtius tradit pag. 568.

12 Pastillos ex rosis & ex succino describit *Paulus*. Quidam legendum putant, pastillos ex rosis, *διὰ ῥόδων*, & ex seminibus, *διὰ σπερμάτων*. utrosque hic convenientissimos *Paulus* descripsit.

cant, dabimus ex ipsa bibendos *cyathos* tres, vel quatuor, nullis aliis speciebus admixtis. Nam quidam in his, si *febribus* adficiantur, etiam *vinum* immiscuerunt [g] vividum, vel *spongiæ* ustæ cinerem, qui conficitur hoc modo. *Spongia* expressa *aceto*, atque *pice liquida* madefacta, vasculo novo includitur testeo: tum circuntegitur luto, & usque eo inuritur, donec carbonescat: dehinc [h] trita in pulverem, ex quo *cochlearis* unius quantitas aquæ vel puscæ frigidæ mixta datur bibenda: vel si virtutem medicaminis augere voluerimus, tinctam, ut supra diximus, spongiam [i] liquidæ picis pulvere *bituminis* aspergimus. Decoctio autem *lentisci* conficitur hoc modo: Ejus *virgultorum* sumentes sufficientem modum, *aquæ* imbrialis infundimus *sextariis* duobus: tum decoquimus: & cum semel, vel secundo [k] scatere viderimus, expressas detrahimus lentisci comas: tum *liquorem* decoquimus, donec ad tertiam partem deducatur, cujus *cyathum* admixtum duobus cyathis *aquæ* bibendum propinamus. Non aliter etiam electariorum decoctio conficitur. Ob *electarium* autem conficiendum erunt sumenda *mala punica* recentia & infusa, nisi fuerint mollia, quibus contusis atque compressis, aliquantum detrahimus succum, atque decoquimus, donec *mellis* crassitudinem sumat. Et quantum *medicaminis* virtutem [l] tendere voluerimus, tanto valentius mala exsuccamus, quo expressa ultimum atque crassiorem succum dimittant, ut etiam eorum *cortex*, si quid humoris habuerit, sudet. Convenit etiam medicamen, quod *Themison* ordinavit hoc modo. *Mali punici* partibus duabus *aloë* admixta parvi cochlearis quantitate cum *aqua* frigida offerenda. At si *solutio* perseveraverit, addenda

[g] uvidum: humore multo dilutum.

168

Spongias urendi modus.

[h] teritur

[i] deesse videtur vox *vice*, aut *loco*

[k] spumare

169

[l] intendere

170

Themisonis quoddam medicamentum.

etiam constrictiva *cucurbita* patientibus partibus: tum [m] *diæteon* emplastrum, quod vehementer astringit superimpositis spongiis aqua pusca infusis, ut supra scriptum, *ciborum* constrictiva qualitate permanente. Dandum etiam noctis initio medicamen, quod [n] *diaporon* appellant, vel *diasycaminon*, sive *catapotia*, quæ Medicaminum libris prædiximus. Nunc autem perficienda conscripsimus hoc modo.

[m] διὰ ἰτεῶν

[n] διὰ ὀπωρῶν

171 *Gummi* & *acacia* æquis ponderibus, admixto *alumine* scisso ad duplex pondus, sunt colligenda decoctione papaveris, & danda quibusdam in duplicem modum. At si quisquam non plurimum sanguine fluxerit, nec tamen materia ferri cessaverit, convenit etiam tertia die *phlebotomiam* adhibere. Etenim ex eo quod sanguis ferri non quieverit, manifeste conjicimus *glutinationem* non fuisse perfectam divisuræ, sive vulneris partium, & propterea in tumorem venisse perspicimus. *Omne* etenim *vulnus*, *quod usque in tertium diem glutinari non potuerit*, *necessariò tumescit*. *Thessalum* denique indigna accusatione appe-

Quomodo, & cur vena sit secanda.

172 titum *Sorani* sententia recte purgavit, *Tertia* etenim die phlebotomandos sanguine fluentes constituit, nutriens constrictivo cibo, non [o] inconsequentia ordinans adjutoria, sed tanquam complexis passionibus apta, ut contrariis contraria objicere videatur. Ac si etiam intra *diatriti* tempus fuerit [p] attestata partium *gravedo*, vel dolor, aut *spiratio* difficilis, vel *tussicula* sicca, phlebotomare convenit, atque *aërem* loci parvissimi tepidare, & iisdem partibus lanas oleo calido viridi expressas apponere, vel ob sanguinis fluorem ea ordinare, quæ glutinare valent, sed virtutis frigidæ non sint, neque transvorationis aspe-

173 rent loca, nec tumorem commoveant. [q] Plurima dabi-

[o] incongrua

[p] præsens

[q] Plurimis

bimus etiam ſamiæ terræ, quam [r] *ges aſtera* vocant, unciæ partem tertiam, cum duobus, vel tribus cyathis aquæ tepidæ: non aliter etiam *amylum*, vel [s] *argallici* radicem, atque foliorum ejus ſuccum. Convenit denique *ſub lingua* retenta ejus radicis particula, ſive amyli, ſive terræ ſupradictæ. Danda etiam ex *gummi*, ſive [t] *draganto*, & *thure*, & *opio*, & his ſimilibus confecta *electaria*.

Tunc tertia die accepta *diatriti* temporis obſervatione, non ſolius *fluoris*, ſed etiam *febrium*, erunt ægrotantes *oleo* calido atque plurimo, & viridi perungendi. *Facies* quoque aqua tepida fovenda. *Cibus* 174
dandus complexioni paſſionis aptus; & *pultes* ex oryza vel alica frixa, ſive [v] ſimplici, vel milio, & decoctio *Ptiſſanæ* calidæ, ſed non oleoſæ, ac potius ſiccæ, vel ex oleo viridi confectæ, aut cum palmulis, vel amylo, admixto [x] γῆς ἀστέρος, aut *argallici* radice incocta. Cæteris vero *diatritis*, hoc eſt intervallis dierum trino numero ſervatis, cogentibus doloribus erit utendum *fomentis*, atque *cataplaſmatibus* laxativis: tum etiam cum ſcarificatione *cucurbitis*, ſive *hirudinum* appoſitione, quas ſanguiſugas vocant: Tum *vaporatio* ſpongiarum apponenda. Sin vero etiam fluor *periculoſus* fuerit ſanguinis, cum *tuſſicula* vel *aſperitate* gutturis, erit utendum qui- 175
dem constrictivis *epithematibus*, ſed calidis: dandum etiam ſorbendum *mulſum* ex melle decocto, & à *vino* abſtinendum: danda denique aqua potanda calida, ſed parvo modo: tum ſorbilia, quæ paſſioni virtute apta mederi poſſunt, ut eſt *amygdala* [y] ex puſca, in mulſo decocta, quæ abjicienda, & [z] admittendum *amyli* quantum valeat mulſum in quandam craſſitudinem redigere. Deinde ſimilibus electariis,

[r] γῆν ἀστέρα
[s] Symphyti. c. 2. lib. 5.
[t] tragacantho
Quid tertia die maxime obſervandum.
[v] cruda
[x] *ſub.* parum
[y] expoliata, ut paulo poſt.
[z] admiſcendum

riis, atque sub lingua continendis medicaminibus
[a] remissionis utemur tempore [a] *amissionis*, ut est mel Atticum ad-
[b] tragacantho mixto gummi, vel [b] dracanto decoctum, aut *glycyr-*
176 *rhiza*, vel ejus succo: nisi quisquam ægrotantium
hoc improbaverit, nausea commotus, quo ejus sto-
Electuarium. machus facile ad vomitum moveatur: item ex *lini*
semine trito, & *tracanto* drachmis duabus, & *amyg-*
[c] pini nucleis *dalis* expoliatis XXV, & [c] *strobilorum* granis XXX,
& *ovi* unius tosti vitello, & *amyli* drachmis duabus,
infuso *passo* sufficientis quantitatis, quo medicamen
electarii crassitudinem sumat. Sin vero etiam *rauci*
fuerint ægrotantes, erit *mel* decoquendum cum cæ-
teris speciebus singulatim, resoluto tracanto, ex
infusione passi confecto. Terminatur enim hoc aspe-
ritas faucium, & transvorationis partes leniuntur, &
tussicula mitigatur, sputaque sanguinolenta repri-
177 muntur. Dandum etiam noctis initio, nisi *febrium*
[d] describitur à *Paulo* obstiterit accessio, simplex [d] *Diacodion*. Continuum
vero medicaminum usum, quæ [13] *tussicularia* sunt
appellata, sive eorum immodicam quantitatem ne-
cessariò fugiendam mandamus. Est enim melius *sim-*
plicibus atque consuetis mederi rebus. Illa enim tem-
poraliter quidem mitigare videntur tussientium mo-
tum, sed passionem totam faciunt deteriorem. Ac
si attestante *tumore*, fluor perseverans produxerit tem-
pus, in iisdem perseverare convenit, quæ supra
memoravimus, admixto etiam *lacte*. Si minui tumo-
rem viderimus, dandum quoque *lac amylatum*, & panis
laganum pultibus infusum, sed ex fermento confe-
ctum, quo panis habeat qualitatem, faciat etiam me-
178 delam meliorem. *Strobilus* denique cum suis fructi-
bus,

13 Veluti ejusmodi linctus & electuaria, utpote quæ sunt cum lentore quodam & viscididate dulcia, & appetitum dejiciunt nimis diu usurpata.

bus, quod in femet habeat [e] *refinale*, ptifana decoctus. Dehinc profectu [f] cedente erit panis cum *malva* decoquendus, fed non exquifite conditus. Danda etiam ptifana cum *lenticula*, quam Græci [g] *pfifanæon* vocant, & apponenda extrinfecus *cerotaria* ex murtino vel lentifcino, aut melino oleo confecta: tum urgentius augenda *refumptio* ut fupra demonftravimus: atque ita abftento fanguine, quoad fiet glutinatio perfecta. At irruente tumore erit conjiciendum, vel advertendum, utrum glutinatio [h] fecerit *rententionem*, cum neque gravedo, neque dolor, aut *punctio*, vel *pulfatio*, vel faltus partium, aut extentio, vel febris cum *arida tuffícula*, aut *ftridor*, aut 179
fingultus, vel quæpiam [i] fanitati impedita *faucietas* ægrum fequi videbitur: fed fit æqualis, atque ordinata [k] afpiratio perfeverans. Tum fi *tumoris* caufa fuerit retentio fanguinis [l] *temporaliter* effecta, quæ neceffariò *fordidum* atque humectum vulnus efficit; *phthificorum* fl(u)orem [14] pronuntiamus.

Quomodo curandus fit fanguinis fluxus, cum in morbum chronicum abiit.

Tum cum producto tempore fanguinis fuerit [m] *ruptio* variata, erit *curatio* pro motibus temporum [n] varianda, ut [o] *fuperpofitionem* emergentem eadem curatione curemus. In *lenimento* verò leves atque quietos adhibemus *motus*, fub magifterio *aliptæ* vel *mufici*, quo etiam vocis exercitium artificis præcepta moderentur. *Cibus* dandus ex mediæ qualitatis materia, adhibitis *refumptivis cyclis*, in quibus non 180
erunt repentinæ mutationes faciendæ, fed ex mediæ qualitatis materia *primus* ordinandus eft cyclus, dehinc ex volantum *fecundus*: tunc ex agreftium *tertius*, atque ex porcinis carnibus *ultimus*. & con-

e refinale quidam, *ut inf.* §. 106.
f fuccedente
g φακοπτισάνην
h ftiterit fanguinis fluxum
i fanitate
k refpiratio
l pro tempore
m eruptio iterata
n iteranda
o paroxyfmum

 junctis

14 fore, ut æger putria & purulenta multa fpuat, & phthificus efficiatur.

junctis deinde duobus [15] contiguis ordo dirigendus; atque ita omnibus, & singulis materiarum speciebus erunt magis *constringentia* procuranda, ut in *oleribus* intybum, plantago: in *marinis* squillæ, mulli: in *volantibus* perdices, phasiani, attagenæ: in *agrestibus*, lepores, capreæ: & si celeriter ægros crassificari viderimus, erit *abstinentia* intercalanda: tum

181 venter emolliendus. Utendum præterea partiliter

p adstringentis — nunc *aquæ* potu, nunc *vini* leviter [p] remordentis: deinde veniendum ad *recorporativæ* curationis ma-

q pedetentim — teriam, [q] latenti motu adhibita *drimyphagia*, ex pisce gobione, admixto melle. Dandi etiam pisces, & suis

Quo ordine recorporativa externa sint adhibenda. — cerebrum, una tantummodo die: intervallatis diebus, adhibitis *localibus* adjutoriis recorporativis, ut *dropace*, partibus primò, quæ fuerint *remotæ* à patientibus, tum *vicinis*, ac deinde *ipsis*: addendus etiam ex *sinapismo* rubor, quem *Græci* φοινιγμὸν vocant, atque sicca *fricatio*: tum torrendum corpus

r q. d. ad focum adassatio *s* absque potu — *sole*, quod *Græci* ἡλίωσιν vocant: adhibenda quoque [r] παρόπτησις, & aliquando [s] *sicca* cibatio, aliquando

182 cum pane palmulæ offerendæ: & [t] imitanda consue-

t ineunda *v* frigidi — tudo [v] frigida *lavacri*, atque *potus* parvus, scilicet primo, ac deinde auctus [x] suggestione, quo possint

Quod corpora reddat firma. *x* potu largiore paulatim concesso. *y* vicissim, & alternis. — etiam iis ægrotantes uti [y] partiliter. Facit enim duriora corpora, atque valentia, acceptorum vel gestorum differentia *contrariorum* mutatione variata, quanquam sint ex eodem genere venientia. Utilis præterea *navigatio* approbatur, & *peregrinatio*: inde enim res salutares venient. Præcavenda etiam *Venus*: facilè autem hæc passio refricatur. Hæc est secundum *methodicos* ordinata curatio.

Variæ veterum sententiæ examinantur. — Apud *veteres* verò dissonantia sunt ordinata. Etenim

15 primo & secundo: secundo & tertio: tertio & quarto.

enim de *ſchemate* jacendi, atque *phlebotomia*, & 183
ligatione, & conſtrictivis, vel frigidis *cataplaſmatibus*, & *aceto* bibendo, varia diſceptatione pugnatum eſt. De *ſchemate* inquam jacendi: ſiquidem alii ſupinos jubent ægrotantes jacere, vel ſuper eas partes, quæ non patiuntur. *Aſclepiades* [z] conſequenter approbat ſupra partes quæ patiuntur, eſſe locandos ægrotantes: ſiquidem cum ſcriberet neceſſarias eſſe curationes, adprehenſa cauſa, ſic fuerit elocutus, etiam ſanguine, inquit, fluentes ita eſſe locandos. [a] Siquidem *Eraſiſtratus* phlebotomari præcepit patientes. *Alii* vero ejus ſectatores etiam fieri principaliter damnaverunt hoc adjutorii genus, tanquam virium vexabile: item plurimi noſtrorum, tanquam laxativum, & propterea inconveniens fluori ſanguinis, ex ſolutione venienti, & [b] indignum ad conſtri-
ctionem. *Alii* adhibendum probaverunt, ut *Hippo-* 184
crates de morbis ſcribens: *Diocles* libro quo de paſſionibus, cauſis, & curationibus ſcripſit: *Praxagoras* libro tertio de curationibus: item *Aſclepiades* libro, quo de clyſteribus ſcripſit: Dehinc *Themiſon* ſecundo libro Tardarum paſſionum: & *Theſſalus* ſecundo libro regulari: ſed adjecta diſcretione. Etenim ſi tertia, inquit, die rurſum ſanguine fluxerint ægrotantes, atque plurimo: quo intelligitur tanquam in complexis paſſionibus, hoc eſt, ſtrictura obtinen-
te, faciendum approbaſſe. *Alii* verò omnes ſtatim, 185
atque ſine ulla dilatione, phlebotomandos dixerunt, & magis ſi ex *thorace*, vel *pulmone* ſanguis fluxerit, vel plurimus, avertendæ materiæ cauſa, quo patientibus partibus derelictis, aliorſum feratur, hoc eſt ad eas quæ non patiuntur; vel ob educendam materiæ multitudinem. Denique ſæpe inquiunt faciendam

[z] inconſequenter

[a] At quidem

[b] non idoneum

dam [c] *consuetudinem*, si oportuerit, semel, & secundo, vel tertio, quo [d] recurrens ex brachio, post [e] abstinentiam sanguis, iterum avocetur, velut *Themison* ait, secundum se, & laxamenti esse, & minutionis, ne initium tumoris efficiat. Item, ut *alii*
186 evacuandas [f] venas, quò exeant latè, celerius concedant, atque coëant divisuræ, velut *Asclepiades*, ad minuendum sanguinis cursum, sive [g] spirationem, quibus passio adjuvatur. Item de *ligationibus* pugnaverunt. Siquidem [16] *Xenophon*, & [17] *Dionysius*, & *Erophilus* primo libro Curationum, & [18] *Erasistratus*, probant articulorum faciendam constrictionem. [19] *Herophilus* verò capitis, & brachiorum, & fœmorum: *Erasistratus* magis inguinum & alarum. Etenim [h] laxationem sensus sanguinis [i] approbat fieri retentionem. *Asclepiades* verò ad ipsum scribens libros *Parasceuasticos*, ligationem [k] excludit, eamque [l] neque *Erasistrato* congruam, dicens [m] osculari non posse sub *discrimine* venulas, quod *Græci* diaphragma vocant, [n] vel misceri eas, quæ supra dia-
187 phragma esse videntur. Omnes etiam nostræ sectæ principes id approbasse videntur: [o] impressa etenim, inquiunt, ligatura vexat, non impressa inutilis esse perspicitur: item *Antipater* tertio libro Epistolarum, ait, teneri materiam quidem ligatione, sed cùm fuerit indulta, vel relaxata, in repentinum atque immodicum fluorem [p] veniat. Siquidem abstinentiæ causa altiora [q] pendendo latere potius, quàm teneri videantur. Item de [r] constrictis *cataplasmatibus* plurimi dissenserunt. Nam *Erasistratus* hæc approbat: *Asclepiades* excludit, tanquam materiam imprimentia,

c nimirum venam secandi
d in partem affectam
e suppressa vacuatione, & clausa plaga.
f venas concedunt amplo vulnere, quo latæ existant, nec celerius coëant
g spirationis difficultatem
h ligatione sensus, s. stupore
i putat
k reprobat
l negat esse
m occludi ligatione non
n nec vinciri
o arcta
p venire.
q suspensa
r constrictivis

16 Medicus Cous.
17 Empiricus.
18 De hoc *vid. Plin.* H, N. lib. XXVI. cap. 2.
19 Herophili laudes. *vid. Plin.* H.N. lib. XXVI. cap. 2. & 3.

tia, vel coërcendo in altum revocantia. Item *acetum* alii tanquam tussiculam vel fluorem commovens expulerunt, vel quod duras partes densando faciat.
Themison verò his repugnans adhibendum judicavit, 188
attestante etiam *Thessalo*. Alii ajunt ejus acrimoniam vel nimietatem temperandam admixtione aquæ. *Plurimi* verò contrariarum sectarum etiam *clysteres*, atque *urinales* ajunt virtutes adhibendas. *Diocles* [20] taurinum gluten bibendum dicit, farinæ concoctum & rubo: vel cum nepita amylum, vel marrubium, vel rosmarinum in aqua pusca dandum. *Motus* verò alii adhibuerunt, non solùm fricantes, sed etiam deambulationem imperantes post cibum, ut *Erasistratus*. *Asclepiades* verò de communibus adjutoriis scribens,
gestationem in *hæmoptyicis* prohibet. Utuntur qui- 189
dam præterea etiam *purgativis* medicaminibus ex [21] papavere, vel helleboro, aut diagridio, quod Græci *scammoniam* vocant, ut *Diocles:* item sudorem moventibus & vomitum, ut *Praxagoras*, qui etiam plurima urinalia ordinavit. Sed hæc facilè judicantur ex iis, quæ secundum *methodicos* tradidimus.

Errores aliorum monstrantur.

Demonstranda tamen eorum *contradictio*, & brevi ratione formanda. Peccaverunt igitur, qui supra patientes partes ægros jacere voluerunt. Omnis enim impressio, sive [r] affectio incongrua glutinationibus approbatur. Ceciderunt etiam falsa intentione decepti, qui non addita discretione *phlebotomiæ* memo-
raverunt usum. Non enim in omnibus oportuit pro- 190
hiberi, cùm fluorem sæpe fuerit vehemens *strictura* complexa: & si secundum *Erasistratum* osculatio ve-

[r] afflictio, alii affixio.

20 Gluten omnium præstantissimum fit ex auribus taurorum & genitalibus.

21 Seminis papaveris sylvestris & corniculati acetabulum ventrem ducit: tantundem verò seminis aphrodis vomitum provocat. *Dioscor.*. De utroque *vid. Plin.* H.N. lib. XX. cap. 19.

narum ex redundantia materiæ veniens, fluorem faciat, convenit uti detractione. *Facilè* enim *corrigi*, vel *reparari parva virium vexatio potest*: plurima tamen ex adjutorio patientibus utilitas fuerit. Neque item in omnibus erit approbanda phlebotomia. Nam nullo tumore apparente vexabilis judicatur.
Etenim corporis [s] fortitudo necessariò [t] depurgatur, & stomachus vitiatur, atque debilitate irruente, difficilè coëunt divisuræ, & eadem patienti videbimur
191 ingerere, quæ prohibenda suscepimus. Quippe cùm non *aversio*, sed potius [v] *partitio* sanguinis fieri intelligatur, & duplici egestione celerata, nullam mortis habeat dilationem. Dehinc erit *anceps*, utrum [x] irruente rursum tumore, phlebotomandi necne sint ægrotantes: sed phlebotomati apertissimè intersiciuntur: non phlebotomati magno adjutorio privantur. *Ligationes* verò non [y] tantum ad divertendam materiam, ut suprà memoravimus, [z] quantum ad *densitatem* faciendam adhibendas probamus: siquidem imprimendo coërceant: sed *mediocriter* [a] adhibere, ne moderatione cessante, vexare potius quàm
192 curare [b] videantur. Peccat etiam *Asclepiades*, frigida vel constrictiva *epithemata* recusando. Sunt etiam inconsequentia [22] *Erasistrati* placitis, sed officio congruæ curationis efficacia. Nam solutionem constringunt, divisuras conglutinant, quod ex vulneribus in superficie constitutis, & sub visum venientibus usu approbatur, quibus apposita apertissimè profuerunt. Peccant etiam non aliter, qui bibendum *acetum* negant. Non enim in omnibus fluoribus sanguinis dandum probatur, sed in iis, qui [c] approbato at-

s vires
t labefactatur
v geminata effusio
x de novo affligente
y tam
z quàm
a adhibendas
b videamur.
c valde manifesto

22 qui putavit his introrsum retrudi sanguinem, & ita vasorum ἀναστόμωσιν augeri, cujus causa est redundantia.

atque *largiſſimo* fluore vexantur. In *parvis* enim aqua
frigida ſufficere poteſt, aut admixto parviſſimo ace-
to. At ſi *tumor* fuerit atteſtatus, ut *complexam* paſ- 193
ſionem demonſtret, proculdubio conſtringentia fu-
gienda, quantum res pati, vel admittere poſſunt.
Eſt igitur *improprium*, ut ea quæ incongruè adhibi-
ta nocere demonſtrantur, etiam cùm neceſſariò con-
venire fuerint viſa, prohibenda exiſtimentur. Ete-
nim *adverſantia ſolutioni* tuſſiculam ex fluore ve-
nientem mitigant, atque ipſum fluorem conſtrin-
gunt, & ſanguinem retinent cohibendo, & neque
noxam inurunt. Siquidem ſæpe [d] reddita per *dige-
ſtionis* vias, patientibus partibus adveniunt tempe-
rata, atque admixta [e] *liquidis* in alto conſtitutis: &
propterea obtuſa virtutis violentia perdurant. Sunt 194
etiam *clyſteres* contrarii. Siquidem commoveant cor-
pus, eo tempore præterea, quo conglutinationem
[f] faciendam nitimur. Hac ratione etiam *urinalia*
medicamina, atque *ventriflua* magis noxia judicantur.
Siquidem turbent atque vexent, & [g] vertant ſtoma-
chum. Item [h] protervus omnibus *vomitus*, & pro-
pterea *contrarius* judicatur. Reſcindit enim vulnera,
niſi quis eum jam ſolidatis cicatricibus ob *recorporatio-
nem* adhibendum probaverit. Eſt propterea affecta-
tio ſudorum, quam *Græci* ἀφιδρῶσιν vocant, contra-
ria. Cum enim ſuperflua, atque redundantia tollere
videtur, laxativæ virtutis cauſa, coëuntia disjungit
Item *taurinum gluten* tenſionem atque duritiam fa- 195
cit. *Motus* vero corporis neque excludendos gene-
raliter probamus, neque [i] approbandos. Siquidem
prius quam paſſio declinaverit, requieſcere debeant
ægrotantes. In *declinatione* vero ſint movendi, ſed
non poſt cibum. Tunc enim ob digeſtionem cele-

[d] delata per ventriculum & inteſtina
[e] ſanguini, & reliquis humoribus
[f] facere
[g] ſubvertant
[h] abſque ulla ratione
[i] admittendos

 bran-

brandam tempus eſt quieſcendi: quo fit, ut prius quàm cibum ſumpſerint ægrotantes, *geſtatione* ſint movendi, [k] ſecunda etiam deambulatione. Etenim parva [l] adjectione neque ulcera refricantur, & in reſumptione virtus corporis excitatur.

[k] i. poſt cibum ſumtum
[l] *ſub.* motus

CAPUT XIV.

196.

De Phthiſica paſſione.

Phthiſeos cauſæ antecedentes.

PHthiſis, ſive, ut plerique appellant, *phthoë*, quod corporis faciat [a] *defluxionem*, ſive corruptionem, fit frequentius antecedente *ſanguinis fluore*, aliquando etiam longi temporis *tuſſicula*, ſive catarrho, quo thoracis [b] altiora lacerantur, & primo levius: tunc *ulcerata*, facientia collectionem intrinſecus, quæ cum ſiccata non fuerint, citius ſumat paſſio initium. Sed non ſecundum has *differentias* erit efficacia curationis mutanda. Siquidem antecedentes cauſæ, quanquam diverſæ, *unam* facere paſſionem videantur.

197 *Signa & ſymptomata.*

Sequitur autem ægrotantes *febricula* latens, & ſæpe quæ initium declinante accipiat die, atque veniente luce levigetur, atteſtante *tuſſicula* plurima initio noctis, atque fine, cum *ſputis* ſanioſis, ac parvulis *primo*, in iis qui non ante ſanguinis fluore vexantur: quæ quidem admixta ſaliva latere, [c] *ſecundo* autem, etiam plurima ferri videantur. Iis vero, qui ex *fluore ſanguinis* in iſtam veniunt paſſionem, primo ſanguinolenta ſputa efficiuntur, hoc eſt, *cruenta*, quæ *Græci* αἱμάλοπα vocaverunt: tum *feculenta*: dehinc *livida*, vel *praſina*: & in ultimo *alba*, atque *purulenta*, dulcia, vel ſalſa, cum *voce* rauca, aut [d] acuta, & difficultate *inſpirationis*, atque *genarum*

[a] diſſipationem σύντηξιν
[b] profundæ & intimæ partes
[c] deinde, deinceps, poſtea
[d] clangoſa

ru-

rubore, & cæteri corporis cinereo colore: item 198
sequitur *oculos* exoletus aspectus, & corporis *tenuitas*, quæ nudatis membris proditur magis, quàm ex aspectu vultus. Quosdam etiam *sibilatio* vel [e] stridor thoracis sequitur, & crescente passione, *sudor* superiorum partium usque ad pectoris finem, *cibi* fastidium, & major appetitus *sitis*, & quibusdam [f] *gravedo* vulnerati pulmonis, ut etiam ejus exspuant fibras, quibusdam *punctio*, ulcerato thorace: *pulsus* debilis, densus, ac deinde formicalis, quam *Græci* μυρμηκίζοντα vocant: *Digitorum* summitates crassescunt obuncatis unguibus, quod *Græci* γρύπωσιν vocant. Sequitur præterea *inflatio* pedum, & nunc *frigus*, nunc *fervor* articulorum: *nasi* summitas pallescit, atque *aurium* [g] laminæ frigescunt. Tunc *pejorante* passione 199
ventris efficitur *fluor* albidarum egestionum, & indigestarum, debilitatis naturalibus digestionis officiis. Discernunt præterea plurimi purulentum liquorem, *phlegmata* carbonibus imponentes, quo exusta probentur. Nam tetri [h] *odoris* esse necesse est omne quod natura fuerit mutatum, velut ex [i] *defluxione* carnis veniens. Item in *aquam* mittunt ægrotantium sputamina. Etenim *naturalia* facile solvuntur, vitiata vero atque mutata, perseverant, quadam [k] tenuitate coactæ, & subsidunt: siquidem sint gravia, & contra naturam ex defluxione carnis venientia.
Vicinæ atque similes passiones sunt phthisicæ, σύντηξις, 200
quam nos defluxionem dicere poterimus, & *atrophia*, quam nos nutrimenti cessationem vocamus; item *empyica* passio, sive [1] ἀναφορητικὰ, quam nos purulentam, sive [l] vomifluam dicere poterimus, quod ex

[e] ῥέγχον vocat *lib.* 2. *de acutis* §. 72.

[f] gravis doloris sensus

[g] fibræ. eadem voce utitur *sup.* §. 21.

Modus sputa probandi

[h] Aphor. 11. & 22. lib. 5.

[i] colliquatione, putredine

[k] tenacitate

Quomodo differat phthisis

[l] vomicofluam

[1] eadem ratione vox hæc formata est, qua supra §. 120. dixit à Græcis vocari τὴν ἀναγωγήν.

m abstrusus

ex *vomica* interioris[m] collectionis purulenta per tussiculam excludunt sputa. Sed hæc discernuntur. Si-

ab atrophia: quidem ex his *atrophia* longo tempore faciat tenuari, nullis etiam attestantibus sputis, sæpe etiam sine ulla tussicula. Etenim longo tempore febricitantes, atque tussientes, [n] limpidis adhuc sputis affecti, necdum *phthisici* judicantur, in phthisicam vero passionem proni ac declives esse noscuntur.

n minimè vitiosis, alienis, pravis

201 Item *empyica*

ab empyemate. passio, sive, ut supra diximus, ἀναφορητικὴ, discernitur à phthisica, non aliter quàm ulcerum collectione. Quippe cum empyicos sæpe antecedat *pleuritis*, vel *peripleumonia*, & *tumor* immensus, & *febres* vehementes cum horroribus frigidis & inordinatis. Dehinc quod sæpe *coadcervatam* puris copiam excludant repente *Empyici*, ac deinde egestione facta, febribus atque horroribus præteritis liberentur, ut aut omnino iis careant, aut ex parte afficiantur: in *phthisicis* ea, quæ supra diximus, antecedant, & liquida *paulatim*, non coadcervata excludantur, & pro modo auctæ passionis, etiam febres augeantur.

202 Communiter autem hæc passio *stricturæ* atque

Cujus generis morbus sit Phthisis, & quomodo curanda. *solutioni* erit adscribenda, & subjacentibus passioni [o] temporalibus [p] *cœnotetis*. In quibusdam etiam *ulcerum* differentias monuimus [q] promovendas. Sunt enim necessariò intuendæ. Siquidem complexa sit regulæ, quam *diætan* vocant, medicaminum ratio, quam *pharmacian* appellant. Denique si *tumens* ulcus fuerit, quod intelligitur ex *dolore* consequenti, & cæteris tumoris signis, convenit ægrotanti *calidus* locus, & *abstinentia* unius diei: tum *fomentatio* laxativa, atque *cataplasmata*, & *cucurbitæ* appositio cum scarificatione, & *vaporationibus* spongiarum, & totius corpo-

o pro variis morbi temporibus

p κοινότητι.

q proponendas, considerandas

203 ris *perunctione*: *cibus* quoque sorbilis, calidus, & ma-

magis [r] panosus, observatis temporibus singulorum *r ex pane*
adjutoriorum, ut sæpe docuimus: at si *tumens non* *Varia ulcus pulmonum detergentia.*
fuerit ulcus, ob purgationem sordis erunt *aquæ mulsæ*
cyathi duo vel tres offerendi ante cibum, vel *fœni-*
græci sæpe [s] torti decoctus succus, sed non ita ut *s tosti*
viscosus fiat, quod [t] servabitur: Si secundo vel ter- *t cavebitur*
tio [v] mollius scatere cœperit, deponatur, [x] quod sit *v lenius bullire*
colore vinosus, ac deinde uni cyatho liquato admisce- *x quoad*
tur *mellis* cochleare: habet enim virtutem *fœnigræci*
semen mitissimæ detersionis: vel certe mulsum dabi- *y ligato in linteolo*
mus ex *lini* semine fricto atque trito, admixto pul- *z immersa; an mera?*
vere, aut [y] liquato linteolo limpido, vel farina [z] me-
regmi. Si autem *major purgatio* fuerit facienda, *irin* 204
illyricam atque [a] *herbum* dandum probamus. Oportet *a ervum. & sic in seq.*
etiam *herbum* rubrum aquæ infundere, donec infle-
tur: tum testa calefacta atque ignita molere, terere,
ac deinde tum tenuissimo cribello ejus *pollinem* mul-
so aspergere in cochlearii quantitatem: vel ex melle
decocto *electarium* facere, admixto scilicet polline
supradicto. Sed propter *vehementiam herbi*, erit con-
jicienda *sordis* magnitudo, ut si fuerit putrosa,
quam *Græci* δυσώδην appellant, tum solo herbi polline
utemur: Sin vero non ita fuerit cogens causa, ad-
mixto *sesamo* [b] iri illyricæ æqualis ponderis, aut supe- *b iridi*
rantis, pro passionis magnitudine. At si plurimum 205
putruosum apparuerit ulcus, ex iis quæ feruntur, non
solum *per os* convenit *herbi* pollinem dari; sed ex
ipso confectum etiam *cataplasma* cum aceto, atque
melle extrinsecus apponere. Tunc etiam *lenticula*
simili usu adhibenda probatur: Et præterea purgati-
væ virtutis *aristolochia*, & dracontia herba, sive quæ
appellatur *aron.* Ejus generis etiam *marrubium* ap-
probatur, quanquam sit stomachi vexabile, purgati-

væ

Decoctum marrubii.

væ tamen virtutis. Oportet autem ejus *manipulum* tribus aquæ sextariis decoquere, donec ad tertiam partem redeant: tum marrubium detractum projicere, atque admiscere *mellis* boni libram, & rursum de-
206 coquere, donec ad suam veniat crassitudinem. At si *marrubium* viridius fuerit, tundendum atque [c] exsuccandum, & in unum cyathum succi libra mellis miscenda, & ita decoquenda: aut aquæ sextarii tres decoquendi, sive admiscendi, donec mellis crassitudinem sumant. Faciunt etiam ex *strobilis*, & *amygdalis*, & *lini* semine, vel supradictis, electaria: item ex *amygdalis*, & *ptisana* cum *melle* & *lacte* sorbile medicamen, & primo cum pane [d] acceptum infuso [e] melle: tum etiam singulare sorbendum, parvissime, ad modum unius cyathi vel duorum: dehinc plurimum, longe ante tempus alterius cibi: quanquam sit in qui-
207 busdam hoc solum [f] cibo sufficiens. Etenim corpus nutriet, & vulnera reterget, & cruentos, vel purulentos juvat. Dehinc cum *tenuia sputa* ferri viderimus, facit etiam *strobili* decoctio, quæ conficitur hoc modo. Viridem *strobilum* sumentes, [g] fructuosum, qui in semet habeat quædam resinalia, [h] quem tribus sextariis immixtum decoquimus, donec pars dimidia liquoris insumatur: tum detracto strobilo, erit residuæ parti liquoris miscenda *mellis* libra, vel *glycyrrhizæ*: Tunc [i] decoquendo donec crassitudinem sumat. Convenit etiam ex *squillitico* vino electarium confectum, ex quo erit sextarius unus libræ *mellis* admiscendus, & *gummi* vino perfusi selibra: tum decoquendum mel
208 donec vinum insumatur. Potest præterea etiam *melilotum* linteolo ligatum tempore decoctionis immitti: item succus *glycyrrhizæ* simili modo, atque eodem tempore misceri probatur. Convenit etiam *Diocodion* me-

c exprimendus succus
d accipiendum
e melli
f pro cibo

Decoctum strobilorum pini.

g nucleis plenum
h aquæ
i decoquendum

medicamen cochlearis quantitate sumptum, vel *butyrum* cum *melle* in electario datum, & præterea purgativæ virtutis atque siccativæ hoc medicaminis genus: *marrubii* succi viridis sextarii tres, *mellis* libra una: quæ cum fuerint coctione crassificata, [k] *iris* illyricæ immittendæ sunt drachmæ duæ. Sed oportet neque semel, atque eodem tempore omnia hæc ægrotantibus dari. *Varias* etenim materias posuimus: siquidem 209
jugis speciei unius oblatio satiat ægrotantes, & propterea recusatur, neque *accessionis* tempore hæc danda mandamus. Quapropter [l] uni etiam cætera in curationibus monemus intuenda, quo purgato ulcere [m] humanioribus cibis utamur, hoc est ex mediæ materiæ qualitate. Convenit interea *motus* [n] *latens*, pensili primo lectulo, vel cathedra longiore, atque in vicina porticu. [o] Adhibita etiam *perunctio* primo sedenti, ac deinde recepta fortitudine *stanti*: purgato ulcere damus *vinum* album, atque lene, mediocriter remordens. Tum *lavacrum* adhibendum, quando etiam *sicca* convenit *cibatio* singularis, vel cum palmulis thebaicis: & *pulmento* in cibum dato: vel *arnoglossa* her- 210
ba, & *volantum* non pinguia: item sub lingua *amylum* [p] datum, quod retentum in defluxionem veniens subjectis partibus patientibus irruat, & paulatim adjuvet *cicatricem*: vel *mel* decoctum simili modo datum, aut parvo ex *amylo* admixto: Tum etiam *trochiscus*, qui appellatur [q] *trigonos*, vel *mel* vino remordenti admixtum, [r] parti suæ quantitati, & decoctum, donec [s] incoquatur vinum: tum etiam *antidotum*, quod appellatur *theriaca* & *mithridatios*, quæ in semet habet siccandi atque recorporandi virtutem: item [z] *zapirios*: & [t] *dierisimus*. Apponenda præterea 211
ex-

Medicamen purificans & exsiccans.

Cautela practica.

[k] iridis

[l] unis

[m] liberalius

[n] blandus, vix sensibilis

[o] Adhibenda

[p] dandum

[q] *vide supra* §. 105.

[r] pari

[s] insumatur

[t] dierisimum

[z] hanc Paulus describit.

extrinsecus *emplastra*, quæ in cicatricem ducere valeant, ut est [3] *melinon*, ac deinde siccantia magis. Tum cum firmum apparuerit lenimentum, erit [4] *amitaonion* imponendum, vel [5] *polyarcyon* malagma, admixto cerotario, ex oleo *cyprino* confecto, parte tertia: siquidem hæc singularia primo tempore ægrotantes ferre minime possint. Tunc *cyclica regula* adhibenda, sed quæ non repentinas habeat ordinum mutationes. Denique nunc *vinum*, nunc *aquam* potare permittimus, juxta cycli rigorem. Danda etiam *drimyphagia*, quam
212 despuentibus sanguinem memoravimus. Adhibenda etiam *localia* adjutoria, similiter *cucurbita*, *dropaces*: & *sympasmata*: & *paroptesis*: & *sinapismus*, & bibendum medicamen, quod [6] *diapipereon* appellatur. Valet enim *callositatem* ulceris tenuare, atque siccare. Fugienda præterea bibendi medicaminis *satietas*, & eligendus consuetorum usus. Magis siquidem insueta materia vexatus *stomachus*, atque fastidio
v Est præterea supinatus prodat ægrotantes. v Et propterea vehementer utilis *navalis gestatio*, atque longa navigatio, *lectio*, vocis exercitatio, & omne quod dare corpori *fortitudinem* potest.

213 *Curatio ad mentem veterum Medicorum.* Veteres autem medici alii nihil de ista passione memoraverunt. Sed *Diocles* libris, quibus de passionibus atque causis, & curationibus scripsit, jubet initio *cibos* detrahi, nihil de fine abstinentiæ significans, aut quousque sint ægrotantes retinendi: tum *sudores* commovendos, quibus necessariò vires auferuntur, & neque hoc quemodmodum faciendum sit, ordinavit. Utitur etiam x *anacœliasmis*, quorum qualita-

x ἀνακοιλιασμοῖς, i. e, medicamentis quæ supra ventriflua dixit §. 194.

3 Describitur ab Aëtio.

4 Amythaonium emplastrum describitur à Paulo.

5 Polyarchium describitur à Paulo, & Celso.

6 vel Διὰ δυοῖν πιπέρεων, ut *infr.* §. 68. *l.* 3. vel διὰ τριῶν πιπέρεων, ut cap. 8. lib. 5.

litates non memoravit, adjiciens verrendum, sive deducendum à pulmonibus humorem, quando fuerat mitigandum potius ulcus quàm repurgandum: item *vomitum* ex oxymelle adhibendum, quo corpus dis-
jiciendo ulceratas lacerat partes: atque hoc jugiter, 214
& post cœnam faciendum probat: dehinc proterva mentis cæcitate deceptus, etiam ψυχρολουσίαν imperat adhibendam, & *allium* dandum, quod necessariò vexet ægrotantes inflando: tum *vino* flavo utendum, sive nigro, & propterea duro, atque post prandium *deambulatione* vexandos imperat ægrotantes, & nulli adjutorio sua tempora reddenda perspexit. *Praxagoras* secundo libro curationum, iis qui pulmonis ulcere afficiuntur initio *helleborum* probat, atque *sitim* faciendam: tum resumendos: non advertens *pri-* 215
mo resumptione, *tum* helleboro utendum, quo possint ejus laborem perferre ægrotantes. Ad summam, non resumto, & viribus deficienti *helleborum* non convenit, resumpto autem, vel fortificato *exclusa* [7] *phthisica passione* comprobatur, & propterea usus hellebori recte prohibetur. At *Themison* secundo libro Tardarum passionum quædam recte, quædam caduca protervitate composuit, ex quibus est etiam
y *pendentis thori* gestatio, quo plurima parte diei ac noctis motu exerceantur ægrotantes, cum necessariò accessio vespertino tempore asperetur, atque lu- (y pendente thoro)
ce surgente levigetur: quo non solum laboriosus, 216
verum etiam intemporalis, & inordinatus motus ab eo adhibitus probatur. Etenim initio lucis, & dimissionis tempore nutriri cibo convenit ægrotantes. Est etiam noxium *allium*, quod imperat dare: siquidem

7 quæ vomitione ab helleboro incitata, ac ulcere propterea irritato, nocentior & deterior fit.

Allium inflat.

inflationem maximam facit. *Unctio* item ex ferventibus adhibita virtutibus, quam circa *vesperam* probat adhibendam, cruribus atque brachiis contraria
217 judicatur: tunc enim *febres* ardescunt. Imperat præterea [z] inter duos vel tres dies ægros *lavandos*, cum corpus elimatis viribus debilitet lavacri frequentia, & sordidet atque humectet ulcera. Præterea [a] *herbum*, dehinc *intybum*, & *plantaginem* dat, cum sit horum usus differentia temporum [b] separatus. [c] *Herbum* enim purgationis adhibetur causa: frigerantia vero *cicatricis* obducendæ. Item imperat *ulcera* facienda extrinsecus, iisdem quibus intus inesse senserimus, quod est *pernitiosum*. Putat enim aversione humoris facta ad exteriores partes altiora ulcera præsiccari, & propterea diutissime differendam ait [d] sanitatem exteriorum ulcerum, donec [e] illa clau-
218 duntur. [f] Imponenda nanque ait *emplastra*, quæ humoris provocant defluxionem, cum humoris defluxio juxta [g] sapientia placita nullius commodi teneat fidem: sic etiam plurima *localia* adjutoria adhibenda conscripsit, quæ multo tempore [h] *magnificas* ulcerationes, hoc est, quas nos extrinsecus infiximus, in cicatricem venire [i] cohibeant, impediens plurima quæ congrue adhiberi possunt, ut *defricationes*, *dropaces*, *cucurbitas*, *sinapismos*, *paropteses*, & alia quæ cum vehementissime prosint, ulceratione cutis [k] præfecta adhiberi non [l] possint.

[z] secundo, vel tertio die
[a] ervum
[b] separandus.
[c] Ervum
[d] consolidationem
[e] alteriora
[f] ulceribus extrinsecus factis
[g] sapientum
[h] manificas, χειροποιητὰς.
[i] prohibeant
[k] ante facta
[l] possunt.

CÆLII

CÆLII AURELIANI
SICCENSIS
MORBORUM CHRONICORUM
Liber III.

CAPUT I. 1

De Suspirio, sive Anhelitu, quem Græci Asthma vocant.

ANhelatio, sive *suspirium* ab accidenti
nomen sumpsit. Vocatur præterea se-
cundum aliquos spirationis difficultas,
quam Græci δύσπνοιαν vocant, sive
ὀρθόπνοιαν: siquidem sese præfocari sen-
tiunt cum jacuerint ægrotantes, atque *erecti* faci-
lius spirent. [a] Item, ut alii dicunt, *contrario* vo-
cabulo suæ virtuti nomen accepit. Nam cum [b] sui
ratione [c] convertat ac depravet, tanquam corrigat,
orthopnœa nuncupatur, quam nos spirandi dicere
correctionem poterimus. Multa enim contrariæ 2
interpretationis vocabulum [d] sumpserunt, ut *fella*,
quæ Græci [1] γλυκέα vocant, velut dulcia, cum
sint amarissima. Gravat autem atque premit hæc
passio magis mulieribus *viros*, & juvenibus *senes*,
atque *pueros*, & durioribus natura corporibus *tene-
riora*, *hyberno*, atque *nocte* magis, quàm die vel æ-
state: in quibusdam ex *initio* generatur: in quibus-
dam [e] *perfectis* irruit passionibus; sed magis ex pro-

[a] At ut
[b] ex sua natura
[c] spirationem eventat
[d] acceperunt
Qui, & quando asthmati magis sint obnoxii.
[e] præcedentibus

 fun-

1 Plin. *cap.* 10. *lib.* 27. Holosteon sine duritie herba est, ex adverso appel-
lata à Græcis, sicut fel dulce.

fundo *frigore* sequitur patientes spirationis difficul-
tas, & frequenter natura celerior magis quàm tarda:
Symptomata. item *præfocationis* sensus secundum thoracem, atque
3 *gravedo*, & *fervor* igneus: item [f] ἐντέρων ad superio-
f intestinorum ra conductio, & cùm passio vehementescere cœpe-
rit, *stridor*, atque sibilatio pectoris, cum *vocis* de-
bilitate: tum extensio *colli*, atque *vultus*, cum ru-
g obtutu alii intuitu bore, & *oculorum* suspenso [g] attentu: *jacendi* pote-
stas schemate supino: *tussicula* nunc arida, nunc
uvida, cum *sputis* tenuibus, & spumosis, aut cras-
sis, & viscosis, & *sudoribus*, & *calore* morbido, at-
que *pulsu* humili. At si gravior impetus *superpositio-
nis* fuerit, *ora* ægrotantium livescunt, & quidem ex-
cluso [2] *per nares* humore mucilento, relevantur, at-
que præfocationis carent metu, quod non aliter ce-
dit, etiamsi per oculos *lachrymarum* fuerit fluor.
4 Variantur autem tempora passionis *superpositionibus*
Quomodo differat asthma à se ipso: & *lenimentis*, & nunc limpidis atque synceris,
nunc [h] sordidis, & passionis tractibus implicatis, ut
etiam tunc levis difficultas inspirationis inesse videa-
h i. cum aliquibus morbi reliquiis tur, quæ facilè prodetur, si ægrotantes itinere
ascensibili gradiantur, aut *ocyus* pergant, vel *indi-
gestione*, aut usu *venereo* affecti, vel *frigore*, atque
& morbis cognatis. *pulvere*, sive *fumo* graventur. Differt autem hæc
passio à *peripleumonia*, quòd neque cum febribus
necessariò fiat, & semper *tarda* esse videatur. Item
5 secundum aliquos discernitur ab *orthopnæa*. Siqui-
dem hæc cum *stridore* atque *præfocatione* asperatur:
i stomachi *orthopnæa* verò cum [i] *thoracis* eversione, atque *sin-
gultu*, aliquando etiam cum *sanguinis* fluore. Item
k vehementiorem; secundum aliquos *magnitudine* discernitur. [k] Vehe-
mentem

2 cum enim per nares id exit, avertitur humor in pulmonem fluxurus, & intercipitur, aliaque via rejectus periculo suffocationis liberat.

mentem enim dicunt *orthopnœan* supradictis passionibus. Sed est melius, ut uno atque generali concursu, passionum potentiam judicemus, ut nunc *vehementem* passionem dicamus, & magis accessionis tempore, nunc *leniorem*, & magis dimissionis tempore.

Est autem passio *stricturæ*, quapropter convenit, *Curatio in paroxysmo:* ut mox corpus invaserit, sive cum repetendo superpositionem asperaverit, jacere ægrotantes *altioribus* stramentis, thorace atque capite sublevato, loco *lucido*, atque *calido* mediocriter, adhibita *requie*, 6
& *abstinentia* cibi usque ad tertium diem, si vires permiserint: *pectus* tegendum lana, atque fovendum *oleo* dulci, calido: adhibita quoque *articulorum* blanda calidarum manuum *fricatione*, ut etiam tenendo medeamur *teporibus* admotis, tempore quo accessio vehementescit: & *cucurbitæ* lenissimis raptibus detrahendæ. At si *præfocatio* coëgerit, & vires permiserint ægrotantis, adhibenda *phlebotomia*, & diatriti tempore *unctione* antecedente: sorbilis, atque calidus, & varius in dimissione offerendus *cibus*, atque alternis diebus, donec passio declinet. Sin vero 7
imbecilles viribus fuerint ægrotantes, diurnis diebus dabimus *cibum*; sed ea die qua abstinere oportuerat, *parvum*. Ea vero qua dare licebat, paulo [m] *plurimum*. *m* largiorem
Sin vero [n] officium non agnoverit, simplex *clyster* *n sub.* venter
adhibendus, & ante cibum *mulsæ* ex melle despumato duo vel tres cyathi [o] præbibendi: *cataplasma* laxativum, atque *cucurbita* cum scarificatione adhibenda thoraci, & [p] in utrasque scapulas, ac magis paulo inferioribus locis, quo sine ulla quassatione partium, ejus raptus efficiatur. Tum *vaporatio* spongiarum, atque *cerotarium*, & malagma quod *diachy-*

o præbendi: tum

p inter

lon:

8 *lon* appellant, vel [q] *mnaseum:* Atque ita *lavacrum*, & *vinum*, & *varius* [r] reddendus cibus. In *lenimento* vero si passio tardaverit, erit adhibenda *resumptio*, *gestatione*, *vocis exercitio*, *deambulatione*, *unctione*, *fricatione*, corporis *retento spiritu:* tum *lavacro*, atque *cibo* ex pulmentis *mediæ qualitatis:* Dehinc ad *recorporativam* curationem transeundum. Adhibenda *drimyphagia*, atque cæterarum transitus mutationum, quas sæpe *cyclos* ordinantes docuimus. Tum etiam *ex radicibus vomitus*, vel si passio coëgerit, etiam *helleboro* provocatus. Jubemus præterea acetum [s] *scilliticum* ægrotantes ante cibum sorbere, vel

9 cum aceto *nitrum*, sive *laser*, aut *hyssopi* decoctionem cum fico contriti, vel nucleo *pineo*, quem Græci [t] *pityda* vocaverunt, admixto mulso: item *abrotanum* tritum cum *sulphure*, atque *aceto* ex [v] mulso confecto, vel *urticæ* semine, aut [x] *radicum*, & horum similium *electariorum*, ut est melli admixta resina *terebinthina*, aut *cardamum*, quod nasturtium vocamus, aut *sesamum* cum aloë, & *amygdalis* amaris: aliquando etiam *pipere*, vel ovi *vitello:* vel illud electarium quod [y] *diascylles* appellamus, cujus confectionem de *Medicaminibus* scribentes tradidimus.

10 Tum etiam cucurbitæ *recorporativæ* adhibendæ thoraci, atque interscapulo: dehinc *dropax*, *paroptesis*, *heliosis*, *sinapismus*, *acopa*, recorporativa malagmata, ut est [3] *Diadaphnidon*, vel *Dialoe*, vel [4] *Diaeuphorbio:* dehinc *navigatio* atque *peregrinatio* terrena, & potio *theriacæ* antidoti, & aquarum *naturalium* usus, quarum præstant in Italia [5] *cutyliæ* appellatæ, sive

Extra paroxysmum.
q describitur a Paulo.
r dandus
s scylliticum
t πιτυΐδα
v melle
x raphanorum
y διὰ σκύλλης

3 Hoc malagma διὰ δαφνίδων, sive ex baccis Lauri, describitur à Galeno lib. VII. κατὰ γένη.

4 Hoc malagma διὰ εὐφορβίου, Acopum barbaricum dictum, eodem exstat loco.

5 sunt hæ aquæ in Sabinis gelidissimæ. *Vid. Plin.* H.N. lib. XXXI. cap 2.

ve [a] *albæ*, vel *nepesinæ* : tum etiam *cataclysmus*, hoc est, aquarum illisio supernè, iisdem locis qui patiuntur. Utilis denique *maritima*, & plurima mare tenus conversatio, atque consuetudo *frigidi lavacri*, quam ψυχρολουσίαν appellant. [a] Albulæ, circa Romam

Aliqui autem adversarium *sectarum* principes etiam 11 *Aliorum medicorum sententiæ recensentur.*
dauco cum *aceto* & *melle* ægros potaverunt, sive [b] *iri* cum mulso, & ventrem plurimum deduxerunt, dando de *diagridio*, quod scammonian *Græci* appellant, obolos tres, cum duplici pondere *aloes* sive *hieræ*, quam catharticam vocant, vel *ammoniaci* salis obolum, sive *opopanacis* simile pondus, vel [c] *cneoron*, aut *polion* herbam, vel *peplion*, aut *calchanthum*, vel *thapsiam*, aut *asininum lac*, & *castoreum*, non solùm lenimenti tempore, sed etiam in augmento, sive superpositione passionis. *Alii* verò etiam urendum thoracem, vel caput crediderunt. *Themison* quoque 12
secundo libro *tardarum* passionum, in quibusdam eisdem [d] compeccasse videtur, cùm plurimum ventrem *purgandum* credidit ex diagridio, atque in ipsa accessione. Utitur præterea *constrictivis*, atque his acrioribus, & imperat dari *thapsiæ* succum cum *opopanace*, aut *sagapeno*, ex quibus stomachus necessario vexatur. Hic denique erit memorandum, [e] quia potis medicaminibus non sine cautionibus utendum est, ut neque eorum plurima *satietate* vexandi ægrotantes. Item in *impetu*, vel asperitate *passionis recorporativa adjutoria prohibenda*. Erit enim [f] *cœnoteta* consideranda, qua facilè medicamina, qualitatis ratione accedente, [g] correctius approbamus.

[b] iride
[c] thymelæam
[d] συναμαρτάνειν
[e] quod potu medicaminum
[f] κοινότης
[g] convenientiora

CAPUT II.

13

De stomachicis.

Quid sit stomachica passio.

A *Parte* corporis quæ patitur, [1] stomachica passio nomen accepit, sed non omnis *stomachi* querela illico passio nuncupatur, nisi fuerit ex multorum *concursu* signorum, & *perseverantia* confecta, atque corporibus *tardans* repetendo superpositionibus lenimenta. Plurimi igitur singulatim speciales *curationes* ejus tradiderunt, nunc de stomachi *duritia* dicentes, nunc de *ventositate*, de *rheumatismo*, & *de-*
14 *bilitate*, & *horrore* ciborum, & fastidio. *Themison* quoque *primo* libro tardarum passionum [a] solutionem circa stomachum appellavit *rheumatismum*, *secundo* libro *ventositatem*. *Thessalus* secundo libro regulari curationem separavit soluti stomachi, atque inflati. Nos verò communiter sub *una propositione* de omnibus dicere curabimus, qua ventositatem, vel ex *tumore* duritiem confectam *stricturæ* jungimus: *fastidium* verò, sive horrorem ciborum, & *corruptionen* [b] ambiguam, utrisque principalibus passionibus subjicientes. *Antecedentes causæ*, quæ stomachi passionem faciunt, cæteris quoque passionibus generandis communes esse probantur, sed magis istam
15 jugis *indigestio* parit, sive post cibum [c] *gemitus*, & *perfrictio* profunda: item *mæstitudo*, & *medicaminis insueti* potatio. Sequitur autem in passione constitutos accessionis tempore *animi defectio*, *articulorum* frigidus torpor, aut variatus per membra acrior natu-

[a] solutionem vocat Cœliacum morbum

[b] i. tam stricturæ, quam solutioni

Causæ antecedentes.

[c] vomitus

Symptomata.

tu-

1 passio hæc, ut ex symptomatibus apparet, alio vulgatiori nomine vocatur *Cardialgia*; quoniam superius ventriculi orificium, quod στόμαχος & καρδία appellatur, præcipue affectum est.

turali *fervore*, qui magis *medias* teneat *manus*: tum *roscidus sudor*, & animi angustia, jactatio, *anxietas*, sive [d] concatenatio mentis, & *desponsio*, *coloris* mutatio, *pulsus* parvus, celer, imbecillus, *corporis* tabes, *cibi* fastidium, vel *major* ciborum *appetitus*: tum *corruptio* acceptorum cum *acore* vel in [e] *bromosam*, vel [f] *fumosam* transeuntium qualitatem: Quibusdam etiam *vocis* amputatio, & *dentium* [g] confrictio, sive concubitus: inseparabilis *capitis* gravedo: *aurium* tinnitus, quibusdam *sitis* insatiabilis, & cùm in accessu tumor major fuerit excitatus, *oris* siccitas, & *saltus* sub præcordiorum partibus: tum *dolor* in eadem parte, aut etiam inter palas tenens, sive [h] latius, cùm se tremor uberior [i] infuderit: dehinc transvorandi difficultas cum *præfocabili* sensu. Quo denique commoti quidam *nostræ sectæ* principes, Epistolarum libris hoc accidentiæ genus [k] *stomaticam synanchen* vocaverunt.

d contractio; constrictio

16

e *cœnosam*; *putidam*

f nidorosam

g contritio

h latior

i diffuderit

k stomachicam

17 *Durescente* autem *stomacho*, sine ullo [z] fervore atque dolore, cætera communia *signa* sequuntur: tum *ligneus* earundem partium sensus, & magis inter palas, si omnis aruerit stomachus: sin verò in *superioribus*, erit transvorandi difficultas, donec ad ejus fundum accepta perveniant: aut si in [l] eodem *fundo*, quem Græci βάσιν appellant, fuerit durities, erit transvoratio facilis, sed post ejus perfectionem *gravatio* sequetur, tum *durities*, atque *extantia* in [m] interioribus præcordiorum. At si *ventositas* fuerit stomachi, *tensio* sequetur inflatione conjuncta: tum capitis plenitudo cum [n] oppressis atque jugibus *ructationibus*, [o] testante gravedine, quæ magis accepto cibo sentiatur. Tum *sonus* in interioribus liquido-

Signa peculiaria quorundam ventriculi morborum.

l ejusdem

m an inferioribus?

18

n retentis flatibus

o attestante

z Quod contingit in scirrho incipiente.

rum tanquam semipleni folliculi, errante vento per inania: atque ita tensione laxata erunt ructatione relevandi. Et si etiam *intestina* fuerint [p] conflata, *rugitus* interiorum sequetur, quem *Græci* βορβορυγμὸν appellant. At si *solutio* fuerit stomachi, quam *rheumatismum* vocaverunt, sequitur *salivarum fluor*, & quibusdam jugis *sputus*, & *oris* humectatio nauseabilis,

19 cum *mordicatione* interiorum: quibusdam plurimus *vomitus* crassioris, vel tenacis, aut fellei, & [q] prasini humoris, vel alterius cujuslibet substantiæ, circa supradictos colores. Sin verò *occulta* fuerit solutio, quam *Græci* ἄδηλον appellant, aut [r] immensa signa videantur, quæ *Græci* λογοθεώρητα vocaverunt, sequitur *debilitas pulsus* ægrotantis, & veluti stomachi *pendentis* atque *trementis* sensus, marcor ac defectio animi, quam *Græci* λειποθυμίαν vocant, quæ *sumpto cibo* temporaliter depellitur, resumptione suffecta, non tamen perseverabili: nam rursum in eandem [s] relabent

20 defectionem, [t] in imagine ultimæ passionis. Quo fit, ut nisi quis celerius sumpserit cibum, summa defectione jactetur. Sic denique plurimi [v] *impausabiliter* tota die atque nocte cibum sumpsisse veteribus traduntur. Nanque *Asclepiades* memorat Praxagoræ *famulum* ternos bilibres panes per singulos dies accepisse: quibus comestis, non aliter passione afficeretur, quàm si nihil [x] acciperet. Sed ab ista passione *phagedæna* discernitur: siquidem in ipsa non [y] insumantur, vel digestioni tradantur accepta, sed gravatione sequente evomantur. Hæc sunt quæ de *stomachi rheumatismo* occurrunt.

21 Sed [z] circa *regulam methodicam* discernentes [a] *superpositionis* tempore, contrariarum adjutoria passionum *stricturæ* ac *solutionis*, quæ suis speciebus & signis

[p] inflata
[q] porracei
[r] immanifesta
[s] relabuntur
[t] ad modum ultimi paroxysmi
[v] ἀδιαλείπτως
[x] accepisset
[y] consumantur, dissolvantur
[z] secundum
Curatio varia.
[a] exacerbationis

gnis

gnis [b] approbantur, in *lenimento*, communi sæpissi-
me curatione utemur, quam *recorporativam* dicere
poterimus, à *Græcis* metasyncriticam appellatam.
Cum igitur primo *strictura* passio corpus invaserit,
atque nova *temporis causa* fuerit ægrotantis, sive in
superpositione constituta, turbando, aut dolore, aut
ventositate affecerit patientem, convenit eum jace-
re *loco* lucido, atque calido mediocriter, adhibito
straminum, atque operimentorum calidorum usu, &
si vires permiserint, adjuncta *abstinentia* usque ad 22
tertium diem, & accessionis tempore omnifariam
requie, tum articulorum blanda convenit *defricatio*,
cum quodam calidarum manuum amplexu, ut etiam
tenendo medeamur. Dehinc *vaporationes* inter sca-
pulas, sive palas adhibendæ: *pectori* quoque saccelli
calidi ex cantabro confecti, sive polline: [c] nam *Græ-
ci* [d] ὀμφακόμελι vocant, & harum similium materiarum.
Convenit etiam multiplicati *linteaminis* vaporatio,
sive pannorum, vel *plagellarum*, quæ *Græci* [e] πτύγματα
vocant, oleo tinctarum: *cucurbitæ* igni externo [3] va-
poratæ, atque leniter appositæ, jugi atque frequen-
ti mutatione: aliquando etiam [f] *testea* vascula, quæ 23
Græci amphoras vocant, sive *vitrea*: tum *fomenta-
tio* studiosa ac jugis, ex oleo calido atque dulci, vel
in quo malvæ agrestis radices decoctæ sunt: si *singul-
tus* fuerit, [g] sicyonio: si *inflatio* cum ruta vel ane-
tho. At si *vocis* fuerit *amputatio*, in [h] accessionis af-
fectu decumbentibus erunt spongiis aqua calida ex-
pressis *ora* vaporanda, & distinctio *dentium* facienda
digitis immissis, quibus lenius gingivas deprimamus:
tum *capitis* fomentatio, & *resumptionum* modera-
menta adhibenda, ut panis calidus, vel cucumis,

Iii 3 aut

[b] æstimantur

in paroxysmo, cum strictura.

[c] & quod Græci

[d] describitur à Paulo & Aëtio

[e] lintea complicata

[f] terrea, figulina

[g] *sub.* oleo

[h] accessione affectus

3 Sic cornua aqua fervente vaporata balneatores adhibent.

aut melo, vel *terræ gleba* aqua calida infusa, & oris collutio ex aqua calida, & accessione urgente parva
24 potatio: ac si in *vehementiam* passio venerit, adhibenda *phlebotomia*, qua perfecta, si tertia fuerit dies, quam Græci *diatriton* vocant, erit ægrotans *unctione* curandus, calido scilicet ac dulci oleo: tum *oris* adhibenda collutio: *cibus* offerendus parvus, levis, calidus, sumptione facilis, ut sorbile quidquam ex pane atque melle, & sale, & anetho confectum, sive pulticula mollis, velut ex pane, aut alica: & ova sorbilia: Tum *alternis* diebus, permittentibus viribus, æger nutriendus, donec passio declinet. *Potus* præterea dandus est plurimus, sed neque majoribus haustibus hauriendus, neque coadcervatim atque eodem tempore, quo potius [i] *ignotos* * impleri, quàm
25 relaxari faciamus. Iis autem *partibus*, quæ fuerint in *tensione* constitutæ, *cataplasmata* conveniunt laxativa, ut est præ cæteris ex lini & fœnigræci pollinibus, & semine malvæ, ex solo melle, & parvo oleo admixto confectum, quo plurimo tempore corpori possit sine ulla gravatione immorari: tum *cucurbita* adjuncta scarificatione, sive *hirudinum* appositio, quas vulgo sanguisugas appellant: deinde *cataplasma*, & *vaporatio* spongiarum expressarum liquoribus sæpe memoratis. *Declinante* passione, si ulla *durities* fuerit consecuta, erunt *cataplasmata* apponenda, ut nuper docuimus, admixta resina, sive in olei vicem
26 liquida pice: vel radice hibisci, & adipe porcino recenti primo, tum veterato, confecta, sive ex hordei pollinibus, aut lolii semine, & arido fico, & hibisco: Tum etiam ex oleo calido *embasis*, sive [k] ex varietate ejusdem per diversa virtutis, ut *fænigræci* decoctione, vel radicis *malvarum*, aut *lini* semine.

De-

[i] inassuetos
* ægrotos

[k] ob varietatem, per diversa ejusdem

Dehinc *cibus varius* dandus, sed qui nullam faciat
inflationem, neque digestione [l] tardius [m] approbe- *l tardior, an tardus?*
tur, sed omni facilitate conveniens, ut cerebrum *m comperiatur*
porcinum, pisces teneri, atque olera, quæ ventrem
mollire valeant: Tum *lavacra* convenit adhibere,
atque *vino* ægrotantem resumere leni. Utendum
etiam malagmate, quod *diachylon* appellamus, sive
mnaseum, vel *diamelilotum*. Et si *ventositate* fuerit 27
stomachus affectus, adhibendum[4] *diasamsucum*, sive
diaspermation: quorum compositiones de medicami-
nibus tractantes *Responsionum* tradidimus libris.

Cum solutione:

Si *rheumatismus* fuerit, quem nihil aliud quàm
solutionem accipimus, convenit ægrotantem jacere
loco mediocriter *frigido*, supino *schemate*, attritis
ac [n] teneribus stramentis utentem, adhibita *requie*, *n teneris*
& *abstinentia*, sicut superius diximus, permittenti-
bus viribus: tum tenacior *ligatio* articulorum, vel
si causa coegerit, constrictio facienda apposita *cu-
curbita* stomacho, plurima flamma subjecta: dehinc 28
solutione cogente, *spongia* frigida, atque *odoramenta*,
quæ percutere minus valeant caput, ut exhalatione
sui *frigus* ingerant ægrotanti, ut mala cydonia, pi-
ra, sorba, mala punica, murta, lentiscum, rosa,
vel [o] pulentum infusum, & his similia: *oris collutio* *o polenta*
ex aqua frigida, sive pusca. At si plurimus fuerit
salivarum fluor, expuere jubemus ægrotantem: si-
quidem retentus stomachum solvat: transvoratus au-
tem humectet atque obducat, & propterea geminet
solutionem. Sed hoc convenit facere urgenti tempo-
re, ne meditatio potius expuendi, atque exinde
pro-

4 utrumque hoc medicamentum à Paulo describitur. Omnia hæc malagmata describuntur etiam à Galeno lib. VII. medicamentor. *κατὰ γένη*, ut *διὰ χυλῶν*, *διὰ μελιλώτου*, *διὰ σαμψύχου*, & *διὰ σπερμάτων*: Mnasæum autem lib. I.

provocatio fluoris augeatur. Perſeverante paſſione *gargariſmata* ſunt adhibenda ex ſupradictis, vel ex
29 aliquo ſucco ad fluorem ſanguinis præſcripto, qui valeat frigore atque propria virtute mederi, vel ſi res coegerit, ex iiſdem *ſpongiæ* expreſſæ, ſicut in aliis docuimus, *gutturi* admovendæ, ſive *pectori*, & [p] *interſcapulo*. Lenius autem atque idem faciunt *ptygmata* ex ſupradictis expreſſa liquoribus. Conſtringunt enim ſalivarum fluorem, & nauſeam relevant, quod non minus etiam maſticata *conyza*, atque exputa, ſive *maſtiche* contrita, & *lactucæ* albæ ſemen facere valent. Poſſunt etiam [q] *poto* dari ea, quæ congrue medentur, ut duobus *aquæ frigidæ* cyathis ſeminis *lactucæ* albæ aſpergantur cochlearia duo, ſi-
30 ve *maſtiches* cochleare unum: ve plantaginis ſive mali punici dulcis, vel acidi ſuccus, cum particula *menthæ* parvisſima, vel *cucumeris* ſemine contrito. Dandum quoque medicamen confectum, quod [r] *Dioporon* appellamus, etiam [s] *Diamoron*, ſive [t] *diarhoos*, & his ſimilia: quorum compoſitionem Medicaminum docuimus libris. Cavendæ præterea horrentium materiarum *fabulæ*, quæ quadam commemoratione *vomitum* commovere videntur: utendum *cataplaſmatibus*, quæ nuper de fluore ſanguinis ſcribentes docuimus: & *diatriti* tempore adhibenda *perunctio* ex oleo Hiſpano, ſive lentiſcino, vel murtino, qua præcurato ægro, *ora* fovenda aqua frigida, vel
31 ſpongiis ex ea expresſis [v] detergi: tum *cibo* reficiendi ægri conſtrictivo, ſicut de fluore ſanguinis conſcripſimus, atque ita parva interpoſita dilatione *frigidæ* parum *aquæ* paulatim bibant. Quod ſi quiſquam non valuerit ſuſtinere, *calidam* dabimus ſic ut [x] nimio fervore conſtringat: imitatione enim velut *uſturæ* par-

[p] interſcapulis

[q] potui

[r] διὰ ὀπωρῶν

[s] διὰ μόρων

[t] διὰ ῥοὸς, an διὰ ῥοᾶς, ſeu ex malo punico;

[v] detergenda

[x] intenſo

partium perficit *densitatem*. At si cibum sibi in stomacho *natare* senserint ægrotantes, convenit articulorum impressam *ligationem* facere, & ut in aquam ferventem *manus* ægrotantium mittere, vel si majora cogunt, etiam constrictivam adhibere *cucurbitam*, & primo ori ventris, dehinc inter scapulas, sive palas, quod μετάφρενον *Græci* vocant, & aliquando tertiam inferius à prima convenit adhibere. Ac 32
si *cibus* fuerit *rejectus*, [y] secundo nutriendi sunt ægrotantes: & si [z] permiserit ut diatriti rigorem servemus, erit alternis [a] plurimus parvus cibus offerendus. quo quidem diurnis diebus, sed non simili modo ægri nutriri videntur. Sin vero stomacho collectus humoris fluor *mordicationem* fecerit, ilico excludendus, si plurimum superare fuerit visus: non quidem [b] *digitis* immissis, quo vomitum provocemus, ne magis influant acriora, & ex partibus sanis, vel quæ passione contaminatæ non fuerint, patientibus advenire liquida faciamus, quippe cum consuetudo sæpissime transeat in naturam. At si pluri- 33
mum *edax* fuerit humor, nec tamen ita superfluus, ut sua sponte per *vomitum* excludi videatur, ob [c] *facultatem* rejiciendi, quo minus eversio fiat stomachi, damus *potum*, & perseverante solutione, cataplasmatum, sive medicaminum virtutes augemus. Tum si ὄρεξις, sive *appetitio* cibi fuerit impedita, dabimus ea quæ naturam valeant excitare, ut *intybi* thirsum, vel *lactucæ*, & magis albæ, atque aceto tinctæ, tum albas *olivas*, & panem *pusca* infusum, cum parvo pulegio, & sale, & Hispano oleo: item *pultem* ex pane vel [5] tragoptissana, atque pusca, & oleo,

[y] denuo est dandus

[z] vires permiserint

[a] plurimum: sic *sup.* §. dixit paulo plurimum cibum dandum esse.

[b] sed naturæ spontaneo conatu

[c] facilitatem

5 Τράγος apud Dioscor. & Plin. est frumenti genus: Vox autem *Ptissana* sua significatione complectitur omnia semina vesca, cortice detracto ad hominum cibos præparata.

oleo, & sale parvo confectam, & anetho, vel porro capitato, vel [d] *tragoptisana*, quæ ex lenticula atque alica conficitur: sed erit assanda lenticula. Tunc im-
34 mittenda mala cydonia, vel orbiculata, sive [e] *scaudiana*, ut plerique vocant, vel mala, pira, aut sorba, aut pira duracina, quæ *crustumina* vocant, vel folia plantaginis mollia, aut intybi. Aspergenda etiam alicæ, sive oryzæ, grana mali punici, vel uvæ [f] *fabriles:* dehinc etiam vina quædam infundenda, ut *murtinum*, [g] malinum, vel ex malo punico confectum, aut *hydromel* inveteratum, vel quod [6] *melimelon* appellant, aut *hydromelon.* Danda etiam pruna damascena, & melum assum, vel elixum, vel
35 quidquam ex supradictis. Sic etiam *volantum* carnes, quæ nulla pinguedine accipientem gravent, ut *passerum* pectora, vel perdicum, aut attagenarum: tum etiam *quadrupedum* levia, deinde porcina crura, item *maritima*, quæ non sint contraria solutioni, ut squillæ, mulli, carabi, [h] bucini, [i] spondylia, conchylia. Ac si cibus in *acorem* transierit, in iisdem erit perseverandum, atque eodem potu, cui erunt aspergendæ *coriandri* seminis drachmæ duæ: Tunc etiam asperiori vino utendum, quod *Græci* [k] hypausteron vocant. Perseverante fluore, erit etiam *trochiscis* utendum, quos *hæmoptycis*, & *cœliacis* potandos
36 scripsimus. *Lavacrum* interea tardius ac serius ordinandum, & multo, atque longo tempore prohibendi ægrotantes *bibere* priusquam cibum sumpserint, nisi aliqua forte major necessitas intolerandæ sitis occurrerit. Erunt nanque dandi cogentibus rebus ex *vino* asperiore *aqua* commixti duo, vel tres cyathi.

Sed

[d] tragophacoptissana

[e] scandiana vel scantiana

[f] fumo siccatæ. c. 3. lib 4.

[g] melinum

[h] buccina, purpuræ species

[i] spondyli, s. carnes interiores ostreorum

[k] ὑπαυστηρὸν

Nota.

6 Melimelon fit ex succo cydoniorum & melle: hydromelum ex decocto cydoniorum & melle. Utrumque Hydromeli nomine Paulus describit. His compositionibus utcunque similis est Miva simplex officinarum.

In strictura solutioni implicita.

Sed si forte *complexionis* passionum aliqua fuerint
signa perspecta, erunt *urgentiora* conjicienda, qui-
bus ordo magis serviat curationum. Plurimi vero
medici *stomachicos* putant eos, qui *duritia* laborant,
& *singultu*, iisque dant *castoreum* ex aqua mulsa so-
lutum, quantitate pleni cochlearis, tribus cyathis
aquæ miscentes. Eos autem qui *fluore* stomachi, hoc 37
est rheumatismo laboraverint, *aqua* potant, miscen-
tes *aloës* cochlearis pleni quantitatem, vel infusione
adstringentium, vel decoctione, vel succo. Sed erit
præcavenda *medicaminum* dandorum *satietas*, ac ma-
gis [l] inlocandæ qualitatis, quam non solum ægre
perferant ægrotantes, verum etiam officio appeten-
di cibi deserantur, & propterea passionis augeatur
pernicies. Hæc etiam de illo potando medicamine,
sive antidoto, quod *hieran* appellant, dixerimus. Fa-
cienda etiam laboriosa, atque dolore gravissima
ignis [m] ustura.

Quomodo stomachici extra paroxysmum sint tractandi.

Sed in *lenimento* [n] oportebat ægrotantium *fortifi-* 38
care corpora, atque *resumere* varia gestatione, &
pro modo virium, sub divo *deambulationes* adhibe-
re, sive *lectionis* exercitium, si fuerit litteratus ægro-
tans, vel, ut communiter dixerim, *vocis*: tum *un-*
ctionem ac *defricationem*, & eos motus, qui magis
humeros valeant exercere, retento spiritu, & nunc
palæstra corpus agitare, tum *lavacro rarissimo* uti
in iis, qui fluore vexantur stomachi: *jugi* autem ac
frequenti in iis, qui strictura laborare videntur. *Vi-*
num vero, atque *varium* cibum *constrictivum* [o] prio-
ribus, *laxativum* [p] sequentibus ordinamus, ut pisces
teneros, echinos, ostrea, & olera mollia, acceden-
te regula *methodicæ* disciplinæ, minuendæ augendæ-
que quantitatis. Dehinc adhibenda *recorporatio*, 39

[l] injucundæ

[m] παρόπτησις, quasi adassatio.

[n] oportebit

[o] qui fluore laborant

[p] qui strictura afficiuntur

 quam

quam *Græci* [q] metasyncriticam vocant, ex acriori cibo, quem Græci *drimyphagian* appellant, ex [r] aqua *capparis* [s] confecto, & aceto, & sale, & *cepe:* sed ex [t] depositis, quæ temporis requie, nullo accepto marcore, instabilis virtutis careant qualitate. Dandæ etiam rapæ *sinapi* madidatæ, atque [v] *salsum* ex aceto, & oleo conditum: vel aceto, & mulso, & sinapi: aut mulso ex vino confecto: quæ quidem erunt varianda. Admiscendum etiam *piper* pro ratione virium, atque passionis magnitudine, ut nunc uno, nunc duobus, nunc tribus acribus pulmentis
40 utamur. Convenit etiam sicca *fricatio* cum [x] aspergine [y] corporea facta. Tunc *frigidi* consuetudo *lavacri*, quam ψυχρολουσίαν appellant, & cibi *sicciores*, magis in iis qui fluore, hoc est *rheumatismo* laborant: Tum *rubor cutis* faciendus inter scapulas, & in thorace usque ad ventrem, nunc ex *ferventis resinæ* linimento, nunc ex picis, nunc ex *dropacis*, primo communis ac *lenioris*, deinde compositi ac *vehementioris:* atque ita *nitri* fricamento utendum, & *sole* torrendum corpus, quod Græci ἡλίωσιν appellant: aut παρόπτησις adhibenda ex carbonibus, vel parietibus ignitis, & [z] *ceromate:* aliquando etiam ex *fico* calefacto, tum *defricatio* ex nitro, atque oleo,
41 & adarce. Adhibenda quoque *acopa* ex euphorbio, & diagridio, & pyretro, & pipere, & sinapi; vel succo *ferulaginis*, [a] quem *Græci* thapsian vocant: ungendaque iis *solis* corpora, vel admixta *cera* ea imponenda, donec sufficienter [b] inflari vi medicaminis partes videantur. Convenit etiam [7] *vomitus* arte affectatus, quo corpora [c] dissecentur: & primo ex

q metasyncrisin
r muria
s condito
t conditaneis salgamis
v salsamentum
x His verbis designat τρίμματα, & συμπάσματα.
y pulveris alicujus
z linteis cera oleoque inductis
a quam
b in tumorem rubicundum attolli
c morbosum à sano, veluti scalpello resecetur: eodem genere locutionis utitur li. 4. §. 3.

7 Hanc vomitus provocandi rationem vomitum jejunum autor vocat *sup. lib.* 2. §. 31.

ex aqua *mulsa*, vel ex aceto *scyllitico* melli admixto
singulari, vel adjuncto semine *erucæ*, aut *cardami*,
aut *urticæ*, aut *sinapi*, aut [d] *salsamenti* multi ex ace- [d] salsamento
to & melle: tum etiam ex *radicibus:* ultimo quo- multo
que *helleboro* lenticulæ admixto: vel orizæ, in iis
qui *rheumatismo* fuerint affecti: cum *sorbilibus* vero 42
succis in iis, qui *strictura*. Adhibenda etiam *ptarmi-
ca*, quibus stomachus commotione capitis contre-
miscat. Item sorbendus, aut infundendus *rhinenchy-
to* ferramento naribus succus cyclamini, aut erucæ,
aut anagallidis herbæ: *gargarizandum* sinapi ex ace-
to & melle, decoctio thymi, aut origani, vel pu-
legii, aut hyssopi, aut [e] squillæ succus cum aqua [e] scyllæ
mulsa, & cætera similia, ejus generis quæ fuerint,
& magis cum [f] initia atque summitas stomachi *cal-* [f] initium
losa, videbuntur vehementiore modo curationis in-
digentia. Tunc etiam adhibemus quædam acriora,
vel horum *exhalationem* ægrotantes haustu suo hor-
tamur adducto spiritu recipere, quo etiam *altiora*
agitatione medicaminis demutentur. Sumpto igitur 43
fictili vasculo immittimus *puscam:* tum admixto *ni-* *Modus va-*
tro, *origano*, [g] *cardamomo*, *mastiche* chia, carboni- *porandi.*
bus subjectis decoquimus. Sed erit primo os vasculi [g] an cardamo; seu nasturtio?
prægypsandum, immisso *calamo* utraque ex parte fo-
rato, cujus summitati *ovi* vacuati imponimus *testam*,
ex utroque suo vertice perforatam: cujus *altera* ca-
verna calamo inseratur, *altera* vaporem fumet ac-
ceptum: tum ægrotantem jubemus *ore aperto* supra-
dictam cavernam labiis amplecti, sive ovi, ut supra
diximus, verticem, atque ita ejus *exhalationem* ex-
cipere: cujus quidem fervor erit moderandus, ne 44
nimietate partes exurat. Atque ita, si plurima & per-
serverans *mordicatio* affecerit ægrotantem, erit miti-

ganda simplicibus *gargarismatibus*, ut aqua calida, & oleo, sive lacte, aut decoctione cantabri, aut

h mixarum

succo ptissanæ, vel [h] *noxarum* decoctione, aut *amyli* cum aqua. Oportet præterea etiam partibus in passione constitutis apponere medicamen, quod *Po-*

i διὰ δαφνίδων

lyarchion appellamus, vel [i] *Diadaphnion*, & horum similium, quorum compositionem *Medicaminum* tradidimus libris. Dandum quoque medicamen *theria-*

k διὰ ἐχιδνῶν, seu de viperis

cum bibendum, quod [k] *diechydnon* appellamus: cujus quoque compositionem *Responsionum* dedimus li-

45 bris. Tunc ægrotantes maritima *natatione* exercendi, atque *cataclysmo* curandi, hoc est aquarum illisione, suppositis partibus patientibus. *Animo* præterea securo atque facili esse convenit curandos, & *aquarum naturalium* usum adhibere, ut quæ sunt in

l Cutiliæ

m aptissimè

Italia [l] *Cotiliæ* appellatæ, & *Nepesinæ*, quarum lavacro atque potu [m] aptissimo utendum, adhibita *aëris* mutatione longa, terrena & maritima: *exercitationibus* variis palæstrarum, adhibito præceptore utendum, atque ita iisdem resumptionibus corpus con-

Perseverantiæ utilitas.

venit recurare. Sic enim *perseveratione* & ventositas excludetur stomachi, & aliæ quoque supra dictæ passiones depellentur.

CAPUT III.

46

De Phagedæna.

Signa & symptomata.

a φαγέδαινα ἀπὸ τῦ φαγεῖν ἄδην i. ἀκορέστως.

b coadcervatim

EST etiam [a] *phagedæna* ex stomachi passionibus, qua affectos sequitur cibi *vehemens appetentia*, quam *Græci* ὄρεξιν appellant, & [b] coadcervati accipiendi cupiditas, & *immasticata* transvoratio, tum *gravedo*, atque tensio, & propterea *vomitus*, quem sibi coacti atque oppressi provocant ægrotantes, cor-

poris

poris *macies*, *pallor*, aliquando etiam *vultus* infla-
tio, *oris* [c] pedor, quibusdam etiam *gingivarum* pu- [c] fœtor
tredo, cum scabro *dentium* detrimento [d] tritus, *vi-* [d] & attritu:
sus obtusio, [e] sed passioni genus philonii in *proble-* [e] hic multa desunt.
maticis daturos nos iterum pollicemur. Interposito *Curatio.*
enim tempore *digestionis*, rapiuntur accepta, atque
repletis viis, quos *Græci* πόρους appellant, obtundi-
tur appetitus. Erit præterea curandum, tempore 47
quo *cibamus*, ea ministrare quæ *parum* nutriant, sed
quanta vi queant, appetentiam obtundant, ut sunt
olera quæ non relaxent, ne vomitum moveant, sed
constringant potius. Sic enim sui quantitate *famem*
[f] sentiunt, atque virtute propria digestionem non [f] satiant
gravando perficiunt. *Bibere* autem prius quàm *soli-*
dus sumitur cibus, iis qui fame urgentur, utilissi-
mum judicamus. Siquidem potu impleti minus soli-
dos appetunt cibos: *phagedænicis* vero hoc conve-
nire negamus: *humectatus* etenim stomachus in *vo-*
mitum facile provocatur, & liquefactus, atque super-
natans cibus facilius *nauseam* provocat ægrotanti. Erit 48
igitur sensim *vomitus* differendus, atque ejus con-
suetudo mutanda, ut interpositis diebus [g] parum de- [g] parvum, paucum
mus aliquando cibum, & appositione *cucurbitarum*
ejus adjuvemus descensum, qui solitis suis locis in-
sertus teneatur. [h] Alia vero *vomitum* permittamus, [h] *sc.* die
ac deinde paucis interpositis diebus prohibeamus,
vel iterum adhibeamus, sed in [i] *adjutorii* vicem, [i] adjutorii modo, specie, ratione
hoc est ex *radicibus*, tum etiam ex *helleboro*: quo
regulæ curationis adjutoria localia concurrant *recor-*
porativa virtute medentia, & partes ad *fortitudinem*
naturalem ducant, quorum usum ex supradictis, at-
que in aliis passionibus ordinatis accipiendum duci-
mus.

C A-

CAPUT IV.

49 *De Jecorosis, quos Græci* [a] *Epaticos vocant, & lienosis, quos* [b] *splenicos dicunt.*

a ἡπατικούς
b σπληνικούς, καὶ σπληνητικούς.
c *sc.* inflammatorio
d abscessu, vomica
e σκίῤῥωσιν
f docebimus.
g quæ tumori succedunt

Symptomata jecorosis & lienosis communia.

UTraque passio à *locis* patientibus nomen accepit. Siquidem est in *jecore*, vel in *liene* constituta, [c] *tumore* scilicet effecta, sive [d] *collectione*, vel duritia, atque *saxitate*, quam [e] schirrosin vocant. Sed de tumoribus libris *febrium* docuimus. De collectionibus verò, sive *vomicis* specialiter [f] docemus. De duritia verò aut *saxitate*, [g] quæ cedente tumore efficiuntur, nunc prosequemur. Sequuntur enim quædam *communia* jecorosis atque lienosis, quædam
50 specialiter *propria:* sed communia, *gravedo*, *spirationis difficultas*, & magis in itinere & ambulationibus clivosis, tum *piger motus*, atque *anhelatio*, & *sitis*, & *oris siccitas*, *coloris* mutatio, *pedum* inflatio, aliquando etiam *febricula* latens, & *hydropismi* suffusio, cum continua cibi corruptione. *Propria* autem, vel specialia *jecorosos* hæc sequuntur, extans *durities*, sive scirrhosis in *dextra* parte præcordiorum, schemate rotundo, costis ex aliqua parte subjecta, & propterea veluti decisa: ex alia verò parte circumscripta, atque rotunditate terminata, *color* sæpissimè *æruginosus*, sive [h] arquati similis, quem Græci *icteron* appellant, *urina* turbata, velut [1] *san-*
51 *darachæ* colore: & accessionis tempore *dolor* tendens usque ad dexterum jugulum atque palam, & difficilis supra latus *sinistrum* jacendi copia. Siquidem ad-

Jecorosis propria.

h arquato

1 De sandaracha, colore flammeo factitio, *vid. Plin.* H. N. lib. XXXV. cap. 6. Erat Arsenici quædam species. sandaracha autem Arabum est gummi Juniperi; quod Græcos Arabesque legenti probe tenendum.

adducuntur dexteræ partes suo pondere pendentes, & propterea [2] *gravedine*, atque doloris punctione ægrotantes afficiunt, tum fellosa *stercorum* egestio. *Lienosis* verò extans *duritia*, atque saxea sub *sinistra* parte præcordiorum invenitur, schemate longo porrecta, & veluti pectus invadens, vel umbilici sæpissimè transgrediens finem, atque latitudine superans, nunc minimè, nunc vehementer, ut omnia [3] *conata* videantur, & inspicientes eo falluntur, ut *membranam* tumere, sive extare putent, quam *Græci* περιτόναιον 52
vocant, *color* plumbeus, atque *accessionis* tempore dolor tendens ad jugulum sinistrum & palam, & difficilis supra *dextrum* latus jacendi copia. [4] Memorant plerique etiam multitudine *pediculorum* ægrotantes affici, & graviore per somnum *sudore*, attestante *veretri* [i] in officio ventris erectione, & assiduo è *naribus* sanguinis fluore. Præterea oris fœtor ægrotantes afficit, cum *gingivarum* putrefactione, & [k] defluxione. Sectarum *principes* meminerunt tenuari etiam cutem ventris, & [l] *venas nigras* apparere atque crassiores, & in cruribus *ulcera* difficilè in cicatricem, vel indecenter venientia.

i dum alvus exoneratur.

k colliquatione

l varices

In his igitur communiter oportet *superpositionum* tempore, tanquam in tumore curando, *calidum* jacentibus providere *locum:* tum *fomentis* & *cataplasmatibus*, & *cibis laxativis* uti tempore, quo sæpissimè docuimus, sed tenuibus, ac sorbilibus. Tunc *cucurbitæ* atque scarificationes, & *sanguisugarum* convenit appositio, quas hirudines appellant, & 53

Curatio.

2 *gravedine*, ob pondus suspensi jecinoris: *punctione*, ob distractam & divulsam membranam, cui jecur adnexum est, & quæ cum Diaphragmate colligatur.

3 connata, συμπεφυκότα: i. cohærentia, ut nihil videatur sub costis inane jacere, quod tamen vacuum in sanis deprehenditur: quamobrem & κενεῶνα Græci vocaverunt.

4 Quæ hic enarrantur, sunt cachexiæ scorbuticæ symptomata.

vaporationes. Ac si vehemens passio fuerit, adhibenda *phlebotomia* iis omnibus antepofita; tum *clyster*, si venter officium non agnoverit: [m] sed ex decoctio *fici* [n] singularis [o] impressi patientibus locis: [p] flectetur enim & [q] *exercitio* quodam durities resolvetur.
54 Conveniunt etiam frequentes *cyclorum* mutationes: denique inter paucos dies adhibenda *drimyphagia*: tum radicum *vomitus* cum aceto squillitico, vel certè *helleboro* erunt [r] disjiciendi. Tum alia mutatione resumendi ægrotantes, adhibito usu *aquarum naturalium*, atque *natatione* maritima, & *vaporatione* [5] locorum natura spirantium, quo etiam sudores moveantur, non ob virium fatigationem, sed quo possit calida spiratione ac naturali [s] *corporatio* fieri patientium partium. Convenit præterea etiam in littore sicco ex harena sole ignita παρώπτησις: tum *malagmata*, quæ corpus valeant [t] *papulare*: & primò le-
55 viora, ut est [v] *polyarthion*, ex *caphiso fonte*, & [6] *salibus* confectum, quod διὰ ἀλῶν appellant: item ex tribus *resinis*, quod [x] diaretismum vocant: tum etiam, quod appellant [y] *diamyrepsicen balanum*: item [z] *Diaoriganum*, & [a] *Diacardamum*, vel [b] *Diathapsias*, & [7] *Diasbestum*: Quorum omnium compositiones Responsionum libris explicavimus. Sed iis quæ sunt vehementia, ut est Diathapsias, ita erit utendum, tanquam sinapismo uti solemus. Hæc est secundum nos

m sed & n solius o impressa, applicita p emollietur

q jugi & perseverante applicatione r commovendi *sc.* ægri

s recorporatio t in papulas seu pustulas elevare

v Polyarchion & Ctesiphontis, ut lib. 2. §. 34. x διὰ τριῶν ῥητινῶν y διὰ μυρεψικῆς βαλάνου z διὰ ὀριγάνου a διὰ καρδάμου, s. nasturtio b διὰ θαψίας, s. de succo ferulaginis

5 talis est specus prope Neapolim, quem incolæ vocant *la Grota di Tritoli.*

6 Paulus describit emplastrum ex sale. Galenus lib. VI. κατὰ γένη describit etiam malagma hoc διὰ ἀλῶν, ut & Ctesiphontis.

7 Διὰ ἀσβέστου. Ἄσβεστος species est Aluminis plumosi, ex quo lintea incombustibilia conficiuntur. An hic subintelligitur κονία? ita ut malagma sit ex calce viva. Apud *Aetium cap. de scirrho lienis* legitur Epithema aurei coloris Asclepiadæ, quod calcem vivam accipit. *Gal. cap. 7. lib. 14. Meth.* ad flatuosi tumoris curationem emplastrum parat ex calce viva, & strigmentis gymnasiorum,

nos *curatio* eorum qui duritiam, sive *scirrhosin* in *jecore*, vel in *liene* habuerint,

56 Apud *veteres* autem medicos plura, atque dissonans & turbulenta *curationis* ordinatio invenitur. Alii enim *phlebotomiam* recusarunt in lienicis, ut *Apollonius* Citiensis: alii probaverunt. Atque horum alii ex *dextro* brachio jecorosos, & ex *sinistro* lienosos phlebotomandos dicunt: alii ex *talo* ejus partis quæ patitur: alii ex medio digitorum, omnifariam variis [c] extimationibus tentati. Sumunt enim atque deposcunt ex iis partibus, quæ facilè dividi possint, phlebotomiam faciendam, hoc est brachiorum venis, nisi fortè ipsæ tumuerint, & ob hoc oporteat longè à patientibus partibus phlebotomiam adhibere, quo injuria lateat adjutorii. Item alii *de ustionibus* 57 adhibendis certaverunt: & quidem solis aiunt *lienosis* convenire: quidam autem *jecorosis*, medicaminibus [d] *scaroticis* adhibitis, sive cauteribus: & horum *alii* urenda, *alii* perurenda probaverunt, atque altius in *lienicis* cauteres infigendos: quorum quidam *simplices*, quidam *trisulcos*, quidam *serratos* approbant [e] frigidos. Tum ustionis *ulcera* humectantes, atque in ea fluorem humoris longo tempore provocantes, *scyrrhosin* defluxionibus auferendam crediderunt, ex quibus tumores, atque indignationes, & [8] *consensus* cum vehementibus febribus necessariò sequuntur. Siquidem [f] *peritoneos* membrana, quæ est natura nervosa, ignis ustione vexatur. Fit etiam secundò [g] *impossibile* plurimis atque vehe- 58

Veterum quorundam Medicorum sententia.

c opinionibus

d escharoticis

e figendos, alii rigidos.

f peritonæum

g obstat, prohibet

Lll 2 men-

8 Consensus Methodici vocabant tenuissimorum corpusculorum concursus, coitiones, & coacervationes, ex quibus fieri putabant phlegmonas, febres, & alios id genus morbos: quod indicat infra §. 64. Consensum tamen hic explicare licet, graves affectus per Sympathiam excitatos, læsa nervosa parte.

mentibus adjutoriis uti medicantem, ut *ſinapiſmo*, *cucurbitis* rapidis, forti raptura motis, *fricationibus*, *dropace*, & his ſimilibus, cum *cicatrices* [h] cæcitate viæ, & [i] hebetudine torpentes, tanquam mortuæ vim nullam medicaminum accipiant. Diviſerunt præterea plerique etiam *curationis* officium, & *alia* jecoroſis, *alia* lienoſis convenire probarunt. Hinc denique [k] quaſdam lienica vocaverunt. *Jecori* etenim cataplaſmata aiunt adhibenda ex *abrotano*, & *ſeſamo*: item bibenda medicamina, ut *theriacam*, quam [l] dioſcoridian vocaverunt, [m] *diapatorion*, vel *diapyrion*.
59 Item anodyna, quæ nos *indoloria* dicere poterimus, ut ea quæ ſcribunt [9] *diadion pipereon*, & [10] *lexypyreton*, & *chamæpityn*, vel viridis *pini* decoctionem ſingulatim, vel cum melle: item urinalia medicamina, quæ *duiretica* vocant, ut eſt mulſum cum *dauci* decoctione, vel *fœniculi* radice, aut *petroſelini*: aut *abſinthii*, aut mali *cydonii* cum *œnanthe*. Utuntur etiam oleribus, ut *lactuca* cocta, vel [n] incocta, *aſperago*, radicibus [11] *oluſatri*. Ventrem quoque [o] deducentes antidoto quod *hieran* vocaverunt. In *lienicis* verò epithema ajunt ſpecialiter convenire ex *cappare* & *myrobalano*, & aceto, ſale admixto, quod ὀξύαλμον
60 vocaverunt, & herba cui nomen *aſplenos*. Dant etiam [p] bibendam *aquam*. Dicunt ſpecialiter *lienem* deducere, vel defluxione purgare, ex quibus eſt ad [q] nutriendum noxiæ cuticulæ, & aquæ ex *lacu*, in quo ſæpiſſimè candens ferrum fabricatores tingunt, de qua jubent dari cyathos tres cum aceti cyatho uno. Item

[h] ob denſitatem
[i] inſenſibilitate
[k] quædam
[l] διὰ σκορόδων an διὰ σκορδίων
[m] Di Eupatorium, & zopyrion: zopyrium Aëtius deſcribit.
[n] cruda
[o] deducunt
[p] bibendas aquas medicatas, quas dicunt
[q] nutriendum corpus innoxia cuticula

9 Διὰ δυοῖν πιπέρεων deſcribitur ab Aëto pag. 726. ex Archigene. à Galeno κ. τοπ. pag. 683.

10 Apud Gal. κ. τοπ. pag. 685. lexipyreti duæ ſunt deſcriptiones.

11 Olus hoc atrum deſcribitur Plin. H. N. lib. XIX. cap. 8. mihi videtur eſſe myrrhis ſativa: quæ & chærefolium romanum dicitur. Audit & Hipposelinum.

Item *polion* herbam, aut *hormini* semen in cotylæ quantitatem, aut *capparis* radicem cum *squillæ* drachma dimidia, aut *chamædryos*, vel [r] *herpylli* acetabulum, ex [s] aceto mulso cyathis tribus, vel *hipposelini* [t] semen cotylas duas, cum vini cyathis tribus: aut *libanotida* herbam, quam nos rosmarinum vocamus, cum *fœniculi* semine in cotylæ quantitatem ex vino mixto: item *ammoniaci* guttæ drachmam unam, 61
cum [v] mulso ex aceto [x] confecto cyathis tribus, vel *tamarisci* ligno: item cibum vel potum sumere jubent ægrotantes in *vasculis* ex tamarisci ligno confectis. Quidam etiam *decidendum*, vel auferendum [12] *lienem* ordinare ausi sunt, quod quidem voce dictum, non officio completum accipimus. Sequentibus autem atque diversis sese implicantibus potionibus medicaminum variorum *stomachum* vexant, *vesicam* commovent, atque totum corpus communiter in *cachexiam* mittunt, nescii quòd quædam ob acrimoniam propriæ virtutis, laceratione quadam, *communi* potentia medeantur, & non per quasdam [y] *inerrabiles* proprietates: & quod neque alia *jecoris*, 62
alia [z] *venis* esse medicamina, rectè senserint. [13] *Omnia etenim omnium corporis partium sunt communia, quando simili fuerint affecta passione.* Regulantur enim sive diriguntur eorum virtutes, non natura patientis loci, sed *genere passionis* extentæ, atque indultæ pro modo morborum. Hoc ergo est peccantium judicium, sed eorum causa qui rerum [a] magis *historias* amant. Cætera quoque à quibusdam probata, brevi atque concinna oratione subjiciam. *Diocles*

r serpilli
s aceti mulsi
t seminis
v mulsi
x confecti
y inenarrabiles, specificas
z lienis
a vanas

12 Plin. cap. 37. lib. XI. liene per vulnus exempto, animalia vivere tradit, sed homini cum eo simul risum adimi.

13 Hinc apparet methodicos peculiares medicamentorum facultates, quæ certis corporis partibus tribuuntur, irrisisse, atque repudiasse.

cles igitur libro quo de passionibus atque causis, &
b ex — curationibus scripsit, phlebotomat *jecorosos* [b] & dex-
tero brachio, tum ventrem solvit *helleboro* nigro,
63 atque [c] *papaveris* succo. Dat etiam cum mulso *ros-*
c nimir. corniculati — *marinum*, quem *Græci* libanotida vocant, & *mur-*
ram, & *pini* folia. Adhibenda quoque putat *cata-*
plasmata ex [14] phœnicobalanis cum vino, atque lini
d & eo quod ὀμφακόμελι — semine, & sesamo, & pollinibus, [d] quos *omphaco-*
meli appellant. Dat præterea *aquam* bibendam; in
e furfures — qua sit [e] cantabrum prælotum, & [f] *ptisana* ex triti-
f ptissanam — co, quæ omnia sunt inflantia, atque stomachi vexa-
tiva, & digestione difficilia. *Lienosos* vero, quorum
gingivæ sudaverint sanguinem, phlebotomat, & si-
militer vexat medicaminibus *felliducis*, quæ χολαγωγὰ
vocant, atque *urinalibus*, quæ diuretica appellant.
64 *Praxagoras* primo libro Curationum jecorosis adhi-
bet *vomitum*, & *ventriflua* medicamina, & *sudorem*
moventia, & *urinalia*, & *phlebotomiam*, atque *fri-*
cationem. Utitur etiam *vino* non aquato, & *ustione*
cauterum, & his similibus. *Lienicos* vero phleboto-
mat, & cataplasmatibus curat, utens digestibilibus ci-
bis, & vino potat redolenti, & aceto, adhibita
fricatione, atque *unctione*, & *lavacro*. Dat præterea
bibendam mulsam aceto admixto cum *dauco*, aut
hyssopo, vel thymo, aut *capparis* radice vel foliis,
aut semine, aut ætheriæ herbæ semine, quam *eryn-*
gion appellant, aut [15] *chamæleæ*, vel chamæpitys,
aut absinthii, aut marrubii, adhibens etiam vomi-
65 tum. *Erasistratus* autem in *jecorosis* præcedens super-
Erasistrati audacia. — positas

14 Φοινικοβάλανοι sunt fructus maturi palmæ ægyptiæ, inebriandi vim habentes.

15 An chamæmeli? saltem nolim intelligi chamælæam recentiorum Botanicorum, quæ vehementer & maximis cum torminibus ἄνω & κάτω purgat. Quid autem Dioscor. & Plinii sit chamælæa non constat.

positas jecori *cutes* atque *membranam*, utitur medicaminibus, quæ ipsum *jecur* late amplectantur, tum ventrem deducit, audaciter partem patientem nudans. Aliqui *Asclepiadis* sectatores gestationes, & lavacra, & vaporationes cataplasmatum, atque malagmatum excluserunt in *jecorosis*, suspicantes tenuissimorum corpusculorum fore *consensum*, hoc est spiritus, quem λεπτομερίαν eorum Princeps appellavit, atque in [g] egestorum constrictione, falsitate causarum, adjutoria magna recusantes. *Themison* vero secundo libro Tardarum passionum plurima in his *methodico* rigore ordinavit, sed proterva atque caduca intentione, etiam ex *talo* ejusdem partis phlebo- 66
tomari jubet ægrotantes, atque alternis vel interpositis duobus diebus sanguinis [h] interea fieri detractionem. *Vulnerandam* quoque *jecoris* partem in superficie medicamine, vel cauteribus existimat: & concedit esse quædam *propria* lienis adjutoria, ob ejus [i] firmitatem, hoc est, quæ fuerint *vehementia*, ut cataplasmata, vel ustiones; [k] eo concedens, ut etiam ipsum quoque lienem igneo *cautere* transpungendum probet, tribus vel quatuor locis, non advertens, [l] quia pro magnitudine passionis, ac virium corporis, extenduntur atque indulgentur adjutoria, & non pro specie patientis partis. Siquidem quædam quæ natura difficilem [m] habuerint sensum, & propterea non facile tactum accipiunt, morbo tentata, sensibiliora cæteris fiant, ut est *plantæ cavum*, quod tumore, dolidum, atque omnino sensibile & attentum fiet: Atque rursum ea quæ natura facile 67
sentiunt, difficilioris sensus passionis efficiuntur causa. Quo fit ut sit juxta regulam *methodicam* explosum, ut qui intentione κοινοτήτων ducitur, [n] corporis fa-

[g] excernendorum retentione

[h] iteratam

[i] sensus difficultatem & hebetudinem. *Sic exponendum esse monstrant sequentia*

[k] eousque

[l] quod

[m] habent

[n] corpora

[o] an

facilè ne [o] aut difficile ſentiant curet, ſicut latius de κοινώτησι ſcribentes docebimus. *Theſſalus* vero ſecundo Regulari libro omni ex parte [p] immutatam, atque eandem *jecoroſis* & *lienoſis* formam tradidit curationis. Sed quia plurimæ atque variæ his viſceribus irruunt ſpeciales paſſiones, ut *arquatus*, ſive aurigo, quam *Græci* icteron vocant, & *cachexia*, vel *atrophia*, atque *hydrops*, de his nunc ordinare curabimus.

[p] non mutatam

CAPUT V.

68 *De Aurigine, ſive arquato morbo, quem vulgo morbum regium vocant, Græci* ικτερὸν *appellant.*

Icteri etymologia.

[a] *ſc.* galbulæ

Cauſæ.

[b] potui

Signa & ſymptomata.

PAſſio vocabulum ſumpſit ſecundum *Græcos* ab [a] animalis nomine, quod ſit coloris fellei. Fit autem ex antecedenti jugi *indigeſtione*, vel medicaminibus *ventrifluis* [b] potu datis, atque permanentibus, & minime excluſis. Sequitur in paſſione conſtitutos mutatio *coloris* in fellis qualitatem, quæ primo apparet, ac magis videtur in albidis partibus *oculorum*, atque *plantarum* talis, vel venis quæ ſub *lingua* ſunt: ventris quoque abſtinentia, vel *egeſtio albida*, atque
69 argiloſa: *urina* etiam *craſſior*, & *crocea*: oris *amaror*, & *ſitis*, cibi *faſtidium*, gravedo, & piger atque ſegnis *viſus*, [c] inſolitus *motus*, animi difficultas, *pruritus*, & ariditas corporis, & veluti exuſtione ſolis *aſpera* cutis ſuperficies: ſæpe etiam *jecoris* tumentis inflatio, ſive ſaxea *durities*, difficile autem ac rariſſime *ſplenis*, vel *ſtomachi* [d] conſenſus etiam. Ex his enim pleriſque viſum [e] & iſtam fieri paſſionem, quæ ſit quidem facile ſanabilis, cæterum neque

[c] inconſuetæ partium carnoſarum palpitationes.

[e] eſt

[d] ϲυμπάθεια

que ita felleum faciat corpus. Fit præterea nunc *cum* *Differentia.*
febribus, nunc *sine* febribus, & nunc *celeriter* cir-
cunscripta, nunc corporibus *intardans*, & propterea
chronia appellata. Convenit igitur [f] cum primum 70
corpus invaserit, sive tardaverit, & in [g] *superpositio-* *Curatio.*
nem veniens fuerit [h] apprehensa, eam adhibere cu-
rationem, quam de [i] *tumoribus* in corporibus con-
stitutis sæpe memoravimus. Denique si *vehemens*
fuerit, etiam *phlebotomiæ* usus non reprobatur. In
lenimento verò, corporis *exercitio*, atque *cibis* di-
gestibilibus resumendos ducimus ægrotantes. Tum
ad *recorporativam* venimus curationem, providentes
ut adjutoriis localibus, si qua *durities* in visceribus
fuerit, hoc est, in *jecore*, vel *stomacho*, aut *liene*,
sicut superius docuimus, destruatur. Sic enim cum
passionis [k] genus fuerit amputatum, etiam color na-
turalis corpori reddetur. Conjicienda sunt ejus præ- 71
terea *accidentia*, quæ *Græci* symptomata vocant,
cum generali congrua curatione, id est, ut *fel dif-*
fusum recorporatione adhibita detergentes, varie
deducamus: nunc *clysteribus* acerrimis, nunc *absyn-*
thio [l] poto dato, vel *intybi* agrestis [m] succo uno vel
duobus cyathis singularibus. Ac si *declinationis* tem-
pus permiserit, etiam cum *vino* aliquando ipsa quo-
que intyba comedenda probamus, cocta, vel inco-
cta, item *asparagum*, vel *daucum*, aut *fæniculum:*
& ob plurimam oculorum infectionem erit *sternuta-*
tio commovenda, medicaminibus scilicet, quæ Græ-
ci *ptarmica* vocaverunt. Item *naribus* infundendum 72
[1] priusquam in *lavacrum* veniant ægrotantes, ut qui-
dam probant, *struthium* cum lacte, & ad speciem

f hic sub. sive
g varios paroxysmos
h cognita
i corporibus in tumore
k i. cum id, ex quo icterus nascitur, fuerit ablatum
l potui
m succi

1 Aët. pag. 585. ait pharmaca omnia, quæ in potu accipiuntur, in balneo danda, cum ægri in solium descendere parant.

referendo, asinino vel humano, similiter etiam *ela-
terium* quod appellant, hoc est cucumeris agrestis
ⁿ Defertur succum: item *cyclamini*, cum eodem lacte. ⁿ Fertur
enim statim per *nares*, quæ vultum tenuerat *fellis*
infectio, & magis si æger ingrediens calidas cellas
in fervens descenderit solium, atque requiescens
diurno tempore aqua calida fuerit *vaporatus*, adhi-
bitis aliquando etiam *apophlegmatismis*, quorum ma-
73 teriam sæpe memoravimus, item iis quæ *superficiem*
ᵒ osculare corporis lacessendo ᵒ jaculare * videntur, quæ appel-
* papulare lata sunt ἀναστομωτικὰ, & propterea recorporativa, in
sudorem provocant fellis infectionem, hoc est, *dro-
pax* jugiter adhibitus, vel *solis* fervor torridus, quem
Græci ἡλίωσιν appellant, item naturalium *aquarum*
exhalatio, vel medicaminum *sudorem* moventium
usus. Aspergendum denique corpus *struthio*, *nitro*,
sulphure, & iis aspersionibus, quæ ob *pruritum* cor-
poris adinventæ sunt, à *Græcis* συμπάσματα appellata:
ferventiore *aqua* fovendi ægrotantes. Sic enim ser-
vata [2] *regula generali* etiam accidentia passionis cura-
buntur. Non enim hæc solis in *acutis* erunt passio-
nibus observanda, verum etiam in *tardis*, quas
74 *Græci* chronias vocant. Utendum etiam *aëris* muta-
tione, & *gestatione* varia, & littoraria moratione,
animi quoque laxamento ac jucunditate, & *aquarum*
naturalium voluptate, *natatione* varia, & assiduo
vomitu, simplici, atque radicibus commoto, item
drimyphagia, in qua præ cæteris *capparis* magis usus
ᵖ scyllliticum approbatur, & acetum ᵖ *squilliticum*, in quo sit in-
fusa [3] *anchusa* herba, & *bulbi*, & *squilla* igne torri-
da,

2 Regulam hanc generalem Methodicus noster hic & ubique præfert specificis, utpote quæ ejus secta non agnoscebat.

3 Radicis Anchusæ decoctum *Dioscoridi* nephriticis, ictericis, & lienosis datur.

da, id eſt ſubaſſata, cum melle in electario data. *Vinum* præterea tenue probamus: q & perſeverante q Sed
paſſione *hellebori* decocto corpus agitandum, vel ſi oportuerit, bibendum damus medicamen ex r *herbo* r ervo
& *cervino cornu*, in cotilæ quantitatem cum tribus 75
cyathis mulſæ, in iis qui adjuncta febre vexantur, vel 4 *conditi*, in iis qui ſine febre afficiuntur. Sed *vitandam* probamus frequentem, & variam medicaminum potationem, quæ *fella* deducere promittuntur, ſive *ventriflua*, ſive *urinalia*. Etenim *ſitis* s ex- s augetur
tenditur, & ſolidioris cibi *faſtidium* duplicatur, & corporis *fortitudo* minuitur, atque cibi accepti corrumpuntur, & omnis corporis t *materia* adulterio t tam partes ſolidæ, quam humores
medicaminum deterior fit, cum habitudo, ut ſupra diximus, omnis fuerit immutata. Quod facere videmus eos, qui ſæpiſſime ac jugiter v *herpyllum* dari v ſerpillum
probaverunt, & *abſinthium*, & *aloen*, *diagridium*, & x *coloquintida*, vel ex aloë & colocynthide *Hieram* x colocynthida
confectam: item ex amygdalis, & abſinthio, 76
& aniſa *trochiſcos* confectos, & decoctiones recentis mulſi ex vino confecti, cum hyperico, vel ariſtolochia longa, vel herba adianto, quam *Latini* capillum Veneris vocant, vel cicere albo. Aliquando etiam hæc mandenda probaverunt, item y *rubea*, y rubiam
quam *Græci* erythrodanon vocant, vel *ſtruthium* tritum cum fico arido, vel palmulis: aut *ſulphure*, in ovis ſorbilibus in parvi cochlearis quantitate: aut certe *cervini cornu* elimatum pulverem ad drachmam unam, cum vini cyatho uno, & aquæ cyathis duobus, vel z *nepete*, quam *Græci* calaminthen vocant, z nepetham

4 Conditum; Laſcari, vinum è dolio quod in ampliori & aqua pleno conditum eſt. Condita multa factitia & medicata deſcribit *Aëtius pag.* 927. *Aëtius pag.* 584. hoc medicamentum cum vino ſimpliciter dandum ait iis, qui febre carent; conditum lib. V. c. 1. mulſum.

a silvestris; tenuifoliæ
b staphylinum
c meon
d libanotidis

aut radices [a] *pastinacæ*, quam [b] staphylen appellant;
decoctas in vini hemina, & dimidia, donec ad ter-
77 tiæ partis liquor veniat quantitatem, ex quo dan-
dum probant cyathum unum cum aquæ cyathis tri-
bus, aut quinque cum *dauci* semine: aut *apium*, aut
zingiber, [c] *meu*, vel *asarum*, aut radicem herbæ
bryoniæ, item *seseli*, & [d] *libani* herbæ infusionem,
vel decoctionem, & *trochiscos* ex herpyllo vel fœ-
niculo confectos, vel ex aristolochia, quos *Diher-
pyllum*, vel *Diamarathrum*, & *Diaristolochian* ap-
Nota. pellant. Horum enim varia multitudo, vel *usus fre-
quens*, causa sæpe ipsius fuit faciendæ passionis. Non
enim *fellis* detractio facta, illico curationis est cau-
sa, nisi totius quoque *passionis* fuerit destructio con-
78 secuta. Sic igitur his utendum erit, ut supra demon-
stravimus. Item quidam *Veneris* probaverunt adhi-
bendum usum, *laxationem* carnis faciendam æstiman-
tes, ex quibus est *Titus* Asclepiadis sectator, &
Veneris noxa. *Themison*. Sed est hoc nervositatis vexabile, quippe
cum fortitudinem corporis tollat, quæ magis est æ-
grotantibus adquirenda. Alii *aurum* jugiter aspicere
vel intueri ægrotos præceperunt, sive aureos colo-
res, his denique etiam [e] *operimentis* utendum lau-
daverunt: siquidem similia [f] rapiantur, & propterea
morbi, sive colorum, aut fellis migrantia in alias
possit transire materias earum concordantes colori:
non [g] conjicientes quod sit magis credibile externa
79 in ægrotum facilius transire. Quippe cum *viarum
densitate* in superficie corporis clausa interiora te-
neantur: vel certe [h] *similitudo* passionis magis possit
provocare [i] virtutem, occultæ suasionis admonitio-
ne superata. Semper enim *memoratione* passionum
tristes ac mœsti necessariò fiunt ægrotantes: quæ
maxi-

e stragulis aurei coloris
f *sub.* ad se invicem
g animadvertentes
h colorum *sc.*
i vim

maxima causa est augendæ passionis. Est autem maximum *adjutorium*, & magis utilis ægrotantibus *animi* purissima *laxatio*, sive serenitas. Erit præterea perseverante passione etiam longa *navigatio* curanda, & *unctio*, adhibito præceptore, quo assidua defricatione plenissima fieri *resumptio* possit.

CAPUT VI.

De Cachexia. 80

CAchexia nomen sumpsit à corporis habitu malo: *κακίαν* enim vitium vel vexationem *Græci* vocaverunt, *ἕξιν* habitudinem. Sed principaliter ejus *curationem* ante *Themisonem* nullus ordinavit. Ipsam nanque secundo libro *Tardarum* passionum, itemque primo atque quarto *Epistolarum* memoravit, item *Thessalus* secundo libro regulari. Fit autem, sive nascitur hæc passio *intemperantia* ægrotantis, vel *curatione mala* medicantis, aut post ægritudinem *tardæ resumptionis* causa, item ex [a] *medicaminibus* sæpissime potatis, vel ex saxea *duritie* jecoris, aut lienis, vel ex fluxu *hæmorrhoidis* longissimi temporis, aut *vomitu*, item ex *febribus* longo tempore corpore affecto, aut [b] *collectionibus*, aut [1] *vomitu* post vespertinos cibos, & his similibus. Est autem ipsa quoque passio sæpissime *hydropismi* antecedens causa, aut [c] *macularum* simili in superficie corporis accidentium. Sequitur cachecticos *pallor* subalbidus, aliquando etiam *plumbeus* color, debilitate tardus ac *piger* corporis *motus*, cum inflatione inani, aliquibus etiam ven-

Cachexiæ causæ.

[a] imprimis purgantibus

81

[b] *nimir.* materiæ purulentæ

[c] macularum & pilorum in

Signa & symptomata

 tris

1 Vomitus hic post vespertinos cibos ab proxime præcedente plurimum differt: ille enim arte provocatur sanitatis ergo. hic autem est morbi symptoma.

tris *fluor* cum *febricula* in plurimis latente, quæ circa *vesperam* magis augetur, *pulsus* creber ac densus, cibi *fastidium*, & vini magis adpetentia, *urina*
82 fellea, & extensio *venarum*, Est autem passio sæpius *stricturæ*, sicut ex supradictis conjicimus, aliquando etiam *complexa* solutione ob plurimum ventris fluorem, vel [d] simili quolibet fluxu. Quapropter convenit *complexa* passione, [e] laborantis, primo, [f] abstinere *fluentia*, & *intemperantiam* ægrotantis corrigere, vel curationes malas, aut medicaminum potationes prohibere. In *jecore* verò aut *liene* si qua fuerit durities, sive saxositas, destruere, ut nuper demonstravimus: aut si fluor *sanguinis* fuerit plurimus, abstinere: *hæmorrhoidas* vero auferre: *febres* quoque solvere, ut de febribus scribentes docuimus, *collectiones* congrua curatione, sicut de ipsis scribentes monuimus, sanare: & consuetos eis post vespertinum cibum *vomitus* paulatim detrahere. Ac si [g] horum nihil fuerit accidens, & sola in *corpore* visa fuerit *cachexia*, erunt ejus superpositiones ac lenimenta providenda, & *vigilante* sine ulla ratione ægroto, aut [h] *cibo* corrumpente, animi attestante difficultate, cum pigro ac segni corporis motu [i] *superpositionem* cognoscere: & propterea in *requie* retinere ægrotum, cum *abstinentia* cibi, quo turbatio

84 corporis resolvatur. Item ea quæ fuerint [k] *extenta* lanis contegenda, atque *oleo* calido fovenda, ac si *venter* fuerit fluens, abstinendus. Item si plurima fuerit corporis *tensio* cum gravedine, erit adhibenba *phlebotomia* ex brachio mediocriter, sed non necessariò in iis, qui *hæmorrhoidarum* causa inanes [l] videntur. Ac deinde *retentione* facta constricti, sed non in omnibus, qui communitur tanta, ac tali fuerint

Cujus generis sit morbus.
Curatio.
d similem quemlibet fluxum
e laborantibus
f reprimere

83
g fluoris sanguinis: febris: hæmorrhoidum.
h cibos
i paroxysmum
k inflata, tensa
l videntur; sed ubi retentione illarum facta constricti sunt ægri: nec eadem quantitate in omnibus communiter, verum prout tanta, ac tali fuerint

rint ſtrictura poſſeſſi: tum *perunctos* convenit refici cibo digeſtibili, ac levi, uſque ad declinationis tempus, & ſervato genere accidentium, alia [2] *cataplaſmatibus*, alia *cucurbitis* recurare. Cum vero *declinatio* apparuerit, plurimus ac varius cibus erit adhibendus. Similibus etiam ſuperpoſitionem urgentem 85
adjuvare oportet: at *lenimento* veniente, quod facile approbamus [m] exercentibus aſperitatibus paſſionis ſupradictis, hoc eſt, iis quæ ſuperpoſitionem deſignant, erunt corpora reſumenda, atque fortificanda. Tum *recorporativis* utendum curationibus, quo reformata corpora, vel ut ita dixerim, *reſectis vitioſis carnibus, ac renaſcentibus novis reparata, ad memoriam redeant ſanitatis.* Quapropter æger, *ſomno* diſcuſſo, ſemet in *lecto* continere jubendus: etiam jacere pauliſper: tum etiam neque repente conſurgere, ſed *prætentato* motu, diſcere, utrum ſe levem ac digeſtum ſentiat. Etenim ſi fuerit occurrens 86
indigeſtio, erit *requies* adhibenda plurimo temporis ſpatio, donec gravedo digeratur: dehinc mediocri *geſtatione*, atque *parvo cibo* utendum, ſi non ex [3] acceſſione, ſed ex aliqua cauſa *manifeſta*, temporalis acciderit corporis diſplicentia, quam *Græci* δυσαρέστησιν vocant. At ſi nulla fuerit ægrotantis querela, erit à lecto levandus, & ob expugnandam *frigoris* injuriam *oleo* leviter perungendus: Tum *geſtatio* adhibenda, &, ſi vires permiſerint, vel aëris temperies, ſub *divo*, & magis intra muros, motu vehiculi. Si vero aliqua fuerit obſtans cauſa, erunt hæc ſub *tecto* adhibenda, & pro virium modo aut vehi-

[m] ex ceſſantibus

2 *cataplaſmatibus*, ut collectiones duritiémque jecoris, aut lienis: *cucurbitulis* vero, præſertim revellentibus, aut derivantibus, vomitum, fluorem ſanguinis, hæmorrhoidas.

3 nam ſi ex acceſſione id contingat, à cibo prorſus eſt abſtinendum.

vehiculo manuali, aut selle, aut cathedra exercendus
87 ægrotus. Tum gestatione perfecta, parva *deambulatio* adhibenda, vel *vocis* exercitium, atque ad *unctionem* veniendum, sed præcalefacto intra vestes ægro. Quoties calidum habuerit corpus, tum deposita veste erit linteolis levi *defricatione* tergendus, atque statim oleo parvo ungendus, & summo tactu fricandus: primo ab *alio*, postea à *semetipso*, retento spiritu: ut etiam [n] alia teneantur. Dehinc rursum ab aliis defricandus, *tenacius* quidem, sed non impressius, quo possit *carnis inflatio* coagulari. Sed hæc erunt adhibito unctionis *præceptore* facienda, quo secundum proprias mutationes omnium partium motus *æqualiter*, ac totius corporis integret exer-
88 citium. Tum permittentibus viribus etiam *raptorio* machinamento gestetur, ac deinde [o] *recussabili fera*, quam Italicam vocant. Aliquando etiam *harena* asperso corpore, quam ἄμμον appellant, defricetur, per intervalla dierum adhibito *lavacro*. Convenit etiam *psychrolusia* nullis obstantibus causis, quæ eam [p] prohiberi permittant. Tum *vinum* dandum austerum album, leve. Dehinc jubendus [q] superbibere, atque *siccum* sumere cibum, vel certe quartam partem panis siccam manducare, adhibito usu *assorum* pulmentorum, & neque curiose conditorum, [r] ut *pisces*,
89 *clunes*, vel agrestium leviora, & iis omnibus juxta regulam methodicam auctis aut minutis, interjecta *vini* abstinentia, & *cibi* parva sumptione, Utendum etiam locorum, atque aeris *mutatione*. Tum ἡλίωσιν, quam nos corporis [s] torporem dicimus, item *dropacis* adhibendus usus, & pulveris *nitri* fricatio, & *sinapismus* specialiter, & usus *aquarum* naturalium, vel *natatio* maritima: item *harena* littoraria [t] ignita cir-

n spiritualia tendantur.

o repercussibili sphæra utatur.

p adhiberi prohibeant.

q parum bibere

r quales sunt

s torrorem, ut cap. 4. lib. 5.

t quæ a sole incaluit

circunteᴄto corpore torrendi ſunt ægrotantes: nunc inter paucos, nunc inter plurimos dies, ut vires permiſerint: tum *naviculæ* exercitium atque *peregrinatio*, quemadmodum in præcedentibus ordinavimus.

CAPUT VII.

De nutrimenti ceſſatione, quam ἀτροφίαν *Græci vocant.* 90

NUtrimenti ceſſatio, quam *Græci* ἀτροφίαν vocant, ab *accidenti* nomen ſumpſit. Contingit *Atrophiæ ſymptomata.*
in paſſione conſtitutis plurimus *cibi appetitus*, tum
corruptio, quibuſdam *faſtidium*: item tenues atque
latentes [a] *tepore* ſunt, [b] neque *febricula* [c] jugiter, & [a] tepores [b] atque
quibuſdam inter plurimos dies ſoluta. Ducitur præ- [c] jugis
terea quædam etiam per *urinam* corporis defluxio, [d] σύντηξιν, quæ &
quam [d] *ſyntexin veſicæ* vocaverunt, cùm plurima διαβήτης dicitur
fuerit poti liquoris egeſtio, atque corporis ſubinde [e] Hic
per dies ſingulos extenuatio etiam. [e] Nunc igitur 91
convenit, ſicut in *Cacheᴄticis* diximus, providere, *Curatio.*
ne qua pars corporis principaliter patiatur: oportet etiam congrua eidem morbo *localia* adhibere adjutoria, ut *jecoris*, vel *lienis* duritiei, vel *fluori* ventris, aut inteſtinorum, vel veſicæ, vel *ulceri* in interioribus conſtituto, aut *colleᴄtioni*, quam ſpecialiter vomicam diximus. Ac ſi etiam *febres* fuerint conſecutæ, iiſdem quoque adhibenda medela. Si horum nihil in corpore viderimus, ſed ſola fuerit *atrophia* conſecuta, convenit ægrotum fortificari rationabiliter, atque reſumi *geſtatione*, pro virium quantitate, ſcilicet quibus ſæpe memoravimus generibus, & *unᴄtionibus* ordinatis, plurimo oleo ſu- 92
perfuſo, adhibita *fricatione*, & miniſtris corpulentis

& mollibus, quales eſſe *fricatores* Salutaribus præceptis docuimus, quo contactu corporum laxiore ægrotantis exercitata membra ſolvantur. Tum temperato utendum *lavacro*, atque *vino* tenui, & *pane* limpido fermentato, & *pulmentis* ex media materia, atque juxta *cycli* regulam eorum augmenta ac detractiones *f* variare non repetitis, nec perfectis ilico cyclis, ſed unius tantummodo qualitatis, ut de *cataleptico* ſcribentes docuimus. Denique cùm ex *volantibus* ſolis pulmentum adhibemus, initium ex parvulis ordinamus. Tum autem ex *agreſtibus* teneriori-

f variandæ

93 bus, tum *porcina* & membrorum *ſummitatibus*. Convenit præterea *locorum* atque *aërum* commutatio, & aliquando *drimyphagia*: vel ſimplex *vomitus*, tum etiam ex *radicibus* confectus, & *localia* aliis atque aliis locis adhibenda, & magis medianis partibus. Non enim ſine plurima vexatione partium, quibus digeſtio celebratur, ineſſe corporibus *atrophia* poteſt. Ipſis igitur frequentius adhibendus eſt *dropax*, & *cucurbitæ*, vel παρόπτησις, aut *ſinapiſmus*, & συμπάσματα acriora, quæ à nobis *aſpergines* nuncupantur:

94 item *malagmata* ejuſdem qualitatis. Utilis præterea littoraria *navigatio*, atque *natatio* maritima, vel naturalium aquarum: tum poſt cibum *animi laxatio* quam διάχυσιν vocant, & *articulorum* complexio adhibitis miniſtris, qui mollibus hoc manibus efficiant. *Themiſon* ſecundo libro Tardarum paſſionum plurima recte ordinaſſe probatur: aliqua verò caduca intentione dixiſſe intelligitur. Jubet enim ægros non æqualiter ægrotantes *duodecim ſtadiorum* ſpatium greſſu conficere: æqualem modum cunctis definiens. Item *igneo in loco*, vel ferventi fricari jubet præfatigatos ſudoribus ægrotantes: item *ſole* *g* torrenti, at-

g torreri

atque ita per intervalla [h] leviter defricari, & in ca- [h] leniter
lida, atque oleo calido eorum *manus* infundi, ex 95
quibus periculum [i] *perfricationis* necessariò sequetur. [i] perfrictionis
Item post [k] *interdianum* cibum deambulationem pro- [k] meridianum
bat adhibendam, atque fricationem & lavacrum,
tum post *vespertinum* cibum [l] jungenda crura, atque [l] inungenda
brachia, quod est dormituris anxiosum. Præterea
post cœnam imperat *vomitum* prædato passo, aut
vino dulci, vel succo ptissanæ. Tum [m] frequentato [m] peracto
vomitu *ova* duo danda sorbilia, cum *panis* unciis
duabus: ex quo [n] incensa altiora, atque exercitatis [n] incensis altioribus
vomitu visceribus facilè corrumpuntur accepta. Hæc
igitur recusantes, alia quæ rectè ordinasse perspicitur, amplectenda judicamus.

CAPUT VIII.

De Hydrope. 96

HYdrops ab accidenti nomen sumpsit. Siquidem aquosus humor hanc passionem necessariò comitatur. Nam *Græci* ὕδωρ aquam vocaverunt. Genera- *Hydropis causæ.*
tur autem ex accidentibus plurimis, atque diversis
causis, ut *cachexia*, *febribus* [a] corpora tardantibus: [a] in corpore
item *duritia*, vel saxea densitate jecoris, vel lienis,
aut stomachi, vel peritonæi membranæ, aut matricis: item *spirationis* difficultate, quam *Græci* δύσπνοιαν vocant, vel *ventositate* stomachi, aut coli, aut *ventris* passione, quam *Græci* κοιλιακὴν διάθεσιν vocant: item longi temporis *dysenteria*, vel in fœ-
minis *menstrualis* fluoris retentione: item *hæmorrhoi-* 97
darum veterum repentina atque [b] incondita cura- [b] intempestiva
tione, facta abstinentia, vel coadcervata *bibentium*

transſvoratione, & magis ſi *ſalſa* fuerit aqua: item *medicaminum* frequentata potione, & horum ſimilibus. *Græci* igitur, vel aliarum ſectarum principes ejus poteſtatem, vel *differentiam* nominibus variandam crediderunt. Vocant enim hanc paſſionem etiam ὕδερον vel παρέκχυσιν, origini locorum ſpecialia nomina tribuentes. Nam *parecchyſin* appellant ſenſibilem, & manifeſtam liquoris [c] ſuperfuſionem, quæ fit inter *peritonæi* membranam, & inteſtina: *hyderon* autem, diſperſum ſive infuſum per viarum raritatem, atque

Hydropis ſpecies, ex mente variorum.

c ſuffuſionem, vel ſupereffuſionem

98 *carnis* ſpiramenta liquorem. Item dicunt *hyderon* ex renibus generari, *Hydropem* vero ex duritate jecoris. Quod quidem nos juxta ſectæ regulam reprobamus. Etenim *infuſio*, ſive *ſuperfuſio* liquoris, eſt paſſioni communis: & neque antecedentes cauſæ paſſionis facere diſcretionem rectè creduntur. Siquidem etiam ex plurimis aliis partibus patientibus *hydropes* generantur. Ejus igitur differentiam *Hippocrates*, & *Diocles* duplicem dixerunt: aliam enim [d] ὑπὸ σάρκα, vocaverunt, aliam *aſciten.* Heraclides *Tarentinus* ſecundo libro Internarum paſſionum *totius corporis* inflationem, ſive humoris infu-

d vel ἀνὰ σάρκα

99 ſi [e] perforationem κατὰ σάρκα vocavit: inter peritonæum verò, & inteſtina ἀσκίτην, vel τυμπανίτην appellavit. *Demetrius* Herophili ſectator undecimo libro de Paſſionibus ſcribens, alium dixit *hydropem* conſtitui ſine ulla humoris infuſione, ſed ſola *inflatione* turgente: alium ex *humore* diffuſo, & eum nunc per *totum* corpus, nunc inter *peritonæum* & *inteſtina*, cujus differentiam nunc plurimo [f] vento tradidit. [g] Et eſt vanum atque intellectu carens, ſine ullo humore ſuperfluo laborantem hydropem vocare. Item plurimi *tres* differentias tradiderunt: aliam enim

e penetrationem

f inani vanaque opinione

g Eſt enim

enim *catasarcan*, aliam *asciten*, aliam *tympaniten* vocaverunt. *Asclepiades* autem alium *celerem* dixit, 100
ut eum qui repentè constituitur: alium *tardum*, ut eum qui tarda passione vexat: & alium *cum* febribus, alium *sine* febribus. Hoc siquidem communiter etiam aliis specialibus passionibus adscribens, non advertit quoniam proprio nomine celer dicitur passio, non sola quæ repentè conficitur, verumetiam ea quæ celeriter solvi posse monstratur. *Hydrops* autem fit [g] quisquam repentè ex coadcervata *bibendi* transvoratione, vel *salsi* liquoris potu. *Celerem* autem passionis solutionem nullus ægrotantium [h] meruit. *Proculus* Themisonis sectator secundum plurimos inquit hydropis differentias *temporibus* passionis adscribendas. *Initium* enim atque augmentum esse 101
λευκοφλεγματίαν, cùm adhuc secundum *carnem* fieri mutationem viderimus: *statum* verò *tympaniten*, cum summa tensio secundum *ventrem* fuerit facta: *declinationem* autem *asciten*, cum quadam indulgentia fuerit inflatio relaxata, non secutus veri regulam, neque advertens [i] quia omnis species passionis sua quæque tempora percurrit. Denique etiam *catasarca* usque ad statum, vel declinationem perseverat, & *tympanites*, & *ascites* ex initio facti in augmentum veniunt, & statu sumpto declinant. [1] *Apollonius* Memphites alium dixit fieri hydropem cum [k] *retentione*, ut si quid biberit, sine [2] dilatione tanquam per fistulam transiens egeratur. Ejus autem quem cum 102
retentione fieri dixi, secundum plurimos *tres* esse differentias affirmat. Sed melius *Demetrius* Apameus ab *hydrope* discrevit, eum qui sine dilatione potum li-

Quid sit celer passio.

g aliquis, vel aliquando

h obtinuit

i quod

k retentione urinæ, alium cum fluore, ut si quid ægrotus

1 Apollonius hic Memphites fuit Erasistrati sectator.

2 Is affectus Diabetes est, sive hydrops ad matulam.

liquorem per urinam egerit, *diabeten* appellans, sicut specialiter de ipso scribentes [k] docuimus. Melius igitur, quantum ad *species hydropis*, quanquam non generaliter, mutemus [l] curationem, *alium* dicere in toto corpore constitutum, tanquam in papyro vel spongia inter viarum raritatem insertum, à liquore vocari *leucophlegmatiam*, quam Latino nomine etiam *intercutem* rectè dicemus: *alium* in parte corporis, inter peritonæum & intestina, subjecto *liquore* solo, vel admixto *vento* plurimo, vocarique alterum *ascitem*, alterum *tympaniten*.

[k] docebimus. *Ex mente Cœlii.*
[l] orationem

103 Sequuntur quædam [m] cunctos præterea *communia*, quædam singulis *propria*. Communia autem, ut *inflatio*, vel extantia tumoris, & *piger* aut difficilis corporis *motus*, spirationis difficultas, quam Græci *dyspnœan* vocant, *somnus* difficilis vel anxiosus; & magis post cibum, *sitis*, & *urina* comparatione sumpti potus parvior, *fastidium*, & aliquando *febricula* latens in plurimis: item quibusdam etiam *vesiculæ*, vel [n] fistulæ, quibus [o] eruptus humor feratur, ac deinde [p] *vulnera* difficilia [q] sufficiant, vel quæ in cicatricem ægrè venire possint. *Specialia* verò, vel
104 propria [r] singulos sequuntur, ut *leucophlegmatian*, vel intercutem mollis atque humida *inflatio ventris*, ac *vultus*, & *crurum*, & [s] *folliculi genitalis*, vel *præputii*, relucente liquore per cutem albido colore, item cum oris, vel spirationis, sive anhelitus *fœtore*, totius corporis *gravedo*, & impressioni digitorum *cedens tumor*, ita ut paululum cava permaneant loca. *Aliquibus* etiam alborum atque crassorum humorum *vomitus*, vel per ventrem egestio: unde etiam nomen passio sumpsisse à *Græca* derivatione videtur. λευκὸν enim albidum, φλέγμα humorem crass-

Hydropicorum symptomata.
[m] cunctis speciebus
[n] pustulæ
[o] erumpens
[p] ulcera, *aphor.* 8. *lib.* 6.
[q] sufficiantur, &
[r] singulis
[s] scroti

crassum vocaverunt: vel quod ægrotantis *color* albidioris pituitæ imaginem [t] ferat. *Alii* vero tanquam 105
ex superfluo humore generata passione, penetrans humor singula quæque [v] *spiramenta* possederit, passionem dictam volunt, nos vero intercutem nominamus. *Ascitem* denique sequitur *ventris* inflatio, vel extantia, & pro corporis motu liquoris conlisi *sonitus*, vel ad concussum palmæ resonus, tanquam semipleni [x] *utris*, ex quo nomen sumpsit: item pro schematis [y] mutatione, vel digitorum impressione demersio, vel resurrectio liquoris, & [z] conclusio *superiorum* partium, atque *tenuitas* tanquam extentæ cutis secundum ora, vel colla, aut jugula, vel pectora. *Jacentibus* præterea ægrotantibus diffusa, atque latior tumoris extantia fit, *surgentium* vero
vel stantium major, atque extenta, & in crescente 106
passione corporis *frigus* atque torpor accedit, aliquando etiam *tussicula*, & *stercorum* vel *urinæ* abstinentia, & per ventrem fluidior exitus, & apprehenso [a] *folliculo*, atque virili *veretro* extans inflatio [b] reduplicata, & aliarum partium surgens tensio, sicut in leucophlegmatia. Vocatur autem hic *hydropismus*, ut *Diocles*, [c] etiam *epatias*, aut *splenites* à patientibus partibus nomen ducens, hoc est, jecore vel liene. [d] Item *tympaniten* sequitur rotunda atque extans inflatio, secundum [e] gastera, cum *tensione* plurima, & ad percussum palmæ *resonus*, velut tympani, unde etiam nomen accepit: item *ructationes*, 107
& aliquando intestinorum *tormenta*; quæ [f] inclusæ vento per podicem digeruntur, atque gravedinis detrahunt quicquam.

Est autem passio communiter *stricturæ* omnis *hydropismus*, sed complexa aliquando *solutione* ex aliis

[t] referat
[v] carnium interstitia
[x] ἀσκὸς utrem significat.
[y] cum ex uno latere in alterum æger vertitur.
[z] strictura, coarctura, angustiæ
[a] scroto
[b] veretrum enim tanquam in nodum torquetur
[c] ait hepatias
[d] At
[e] γαστήρ, venter.
[f] excluso

Cujus generis morbus sit hydrops.

liis [g] accedentibus, ut ventris *fluore*. Præterea eſt naturaliter *tarda* paſſio: ſiquidem nunquam celeriter ſoluta, vel emota corporibus videtur: item generaliter *magna*: ſiquidem & difficultatem, & indecentiam, & periculum infert ægrotanti. Denique ſemper *difficilis* curatione, nunc [h] vehementer, nunc minime comprobatur. Etenim *magnitudine* vehemens, & varietate *accidentium*, & corruptione *virium*, magis *incurabilis* judicatur: *parva* vero magnitudine, comprobatione ſupradicta, atque paucis & ſimplicibus *accidentibus*, quæ *Græci* ſymptomata appellant, & ſine nimia virium læſione, *minime* curatione difficilis approbatur: & quæ ſecundum aliarum *ſectarum* principes de effectis vel exitibus paſſionum ſcripta ſunt, etiam ſecundum *cauſas*, ex quibus efficiuntur, & patientes *locos*, & *naturas*, & *ætates*, & annalia tempora, ut *hyemis*, vel *æſtatis*, & eorum [i] mediis temporibus *generationes* paſſionis, alii *difficiles* curatione alii *faciles* hydropes approbantur. Quæ quidem omnia magnitudini paſſionis adſcribenda ſunt, ne infinitus modus differentiarum videatur accidentium numero variatus. Etenim ſecundum *cauſas*, difficiles ajunt curatione hydropes, qui ex *ſaxitate* magis, quam ex duritia fuerint facti, item eos qui ex *dyſenteria*, vel *coli* paſſione, [k] ab iis qui ex coadcervato *hauſtu* bibendo vitium conceperunt: item ſecundum *locos*, difficiles inquiunt eos qui ex *jecore*, faciles vero eos qui ex *liene*: item ſecundum *naturam*, vel *ſexum*, difficiliores inquiunt curatione ſemper *fœminas* maribus: item ſecundum *ætates*, faciliores inquiunt curatione *pueros*, vel [l] pubentes, difficiles vero ætatis mediæ, vel *ſenes*: non ſolum quod [m] natura creſcere & augeri, aliæ minui vel de-

108 (margin, beside "rium, magis incurabilis judicatur")

109 (margin, beside "videatur accidentium numero variatus")

Prognoſis.

[g] accidentibus

[h] *ſub.* tamen

[i] media tempora & generationem

[k] quam ii

[l] pubeſcentes

[m] naturæ illæ

declinare videantur, sed etiam quod alii [n] prohibean- 110
tur, alii cogantur, alii neque suaderi, neque cogi [n] persuadeantur
posse probantur: item secundum *annalia tempora*, quæ *Græci* horas appellant, difficiles inquiunt curatione, *æstatis* tempore laborantes, siquidem multa siti afficiuntur: alii vero è contrario faciles inquiunt curatione: siquidem *exitum* liquorum fieri provocat fervor æstatis, & corporis præterea facit siccitatem: difficiles vero *hyemis* tempore, ob corporum densitatem vel frigus: item *vernò* tempore: siquidem humidiora, atque liquorum redundantia fiant corpora: *autumni* vero [o] prima, similia æsta- [o] initium
ti, [p] ultima hyemi dixerunt. Item secundum genera- [p] finem
tionem, sive *fabricationem passionis*, difficilem in- 111
quiunt curatione *leucophlegmatiam*, facilem vero *asciten*, & horum medium *tympaniten*. Dissenserunt *Variæ de loco affecto opiniones.*
præterea etiam de patientibus partibus, quæ principaliter afficiuntur. *Erasistratus* nanque *jecur* inquit pati: In aperitionibus enim *saxeum* semper inveniri confirmat: alii vero *colum*, sed consentire *jecur:* alii *splenem*, ac *jecur*, & *colum:* alii etiam *peritonæum:* alii *renes* quoque, & *matricem* principaliter pati dixerunt: & apparet omnia necessariò prætangi: quod quidem etiam [q] latuerit, nullus timor curationis mu- [q] nos lateat
tandæ medicantibus accedit: neque etiam ob *localium* adjutoriorum ordinem quicquam obesse monstratur,

*cum hæc eadem oporteat *ceromate* sole fervefa- 112
cto [r] jactari, vel *pellibus* sole ignitis involvi. Adhi- *Curatio.* * *multa hic desunt*
benda etiam *acopa* ferventia, & *sudationes* ex [s] na-
turali materia provocare: habet enim recorporandi [r] inungi, tractari
virtutem ex quacunque *metallorum* materia exhala- [s] i. thermis earumve limo
tio naturalis: item *harena* littoris sole ignita tor-
renda corpora. *Hyemis* vero tempore igne [t] prætor- [t] harena

renda, atque ita corpori admovenda, ut ex ipſa, excepto capite, cætera corporis omnia contegantur.

v tumorem

Item *ſinapiſmus* uſque ad cutis [v] humorem adhibendus, qui maxime vehementem fortitudinem locis

x tabentibus

humore corruptis, atque, ut ita dixerim, [x] habentibus admovet ac miniſtrat: item locorum & aquarum

113 mutatio adhibenda, & *peregrinatio*, magis maritima.

Aëris maritimi utilitas.

Eſt enim lacerantior, atque corporis apertionibus efficax ob ſalſitatem maritimus aër. Conveniunt etiam *vaporationes* ſpongiarum ex aqua maritima expreſſarum, vel aqua ſalſa decocta. In *tympanicis* vero ſpecialia, ut plerique volunt, juxta communem virtutem recorporativæ curationis, ordinanda, & decoctio *centaureæ* herbæ, & *abſinthii*, & *origani*, & *hyſſopi*, & *marrubii* adhibenda, & ſimilis virtutis

Dianitri compoſitio.

y deſcribitur & à Paulo

epithema, ut eſt quod appellatur [y] *Dianitrum*, ex fico atque nitro, & abſinthio confectum. Tundendum igitur aridum ficum, ſed quod ſit pingue, ac ſuccidum, item ſingulatim abſinthium, & nitrum admiſcendum duabus partibus fici, & quarta pars

114 [z] origani. Aliquando etiam *rutæ* admiſcenda particula.

z abſinthii

a Confert

b etiam

[a] Facit [b] enim medicamen, quod appellamus *diahyſſopum*: item *uva* paſſa cum *cumino*, vel *farre* cum adipe veteri, & vino. Hoc quidem plurimi magis intercutibus convenire probaverunt: item bubulo *ſtercore* ungendos cum *aceto* ægrotantes dixerunt. Apponenda etiam *malagmata*, quæ fortificare, ac recorporativa virtute mutare valeant corpora in meliorem habitudinem. *Intercutes* autem & *aſcitas* iis curandos probant, quæ ſiccare, atque exſiccare valeant corpus, vel ſudorem commovere. Sed erit *cavendum*, ne immodico uſu medicaminum cor-

115 poris ſuperficies ulceretur. Eſt autem noſtrum medica-

dicamen, quod ex herba [3] *chamæleonte* nigro conficitur: item ex ſtercore *caprino*, quod appellatur [c] *diacapregias*: item [4] *diacentaureum*, & *diaoriganum*, quæ ab herbarum nominibus vocabula ſumpſerunt; item [5] *iceſion* emplaſtrum, quod magis poſt humoris detractionem adhibendum probamus, quo partes roborentur: item [6] *diaiteon* emplaſtrum, & [7] *diadictamnum*, & [8] *barbara*, & [9] *diaſycaminum*. Oportet autem interpoſitis quinque diebus, vel eo pluribus detracto jamdudum [d] poſito medicamine perſpicere [e] profectum, ac rurſum imponere omnibus locis, ex anterioribus ac poſterioribus corporis partibus. Singula [f] enim medicamina erunt illinienda *pellibus* teneris, atque ita corpori addenda, ſuperpoſita *lana* molli cum levibus faſciolis colliganda, & pro viribus corporis adhibenda *geſtatio*, atque *unguenta* congrua, & *defricatio*. *Tympaniten* vero *recorporativa* curandum probamus curatione, & [g] conjicienda etiam inflationis [h] medela, quam *Græci* [i] empneumatoſin vocant: adhibenda denique [k] *reflantia*, ut eſt quod appellamus [10] *Diaſpermaton*, vel [l] *polyarcion*, aut *Dia-*

(margin: 116, beside "terioribus ac poſterioribus corporis partibus. Singu-")

c διὰ κόπρου αἰγὸς, f. ex ſtercore capræ.
d appoſito
e effectum
f autem
g adjiciendam
h medelam
i ἐμπνευματώσιν
k diaphoretica
l Polyarchium

3 Elegantiſſimus hic carduus non niſi in calidis regionibus provenit, ejusque radix imprudenter tractata, manus faciemque eis contrectatam tantum non exulcerat. Apud Aëtium in curatione hydropis, epithema ex farinis, & emplaſtrum tonſoris Bithyni recipiunt pulverem radicis chamæleontis nigri.

4 Emplaſtrum ex Centaurio Oribaſii deſcribit Aëtius pag. 836. & Thoriacen vocat.

5 Iceſium deſcribitur ab Aëtio, & Galeno.

6 διὰ ἰτέας, f. ἰτεῶν deſcribitur ab Aëtio, & Galeno.

7 Deſcribitur à Paulo, ut & Diacapregias. Aëtius in curatione hydropis deſcribit & epithema ex ſtercore capræ.

8 Gal. lib. II. medicamentor. κατὰ γένη varia deſcribit emplaſtra, quæ barbara vocat.

9 Malagma intelligit ex liquore Sycamino, deſcriptum à Paulo inter emplaſtra. quidam legunt διὰ συκομόρου, ut ſit ipoterion malagma deſcriptum ab Aëtio in curatione hydropis pag. 590. quod recipit ſuccum Sycomori.

10 Epithema diaſpermaton deſcribitur ab Aëtio pag. 572. Diamelilotum vero, pag. 569. Diaſampſuchum à Paulo, & Galeno.

[m] διὰ ἀρτυμάτων, s. ex aromatibus

[m] *Diaartymaton*, aut *Diasamsucum*, aut *Diamelilotum*. Hæc enim valent etiam ventositatem tollere. Adhibenda præterea in iis ea, quæ superius ordinavi-
117 mus. Tum profectu accedente, regula *cyclorum*, adhibenda *natatio* maritima, vel aquarum naturalium. Alii vero non absurdè etiam aquæ marinæ *vaporationem* probant adhibendam, quo sudores provocentur. Inquiunt enim implendum *solium* aqua marina ferventi: tum quadrangulam [n] *compaginem* immittendam, præligatam loris, in quam erit includendus ægrotans: sed [o] præliganda compago *pelle*, ut aquæ prohibeat ingressum, quo *exhalatione* vaporis calefactus ægrotans in sudorem venire cogatur. Sed erit aqua calefacienda innovatione frequenti,
118 ferri candentis immissione massarum. Oportet autem semper ægrum adhibito *animi laxamento* curari, quam *Græci* διάχυσιν vocant. [p] Quærenda denique animi [q] *desideria*, quæ sine vexatione corporis præveniant [r] voluntatem, & amicorum *convivia* quæ cum ciborum parcitate, animi tamen [s] *lascivitate* [t] frequententent. *Utile* etiam, si longi fuerint dies, partiri modum sumendi cibi: facilius enim accepta digeruntur duorum temporum oblatione divisa.

[n] arcam ligneam

[o] prætegenda

[p] Nimirum a ministris & amicis

[q] oblectamenta

[r] *sc.* ægri

[s] hilaritate

[t] frequentia sint

Quid faciendum, quando malum recurrit.

Ac si juxta ordinem datum levigati indulgentia passionis, rursum fuerint *accessionibus typicis* ægrotantes affecti, quo iterum aqua impleri videantur, erit melius uti prius radicum *vomitu:* dehinc ante diem radicum usus, album *veratrum* immittere, tunc sequenti die hoc detracto radices dare, vel cer-
119 te *hellebori* decoctionem. Sed horum usum vel confectionem dexteram, atque adhibendi modum, *Responsionum* libris de adjutoriis scribentes docuimus: & nunc inde hæc accipienda monemus. *Hæc* est

mun-

mundior, atque vera hydropum curatio. Etenim potui medicamina danda cavere decet: alia enim *vesicam* commovent, alia *intestina* lacerando ulcerant, vel dysentericam faciunt passionem: alia *stomachum* [v] vertunt, & fastidium generant cibi, & *sitim* extendunt. Quapropter si cogentibus rebus utendum viderimus quibusdam *aquiducis* medicaminibus, quæ *Græci* hydragoga vocaverunt, ea dabimus iis qui plurimo humore [x] infusi, aquoso corpore laborare videntur. Habere etiam convenit curam, ne rursum corpora repleantur: ex quibus est *euphorbium* mulso commixtum poto datum, vel *ovis* sorbilibus aspersum, duorum vel trium cochleariorum quantitate, vel decoctio *radicum*, aut [y] *squilli.* Oportet autem *squillæ* libras duas, omni purgamento absolutas, quo ad unam libram [z] redigatur, concisas in vas *fictile* novum, prælitum mitti, cum adjectis *vini* sextariis tribus: quibus ad tertias decoctis, ex ipso *liquore* erunt ad duo cochlearia ægrotanti danda: & proficiente curatione, usque ad *unciæ* unius accedere modum oportet. Sed hoc erit post *gestationem* adhibendum, vel post *perunctionem* corporis, & ante sumptionem [a] cum plurimo interjecto tempore. Ex decoctione autem *radicum* duos vel tres cyathos dandos probamus. Sin vero etiam *urinam* quis voluerit commovere, erunt omnia [b] *aromatica* prohibenda, quæ non curiosa, sed magis *simplicia* esse videantur, ut est decoctio seminis *cucumerum*, vel *fœniculi*, aut *dauci*, aut *apii*, [c] *anesi*, *petroselini*, item *menthæ*, *asari*, *nardi*, [d] *squinanti*, *zinziberis.* Hæc singula, vel cum vino, vel ex ipsis [e] confecta erunt offerenda. Ac si ex [f] hiis humor detrahi non potuerit, oportebit [g] tanquam alienum *paracentesim* auferre.

[v] subvertunt

Quibus hydragoga conveniant.

[x] suffusi

120

Quibus nova aquarum repletio præcaveantur.

[y] scyllæ

[z] redigantur

121

[a] cibi

Qualia diuretica sint concedenda.

[b] i, nimis

[c] anisi

[d] schœnanthi

[e] composita

[f] horum usu.

[g] quod alienum est paracentesi.

122 *Variæ de paracentesi opiniones.* Sed nunc decet prius quàm ipsius officii *usum* doceamus, iis respondere, qui istius curationis adhibendæ dissonantia judicia posuerunt. *Antiquorum* igitur aliqui *incongruam* paracentesin dicunt, ut *Euenor* libro quinto *Curationum*, *Erasistratus* libro quo de *hydrope* scripsit, & ejus sectatores, *Thessalus* secundo libro regulari. *Alii* vero ut *congruam* laudaverunt, ut *Asclepiades* libro quo de *hydrope* scripsit, & *Themison* secundo libro *Tardarum* passionum, quibus etiam nos juxta *Sorani* sententiam consentimus. Adsertores tamen *primæ* sententiæ, hoc est, istius re-
123 *Rationes contra paracentesin.* probandæ curationis hæc dicunt. *Peritonæi* membrana à natura *nervosa* esse perspicitur, & est omne, quod nervosæ fuerit qualitatis, *punctionibus inimicum*, siquidem consensus ingerit. Præterea *spirationis* naturalis causa, qua nos aërem recipere, atque reddere haustu [h] potili necesse est: *intestina* quoque commoventur, quibus superficies corporis consequenter [i] tangitur: & est periculum [k] hanc *paracentesi* [l] vulnerari loca: quippe cum non solum *corruptus humor* detrahi videatur, verumetiam *naturalis* sæpe *spiritus* excludatur, quod est vehementer corporibus noxium. Dehinc etiam post effectum punctionis, aliqui *ægri*, sua vulnera resolventes, voto [m] prius [n] torporis deponendi, [11] *vitam* quoque liquerunt. Item
124 neque *tempus* sibi *conveniens* hoc genus adjutorii habere videtur. Etenim passionis constituta vel *superpositione*, vel *lenimento*, aliud tempus *mitigationem* demonstrat, [o] aut aliam *resumptionem*, vel recorporationem. *Paracentesis* vero conturbat, atque vires corporis tollit, & non recorporativa virtute medetur,

[h] quantum fieri potest
[i] vicina & finitima est.
[k] hæc
[l] insigniter lædi
[m] citius
[n] infra paulo post, passionis deponendæ
[o] aliud

11 Nam secti Hydropici, si aqua universim effluat, moriuntur. aph. 27. lib. 6.

tur, ſed uſum recorporativum impedit. Ad ſum-
mam, *nemo*, inquiunt, ſalvatus eorum, qui per
paracenteſin curati ſunt: quapropter adhibenda ne-
gatur. Item *Eraſiſtratus* ait, quod *jecore* in duritia
conſtituto, obeſſe *paracenteſis* videatur: ſiquidem
gravatio jecoris tumentis toleretur humoris ſubſtan-
tia *ſublevata*, atque natans in liquidis, quibus effu-
ſis, omnis gravedo partium tumentium, quæ *dia-
phragmati* ſunt natura connexæ, atque *venæ* majo- 125
ri, quam *Græci*[p] quilem appellant, adductione ſui
tumores ingerant vicinarum, ac deinde *celerem* fa-
ciant *mortem*. Item *Ptolemæus* Eraſiſtrati ſectator ait
cauſam paſſionis eſſe jecoris duritiam, [q] ſupercrea-
tam vero *humoris* infuſionem. *Paracenteſis* igitur li-
quorem detrahens paſſionem minime detrahere a-
gnoſcitur. Siquidem non auferat *cauſam*, ex qua
humor creatus eſſe videatur. Sed ſunt hæc omnia
facile expugnabilia. Tunc enim vulnerata *nervoſitas*
in tumorem venire recte judicatur, quoties *naturali*
habitu fuerit conſtituta. Nunc autem *morbo* vitiata 126
peritonæi membrana contra naturam habere perſpici-
tur: [r] & non ſimilia, atque eadem ſequuntur natu-
raliter, vel contra naturam conſtituta. Item *inteſtino-
rum* vulnerationem metuere inanis timoris eſt. Etenim
exercitatis atque *prudentibus* hoc genus officii com-
mittitur. Dehinc plurimum *peritonæi* membrana [s] di-
ſtabit interjecta humoris cauſa ſubmota. *Spiritus* ve-
ro etiam phlebotomatis ſanguini junctus excluditur,
nec ilico tamen reprobanda *phlebotomia*, cum ſit ab
omnibus rectiſſime adjutorium comprobatum. Fe-
rendum eſt enim *leve damnum* naturalis officii, quo-
ties *major utilitas* excludendæ paſſionis promittitur.
Solvere vero *ligationem* ægrotantes, & immoderato 127
fluo-

[p] κοίλην, i. cavam

[q] adventitiam, ἐπιγεγενημένην

reſutantur.

[r] at

[s] diſtat interjecti: diſtat *ſub.* ab inteſtinis

[t] ex voto, desiderio
[v] culpatio
[x] non secus ac
Tempus paracentesis instituendæ.
[y] autem
[z] consilio
[a] item quod male
[b] accersunt
[c] baculi
[d] compassionem
[e] ut diaphragma
[f] minus morbosæ
[g] offendantur
[h] quod
[i] hydropici.
[k] nec

fluore [t] acuto deponendæ passionis in mortem venire, simile quiddam est, tanquam phlebotomatum ligaturam medici solvere, ac deinde plurimo sanguinis fluore vitam finire. Hæc enim non *adjutorii* est [v] curatio: sed *stultitiæ* ægrotantis. Habet præterea *paracentesis* etiam *aptissimum tempus*, quod illi inveniri negant, [x] sicut cucurbita scarificatione adjuncta, atque hirudinum appositio, quæ non in accessione, aut lenimento, sed in *dimissione superpositionis* recte adhibenda probantur, sicut in aliis docebimus, de adjutoriis specialibus scribentes. *Omnes* [y] enim paracentesi curatos, ut ajunt, *mori*, aper-
128 tissime mentiuntur: nos enim *quosdam* vidimus evasisse: *plurimi vero moriuntur:* siquidem medentium tardante [z] consilia *serius* paracentesis adhibetur, [a] utque alii adhuc *tumente* peritonæi membrana, & neque *usu dextero* operantes divisuram faciendo, *mortis* periculum [b] incurrunt. Ex quibus est etiam *Asclepiades*, qui diviso loco *fistulam* relinquendam putavit, ex qua [c] *stipis* in modum impressa, perpuncta peritonæi membrana *graves consensus*, atque indignationes adfert. Quippe cum sæpe etiam *gelati sanguinis* corpuscula irruentia *vulnerum* divisuris, vel quæque externa, magnos *tumores* atque indignatio-
129 nes commoverint. *Erasistrato* vero causanti, quod post detractionem humoris ex *jecoris duritia* in [d] passionem venerunt [e] superiores partes, ac [f] magis salutares, adductione quadam *ponderis*, [g] indignentur, erit respondendum, [h] quia plurimi [i] *hydropes* sine ulla jecoris duritie in passionem venire probantur. Etenim ex aliis causis fieri posse superius demonstravimus. Plerisque etiam, quanquam *jecur* duruerit, non necessariò in *hydropem* venire contingit, [k] ac sæpe

ſæpe adductione partium, vel indignatione ſuperio-
rum vexari perſpicimus, [l] quo ſæpe [m] *tumor* etiam *l quos*
perdiderit ægrotantes. Omitto quod juxta ejus ſen- *m inflammatio aut ſcirrhus hepatis abſque hydrope.*
tentiam oportebat *ſupinis* jacentibus ægrotis nullam
querelam partium atteſtari. Siquidem *jecur* nullo
pondere ſuperiora diſtendit, hoc eſt, *diſcrimen*,
quod *Græci* diaphragma appellant. *Aſclepiades* vero 130
repentinam effuſionem atque coadcervatam cum *pe-
riculo* fieri teſtatur: Siquidem *viæ*, quas *Græci* po-
ros appellant, [n] interjecta mora *blando* ſe tactu con- *n interjecto humore*
tingant, & propterea illæſi maneant ægrotantes:
detractione autem facta liquorum, aſpero ſe tactu
contingant, atque concidentes [o] anguſtentur: ac ſi- *o anguſtientur*
mili ratione etiam *ſpiritus vehementer irruens* carni
dolorem faciat, atque inflationem, & tormenta
inteſtinorum. Eſt præterea facile expugnabile *Ptole-
mæi* dictum, quod *paracenteſis* humorem detrahens
paſſionem non auferat. Etenim primo, neque ex
alio quolibet *adjutorio ſingulari* hæc paſſio ſolvi poſſe
perſpicitur: quippe cum ſit magna, atque perſeverans:
dehinc quædam adjutoriorum ob *relevanda acciden-* 131
tia paſſionum, quæ *Græci* ſymptomata vocant, ad-
hibenda probantur, quanquam non *totum* ſolvere
morbum videantur, ut *phreniticis* luce commotis
oculorum prætectio. Item alia *quædam*, quanquam
nihil per ſe medeantur, aliis tamen adjutoriis *præ-
parant corpus*, vel *patientem locum*, quo facilè adju-
torii beneficium ſumat, ut tonſura vel *raſura* capi-
tis, fluore quolibet adfectis quo detractis capillis
illinienda medicamina conſtrictiva, vel epithemata,
aut cucurbitæ appoſitiones nullis obſtantibus me-
deantur, quanquam ſit detractio capillorum laxati-
va. At verò *paracenteſis etiam per ſe plurimum me-*

132 *detur*. Relevat enim detractione *plenitudinem*, tensionem, atque *spirationis* difficultatem, quam dyspnœan vocant, & aliis adhibendis adjutoriis præparat partes. Non enim [p] potuerunt medicaminum *illinimenta* vel [q] appositio, sincera virtute ad *viscera*, vel patientes partes pervenire, cum interjecto humore *peritonæi* membrana plurimum à cutibus distet: transeunt autem facilè ad ea, ad quæ destinata erant, *humoris interjecti ablatione* permissa. Quapropter *paracentesin* adhibendam probamus, sed non iis, qui viribus fuerint *fatigati*, aut adhuc in [r] *tumore* peritonæi membranæ constituti: addentes etiam, vel *prædicentes periculum*. Plurimi enim quanquam [s] alterius superesse vitæ potuerint, & sine ullo dolore mortem capere, *paracentesis cura celerem mortem* pertulerunt.

[p] potuissent
[q] appositiones

Quibus non prosit paracentesis.

[r] inflammatione, ob distensionem, & inde natos dolores
[s] ulterius

133 [12] usque ad [t] inane penetrandus, sicut in phlebotomandis facimus: sed ab *umbilico* inferius iis, qui *levius* afficiuntur, præcaventes venarum divisuras: ac deinde muliebri [13] *catethere* liquorem detrahimus, qui sæpe *aquosus*, sæpe *fulvus*, aut *sanguinolentus*, vel *spumosus* excluditur, quod quidem etiam ante factam divisuram plerique futurum signis apprehendere voluerunt. Quorum alii talem fore dixerunt, qualis *urina* fuerit ægrotantis: alii qualis *color* apparuerit *cutis:* alii quolibet viscere patiente, *sanguinolentum:* non patiente vero, ex causa avidissimi potus *hydropismo* concepto, vel [v] *salis* potu, mundum atque *perspicuum* liquorem fore. Sed hæc præ-

Paracentesis administratio.

[t] cavitatem

[v] aquæ salsæ ut supra §. 97.

12 Integer hic locus ad finem usque hujus capitis, nescio qua librariorum incuria, in lib. V. cap. 1. fuit translatus, & proinde huc iterum traducendus. Principio autem hujus. §. hæc similiave verba desunt: Est autem *venter* in paracentesi usque ad *&c.*

13 Fistula quæ vesicæ mulierum inditur proliciendæ urinæ caussa. Est autem brevior quam quæ peni virorum inditur.

præter quod *falsissimæ* sunt opinionis, etiam ad [x] *mutationem* chirurgiæ inutiliter quæsita videntur, nisi solum quod *rectè* probamus, per *catethera* liquorem, [y] si res [14] patiuntur, *semel* atque eodem tempore *omnem* auferendum. Sin vero aliqua obstiterint, post *primam* detractionem [z] *motarium* aqua infusum, supra divisuram res [a] *implicantes*, spongiam desuper mollem apponimus: ac deinde levi *fasciola* [b] amplexo loco paululum [c] differimus, quo *turbatio* corporis resolvatur: ac deinde resumpto ægrotante eodem die *residuum* detrahimus humorem: sin minus, *alia die*, manibus comprimentes subjectas partes, congrue ægrotante locato, hoc est schemate competenti. 134

x mutandam paracentesis operationem
y si vires
z linteum carptum quod vulneribus inditur
a sanguinem sistentes
b circumligato
c *sub.* humoris detractionem

135 Ac si forte *rursum* confluente humore fuerit *repletus*, vel virium *debilitas* prohibuerit eodem tempore totum detrahi, tunc interjectis *duobus* diebus, vel quantum vires permiserint, *residuum* detrahimus, sed *alio in loco* divisuram facientes: vel si rursum oportuerit, *tertio*. Etenim prima divisura [d] servata *distans* aut *cohærens*, [e] soluta tumores vel *consensus* ingerit vehementes.

d i. sive aperta sinatur, sive consolidetur
e diducta, cum in eam rursum adigitur catether.

Quid post paracentesin sit agendum.

Tum *perfecta* humoris *detractione*, neque *abstinentia* [f] utemur, ut *Asclepiades*, neque *plurimum* damus *cibum*, sed pro modo virium; etenim abstinentia omni ex parte adhibita vires vexat: quippe post plurimam detractionem: multi item oblatio cibi gravans opprimit corpus potius, quàm resumit. Erunt autem *ante cibum* sensim perungendi, atque reficiendi facilibus, & [g] poto sufficienti, ac si *dolores* aliqui emerserint, vaporationibus solvendi, atque cataplasmatibus mitigandi. Tunc indulgentia *relaxatis* do- 136

f utimur
g potu

14 Nam cum gravis morbus est, aquarum evacuatione vires ægri jam invalidæ ob morbi vehementiam, magis non sunt labefactandæ. aphoris. 27. lib. 6.

doloribus, vel forte non emergentibus, adhibemus ea quæ *tumorem* fieri non ſinant, & ſuperimpoſitis ſpongiis conligamus. Tranſacto tumoris metu, magis ventris [h] *folliculum* & [i] cutem *inteſtinis* cogimur [k] adſerere, atque ſimiliter cætera, quæ in tumore fuerant conſtituta, ut nuper docuimus. Ægrotantes præterea *navicula* exerceri hortamur, & paulatim *recorporativæ* ſubjicimus curationi. Ac ſi neque ita fuerint [l] reſoluti, utemur *helleboro* iiſdem curationibus inſiſtentes, donec corpus repetat fortitudo, atque denſior, vel *coacta caro* noſcatur atteſtante rubore. *Hæc eſt ſecundum methodum hydropum curatio.*

[h] peritonæum. [i] epigaſtrium. [k] admovere.

137

[l] *ſub.* tumores

Veterum quorundam methodus.

Plurimi autem [m] earum *ſectarum* principes, atque noſtræ veteres, nihil veri curantes, ac magis contemptu quodam [n] *aſtructiones* corporum aſpernantes, ſolius detrahendi humoris intentione traducti, quoque modo id perficiendum crediderunt, immenſa *ſiti* atque *fame* ægros afficientes, corpore concavo [o] *pectine* decurſo, & mille præterea *urinalibus* medicaminibus, quæ diuretica vocant, veſicam commovendam probant, & *ventrifluis* potionibus, quæ cathartica appellant, ventrem provocandum dicunt, [p] *cocco Cnidio*, atque [q] *lepida cyprina*, & *chamælea*, & [r] *hippophae* herba, & ex [15] *crotonibus* confecto oleo *cicino*, item [s] *neoro*, ex quibus cunctis *ſtomachus* vexatur, atque cibi appetitum amittit, *ſitis* incenditur, *corpus* defluit, *ſanguis* corrumpitur, atque *humor* detractus renaſcitur, *vires* auferuntur: ſiquidem neque poteſtas moderandæ detractionis eſt in artificis manu. *Quidam* tanquam [t] ſiccabilem humoris [16] *ophiten* lapidem ligaverunt, expertis * ægrorum ſa-

[m] aliarum [n] recorporationes

138

[o] ſtrigile: ut ſup. §. 101. Sic decurrere capillum dixit lib. 1. §. 98.

[p] fructu Thymelææ [q] Squama æris cyprii. [r] Rhamno cathartico oleæ folio [s] Cneoro, planta thymelææ affini. [t] ſiccandi vi præditum * experimentis

15 Croton & cicis ſunt ſynonyma ricini, è cujus ſemine oleum hoc exprimitur.

16 Ophites lapis eſt ſerpentis in modum variegatus, qui in varia vaſa tornatur.

falutem credentes. Singulatim denique *nobilium medicorum* hiftoriam ordinemus. [17] *Herodicus* igitur, ut Afclepiades memorat, ventris adhibet *purgationem*, atque poft cœnam *vomitus*, qui funt implebiles potius, quàm ficcabiles: tum *vaporationibus* tepidis aceti decocti exhalatione confectis utitur, vel aquæ marinæ, admixta [x] *thalia* herba, atque hyffopo, & his fimilibus, veficis bubulis repletis, corpus vaporandum probat, vel aliis quibufque majoribus [y] inflatis, tumentia loca pulfari jubet. Sic etiam antiquiffimus *Euryphon*. *Hippocrates* vero libris, quos ad fententias *Cnidias* fcripfit, magis utendum dicit [z] *egeftate* atque *vaporatione*, & *continentia*, & danda ficca vel *arida* quæque, & *acriora* mandenda. [a] Si enim æquibilis æger fiat, hoc eft, urina facilior, ac fi fpiratio difficilis fuerit, quam *dyfpnæan* vocant, & tempus [b] *æftatis*, & æftas media, dicit ex brachio *phlebotomandos*, & poft detractionem factam dat panem calidum *vino* infufum atque oleo, & carnem fuillam ex aceto decoctam. Dat etiam *cantharidas* tres detracto capite, & pedibus, & [c] pinnis in tribus cyathis aquæ contritas: fed neque quo tempore *exercitio* utendum fit, manifeftat, neque ufque quo mandenda fint *acriora*, vel quando *vaporationes* adhibendæ. Dehinc fi phlebotomare oportuerit, non folum æftivo tempore, ac media æftate, fed etiam omni tempori atque ætati convenire *phlebotomiam* probamus. Eft præterea *importunum vinum*, ac repugnans eo tempore commodis phlebotomiæ. Item *cantharides* humorem commovent: *carnis* quoque offerendæ tempus fignificare neglexit. *Diocles* libro quo de paffionibus & caufis, & curatio-

139 140 141

x fronde oleæ

y i. utribus

z ταλαιπωρίης: πυρίης: ἐγκρατείης.

a Sic enim validiffimus æger fit, & urina facillima. At fi fpiratio οὕτω γὰρ οὐρητικώτατος εἴη, καὶ μάγιστα ἰσχύοι. Cantharides.

b vernum, & ætatis vigor, & virium robur, dicit è Græco

c alis

17 Hic fuit Medicinæ gymnafticæ autor. *Vid. Plat.* lib. III. de Rep.

tionibus scripsit, *siccandos*, inquit, ac mediocriter *vaporandos*, & *deambulationi* tradendos ægrotantes, & plurimos *sudores* commovendos, vel [d] *vomitum* & *urinam* [e] provocandam diagridio, & apii semine resoluto succo herbæ salviæ. Item *cardamomum*, quantum ventrem valeat semel deducere, & in aceto panem solutum, & piscem salsum dandum, vel pisces elixos & assos, vel [18] *silurum* piscem, olera radices, allium, origanum, rutam, satureiam, vinum album, & non aquatum, & ferarum carnem:
142 in *deambulationibus* [f] ventrem jubet contineri, cæteras corporis partes defricari, exceptis cruribus. Sed hic quoque communi cæterorum subjicitur [g] *accessioni:* solum prædamnamus, quod *humorem* detrahens purgativis, atque urinalibus medicaminibus, & vomitu, & sudoribus provocatis, quibus ex rebus sudor movendus sit *tacuerit*, vel vomitus. Item deambulatio sæpe laboriosa, & piscis silurus *bromosus*, & allium *inflabile*, & plurima *ferarum* carnium malos habere succos probantur. Inde item quæ sint *olera* deligenda memorare neglexit, & neque fortificari [h] ventrificationem, vel crura, aut totum corpus recte potest, [i] cum nullum modum vel tempus
143 memoravit. *Praxagoras* secundo libro Curationum *cataplasmatibus* utitur, & *malagmatibus* sudorem moventibus, & *urinalibus* medicamentis aliis atque aliis, & *ventrem* deducentibus. Similiter [k] *cono*, & foliis hederæ, & semine [l] *coliculi* agrestis, aut nasturtii, aut centaurea, vel allio, pipere, & pseudodictamno, aut dauco, & *chamæpity* herba, & petroselini semine, vel radice *graminis*, vel quolibet horum similium, & *sudorum* [m] diurna provocatione

d ventrem *e* provocandam: ac ventrem diagridio, vel quantum valeat semel deducere vomitum cardamo: urinam apii semine resoluto succo herbæ salviæ. Et in ac.

f ægrum

g *accusationi*

h venter fricatione

i cujus

k pini fructu, s. strobilo

l brassicæ silvestris

m diuturna, quotidiana

18 De viribus hujus piscis *vid.* H. N. *Plin.* lib. XXXII. cap. 9. & 10.

tione corpus [n] deducit. Utitur *vomitu* non ſolum jejuno, verum etiam poſt *veſpertinum* cibum, & ægros plurimum potat, ex quibus [o] *ſenſuales viæ* implentur. Utitur etiam cataplaſmatibus *aromaticis*,
quorum ſpecies non deſignat, ſed ſolum cum [p] *mo-* 144
romeli, vel lini ſemine adhiberi jubet, vel malis cydoniis, aut caricis, vel adipe, & aqua, aut *uvæ lupinæ*, vel apii ſucco: equidem virtutis *repugnatione* omnia confundens: ſiquidem alia ſint *conſtrictiva*, ut [q] mala, alia *laxativa*, ut plurima cæterarum ſpecierum. Deinde poſt oris collutionem ſorbiles dat *cibos*, quibus ventrem *facilem* ſe facere pollicetur. [r] Item potum repugnante mordicativo: dat enim *acetum* vel puſcam, vel his rurſum contraria, ut *mulſam*, quibus confuſa regula etiam ſecundum
ipſum approbatur. *Eraſiſtratus* libro quo de hydrope 145
ſcripſit, *deambulationem* ordinat adhibendam prius quàm aëris æſtus ardeſcant, tanquam in æſtate ſolum curans. Sed ſi *ventris*, inquit, *facilitas* non fuerit, prohibenda medicamina, atque legumina, & *olera*; cum ſint plurima olerum, quæ molliant ventrem, ſine ulla corporis vexatione. [s] Item *plurimo cibo* ægros nutriendos probat, cum ſit ex parvo ſæpe indigeſtionis metus: ac ſi neque, inquit, venter fuerit motus, adhibendum *clyſterem* ſimplicem, hoc eſt, qui nulla ſit acriori materia confectus: *cibum* partitur [t] cibo vel cœna, & ante veſperam ægros
deambulatione moveri jubet: Tunc *initio noctis* reficit, quando etiam ſanis metus eſt digerendi. Poſt 146
cibum præterea *perungit* in lectulo, & certo numero utitur fricationum: dat *catapotia* medicaminum ante utramque cibi refectionem in [v] favi modum pro viribus ægrotantis, neque plus *decem*, neque minus *quin-*

[n] tumorem & habitum corporis minuit.
[o] excretoria
[p] omphacomelite
[q] ſc. cydonia
[r] Item in potu repugnat: dat enim mordicativum acetum
[s] Idem
[t] prandio &
[v] fabæ magnitudinem

quinque numero, & eorum materiam tacet, solum memorat quod *jecorosis* hæc catapotia congrua videantur, atque ad urinales partes venientia plurimum faciant mictum: Tum post *catapotia* dari jubet cibo *panem* ex farina sesami, & [x] salsum, obdulcatum, ne sitim faciat,

[x] Tale obdulcatum i. conditum, ut l. 4. §. 12.

147 non discernens tempus *drimyphagiæ*: Tum, inquit, dandos pisces, atque carnem gallinarum, vel ferarum, & agnorum, & hœdorum, & sorbilia plurima cum *melle* vel *lacte*, non advertens lactis & mellis qualitatem in *corruptionem* facile venire: [y] nunc dat *potum* parvum, & non post prandium, sed post vespertinum cibum hoc convenire dicit, ut etiam similiter memorat *Philistionis* frater. Probat etiam ante alios cibos accipienda [z] *aridi fici* pinguia duo vel tria, mox contusa, atque oleo tincta. Sed hæc omnino digestione difficilia judicantur. Prohibet præterea *lavacrum*, vel plurimo temporis intervallo permittit, & non designat, quod illud, vel quantum

[y] dat etiam potum

[z] arida fica pinguia duo vel tria *ut supra*

148 sit tempus. Utitur etiam *malagmatibus* & cataplasmatibus, cum *somno* cubaverint ægrotantes, nec tamen designat eos, qui coacervatam ac vehementem humoris detractionem reprobant, quam *Græci* κένωσιν vocant, & propterea etiam *paracentesin*, quod quidem [a] congrue dictum superius docuimus. Item tumore in *jecore* constituto, attestantibus febribus ob tumoris medelam *cataplasmatibus* utitur ex malis cum vino, constringens ea quæ *laxamentum* poscere videntur, & ob *digestionem* faciendam ex ficu atque

[a] incongruè

149 chamælea & chamæpity utitur cataplasmatibus. Item ad eliciendum quicquam in [b] locis constitutum utitur [c] *Diapegano*, quod ex [19] ruta conficitur, & nihil de temporibus memorat adjutoriorum. *Asclepiades*

[b] locis interioribus constrictum.

[c] διὰ πηγάνου, s. ex ruta

19 Aëtius pag. 845. describit Malagma è ruta.

piades etiam libro quo de *hydrope* scripsit, parvo humore collecto, sive plurimo, necdum tamen pedibus aut cruribus infuso, *athletarum* regulam adhibendam probat, ex plurima *deambulatione*, atque *cursu*, & [d] *refricatione* retento spiritu: Tunc cibo dandum *panem* diligenter elaboratum atque [e] exercitum, cum *piscibus* natura duris. At si *inferiores* humor occupaverit partes, plurimos prohibet motus, & medicamina ventriflua atque urinalia. Utitur autem *paracentesi*, sed omnino ex angusto, atque 150 parvo foramine. In *leucophlegmatia* vero fricationes adhibet, & *cataplasmata* frigerantia ex malo cydonio, & [f] murra, & vitis anulis, quos ἕλικας vocant, & malo punico, & lenticula, & [g] herbo, atque pulento veteri, & alumine, vel ruta, & bulbo, & melle, & origano, & thymo, & nitro, & caricis: & ex *vesicis* illisionem adhibendam probat, Laudat etiam *punctionem* quatuor digitis à talo distantem, faciendam superius, ab interiore parte, sicut in *phlebotomia* servatur, ut per eandem punctionem humore effuso corpora releventur: si minus, *scarificatione* altiore utendum referens: scilicet vehementiore 151 atque efficaci adjutorio, & neque declinans *vulnerationes*, quæ necessariò in hujusmodi passionibus *difficiles* curatione probantur. *Socrates Chirurgus* omni ex parte divisuras faciens easdem [h] adussit, extemplo corporis ingerens raptum, quem *Græci* σπάσμον appellant. *Themison* secundo libro Tardarum passionum utitur *gestatione*, & *defricatione*, atque *exercitio*, vel communiter regula exercibili, salibus ac nitro *fricans* corpus, & *frigida* perfundens: ex quibus non æqualiter adficit: quippe cum membra interpositis etiam tribus, vel quatuor diebus *aqua* ma-

[d] defricatione: ut paulo post.
[e] subactum.
[f] myrto
[g] ervo
Socrates Chirurgus.
[h] adurit

152 *marina* ferventi perfundat. Item jubet post gestationem tribus vel quatuor cyathis *vini* mixti ægrotantes potari sumptis nutrimentis digestione difficilibus. In *ordine*, inquit, medicaminum, non designans quem esse velit ordinem medicaminum, aut quæ nutrimenta digestione difficilia. In *vespertino*, inquit, cibo utendum mediocri *potu*, ut nec sitis ægros afficiat, neque plurima liquoris [i] ingestio, sed *vinum* [k] eligat acrioris virtutis, & [l] neque confusum. Sed *temperandi* moderationem tacet, [m] ut mediocriter quidem dicat, quod est improprie dictum: etenim [n] extendit temperandi moderatio *nervos*, nocet, & ingerit *sitim*.
153 Prohibet præterea idem *ventriflua* medicamina atque *urinalia*, quæ cathartica, atque diuretica vocant, & per singulos *menses* ternos radicum ordinat *vomitus*. Sed erat regulæ medicinali conveniens ad *lenimentorum* latitudinem, sive spatium, vomituum designare quantitatem. Utitur etiam in utroque talo *scarificatione*, ut Asclepiades. In *ascite* vero initium ex *vomitu* sumit, quem *helleboro* faciendum probat, si, inquit, metuerit quisquam radicum vomitum: [o] & est præceps, atque, ut ita dixerim, *periculosum* non [p] medicatum corpus magno adjutorio [q] discere.* [r] Aliam quoque regulam similem dicit ordinandam, sed passionis *initio* neque [s] ungentis tangi, neque fricari ventrem permittit.
154 Cæteras autem corporis partes si multa, inquit, fuerit humoris infusio, [t] defricandas, initium ex *ventris* finibus augendum curationis modum: sed oportebat, ob æquandum corpus, *totum* fricatione curari. Item interpositis quatuor, vel quinque diebus *aqua calida*, & magis marina, tribus vel quatuor vasculis foveri *ventrem* jubet, sed neque hoc æqualiter.

[i] infusio, ingurgitatio
[k] eligendum
[l] Quidam legunt aqua confusum.
[m] licet
[n] vini temperandi neglecta moderatio nervis nocet.
[o] quod est
[p] præparatum
[q] disjicere.
* dissecare
[r] Aliis quoque, *sub.* hydropis generibus.
[s] unguentis
[t] defricandas initio, & ventris frictionibus.

liter. Item ante unctionem utitur *sinapismo:* post singulas gestationes lambendam dicit [v] *scillam* in ele- v scyllam ctarii vicem: &, si plurima fuerit humoris infusio, utitur *paracentesi.* Sed primo die, si vires patiuntur, *abstinet* cibo. Quod si minime ferre potuerint 155 ægrotantes, partem *tertiam* panis solitæ quantitatis aqua infusam offerendam dicit. Tum alia die *articulos* ungens, atque *ora* lavans, simili panis reficit modo, cum pulmento volantum, cæteris quoque diebus omni æqualitate augens, atque ægros resumens. *Thessalus* autem secundo libro Regulari plurima *Themisonis* similiter probat, sed quinque vel tribus cyathis *vini* aqua temperati, ante cibum potat ægrotantes, & *paracentesin* prohibet: [20] tanquam *Apollophanion*, aut *Diaeuphorbium.*

20 Videtur aliquid deesse, ut fortasse sit legendum: Utitur etiam emplastris tanquam Apollophano, aut diaeuphorbio; quod utrumque describitur a Galeno lib. VII. κατὰ γένη.

CÆLII AURELIANI
SICCENSIS
MORBORUM CHRONICORUM
LIBER IV.
CAPUT I.
1 *De Elephantiasi.*

Deest principium capitis.

Curatio. ... *heliosis*, *dropacismus*, & *lixivii* calidi perfusio, & [a] *psychrolusia*, atque *cataclysmus*, hoc est, aquarum è supernis illisio, *natatio* maritima, & aquarum naturalium, & magis frigidarum, quæ *aluminis* naturam exhalant, quas [b] stypteriazas vocaverunt, sive [c] *ferrugineas*, quas [d] siderizasas appellant. Item adhibenda [e] *smegmata* alia, donec maculæ albescant, quas supra memoravimus, vel *cimolia* terra subassata, cum hordei polline, & nitri quippiam: vel alia quæ lacessere valeant magis, ac [f] le-
2 vius, ut est cinis ustarum *bucinarum*, vel [1] *halcyonium*, aut cum eodem *pumex* assatus, vel *sulphur* vivum, vel [g] *sæpiarum* testa exusta cum pumice & nitro, & cimolia subassata, atque gummi, & *galla*, æqui hæc omnia ponderis. Item *acopa* & malagmata mediocriter lacessentia, [h] præter cutis *ulcerationem*, & his unguenta similia, ut *myrobalani* cum aceto, aut vinum cum *ammoniaci* gutta, & alumine. Ac si ul-

a ψυχρολυσία
b στυπτηριαζούσας
c ferruginearum
d σιδηριζούσας
e σμήγματα, i. sapones
f gravius
g sepiarum ossa
h citra

1 Veterum Alcyonium quid sit, non certo constat: Recentiores pro Alcyonii speciebus habent corpora quædam fungiformia in mari nascentia.

ulceratio fuerit locorum consecuta, erunt congrua pro differentia ulcerum adhibenda. Quapropter ea quæ *serpere* per corpus viderimus, amputamus: *tumentia* vero mitigativis temperamus, & laxativis virtutibus: item *humecta* atque fluida densamus, & 3
sordida purgamus, *cava* replemus, & *æqualia* in cicatricem ducimus, sicut *Responsionum* libris chirurgiam scribentes monuimus. Ea autem quæ in *cicatricem* venerunt, sinapismis roboramus, prælatis *metasyncriticis* cyclis, & radicum *vomitu*, & cæteris quæ [i] sua sunt. Tum *resumpto* corpore, vehementer utilis *hellebori* albi datio probatur, quo corpora [2] dissecentur, quæ non semel adhibenda, sed etiam *sæpissimè* per intervalla, præroborato corpore: item *navigatio*, & in *aëres* meliores transitus. Sic enim passio solvetur, aut non ex ea deformatus ægrotans ad finem vitæ pervehiet.

[i] congrua

Veterum autem *medicorum* nullus istius passionis 4
curationem ordinavit, excepto *Themisone*, atque ex philosophis *Democrito*, si verè ejus de *elephantiacis* conscriptus dicitur liber, quo sanguinis corruptionis causas conscribens, *phlebotomandos* imperat ægrotantes, & [k] dotandos decoctione *herbæ*, quam in *Syria* memorat nasci & in *Cilicia*. Sed neque hanc dicere possumus, neque passio tam difficilis his duobus [l] adjutoris solvi creditur posse. *Themison* verò secundo libro *epistolarum*, ad *Dimantem* scribens, phlebotomari jubet, rectè quidem, sed non [m] *scricturam* considerans potius, quàm [n] convivantem *causam* sanguinis [o] detrahendam: quod est æstimabile, at- 5
que ut ita dixerim, dogmaticum, sicut secundo libro

Qualem Themison & Democritus Elephantiasis curationem tradiderint.

[k] potandos

[l] adjutoriis

[m] stricturam

[n] continentem

[o] detrahendi

Libri Sorani κοινοτήτων.

2 eodem genere locutionis utitur suprà l. 2. §. 31. Infrà verò c. 3. §. 75. helleboro dissecari corpora, & quadam novitate confirmari ait.

bro de *cœnotetis* ſcribens *Soranus* docuit. Utitur præterea [3] *vomitivis* jejunus, itemque radicum, eorum confundens tempus. Oportet enim *ſuperpoſitionis* tempore adhibere phlebotomiam, in *lenimento* verò vomitum. Item *ventrem* inter paucos dies leviter deducendum jubet, atque *ſuperficiem* corporis conſtringi unguento myrobalani, cum aceto, & oleo roſaceo parvo, vel myrtino, & ammoniaci gutta

6 cum alumine. Deponit etiam ægrotantes in *decoctione* frigida ex herba [g] *perdicia* confecta, vel plantagine, aut murta, aut rubo, bis in die, atque ſufficienti tempore quadam tarditate ægrotantes imperat immorari. Dat *cibos* facilè reflabiles, & [h] *potu* magis aquam, quæ ſunt incongrua. *Phlebotomia* enim [i] ſimiliter *laxativum* genus eſt, & cibus reflabilis; at ſingula *unguenta* quæ imperat adhiberi, conſtringunt: item *embaſis*, quam fieri ex decoctione herbarum jubet ſupradictarum: item unguenta condenſant corpora. Sed hoc paſſus eſt cùm nondum limpide *methodicam* perſpiceret diſciplinam, & *Aſclepiadis* ſecta [k] circunſeptus, paſſionis cauſam [l] *in extaſin* æſtimaret, quam [m] præſtabat fieri per enſem

7 ſive cutem: & ob hoc quærebat materiam à ſuperficie ad altiora, velut latius patentia, revocare. Utitur ideo *conſtrictivis* extrinſecus, & rapit ad *interiora* ea, quæ fuerint appoſitorum virtute depulſa. Provocat etiam *ventris* fluorem & *vomitum*, & utitur hellebori purgatione, adhibito *pſilothro* in tres vel quatuor dies, vel alio quolibet urenti medicamine uſque ad *cutis ruborem*, quo magis perſeverantem faciat paſſionem. Adhibet præterea *cataplaſmata*,

g perdicio, *vid. Plin.* lib. XXI. cap. 17. & 30.

h potui

i de genere laxativorum eſt,

k occupatus
l intrinſecam
m quam præſtare putabat non ferri per extrinſeca ſive

3 vomitibus jejunis, ut ſup. I. 2. §. 31. Rationem & modum vomitus jejuni vide I. 3. 41.

mata, in quibus etiam succos [n] adhibuit *arnoglossæ*, [n] addidit
vel *perdicii* herbæ. Item malagmata adhibet *constri-
ctiva*, ex quibus nunc plurimi laudant [4] *argagation*
appellatum medicamen. Item *exercitium* probat, & 8
defricans cutem, [o] declinat ungere, sed adhibet [o] vitat
[p] *Græcum*, non conjiciens hoc quoque esse laxativæ [p] picem Græcam
virtutis. Adhibet etiam *ammoniaci* guttam cum ace-
to, vel vino, quæ sunt intra se contrariæ qualita-
tis. Item post exercitium *sudationem* faciendam igne
vicino, sed aqua frigida fovendos imperat ægrotan-
tes, usum *hellebori* [5] geminum probat. Quæ sunt
quidem vera adjutoria, si tempora quoque serven-
tur, ut *Responsionum* docuimus libris. Quidam *The-
misonis* sectatores initia quoque passionis prævisa
coërcentes, pronos ac declives, vel *venturos* in ean-
dem, quos viderint, phlebotomant, & helleboro
purgant: eos autem quos jam *possessos* acceperint, 9
iisdem negant curandos adjutoriis. Siquidem corru-
ptione quadam & *laxatione* extremæ cutis in corpo-
ribus hæc passio generetur, & sit [q] arifica carnis, at- [q] rarifica
que *mollifica* corporis phlebotomia. Quapropter in-
quiunt esse frigerandam & *siccandam* corporis super-
ficiem, quo possit ejus humor ad *intestina*, vel ven-
trem recurrere, ac deinde *clysteribus*, vel purgati-
vis medicaminibus, quæ *cathartica* vocant, educi
detrahendo cibum. Præterea potandos probant æ-
grotantes succo *nepetæ*, servata moderatione quan-
titatis, quæ neque minuenda, neque superanda sit
à tribus cyathis usque ad sex: *cibum* etiam dandum 10
frigidum, atque *constrictivum* & parvum: *potum* fri-
gidum, sed [r] meratum ex *vino* vehementioris acri- [r] meracum
mo-

4 fortassis legendum, laudant ex Achate medicamen, ut emplastrum Polletis ex Achate nos intelligamus descriptum ab Aëtio pag. 840.

5 albi vomitorium: nigri dejectorium.

[s] continendos
moniæ; atque albo, & veteri: & ſæpe [s] tenendos ægrotantes, ac *ſiccandos* abſtinentia bibendi: & ſiccioribus reficiendos cibis: quæ ſunt utraque *incongrua* ac diſſonantia ſiccandæ cuti, ſecundum eorum intentionem. Si enim, ut aiunt, è *ſuperficie* transmittendus eſt humor ad *altiora*, atque eò provocandus, ut clyſteribus ac purgativis medicaminibus excludatur per ventrem, erit *contrarium*, ſiti atque ſiccioribus cibis, & vino ſupradicto, altiora ſiccare.

[t] humorum
[v] magis quod Diachamælæas

11 Item aliqui [t] *horum* multitudinem intuentes frequenter abhibendam *phlebotomiam*, atque *clyſteres*, & *ventriflua* medicamina, quæ cathartica vocant, jubent: & [v] magis *diacameleos* appellant, quibus neceſſariò corrumpentes ægrotos in pejorem habitudinem corporis vertunt, quem Græci *cachexian* vocant. Alii corruptione hoc fieri, atque mutatione ex [x] *venenis* effecta æſtimantes, *temperativis* uti medicaminibus decreverunt: ex quibus [y] magis *aſinino* lacte ægrotantes potandos imperant ſimplici, vel accurato, quod [z] σχιστὸν appellant: item *vino* dulci, & cibis ſimilibus, quibus [a] fœda digeſtione corruptis major efficitur corporis corruptio.

[x] venenatis humorum qualitatibus
[y] potiſſimum
[z] i. ſerum
[a] vitioſa

12 Ordinant præterea theriacam dandam, quam cuncti *Mithridatium* appellamus: quæ quidem *recorporativa* virtute mederi poſſe perſpicitur. Dant etiam *viperas* mandendas, ſed amputato *capite* atque *cauda*, menſura digitorum quatuor, cætera coquentes atque [b] obdulcantes *ſale*, & *oleo*, ægris afferunt comedendas. Alii etiam *aqua* ex labris, quibus candens tingitur ab operantibus *ferrum*, potandos dicunt, cùm ſit hæc paſſio ſecundum plurimos ſcriptores, ex aqua gravi, quæ aut natura, aut aliqua corruptione fœdata ſit, ſæpius generata. *Alii* quoque etiam *cutis vulneratio*-

[b] condientes

nem

nem affectandam probant, qua corpus exhumoretur: neque cunctis commune judicium, & ignaris cognitum providentes, quod pejorante passione superficies corporis ulceretur. *Alii* ægrotum in ea *civitate*, quæ nunquam fuerit isto morbo vexata, si fuerit *peregrinus*, [c] cludendum probant, *civem* verò longius exulare, aut locis *mediterraneis*, & frigidis consistere, ab hominibus separatum, exinde revocari, si meliorem receperit valetudinem, quo possint cæteri cives nulla istius passionis *contagione* sauciari. Sed hi ægrotantem destituendum magis imperant, quàm curandum, quod à se alienum humanitas approbat medicinæ. 13

c excludendum

CAPUT II.

De [a] *Phthiriasi.* 14

a φθειρίασις, i. morbus pedicularis.

ANtecedente *cachexia* etiam hoc symptoma generatur, quod nos accidens dicere poterimus. Sumpsit igitur *nomen* non à genere, sed à multitudine *pediculorum*. Plurimi etiam [b] creantur nunc per *totum* corpus, nunc per eas partes, quæ *capillatura* [c] conceptæ sunt: & nunc *consueti* atque simplicis formæ, nunc *ignoti*, hoc est latiores, & duri magis, ac sævientes morsibus vehementer, quos quidam [d] *ferales* appellant. Nam sæpe etiam sub capillis inveniuntur corpora penetrasse. Sequuntur autem ægrotantes 15 *vigiliæ* & *pruritus* corporis, atque *pallor*, cibi *fastidium*, & stomachi debilitas, & *calvities*: & est passio *solutionis*, [e] choleræ rubeæ egestione plurima per tenues vias emergente, qua hæc animalia generantur. Denique *superpositionis* tempore jacere oportet ægrotos *loco* mediocriter frigido, atque *cibis* con-

b generantur

c coopertæ

d *morpions*; platlupsen.

Symptomata, & genus hujus morbi.

e ichoris

Curatio.

ſtrictivis, & temporibus jam ſæpe demonſtratis, re-
fici. *Fomenta* vero & *perunctiones*, & *cataplaſmata*
membratim erunt adhibenda, qualia *Themiſon* ele-
phantiacos curans ordinavit. Sed ea loca quæ *capil-*
16 *latura* veſtita ſunt, erunt præterea radenda. In ſu-
perpoſitione *reſumptio* adhibenda, atque *recorpora-
tio*, ſicut in cachecticis, & elephantiacis ordinavi-
mus, ſed jugia adhibenda σμήγματα, quæ nos laceſ-
ſentes, atque purgativos pulveres nuncupamus. Item
unctiones, magis cum mox fuerit capillatura deraſa,
præſotis partibus aqua marina, vel aceto ſalſo. Sunt
denique plurima *ſpeciatim* [f] poſita, ut *bulbi* cum ni-
tro atque oleo contriti, quo mellis [g] faciat craſſitu-
dinem, ex quibus corpus erit illiniendum: item
ſtaphyſagria cum aceto atque oleo trita, vel infuſa
aceto & oleo, tum contrita cum ſalis flore, quem
Græci ἁλὸς ἄνθος vocant, donec liquidi mellis ſimilitu-
17 dinem faciat: tum etiam *ſulphure* vivo atque aceto:
vel [h] ita ponderibus compoſita medicamina: *ſtaphy-
ſagriæ* drachmas duas: *ſandaracæ* drachmas duas:
nitri obolos duos: admixto *oleo* & *aceto*, donec in
mellis craſſitudinem veniat: vel *ſandaraca* cum oleo:
& *ſtaphyſagria*, & *abrotanum* æquis ponderibus, ad-
mixta *calce*, quam *Græci* κόνιν vocant, & his [i] ſimi-
libus. *Palpebris* autem erunt adhibendi ſicci pulve-
res, atque *collyria*, quæ *Græci* βλεφαρικὰ vocant, nos
palpebraria dicere poterimus, ex *ære uſto*, atque
[k] *aneſo* aſſo, ſed & *lapide ſciſſo*, & *pipere*, & *ſta-*
18 *phyſagria* confecta. Hæc etiam in iis, qui præter
phthiriaſin *pruritu* vexantur, ſunt adhibenda, adjectis
magis ferventioribus aquis in uſu lavacri, & *aſper-
ginibus* pulveris ex *thure* & *nitro*, & *ſulphure* confe-
cti. Item [l] *ſolicationes*, quas *Græci* ἡλιώσιας vocant,
ad-

[f] oppoſita, i. ſpecifica
[g] faciant
[h] iſtis
[i] ſimilia
[k] aniſo
[l] ſolationes

adhibendæ ſunt: *dropaces* quoque & *vomitus* radicum, & ea quæ jam ſæpe de aliis memoravimus ſcribentes paſſionibus, quæ corpus *recorporativa* virtute fortificare, atque in meliorem habitudinem commutare valeant. Sic enim detracta corporis *cachexia*, quam nos malam habitudinem dicere poterimus, ejus quoque [m] comitantia depellentur.

[m] ſymptomata

CAPUT III.

De Ventriculoſis, quos Græci κοιλιακοὺς *vocant, & de cæteris defluxionibus.* 19

Cauſæ hujus morbi.

VEntriculoſa paſſio, quam *Græci* κοιλιακὴν vocant, à parte corporis quæ patitur *nomen* accepit. Generatur ex antecedenti *indigeſtione* continua, vel *tumore* vehementi, aut *dyſenteria*. Sequitur in hac paſſione conſtitutos varia *ſtercorum* egeſtio, qualitate, atque colore, nunc *tenuis* ac ſoluta, nunc *aſpera*, & inæqualis vel conſtricta, & nunc *alba*, nunc ſimilis *urinæ camelorum*, nunc *flava*, & *ſpumoſa*, nunc *praſina* vel *livida*, aut *nigra*, aut *purulenta*, aut *ſanguinea*, cum gravi *fœtore* & *rugitu* 20
inteſtinorum, quem *Græci* βορβορυγμὸν appellant, atque in exitu ſonitum: & poſt effuſionem factæ velut [a] ſcatentis ſtercoris *veſiculæ*: & nunc jugiter nocte atque die, nunc *coacervatim*, ſed interjecto ſpatio, ut per diem bis, vel ſemel, aut interpoſitis uno vel duobus diebus, aut eo amplius: & nunc cum *tenſione*, atque ventoſitate, & *tormento*, vel dolore aut *ſingultu*, conſidente atque *conducta cute* quæ ventrem circuntegit, atteſtante *ſiti*, & ipſius ventris *fervore*, & levi in interioribus *torpore* frigido.

Signa & ſymptomata.

[a] bullientis

do. Sequuntur etiam *vigiliæ*, *fastidium* cibi, & ali-
21 quibus *plurimus appetitus*, virium *debilitas*, *pallor* subalbidus, & nunc *febres*, dehinc corporis *odor* teter plurimus, ut etiam quæ suis manibus tetigerunt, computrescant, & difficile [b] careant odore concepto: tum vultus *inflatio* atque pedum. Quibusdam etiam *dysenteria* congeneratur, cum facile fuerint intestina ulcerata ob defluentium acrimoniam.

Genus. Est autem passio *solutionis*, & aliquando *stricturæ* complexa. Siquidem aliqua ejus videantur esse [c] *conjuncta*, ut ex supradictis conjicitur: sed discernitur à speciali *rheumatismo* ventris. Siquidem plurimæ in ipso fiunt egestiones: sed non variatæ supradictis concursibus.

22 *Curatio, ut principio.* Quapropter cum adhuc *nova*, vel emergens fuerit passio, nec plurimi temporis, sed in *superpositione* constituta, quam *Græci* ἐπίτασιν vocant, erit eo tempore [d] locandus ægrotans *constrictiva* ratione, ut sæpe docuimus, adhibita *requie*: & quantum vires permiserint, *abstinentia*: [e] Etenim ad perferendum atque corpori [f] adpropriandum *cibum* sumptum: [g] nunc venter patiens indignatur, tanquam *oculi* patientes visus officio [h] in qua ætati: *somnus* etiam plurimus curandus, atque *sitis*, & lanis mollibus *venter* contegendus leviter *oleo* hispano [i] prætactus, vel melino,
23 aut rosaceo, aut murtino, aut lentiscino oleo. Ac si *ventositate* quoque, vel tormento affecti fuerint ægrotantes, dulci oleo *dimissionis* tempore lanæ tingendæ sunt. *Perunctio* verò ex oleo viridi adhibenda: *facies* quoque aqua tepida [k] relevanda: tum *cibus* dandus, ut alica ex aqua frigida, ita curata, ut sua [l] caruerit difficultate, quod fiet ex *farris* [m] tepore, aut decoctione *palmularum* thebaicarum. Dandus,

b liberentur

c sc. ex solutione & strictura

d regendus

e Nimirum

f assimilandum

g sc. in paroxysmo

h inquietati.

i præunctus

k lavanda

l careat

m torrore ut cap. 4. lib. 5.

dus etiam *panis* solus, aut cum eo *ova* ἁπαλά: item
pultes ex oryza, vel alica, aut farre, aut milio, ex
parvo hispano oleo confectæ, & parvo salis grano.
Vel si *dolor* admonuerit, adhibenda [1] *cucurbita* lon-
gior: procurandum tamen, ut si quid partis spon-
gia ceperit solitæ, damnum moderationi non sit.
Tunc leviter [n] oppresso liquore, quo [o] *folliculi* re- 24
flatio fiat, erit tentandum ne clysteris [p] *caverna*
fuerit clausa: dehinc apponenda *podici* fistula dexte-
ra manu, usque ad ejus [q] *verticulum*, quem Græci
ἀσπίδισκον vocant, impulsu levi, & neque recto ductu
contra oppositas partes, neque [r] superiora repenti-
no, vel cum plurimo conatu, [s] *tumores* enim exin-
de atque collectiones efficiuntur. Quapropter *sensim*,
atque paulo *inferius* inclinato ductu, injectio fieri
debet ad illam partem, in qua constitutum est *os*
sacrum, quod *Græci* quoque vocant ἱερὸν ὀςέον. Illic 25
enim spatium latius [t] *longaonis*; appositione facta
erit [v] *digitis* detrahendus, quo caverna fuerat ob-
strusa, atque *sinistra* manu continenda, immobili-
tate servata, clysteris fistula, & *dextra* comprimen-
dus folliculus leniter ac moderatè, quoties infe-
riora intestina ulcerata noscuntur. Erit [x] denique
parvæ longitudinis, atque [y] altioris cavernæ *fistula*
procuranda, quæ possit facili effusione *patientibus*
locis medicamen tradere, ne [z] suspensum iis quæ
patiuntur, non solum nihil afferat commodi, verum
etiam *sanis* irruens officiat. Erit autem folliculi im-
pressio *vehementius* facienda, atque fistula longior
procuranda in iis, quibus *superiora* intestina fuerint
ulcerata, quo medicaminis liquores eò valeant per-

[n] manibus compresso
[o] vesicæ refrigeratio
[p] fistula
[q] partem latiorem
[r] *sub.* versus
[s] inflammationes
[t] intestini recti
[v] digitus retrahendus
[x] i. in modo dicto casu
[y] cum lateralibus
[z] in superioribus coli cellulis

 ve-

[1] cucurbitula: injiciendusque clyster longiore fistula: procurandum tamen moderatione, parti nullum ut detrimentum fit, spongiaque, ut solitum est, ano supponenda: tum leniter.

26 venire. Et hortandus *ægrotans*, ne retento spiritu, quodam recursu referiat medicamen. Ac si magna fuerit *putredo*, quam [a] νομὴν appellant, non erit [b] immodicum etiam ex utraque parte, clysteris fistulam cavernare, quam *Græci* ἀμφίτρητον vocant, quo possint medicaminum liquida per utranque partem *intestinorum* lateribus advenire: Tum cum omnis fuerit folliculus *complicatione* vacuatus, sive oppressione manus [c] refusus quo medicamina pervenisse [d] sentiamus, erit detrahenda fistula suspensa manu, & distentis cruribus ægrotantis, *spongiæ* [e] commodandæ podici, expressæ ex decoctione calidi liquoris, in
27 quo præcocta sint *mala punica*, quo constrictione quadam virtutis herbarum, quam *Græci* στύψιν vocant, atque fervido tactu densatis partibus *longaonis*, injecta teneantur. Tum modico temporis spatio intermisso, erunt etiam illa quæ *clunibus* fuerant supposita, detrahenda: & si fuerit æger [f] in ventris officium provocatus, in *inferioribus* ulceratione constituta, & magis si in *longaone* fuerit perspecta, erit hortandus paulisper resistere, & injecta continere, [2] tangentibus nobis easdem partes quæ pati noscuntur: quoties provocari ægrum in egestionem medicaminis viderimus. Ac si in *superioribus* fuerint ulcera,
28 erunt permittendi egerere cum volent. Etenim medicamen jam recurrens atque defluens ad inferiora, *longaonem* sanum inutili virtute adficiendo exulcerat. Nam quibus [g] *alienatæ sordes* detrahuntur, iisdem non ulcerata vitiantur *exusta*, cum admotæ corporibus [h] tardius fuerint moratæ. Exclusis igitur cum medicamine post sufficiens temporis intervallum *muculentis* humoribus atque *ramentis*, & variis defluxio-

a ulcus depascens
b incommodum
c infusus, cum
d sentiemus,
e apponendæ
f alvum exonerandi stimulum sentiat
g nimis induratæ, quas etiam alienitatem Cœlius vocat.
h diutius

2 contactu enim digitorum intestinum sese colligit, & contrahit.

fluxionibus intestinorum, sufficienter operatum medicamen accipimus, quanquam non de perfecta *curatione* tutò pronuntiare possimus, cum sæpe *ulcerationis* particula in superioribus constituta minime valeat medicamen accipere, & propterea non omnibus commodata curatio videatur: vel si commixtum 29
putredini *medicamen* cuncta purgaverit, hoc adpre- *Signum bene purgati intestinorum ulceris.*
hendimus, cum *solum*, præter aliqua purgamenta, *fuerit exclusum.* At si hoc *egestio* secuta fuerit quædam *aliena*, minus quidem, purgata tamen accipimus ulcera, & propterea sanitatis spem pollicentia. Item si *nihil* fuerit exclusum, neque ipsius *injectionis* quidquam, erit credendum necessariò medicamen inhæsisse, quantum sua valuit potentia, & propterea sui operis integrasse virtutem, quanquam non perfecisse videatur. Nec recte culpanda [i] virtus est, quæ *i efficacia:*
una injectione non dederit sanitatem, cum plenam fecerit futuræ perfectionis fidem, *perseverationem* sui persuadens. Unde si omnino *nullum* fuerit reddi- 30
tum, medicamen erit *impavide* accipiendum: atque è contrario, si ejus nulla particula retenta, nullum sui demonstraverit effectum, omnia *desperanda.* Est enim plurimæ debilitatis, atque [k] alienatarum, vel *k occupatarum gangræna*
mortuarum partium signum. Conjiciendum præterea, ne, ut sæpe contigit, *vetustate* medicaminum efflata virtute nullus sequatur effectus, & propterea sicut injecta sunt, [l] limpide revocentur. Quapropter etiam *l sicut injecta sunt excernantur*
hoc intuendum esse mandamus. Tum *post* egestionem factam *spongiis* erit [m] postea detergendus, vel *m podex*
si nihil fuerit exclusum, interjecto spatio unius horæ *perunctum* reficere ægrotantem oportet *cibis* congruis, atque stomacho aptissimis, ut *lactucæ* thyrso, 31
vel *intybo* cum aceto, quod fit [n] ex murta confectum, *n myrti baccis affusum.*
aut

aut *olivis* fractis, vel natantibus, quas κολυμβάδες appellant, & *ovis* hapalis, & *volantibus* nuper memoratis, quæ sint nutrita constrictivis, ut murta, rosa,
[o] absumta est lentisco. Etenim eorum *pinguedo* sic [o] defluxit, atque *caro* constrictiva sufficitur, magis in eorum pectoribus, quorum plus ossibus vicina aptiora probantur: sunt enim teneriora [p] cæterorum.
[p] cæteris
Danda etiam *pomorum* quædam constringentia, atque *olerum* cocta, quorum superius de aliis scribentes passionibus
32 memoravimus: *potui* dabimus aquam frigidam: quod si minime toleraverint ægrotantes, dabimus ferventem plurimum aquam cisterninam: & si sine febribus fuerit ægrotans, dabimus *vinum* [3] exercitioris paulò virtutis, ut supra docuimus. Omnino enim invitantes *adpetitum*, sive suscitantes, quem *Græci* ὄρεξιν vocant, stomachi robur debemus custodire, nisi cum nausea etiam venter fuerit resolutus. Oportet [q] enim curare, ne rursum *plurimum* cibum demus aut potum, vel priusquam solidum cibum sumpserint ægrotantes bibendum credant.
[q] etenim, sæpe pro etiam
33 *Clysterum noxæ.* Nam convenit neque *gravata*, neque *humecta* intestina servari. Si igitur medicaminis injectio aliquo fuerit *peccato* vitiata, ut non [r] omnibus adjutorii partibus informata videatur, mox medicamenti monstrabit *errorem*.
[r] proficua
Nam *quidam* [s] injectione aliqua ex parte vomuerunt: *aliqui* stomachi ac ventris dolorem senserunt, *singultibus* atque nausea affecti, cum *anxietate*, ac siti, & immitigabili *ardore*, & articulorum frigido *torpore*, & *pulsu* maligno, atque sudore vel [t] *defectu*; aut *pressura* capitis, sive gravatione, quam κάρωσιν vocant, siquidem sit nimiæ virtutis medicamen
[s] injectionem
[t] animi deliquio

3 *excitantioris:* vinum id supra *remordere* dixit l. 2. §. 181 Alii legunt *exercitatioris*, ut infrà cap. 8. dixit *exercitatius cataplasma.*

men injectum, in *febribus* vel viribus vitiatis, aut
in alto *tumoribus* constitutis. *Vomitus* autem medi- 34
caminis injecti si ex *tumore* ventris fuerit factus, vel
[v] teneriorum intestinorum, tanquam in *iliaca* pas-
sione, sæpius ægrotantibus intulit mortem. Si au-
tem *nullo* tumore subjecto fuerit effectus, ingerit
vexationem atque metum: Aut, ut sæpe contigit,
passionis significat *depulsionem:* Siquidem nulla pars
ulcerum in intestinis à medicaminis contactu vide-
tur immunis.

Tardante passione etiam *recorporativis* convenit
uti rebus. Quapropter oportet ea quæ feruntur per
ventris officium, celeriter auferre, & *ora* ægrotan-
tium spongiis ex pusca frigida [x] siccatis reficere, *ar-
ticulos* ligare, & *stomacho* cataplasma constrictivum 35
imponere, quod [y] διὰ δαφνίδων dicunt, vel similis vir-
tutis. *Odoramenta* quoque resumptiva adhibere, &
frequentius *cibo* nutrire ex supradicta materia. Ac si
accepta non tenuerint, erunt secundo offerenda,
adhibita *articulorum fricatione*, *cucurbitàque* ori ven-
tris infixa, & si fieri potuerit, etiam à tergo inter
scapulas. Ac si *dolor* occurrerit & *singultus*, ob
ardorem atque sitim, *fomentis* utendum est, &
cataplasmatibus, & spongiarum vaporatione, & olei
injectione, quo possit [z] medicaminis vexatio cele-
rius obtundi. Perseverante incendio etiam *calida*, 36
[a] & oleo & lacte sunt injiciendi: Et si nulla fue-
rit [b] *humoris* significatio, eorum *frigidus* adhiben-
dus est usus: & ob mitigandam *sitim* jugis adhiben-
da oris collutio: dandus interea potus. Item propter
articulorum frigus adhibendi tepores, cum blanda
manuum tenacitate, quam [c] *diacertosin* vocant: item
unctio. *Sudores* autem si ex [d] *pressura* & [e] *diaphoresi*

Marginal notes:

[v] tenuiorum

Curatio morbi inveterati.

[x] expressis

[y] Aëtius ex Archigene in hoc morbo valde probat malagma ex baccis lauri

[z] medicaminibus.

[a] & oleum, & lac sunt injicienda. At

[b] tumoris

[c] an διακήρωσιν? ob manus ceræ affrictas.

[d] alto sopore

[e] colliquatione

 fue-

fuerint apparentes, erunt detergendi, & *aspergini-bus* cohibendi, & congruo cibo, & cæteris quæ
[f] cardiacis
de [f] *caroticis* scribentes docuimus: quibus depulsis, hoc est à præsentibus periculis evadentibus ægrotis,
37 *Calx*
si forte rursum in priscam *dysenteriam* venerint, erit
[g] clysteribus
[h] i. vivam
tentandum multo tempore simplicibus uti [g] *injectio-nibus*, hoc est, hiis quæ sine *calce*, quam [h] ἄσβεςον vocant, vel *auri pigmento*, quod arsenicon appel-lant, conficiuntur. Tum si perseveraverit passio, ad
[i] tutis
[k] periculosam, suspectam, minime tutam
[l] autem
vehementiora transeundum, sed ex [i] *simplicibus* re-bus confecta, [k] *sollicitam* habentes calcis, vel auri pigmenti injectionem. Oportet [l] enim *putredini* e-tiam cataplasmatibus occurrere, quorum sunt *ervi* pollines pusca decocti, & lentiscinum oleum, *acacia* immixta, donec mellis sumat crassitudinem, item *lenticula* molita, cum melle, vel rosaceo, vel len-
38 tiscino oleo decocta. Ac si putredinis causa *sangui-nis effusio* fuerit consecuta, erunt *spongiæ* expressæ ex aceto calido pubetenus, vel sub umbilico, & coxarum summitatibus, quas *Græci* ἰσχία vocant, ad-
[m] igne multo
movendæ: dehinc iisdem locis etiam *cucurbitæ* [m] fer-vefactæ adfigendæ, *articuli* ligandi, dandus digesti-bilis cibus, & qui facile corpori insinuetur, tum *vinum* quod sit præcoctum in cortice mali *punici*.
[n] Imponendum
[n] Injiciendum autem *acetum*, nunc solum, nunc cum *thure* masculo, vel ejus manna contrita, vel
[o] superest, remanet
[p] διὰ θείου, ex sulphure
quod ex confectione [o] superat [p] *diatheon* emplastri, cum sibi ejus materiæ miscentur. Imponenda etiam similis virtutis *emplastra*: vel acacia aceto soluta:
39 Tunc donec [q] scatere tentet coquenda, aut in am-
[q] ebullire
plo mali punici cortice supra tepentem cinerem sen-sim calefacienda, & ex ipso liquore partes contegendæ. Dehinc *cerotaria* apponenda ex oleo *murti-no*,

no, aut *melino*, aut viridi, contrita *acacia* atque consoluta, vel ex omphacino, aut œnanthino, cum [r] *ruta*, aut *balaustio*, aut aliquando his omnibus: vel ut *Themison* composuit, *acaciæ* partem unam, *rosæ aridæ* partem unam, *ammoniaci* guttæ partem dimidiam, *ceræ* partes quatuor, & *olei rosacei* quod sit sufficiens. Hæc contrita in vino [4] *amineo*, cum rosaceo oleo & soluta cera miscenda. At si *sanguis* fuerit retentus, quod fit aliquando cum [s] gelatu, aliquando [t] *densitate* putrescentis venæ, erunt discernendæ causæ hoc modo. 40 Nam *densatam* intelligimus venulam, quoties *pulsus* exurgit, atque *frigus* corporis resumpto fervore mitescit, ægrotantis *animus* melior, atque spiratione corpus facillime relevatur. At si *gelatus* obstiterit sanguis, quod *Græci* θρόμβωσιν vocant, & propterea fuerit fluor celatus, supradictis contraria sequuntur, ut *pallor*, *jactatio*, pulsus parvitas, vel amputatio, quam *Græci* ἀσφυξίαν vocant, *gravedo*, inflatio, frigus *torpor* pubetenus, ac paulo superius: tum *defectio* cum sudore. Quapropter erit *aceti* injectio facienda, tunc cum *fluor* fuerit abstinendus: diurnis diebus *cibo* reficiendus ægrotans. 41 Si autem plurima ex parte retenta *putredine* parva excluserint ægrotantes, quæ sint *sanguinolenta* & *ramentosa*, & propterea profectu apparente melior esse videatur curatio, adjuncto tamen metu ne [v] *retenta* solvantur, oportet etiam secunda vel tertia [5] die eundem [6] *trochiscum* injicere, sed [x] solita, vel certe succum *plantaginis*, aut *acaciam*

[r] murta, f. myrto

[s] venas divisas sanguinis thrombus obturat.

[t] conglutinata vena, quæ putredine dehiscebat

[v] retenta partes solvant, i. ulcerent.

[x] solutum

4 Confecto ex uva, aminæa Plinio dicta, nigra: an ea, ex qua vinum, hodie Tinctum appellatum, paratur?

5 Autor supra cap. 13. lib. 2. §. 166. valde probat trochiscos ex seminibus rosæ confectos, & trochiscos ex Electro, quos hic fortassis usurpari vult.

6 Deesse quædam hæc vox monstrat, cum ante trochiscorum non meminerit.

ciam cum aqua. Sin vero quibusdam diebus *sine offi-*
cio ventris fuerint ægrotantes, ac rursum injectioni-
bus [y] asperati, conjicimus in his non *cicatricem* ul-
ceris factam, sed medicaminum supraducto *cortice*
fuisse [z] obtrusa, & propterea post [a] effectum ven-
tris [b] nuda atque *sordidata* rursum humore fluere:
ordinabimus autem tribus diebus *lenticulæ* [c] coctio-
42 nem crassioris succi injiciendam. Etenim *intestina* vi
propria medicaminis coërcentur, quam *Græci* ςύψιν
vocant, & ulcerum mitescit asperitas, & ex [d] ante-
rioribus medicaminibus facta *conglobatio*, sive cortex
in saniem provocatus cadit, & subjecta ulcera in
cicatricem venire coguntur.

[y] asperandi
[z] obtrusum *sub.* ulcus.
[a] officium
[b] nudatum & sordidatum.
[c] coctionis crassiorem succum injiciendum.
[d] antea adhibitis

Cautelæ quædam practicæ.

Ac si plurimo tempore *ulceratio* perseveraverit
cum corporis debilitate, atque fastidio, erit *frequen-*
tia medicaminum evitanda, sive injectionum, sive
potionum. Major enim ex ipsis *vexatio* fit, cum cibi
43 *appetitus* extinguitur, & in fastidium veniunt ægro-
tantes, nisi [e] parva insuetorum multis fuerint *con-*
suetis admixta. Decoctionem autem *lenticulæ* secun-
do vel tertio per singulos injiciemus dies. Ex ipsa
enim sufficienter intestina coërcentur, & *latenter*
corpus nutritur, cum [f] quadam particula *digestione*
usurpata viribus profecerit ægrotantis. Tum cum
limpida ulcera senserimus, erunt [g] cohibenda ea quæ
vehementius siccare valeant, quæ Græci ςύφοντα vo-
cant, & injicienda mediocriter constringentia. Ac
si quisquam eorum non tulerit virtutem, erit *dia-*
chylon medicamen oleo roseo solvendum, ac dili-
44 genter liquefactum injiciendum, vel *plumbeo* morta-
rio, plumbeo pistillo [h] circunducto, immisso oleo
rosaceo conterendum, donec in succum veniat, at-
que *crassius* fiat. Horum quoque similibus utendum
mo-

[e] pauca insueta
[f] quædam.
[g] prohibenda
[h] circunductum

monemus Tunc *vino* leni, atque carne *volantum* vel *marinorum* utendum, ut ſquillæ, mulli, [i] carani: & pro modo virium, *geſtatione*, reſumptionis cauſa. Dehinc quum omnia *tuta* viderimus, *lavacrum* adhibemus, ſed non properanter, & magis, quum fortè injectio fuerit facta trochiſci, niſi primò *ventrem* egeſſerint ægrotantes. Tardante paſſione, *ſuperpoſitionis* tempore, iiſdem uti convenit. In *lenimento* verò erit fortificatio adhibenda corporibus per variam *geſtationem*, & vocis atque corporis *exercitium*. Poſt ſingulas *egeſtiones*, adhibenda ſpon- 45
gia ex oleo, & aqua calida, & decoctione lini ſeminis, aut fœnigræci, aut malvæ agreſtis, iiſdem partibus, hoc eſt *ſeſſioni*, quam *Græci* [k] hedram vocant, & ſpecialiter admovenda *vaporatio* ex pollinibus, cataplaſmate calido, vel ſaccello. Dehinc etiam radix *agreſtis malvæ* decoctæ atque contritæ, calida teſta calefacta erit apponenda. Ac ſi jugis fuerit *dolor*, immittendus digitus uſque ad altiora, præunctus *adipe anſerino* cum fœnigræci ſemine cocto atque contrito, aut aliquo medicamine ex iis, quæ appellamus [l] λιπαρὰ. Ac ſi hæc minimè fuerint [m] inventa, erit hoc *cerotario* faciendum ſimplici atque limpido: & quum tempus cibi dandi occurrerit, ad- 46
hibenda *perunctio* ſtricturæ congrua: tum nutrimento dandus *panis* ex aqua calida, aut *alica* lota, aut *pulticula* ex melle confecta, aut *ova* ſorbilia cum pane. *Potui* autem aqua calida offerenda. Perſeverante autem [n] tumore, adhibenda *cucurbita* adjuncta ſcarificatione locis tumentibus, & *vaporatio* ſpongiarum. *Declinatione* occurrente adhibenda cerotaria, & reſumptio cauta. Sic enim ſedantur jugis egerendi ventris [o] *delectationes*, quum tumor mitigatione

[i] carabi

[k] ἕδραι

[l] i. pinguia

[m] *nimir.* digito eo non pertingente

[n] *ſc.* partium ano vicinarum

[o] Irritationes

ne conquiescit, atque ille qui putatur *rheumatismus*, indulgentia tumentium facilius abstinetur.

47 *Curatio, quando solutio stricturæ est conjuncta.*

Ac si æqualis tumori *fluor* occurrerit, utriusque erit [p] conjicienda curatio. Quapropter si *fomentum* ex oleo hispano, vel melino, aut murtino, aut lentiscino adhibuerimus, & *cataplasmata* erunt ex aceto atque melle, [7] vel *stymmatibus* præinfusis coquenda. Item præscriptis jamdudum *injectionibus* concoquenda quædam *constrictiva*, ut murta, vel rosa, aut mala punica: [q] *lacte* autem & cæteris admiscendum *amylum*, & [r] *enatis matibus* aliqua decoctio stymmatum adjungenda, aut mali punici, & apponenda rursum *sessioni* vaporatio stymmatum, aut [s] *can-*

48 *tabri* conligati, vel in aceto decocti, vel quam ὠμήλυσιν vocant, ex *pollinibus* panno conligatis, atque ex stymmatibus confectis. Perungenda etiam digito interiora *longaonis* ex cerotario [t] oleo roseo confecto, aut adipe cum oleo roseo: tum post perunctionem *ora* lavanda aqua tepida: *cibus* dandus pulticula calida, ut de ventriculosis scripsimus, quos Græci *Cœliacos* vocant, ex alica, vel farre, aut oryza, aut milio, aut olyra, aut pane [8] *Alexandrino*. Hæc singularia danda, vel aliquando amylo admixto, aut lacte, aut melle ex favo expresso. *Potus* parvus dandus, sed *calidus*. Tum effecta declinatione resumptio adhibenda.

[p] considerandа
[q] lacti
[r] enematibus
[s] furfuris facculo
[t] *sub.* cum

49 *Curatio, quando solutio magis urget.*

Ac si *solutio* fuerit urgentior, vel *sola*, frigidus convenit *locus* ægrotanti, & *supina* jacendi positio, paulo [v] levius *capite* locato, & suppositione lanarum, *clunes*

[v] levatius

7 stymmata sunt quæ oleis addun- tur ut spissescant, & odorem aromatum contineant: ἡδύσματα, quæ immiscentur aromata, ut suavem odorem concilient. Stymmata ferè omnia adstringentia sunt. vide lexicon Constantini.

8 Huic pani, forte biscocto, miscebatur semen conmios, quod à quibusdam, teste Plinio, pro cumino Æthiopico habebatur.

clunes vel inferiores longaonis partes ſublevandæ.
Adhibenda etiam *requies*, & [x] impreſſus articulis [x] arctus
manuum amplexus, vel *ligatio* paulo tenacior, De-
ponenda etiam omnis *animi* intentio, & magis co-
gitatio paſſionis avertenda. Admonet enim [y] *egeſtio-* [y] egeſtionum
nem, ac provocat inquietudinem in *memoriam* redu-
cta conſcientia. Erit denique perſuadendum, ne
quoties fuerint ægri in egeſtione commoti, ilico
ventrem [z] facere feſtinent, ſed quantum potuerint [z] exonerare
reſiſtendo differant [a] motu. Fit enim quædam *medi-* [a] motum
tatio, atque frequens egerendi *conſuetudo*, & opor- 50
tet effugere *laborem* motus, ac [b] nudandi corporis [b] nudati
frigus, niſi fortè acrior, aut incendioſa fuerit de-
fluxio. Retenta enim ſeſſionis in locis, quam *Græci*
hedran vocant, *longaonem* exurit. Convenit deni-
que, ſi poſſibile fuerit, ægros ad ſeſſionem egeſtio-
nis *deportari*, aut [c] humilius è lecto [d] *ſcaphia* poſita [c] humiliori lecto ſcaphia
ad egeſtionem produci faciendam, vel ſi plurima appoſita
fuerit corporis *defectio*, qua jacentes non valeant [d] pelves
fluentia retinere, erunt egeſtiones *ſpongiis* ſuppoſi-
tis excipiendæ, & [e] *mediis partibus* apponendæ *lanæ*, [e] *ſc.* ventri &
vel oleo conſtrictivo prætinctæ, vel decoctione buxi, lumbis
vel murtæ, aut mali punici, & horum ſimilium 51
ſtymmatum, vel ſuccorum conſtringentium, vel
aſperſo [f] *rutherginario*, quem *Græci* βυρσοδεψικὸν vo- [f] rhoë corio
cant, vel trita *galla* erunt media ſiccanda: hæc e-
nim conſtrictionem ſine ullo frigore fore promit-
tunt. Dehinc apponenda ex palmulis *epithemata*, &
malo cydonio, & balauſtio, & alumine, & horum
[g] ſimilium, ſicut de *cœliacis*, vel *ſanguinem ſpuenti-* [g] ſimilibus
bus, aut *ſtomachicis* ſcribentes docuimus. Injicien-
dus etiam per *clyſterem* ſuccus plantaginis, aut po-
lygoni herbæ, vel intybi, aut uvæ lupinæ, ut her-
bæ

52 bæ [h] caricariæ, vel ſempervivæ, aut meſpilæ, [i] malvæ, aut orizæ, aut decoctio mali punici, vel ejus [k] *caduci*, quod Græci κύτινον ῥόας appellant, nos *ampullagium*. Et aliquando hæc ipſa erunt conterenda, vel roſa, aut rubus, quam *Græci* baton appellant, aut lentiſcus, aut galla, aut thalia, aut rubi virgulta, vel vitis anuli, quos ἕλικας vocant, aut ſalicis folia ex vino [l] *bunito* iis qui ſine febri adficiuntur: ex *aqua* verò iis qui febricitant: item [m] *ros Syriacus*, aut omphacium, aut acaciæ ſuccus, vel hypocyſtidos herbæ, aut balauſtii drachmæ duæ, in quatuor vel quinque [n] cyathis conjiciendæ. Eſt enim ea quantitas injectionis [o] redundans, hoc eſt, ſiquidem plurima, *gravedine* quadam provocat ventrem. Item lenticulæ decoctio: aut *licium* Indicum cum lacte.
53 Sint autem *amyli* drachmæ quatuor, *licii* drachmæ duæ, *lactis* cyathi ſeptem vel octo. [p] Extendenda enim hæc ſingula atque minuenda ſunt pro magnitudine [q] *ſolationis*, ac virium ægrotantis. Ac ſi plurimus fuerit in ulceribus [r] *ſenſus*, ut medicaminum *conſtrictione* laceſſita indignentur, erunt injicienda ea quæ cum *dulcedine* admota partes valeant præſiccare, quo neque ulcerationem provocemus, neque fluorem negligamus: ex quibus eſt in febricitantibus ſuccus *ptiſanæ*, cum *adipe caprino*, contrito atque commixto [s] *tracanto*, vel gummi,
54 aut [t] *gillirici* radice. Sed illa duo infuſione præmollienda: radix autem coquenda; aut roſaceo oleo *ovum* commixtum, aut *lac* coagulatum, vel cum *amylo* concoctum ad tertiam partem. In iis vero, qui ſine febribus fuerint, *paſſum* convenit *Creticum*, & vinum [v] *ſquilliticum* ſupradictis ſpeciebus. Tum refectionis tempore *unctio* adhibenda ex oleo Hiſpano: ac deinde *ora* lavanda puſca tepida. *Cibus* au-

[h] calycariæ, ſ. umbilici veneris
[i] palmæ
[k] floris cum parvulo fructu
[l] vino ex bunio, Græcis βουνίτης dicto. Dioſc. lib. V. c. 56.
[m] rhus Syriacus
[n] cyathos
[o] ſatis abundans
[p] Augenda
[q] ſolutionis
[r] dolor
[s] tragacantho
[t] ali gallici, i. ſymphyti majoris
[v] ſebennyticum

autem ſpecialiter, ut in *cœliacis* ordinavimus, dandus. Similiter etiam *potum* convenit dare. Lac quoque bibendum præcoctum, quod appellant [x] *diacocleon*, ſive ſingulare. Etenim *fluores* craſſificando 55
cohibet, & *ulcera* deterget, & acrimoniam humorum temperat, & ſine ullo labore corpora nutrit. Eſt autem *coctionis* hic modus. *Lac* ſumendum ex *agreſti* paſtu perfectum. Etenim in civitate nutritorum animalium reprobamus: ſiquidem *capræ* è ſalſiore [y] puſcua ſitientes, plurimum atque coadcervatim bibant, & multum lac, ſed *aquatum* faciant, quod eſt *conſtrictioni* ventris incongruum. Quapropter magis ex capra, quæ *lentiſci* paſcua, vel *murtæ*, aut *rubi*, aut *vitis* foliis, vel *quercus*, aut *ſalicis*, vel *hederæ*, aut *terebinthi* aut herbæ calicaris, vel polygonii, aut plantaginis, & horum ſimilibus fuerit nutrita, erit lac accipiendum. [z] Confluxit enim conſtrictiva qualitas *herbarum* in lactis qualitatem. Nam ſæpe [a] *diagridium* vel *helleborum* 56
mandentes purgativæ virtutis efficiunt [b] lactem, ſicut [9] *procicolium* comedentes lac generant, quod *viſum* præſtet accipientibus abundè. Denique erit primò probandum atque eligendum, quod ſit *albidius*, atque ſine ullo *odore*, & neque globoſum, hoc eſt *fruſtis coagulatis* variatum, quod Græci θρομβώδες appellant, neque in urinæ ſimilitudinem [c] mutatum quod iidem [d] οὐροειδὲς appellant, ſed quod poſſit unguibus [e] deſtillatum manere ſua tenacitate collectum. *Boni* igitur, ut diximus, *lactis* quatuor vel quinque ſextarios oportet in vas *fictile* mittere, ſive æneum: immittendæ & [f] *cochleæ*, quas nos lapides marinos, 57
vel

x διὰ κοχλήκων, cum lapillis ignitis coctum

y paſcuo

z Confluit

a ſcammoneam

b lac

c ſeroſum

d ſic valde ſeroſum appellat, τὸ ὀῤῥῶδες

e inſtillatum

f κόχληκες

9 Sic dictos puto maratri teneros coliculos. Quidam legunt croci folium: alii fœniculum.

vel fluminales accipimus: non marinæ igitur ob salsitatem, sed *fluminales*, inustæ primo, [g] quo sint *igne pellucidæ:* tum auferendæ: & exsufflatis omnibus, quæ de se fortè dimiserint, ac depurgatis, supradicto vasculo immittendæ, ac *ferulis* lac cum iisdem [h] cochleis movendum, donec ad *mediam* veniat partem, sive *tertiam:* dehinc refuso lacte projiciendæ priores [i] cochleæ, atque *aliæ* innovandæ similiter exustæ, sed per profectum, numero atque forma minores, longa per intervalla. Hæc confectio
58 lactis [k] *diacocleon* appellatur. Sine iis vero confectio erit longe simplicior, quam *Græci* ἀπερίεργον vocant. Vas enim *lactis* erit imponendum igni molliori, & immissa *ferula* metienda mensura totius, ac dimidiæ, & tertiæ quantitatis, quo non conjectura, sed vera dimensione coctionis quantitatem sumamus. Tunc ipsa *ferula* circumlato ductu movebimus coquentes, ne lateribus vel fundo jugi mansione [l] insidant. Dehinc ultimo coctionis tempore plurimus detrahendus est ignis, & cum ad partem *dimidiam*, vel *tertiam* venerit, erit in aliud vas refundendum, exinde ægro dandum, non frigidum, sed leviter
59 [m] *gelatum*, quod γαλακτῶδες appellant. Ac si forte *stomachi* fuerit eversio commota, cum accipere ægrotantes horrescunt, erit *frigidum* dandum, prætecto vasculo nivibus, ut enim *mel* decoctum fit *constrictivum*, sic etiam *lac* deposito atque excocto tenuissimo liquore, quem *Græci* ὀῤῥὸν appellant, & vapore concepto *constrictivum* fieri necesse est. Convenit denique etiam supra dictus ex [n] *regula* motus. Est enim virtute constrictiva, & sui corporis raritate, tenuitatem lactis, vel aquatum à [o] liquore ebibens. Accipere autem ægrotantes debent pro *passionis* ma-

[g] quoad
[h] κοχλήκισι
[i] κόχληκες
[k] διὰ κοχλήκων
[l] insidat
[m] egelatum, tepidum, instar lactis ex uberibus prodeuntis.
[n] regula modus
[o] liquorem

magnitudine, & sumendi voluntate, quam *Græci*
ὄρεξιν vocant, quidam *plurimum*, quidam *parvum*,
& primo ex ea decoctione, quæ fit ad *dimidiam* par- 60
tem redacta: tum ex ea, quæ ad *tertiam* venerit par-
tem: siquidem sit paulo plus constrictivæ virtutis.
Sed erit ejus usus comparatione prioris minuendus.
Tunc post bibitum *lac* nullum potum sumere debent
ægrotantes. Est enim ratione carens lac decoctione
constrictum, supermisso liquore in aquam vertere.
Præterea in iis qui *sufficienter*, vel quantum volue-
rimus, sumpserint, nihil erit omnino superdandum,
iis vero qui *minus* accepisse videbuntur, sicut de
cœliacis ordinavimus, erit superdanda *pulticula* ex
lacte confecta, ut destinatus impleatur modus. Tunc 61
post [p] *intermissionem* mediocrem si quisquam nausea-
verit, erunt danda *mali punici* grana, vel [q] acinæ
uvarum siccarum, quas fabriles appellant, aut *me-
spila*, vel *sorba*. Quidam igitur [r] *primam* decoctio-
nem probaverunt *secundæ* præponendam. Siquidem
lac in semet velut *calcis* qualitatem accepisse videa-
tur, qua possint *putredines* ulcerum abstineri: *alii*
vero secundam magis probaverunt, quibus etiam *nos*
consentimus. Non enim admixta supradicta qualitas
causa est abstinendæ passionis. Potest enim etiam
quidam [*] *calcis vivæ*, quam *Græci* ἄσβεστον appellant,
lacti admisceri. Sed [s] est incoctio sive *insumptio* a- 62
quosi liquoris, quo amisso, syncerior lactis qualitas
fit, quæ neque curiosa confectio, neque *nidorosa*,
vel fumosa sufficitur, si *simplici* coctione fuerit pro-
curata. Cum enim *lac* se à suo humore separave-
rit, [t] quam *Græci* ὀῤῥὸν appellant, crassius effectum
ac [v] *viscosus*, insidens ventri, atque *intestinis*: &
multo tempore immoratum, liquida concrassat,

[p] *sc.* secundam lactis per se cocti, & ferula moti

[q] acini

[r] cum lapillis ignitis

[*] quiddam

[s] i. requiritur

[t] quem

[v] viscosum

& *ulcera* mitiganter amplectitur. *Alii* terriam partem *aquæ* lacti miscentes decoquunt, adserentes quod
x quia nullo — sit decoctio melior, [x] ne ullo *nidore* sive fumo, aut *ustione* lactis natura vitiatur ob aquæ admixtionem.

63 Hi autem si usque eo coquendum jubent, donec ad modum præmixti redeat lactis, qui fuerat priusquam aqua misceretur, & liquidius conficiunt,
y sero — & non sine suo [y] *naturali liquore*, quem *Græci* ὀῤῥὸν appellant, ægrotantibus dabunt, prisca lactis quantitate servata. Sin vero ad partem *dimidiam* vel *tertiam* decoquent, non solum plurimum decoctionis tempus insumunt, verum etiam tarditate coquendi diutina, *fumosum* faciunt medicamen. Hæc sunt quæ
z dandi modus — in ipsorum *erroribus* respondemus. Ejus autem [z] *da-*
a egelatum — *tio* erit discernenda. Nam primo [a] *gelatum* bibi debet, sive tepens, quod *Græci* γαλακτῶδες appellant: tum *fervens*: sed cum primo fuerit profectus aliquis ex ante dato. Hinc enim perfecta passionis fiet abstentio.

64 *Lactis succedanea.* At si quisquam ægrotantium *lac* sumere noluerit, aut horrido visu, aut *stomachi* [b] *supinatione* recusans,
b debilitate — erit aliis adjutoriis adjuvandus: & si *ulcus* fuerit in
c tenuioribus — *superioribus* ac [c] densioribus intestinis, utendum me-
d opponuntur à Galeno ad Glauc. τοῖς ὑπηλάτοις, alvum ducentibus — dicaminibus potis, quæ *Græci* [d] ἀνωτερικὰ vocaverunt. Etenim quæ *clystere* injiciuntur, hæc magis patientibus apta sunt locis *inferioribus*. Et cum in cibi fuerint *adpetentia* servati, nec ullo fastidio ægri videbuntur adfecti, erit medicaminum *consueta* magis
e simplicia — eligenda materia: at si *fastidium* fuerit, [e] sola probanda. Sed eorum compositionem atque ordinem ex iis, quæ de *cæliacis* ordinavimus, sumi manda-
65 mus. Licet præterea cum iis etiam *acaciæ*, vel *œnanthes* ex aqua cisternina contritæ, donec collyriorum fa-

faciat craſſitudinem, [f] *rotundata* fruſta dare biben-
da, aut reſoluta cum *vitello* ovi aſſi in quantitate
dimidii cochlearii, aut *aqua* reſoluta: in iis qui *febre*
afficiuntur, tribus cyathis: in iis verò, qui *ſine* febri-
bus ſunt, cum *vino* erit [g] offerendum. Præterea
communiter etiam quæ *ſanguinem expuentibus* dan-
tur, probamus, quorum eſt ſuccus *plantaginis*, vel
una die ac nocte [h] *rhus ſyriaci* infuſus vino vehe-
mentiori: quod detracto *oryza* immiſſa vino coque-
mus: Dehinc *lenticulæ* pulmentum decorticatæ, at-
que ſubaſſatæ, in pulticulæ modum [i] conficere. Item
ova aceto cocta danda, vel ovorum *vitella*, quæ ſint 66
carbonibus aſſata. Item decoctio ex *plantagine*,
aut [k] *agreſta*, & intybo, quod *cichorion* Græci vo-
cant. Sed hæc ſingula erunt *duplici coctione* curanda.
Nam poſt primam coctionem erunt in aliam aquam
transferenda cum aliis nondum coctis: Quorum co-
ctione perfecta priorum [l] ſecundum probamus effe-
ctum. Erunt præterea hæc condienda *oleo* viridi, &
aceto, & parvo *ſale*, vel quod eſt melius, [m] *rhos*.
Quod ſi *ſordidum* tardaverit *ulcus*, in injectione mulſi
perſeverandum probamus, niſi *ſolutio* fuerit adjun-
cta: vel [n] *decoctione* corticis mali punici etiam, ſi 67
crebræ temporaliter ventris egeſtiones, [o] quæ qui-
dem erunt terenda: item corticis *pini*, aut ſubaſſa-
tæ interioris tunicæ, ſive corticis *glandis*, quam
[p] *ſardianam* vocant, aut [q] *pulenti*, aut cujuslibet ma-
teriæ vehementius aſtringentis. Ac ſi quiſquam ha-
rum virtutum recuſaverit uſum, horrens oblata: ſi-
quidem ſenſu torquent acriore, erunt hæc *mellis*
decocti atque durati [r] latitudine * cingenda, quo ſub
dulcedine lateant acriora, & nihil eorum virtuti de-
rogetur: ſiquidem etiam mel coctum conſtringit.

[f] in paſtillos formata
[g] *ſub:* medicamen
[h] rhus ſyriacus
[i] conficiendum
[k] omphacio
[l] & ſecundorum
[m] rhoe.
[n] *ſub.* bibenda
[o] qui quidem erit terendus
[p] caſtaneam, *vid. Plin.*
[q] polentæ
[r] quaſi lamina inde facta
* latitatione *i.e.* occultatione *vide* pag. 490.

Item malorum *punicorum* trium mediæ magnitudinis
68 *corticem* ſumentes, admixto *vino* lymphato, hoc eſt,
aqua temperato coquemus, in iis qui ſine febribus
afficiuntur, vel declinante cauſa melius habere videntur.
Cum *ciſternina* verò aqua, ad *heminas* ſex,
quas cotylas *Græci* appellant, in iis qui etiam febribus
afficiuntur, donec ad tertiam partem liquor deveniat:
tum ex ipſo duos vel tres cyathos ante cibum
dabimus ægrotanti, vel eadem *mala* omnia
s aquæ — contuſa atque colata, *vino* aut [s] *aqua* immixta erunt
offerenda non plus cyathis duobus. Item mala *cydonia*
cum malis *punicis* decocta in vino dulci, aut
t ſybennitico — [t] *ſquillitico*, tunc [v] fricatione ſiccata atque craſſifica-
v frixione — ta cum *lacte* data conveniunt, vel *aquæ* cyathis ſex.
69 Item γῆς ἀστήρ cum aqua [x] ducta curationi convenit.
x datus — Alia quoque plurima ſimilimæ virtutis, infinita ſpe-
y occurrunt — cie [y] concurrunt. Item cibo danda *alica* cum vino
melino, aut *murtino* aqua temperato: tum plurimo
profectu accedente dandi *turdi*, atque *pulli* gallinacei,
vel columbarum, atque volantum quæque ſicciora,
ut phaſiani pectora, vel perdicis, aut attagenis
agreſtis: quæ ſingula erunt poſtea apte coquenda,
aut mediocriter *aſſanda*, ne lignoſa fiant, &
digeſtioni officiant. Aliquando etiam erunt hæc animalia
recluſis pectoribus *virgultis murtæ* penetran-
70 da, aut eis magis replenda. Tum mediocriter coquenda,
ac deinde *farina* conſperſa tegenda, & cinere
calido maturanda. Item *maritima* quæ ſunt denſioris
carnis. *Agreſtium* quoque, hoc eſt, leporis
z quæ — vel capreæ conveniunt pulmenta, vel *pomorum* [z] quæque
vivida virtute conſtringere valent, ut mala cy-
a pyra — donia cocta, vel aſſata: Item [a] pira, ſorba, meſpila,
quæ nondum fuerint maturitate dulcia, pruna
agre-

agreſtia, mali punici grana cum exterioribus membranis exſiccata: Item *uva*, & magis fumi vapore ſiccata, quam *fabrilem* appellant. *Uva fabrilis.* Omnis præterea cibus erit diligenter *maſticatione* exercendus, quo digeſtibilis fiat, ne venter debilitate ſegnior plurimo laboret nixu, appropriando corpori quæ ſumpſerit. [b] *Melius* autem partibus erit apponendum 71
[c] *diatheon* medicamen, & omne quod fuerit *ſiccativum* malagma, vel aceto confectum. Tunc etiam *vinum* dandum, quod fuerit natura plurimum *conſtringens*, ac pro regionibus cognitum, ut in Italia *Præneſtinum* appellatum, vel [d] *Surentinum*, & magis *Signinum* ac *Marſicum*: ex quo oportet etiam *alicam* [e] myro curatam dari. Ac ſi forte hoc *vini* genus minime fuerit repertum, erit quiddam *aquæ calidæ* admiſcendum, quod eandem valeat imitari virtutem, ut *rhaponticum*, vel illud quod *Græci* appellant, inter corticem *quercus* inhærens, [f] *pertetam* nervorum fila teneriora. Item *rhus* linteo liga- 72
tus, vel *galla* viridis, quæ appellata eſt omphacine, aut *vitis* [g] amyli, quas ἕλικας appellant, aut virga rubi, aut ceraſia, aut mala punica, aut [10] *fabæ Græcæ* folia. Non hæc quidem erunt jugiter adhibenda, ſed medicaminis vice. Tunc apparente magis profectu, adhibendum *lavacrum*, & corporum *motus* per geſtationem, vel deambulationem inſinuandus. Ac ſi paſſio perſeveraverit *tranſacta ſuperpoſitione*, erunt iiſdem, quæ ſupra memoravimus, reſumendi ægrotantes, adjecto *vocis exercitio*, cum corporis vehementi *defricatione*, & magis, ventris in locis: item *cyclus* juxta regulam, quæ aut *qualitatis* ſolius habeat ductum,

[b] Mediis, i. præcordiis
[c] διὰ θείου
[d] Surrentium
[e] mero: *alii* myrto
[f] νεύρων ἶνας
[g] annuli, quos

10 De hac faba, loti ſpecie, *vid. Plin.* H. N. lib. XVI. cap. 30. de ejus uſu medico, lib. XXIV. cap. 2. A recentioribus autem, non ſine ratione, pro nymphææ ſpecie habetur.

73 ctum, ut æquali *quantitate* servata descensus, vel transitus ad parvi nutrimenti mutationem veniat; ut
h teneris & à [h] tardis vel parvis volantum animalibus ad palumbos vel perdices, & his similia: aliquando per *quantitatem* solam, ut eodem pulmento servato, exem-
i ex pli causa, perdicis, [i] & parvo modo veniant ad plurimum. Tunc erunt *utraque* jungenda, ut etiam qualitate ac quantitate variatus formetur cyclus, cum vires ægrotantis valentes viderimus. Quo modo autem *initium* sumendum sit, vel *panis* fieri debet
k quo modo partitio, vel [k] quia in pulmentorum mutationibus *vinum* vel *lavacrum* detrahimus, ex jamdudum dictis
74 accipiendum probamus. Sed *lavacra* rara, atque calida magis, invenimus aptissima. Tum *confirmato corpore*, ac resumptis viribus, *vomitum* convenit ad-
l vide l. 3. §. 41. hibere: [l] & primo ex simplici aquæ *mulsæ* potu: secundo ex *radicibus*, quo partiliter locale adjutorium ventri præstemus, & quodam vehementi motu, veluti purgatione per vomitum effecta, omni impedimento digestionis officii liberetur. *Tum* transeun-
m cycli dum ad *mediæ qualitatis* pulmenta, & cætera [m] *cy-*
n danda *clorum* ordine suo [n] reddenda usque ad porcinæ pul-
o Nanque mentum. [o] Itaque *agrestium*, hoc est, leporum atque capreæ danda jamdudum docuimus. Dehinc adjungenda *drimyphagia*, quæ sine vomitu erit adhibenda uno vel duobus diebus, ac deinde cæteræ *cycli*
75 partes integrandæ. Convenit præterea *olivas* nigras aceto decoctas, cum mali punici cortice contritas, admixto *pipere* albo, & oleo *Hispano* modico, atque recenti, jejuno ægrotanti dare: nunc nulla addita alia specie, nunc adjuncto *pane*. Ordinanda etiam cætera *resumptiva* atque *recorporativa* virtute medentia, ut gestatio varia, deambulatio, vocis exer-

exercitium, perunctio, *defricatio*, quæ exercitii tempore, atque nunc *uncto* corpore, nunc arido, vel *ſicco*, erit aptiſſima: item *ſicca* cibatio, & *cucurbita* recorporativæ virtutis ſecundum medias partes, *dropax* illitus uſque ad ventris confinia, atque vertebrorum, *pſilothra*, *ſinapiſmi*, & *paroptesis* uſque ad cutis ruborem, cum *defricatione* ex *oleo* atque *nitro*:
item *arena* ſole ignita, *acopa* acriora, ut ex euphor- 76
bio, & opobalſamo, & ſimili virtute medentibus confecta: item *malagma* ſecundum ventrem, quod appellatur [p] *diathapſias*, vel [q] *diacapaneos*, & [r] *diaeuphorbium*, & aliquando parva ſumptio medicaminis poti, quod appellamus *dia-trion-pipereon*. Et ſunt hæc cuncta medicamina libro conſcripta Reſponſionum: item *peregrinatio*, atque *natatio* maritima, & naturalium aquarum. Ac ſi fortificatum corpus rurſum fuerit humoris *fluore* tentatum, quod Græci *rheumatiſmum* vocant, convenit *hellebori* [s] dati decocti, vel radicibus inſerti, quod [t] *catapaſton* appellant. Diſſecat enim corpus, & quadam *novitate* confirmat.

[p] unguentum diathapſias deſcribitur ab Aëtio pag. 657.

[q] an διὰ καππάρεως

[r] Deſcribitur à Paulo inter Acopa.

[s] datio: *ut ſupra*

[t] κατάπηκτον

Culpandi præterea etiam nunc *veteres* medicinæ 77
conditores. *Hippocrates* enim libro quem [11] ad ſententias *Cnidias* ſcripſit, *helleborandos* principio ægros ordinavit, ultimum adjutorium cæteris anteponens. Dat præterea *panem* ita curatum, ut neque ab hominibus recte valentibus poſſe digeri facile videatur: Item *pulentum*, atque *fœnigræci* ſemina, cum ſint hæc qualitate *contraria*: alia enim aſtringunt, alia relaxant, & nulli adjutorio tempus adjunxit. *Diocles* quoque libro quo de paſſionibus atque cauſis, & curationibus ſcripſit, providens ſiccandum corpus, uri-

Notantur veteres medici.

11 Nuſquam opere citato apud Hippocratem id legitur.

v uti — *urinalibus* medicaminibus [v] utendum jubet, quibus non ſolum humor ventris ſiccari minimè poſſe perſpicitur, verumetiam *veſica* in morbos cogi invenitur.

78 *Eraſiſtratus* tertio libro de ventre prohibet *cibos* digeſtibiles ac nutribiles, æſtimans hæc facile poſſe corrumpi, non conjiciens [x] quoniam omni ægrotanti digeſtibilium rerum uſus convenire perſpicitur: quo minime in laborem *mediæ partes*, quibus digeſtionis celebrantur officia, cogi videantur. Prohibet præterea ſpecialiter *lenticulam*, atque mala *cydonia*, & ſi quæ ſimilis fuerint virtutis, [y] quo una voce omnem congruam videtur recuſare curationem. *Nutribilia* [z] etenim, quæ ob reſumendas vires principalem [a] tenuerunt locum, ſuperfluum eſt, ut æſtimat, adhibere. [12] *Liſius* etiam quarto libro tardarum paſſionum principio adhibendum *vomitum* poſt cibum probat;

79 ſed cum nova ac *recens* in corpore fuerit paſſio, ſine dubio dupliciter *nocens*: primo quod *intemporaliter*: etenim novellæ paſſiones [b] *ſuaſu* quodam, & non agitatione vehementi ſunt depellendæ: dehinc quod *incongrue*: ſiquidem ſit vomitus poſt cibus *gravabilis* capiti. Inquit præterea: ſi humoris perſeveraverit fluor, atque *longo* tardaverit *tempore*, & typico motu ventrem fecerit humectari, occurſibus *periodicis*, tribus vel quatuor interpoſitis diebus, ventrem convenit provocare. Unde plurimi etiam *lac* offerendum probant, quod σχιςὸν appellatur, ſive *catharticum*, quo in acutum potius, ac periculoſum veniant morbum, & exinde poſſit medicina tanquam *celerem* facilius curare paſſionem.

x quod

y ſc. præcepto

z etiam

a tenent

b i. blande

12 Lucius, ut ſupra. Lucii Tharſenſis meminit Gal. κ. τόπους pag. 766. & 767. Fortaſſe Luſius legendum eſt.

CA-

CAPUT IV.

De Ventris debilitate. 80

ETiam hoc quidam ſymptomatis genus, quod nos accidens appellare poterimus, ſcripſerunt: & aiunt *debilitate ventris acceptum cibum plurimo tempore in eodem permanere:* aliquando *corrumpi:* & magis cum inteſtinum, quod *Græci* νῆςιν vocant, fuerit quoque debilitate vitiatum. Fieri etiam *inflatione* ſecundum ventrem exiſtente, atteſtante parvo *dolore* & *rugitu* inteſtinorum, quem [a] βορβορισμὸν vocant, cum plurimo *ſputu*, ac *ructatione* jugi. Sed erit accipienda *curatio* ex iis quæ cum dolore, atque inteſtinorum tormento ægrotantibus adhibenda ſcripſimus.

[a] potius βορβορυγμὸν

CAPUT V.

De Ventris tumore ac duritia & ventoſitate, inflatione, ac ſaltu. 81

TUmorem ventris *extantia* ſequitur ſecundum præcordiorum media: reſiſtens atque *doloroſa*, atteſtante *fervore*, & jugi *ſaltu*, & aliquando *febricula*, cum *faſtidio*, & *ſiti*, *anxietate*, & *jactatione.* Sequuntur etiam *vigiliæ*, & *cibi corruptio.* Sed diſcernitur à *ſuperiorum* tumore, hoc eſt peritonæi, ſive [a] cutis ſuperpoſitæ. *Primo* quod tranſvoratus *cibus* velut *percuſſus* [b] præſtet circa ſtomachi finem, vel ventris initium. *Secundo* quod adducta cutis digitis, conduplicata ſequitur. *Duritiam* vero [c] *ventris* ſequitur extantia, plurimum reſiſtens, ſine ullo fervore, atque pulſu, vel dolore, ſed ſola *ſpiratione* diffi-

Signa & ſymptomata.

Quomodo differat à tumore partium externarum.

82

[a] cum muſculis

[b] præſtat

[c] *ſub.* integumentorum

difficili, & digeſtionis impedimento parviſſimo. Item *ventoſitatem* ſequitur tenſio cum rugitu inteſtinorum, quæ facile relaxatur, ac rurſus colligitur: & ſi palma fuerint partes pulſatæ, ut *tympani* reſonum fingunt: impreſſæ verò receſſum faciunt tardum, & detracta manu facilius ſurgendo concava replent loca.

83 *Inflationem* vero, quam *Græci* οἴδημα vocant, ſequitur extantia partium, ſed facile atque plurimum impreſſioni cedens, & neque *tympani* reſonum fingens, neque *fervoris* ingerens ſenſum: item *ſaltus* commotos jugis ſequitur, ſicut etiam *cor* ſalire perſpicimus, cum nimio vel *timore*, vel *gaudio* afficimur. Sequitur etiam *ſenſus* tanquam* *volantis* interius [d] ab iis omnibus, atteſtante inani *tuſſicula* longa per intervalla, & thoracis pungente tenſione. Sed erit accipienda *curatio* ex iis quæ de *ſtrictura ſtomachi* conſcripſimus.

* flantis venti ab inteſtinis

[d] avis omnibus

CAPUT VI.

84

De Dyſenteria.

Quid ſit dyſenteria, & unde oriatur.

A Difficultate officii paſſio *nomen* accepit δυσεντερία. Eſt autem *inteſtinorum rheumatiſmus cum ulceratione.* Sed fit antecedente *fluore*, quem *Græci* diarrhœan vocant, aut *cholera*, aut *tumore* ventris. Et eſt [a] *difficile celer*, frequentius tamen *tardans* paſſio.

Signa, & ſymptomata.

Sequitur in paſſione conſtitutos *muculenta* ventris egeſtio, atque è *ramentis* [b] innexa, & humore craſſo: *primo*, cum naturalis inteſtinorum defluit [c] *corpulenta ſoliditas:* dehinc *varia* atque *ſanguinolenta*, & *felloſa*, aut *ſanioſa*, atque *feculenta*, aut cum *gelati ſanguinis* corpuſculis, quæ θρόμβους appellant, &

[a] difficilis ac celer, interdum.

[b] connexa

[c] mucus inteſtinalis

& *livida*, aut [1] *carnosa*, & *membranis* plurimæ lon- 85
gitudinis innexa, attestante gravi *fœtore*, cum dolore ulcerum, & *fastidio*, & *siti*, atque interiorum *ardore*. Sequuntur etiam *vigiliæ*, & aliquando *febricula*, *anxietas*, *jactatio*, *hebetudo*, & aliquibus intestinorum *rugitus*, & *tensio* cum ventositate, & impedimento *urinæ* reddendæ: in quibusdam etiam *vomitus*, & *saltus* præcordiorum, aut *torpor* frigidus, *lingua* humecta, aut plurimum sicca, aut aspera, *colore* cinereo, aut livido: item corporis *defluxio*, & accepti *corruptio* cibi fervens, cum jugi atque in-
cessabili egerendi ventris *desiderio*, & in eadem ad- 86
monitione *mordicatio* intestinorum omnium, vel *podicis*, aut vicinarum partium. Fit autem *ulceratio* aut in tenuissimis intestinis, ut [d] *pyloro*, [e] *nestidi*, [2] *typhlotero:* aut in crassioribus, ut in *colo*, vel [f] *longaone*. In omnibus enim eodem tempore fieri, vel esse ulcerationem minimè posse accipimus: siquidem mors præveniat ægrotantes. [g] *Interioribus* igitur intestinis factam ulcerationem adprehendimus ex *doloris* sensu *supra umbilicum* constituto, sive ex eodem loco initium sumente, & *egestionibus* ventris semper *tenuissimis*. At si in *crassioribus* intestinis fuerit ulceratio constituta, sensus doloris [h] *secundum* umbilicum ef-
ficitur, & egestiones ventris *carnosæ* apparent, & 87
frequenter coagulata magis atque coacta stercora egeruntur, cùm solus fuerit passione *longao* vexatus, & magis ejus inferiora. Prævenit enim *tenuium* ulceratio, atque non sinit cibi digestionem in *stercoris* venire qualitatem. Aliquando denique *ultimo* egestio-

Locus affectus.

[d] *sub.* duodenum

[e] nesti, i. jejuno

[f] recto

[g] In tenuioribus

[h] infra

[1] Quæ sunt glandulæ intestinorum exulceratæ, aliquando solitariæ, aliquando integri plexus.

[2] Τυφλῷ ἐντέρῳ, i. cæco: verum male hic collocato; est enim primum crassorum intestinorum. Ejus loco reponendum est ileon.

nis tempore ulcerum [i] tactu *sanguinatio* fit, ut guttarum distillatio appareat, & [k] insignia *tenesmi* demonstret, quo juxta *sessionis* finem, quam *Græci* ἕδραν appellant, longaonis pars ulcerata intelligatur, manifestis atque promptis concurrentibus signis. Nam [l] *delectatione* frequenti ægrotantes afficiuntur

88 ventris egerendi, atque ipsa egestio cum quadam *voluntate*, & *labore* nimio efficitur: *tensioque* clunium, & pectinis pubetenus, cum sensu, tanquam quiddam corporis *solidioris* inesse putetur. Ipsa quoque *stercora*, vel eorum egestio *parva*, atque leviter *muculenta* videtur, & humore crassiore confecta. Excluduntur enim primò *pinguia*, dehinc *sanguinolenta* cum stercore coagulato. Nos denique *tenesmon* dysenteriæ adjungendum probamus: siquidem sit *ulceratio* partis intestini; nisi quis voluerit ante ulcerationem solum *tumorem* appellare tenesmon: quod est quidem inconsequens omnium scribentium dictis, quibus *tenesmus* necessariò fuit [m] providendus, ut [n] sola protervitate medicamina [o] pota

89 danda, alacri temeritate confingant: sed etiam nobilium multi; ut *Diocles* libris quos de passionibus atque causis, & curationibus scripsit, *lac* ordinat cum *melle* bibendum, ventrem provocans in *fluorem:* item [p] *murrham* cum *ovis* atque *vino* commixtam, cùm necessariò *stomachum* murrha evertere videatur: item utitur *ptisana* cum *adipe* sorbenda: item *galla* cum *opio*, neque discretionem qualitatum, neque temporum memorans usum. *Praxagoras* libro primo Curationum statuit *ventrem deducendum* peplio & lacte plurimo, cum mulso, potans & *aqua salsa*, & succo *betæ*, & oleo cum mulso. [q] Hoc condimento injiciens, & oleo, & liquido *cerotario* cum

[i] à stercore contactu
[k] signa
[l] irritatione, ut sup. §. 46.
Tenesmos dysenteriæ jungitur.
[m] describendus, explicandus
[n] solita
[o] potui
multa hic desunt.
[p] myrrha
[q] hoc etiam condimentum injiciens, & oleum, & liquidum cerotarium

cum aqua, quibus venter magis in *fluorem* provocatur. 90
Item nutrit *bis cocto* pane, qui [r] sit necessariò digestione *difficilis*, [s] cùm plurimum torretur: item *piscibus* saxatilibus, & *carnibus* teneris, cùm debuerit densioribus magis ob stringendam solutionem. Dat etiam *aquam* bibendam, & *vinum* dulce, quod etiam sanos inflare perspicitur. Offert *farinam* cum *lacte* coctam, quæ indigestibilis probatur: sic etiam *tritici* ptisanam cum *cantabro*. Ordinat etiam [t] *secundam* & *tertiam* curationem, nullam adjiciens discretionem. *Erasistratus* secundo libro de ventre plurima rectè componens, solis utitur *constrictivis*, cùm sint plurimi dysenterici *laxatione* indigentes. *Themison* primo libro Tardarum passionum plurima *rectè* memoravit, aliqua verè *correctione* indigentia. 91
Laxamenti enim causa, atque [v] lapsus faciendi, aquæ, & [x] *arnoglossæ* succo injectionem faciendam probat, & hoc aptum etiam *tumoribus* memorat, quod ob constrictionem siccare perspicitur. Adhibet etiam *naribus* atque *auribus*, & *angulis* oculorum sanguinis detractionem, nihil propositis profuturam, & *post cibum* unctionem, quo tempore *quies* est adhibenda, ob digestionis perficiendæ facilitatem. Dat etiam *vinum asperius*, cum fluorem vehementescere viderit atque febrem. Et [y] *meratum* probat offerendum, quo tempore ob augmentum passionis *aqua* [z] *vino infecta* convenit, maximè cum [a] merata patio vexare *nervos* approbetur, quos *Græci* [b] κρεμαστῆρας vocaverunt.

[r] est
[s] quia
[t] i. resumptivam & recorporativam
[v] ut facilè descendant: & labantur, quæ intestina continent.
[x] *jub.* ex
[y] meracum
[z] cum vino paucissimo, ut eo tantum tingatur
[a] meraca
[b] an musculos ani?

CAPUT

CAPUT VII.

92 *De colicis passionibus.*

Principium hujus capitis deest.

Signa & symptomata colicæ.

Concurrit præterea *gravedo*, *sitis*, *fastidium*,
& incessante passione, sive accessionis tempore *ar-
ticulorum* frigidus torpor, & livor, attestante [a] *su-
dore*; & *mentis* hebetudo, cum *pulsus* parvitate, ac
densitate: item sequitur *singultus*, & *ventris* absti-
nentia, aut cum dolore egestio, *urinæ* reddendæ
difficultas, *capitis* gravedo, *intestinorum* rugitus
scatens, quem *Græci* βορβορυγμὸν vocant, & augmen-
to passionis *vomitus* humorum crassorum, quos
Græci φλέγματα vocant, tum [b] *felineorum*, cum ten-
93 sione membranæ, quæ ventrem intra cutem circun-
tegit, & appellata est [c] *peritonæos*, quæ perseverans
facit inflationis causa *resonum tympani*, cum palma
fuerint loca pulsata: tum *extantia* cum rugitu plu-
rimo, & *dimissionis* tempore *venti* per podicem e-
gestio cum magno sonitu. Ac si *tumor* fuerit insi-
dens atque roboratus, erit extantia *durior*, ac [d] pul-
voso attestante *fervore*, cujus [e] circunspectio sim-
plex, sed [f] inæqualis esse videbitur: quo discerni-
tur à *jecoris* ac *splenis*, vel *peritonæi* tumoribus, qui
in peritonæo sunt æquales, in jecore verò ac liene
quadam circunspectione finiti. *Genus.* Est autem passio ali-
quando *continua*, ut plerosque tanquam [g] *ileicos* in-
terficiat: aliquando *deficiens*, ut sæpe tarditate per-
severans difficilè curabilis fiat.

94 *Curatio in paroxysmo.* Sed ejus *curatio* etiam [1] nunc *stricturæ* conveniens
probatur. Quapropter si acuta, vel *celer* fuerit pas-
sio,

a sc. frigido
b felleorum
c περιτοναῖον
d an pulsuoso? i. pulsante
e circumferentia
f propter spasmos
g εἰλεοὺς

1 in hac hypothesi, quæ proponitur de morbi cœliaci curatione.

sio, vel in *superpositione* constituta, convenit ægrum jacere *loco calido*, contectis partibus in passione constitutis *lana* limpida, atque calida. Adhibendus etiam *fotus* olei dulcis calidi, & sæpe memoratæ *vaporationes: cucurbitæ* apponendæ leves, quas *Græci* κούφας appellant: item vascula, quæ ἄμβικας vocant, & sunt materia [h] *testea*, vel *vitrea* confecta. Tum [h] terrea *requies* atque *abstinentia* cibi usque ad tertium diem, & si causæ poposcerint, adhibenda *phlebotomia*. Ac 95 si sumpto cibo quisquam dolore fuerit affectus, vel nausea, erit *vomitus* provocandus sumpta primò aqua tepida, vel aqua & oleo, quibus potis, immissis *digitis* accepta reddantur. [2] Vexatione enim vomitus, sumptorum perseverans pondus atque tensio, & mordicatio tumentium, gravior vexatio judicatur. Adhibenda etiam *clysteris* injectio ex *olei* calidi cyathis quatuor, admixto & consoluto *adipe* anserino, vel gallinaceo, vel ovorum *vitellis*, aut decoctione lini seminis, vel *hybisci* radicis: aut *malvæ* usualis, aut *fænigræci* succo. Injiciunt autem aliarum sectarum principes etiam [i] *rutatium*, aut *anethinum*, aut *panacinum*, vel ex *cymino* atque *castoreo*, & *bitumine:* secundum *Themisonem* verò, etiam [i] rutaceum cum *absinthio*. Castorei nanque vel bituminis duæ 96 drachmæ cyathis olei quatuor miscentur. Ruta verò & anethum, & absinthium, & cyminum linteolo illigata oleo [k] coquentur. Sed sunt hæc *acerrima*, [k] incoquuntur & propterea tardis passionibus congrua, quas Græci *chronias* vocant, vel ventositate laborantibus, & non causa tumoris dolentibus. *Bitumen* autem sæpe etiam *fastidium* ingessit everso appetitu, quem *Græ-*

2 Utpote quæ cessante vomitu, cesset utplurimum, cum altera à cibis quotidie redeat.

ci ὄρεξιν vocant. *Cibus* dandus conveniens *dimiſſionis* tempore, atque alternis diebus, donec paſſio de-
97 clinet, & ſorbilis, levis, calidus. Dandus etiam *potus* non plurimus, ne inteſtina graventur, etiam ipſe *calidus*. Tum poſt fomenta *cataplaſma* adhibendum ex *lini* atque *fænigræci* ſeminibus, & *polline*, quod *Græci* [3] μαιτὸν appellant, aqua mulſa coctum, vel decoctione fici pinguis, & hybiſci radicis, & malvæ uſualis, vel horum ſimilium: *cucurbita* apponenda adjuncta ſcarificatione: vel *hirudines* admovendæ omnibus partibus in tenſione conſtitutis: ac deinde *vaporatio* ſpongiarum expreſſarum in aqua calida, & oleo, & decoctione fœnigræci, & malvæ. Tunc poſt *unctionem* ex iiſdem etiam ἐνκαθίσματα
98 [l] adhibent. Quidam *medici* in iis, qui vento fuerint
l adhibenda. inflati, ex decoctione *ſtercorum* cum *aromatibus* co-
m cum qua. ctorum vaporationem adhibendam probaverunt, [m] ex quo liquorem etiam *oxymelitos* miſcuerunt, cataplaſma conficientes, admixtis etiam tunc aromatibus, vel *nepeta* herba, aut *pulegio*, aut *hyſſopo*, aut *cymino*. Sed hæc in *tardis* paſſionibus, adjuncta ratione, locum ſumunt perſeverante morbo. Convenit in acceſſionis ſtatu etiam bibere *aquæ tepidæ* cyathos duos vel tres calido *oleo* diligenter admixto. Etenim incendia hoc levigat, & ventrem mollit, & tumorem mitigat. Quapropter hoc melius mulſo
n inflammet magis probamus: ſiquidem ſæpe [n] conflammet at-
99 que inflet. Dantur etiam plurima alia bibenda com-
Zeno. poſita vel ſimplicia, ut eſt *Zenonis*, [4] *diaſticon* ap-
o colicum. pellatum, [o] codicum medicamen: item *Caſſii* ex gingibere confectum, quod *diagingibereos* appellant:

3 Sic vocant pollinem in iis locis collectum ubi farina cernitur, & ſubigitur, ἀπὸ τοῦ μάσσειν.

4 *Dia* ſtœchados. Aëtius in hoc morbo efficaciſſimam illam compoſitionem tradit.

lant: & *mille* præterea, quæ [p] concurrenti tempore *lacessendo* medentur: præter tempus verò *gravationem* ingerentia aliquos in periculum graviter mittunt, aliquos errore [q] *relevationis* fallunt, ob præsentis temporis perditum sensum, quod *Græci* ἀναισθησίαν appellant, *hebetudine* partium suffecta. Item *simplicia*, ut decoctio apii, vel nardi [r] Celtibericæ, aut herbæ salviæ, aut polii, aut cymini [5] *Ægyptii*, 100 vel rutæ, aut dauci, magis cretici, aut petroselini tribus cyathis aquæ calidæ admixto cochleari, vel asperso succo polii, aut cymini Ægyptii, aut petroselini, aut cochleari castorei, itemque fœniculi. Sed est semper *horum datio in tumoribus vitanda.* Siquidem sunt *acria* & lacessentia virtute. Convenit præterea cum totius passionis fuerit *status*, solio oleo calido pleno ægros dare, & firmata declinatione *gestationem* adhibere, aucta moderatione ciborum: tum *vinum*, atque communiter resumptionem, & mediis partibus *cerotaria* ex oleo sabino, vel cyprino, aut sicyonio, vel [6] glaucino, aut amaracino, aut laurino, aut panacino, aut rutino, aut anethino, samsucino: vel quod [s] *diatessaron* appellatur, resina 101 *terebinthina*, *cera*, *iri illyrica*, *hyssopo*, omnibus æqualibus sive quod [t] *diapente* vocant, *pice*, *nitro*, *alumine*, *sulphure*, *cera*. [7] Sumendæ denique *picis liquidæ* heminæ duæ, & *ceræ* libra: quibus solutis, atque leviter refrigeratis aspergendum [8] *nitrum rubrum* tritum, & *alumen* scissum, & *sulphur* vivum [v] singulæ selibræ.

p congruo

q Narcotica significat

r Celticæ

s διὰ τεσσάρων

t διὰ πέντε

v i. singulorum

5 Æthiopici fortassis quod à Dioscoride præfertur.

6 Glaucinum describitur à Dioscorid. & Aëtio. pag. 669.

7 Aëtius pag. 671. aliud Diapente describit, quod vocat Pentamoiron.

8 De nitro veterum legi meretur Plinius H. N. lib. XXXI. cap. 10.

Curatio extra paroxysmum.

Cum autem in *lenimento* tardaverit passio, conveniunt ea quæ fortificare valent corpus, [x] sine *recorporatione* demutare, ut varia *gestatio*, & deambulatio, *vocis* exercitium, atque *perunctio*, adhibito monitore, sive *fricatio* cum retentione spiritus, & *sphæræ* lusus, vel *cursus*, & humerorum additus
102 motus: item *cibus* qui inflare minime possit ex mediæ materiæ qualitate: & tenue *vinum*, atque *lavacrum* longa per intervalla: hinc enim facile corpora perfrigescunt: item *rubor* [y] faciendus *ventris* in partibus, atque inter scapulas, & clunes, ex *dropace*, vel *sole*, & *flammæ* paroptesi, vel [z] *parietibus*, vel ceromate aut pellibus, vel arena littoris sole ignita: item *strigilis* rasio adhibenda corporibus, & *sicca* defricatio ex asperis pannis, & *cucurbita* recorporativa apponenda: Item unctio *acoporum* ferventium
103 acriorum, ut sunt *diaeuphorbium*, aut [a] *cacritum*, nitri fricatio, & sinapismus, & *vaporatio* fervens ex aqua marina, vel salsa, vel supradictarum acriorum virtutum *decoctionibus*, vel *saccellis* sale repletis: quibus præstitis, vel corpori admotis, erunt aliquando cauteres [b] superponendi, & circumvolvendi. Item [c] *farina* circunclaudendus *locus* in passione constitutus, & implendus item *oleo*: tum immittenbi *cauteres* igniti, sensim, non usque ad loci [d] scarificationem, sive ustionis effectum, sed usque ad *ruborem* faciendum: Tum *malagma* quod appellatur *Diaspermaton*, vel *polyarchyon*, aut *Diadaphnidon*, *Diachylon*, aut *Diaeuphorbium*: item [e] *aquarum* illisio patientibus locis, quam κατακλυσμὸν *Græci* voca-
104 verunt, & injectio *clysteris* rutacii aut anethini, aut panacini olei, vel [f] extenta virtute, aquæ salsæ. Et cum olim futuram *superpositionem* viderimus, *vomitus* je-

[x] sive

[y] phœnigmo *sc.*

[z] calfactis, & ignitis, ut l. 3. §. 40.

[a] cachryos &: *vel* Diacachryos, &

[b] ex quadam distantia admovendi

[c] *sc.* subacta, s. massa, veluti in ischiade jussit

[d] percussionem: alii impressionem

[e] naturalium, ut supra

[f] aucta, i. firmiore ac robustiore ægro.

jejunio adhibendus ex *radicibus*: tum perseverante passione, etiam ex *helleboro* radicibus inserto: tum infuso, ac deinde conciso, juxta ordinem partium cæterarum cycli. Dandum etiam potui medicamen, quod *Græci* θηριακὴν antidotum vocant, vel *diagingibereos*. *Peregrinatio* quoque adhibenda, & longa *navigatio*, & usus *aquarum* naturali virtute medentium, & magis *sulphuris* ac [g] *medicaminis* virtutem redolentium, item maritimarum, & primo ferventium, tum frigidarum. Ac si *retentio ventris* fuerit, 105
ob egestionem faciendam adhibenda injectio ex *melle* atque *sale*, quæ si minime compleverit effectum, etiam ex *aloe*, admixto succo [h] *coliculi* agrestis vel usualis, vel [i] *lapatii* erunt [k] *catapotia* facienda in ervi magnitudinem, quorum quatuor vel quinque dabimus [l] transbibenda. Item [m] *marini coliculi* offerendi. Erunt præterea præcavenda magis quæ passionem valeant refricare, ut *frigus*, *indigestio*, *libido*, vel quæ *inflare* valeant cum sumuntur: item *frigida* plurimo scilicet tempore. *Veteres* autem, & magis *Erasistrati* sectatores ventrem movere medicaminibus certaverunt *ventrifluis*, quæ cathartica vocant, vel *pessulis*, quos βαλανισμοὺς dixerunt.

Quomodo paroxysmus præcaveatur.

[g] bituminis: alii aluminis

[h] brassicæ
[i] lapathi
[k] pilulæ
[l] transvoranda
[m] soldanella

Quæ sint vitanda.

CAPUT VIII.

De Lumbricis: 106

ITem alii ad acriores *clysteres* confugerunt ex initio adhibendos, velut *Asclepiades*: & aliquibus etiam *fluor ventris* efficitur sine lumbricorum exclusione, aliquando attestante *fastidio* & *debilitate*, & *pallore*, cum [a] *tenacitate* corporis: & nunc *tussicula arida* levi ex occasione commota: nunc [b] *solutio*, atque de-

Deest principium capitis.

Signa & symptomata lumbricorum.

[a] tenuitate, extenuatione
[b] exolutio

defectus corporis & animæ, quem λειποθυμίαν appellant. Pueris vero *dormientibus* turbatio membrorum efficitur *gemitu* atteſtante, cum jactatione, & *ſtridore* dentium, & ſæpe contra ſolitum morem *prona* poſitio jacendi: Tum *clamatio* ſine [c] manifeſtatione, exiliente cum vocibus ægrotante.

c manifeſta ratione, ut §. 110.

107 Quibuſdam etiam repentinus *caſus* occurrit, ut oppreſſi *obmuteſcant*, nunquam ſimiliter affecti. Item aliquando *conductione* vel contractu membrorum rapiuntur. Quidam per intervalla conticeſcunt, & in febribus [d] demerſione *lethargorum* ſimili premuntur: Item totius *vultus* paulatim nimia [e] inſinuatio, ac detracto rubore mutatio, aliquando cum articulorum frigore fit, & cum difficili reſponſione, ſiquidem interrogentur: *manibus* elatis ægri etiam jactantur, atteſtante ſudore. In pueris vero *lumbricorum* [f] *converſio*, ſive connexio ſæpe occurrit, ut etiam tactu ſentiatur *durities* in ea inteſtini parte, quæ fuerit magis in ultima tenuitate.

d ſomnolentia

e veluti in ſinus excavatio

f conglomeratio

108 Tum denique eorum [g] *everſione* ægrotantes interficiuntur. *Pulſus* vero, ut etiam *Themiſon* libro nono *Epiſtolarum* deſignat, eſt *inæqualis*, ac plurimum deficiens. Excluduntur autem nunc per *ventrem*, nunc per *ſtomachun* atque os, vel *nares*: & aliquando *ſponte* connexi in ſphæræ ſimilitudinem, aliquando *plurimi* amplexu mutuo vinculati, aliquando *ſingulares*: item *ſanguinolenti*, vel *felloſi*, aut cum ſtercore per podicem, vel humore felleo, *vivi* aut *mortui*, *pleni* aut *inanes*: & omnes, aut ex parte *albi* vel *fulvi*. Alia denique plurima ſequuntur ægrotantes, quibus deſignari ſupra memorata neceſſe eſt: & nunc parva, nunc plurima pro quantitate animalium, ac forma:

g converſione

Variæ lumbricorum excretorum ſpecies.

109 vel quod nunc *plurimum*, nunc *parum* noceant, *locorum* differentia variante, cum nunc ad *ſto-*

ſtomachum aſcendunt, nunc in *inteſtinis* perſeverant, & ægrotantium vires nunc *debilitate*, nunc *fortitudine* [k] habituantur, & nunc cum febribus, nunc ſine febre.

[k] naturæ præditæ ſunt

Quomodo morbus hic differat ab aliis, ut

Sed quoniam multa ex accidentibus, *aliis* quoque ſimilia paſſionibus inveniuntur, ut *alienatio* mentis furori, atque phrenitidi: *vocis* amputatio, lethargo, & præfocationi matricis, & *apoplexiæ*, & *epilepſiæ*, atque apprehenſioni ſenſuum, qui certè ex *lumbricis* patiuntur, nunquam *ſpumas* excludunt: *præfocatio* vero ex *matrice* cum aſcenſu matricis efficitur, quem *Græci* ἀναδρομὴν vocant, & magis in *ætatibus perfectis*, antecedente matricis ægritudine; ex *lumbricis* vero facta vocis oppreſſio magis *ætatibus imperfectis* adſcribitur, antecedente ventris atque *inteſtinorum* querela. Item à *catalepticis* diſcernuntur lumbricis laborantes, ſiquidem illi in *febribus* obmuteſcant majore atque percuſſibili *pulſu* teſtante: qui autem à *lumbricis* id patiuntur, etiam *ſine febribus* vocis amputationem ſuſtinent, cum *pulſu parvo* atque crebro. Item ab [i] *ileicis* diſcernuntur, qui lumbricorum tormento vexantur, ſiquidem neque *ventris* officium in [k] iis abſtinetur, & *pallor* antecedit, aut contra conſuetudinem jacent *proni*, vel dormiunt cum *gemitu*, & irrationabili exclamatione.

ab apoplexia, & epilepſia:

110

ab uteri ſuffocatione:

à catalepſi:

ab iliacis:
[i] iliacis

[k] qui lumbricos habent

111

Item à *ſtomachicis* diſcernuntur, cum nullus fuerit *humor* in ſtomachi partibus inventus, & inteſtinorum *tormenta* ſuſtineant. A [l] *ſyntecticis* vero diſcernuntur, quod nulla querela tormentorum, vel [m] *converſionis*, aut doloris in inteſtinis, vel ventre afficiantur, quod neceſſariò *lumbricis* laborantes ſequitur. Item ab iis qui naturaliter, vel ex *multitudine cibi* per ſomnum *labia* conducunt in ſimilitudinem for-

à ſtomachicis:

à tabidis:

[l] συντηκτικοὶ, i. tabidi

[m] τῶν στρόφων

à nimio cibo repletis.

ſorbentium, vel ſine ulla ratione exiliunt, quod moderatione accedente, atque cibi facta deductione relevantur, ii vero qui *lumbricis* afficiuntur, magis vexantur parcitate ciborum. Hæc eſt *ſimilium diſcretio paſſionum.*

112 De excluſione vero, ſive *egeſtione lumbricorum* veteres medici præſciam ſignificationem poſuerunt, & appellaverunt [1] *prognoſin*, in quo diverſa ſenſerunt. Nam *Hippocrates* libro Prognoſtico ſignificare inquit lumbricos *interfectionem* ægrotantis, quoties *mortui* fuerint excluſi omnibus in morbis, Item quidam communiter *mortuos* lumbricos aiunt *gravia* denuntiare, ſiquidem oſtendant ineſſe corpori [n] ruptionem. *Diocles* libro Prognoſtico, *evomitos*, inquit, lumbricos nihil alienum ſignificare, nec eſſe abſurdum: per *inferiora* vero excludi quoque lumbricos,

113 non admirandum, ſed *mortuos* & inanes, eſſe *melius* ac ſalutare, *vivos* vero, atque plenos, & ſanguinolentos, *pernitioſum.* Idem libro de egeſtionibus ſcripto, *vivos* vel plenos, ac *ſanguinolentos* febribiles dixit. *Herophilus* vero libro quem ad Hippocratis Prognoſticum ſcripſit, ſive *vivos*, ſive *mortuos* excludi negat incongruum. *Apollonius Glaucus* libris quos de Interioribus ſcripſit, rejectos *rotundos* lumbricos initio ſignificare ait *indigeſtionum* frequentiam, ultimo vero ægritudinis [o] properare *judicium*, quod κρίσιν appellant, item *vivos*, ac plenos, & ſangui-

Varia de lumbricis judicia.

[n] corruptionem.

[o] properans

1 Perniciosum quidem eſt mortuos lumbricos rejici, cum putrium vaporum materiæ afflatu, non alentis materiæ penuria intereunt: Salutare vero, cum materiæ defectu, quæ illos gignit, & nutrit, mortui ſunt. Eodem quoque modo lumbricos plenos excludi alias fauſtum eſt, cum non multa coacervata materia, qua procreantur pauci geniti, non à tetris & venenatis vaporibus interfecti extruduntur, ſed ab expultrice robuſta: alias infauſtum, cum collectum materiæ plurimum indicant, qua ſic craſſeſcunt, & diſtenduntur. Hac diſtinctione veteres medici conciliantur.

guinolentos, *non recta* portendere. *Apollonius* Mem- 114
phites perunctativo, sive universali modo, quem
Græci καθολικὸν vocant, *omnia*, inquit *in intestinis a-*
nimalia nata in morbis gravia significare, & magis
mortua, quàm si viva excludantur. *Antiphanes* li-
bro quem *Panopten* appellavit, melius esse, inquit,
per *inferiora*, quàm per *vomitum* lumbricos exclu-
dere, & *solos* magis quàm cum stercoribus. *Chry-*
sippus, Asclepiadis sectator, libro tertio de lumbri-
cis, solis in *celeribus* causis, sive periculosis, *mor-*
tuos, inquit, lumbricos egestos *interfectionem* ægro
portendere. Ostendunt enim [p] *mortui* [q] aciem vehe-
mentem inesse, [r] quando magis ægri periclitantur. 115
Sic inquit denique *Hippocratem* [s] ferri, dicentem
suo libro, eos qui in ægritudinis *declinatione* cum
stercoribus egeruntur, nihil grave significare. Sed
neque inquit *Dioclem* Hippocrati contrariam protu-
lisse sententiam, dicendo *mortuos* vel inanes esse
meliores: siquidem hic in *febribus* [t] *solutionum* hoc
dixisse videtur, *Hippocrates* autem mortem signifi-
care, in febribus *stricturæ*. Nos vero *communiter*
significari aliquam ex lumbricis dicimus *corruptio-*
nem, quam *lientericis* irruentem bonum quicquam
portendere judicamus, ut de ipsis scribentes docui-
mus, in omnibus vero cæteris noxiam. Item *san-* 116
guinolentorum exclusio etiam [v] debilitatem significat.
[x] *Albi* etenim, [y] & *nondum mutata* aut corrupta
materia nutriuntur, *sanguinolenti* verò vellendo ex
ipso [z] *sanguine* nutriuntur. Item in *augmento* acces-
sionis febrium exclusi *turborem* altiorum partium
ostendunt, & magis si fuerint sanguinolenti: in *de-*
Yyy *cli-*

p *nim.* lumbrici
q maciem; quando in ægri corpore nihil est quo nutriantur. *alii legunt* perniciem.
r i. quo casu
s fari
t cum solutione *Cælii epicrisis.*
v coctionis, ob quam materia corrumpitur.
x Alii, *sc.* lumbrici
y ex

z quem trahere coguntur, quia corrupta, & iis prorsus alendis inepta materia, ex qua ali consueverunt, fit.

clinatione vero, *laxamentum*, ſicut cætera, hoc eſt ſtercorum vel urinæ, vel quorumlibet officiorum egeſtio. Etenim *laxatis corporibus* reddi videntur. Quippe cum quorum adjectio gravat, eorum detractio neceſſariò relevet.

117 Hæc eſt lumbricorum ſignificatio, ſed ob *cura-*
Curatio ascaridum: *tionem* in iis, quos *aſcaridas* vocavimus, ſi tumor in *longaone* fuerit conſtitutus, oportet injectionem *olei* adhibere, quæ cum fuerit reddita, erit infuſio aut decoctio *centaureæ*, vel *abſinthii* injicienda. Ac ſi *ramenta* fuerint excluſa [3] ſanguinolenti coloris, decoctio *mali punici* corticis, vel *gallæ* convenit injectioni, ac ſi perſeveraverit, *chartæ* exuſtæ, & *auri*
z æquale pondus *pigmenti*, quod Græci *arſenicon* vocant, [z] æquali pondere, quod ſit in quantitate drachmarum ſex, cum ſucco *arnoglosſæ*. At ſi *putredo* apparuerit, quam *Græci* νομὴν appellant, erit *aqua ſalſa* injicienda, atque congrua medicamina, ſicut nuper docuimus. Ex
a alia pronaſci his enim & *animalia* interficiuntur, & [a] alii trochiſci
118 prohibentur, & *ulcera* [b] cicatricantur. Ac ſi *rotundi*
Lumbric. rotundorum fuerint lumbrici, qui nunc *ſtricturæ* accidunt, nunc
b cicatrizantur. *ſolutioni*, nunc *ulceribus* inteſtinorum, & nunc in
c cauſſis & morbis *celeribus*, paſſionibus, nunc in *tardis*, quas chronias vocant, nunc ex [c] ſupradictis, nunc ſua in corpore
d vagantes *alienitate* [d] vacantes ex *corruptione ciborum* [e] effecta,
e effecti
f fieri oportebit *curationem* pro ſupradicta [f] curari differen-
g corruptione ciborum genita. tia. Nam ſi ipſa animalia [g] *corrumpenda* viderimus, erunt medicamina adhibenda, ut tanquam *aliena*, atque indigentia detractione, auferantur. At ſi paſſionibus fuerint *appenditia*, quæ ſæpe generandorum animalium fuerunt cauſæ, erunt congrua iiſdem *paſ-*

3 Nam quod ait Dioſc. decoctum Centaurii minoris injectum clyſtere ſanguinem educit.

passionibus adhibenda. *Iis* enim *convictis etiam animalia interficiuntur.* Quapropter si *strictura* fuerit in corpore, *fomentatio* competens est adhibenda, atque *cataplasma* laxativum, & si ratio coëgerit, *phlebotomia:* quæ singula suis temporibus aptanda probamus: tum *cucurbita* adjuncta scarificatione [h] *medianis* partibus admovenda. His enim *laxatis*, sine ulla [i] medicaminum virtute, atque facile *animalia decidunt oleo poto*, aut aqua calida & oleo, vel decoctione [k] *noxarum*, aut *glycyrrhizæ*, cujus libra infusa in aquæ heminas sex, usque ad tertiam partem erit decoquenda. Et his præterea cibi tempore dari potest *sorbile* quicquam, ut illud quod *Græci* appellant ἐλαιοπτίσανον. Ex his enim & tumentia relaxantur, & animalia quæ inesse videntur, lapsu quodam ac desertione tumentium dimissa [l] fundentur. At si *solutio* fuerit in corpore, erunt *constringentia* adhibenda, & [4] *exercitatius* cataplasma, ex *lupini* pollinibus confectum: [m] & *aceto* cum *melle*, tribus vel quatuor cyathis aquæ commixtis, cum *cervini cornu* serragine asperfa, quam *Græci* ῥίνημα vocant, in cochlearis pleni quantitatem, si *tarda* fuerit passio, quam *Græci* chroniam vocant, quoniam indiget *recorporatione*, atque *lacessentium* medicaminum virtute. Sed in *lenimento* constituta [n] erit varia *conjectura* facienda, quo animalia excludantur. Quapropter adhibenda medicamina, harum partium *fomentatio* ex oleo veteri, & apponenda *unctio fellis taurini ægrotantis umbilico*, vel lanæ ex ipso tinctæ particula: tum *cataplasma* ex polline *lupini*, [o] consperso deco-

119 · 120 · 121

[h] abdomini & pectori

[i] anthelminticorum

[k] myxarum

[l] excernentur

[m] est & acetum dandum

[n] erunt varia tentanda

[o] madefacto

 ctio-

4 sic vinum exercitatius dixit supra §. 32. generosius, & tanquam magis actuosum, δραστικώτερον.

ctione *absintbii* aut [5] *santonici*. Admiscendus denique etiam *succus* earundem herbarum. Si vero *vehementius* oportuerit animalia [p] alia sauciare, convenit etiam tanquam acriores cibos, & propterea aptos, velut in *drimyphagia*, dare *cepam* & *allium*, quæ nunc incocta, nunc mediocriter cocta, quo [q] minima eorum virtus pereat, erunt offerenda. Tunc enim urgente lumbricorum exclusione iis uti cogimur rebus. 122 Facit idem *sinapi* [r] exuccatum, vel adjuncto pane comestum; item *nasturtium* cum aceto contritum, sive ut Græci vocant, *cardamum*, immisso atque infuso pane: item *laser* aceto solutum, sive *sinapi*, quo comedenda tingantur, vel *ovo* sorbili admixtus iste liquor detur in ervi [s] modo: item *absinthium* cum vino [t] poto datum. At si *ulceratio* fuerit intestinorum, congrua probamus adhibenda pro ulcerum differentia. Ac si *febres* non fuerint, neque alia quælibet passio lumbricis [v] consuerit, nihil oportet [x] conjicere, sed ex medicaminum varietate eorum *interfectionem* atque *detractionem* efficere: sunt enim nocentes bestiolæ, quæ *Græci* θηρίδια vocaverunt, 123 sed producenda atque extendenda erit magnitudo curationis pro accidentium modo: Et quoniam aliquando sunt in [y] *ventre* constitutæ, quod probatur ex ægrotantium querelis, cum locorum sensu tanguntur, aliquando in [z] *intestinis*. Necessariò quæ in *ventre* sunt, celerius afficit, quam injecta medicamina, *cibus* ac *potus*; in *intestinis* verò quæ per *clysterem* fuerint injecta: nam & ex ventre ad intestina hæc sæpe animalia, & ex intestinis ad ventrem refugiunt.

p talia

q minime

r recens expressum.

s quantitate

t potui

v simul adfuerit

x curationem producere, differre,

y ventriculo & intestinis ei vicinis

z nim. colo & recto

Erit

5 Alias siriphii martimi. Santonici Aquitanicæ populis, apud quos cognomen traxit à Santonibus Galliæ piosissime provenit.

Erit *sanabilius* ergo, ut, ubi apprehenderimus esse *copiam* lumbricorum, usum primo adhibeamus congrui *cibi* ac *potus*, similiter *epithematum* convenientium usum servantes, & *cataplasmatum*, deinde *clysterem*. Oportet igitur [a] potum dari absinthii *pontici* decoctionem, sive marini, aut *santonici*, usque ad modum duûm cyathorum vel trium: & nunc nulla alia admixta materia, nunc *oleo* adjuncto, vel decoctione *lupini*, aut [b] *noxarum* cum cornu *cervini* serragine: & *laser* aqua solutum, vel aceto, & admixto *sinapi*, aut ovo sorbili transvoratum. Item alica in qua fuerit infusa *aloë*, sive [c] ipsa transvorata: nec non etiam *trochiscus* dandus, qui appellatur πικρὸς, vel illa hiera quæ *dialoës* appellatur: quorum compositiones *Responsionum* libris de [d] medicamine scribentes tradidimus: item *cardamum* quod nasturtium vocamus, torridum ac tritum cum aqua, vel mulso, aut cum melle in electario datum: item *lupini* sicci decorticati atque transvorati cum melle *quindecim* numero, vel *viginti*: quod si minime quisquam transvorare valuerit, eorum [e] *polline* conspersum atque tritum, quantum tres digiti capere potuerint aquæ, bibendum admiscemus, sive mulso aut decoctione [f] noxarum: aut pro *electario* admixto melle dabimus: item *gentianæ* succum in cochlearii modum cum mulso convenit dare, atque horum similibus uti virtutibus: item *absinthium* cum vino, & *castoreum* cum mulso. In parvis vero *pueris*, quo latere possit, *nasturtium* frixum, sive tritum, cum *melle* atque *lacte* dabitur potui, vel commixtum *pani*. His igitur rebus erunt cibi [g] ponendi: pultibus enim atque sorbilibus convenit absinthium concoquere, vel similes herbas. Hoc etiam [h] si sicco *fico* atque pin-

Optimus curationis ordo.

124 [a] in potu

[b] myxarum

[c] sc. aloë sola

[d] medicaminibus

125

[e] pollinem aceto

[f] myxarum.

126

[g] parandi, condiendi

[h] fit.

pingui, vel *palmulis*, quas patetos appellant, quæ
conciſæ atque immiſſæ, & cibo datæ mederi vale-
bunt. Faciunt præterea *mora* cibo data, quæ vul-
i ut diſtinguerent à fructibus rubi — go [i] *celſa* Latini vocaverunt, Græci vero *ſycamina:*
item ex amygdalis *amaris* ſorbilia confecta, quæ
Græci τροφήματα vocaverunt, & communiter cuncta,
k *ſub.* Alii — quæ ventrem deducere valent. [k] Hinc denique etiam
l vulturis — *pinnæ* aridæ [l] *veluti* atque tritæ ſufficientem modum
127 miſcuerunt. Convenit etiam *urtica*, ſive ſola, ſive
m Nos — cum aliqua decoctione confecta. [m] Nam ob cele-
brandam curationem vehementer utilia probamus
catapotia ex *ſquilla*, atque *chamælea* confecta. Sumpta
igitur *ſquilla* erit acriori *aceto* concoquenda, ne
[6] fluida fiat: tum terenda diligenter, ac deinde *cha-
mælea: anchuſa* atque *creta* admiſcenda *ſquillæ*, quan-
tum res patiuntur, ut ad *emplaſtri* veniat qualitatem.
Tum facienda *catapotia* in fabæ magnitudinem, &
pro viribus ægrotantis danda, ut *fortibus* octo vel
n tria — novem, *imbecillis* ſex vel ſeptem: *pueris* verò [n] tres
128 vel quatuor ex aqua calida. Poteſt etiam ipſius *cha-
mæleæ* conciſæ atque contritæ cum mulſo quippiam
dari transbibendum, vel cum lenticulæ parvo modo
ſorbendum: ſed *pueris* obolus unus, *majoribus* verò
oboli duo ſunt dandi: item *fortibus* tres. Perfecta
tamen potio *drachmæ* unius continet modum. Uten-
dum præterea *epithemate* circa medias partes ex *lupini*
o nigalla — pollinibus, aut [o] *melanthio*, & decoctione *abſinthii*,
p bulbo — aut [p] fulvo *liliorum*, aut *cerotario* cedriæ admixtis
q interioribus, quem — lupinis tritis, aut *abſinthio*, aut agreſtis *peponis* [q] in-
teriora, quæ *Græci* colocynthida vocant, cum mel-
le atque lupinis, aut *centaureæ* vel *aloës* partibus
duabus, & *diagridii* parte una cum melle & *felle*
tau-

6 Non tam diu, ut prorſus liqueſcat. Sic enim vim totam amiſerit.

taurino. Erunt præterea omnia, quæ potui ordinavimus danda, etiam per *clysterem* injicienda, & magis adjuncto, vel admixto *oleo* plurimo calido, & succis præscriptis, quo plurima *mordicatione* intestina afficiantur. 129

Lumbricorum latorum curatio.

Ac si *lati* fuerint lumbrici, erit adhibendus *vomitus ex oleo*, [7] non ex radicibus, & alia die *clystere* utendum, admixta *nitri* parte, vel *salis*. Danda etiam aqua *salsa* potui, aut *glycyrrhizæ* radicis decoctio, aut similiter incocta glycyrrhiza. Alii vero tres drachmas *glycyrrhizæ* cum *nitro* probaverunt. Alii *diagridii* obolos tres, cum *polypodii* herbæ drachmis duabus. Alii ex [r] *pinnis* medicamen confectum. Sed erit semper tentandum, ubi res patiuntur, ut 130
iis utamur medicaminibus, quæ minime stomachum afficiant. Tum cum sensum acceperint ægrotantes *animalium* [s] *carendorum*, ut interpellatione ventris admoneantur, subjicienda erit *aqua calida*, quo & loca relaxentur, & animalia procedant, ne *frigore* percussa fugiant. Erit præterea curandum, ne frequenter hæc *animalia* renascantur, ut *unctione* regulari corpora fortificemus, adhibito *præceptore*, adhibita etiam *recorporatione* cyclica, quæ fit *vomitu* radicum, & *drimyphagia*, & *dropace*, & *sinapismo*, & *paroptesi*, & horum similibus virtute rebus.

[r] vulturis, memoratum §. 126.

[s] prodituro-rum

Curandum ne renascantur.

7 Nam ob acrimoniam radix lumbricum exagitat. Concitatus vero is vehementer ægrum torquet: nec acria conveniunt priusquam vomitu purgatus fuerit ventriculus. Præterea oleum lumbricos interficit

CAPUT

C A P U T IX.

131 *De Mollibus, sive subactis, quos Græci* μαλθακοὺς *vocant.*

MOlles, sive subactos *Græci* μαλθακοὺς vocaverunt, quos quidem esse nullus facile [1] *virorum* credit. Non enim hoc humanos ex *natura* venit in mores,
a aliis usibus dicatas
sed pulso pudore, *libido* etiam [a] indebitas partes obscœnis usibus subjugavit. Cum enim nullus cupiditati modus, nulla satietatis spes est, singulis [2] *Sparta*
b Tametsi
non sufficit sua: [b] Nam sic nostri *corporis loca divina providentia certis destinavit officiis.* Tum denique volentes alliciunt *veste* atque *gressu*, & aliis *fœmininis* rebus, quæ sunt à passionibus corporis aliena,
132 c timentes
sed potius *corruptæ mentis* vitia. Nam sæpe [c] tumentes, vel quod est difficile, verentes quosdam, quibus forte deferunt, repente mutati parvo tempore *virilitatis* quærunt *indicia* demonstrare, cujus quia modum nesciunt, rursum *nimietate* sublati, plus quoque quàm virtuti convenit, faciunt, & majori-
d erroribus
bus se [d] peccatis involvunt. Constat itaque etiam
e qui hoc prodiderunt
nostro *judicio*, [e] hos vera sentire. *Est* enim, ut *Soranus* ait, *malignæ ac fœdissimæ mentis passio.* Nam sicut fœminæ [3] *Tribades* appellatæ, quod utramque *Venerem* exerceant, mulieribus magis quàm viris
f æmulatione
misceri festinant, & easdem [f] *invidentia* penè virili sectantur: & cum passione fuerint desertæ, seu *temporaliter relevatæ*, ea quærunt *aliis* objicere, quæ pa-

1 i. qui revera sunt viri probi & cordati, quique rei ἀτοπίᾳ & detestanda obscœnitate moti, in alios tale flagitium cadere posse vix credunt.

2 Codices impressi habent, *Spartanum sufficiunt sua.* Alius ad marginem posuit, subactorum non: alius Sparthanorum. Quæ tamen omnia commodo sensu carent.

3 De harum moribus videat, cui lubet, Lucianum in Dialogis meretriciis.

g pati noscuntur,* juvamini h humilitate duplici sexu 133
confecta, velut frequenti *ebrietate* corruptæ in novas libidinis formas erumpentes, consuetudine turpi nutritæ, sui *sexus injuriis* gaudent, i *illi* comparatione talium *animi passione* jactari noscuntur. Nam neque ulla *curatio corporis* depellendæ passionis causa rectè putatur adhibenda, sed potius *animus* coërcendus, qui tanta peccatorum labe vexatur. Nemo enim *pruriens* corpus k fœminando correxit, vel virilis *veretri* l *tactu* mitigavit, sed communiter querelam sive dolorem m alia ex materia toleravit. Denique etiam à *Clodio* historia curationis data *ascaridarum* esse perspicitur, quos de lumbricis scribentes vermiculos esse docuimus *longaonis* in partibus natos. 134

g i. muliebria
* juvandi
h voluptate ex
i sc. cynædi
Curatio animo potius quam corpori adhibenda.
k se viris subjiciendo, & prostituendo: *alii* effœminando
l tractu, masturpatione
m animi vitio, & fœda consuetudine

Parmenides libris quos de natura scripsit, eventu inquit [4] *conceptionis* molles aliquando, seu subactos homines generari. Cujus quia Græcum est *epigramma*, & hoc versibus intimabo: *Latinos* enim, ut potui, simili modo composui, ne linguarum ratio misceretur.

Fœmina, virque simul Veneris cum germina miscent
Venis, informans diverso ex sanguine virtus
Temperiem servans bene condita corpora fingit.
At si virtutes permixto semine pugnent, 135
Nec faciant n *unam, permixto in corpore diræ*
Nascentem gemino vexabunt semine sexum.

n i vim, virtutem

Vult enim *seminum* præter materias esse *virtutes*, quæ si se ita miscuerint, o & ejusdem corporis p faciant, unam *congruam sexui* generent voluntatem. Si autem permixto semine corporeo *virtutes separatæ* permanserint, *utriusque Veneris* natos adpetentia sequatur. *Multi* præterea sectarum principes q *genuinam* dicunt esse passionem, & propterea in *posteros* ye-

o ut
p vim unam faciant
q nativam: hæreditariam
Aliud quorundam judicium.

4 Nimirum vitio seminis, quasi inde nascerentur ἀνδρόγυνοι.

venire cum ſemine, non quidem *naturam* criminantes, quæ ſuæ [s] *puritatis* metas aliis ex animalibus
136 docet: nam ſunt ejus *ſpecula* à ſapientibus [r] nuncupata: ſed *humanum genus*, quod ita ſemel recepta tenet vitia, ut nulla poſſit [s] *inſtauratione* purgari, nec ullum novitati [t] liquerit locum, ſitque gravior *ſeneſcentibus* mentis culpa, cum plurimæ *genuinæ*, ſeu adventitiæ paſſiones [v] corporibus infractæ conſeneſcant, ut *podagra*, *epilepſia*, *furor*, & propterea ætate vergente mitiores procul dubio fiant. Omnia etenim *vexantia* validos effectus dabunt *firmitate* oppoſita ſubjacentium *materiarum*, quæ cum in *ſenibus*
137 deficit, paſſio quoque minuitur, ut *fortitudo:* ſola tamen ſupradicta, quæ *ſubactos* ſeu molles efficit viros, ſeneſcenti corpore *gravius* invaleſcit, & infanda magis libidine movet, non quidem ſine ratione. In aliis enim *ætatibus* adhuc valido corpore, & naturalia [x] *ventris* officia celebrante, gemina *luxuriæ* libido non dividitur, [y] animorum nunc faciendo, nunc facie jactata: in iis vero qui *ſenectute* defecti virili *veneris* officio caruerint, omnis animi *libido* in contrariam ducitur appetentiam: & propterea *fœmina* validius Venerem poſcit. Hinc denique conjiciunt plurimi etiam *pueros* hac paſſione jactari. Similiter enim ſenibus virili indigent officio, quod in ipſis [z] nondum eſt illos deſeruit.

r *ſub.* bruta. animantia.
s ſui correctione
t linquat
v i. una cum corp. quaſi ſenio quodam infringantur.
x veneris, vel viri
y animo nunc patiendo, nunc faciendo jactato.
Cur fœminæ magis ſint in venerem proclives.
z nondum eſt, at illos jam deſeruit.

5 Dolendum ſane, & non niſi ſeriis lacrimis expiandum, quod homo ſe adeo corruperit, ut naturæ puritas a brutis animantibus ipſi ſit diſcenda: hæc enim leges ſibi a Creatore datas fere non tranſgrediuntur, niſi humano artificio inſtigata. Patet ex Geneſi, quis mulorum generationis auctor ſit.

CÆLII

CÆLII AURELIANI

SICCENSIS

MORBORUM CHRONICORUM

Liber V.

Caput I. 1

De Ischiadicis & [a] Psœadicis.

A Partibus quæ dolore vexantur, hæ passiones *nomina* sumpserunt. [b] Nam [c] vertebrorum summitas [d] *ipsorum* initio terminatur, Græci *ischia* vocaverunt. Item *musculos* clunium sub spinæ finem ex interioribus atque exterioribus adhærentes *psoas* vocaverunt. Generantur istæ passiones nunc ex manifestis, nunc ex occultis causis, ut est [e] *perfrictio* profunda, vel terrena cubatio, aut *casus*, vel repentinus *percussus*, aut jugis atque immodicus *usus veneris*, aut quilibet longissimi temporis morbus: item vehemens *abductio*, vel raptus in exer- 2
citio factus, aut longissimi temporis *hæmorrhoidarum* [f] fluoris tentus, vel insueta [g] humi *fossio*, aut cujusdam *ponderis* levandi ex [h] interioribus conatio. Fit præterea in omnibus *ætatibus*, sed frequentius in mediis. Sequitur *ischiadicos* dolor vertebrorum, quam passionem multi [i] *duplicem ischiada* vocaverunt, attestante *gravedine*, & *difficili motu*, contra solitum morem, & quibusdam cum levi torpore ac *formicatione*: quibusdam cum vehementi atque pun-

[a] Psoadicis s. lumborum dolore laborantibus
[b] Nam ubi
[c] femoris caput cum suis trochanteribus
[d] coxarum

Causæ.
[e] frigoris susceptio

[f] fluor retentus
[g] telluris
[h] inferioribus

Symptomata ischiadicor.
[i] cum utramque coxendicem vexat.

3 genti, & *fervido dolore*, & ad ſenſum patientis, tan-
quam ſerpentis [k] convolutus motus: aliquando etiam
cum *febribus*, ut neque in lecto ſuam [l] conventio-
nem ferre valeant ægrotantes, & primo, in *verte-
bro* dolor ſentitur, dehinc [m] partis ſuæ penetrans
loca, uſque ad mediam *natem*, ac ſuperius ad *inguen*,
vel ad [n] *ancalen* perveniens atque *ſuram*, dehinc e-
tiam *talum*, & *pedis* ſummitatem. Tum cum paſſio
tardaverit, ceſſante nutrimento, *cruris totius te-
nuitas* fit, quam *Græci* atrophian vocant, incipiens
à clunibus, ſive ab inferioribus locis, atteſtante *de-
bilitate*, & ſæpe conductis partibus *brevitate* cru-
ris, aut ultra naturam, longitudine paſſionis, [o] *di-
ſtenſione* ſuffecta, ut in paralyſin veniat, aut ipſius
4 *vertebri* duratæ partes extantiores fiant. Conſtringi-
tur præterea ſæpe ac retinetur *ventris* officium, aut
cum plurimo dolore perficitur, ob tenſionem, at-
que *ſpiritus retenti percuſſum*, & in [p] itineris preſſu,
quibus [q] forte [r] permittitur, ut initia motus impe-
diantur, *fervore* partium [1] atteſtante: ac ſi perſeve-
rans fervor fuerit, [2] motus facilior fit. [3] Tum rur-
ſus [s] ſubſidunt, vel [t] intenti reſiſtunt repente, tan-
quam fuerant [v] necdum greſſu tentato. Tunc magis
vehementem dolorem ſentiunt: & ambulant qui-
dam, *capitibus digitorum* gradientes, alii [x] extenti
quidem, ſed [y] *ſinuatis* clunibus, ut neque ſe pronos
inclinare valeant: alii *contracti* atque conducti, qui
5 *pejus* omnibus habere noſcuntur: ſiquidem paſſio
apprehendit etiam *ſpinæ muſculos*, & propterea du-
ritia quadam hæc invaſiſſe videtur loca. Patitur au-
tem

[k] convoluti motu
[l] poſitionem
[m] articulationis
[n] ἀγκάλην, i. poplitem
[o] extenſione
[p] itinere preſſum
[q] validè
[r] premitur, initio motus impediuntur
[s] ſedent
[t] ſubito gradum detenti ſiſtunt
[v] nondum
[x] recti
[y] ſinum cum ſpina facientibus

1 Vox hæc infinitis locis uſurpatur à Methodico noſtro pro præpoſitione, *cum*.

2 Nam calore flatus & humor craſſus diſcutiuntur, qui motum impediebant.

3 Hic locus aut valde eſt corruptus, aut hiat.

tem principaliter *membrana*, quæ ossa circuntegit, quam Græci *periosteon* vocant: item *musculorum* capita, vel summitates. Denique augmento passionis [z] *intercreatus* humor, & frequenti dolore corruptus, in *saniem* transiens partes aliquas [a] collectionibus afficit. Sed quoniam plurima supradictorum sequuntur etiam eas quæ *matricis* vexatione afficiuntur, & magis cum ejus fuerit *inclinatio* facta, quam παρέγκλισιν vocant, facienda est *discretio* passionum: & 6
primo, quod *matrice* patiente, in eadem potius causæ inveniantur, atque ex ipsa initium sumant; *Psoadici* vero *clunium* dolore afficiuntur, & *tardo motu*, ut se renitente dolore nec inclinare valeant, ac difficilius & dolentius [b] subrigant. Plurimis igitur dolor *cito* conquiescit: aliquibus vero *perseverat*: partes durescunt atque conducuntur: his denique [c] usque ad pene *cutem* unicus sequetur gressus. Si itaque *exteriores* musculi fuerint in passione constituti, etiam *tactu* tentati dolescunt, *interiores* autem ex interioribus dolorem accipiunt, tanquam in *nephriticis* contingit: quos propterea denique similes dis- 7
cernimus: siquidem alia multa eisdem propria concurrunt, quæ de ipsis scribentes memoravimus. *Psoadicis* autem, atque *ischiadicis*, quorum nunc curationem scribimus, dolor efficitur nunc *jugis*, nunc *deficiens*, ordinatus aut inordinatus, ac *longis* vel *parvis* intervallis recurrens, ac puris & *limpidis* lenimentorum variatus spatiis, aut mediocres *reliquias* servans. Utilem inquit [4] *Hippocrates* ischiadicis dysenteriam: Habet enim imitationis quiddam re-

Locus affectus.

[z] intercollectus

[a] abscessu

[b] suberigant

Differentia harum passionum.

[c] pene usque ad cutem dolorificus sequitur

Dysenteria ischiadicis utilis.

4 Lib. προῤῥητικῶν β, In hunc modum loquitur, ὅσοι περὶ τοῖσιν ἄρθροισιν ἐπιπωρώματα ἔχουσι, οὗτοι μὲν πάντες ἀδύνατοι ὑγιέες γενέσθαι ἀνθρωπίνῃ τέχνῃ, ὅσον ἐγὼ οἶδα. ἰῶνται μὲν τούτους, ἄριστα μὲν δυσεντερίαι, ἐπιγίνονται &c.

recorporationis faciundæ, quanquam plurima vexa-
tione corpus afficere videatur: item *hæmorrhoidas*,
8 vel *varices*, ut alii dicunt, laxamenti causa. Sunt
autem *difficiles* curatione magis, qui plurimo tem-
pore fuerint passione vexati, & multis atque va-
riis accidentibus & signis affecti.

Curatio tempore paroxysmi:

In ordine itaque *curationis* hæc erunt intuenda,
ut cum recens fuerit passio vel veterata, sed in *su-
perpositionis* tempore constituta, jacere faciamus æ-
grotantem *mollioribus* stramentis, *calido* in loco,
adhibita *abstinentia*, & *requie* usque ad primam *dia-
triton*. Tunc *lanis* mollibus, ac [d] limpidis *oleo cali-
do* dulci prætinctis dolentia loca contegenda. Adhi-
benda etiam *fomentatio* jugis ex oleo dulci calido:
item *vaporationum* commutatio, sicut in multis do-
cuimus scribentes, & *phlebotomia* tempore consue-
to, atque ex brachio *dolenti parti contrario*, vel
9 plurimum dolenti comparatione alterius. Ac si æqua-
lis in utraque fuerit parte dolor, ex eo, in quo fue-
rit *facilior* vena, erit detractio facienda. Si neque
hoc occurrerit: ex *sinistro* brachio adjutorium ad-
hibendum: siquidem minus officiis domini necessa-
ria pars esse videtur, nisi forte sinistri, hoc est σκαιοὶ
fuerint ægrotantes. Tum tertia die adhibenda *per-
unctio* ex oleo dulci atque calido: dehinc *ora* lavan-
da, *cibus* dandus nutribilis, calidus, tener, tan-
quam *stricturæ* conveniens, & *potui* aqua calida us-
que ad declinationis tempus. Servanda etiam cibi [e] *al-
terna* dierum oblatio: tum cessante dolore *resumptio*
10 adhibenda. Perseverante vero [f] alia *diatriti* tempo-
re, adhibenda [g] *injectio* decoctione fœnigræci semi-
nis, aut lini, aut hybisci, quam Græci *althæan* vo-
cant, quo pariter fota atque vaporata *interiora* laxa-
mento

[d] non succidis

[e] alternis diebus

[f] alius

[g] clyster

mento consentiant. Admiscendum denique oleum calidum: item succus alicæ, vel ptisanæ, vel *oleum* solum, aut admixto *adipe* anserino, vel *gallinaceo* injiciendum, vel iis quicquam simile consolutum. Ac si venter fuerit abstentus, erit *mulsum* injiciendum. Tentanda denique & [h] properanda sequentibus diebus *facilitas ventris*. Quo convenit, si hoc minime perficere valuerimus, etiam [i] λινόζωςιν herbam nunc solam cibo dare, nunc adjuncta *malva:* item [k] agreste *coliculum*. Sed fugienda prædicimus quæ- 11
cunque fuerint vehementiora, quantum quidem res admittunt, ut *diagridium*, *helleborum nigrum*, chamælææ semen, quod Græci *coccum Cnidium* vocant, *agaricum*, *agrestem peponem*, quem colocynthida dicunt, singularia vel conjuncta, item ἱερὰν, quam διασκαμμονίας appellant, ne plurima vexatio pro parva commoditate sequatur. Nam post fomenta convenit *cataplasmata* adhibere, quorum confectiones atque species sæpe conscripsimus. Ac si permanserit dolor, adhibenda *scarificatio*. *Hirudines* etiam adhibendæ, quas *Græci* βδέλλας appellant. Hoc quidem secundo 12
vel tertio faciendum, si caulæ poposcerint. Tunc *vaporatio* spongiarum ex aqua calida, vel aliqua decoctione [l] laxativa virtute mitigantium materiarum adhibenda, quarum jam sæpe species memoravimus. Ex ipsis quoque [m] ἐγκαθίσματα facienda. Item *cerotaria* dolentibus apponenda partibus ex oleo pingui, vel cyprino, aut sicyonio, vel ex radice hybisci confecto, aut irino, aut malabatrino, singularibus, atque commixtis. Ac si *duritia* emerserit, [n] admiscendum *adipem*, aut *medullam* cervinam, vel bubulam, aut melilotum, aut hybisci radicem percoctam in mulsa, ac diligenter contritam, aut decoctionem ejus-

[h] procuranda

[i] i. mercurialem

[k] agrestem

[l] laxativæ virtutis

[m] i. balnea ad umbilicum usque

[n] admiscere oportet

ejusdem hybisci, vel *fœnigræci*, & *lini* seminis triti,
13 in mellis crassitudinem confecti. Ac si difficile passionem declinare viderimus, erit ἔμβασις adhibenda ex oleo, & aqua calidis. Tum cum fuerit plurimum *minutus* dolor, varius offerendus est cibus, ex mediæ qualitatis materia. Adhibendum etiam *lavacrum*: dehinc lene *vinum:* tum *malagmata* partibus in passione constitutis, ut *Diachylon*, vel *Mnaseum*, aut [o] *Dioxelæum*, vel [p] *nileos:* item *unctiones* quæ mitiganter emolliant, & neque perfrigescere partes permittant. *Cerotaria* quoque limpida, aut *Diasamsucum* acopum, aut *irinum* oleum aut samsucinum.

[o] describitur ab Aëtio pag. 819.
[p] Nilei

14 *Curatio extra paroxysmum.* Ac si passio fuerit tarditate *inveterata*, & plurimo tempore perseverans, & in *lenimento* constituta, si hoc limpidum viderimus lenimentum, erit pro modo permanentis doloris *curationis* facienda moderatio: Tunc enim convenit *motus* quidem, sed fertorio *lecto*, dehinc cathedra vel *sella*. Utile plerique veteres huic passioni etiam *Macerinum* emplastrum memorant, item *Icesion* usque ad quinque dies imposita linquentes, laudaverunt. Convenit *recorporationi* etiam [q] *solis* igniti vaporatio. Oportet autem *saccellum* lineum implere sale torrido, & apponere patientibus partibus. Tunc superaspergere *aquam salsam* calidam, & superimponere *cauteres* latos, aut igne repletum vas congruæ latitudinis.
15 Sic enim calefacto saccello instillans humor, & cum fervore acerrimo decedens, atque [r] *artus* singulos invadens, quos *Græci* poros appellant, lacessendo demutant, recorporativa sine dubio virtute. Facit enim tanquam de sinapismo partium *ruborem*, quem *Græci* φοινιγμὸν appellant. Prodest denique etiam ex oleo *rubor* effectus hoc [s] genere. [t] *Farina* conspersa,

[q] salis
[r] meatus
[s] modo
[t] Massa farinacea

ſa, atque manibus exercitata, quo facilior fiat, erunt *partes* in paſſione conſtitutæ *circulatim* ambiendæ, cujus ſpatium, ſive *medium* oleo replendum. Tunc *cauteres* longi atque igniti immittendi, 16
qui quidem *cutem* tangere minime debent: Hoc faciendum [a] alterna vice, donec oleum calefactum *fervorem* corpori tradat. Jubendum præterea ægrotanti, ut ſe immobilem præbeat, cum oleo ſummo-fervore [b] coierit, ne ſe mutando adurat. Tentandum denique etiam *cauteres* ſine olei motu [c] ſubmittere, atque [d] lavare [5] ſuppoſita ſpongia ſtatim, ne diſtillatione *cauteris* vicinæ partes adurantur. Tum cum *mediocrem* ſenſerit æger *uſtionem*, ei vas erit ſupponendum, vel adjungendum, ut ſe repente inclinando unam faciat [e] *olei refuſionem*, ne vicinantia uſta puſtulentur: Alii *caccabuli*, vel vaſis fictilis *fun-* 17
dum perforantes, labia vel ora pertuſuræ patientibus locis adfixerunt, ſupradicto more *farina* [f] conſperſa circundantes, ſic *oleo* caccabulum impleverunt, cætera ſupradicto ordine gerentes: *Alii* uſque ad uſtionem *vaporibus* igneis uſi ſunt: *Alii* diverſis generibus *puſtulationem* locorum faciendam probaverunt, vel extemplo *eſcharas* patientibus [g] ingeſſerunt partibus, aliquando ſolo *ſinapi* cataplaſmantes, quo ſuperficies cutis puſtuleſcat: item ſinapi admiſcentes glebæ *calcis* æquis ponderibus & *ſulphuris* partem, atque ſimul conterentes, parvo *oleo* & *aqua* admixta linteolo illitâ, [h] proſtrato alio linteolo tenui, ei 18
parti quam curamus, ſuperimponemus illitum, quo ſenſim atque per *triplicem* materiam tranſiens vis medicaminis *puſtulationem* faciat loci. Item Non aliter etiam ex *cinere ſalicis* hæc facere poterimus. Ejus

[a] uno cauterio refrigerato, aliud candens adhibendum
[b] caluer
[c] ſubmovere
[d] levare
[e] *ſub..* in iſt ſcrobiculo ferventis
[f] aqua ſubacta
[g] inſſerunt, ut varii generis cauteriis immediate applicitis
[h] parti prius inſtrato

Aaaa enim

5 excipiendo oleo quod cauterium ſublatum ſecum aufert.

enim corticem inurentes, atque ex ejus cinere [i] *pulvisculum* facientes in umbra [k] siccari sinimus, tunc locis [l] præulceratis adponimus, super distillantes [m] *liquefactam calcem*, quam vulgo [6] colatam vocant, sed paulatim: cum enim fuerint humectati pulvisculi, cutis superficiem pustulabunt. Quod si quisquam plurimum perseveraverit, etiam *altiora* inusta [n] putrescunt, & , ut *Græci* appellant, escharam faciunt. Alii

19 denique ex *radice* herbæ, quam [7] *struthium* vocant, loca ulcerari præcipiunt: *Usta* etenim radix, concepta flamma, cuti apposita [8] *pustulationem* necessariò facit. Sed *alii* hanc ustionem tanquam imbecillem reprobantes *cauteribus* ajunt faciendam: quos quidem primo *tepidos* probant apponendos, donec cutis pustuletur, tum *igneos*: sed iis omnibus interjecto spatio trium digitorum loca dicunt inurenda, & esse *cauteres* semper aduncos in modum [o] *gamma* literæ. Sed alii hanc appositionem metuentes [p] *anchistris* ex utraque parte cutem [q] prætendunt, & inter [r] eos cauteres imponunt, ne ulla ustione *nervi* tangantur. Alii [9] *ligneos fungos* inferius ac superius

20 angustos formantes, patientibus apponunt locis, quos *summitate* accensos sinunt concremari, donec cinerescant atque sponte decidant. Est enim hæc ustio leni penetratione moderata. Alii *linteolum* aqua tingentes partibus, [s] resimplicatum apponunt. [t] Tunc tabulæ tiliari apponentes *struthium* herbam concidunt in breves *particulas*, ac deinde ferramento [v] igneo singulas partes *oleo* tingentes accensas imponunt

i κονίαν, lixivium
k exhalare
l antea scarificatis: alii præceratis
m lixivium cui addita calx est
n in tabum colliquantur
o Γ, γ
p hamis
q i. prius tendunt. an prehendunt?
r ea *sub*. anchistra
s reduplicatum
t Tum tabula tiliarem
v ferramento prehensas singulas partes, oleoque tinctas, & accensas

6 πρωτόσακτον vocat Paulus lib. 7. alii σακτὴν διηθημένην.

7 Herba hæc a Plinio radicula & herba lanaria vocatur.

8 id ex radice aristolochiæ facit Ægineta,

9 Fungi hi è vetustis arborum truncis nascuntur, equinæ ungulæ forma: ex iis in lixivio decoctis, & postea contusis ellychnia parantur, ignis rapacissima.

nunt tabulæ ſcilicet [x] tiliæ, hoc ſecundo vel tertio
facientes per intervalla: donec materia carboneſcat,
atque puſtulas cutis efficiat, Alii, ex quibus ſunt 21
Demetrii ſectatores, ejus partis quæ patitur *manum*,
inter pollicem & demonſtrativum digitum, quem
Græci [y] lichanon ſive dicticon appellant, juxta *infe-
riorem articulum* [z] involutis inurunt cauteribus, quos
quidem nunc *nudæ* cuti apponunt, nunc præmiſſo
linteolo oleo tinctos: [a] *modum* autem uſtionis conſti-
tuunt, cum in alia manu, hoc eſt quæ ſit contraria
parti patienti, *ſudor* emergens apparuerit, tum poſt
ſupradictas uſtiones imperant *ulcera* [b] reſervata in ſa
niem provocari. *Alii* denique [c] ſtatim lana ſucci-
da eadem contexerunt loca. *Alii* marrubii coma con- 22
trita cum ſale vel oliva nigra, aut [d] ſeſamo infuſo,
ſive nucibus: tum tertia die *lenticula* multa, atque
mulſo decocta, donec ulceris cadat eſchara. Tunc
οἰνόμελι ajunt imponendum, vel ea quæ valeant laceſ-
ſendo *puris exitum* provocare: item *florem æris* cum
nigro helleboro apponunt. Et quidem aliqui relevan-
tur intervenientis recorporationis cauſa. Sed quo-
niam iſtiuſmodi uſtionibus plurima *vexatio* conjuncta
eſt, erit melius adjutoriis mederi. Auſi ſunt
præterea quidam etiam *Venerem* adhibere, in iis qui
non ex uſu venereo *iſchiadici* facti videntur, quo
magis vexata nervoſitas geminet cauſam. Alii *canti-* 22
lenas adhibendas probaverunt, ut etiam *Philiſtionis*
frater idem memorat *libro* xxii. de adjutoriis, ſcri-
bens quendam *fiſtulatorem* loca dolentia [e] decantaſſe,
quæ cum *ſaltum* ſumerent palpitando, diſcuſſo dolo-
re miteſcerent. Alii denique hoc adjutorii genus
Pythagoram memorant inveniſſe: ſed *Sorani* judicio
videntur hi *mentis vanitate* jactari, qui modulis &

[x] tiliari
[y] λιχανὸν καὶ δεικτικὸν
[z] ignitis. Alii involutam
[a] ſignum ſufficientis
[b] reſerata
[c] ut facta eſt uſtio
[d] ſeſami
Judicium de variis his urendi modis.
[e] incantaſſe

cantilena passionis robur excludi posse crediderunt. Item plurimi ex *talo* atque [f] *ancala* ejusdem partis, quæ fuerit passione possessa, *venam* dividentes sanguinem detraxerunt: sed magis partes impletæ gravantur, cùm repentè vacuata loca in semet materiæ fluxum invitant.

f poplite

24 *Veterum quorundam ischiadicos curandi ratio.* Nobilium verò principum *Hippocrates* libro quo de *locis* conscripsit, *cucurbitam* jubet sine scarificatione apponi. Utitur etiam *ferventibus* medicaminibus potis, quæ si essent verè congrua passioni, minimè tamen ad [g] excludendam vetustatem valere crederentur. *Diocles* libro quo de passionibus, atque causis & curationibus scripsit: item secundo libro de curationibus, [h] *regulam* dixit *siccam*, & *frigidam*, & *nutribilem* ægris convenire, cum humida atque calida prodesse huic passioni demonstraverimus.

g sanandam passionem inveteratam

h diætam

25 *Mulsum conditum.* Utitur etiam *urinalibus* medicamentis, quæ diuretica appellavit, & probat *conditum* bibendum, quod plerique *Latini* mulsum vocant. Utitur etiam cibo è *visceribus asinorum*, & *clysteribus* sanguinem provocantibus, & *vino* nunc albo, nunc nigro, neque ordinis, neque temporum, neque congruæ qualitatis memor. *Themison* secundo libro Tardarum passionum in quibusdam peccare perspicitur, *phlebotomans* talum vel ancalen, atque lanis succidis cum *oleo* & *aceto*, & *sale* statim patientia contegens loca, *articulos* adstringens, & *intestina* per clysterem [i] exulcerans, & os ipsum quod ἰσχίον Græci vocant.

i & os ipsum exulcerans

26 Ante hæc omnia, & *equitare* imperat ægrotantes, quo magis ob vehementiam motus partium faciat vexationem: item alternis *sinapizat* diebus, quod est immoderatum, & in omnibus ulcerationem cutis existimat faciendam, qua plurima congrua prohibentur

tur

tur adjutoria adhiberi, cùm partes ulceratæ apposita tolerare non possint. *Thessalus* verò *vaporationem* faciendam improbè recusavit. Est enim *recorporativæ* virtutis, neque initio rectè constrictiva probat adhibenda. Etenim *ischiadica passio vehementi atque difficili strictura confecta perspicitur.*

CAPUT II.

De articulorum passione, quam Græci ἀρθρῖτιν *vocant, & de pedum dolore, quem podagram appellant.* 27

Arthritidis & Podagræ etymologia.

UTraque passio à *parte* corporis quæ patitur, *nomen* accepit: altera communiter ab *articulis* omnibus, altera specialiter à *pedibus*. Sed podagram *Græci* etiam ab impedimento, vel *retentione* pedum aiunt nominatam, vel à *ferali* dolore; siquidem omne quod immite fuerit abusive *agreste* vocamus. Earum denique passionum *discretio* promptissima atque manifesta esse perspicitur. Nam *podagra pedum tantummodo dolor* est. *Arthritis* vero etiam *cunctorum articulorum*, sive *multorum*: & aliquando à *pe-* 28
dibus sumens dolor exordium, *cæteros* articulos implicavit, aliquando in *aliis* incipiens *pedes* invasit. Igitur quidam medici arthriticam passionem *genus* vocant, podagricam vero *speciem*. Etenim [1] quod Græcis *hamarthritis* recte nuncupatur: siquidem sit in *articulis* dolor, quanquam in pedibus constitutus; *arthritis* vero non ilico *podagra* dici potest, siquidem genua vel manus tenens γονάγρα aut χειράγρα dicitur, vel τενοντάγρα, si majores tenuerit nervos. Sed de his *nominibus*, quæ locorum causa discreta videntur, unius tamen esse virtutis intelliguntur, in cu-

1. Podagra Græcis recte *Arthritis* nuncupatur, siquidem sit in articulis.

29 *curationibus* certandum non eſt. Sunt [a] enim harum
Cauſæ antecedentes. paſſionum *antecedentes cauſæ* variæ, ut *vinolentia*,
frigus profundum, [b] *cruditatio*, libido *venerea*, *la-*
a autem, igitur — *bor immodicus*, vel repentina *deſertio* ſolitæ exerci-
b cruditas — tationis [c] in ante actum morem: aut rurſum non ex
c ante acto more — infantia, ſed ſecunda & ſera ætate [d] affecta, cum
d effecta, nata — mollibus nervis atque inſuetis fuerit illata *quaſſatio:*
e *Alii* vel forti exercitio. — item percuſſio antecedens ex *palæſtra*, [e] forti *exer-*
citio. Frequentat autem in *viris* magis atque mediis
Qua ætate, regione, & anni tempore magis affligat. — ætatibus, difficile vero in *mulieribus*, atque in [f] *eu-*
nuchis, & *pueris*, & juvenibus fieri invenitur. Vi-
detur præterea plurimis antiquis medicis etiam [g] *ge-*
f Aphor. 28. & 29. lib. 6. — *unino curſu* in poſteros migrare cum *ſemine*, & pro-
pterea ſuccedentes invadere, de qua re principali-
30 *g* hæreditario — ter *Reſponſionum* docuimus libris: item per aliquas
probatur frequentare regiones, ut *Cariam*, & *A-*
lexandriam Ægypti vicinam; nec non *temporibus*
certis naſci, item magis aſperari videtur, ut pri-
h Aphor. 20. l. 3. — mo, [h] *verno*, ſecundo, autumno, tertio, hyeme,
Signa arthrit. inſtantis: — æſtate vero difficile. Sequitur autem paſſione articu-
lari tentatos, *torpor*, atque *formicatio* eorum arti-
culorum qui tanguntur, & difficilis *flexio*, atque
i otii, quietis — rurſum *extentio:* item *gravedo* & [i] vacandi dulcedo,
& ad parvum motum vehemens *labor*, atque *dor-*
mientibus ſenſus quidam *reſonantium* articulorum, &
cum de ſomno ſurrexerint, veluti *ſaltu* earundem
31 *præſentis:* — partium afficiuntur: tum *horror*, vel rigor, atque
tremor ſine ulla manifeſta ratione partium ſequuntur.
Dehinc cum paſſio ſe extollere cœperit, in *poda-*
gricis dolor alterius *pedis*, aut utriuſque cum *pun-*
ctionibus naſcitur, incipiens à veſtigio aut *plantæ*
cavitate, vel ſæpius à *majore digito*, atteſtante *tor-*
pore, & gravedine, & *difficili motu*, cum *horrore*
ri-

rigido, atque inæquali per membra, & aliquando plurimo *fervore*, aliquando *frigore*, ut alii refrigerantia; alii calida desiderent ægrotantes, & propterea quidam alteram *calidam*, alteram *frigidam* podagram putaverunt nuncupandam. Item *initio*, ut sæpe contigit, similis *color* patientium atque sanarum videtur partium, attestante æqualitate, nullo emergente *tumore*. Dehinc *inflatio* partium fit cum rubo-
re. Quapropter relevatio altiorum sæpe [k] sequetur. 32
Tum *pejorante* passione arthritica sufficitur passio, cum in unum omnium cogitur articulorum *consensus*, & facile ex *articulo* in *articulum* venit dolor, nec desinens priusquam cunctos invaserir nodos. Sæpe denique prioris *articuli* dolore declinante *secundus* invaditur, atque eodem similiter mitescente *tertius* sumit exordium, consentiente etiam *vesica*, atque spinæ majoribus *nervis*, quos τένοντας appellant: & in stomacho etiam *nausea* vel vomitu jactantur ægrotantes. Tunc articuli tumentes *inflantur*, ac deinde *durescunt*, & solidati saxeam faciunt qualitatem: tum
etiam *nigriores* efficiuntur, atque *contorti*, ut in 33
obliquas partes *digiti* vertantur, aut reflexi supinentur, aut vicinis adfixi incumbant, & aliquando humore *purulento* vel *mucilento* collecto, aut viscoso generent [l] *poros*, quos nos transitus dicere poterimus: dehinc etiam *lapides* [m] sufficiant, qui quidem articulos solvant, & cutem distendant, atque erumpentes promineant, & *chirurgia* detrahantur: aut exilientes [n] *cyathis*, cum ferramento tollantur, quod nos [o] *laureolum* dicere poterimus, & rursum renascantur. Tum *membra* dolentium partium, cessante nutrimento, *tenuata* languescunt, & *arida* efficiuntur. Erunt præterea *ægrotantes* parvis ex causis mobiles

k sequitur
in statu existentis:

l tophos; legisse videtur Aurelianus τόφους, non πώρους
m sufficiuntur
n ambiente articulum membrana
o Scalpreolum σμιλίον.

biles atque *iracundi*, siquidem motum vel actum non sine querela accipiant.

34 *Locus affectus.* Principaliter autem hæc passio constituitur in *nervis*, vel eorum [p] *colligationibus*, tum cæterea morbo consentiunt, atque contiguos vel superpositos *lacertos*, & majores nervos pati demonstrant. Est præterea passio *non facilis* curatione, & aliquando magnitudine *insanabilis*, non ut plerique putant [q] *naturæ*. *Cur curatu difficilis.* *Causæ* autem difficillimæ curationis, vel, ut sæpe contingit, impossibilis, *manifestæ* atque plurimæ reperiuntur. Est enim passio in *nervis* constituta qui [r] sint natura *densissimi*, & inter articulorum *nodos* constituti, quorum *angustia* comprimuntur, & ad omnem motum asperantur, magis in *pedibus*, hi enim plurimas *conligationes* nodorum naturaliter, habent, & totum corpus sustinendo [s] laborat.

35 Præterea hæc passio initio *parvitatis* causa negligitur, & contempta convalescit: quippe cum è [t] multis minime credatur emergere. Alii denique *digiti* luxati, aliqui *pedis* versionem, aliqui cujusdam rei calcatæ, vel offensæ *duritiam* aut [v] *fervorem* queruntur, tum necessitate coacti augmenti temporibus in *confessionem* veniunt ægrotantes. Ob hoc igitur passio perseverare, atque corpora possidere meditatur. Non autem minus etiam longorum *lenimentorum* causa, quibus recessisse putatur, cum sanos ægrotantes fingendo promittit, adjuvante etiam *intemperantia*, quæ cum sæpe concipi passio perspicitur, manere posse non dubitatur.

[p] i. ligamentis & tendinibus

[q] natura

[r] sunt

[s] laborant

[t] aliud quid esse putantibus

[v] à feriendo: ictum

36 *Curatio in statu: hujus §. initium est mutilum.* *quod dicam* diatrito. Si venter officium non agnoverit, *clyster* adhibendus simplex, *atque ita totius passionis* statu *accepto ut inflata vel* tumentia *loca videantur*, *scarificatio* adhibenda: & ubi permiserint

ferint partes *cucurbita* fingenda, vel *hirudines* admovendæ. Eſt autem omnium [x] levior [y] præter cucurbitam *ſcarificatio.* ſiquidem nulla quaſſatio partium fiet, quæ neceſſariò cucurbitæ conjuncta eſt. Item *hirudinum* morſibus conſenſus adjungitur, & propterea, ut ſupra dictum eſt, ſimplex [z] *conflatio* lenius probatur. Adhibenda etiam *vaporatio* ſpongiarum, tum aquæ calidæ *fomentatio*, vel [a] aqua & oleo, aut decoctionis fœnigræci, aut lini ſeminis, vel hybiſci. Item *cataplaſma* mitigativum, quod jamdu- 37
dum minime poſſe adhiberi videbatur, ſiquidem tumentia *pondere* gravari non debeant. Sit igitur *panis* diligentius emollitus, *ſolus*, aut admixta radice [b] *ar-gallici*, quod *Græci* σύμφυτον vocant, vel *hybiſci* decocta, vel cujuſquam ſimilis virtutis quorum probavimus adhibendas vaporationes. Tum cum firma *declinatio* fuerit conſtituta, adhibenda *lavacra*, atque *varius* cibus, & *aqua* [c] potu danda, & propter paſſionis *nequitiam* adhibenda etiam *cerotaria* ex oleo dulci, vel cyprino, aut ex *adipe* confectum medicamen, quod *Græci* διὰ σεάτων vocant, tunc malagma *Diachylon*, vel *Mnaſeum*, aut quod appellant *Dia-teleos*, vel *dioxelæum*, vel [d] *diathalaſſeſtum.* Paula- 38
tim fortificandum corpus *deambulatione* liberis calciamento pedibus, & cum *cautione* adverſantium rerum, ut *ne quid nimis*, maxime *vini*, aut *indigeſtionis*, aut *Veneris*. *Arthriticis* vero convenit etiam digitis *ceram* emolliendam dare, vel [e] *manipulos* tenendos, quos *paleſtritæ* ἁλτῆρας appellant, tum movendos, cereos, vel ligneos primo, cum parvo plumbo interfuſo: tum pro modo profectus graviores: & in *tardante* paſſione, *ſuperpoſitionis* tempore ſupradicta ſervanda *ſimplicitas* curationis. In *leni-*

[x] leviſſima
[y] ſine cucurbita
[z] ſcarificatio lenior. *alii* difflatio
[a] aquæ & olei
[b] Ali gallici, ex mente C. B. conſolidæ majoris
in declinatione.
[c] potui
[d] διὰ ἁλὸς ἄνθους deſcribitur pag. 624. à Paulo. Dioxelæum vero pag. 529. ab Aëtio.
[e] vide cap. 1. lib. 2.

extra paroxysmum.

mento vero adhibenda *fortificatio*, tum *recorporatio*. Sit igitur primo *gestatio* pro modo virium, tum *deambulatio* molli stramine coæquato solo, adjecto *vocis*
39 exercitio, cum corporis *unctione*. Etenim [f] *vacatio* crassificat corpora, adeo etiam [g] & in hiis qui ex aliis forte plurimo tempore jacuerint causis, hac ratione *articuli* [h] commoveantur, cum *nervi* non exerciti [i] *validiores* efficiantur. Adhibenda etiam *lavacra* per intervalla dierum, & *varius cibus* ex mediæ materiæ qualitate: *vinum* parvum, lene, & semper post cibum: tum *dropax* simplex, atque compositus: *paroptesis* ex igni, vel ex sole, atque pellibus fervefactis, & ex arena littoris: tum *aspergines*, quas Græci συμπάσματα vocant, ex nitro, & adarce, & euphorbio, & sæpe memoratis speciebus: tum *ungenta*, & *acopa* ex squilla confecta, & agresti cucumere, item
40 euphorbio, & adarce. Dehinc *malagma* adhibendum, ut est quod appellant [k] *Diahalon*, aut *Diadaphnidon*, aut *Diadarces* aut [l] *Diastactes conias*, vel quicquam similium: item rubor cutis ex *sinapi* faciendus, quem *Græci* φοινιγμὸν appellant: item *drimyphagia*, & *cyclorum* regula, & radicum *vomitus*, & hellebori, & *embasis* facienda, sicut de *ischiadicis* scribentes memoravimus: vel *fomentatio* ex decoctione artemisiæ herbæ, aut marinæ ferventis aquæ, dehinc *natatio* fervens, vel frigida. Item usus adhibendus *aquarum* naturalium: calidarum tum frigidarum, ut sunt in *Italia*
41 quæ appellatæ sunt *Albulæ*, vel [m] *Cotiliæ*: & omnium supradictorum affectanda *repetitio*, dabit enim curatio aliis *integram sanitatem*, aliis raram doloris *admonitionem*, ne jugi superpositione vexentur.

f sc. a motu
g ut in iis
h vexentur: laborent.
i invalidiores
k διὰ τῶν ἁλῶν Gal. κ. γ. lib. VII.
l ex resina strobilina
m Cutiliæ

Veterum quorundam curandi methodus.

Veterum quidam *annalia* medicamina potanda probaverunt, ut est quod appellant *Diacentaurion*, item

Dia-

Diascordeon, bibendum anno continuo judicantes, iis qui non plurimo tempore fuerint passione vitiati, hoc est intra *quinquennii* [n] temporis constituti, adjicientes quod bibi debeat medicamen [o] *prædigesto* corpore, & omnino nullo obstaculo impedito. Sin minus, repræsentandum *numerum* dierum, quo *integer* compleatur *annus*, quanquam longo tempore porrectus. Secundum nos autem juxta *Sorani* judicium est 42 metuenda *diuturna* medicaminis sumptio, cum neque soliti cibi juges, atque iidem utiles, recte probentur. Sic denique legimus quosdam veteres memorasse ex *jugi medicamine* poto in celeres, vel *acutas* venisse passiones, & alios *apoplectos*, alios *pleureticos*, alios *peripleumonicos* interisse, item quosdam continua difficultate spirationis affectos, quam *Græci* δύσπνοιαν vocant. Alii vero qui se isto medicamine profecisse testantur, non advertunt servatæ [p] *digestionis* causa id fuisse [q] permissum: quippe cum cæterarum rerum *excessus* declinando, quidam servaverint *sanitatem*, cum interrumpere [r] metuerint sumptionem medicaminis sui: & propterea his intentionibus 43 occupati alias sibi nesciverint profuisse rationes. Item alii *ustionem* nodorum faciendam probant, quam nos reprobamus: siquidem consensus faciat *tumorem*. Item *alii* transeundum ex aliis in alia probant [s] *ungenta* & *cataplasmata*, nunc specie, nunc genere differentia, donec ægrotantes releventur: siquidem alia pro aliis corporibus videntur convenire, & propterea doloris mitigatio sequitur. Ordinaverunt denique etiam *contrarias* virtute materias laxativas simul, atque constrictivas, & recorporativas, ut *Mnaseum* malagma, vel *diachylon:* item è contrariis vehementius con-

[n] tempus

[o] i. nullis cruditatibus aut obstructionibus impedito.

Medicaminum nimis diu, & frequenter usurpatorum noxæ.

Error vulgi notatur

[p] bonæ & severæ diætæ

[q] factum

[r] metuerent

[s] unguenta

44 ſtringentia, ut [2] *dyateon*, & *cyzicenem*, & [t] *Eraſiſtrion* emplaſtrum: item ex panici polline, & lini ſemine *cataplaſma*, & ex coliculo agreſti, vel herba [v] *erigeronte*, & [3] *bramite*, & *mandragora*, & *alterco*, & lenticula, & citri medio, vel peponis, & origani, vel thymi, aut *uvæ lupinæ*, aut portulacæ, aut betæ, aut mali punici foliis viridibus, vel ejus caduco, quod Latini [x] *ambulacium* vocant, decocto cum aceto, aut ruta agreſti cum aceto, ſingulari, vel cum [y] ſimplici alica, aut aceti ſedimine, cum apio: aut *vitis* folia, cum ſimplici pulento, vel [z] *herbi* polline, aut fabæ, vel hordei, aut *lolii*, aut lupini, cum *fece* vini, vel aceti, vel ex fico decocto cum aqua & vino, & contrito, donec mellis ſumat craſſitudinem:

t Eraſiſtratium

v ſenecione

x Ampullagium. lib. 4. §. 52.

y ſimila, aut alica

z ervi

45 Ex [a] quo detractis [b] durioribus partibus imperant coquenda rurſus reſidua: Item ex *papaveris* [c] coliculis, quos *Græci* κωδίας vocant, vel eorum foliis, & *malis* cydoniis & punicis in vino decoctis, & *bulbis* cum melle, vel [d] *alterci* radicem cum *ſtyrace*, vel [e] *iaquintio*, & *marrubii*, item *calce* melli concocta & *opio*, [f] ſtoraci, & amygdalis amaris, cum cyprino oleo, & aceto jugiter coctis partes ungendas docent: ex *diſſimilibus* rebus ſine ullo ordine materias admoventes, & *inſanabiliter* ſimul atque indocte [g] deſcenſum ab aliis in alias ſpecies faciendum [h] jubent, donec, ut æſtimant, [i] judicia reperiantur.

a emplaſtri, apparatu

b ſimplicium, lignoſorum quæ teri commodè non poſſunt

c folliculis, capitibus

d hyoſcyami radice

e hyacinthi radice, & foliis

f ſtyrace

g tranſitum

46 Siquidem ſit pro corporibus alius ex alia ſpecie liberatus. Et eſt hæc *experimenti tentatio*, quam Græci σχεδιαστικὴν πεῖραν vocant, quæ non deſtinata paſſionibus adhibet adjutoria,

h jubentes

i medicamenta morbo congrua

2 Dia iteon deſcribitur ab Aëtio pag. 834. cyzicenum ab eodem pag. eadem.

3 Stratiote: ſtratiotis fluviatilis folia Dioſc. refrigerant, tumoribus & ignibus ſacris medentur: quæ inflammationem minantur, tumeſcere non ſinunt.

toria, sed *probanda.* Fit præterea ut *accessiones* tempora percurrant, & *sua sponte* levigentur, atque ita occurrens declinatio, vel paulo proximius lenimentum, eventum curationis afferat. Quod si forte vere profuisse putaretur *declinationi* adhibitum, rursum *initiis* noxium necessariò comprobatur. Siquidem non suo tempore videatur admotum. Alios igitur ex aliis relevatos rebus existimant. Sed hoc *temporum* fieri causa respondere debemus, quæ corpora urgentius obtinere necesse est. Conveniunt enim [k] *in istis* mediocriter constringentia: *augmentis* vero, atque *statui*, mitigantia vel laxantia: *declinationibus* emollientia: *lenimentis* fortificantia, atque recorporativa: *frigida* vero vel coërcentia, quæ [l] agrostica vocant, etiam igne sacro vexatis, admixta congrua efficiuntur. Sed aiunt aliqui nunc quoque tanquam laxativa [m] incensos [n] *frigerantia* relevare. Fervori etenim ex *tumore* venienti admota ejus [o] factu tepefacta conveniunt, & tunc *temperata* mitigant, tanquam aquæ ferventi admixta frigida. Sed est hoc *falsa* conclusione collectum, quam *Græci* sophisma vocaverunt. Oportebat enim, quantum ad hanc, ut putant, rationem, omni tumori frigidas convenire materias. Igitur secundum passiones ac *tempora* nos [p] discretas aptamus. Alii vero [4] *acopum* ex rana [q] *rubea* in podagricis admirantur, alii *marini* [r] *vituli*, alii pedes unxerunt, ex ejus tergo *calciamenta* facientes: alii viventem *beluam* oleo coxerunt, alii *lupum*, & specialiter unctionis genus hoc convenire probaverunt. Multa enim *ficta* sine ratione creduntur, cum forte passio non fuerit *insidiosa*, & cum [s] corpus tardaverit, non in uno atque eodem tempore perseverans.

Quæ cuivis paroxysmi tempori congruant.

47

48

k initiis.
l ἀποκρουστικὰ
m inflammationes
n frigiditate sua juvare
o contactu
p i. diversas medic. materias
q Rubeta
r vituli adipe pedes
s in corpore

4 describitur ab Aëtio pag. 674.

Item plurimi *vomitum* poſt cibum laudaverunt, ſe-
cundo, vel tertio, per *menſes* ſingulos adhibendum:
ſiquidem & materia [t] redarguit, & indigeſtos eſſe non
ſinit, non advertentes quod magis vexabilis appro-
49 betur, cum hoc adhibito *gingivæ* putreſcant, *dentes*
moveantur, *oculi* confundantur, & totum implea-
tur *caput*, *ſtomachus* quoque graviter afficiatur, &
propterea omnes conſentiant *nervi*. Eſt igitur con-
veniens magis *parva cibatio*, atque initium ex abſti-
nentia ciborum ſumendum curationis.

[t] ab articulis avertit

Notantur quidam Medici.

Multi autem medicinæ ſcriptores *purgativis* & a-
crioribus [v] pollent *clyſteribus*, & *urinalibus* medica-
mentis, quæ diuretica vocaveruut. Sed oportet ca-
vere *ſtomachi* vexationem, quæ *varietate* facile me-
dicaminum fit, item *veſicam* quæ [x] ſit nervoſæ qua-
litatis, provocare. Tradit enim neceſſariò univerſo
corpori vexationem per ſibi cognatam *nervorum* qua-
50 litatem. Specialiter autem *veterum* pertranſiendo er-
rores, vanum puto, atque prolixum quod de *poda-
gricis* ſcripſerunt, & propterea faſtidioſum maxime,
cum ſufficiat communis materiarum memoratio ſu-
praſcripta, tacitis [y] *dominis*, qui nunc dicentur. *Dio-
cles* libris quos de paſſionibus atque cauſis & curatio-
nibus ſcripſit: *Praxagoras* tertio libro de morbis:
Eraſiſtratus libro quo de podagra ſcripſit, prohibens
tamen *purgativa* adhiberi, quæ cathartica vocave-
runt, *malagma* vero *Ptolemæo* regi promittens, cu-
jus ſcripturam non edidit: quanquam quidam ſibi vi-
51 ſum *Eraſiſtrati* nominent medicamen. Item *Erophili*
ſectatores multi, atque *Aſclepiades* libris ad Eraſi-
ſtratum ſcriptis, & *Heraclides* Tarentinus, & *The-
miſon* ſecundo libro Tardarum paſſionum, aliqua ut
methodicus, aliqua ut *non* methodicus decurrit: phle-
bo-

[v] uti ſolent

[x] eſt

[y] earum autoribus

botomat enim ex *pedibus*, & nihil approbat, & *cataplasmatum* qualitates confundit, non discernens à constrictivis laxativa. Quibus respondere quid oportet? cum *vinolentia* nervos amputet, *phlebotomia* patientes impleat partes. *Thessalus* autem secundo libro *Regulari*, imperfecte quidem, sed [z] consequenter methodicis intentionibus *curationem* ordinavit. [z] congrue

CAPUT III.

De Renali passione, quam Græci νεφρίτιν *appellant.* 52

Renalis passio à patientibus partibus *nomen* accepit. Est autem [a] intellecta passio *tarda* renis aut renum: passio, inquam, tarda: siquidem cum insidenti atque *perseveranti querela* renalem intelligimus passionem, & non ex novello atque *recenti* tumore, sicuti neque cujusquam ossium *coxæ*, ni fuerit perseverans, *ischiada* intelligere poterimus. Item adjecimus *renis*, aut *renum*, siquidem nunc alterum, nunc utrosque tenet renes *tumentes*, ac duratos, & in *saniem* sæpe venientes, & ulceratos, & [b] *humore* 53
fluentes. Igitur de cunctis purulentationibus, vel *vomicis* communiter [c] secundo dicemus: nunc de cæteris supra memoratis scribemus, & primo de *tumore*. Antecedentes itaque *causæ*, quæ renalem faciunt passionem, aliæ *manifestæ*, ut perfrictio, indigestio, *percussus*, casus vehemens super clunes, *acres cibi* plurimi contra consuetudinem, *libido venerea* vehemens, vel *urinalia* frequentata medicamina, aut *ve-* 54
nena, quæ specialiter ipsas [d] afficiant partes, ut sunt ex [e] *cantharidis* confecta. Afficiuntur autem hac passione, juvenibus magis [f] *graviores*, atque senes, & [g] viri *mulieres*, & habitudine plenis [h] *tensiores*: siquidem

[a] de qua hic agitur
Quid sit nephritis.
[b] sanguine, aut sanie
[c] postea
Ejus causæ.
[d] afficiunt
[e] cantharidibus
[f] grandiores
[g] viris
[h] tenuiores

quidem ſit in iis gravior, & generaliter curatio dif-
ficilis, ob *anguſtiam* locorum, quæ paſſione vexan-
tur, & ob *acrimoniam* urinæ, quæ inſuetè aliquando
Signa & ſymptomata. renibus immorata in veſicam tranſit. Sequitur autem
patientes, cùm adhuc *levis* fuerit tumor, *dolor* le-
vis, & magis cùm *proni* fuerint inclinati, ſecun-
i lumbos dum [i] *clunes*, & circa *ilia*, alterius aut utriuſque
55 partes, & priorum in clunibus nodorum. Cùm au-
tem tumor *vehementeſcere* cœperit, dolor etiam plu-
rimus fit cum *gravedine* & *fervore* clunium omnium,
atque *iliorum*, & *pubetenus*, vel umbilico cum *con-
ſenſu* uſque ad veſicam tendente, ob tumorem *uri-*
k πόρους οὐρητικούς *nalium* viarum, quas *Græci* [k] ureticos poros appel-
lant: quæ quidem à renibus uſque ad veſicam ſunt
porrectæ, atteſtante *urina* tenui, & aquata, & ita
l quem *ſubalbida*, ut colaturæ liquidæ colorem fingat, *l* quam
m i. cæruleum *Græci* [m] χαρωπόν vocant, & primò *parva*, dehinc *plu-*
n ἀνακούφισμα *rima*, aut coacervatim effuſa, quæ nullam faciat [n] re-
levationem, pejorante tumore, in [1] *feculentum* colo-
56 rem veniens, cum jam nimia tenſione tenuiſſimæ
venulæ fuerint ruptæ: item in *vini* tranſiens quali-
o oleoſa, aut tatem viſcoſæ craſſificationis cauſa: tum [o] *oleoſum*
veluti adipis qualitatem ſimulans, cùm renum [2] *fluor*
p acciderit. *pinguis* [p] acceperit. Dehinc per incrementa etiam *fe-
bres* accedunt, cum conſenſu *jecoris*, ut quidam
etiam fellis colorem ſumant, atteſtante *ventris* abſti-
nentia, cum tormento, & ructatione, inflatione co-
57 gente. Tum *hebetudo* ſequitur, & *articulorum* fri-
gus & *vomitus*: & tardante paſſione, corporis *tenui-*
q curvi *tas* nimia, adeò ut quidam [q] *uncati* permaneant, &
ſemper *proni* ambulare cogantur, nec unquam ſe eri-
gere

1 ſanguinis portione quadam ad-mixta. τὸ τρυγῶδες χρῶμα intelligit.

2 Ex adipis eorum colliquatione.

gere possint. Est præterea signum *declinationis*, supradictorum in contraria mutatio, ut *urina* aquata in crassitudinem veniens: crassior verò vel viscosa in tenuitatem: item quæ paulatim atque cum *mordicatione* ferri solebat, sine labore adveniens, & si plurima, mediocris effecta, & ad summum omnia cum naturæ solita, vel similia fuerint visa. Aiunt aliqui eos, 58
qui ex *casu* vel percussu, aut vehementi *libidine* fuerint, tormenta, irruisse videantur: *colicos* verò major interior, vel ventri vicinarum partium dolor sequatur, atque inde sumat exordium, consentientibus vel compatientibus clunibus. Item *renali* vitio extemplo *difficultas* urinæ conjuncta est. *Colicis* verò per consensum, atque *secundo* concurrit. Hæc est similium passionum discretio. Accidunt hæc item similia etiam iu [r] *urinalibus viis* vitio constituto, ex renibus quæ usque ad vesicam ducunt, quibus eadem quæ suprà diximus, rectè concurrunt, sed *dolor* vel ejus sensus erit *inter renes* & intestina, & *vesicæ fundum*, nulla inflatione vel extantia in externis renum partibus prominente. Hæc est omnis atque perfecta significatio. 59
Sed oportet *sanguinis mictu* adfectos similiter curari tanquam sanguinem *spuentes*. Non verò, qui cæteris fuerint passionibus adfecti, sicut de vesica scribentes demonstrabimus, pro suis concursibus vel accidentibus, quæ *Græci* symptomata vocant, partita curari ratione. Non enim sola *generalis*, sed etiam *specialis* eorundem convenit adjutoriorum curatio; solum differens, quòd ea quæ *localia* sunt adjutoria in iis, qui *renalibus* laborant vitiis, magis clunibus adhibeantur. Illis verò qui [s] *vesicæ*, pectini, vel *pube tenus*, quod *Græci* [3] perineon vocant.

Hic multa desunt.

Quomodo distinguenda nephritis à Colica.

[r] uretheribus

Curatio eadem quæ sanguinem spuentium.

[s] *sub.* vitiis laborant

Cccc CA-

3 Cælius hic, ut passim vocum Græcarum proprietatem non admodum observat; περιναῖον enim proprie significat spatium inter pudenda & anum, Latinis interfeminium dictum.

CAPUT IV.

60 *De tardis vesicæ passionibus.*

Morbi quidam vesicæ proprii *a θριχίασις*

IN vesica *speciales* plurimæ passiones eveniunt, *tu-
mor*, *collectio*, *ulcus*, *durities*, φθειρίασις, item
ψωρίασις, quam *scabiem*, vel scabrum appellant, *a ca-
pillatio*, *debilitas*, *paralysis*, *calculatio*, quam λιθίασιν
vocant, *sanguinis* fluor, sive effusio, quam αἱμοῤῥαγίαν
appellant, *mictus tarditas*, aut difficultas, aut in to-
to *guttæ* aquatiles, quas ὑδατίδας vocant. Sed ne por-
recta longitudine, fastidiosa curatio videatur, una præ-
ceptione omnia apprehendere festinandum. De *para-
lysi* igitur superius docuimus, cùm de ea specialiter
61 diceremus. De *collectionibus* verò & *ulceribus* secun-
do dicemus, cùm de *singulis* corporis partibus com-
munem trademus curationem. *Tumente* igitur vesi-
ca, sequitur *dolor* secundum *pectinem*, atque *vere-
tri* radicem, & *ilia*, & *clunes*, & magis initio ac
fine urinæ reddendæ: item *fervor* incendiosus: item
pulsus & *extantia* partis in passione constitutæ, cum
jugi ac frequenti urinæ reddendæ *desiderio*, & repen-
tina *cessatio*, ac rursum egestio fit cum dolore into-
lerabili per singulos mictus, ut extenti ægrotantes
etiam *ventum* per podicem reddant, aut ipse *podex*
præcadens excludatur: & præterea ægrotantibus [1] *su-
62 pinus* exitus urinæ facilior. Quidam denique necessi-
tate coacti *defixo capite* super [b] latus pedibus sese lo-
caverunt, ut *lapis* angusta deferens loca, atque *ve-
sicæ aditum* repetens, mictus tribuat facultatem. *Mu-
lieres* denique etiam *digitis* immissis, in muliebrem
sinum

Signa vesicæ inflammationis, & calculi.

[b] latis sedibus

1 Dum supini jacent, capite declivioris, quoniam in eo corporis habitu lapis in vesicæ amplitudinem relabitur, ex colli angustiis.

sinum sibimet ipsæ, hortatione quadam lapidem provocando,[c] dimiserunt. *Pueris* autem magis prominens *veretrum* fit. Sæpe etiam *extantia* quædam ægrotantibus occurrit, si suo digitum injecerint *podici*. In ipsa præterea urina *sedimina* inveniuntur, aliquando [d] *crassiora*, & [e] *calida*, aliquando *arenosa* & saxosa. Item quibusdam *asper lapis*, aut sanguinolentus excluditur, & saniosus. Sed quoniam *signa communia* sequuntur *ulceribus* vesicæ atque *lapidibus* generatis, & iis qui *gelato sanguine* impediti mictus difficultate afficiuntur, confirmabitur apprehensio *lapidis* generati, adhibita [f] *melotide*, cujus rationem atque usum Responsionum libris, *chirurgiam* scribentes plenissime tradidimus. In quibus etiam auferendi lapides opus docuimus. Nunc enim correctionem demonstramus cujusdam in corpore *morbi*, quo vesica *lapidum* generatione vexatur, & non ut alium *masculum* appellemus lapidem, alium *fœminam*, veluti quidam levium medicorum, sed quodam *corporis* vitio, non adhibita *recorporativa* curatione, cum solius auferendæ [g] *alienitatis* intentione medici [h] capiantur: [i] cujus plurimæ sunt differentiæ.

[c] emiserunt excluserunt

[d] Aphor. 31. lib. 7. & 77. lib. 4.

63

[e] pallida

[f] cathetere solido, non fistuloso, Gr. μηλωτρὶς

[g] ut lapidis; sanguinis grumi &c.

[h] non autem recorporationis deinceps faciendæ.

[i] Nam ejus

64 Est præterea urinæ reddendæ impedimentum, quod Græci *stranguriam* vocant, mictus officium retardatum. Difficultas autem, quam iidem *dysuriam* appellant, quæ id adjuncto dolore [k] ingesserit. Impossibilitas autem, quam [l] *urian* vocant, perfecta ejus officii negatio. Sed hæc *tria* accidentia, quæ *Græci* symptomata vocaverunt, nunc *stricturæ* sunt appendicia, cùm tumor vesicam tenuerit, sive durities, aut paralysis, vel tensio, ut quidam volentes urinam usu solito ac naturali deponere, obstantibus causis, longo tempore continentes *officii dilatione* vexen-

Alii vesicæ morbi, ut stranguria: dysuria: ischuria:

[k] ingerit

[l] ischuriam

m rerum alienarum, & præter naturam in corpore genitarum.

vexentur: aliquando [m] *alienitatis* obtrusione vesicæ impedito meatu, ut *lapidis*, aut *arenæ*, aut *capillorum*, aut *squamularum* [n] cantabri similium, vel quocunque sedimine crassiore. Fluor autem *sanguinis* per
65 vesicam, quam *Græci* hæmorrhagian [o] vocantes manifestus, cum acervatim per urinæ meatum sanguis excluditur. Sed quoniam non [p] solo ex *ambitu* vesicæ fluor iste fit, sed etiam ex *collo*, vel *mictualibus* [q] visco acervatus sanguis excluditur: aliquando etiam de *renibus*, erit locorum discretio facienda. Nam *renibus* patientibus dolor in *clunibus* demonstratur. [r] *Vesicæ* autem ambitu patiente, sub umbilico, vel *pubetenus* apparet dolor, & sæpe urinæ commixtus sanguis excluditur. Item *collo* vesicæ patiente, circa *veretri* initium, quod *Græci* perineon vocant, do-

Mictus sanguineus, n furfuris o vocant, est p solum q viis urethra ex renibus: *vesica*, r Aphor. 39. lib. 7. & 80. lib. 4. *& ejus collo*:

66 lor sentitur. *Mictuali* autem *via* patiente, ipsam *veretri* radicem dolor afficit, attestante sanguinis *puritate*, cum juge ac non intercapedinata emissione, etiamsi digitis loca, quæ juxta [s] *sessionem veretri* sunt, presserimus, quo in loco est ultima mictualis via; quam, ut suprà diximus, [t] *uræam* Græci vocaverunt. Nam si ex aliis locis sanguis feratur, *digitorum* impressione magis abstinetur, cum supradictis locis, hoc est, *perineo*, vel *podici* vicinis renititur impressio. Tunc [v] ex vesicæ *collo* [v] impedimento repressus feretur: ex *superioribus* verò abstinetur. Aliorum autem medicorum *signa* de his discretionibus conscripta *Responsionum* libris chirurgiam scribentes elogiavimus.

s infimam partem

t urethram

v enim x impedito pressu referetur, ac in superioribus viis abstinebitur

67 Sunt autem *vesicæ* vitia, vel passiones generaliter *curatione difficiles*. Est enim natura *nervosa*, & altioribus insita locis, atque *celata*, & quæ corporis [y] *superflua* sustineat acriora. Sed ne *Methodi* rationem variare videamur, erit demonstrandum, quoniam

Curatio morborum vesicæ.

y excrementa

fluo-

fluori sive solutioni vesicæ, quam *Græci* ῥευματισμὸν vocant, sunt adscribenda plurima, quæ specie discrepare videntur, ut plurimus mictus cum [z] *arenoso* vel [a] *capilloso* sedimine. Item *sanguinis* fluor: *stricturæ* autem adscribendus *tumor* est, atque *durities*, vel saxea duritas; quam *Græci* σκίῤῥωσιν vocant. Horum 68
duplicem generaliter in superpositionibus *curationem* demonstramus. Fluente igitur vesica, hoc est, *solutionem* patiente, locandus æger in *frigido* mediocriter loco, adhibita *requie*, cum *abstinentia*, & articulorum tenaci *ligatione*: & si *sanguinis* fuerit fluor, *clunibus* prominentius sublevatis: & officio *mictus* admonente, quantum datur, imperandum ægro, ut neque id *retento* faciat *spiritu*, neque *vi* quadam, vel conatu, excludi cogat aliena. Apponenda etiam *spongia* nova aceto tincta, secundum *clunes*, vel *umbilicum*, ac pubetenus, quod *Græci* ἦτρον appellant, usque ad *veretri* initium, quod iidem *perineon* vocant, addita tenaci cum amplexu *ligatione*. Tum 69
epithemata iisdem locis, atque *cucurbita* constrictiva adhibenda. *Potus* dandus frigidus: parvus *cibus*. [b] Species, de sanguinis fluore & sputo scribentes, docuimus. Similiter etiam, quæ [c] præbibenda, conscripsimus, ejusdem scilicet qualitatis. [d] Et *sessionem* ex vino [e] vehementiori confecta, quam ἐγκάθισμα vocant, in qua sint præcoctæ *murtæ* bacculæ, cum *rosis*: vel in pusca, aut aceto facta decoctio herbæ [f] *taliæ*, vel *rubi*, aut mali *punici* corticis, & horum similium: vel per *ferramentum*, quod *Græci* καθητῆρα vocant, *injectio* [g] secunda, quæ similiter medendo constringant, *acaciæ*, *hypocystidis*, aut *plantaginis* [h] succo, vel *polygonii* herbæ, aut *intybi*, vel *puscæ* 70
frigidæ, singularis, aut adjuncta *thuris* drachma una,

z Aphor. 79. lib. 4.
a Aphor. 76. lib. 4.
a *solutione*:
b cibi, potus, epithematum
c *sc.* medicamina
d Prodest & sessio
e austeriori
f surculorum oleagineorum
g facienda eorum quæ
h succi

cum æquali pondere *hypocyſtidis*, vel *gallæ*, cum nigro vino, vel [i] *talliæ* herbæ aqua cœleſti concoctæ: quæ cum fuerit expreſſa & adjecta, erit aqua [k] coquenda, donec ad mellis veniat craſſitudinem. *Mulieribus* vero etiam *peſſaria* adhibenda, quæ ad fluorem matricis *Reſponſionum* conſcripſimus libris, muliebria vitia curantes. Eſt autem *curatione* [l] correctior, ac facilis *eruptione* factus, vel [m] *oſcitatione* ſanguinis fluor, vel percuſſu, aut ſaltu confectus. Etenim [n] *influxio* abſtinetur, & rupta conglutinantur:
71 *difficilis* vero correctione ex *putredine* effectus fluor. Retento enim *ſanguine*, vel abſtento, *ulcus* [o] permanebit. Eſt præterea ex *putredine* ſanguis *ater*, & male redolens, atque *purulentus* ex ulcere præfecto, & *dolore* antecedente, qui putredinis cauſa adveniſſe videtur. In *eruptione* autem flavus, & non [p] antecedentibus ſupradictis, ſed [q] *excuſſu*, vel ſaltu, aut percuſſu effectus. Solent præterea ſicut in podice, vel fœminarum ſinu, aut matricis collo, etiam in veſica *hæmorrhoides* generari, quæ fluorem ſanguinis præſtant, quibuſdam *intervallis* variatum, quod
72 oportet apprehendere prudentem, cum non coadcervata primo fuerit effuſio, ſed augmentis quibuſdam promota, interjectis defectionibus, ac ſæpe retento ſanguine *doloris* pubetenus admonitione [r] ceſſante cum tenſione *inguinum*, & gravedine *clunium*, vel *renum* conſenſu: & cum *ſanguis* eruperit, ſupradictorum [s] *relatione* ſequente, ſiquidem aliquando inflatæ ac tumentes *hæmorrhoides* difficultatem, vel abſtinentiam faciunt mictus, quam Græci *dyſuriam* vocant, vel [t] *uriam*. Hæc ſunt quæ de his neceſſariò dicenda credidimus. *Declinante* autem paſſione, convenit adhibere *cerotaria*, ex murtino, vel viridi oleo

[i] thaliæ
[k] recoquenda
[l] ac correctione facilior
[m] oſculatione
[n] effluxio
[o] permanet
[p] nigredine: fœtore: pure: dolore
[q] lapſu ex rheda aut vehiculo
[r] atteſtante; quidam *ceſſare* exponunt, cum ſanguis fluere deſinit.
[s] relevatione
[t] iſchuriam

oleo, & alumine, *cibum* varium dare, atque *vinum*, ac deinde *lavacrum* adhibere.

At si *strictura* fuerit ventris, vel vesicæ, conve- 73
nit jacere ægrotantem *loco* mediocriter *calido*, atque *à strictura.*
lucido, adhibita *abstinentia* usque ad tertium diem, cum *requie*. Item *locis* in dolore constitutis *manuum* calidarum, cum blando amplexu *vaporatio* adhibenda: vel *pubetenus*, ac *veretri* initio, & *clunibus* calida *linteamina*, aut *vascula* ex aqua calida, vel *sacelli* ex pollinibus calidis, aut *vesicæ* oleo calido plenæ admovenda, ac si *vehemens* fuerit dolor, *phlebotomia* adhibenda: & partes in passione constitutæ *lanis* [v] limpidis oleo calido ac dulci infusis contegendæ, ex eo etiam *totum corpus* ungendum: tum *ora* fovenda. *v non succidis*

74 Adhibenda etiam *encathismata* ex aqua calida, vel aqua & oleo, aut decoctione laxativa ex iis quæ sæpe memoravimus. Tunc *cibus* dandus sorbilis, & *potui* aqua calida, moderatione dominante, & usque ad *declinationem* passionis, intervallis dierum, nutrimenta offerenda. Ac si *dolor* minime cessaverit, convenit usus *cataplasmatis* laxativi, & *cucurbitæ* appositio levis, quam *Græci* κούφην appellant. cum adjecta scarificatione, & *vaporatione* spongiarum aqua calida expressarum. Ac si *venter* retentus fuerit, *clyster* convenit simplex: & secundo *cucurbita* clunibus adhibenda, ac pubetenus [x] præraris capillis. *x prærasis*

75 Tunc *hirudinum* appositio, quas sanguisugas vocant, atque *embasis* adhibenda ex calida & oleo: sic enim laxatis *tensionibus*, non solum dolores solventur vesicæ, sed etiam consequens *urinæ* difficultas, vel abstinentia. Cavendus præterea usus *urinalium* medicaminum, quæ diuretica *Græci* vocant. Etenim *vesicam* provocant, & propterea tumores faciunt com- *Cavendum à diureticis.*

commoveri. Ac si minutis doloribus urinæ [y] fuerit *retentio*, vel in toto conquieverit dolor, tanquam [z] factis superpositionibus repetant *lenimenta*, adhibenda *fortificatio* per variam *gestationem*, & *vocis* exercitium, *unctionibus* quoque ac *defricationibus* admotis, quæ superiora corporis magis exerceant, inter
76 jecto *lavacro*, & vario *cibo*, ac *vino:* & juxta methodicum modum adjectiones *cyclicæ* ac detractiones faciendæ. Tum ad *recorporativa* atque vehementia redeundum adjutoria, ut ex *resina*, vel *dropace*, ac *paroptesi*, & solis torrore, vel arena ignita, & appositione [a] *cucurbitæ*, forti raptu atque tractu quodam circunducto remota, corpora roboremus, morborum pulsa [b] *segnitie*, adhibito usu *asperginum*, quæ *συμπάσματα Græci* vocaverunt. Tum *malagmata* atque *acoporum* lacessentium usus adhibendus, adjecto etiam *sinapismo*, & *fricatione* partium, quæ passione afficiuntur. Tum *encathismatibus* utendum ex aqua marina, vel salsa calida, & magis iis qui *mordicatione* quadam locorum in iisdem passionibus tanguntur:
77 tum *cataclysmo* utendum, cujus [c] nominis vim præscriptis libris sæpius [d] latinavimus: ita *natatio* adhibenda aquarum sua virtute medentium, quibus magis erit in solutionibus utendum. Eligendæ sunt nanque specialiter quæ *aluminis* habeant qualitatem, ut sunt in Italia *Albulæ* appellatæ, & *Nepesinæ*, & [e] Cotiliæ, & *Anguriæ:* Iis vero qui *lapidibus*, vel *scabro* vesicæ afficiuntur, erunt eligendæ aquæ *salsæ*, vel quæ *nitri* habeant qualitatem, ut apud [f] *Tenariam* insulam, quæ potandæ, atque lavacro adhibendæ sunt. Tum residuus adhibendus est *cyclus*, & acriora medicamina potanda, ut ex radice *lapati*, & *capparis*, & *struthii*, vel *polii* herbæ, itemque *panacis*, & ho-

[y] cessaverit

[z] confectis, absolutis

[a] Hanc *recorporativam cucurbitam* vocavit lib. 2. §. 31.

[b] fibrarum ἀτονίᾳ

[c] aquarum illisionem exposuit. c. 1. lib. 1. ruinam, cap. 1. lib. 2

[d] pro latino usurpavimus

[e] Cutiliæ

[f] Ænariam

horum similium, & *lithotomia* in iis, qui majorem ge- 78
neraverint lapidem. Item in omnibus *hellebori* adhibendus est usus, si passiones supradictæ permanserint. Tum *navigatio* atque *peregrinatio*, & earum varietas appetenda. Erit præterea longo tempore, ut cætera quæque nimia, *Venus* præcavenda. Iis enim qui ob vesicæ *paralysin*, propter officium [a] sciscitandum usum *venereum* probaverunt, consentiendum non est: trahit enim secum totius corporis vexationem. Ob quam causam erit [b] probanda etiam ferularum tenerarum, vel tabellarum, usque ad *ruborem cutis* ab iis probata *percussio*, itemque *ustio*, & *scarificatio* [c] faciendæ pubetenus, atque clunibus, & 79
circa initium veretri circulatim, quod *Græci* περίνεον vocant, [d] debilitate afficiens. Sunt præterea aquosa [2] *semina* quæ excluduntur, & magis cum se *pronos* fecerint ægrotantes, vel celeri ambulaverint gressu. [e] Irruit autem corporibus, cum longa fuerint *debilitate* vexata, aut immodico usu *venereo* affecta. Sed est accipienda *curatio* ex iis, quæ de vesica *sanguine* fluente memoravimus: Item ex iis, quæ in *lenimentis* passionum fortificandi corporis causa, ac demutandi sæpissime probavimus. Est enim hæc passio seminalium viarum [f] *paralysis*.

Venerii noxa.

[a] sollicitandum

[b] reprobanda

[c] facienda

[d] i. quæ debilitatem afferunt

Gonorrhæa.

[e] irruunt

[f] immo potius Rheumatismus.

2 Serosi humoris corrupti & acris, per colem effluxum intelligit, quem Gonorrhææ speciem quidam esse putant. Vulgus vocat *chaude pisse*.

Hic deest Caput de Diabete: item de Seminis lapsu, seu Gonorrhæa: quæ duo capita in Indice huic libro in Editione Basileensi præfixo, notantur.

CAPUT VII.

80 *De Somno venereo quem Græci* ὀνειρόγονον *appellant.*

PEr *ſomnos* inanibus viſis affecti ægrotantes *ſeminis lapſu* vexantur. *Nomen* autem ſumpſit ab accidenti, ſiquidem effectum venereum provocando perficit.
Quid ſit ſomnus venereus.
Sed generaliter, neque illico *paſſio* eſt, neque *accidens* paſſionis, quod *Græci* ſymptoma vocant, ſed eſt conſequens viſis, quam *Græci* φαντασίαν vocaverunt, per ſomnum ægrotantes afficiens, ob deſiderium *venereæ*
ejus cauſæ.
voluptatis, vel jugem atque continuam *libidinem*, ſive è contrario longam uſus *dilationem* vel continentiam.
81 Sed hoc frequentius accidens in *paſſionem* ſæpe devenit; itemque alterius paſſionis aliquando *ſignum* antecedens fit, ut *epilepſiæ* aut *furoris*, quam *Græci* manian vocant, aut cujuſquam ſimilis morbi, quoniam vexationem oſtendere probatur, atque præmoveri corpus, ſive prætangi acceſſione ventura.
Aliquando epilepſiam aut furorem præſagit:
Item aliquando antecedens *cauſa* ſupradictæ paſſionis, quam [a] *ſeminis* appellamus *lapſum*, fuiſſe probatur, à qua diſcernitur, ſiquidem illa paſſio etiam per diem *vigilantibus* ægris fluere facit ſemen, nulla *phantaſia* in uſum venereum provocante.
[a] Gonorrhæam
quomodo differat à Gonorrhæa.
Somnus autem venereus eo ſolo tempore, quo dormiunt ægrotantes, inanibus viſis *concubitum* fingit.
82 Aliqui etiam aiunt ὀνειροπόλησιν ab ὀνειρογόνῳ diſcerni, ſiquidem ὀνειροπόλησις illa ſit quæ per ſomnum concubitum *fingit*, cum [b] operantium ſenſu, ſed *ſine* ſeminis jactu: Ὀνειρόγονος vero uſque ad [c] *defectum* deducit ſeminis lapſum. Sed *Meleſius* nihil inquit ſupradicta differre: unum enim atque eundem fluorem dicit eſſe ſeminalium viarum. Sed quod *nunc* excluſio perficitur ſeminis, *nunc* impeditur, quanquam viſa per

[b] operis
[c] effectum

per somnum eadem fingantur, ob alias, inquit, irruentes fieri causas: sed non est plurima *discretio*, [d] nisi intentio adhibenda: quippe cum neque ad *curationem* necessaria comprobetur. [d] nec

Eos igitur, qui ratione *futuræ* accessionis *epilepsiæ*, vel *furoris*, aut cujusquam alterius morbi commoventur, ex iis quæ *suis* sunt *passionibus* tribuenda, mitigamus: eos vero qui *specialiter* hoc vitio afficiuntur, tanquam parva *gonorrhœa* affectos curamus. Supradictorum enim augmentum in istam cadere passionem facit ægrotantes, [e] *fluentium* seminalium viarum, vel *paralysi* vitiatarum causa. Quapropter convenit primo ægrotanti ab *intentione venerea* visa mentis avertere, quæ *Græci* phantasmata vocaverunt, atque *aliorsum* applicare intentionibus externis admotis. Siquidem facile quæ *vigilantes* accipiunt, *somniorum* visa [g] ad activa cum hiis motibus exercent ægrotantes, & propterea corpus *seminis* [h] *discussione* vexatur. Tum *stramenta* duriora atque frigerantia procuranda. Jubendi etiam supra *latus* jacere, cum se somno dederint, & [i] ante se: vel supponenda tenuis ac producta *lamina plumbea* clunibus, vel *spongiæ* circundandæ [k] pusca frigidæ infusæ, vel [l] injiciendo loca rebus *frigidæ* virtutis ex [m] anterioribus, ut *balaustio*, vel *acacia*, aut *hypocystide*, vel *psyllio* herba, quæ sunt singularia, vel cum palmulis adhibenda. *Cibus* etiam *constrictivus* dandus, vel densabilis, & frigidus, ut de sanguinis fluore conscripsimus. [n] *Poto* quoque *frigido* nutriendi, vel constrictivis, non quidem curiose confectis. Tum adhibenda *fortificatio* ex communi resumptione, & facienda consuetudo *frigidi lavacri*, quod *Græci* ψυχρολουσίαν appellant. *Loca* etiam in passione constituta forti impressione *fricanda*. Sunt enim hæc sufficientia con-

83 *Curatio variand*a.

[e] defluxionem ex aliis partibus accipientium

84

[g] ad actionem ducunt, hisque

[h] exclusione

[i] in ventrem

[k] puscæ

[l] contegenda lumborum loca

[m] antea memoratis

85

[n] Potu

constrictioni faciundæ. *Aliqui* vero convenire dixerunt etiam *mictus dilationem* tendere, ne frequenti [o] officio causa refricetur, & [p] *completa* vesica se somno ægrotantes dare, quo neque in altum somnum venire sinantur, & [q] intercessu frequenti [r] excitentur, quo *visa* venereæ voluptatis, quæ somno finguntur, amittant, & extenta vesica *seminales vias* sibi vicinas comprimendo semen retineant. Alii *majorem digitum* ligandum atque constringendum *forti filo* vel lino jusserunt, quo *dolore* interveniente, altior arceatur *somnus*, & neque animorum visa in *veneream voluptatem* solvantur. Sed erunt hæc utraque à nobis excludenda. Vexant enim vigiliæ ægrotantem, & ultra modum *urinæ retentio* difficultatem mictus sæpe [s] refecit, ut alterius passionis illatæ causa videatur, [t] ut supra docuimus.

86

[o] i. mictione
[p] plena
[q] abruptione
[r] excitati
[s] efficit
[t] sicut

CAPUT VIII.

87 *De sanguinis emissione ex debilitate seminalium viarum.*

Millesius debilitate fieri dixit seminalium viarum, vel sequi *in usu venereo pro semine sanguinis emissionem*. Sed hoc commune est etiam iis, qui in osculo vesicæ, quam [a] *uretan* vocant, *ulcus* habuerint. Et est harum manifesta *discretio*. In iis enim qui *ulcus* habuerint, cum mictum fecerint, *sanguis* fluet attestante *mordicatione*, & *dolore*, & aliquando egestione *corpu-*
88 *sculorum*, quæ ἐφελκύδας *Græci* vocaverunt. In iis autem qui *debilitate* seminalium viarum afficiuntur, solo tempore *Veneris* exercendæ sanguis excluditur, attestante *jucunditate*, nullis corpusculis, & cum mictum faciunt, nulla mordicatione vexante: sed etiam [b] nunc *curatio* ex supradictis accipienda, ubi *vesicam* fluentem

[a] urethram
[b] hujus

tem sanguine curari conscripsimus. *Constrictione* enim atque densitate fluentia retinentur. Tunc *resumptio* adhibenda, ac deinde *recorporatio*, ut sæpe memoravimus.

CAPUT IX.

De Priapismo. 89

SIne ullo dolore vel consensu [a] *vertigo veretri fit*, & appellatur *priapismos*, sed vocabulum sumpsit à similitudine *priaporum*, [b] quòd ita [c] formentur, ut *recto veretro* fingantur. Hujus autem passionis meminit *Demetrius Apameus* libro Signorum. Ait enim [d] *semen* in semet manu operantem nec quicquam potuisse peragere: *tensionem* autem fuisse veretri nimiam, cum *parvo dolore*, ut *cornu* putaretur, & ita perseverasse *multis mensibus*. Nullo quoque adjutorio medicinali cessasse, [e] ac *tarde*, atque longo tempore quievisse.

Definitio morbi
[a] tentigo
[b] qui
[c] formantur
[d] senem
[e] sed

Quo fit ut à *satyriasi* discernatur priapismus. Siqui- 90
dem illa *celer* sit, & non tardet in corpore. [f] Fiet sanè cum *contractu nervorum*, & stimuloso *desiderio venereæ voluptatis*: [g] nam intelligitur *priapismus* [h] *paralysis* esse *seminalium viarum*, atque aliorum *nervorum* ad veretri partes [i] ducentium, quorum [k] contractu ægrotantes afficiuntur. Sed etiam [l] nunc *curatio* sumenda est ex iis, quæ de *vesicæ strictura* longo tempore tardante conscripsimus.

Ejus à satyriasi differentia:
[f] Fit enim
[g] At
[h] imo potius spasmus
[i] tendentium
Curatio.
[k] distensione
[l] hujus

CAPUT X.

De vomicis, sive internis collectionibus, quas Græci ἐμπυήματα vocant. 91

PLena igitur de his tradenda est ratio. Hæc enim sunt quæ in occultis nata [a] *collectiones* nuncupan-

[a] abscessus; ἀποςήματα

tur, ut in [b] *splanchnis*, ac *membrana*, quæ latera cingit, vel in *pulmone*, aut discrimine thoracis ac ventris, quod Græci *diaphragma* vocant, item *stomacho* vel *ventre*, *jecore*, *liene*, *intestinis*, *renibus*, *vesica*, aut *mictuali via*, vel *matrice*, aut *peritonæo*. Sed de iis, quæ in matrice generantur, libris quos de *muliebribus* vitiis conscripsimus *Responsionum* docuimus: de cæteris vero nunc dicemus. [c] Harum igitur *aliæ* solo medicamine curantur, atque *medicinali* [d] *delectu* guber-
92 nante usum *chirurgiæ* non exigunt: siquidem [e] sint *occultis* in locis, & plurimis superpositis *membris*, & [f] sit impossibile atque *illicitum* plurimas incidere partes, ne *sanguinis* [g] pomposus fluor periculum faciat ægrotanti, ut sunt quæ in *pulmone* generantur, vel *diaphragmate* intrinsecus, vel in ipsa [h] alteriore altitudine, aut in [i] *stomacho* superius scilicet à diaphragmate, vel in *ventris* [k] sessione, aut *intestinis*, excepto fine *longaonis*, item in *posterioribus vesicæ*, vel in *renibus*: *aliæ* vero accedente *chirurgia* curantur, quoties ad *exteriora* corporis collectionum [l] liquorem erumpendo feruntur, vel magis ab *altioribus* recedunt,
93 ut in [m] *hypozygo* membrana, vel *diaphragmate* forinsecus, atque *stomachi* fundo, & [n] *ventris*, circa ejus superiorem altitudinem, item [o] *jecore*, & *liene*, & *longaone* ad ejus exteriora, atque [p] *sphinteri* vicina, & *vesicæ* in anterioribus, vel sub umbilico, pubetenus, quod *Græci* ἦτρον appellant, item in *vesicæ collo*, vel in *prima* ejus parte, quam Græci [q] *uretan* vocant, & in *peritonæo*. Communiter autem omnis *vomica* vel collectio, antecedente *tumore* nimio, generatur.

[b] σπλάγχνοις, visceribus
[c] collectionum
[d] ductu
[e] sunt
[f] est
[g] copiosus
[h] ulteriore, sc. pectoris cavo
[i] oesophago
[k] ima parte
[l] liquores
[m] ὑποζύγος, i. pleura, ut in lib. de Cel. Pas. passim
[n] ventre
[o] Aph. 45. lib. 7.
[p] sphincteri
[q] urethram Aphor. 57. lib. 7.

Signa abscessuum internorum sunt

Denique *empyici*, quos nos vomicosos appellamus, alii ex *pleuritico* morbo, alii ex *pleumonico* in supradictam passionem devenerunt, sequentibus *signis*, nunc *com-*

communibus cujuſdam partis in vomicam venientis, 94
nunc *ſpecialibus* pro ſingulis corporis locis. Sed ne
longa [r] hac oratione extimemus, omnium *communia* — r hæc
ſimul ordinanda probamus: tum ſingulatim ſpecialia
deſignantes etiam [s] munia adjungemus. Omnibus igi- — s communia *vel communia:*
tur collectionibus generatis, vel cum *tumor* in [t] liquo-
re vertitur, ſequitur *febricula* vehemens, inordinata — t liquorem, pus. Aph. 47. lib. 2.
& ſæpe cum *rigore*, & torpore frigido, vel [v] *iniquitate*
corporis, tum loci *fervor* incendioſus, *gravedo*, *ten-* — v inquietudine: jactatione: vexatione.
ſio, & exceptis quæ in *pulmone* fiunt, ſæpe ſtimulans
dolor, & pulſuoſus: tum celer *pulſus*, atque humilis,
& ſæpe *ſudor*, magis capitis, atque collorum. Dehinc 95
perfecta purulentatione *rigor* corporis, atque *tremor*
[x] circunſcribitur, & *febrium* recedit inquietudo, ac — x ceſſat, minor fit
dolorum: ſed *ſpecialiter* ac proprie [y], in communibus, *cuivis propria:*
ſi in membrana, quæ latera circuntegit, *hypozygos* ap-
pellata, fuerit generata collectio, *difficultas ſpiratio-* — y præter communia
nis ſequitur, quam dyſpnœan vocaverunt, & difficilis *ut pleuræ:*
jacendi poteſtas ſupra *contrarium* patienti latus, hoc
eſt, quod [z] cauſa non tangitur, cum ſenſu quodam in- — z morbo
terno veluti *pendentium* [a] membrorum, & ſæpe com- — a membranarum
motu corporis quaſi *ſonus* auditur, velut incluſi atque
colliſi humoris, [b] nam *Græci* ὑδατισμὸν appellant. Se- — b quod
quitur etiam *diſplicentia* poſt acceptum cibum, quam
Græci δυσαρέσκησιν vocant, & plurima *tenſio* medii la- 96
teris, aut [1] verricoſa *inflatio* impreſſioni digitorum ce-
dens, ac reſurgens. In *pulmone* vero emergente vo- *pulmonis:*
mica, *ſpirandi* plurima difficultas ſequitur ægrotan-
tes, *tuſſis* vehemens, *vox* obtuſa vel rauca, & *odoris*
tetri ſpiratio, *thoracis* gravedo, & *adductio* ſuperio-
rum ad inferiora, item *gravatio* atque tenſio ſupina-
tis

[1] verrucoſa, acuminata, faſtigiata in verrucæ, i. tumuli modum. Ea fit, cum exeſis muſculis intercoſtalibus ſpiritus thorace incluſus, foras, verſus pectoris cutem erumpit.

tis ægrotantibus, & *relevatio* ſedentibus: denique ſe ipſi ſuſtollunt ad partes lecti ſuperiores, quo *levatius* habeant *caput*. Sequitur etiam *cavitas* oculorum, genarum *rubor*, & *albedo* ſub lingua venarum. Et ſi *eruptio* tardaverit, inflatio quoque *articulorum* ſequitur, 97 *vultus* pallor, & *macies* ora deformans. Item in *diaphragmate* emergente vomica, dolor ſupra *præcordia* ſequitur, penetrans per latera utraque uſque ad *poſteriora*, & aliquando inflatio vel tenſio juxta *finem* pectoris, vel ſub *extremis coſtis*, atque oſſibus[2] ultimis, perſeverans uſque ad [c] *alia*. Et ſi collectio [3] *forinſecus* fuerit, *ſonitus* aliquando humoris incluſi ſequitur, tum *tuſſicula*, & in ſpirationibus difficultas plurima, ac *reſpiratio* longa, & forinſecus ſpiritu attracto, [4] *dolor*, quod nunquam ſequitur eos, qui *pulmonis* vomica vexantur. Etenim *pleumonici* hauriendo magis ſpiritum 98 relevantur. In *ſtomacho* autem emergente vomica, *ructationes* tetræ, atque difficultas *ſpirationis*, ſed minor ægrotantes ſequitur, & aliquando *tuſſicula* [d] parvo ſine ullo [e] tumoris excreatu: tum *torpor* frigidus articulorum, *animi* defectio, *ſudor* in ſummitate cutis, *pulſus* parvus, & corruptio ſumpti cibi, atque acidæ ructationes, & *nauſea*, & aliquando *vomitus*, ſiccitas *linguæ*, vel aſperitas, *ſitis*, *tranſvoratio difficilis*, plurima vel parva pro collectionis magnitudine. Quod ſi fuerit in *ſuperioribus* ſtomachi, donec cibus tranſvoretur, *preſſuram* ſentiunt ægrotantes, poſt [f] effectus verò [g] releventur. [h] Ac ſi in *inferioribus*, erit 99 facilis *transvoratio*, ac deinde dolida cibi *perceptio* ſe-

diaphragmatis:

[c] ilia

Stomachi, ſeu œſophagi:

[d] parva

[e] humoris

[f] devoratum

[g] relevantur

[h] At

2 *ſc.* Sterni, qua eſt xiphoeides, & ſub coſtis nothis, quibus adnectitur Diaphragma.

3 Extra Diaphragma intra ventrem, qua ventriculum Diaphragma contingit, non qua pulmonem ſpectat.

4 Nam per inſpirationes Diaphragma in ventris inferioris ſpatium diſtenditur, quemadmodum per expirationes ſurſum in thoracem adducitur.

sequetur, cùm ad destinata pervenerint quæ [i] suman- *i* sumuntur
tur, *dolore* ex anterioribus partibus in ore ventris at-
testante, cum *inflatione*, vel extantia quæ impressio-
ne digitorum cedat ac resurgat. Si verò in *superiori-*
bus fuerit collectio, nulla videbitur prompta inflatio
vel extantia, sed dolor atque gravedo *inter scapulas*,
[k] vel ex posterioribus *cervicis* partibus sentietur. Ac *k* vel in *Ventriculi:*
si in [l] *ventre* fuerit collectio, & magis in ejus ambitu, *l* ventriculo
erit *inflatio* inferius à *diaphragmate*, quod discrimen
appellamus, circa medium præcordiorum *sinistrorsus*
flexa, & impressioni digitorum cedens, ac resurgens,
attestante *fastidio*, nausea, *siti* post cibi sumptionem, 100
cum ructationibus acidis, atque sumptorum corru-
ptione, & aliquando *liquidis* per ventrem egestioni-
bus. Ac si in aliquo *intestinorum* fuerit collectio, erit
extantia vel inflatio vomicæ secundum ejus *positio-*
nem: [m] in *pyloro:* denique constituta in ultima parte *Pylori:*
ventris sub *dextro* latere, atque *ilio*, vel sub *jecore.* *m* ut in pyloro erit extantia constituta
Sin verò in [n] *nestide* fuerit collectio, erit in *sinistra* par-
te extantia supradicta atque inflatio veluti sub *liene.* *jejuni:*
Aliis etiam intestinis [o] *tensioribus* collectione vitiatis *n* νῆστις, est intestinum jejunum
inter *umbilici* atque *pectinis* regionem supradicta re- *intestini ilei:*
periuntur. Ac si in *colo* fuerit collectio, secundum *coli:*
ilium dextrum, circa umbilicum usque ad *sinistra* lo- *o* tenuioribus
ca, antecedentibus iis quæ sunt solita *colicos* afficere,
supradicta reperiuntur. Item in *longaone* collectio- 101
ne [p] suffecta, *clunium* dolor sequitur, cum difficultate *recti:*
mictus, & abstinentia ventris, & aliquando egestione *p* perfecta
muculenta, vel *sanguinolenta.* Inflatio autem vel *ex-*
tantia erit in superficie *occulta*, sed immissis per po-
dicem *digitis* sentietur, & ad inferiora venientibus li-
quidis commixta *stercora* putria egeruntur, adeò ut
plerunque lateat, utrum ex *pyloro*, vel *nestide*, aut

q tenuioribus — q *tenerioribus* inteſtinis hæc ferri videantur. Sed erunt purulenta *ſeparatiora* à ſtercore, atque diſcreta,
102 quum ex *colo* referuntur, aut ex *longaone.* Item in *jecore* vomica conſtituta, *inflatio*, vel extantia, & *pulſuoſa* ſequitur ægrotantes [r] appoſitio, & tangentibus nobis [s] *ſana* principaliter [t] occurrunt, & circa confinium *interaneorum*, quæ, ut ſuprà diximus, *Græci* σπλάγχνα vocant, circunſcripta collectio ſentitur, quum nuncquam [v] tantum latens, atque ita ſubmerſa in *peritoneo* collectio comprobetur, neque ita circunſcripta ac deciſa videatur: ſed paulatim deficiens ſuos *fines* ſanis partibus jungat, ut non [x] dejecta atque deciſa videatur.

jecoris. r diſpoſitio s partes ſanas quæ hepati incumbunt t occurrit v adeo x diſtracta

Quot modis, & quibus viis hi abſceſſus ſe exonerent.

Hæc eſt *vomicarum* omnium ſpecialis ſignificatio, ſed earum *eruptiones* aliquæ ad *thoracis* inania fiunt: aliquæ inter regionem *peritonei* & *inteſtinorum:* aliquæ ad *ſtomachum* vel *ventrem*, ut liquida atque purulenta evomantur:
103 aliquæ ad *pulmonem*, ſive arteriam majorem, vel *rumam*, quam *Græci* βρόγχον appellant quo liquida & purulenta [y] etuſſiantur: aliquæ ad *inteſtina*, vel eorum ſpatia, quo per *podicem* liquida excludantur, vel purulenta: aliquæ ad *matricem*, quo per *muliebrem ſinum* profundantur: aliquæ ad *renes* vel mictuales vias, ac *veſicam*, quo per mictum ferantur, aliquæ ad *cor*, ut *Eraſiſtratus* ait, ſed harum omnium eruptionum plerique alias [z] rationabiles dicunt, aliquas irrationabiles: ſed *rationabiles* aiunt, ut ad ſtomachum vel ventrem venientes per *os* excludi,
104 ad pulmonem vero per *arteriam* majorem: item ad inteſtina vel ventrem, vel *podicem* ferri, ad renes vero vel veſicam per *mictuales vias*, item ad matricem per *muliebre* [a] veretrum: *Irrationabiles* autem dicunt, eas quæ in *diaphragmate*, vel *hypozygo* membra-

y extuſſiuntur. z quarum facile ratio reddi poteſt a pudendum

brana, aut *jecore*, & *liene* generatæ rumpuntur, & per *arteriam* majorem, vel *stomachum*, aut *vesicam*, aut *matricem* excludi [b] credantur, cum *nullæ* sint ab iis partibus, quæ collectione affectæ sunt, *naturales viæ* ad supradicta loca ducentes. *Alii* vero etiam in iis se [c] repertos quædam *vascula* demonstrant, *anatomica* ratione adprehensa, quæ ad hæc penetrant loca. Alii aiunt *vias* esse *latentes*, quas λογοθεωρήτες appellant. 105
per quas limpida vel purulenta quadam *exudatione* ferantur: sed non oportet de his plurimum disputare. *Sufficit* enim *ad disciplinam significationis faciundæ*, *manifesta* [d] *comprobare*.

b creduntur

c reperisse

d cognoscere

Signa, in qua parte, & quoversus abscessus ruptus sit.

Item aliqui etiam in singula loca ex aliis factam *susceptionem puris*, quam μετάληψιν vocaverunt, *signis* explicare conati sunt, quæ quidem non necessaria, sed frequentia probaverunt. Etenim ad *arteriam* majorem, sive gutturis cannam, quam *Græci* βρόγχον appellant, facta eruptio *spirationis* ingerit *difficultatem*, & *tussiculam:* ad *stomachum* verò, nauseam, atque 106
fastidium, & eversionem, vel *vomitum* ingerit ægrotanti. Item ad *intestina*, vel ventrem, *tormentum* facit partium, cum *inflatione*, ac ventositate. Ad *vesicam* verò, delectationem facit frequenter *urinæ* reddendæ. Ad *inania* autem *thoracis*, atque inter *peritonæon* membranam, & *vitalia interna* nulla sunt antecedentia eruptionis signa, sed utranque *factam* intelligimus. [e] Sed pro ægrotantium *motu*, vel conversione jacendi, *sonus* quidam efficitur velut inclusi humoris, quem *Græci* ὑδατισμόν vocaverunt. [f] Præstantius autem, si inter *peritonæon* atque *intestina* id evenerit. Sequitur etiam prominentia partium, *hydropem* fingens, cum *mordicationibus*, ac doloribus repentinis. [g] Sed si inanis fuerit ruptio *thoracis* facta su- 107

e Nam

f i. Melius percipitur

g Sed si superiorum partium discriminis, quod Græci diaphragma vocant, in thoracis inane ruptio facta fuerit.

periorum partium à discrimine, quod Græci *diaphragma* vocant, cum *difficultate spirationis*, *tussiculæ* querela sequitur. Sin verò in regionem, quæ *intestinis* atque *peritoneo* interjacet, fuerit facta, *inferiorum* partium querela sequitur cum intestinorum *tormento*. Novitate enim repentinæ effusionis acriorum humorum, atque corrupti puris edacitate ea quæ naturali habitu custodita manebant vitalia, vehementissimè
108 vexantur. Præterea *repentina*, atque coadcervata aliquando ruptio fit, aliquando [h] *paulatim*, tenuatis primò *vomicæ tegminibus*, ut præliquatum, atque parvum liquorem mittant, quod apprehendimus, quum *tussicula* desiverit esse sicca, atque *sputa* pollui admixtione *puris* viderimus, vel in egestionibus ventris quicquam *saniosi liquoris* fuerit repertum, vel in egestionibus urinæ *sedimina purulenta* fuerint inventa. Sed post supradictas *eruptiones*, si *omnis* fuerit facta liquoris effusio, *febres* illico solvuntur, atque loci *prominentia* [i] reflatur, & *gravedo* [k] circunscribitur. Sin verò *ex parte* fuerit effusa collectio, quod fit *debilitate* ægrotantis, aut *crassitudine* liquidorum, aut non
109 in [l] *fundo* [m] vomica [n] osculatione suffecta, sed è *lateribus*, aut supernis partibus [o] paulatim liquidam inventurum. Sed erit [p] approbanda significatio *non in fundo* factæ ruptionis, quum inter aliquos dies repleta vomica, sivè eruptio, *tensionem* rursum, atque gravedinem cum *febre* moverit ægrotanti: tum post effusionem superflui liquoris omnia levigantur: ac similiter per *intervalla* dierum [q] easdem difficultates [r] repræsentet.

Communiter autem, omnium eruptionum *tutior* est comparatione cæterarum, illa quæ in *vesicam* venerit, atque *mictuales vias*. Etenim naturaliter credun-

h quod dici solet, per resudationem
i retrocedit
k cessat, minuitur
Signa vomicæ ex parte tantum expurgatæ.
l medio, parte interiore
m vomicæ
n apertione
o paulatim exeuntia liquida inveniuntur
p cognoscenda
q eædem
r repræsentantur.
Vesica est via omnium tutissima.

duntur hæ partes jugem *acrimoniam* liquidorum ex-
cipere, ac reddere. Quapropter neque [s] nunc ulla *no-* 110
vitate facilè vexari posse videntur, quum in se *aliena* s tunc
atque acriora susceperint, quæ eruptione *vomicæ* de-
scendunt: dehinc, quod naturali *urinæ* commixta *pu-*
rulenta, quæ [t] collatione corrupta videntur, *obtusa* t collectione
mitescunt: ultimò quod neque coadcervatam, sed
paulatim redditam, ac requiescentem sumant egestio-
nem urinæ per exitum & tractum. At facilitate *secun-*
da est quæ ad *intestina* [v] ruperit. Hæc enim quoque v eruperit
creduntur transitum *stercorum* sustinere, sed [x] ad pri- x comparata cum vesica
mam *minus tuta* judicatur. Siquidem possit *coadcer-*
vatæ effusionis causa per podicem, ægrotanti [y] *defe-* y animi deli-
ctionem facere, & propterea *mortem*. Tertia est, quæ quium
ad *matricem* [z] ruperit, & magis in iis quæ jam [a] *natu-* 111 z eruperit
rali lege purgantur. Didicerunt enim & ea loca ma- a i. menstrua
teriæ transitum [b] sustinere, minus [c] quidem [d] à priori- vel lochiorum
bus tuta est. Siquidem neque ex *initio nativitatis*, ne- b facile tolerare
que [e] per dies singulos [f] *naturalem meatum* ipsæ susti-
nent partes, neque ita *acria* ferre consueverunt li- c tamen d quam priores viæ
quorum: siquidem nihil in se *sanguis* habet morda-
cissimæ qualitatis. Omnium tamen *periculosior* judi- e quotidie
catur, ut *Erasistratus* ait, quæ ad cor fuerit facta, ejus *Quæ viæ sint omnium periculosissimæ.*
secunda quæ ad *arteriam* gutturis, quam *Græci* bron-
chum appellant, & ejus, *repentina* magis atque coad- f sanguinis
cervata, [g] ab ea quæ *paulatim* fuerit effusa. Siquidem excretionem
defectiones ingerit ægrotanti, atque difficultatem spi- 112
rationis, & *tussiculam*, & *præfocationem*, cùm neque g quam
naturalibus liquidis ulla consuetudo per ipsam partem
transeundi videatur: *tertia* quæ ad *stomachum* fuerit
facta: siquidem præfocationem minus ingerat, sed
magis [h] à supradicta, *appetitum* cibi extinguat, & h quam
propterea *fame* ægrotantes afficiendo debilitet. Item

post hanc secunda est, quæ ad *inanitatem thoracis* fuerit facta. Siquidem circunfundatur *pulmoni* humor corruptus: atque *cordi* [i] ultima est, quæ inter regio-

i respectu periculi proxima

113 nem *peritonei* & *intestinorum* venerit. Siquidem circunfunditur humor *jecori* & *lieni*, & *ventri* atque *intestinis*, quæ quum fuerint vexata, ingerunt *periculum*.

Prognosis universalis.

Communiter autem, sive *universim* dicendo, quod *Græci* catholicon vocant, omnium *vomicarum*, vel eorum qui iis afficiuntur, *salutarem* intelligimus [k] *ductum* fore, si post eruptionem factam *febres* cessaverint, & magis extemplo, vel eadem die: *siti* quoque recedente, atque [l] perfecto *appetitu* cibi: *ventris* quoque officio parva atque [m] congesta reddente, ipsius etiam *puris* [n] albedo, atque eodem colore apparente: & cum *lenitate*, ac sine dolore suarum egestionum, & si per superna egeritur, sine vehementi *tussicula*, ne-

k exitum

l refecto

m concocta

n albedine, atque eodem colore in omnibus sui partibus

114 que coadcervatim, sed *per partes* excluduntur liquida: *pessima* autem aut [o] *difficulter*, aut, ut sæpe contingit, *interfectiva* ferri judicamus eis, quibus *post eruptionem febres* annexæ perseveraverint, attestante *siti* cum *fastidio* cibi, & *ventris fluore*, vel ipsius puris *felloso*, vel *livido* colore, coadcervatis egestionibus, aut cum *vehementi tussicula* viribus [p] depurgatis.

o difficillima

p deturbatis, afflictis. eodem genere loquendi utitur inf. §. 39.

Curatio partium affectarum antequam suppurantur.

Hæc est *vomicarum* significatio. Sed oportet ob earum *generationem* fugiendam, congruam [q] *tumoribus* adhibere curationem. Horum enim augmenta *collectiones* faciunt generari, ut sæpe in *pleuriticis* vel *peripneumonicis*, vel similibus morbis, quibus ita formavimus curationes, ut minime sinantur *initia* fieri *vomicarum*.

q partibus inflammatis

115 At vero si jam *perfectam* vomicam viderimus, & humore corrupto in toto, aut ex parte, tumoris caruerit nomine, oportebit in *similibus* adhuc perseverare adjutoriis, ut *cataplasmatibus* ex polline tri-

Vomicarum jam factarum

tritici, vel seminis lini, aut fœnigræci, vel [r] hordea- *r hordeacei*
cii confectis, vel ex aqua mulsa, aut *hybisci* decoctione, cujus etiam *radix* erit conterenda, addita *vaporatione* spongiarum. Vel si in *inferioribus* corporis partibus fuerit collectio, *encathismatibus* quoque jugibus erit utendum ex *aqua* & *oleo calido*, ac decoctione cujusquam ex iis, quæ cataplasmatibus congrua suprà diximus. Ante cibum præterea *olei calidi* quic- 116
quam [s] poto dandum: dehinc etiam *mulsi* mediocriter *s potui*
cocti: tunc *sorbilis* offerendus est cibus, atque calidus. Est enim *improprium* ex parte adhuc manente tumore quicquam *acrius* adhibere, quo magis labor ægrotantibus geminetur, scilicet *tumore* asperato, unde majores collectiones efficiuntur. *Pausante* igitur tumore omni ex parte, & *nondum erupta* collectione: oportet ejus [t] adjuvari *celeritatem*, ut primum perscriptis cataplasmatibus *ficum* faciamus admisceri, cum *hybisco*: tum resinam *terebinthinam*, adjuncto usu malagmatum, quæ congrua *Responsionum* docuimus *t accelerari eruptionem*
libris, ut est *Mnaseum*, item ex *tribus resinis*, quod 117
Græci διὰ τριῶν ῥητινῶν vocant, tum etiam [v] διὰ χαλβάνης, *v ex galbano*
[x] vel [5] *melinon*, vel quam appellant *Serapionis*, aut [y] *dictamnum*, vel quicquam simili promissione conscriptum: *Cibo* autem dandus succus *ptisanæ* cum melle. *x vel Melinum quod* *y διὰ δικτάμνου*
Item *porri* capitati vel *atriplex*, quam *Græci* ἀνδράφαξιν vocant: itemque *urticam*. Jubendi præterea ægrotantes magis *supra latus* jacere, si in [z] superioribus à *diaphragmate* [6] partibus collectio fuerit generata. Cavenda etenim *supina* jacendi positio: siquidem extenta *z i. supra diaphragma*

5 Hujus Melini, Serapionis dicti, ut & Empl. διὰ δικτάμνου descriptiones vid. Gal. de compos. medic. κατὰ γένη lib. 11. Aëtius pag. 843. describit Melinum Serapionis: pag. verò 836. Dia Dictamnum.

6 in thoracis inanitate. Sic enim pus minus in pulmonem decumbit, sed in costas convertitur.

ta *arteria* anguſtatur, quo & magna difficultas *ſpirationis* fit, & minima liquidorum *excluſio* perficitur.

118 Sed ſi his adhibitis collectionis non provenerit *eruptio*, oportebit *vehementioribus* eam provocare, ne humor incluſus plurima tardando membra corrumpat. Quapropter præpotandi ſunt ægri *decoctione fici*, vel *hyſſopi*, ac *rutæ*, & *origani*, & *tragorigani*, & *thymi*, vel *ſatureiæ*, aut *abſinthii*, vel *centaureæ*, aut *marrubii*, aut *ſemine radicum*, aut *ſinapi*, aut *naſturtii* cum melle, quorum aliqua etiam viridia erunt mandenda. Item

a potui

medicamen quod appellatur διὰ τριῶν μικερέων a potu dandum, vel *diaſcordeon*, aut [7] *zopirium*. Multi tamem etiam *hieram* dandam probaverunt, & magis illam

119 quæ appellatur *diacolocynthidos*. Adjuvat quoque eruptionis celeritatem *ſternutatio* adhibita, & aliquibus etiam *excreatus* quidam *hinnibilis* jugiter affectatus. Ac ſi neque ita eruptio fuerit conſecuta, erit

b potu

jejunus, vel dato b poto, aut radicibus comeſtis *vomitus* adhibendus. Aliqui vero in iis, quæ *ſuperioribus* à diaphragmate partibus vexantur, *fumationes* adhibuerunt, tardante eruptione, *hyſſopum*, vel *thymum*, aut

c ſandaracha, i. auripigmento ſ. arſenico

d Tum adhibendum hoc thymiama.

origanum incendentes, vel *ſulphur*: & c *ſandaraca*, aut *aloe*, vel *ſtyrace* impoſitis igni ægros hiſcere juſſerunt, & raptu quodam potili *nidorem* tranſvorare: d Tunc dandum vel *tymminum* probant per diem *bis* vel *ter*: ſimile enim inquiunt hoc curationis genus e *chirurgiæ*. Sed vehementer caput gravat implendo.

e i. inciſioni ſcalpello factæ

120 At ſi in *inteſtinis* fuerit collectio, erunt per *clyſterem* injicienda ea quæ præbibenda nuper ordinavimus. Tum *eruptione* facta, ſpeculandum, utrum *per partes*

f compoſite, i. blande

atque f depoſito, liquida excludantur: an vero *coacervata*, aut omnino difficulter, & paulatim. Sed ſi

7 Zopyrios à Galen. lib. de Antidotis: & Aëtio pag. 522. deſcribitur.

si [g] *partim*, & nullis obstantibus excludi viderimus, erit à *cibo* abstinendus ægrotus, viribus permittentibus: tum alia die adhibita corporis *unctione* præpotandus iis quæ supra memoravimus. *cibis* quoque adjuvare [h] collectionem oportet quo omnia liquida detrahantur, dato *mulso* bibendo, vel solo *melle*, cum resina *terebinthina*, aut *butyro* non veteri. Tum *sorbilem* dabimus succum ex *alica* vel ptisana *melle* admixto. Item *porros* coctos cum *oleo*, atque *garo*, & *ptisana*, tum etiam ex tritico ptisanam confectam, aut cum *protropo* vino, aut *squillitico*, item *lac* cum mulso. Et si eruptio liquidorum ad *mictuales vias* pervenerit, erunt adjungenda supradictis etiam mictualia medicamina quæ *urinam* provocant, à Græcis *diuretica* appellata, ut *asparagi* [i] *olus atrum*, *lactucæ*, nunc coctæ, nunc incoctæ, item *radices*, & sorbilia, *lacte* quoque confecta. Sin vero ad *intestina* eruptio pervenerit, quo per podicem exitum habeat, cum supradictis communiter erunt adhibenda quæ *ventris* officium non densent, neque plurimum laxent. Quapropter mictualibus prohibitis, cibo ordinamus *malvam* dandam, *betas*, *cauliculos*, *cucurbitas*. Sed si *coadcervatim*, ac *nimis liquida* ferri viderimus, erit *abstinentia* [8] recusanda. Dandum *mulsum* [k] poto sufficienter decoctum, & plurima *sitis* ægrotantibus [l] indigenda. Dandus præterea *cibus* qui ventris teneat officium, ut *orizæ* succus sorbilis, aut *lenticulæ*: item *pisces* duri corporis, quos σκληροσάρκους *Græci* vocaverunt, & *volantum* licciora, & [m] poto *aqua imbrialis* offerenda, quam vulgo cisterninam vocant, *calida* item medicamina quæ ad humectam tussiculam conscripta sunt: tum *vinum* mediocriter asperum. Sin vero *difficulter* at-

[g] per partes; ut paulò ante
[h] exclusionem
121
[i] hipposelinum, f. smyrnæum
122
[k] potui
[l] injungenda
[m] potui
123

8 vires enim cibo sæpius, sed paulatim sumpto reficiendæ sunt.

atque paulatim liquida fuerint exclusa, erit inquirenda causa, utrumne ob *debilitatem* ægrotantis id evenerit, [n] quo minime valeat excludere aliena, an vero ob *crassitiem* liquidorum, vel ob eruptionem [o] non in febribus factam, vel in *fundo* collectionis. Etenim si ob *debilitatem* ægrotantis id adverterimus fieri, erunt sublevandæ *vires* per resumptionem. Si autem ob *crassitudinem* liquidorum, *tenuantia* adhibenda, atque præpotanda quæ supra memoravimus, adjectis quo-

[n] quia, quod
[o] in lateribus aut supernis partibus factam, non in

124 que similibus *electariis*, ut sunt ex *melle*, *resina*, vel *lini* semine cum melle confecta, ac nucleo *pineo*, vel *strobylis*, & *urticæ* semine: præbibendum *sinapi* cum parvo *pipere* longo: tunc *hellebori* adhibemus purgationem. Ac si ex vomicis *ulcera tardantia* perseveraverint, ea quæ supra *diaphragma* fuerunt, quod discrimen appellavimus, ita curabimus, ut est de *phthisicis* scriptum: in *stomacho* vero vel *ventre*, ut de *cœliacis*: item in *intestinis*, ut de *dysentericis*: in *renibus* vero ac *vesica*, vel mictualibus viis potis medicaminibus, atque *clystere* injectis, vel per *cathetera* immissa utemur. etenim si *sordida* apparuerint ulcera, *lacte* atque *melle* potamus, semine *cucumeris* [p] præfu-

[p] antea infuso

125 so: aut *mulso*: aut pinguibus *palmulis* cum passo: aut *nucleis* cum *amygdalis* & *amylo*. Similia etiam per *cathetera* immittenda, ut *tetrapharmacum* medicamen diligenter lacte solutum. Sin vero *limpida* fuerint ulcera, erunt *encathismata* adhibenda, quibus præcocta fuerint aliqua *constringentia*, atque extrinsecus apponenda *emplastra*, quæ cicatricem facere valeant, à *Græcis* ἐπουλωτικὰ appellata. potui dandum *lac* cum *amylo*, & *cucumeris* semine, cum decoctione *phœnicobalani*, aut *papaveris* [q] fixi, atque constricti cum vino protropo, & [r] *amygdali* decoctione, vel mali *cydonii*, *stor*-

[q] frixi atque contriti
[r] amygdalarum

sorborum, & palmularum *thebaicarum*, vel succo mali 126
punici, vel iis quæ in pharmaceutico *Responsionum* tra-
didimus libris, ex quibus est quod appellatur [s] *carui*, & [s] διὰ καρύων
œnocraton, & ex [t] *trachanto* atque *amylo*, & *glycyrrhi-* [t] tragacantho
za. Utendum etiam *aquis* sua virtute medentibus, quas
supra memoravimus: Itemque iis quæ in [v] *Aria* insula, [v] Ænaria
& [x] *Theanitorum* provincia esse perhibentur, cætera- [x] Teanitarum, Apuliæ
rum quoque *resumptivarum* materiarum usum adhi- populorum
bendo, ut nutribiliores succos. Ubi vero *inter intesti-*
na & *peritoneum* eruptio fuerit facta, sive ex *jecore*,
sive ex aliqua veniens collectionis parte, quæsitum est 127
quomodo *puris detractio* fieri possit, utrumne per te-
nues vias *vesicæ* veniat: [y] atque in *intestina* [z] acceptum [y] an vero
videatur, & propterea per urinam, vel per ventris of- [z] accipi
ficium excludi possit: an vero sectis *inguinum* locis de-
trahi facilius videatur, quod quidem *Erasistratus* de-
monstravit? Sed apparet [a] nunc *chirurgia* ad exitum *Pus in abdomine collectum optime incisione detrahitur.*
puri faciendum, incisa secundum inguen *peritonei*
membrana, quo corruptis liquoribus prolapsio inferio-
ribus [b] aperte præbeatur. Tunc congrua adhibenda cu- [a] commoda
ratio. Etenim incisa peritonei membrana, in *cicatricem* [b] apertis
facile conducitur, & sine ullo *periculo* ægrotantis sani-
tas [c] datur, ut est conjiciendum ex *hydropum paracen-* 228
tesi, atque chirurgia *ramicis*, quam *Græci* ἐντεροκήλην vo- [c] redditur
cant. Neque *impossibile* putandum, etiamsi quid re-
manserit, facta detractione [d] *chirurgiæ*, per superfi- [d] i. à chirurgo
ciem cutis, ac *tenues vias*, & per intestinorum cavita-
tem [e] sudari. quippe cum etiam in *hydropibus* circunfu- [e] exudare
sus humor *intestinis* sæpe fuerit [f] exiccatus, quibusdam [f] absorptus
per *vesicam*, fœminis per *matricem*: sed omnibus com- *Virium ante omnia ratio est habenda.*
muniter *fortitudinem* convenit per nutrimenta præsta-
re. facile enim [g] *corruptio* partium depulsa passione fit, [g] restitutio, correctio
cum corpus fuerit naturali fortitudine possessum.

CAPUT XI.

129 *De superflua carne, quam Græci* πολυσαρκίαν *vocant.*

ACcidunt corporibus *superflua carnis incrementa*, quæ Græci ob nimietatem πολυσαρκίαν vocaverunt, & est hoc passionis genus contrarium [a] *nutrimento cessante:* siquidem cessans nutrimentum tabida facit corpora. Idem *ultra naturæ modum* [b] vehementius elatum plurimam facit *carnem* generari, ex qua corpora gravata premuntur. Præterea hoc quoque speciem [c] accipimus *cachexiæ*, siquidem indecens difficultas patientes afficit: nam sequitur *nimia* ac superflua *multitudo*
130 *carnis*, quæ in pinguem prominentiam erigitur, cum *tardo motu*, atque gravatione, & *debilitate*, & ex parvo gressu *anhelatione*, ac *sudore*, ut suo se corpore præfocari sentiant ægrotantes, quo neque levia ferre valent vestimenta. Multi igitur *medicorum* atque *aliptarum* salutaribus præceptis adjungendam diligentiam *detrahendæ carnis* putaverunt, intuentes κοινότητα, quam ἐπίδοσιν vel εὐεξίαν vocant, hoc est, *habitudinis augmentum:* sed hoc à *Sorano* repulsum. Nos igitur so-
131 lam *bonam* habitudinem intelligimus, quæ si fuerit cum *modica carne fortitudo*, [d] & servanda magis quàm repellenda. *Polysarcia* vero, quam nunc passionem dicimus, recte *cachexian* nuncupamus, quæ multis accidentibus denuntiat *periculum*. Etenim quæ [e] sequetur *animalia* [f] nutrimento dedita, vel [g] *custodia* reservata, ut [h] flato, atque extento, & prominenti corpore videantur, hæc eadem cuncta *patientes* [i] sequentur. [k] Similiter accidentia corporibus ulceratis, in quibus [l] *vana caro* concrescit, vel eorum *labiis* quæ [m] fuerit acie circuncisa [n] renascantur.

Sed

[a] nutrimento cessanti, s. tabi
[b] copiosius allatum
[c] esse judicamus
Symptomata hujus morbi.
[d] est
[e] sequuntur
[f] gulæ
[g] saginationis ergo
Πολυσαρκία est cachexiæ species periculosa.
[h] inflatio
[i] sequuntur:
[k] similia quoque accidentia sunt in corporibus
[l] luxurians
[m] fuerint
[n] renascitur

Sed istius passionis *duplex* traditur differentia *cura-* 132
tionis: alia quæ cohibet fieri plurimum corporis nu-
trimentum, quæ quidem ponitur in *gestatione* celeri,
& *cibis* non multum nutribilibus, ac moderatis, ne
plura corpus quàm insumit, accipiat: *alia* quæ cyclica
regula atque *operosa recorporatione* formatur demu-
tandi corporis causa. Sed ut [o] docilis sermo, ac mani-
festa tradatur præceptio, partium erit memoranda cu-
ratio, Convenit igitur corpus exercere *gestatione plu-
rima* ac *perseveranti*, animalium jugo, vel curriculi
motu, & *equitatione*, ac *navicula:* item *lectione*, & 133
vocis exercitio vehementi, vel meditatione *modula-
tionis agonisticæ*, & *celeri gressu*, quo magis labor *su-
rarum* fiat. Item *cursu*, atque sicca *fricatione*, manibus
puris, vel aspero linteamine, & arenæ aspergine: tum
volutatione in palæstra varia, quam *Græci* [p] celadian
atque [q] *choricomachian* vocaverunt, quæ sunt specia-
liter ab ipsius artis præceptoribus imperanda: tum
ὁπλομαχία, hoc est armorum ficta [r] confrixio: item [s] *alie-
nis* laboribus exercitio, hoc est colluctantium, vel co-
ëxercentium, quam *Græci* [t] haterocopian vel τραχελισμὸν
vocant, atque longo vel [u] raptorio *machinamento*,
quod [1] *macron sparton* vocaverunt: item Italica *sphæ-* 134
ra, & *luctatione*, celerique & dura atque multa vel
sicca *fricatione*. Etenim oleo, labentibus manibus,
fortitudo solvitur exercitii. Convenit etiam *sole* cor-
pora torrere, quod *Græci* ἡλίωσιν vocant: tum *paroptesi*
ex flamma, vel carbonibus, & siccis vaporationibus
provocatur sudor: & nunc *ferventia lavacra*, quæ
plurimum detrahunt, nunc *frigida*, quæ corpus in
densitatem cogunt: denique [x] *psychrolutarum* corpora

Ejus curatio duplex:

[o] perceptibilis

[p] κελαδίαν quid significat?

[q] an χειρομαχίαν?

[r] confixione

[s] alternis

[t] ἀτεροκοπίαν, an ἑκατεροκοπίαν?

[u] tractorio

[x] qui frigida lavantur

 den-

[1] Macrosparton nempe, quia longis funibus τοῖς μακροῖς σπάρτοις trahe-
retur.

densa, ac veluti [y] *testea* sentiuntur. Convenit etiam
135 *arenæ* littorariæ adhibendus fervor: tum *natatio* mari-
tima, vel *aquarum* naturali virtute medentium, & in
lavacris sudore perfecto asperginem *salis* adhibere:
qua sæpe condita caro animalium ciborum [z] voluntati
sicca servatur, atque densior, nec collecta marcescit.
Tum *fricamentum* adhibendum quod *Græci* [a] zegma
vocant, ex *nitro* tuso, atque in pulverem redacto, &
post lavacrum longa *cibi dilatio*, vel potus. Tunc e-
nim *appetitio* [b] minima marcescit, & ejus *acies* tem-
poris obtunditur dilatione, cum etiam *digestionis* pa-
rata protervitas detracto fomite languescit. Erit præ-
terea *potus* semper ante cibum prohibendus, vel in
136 toto *parvus* dandus, & magis cum cibi sumuntur. Et-
enim immisso *liquore* plurimo [c] fluidantur accepta, at-
que *caro* mollitur, & digestione facile [d] solidiora pro-
priantur. Sed si plurimum quisquam sitierit *vinum*,
parvum dabimus mediocriter asperum. *Pulmentum*
vero alicam, amylum, lac, nucleos, cerebrum, ova:
pisces autem teneros, vel *pinguia* quæque reproba-
mus. *Panem* damus frigidum, fermentatum, [e] *autopy-
rum.* est enim minus nutriens: & magis, si fuerit *ve-
teratus.* Specialiter autem *siccus* probandus est *cibus*.
Item pulmento danda sunt *olera* & *pisces* durioris na-
turæ, vel *avium* sicciora, vel *agrestium*, ut leporis,
137 capreæ: porcina ex *deposito*, hoc est, longo tempore
sale siccata. Convenit præterea *unum cibum* sumere,
& post sumptionem plurimum *vigilare:* [f] In requie
quidem, quo multa corpus *exhalatione* insumatur vi-
gilando: additur enim plurimum somno: denique
dormientium corpus [g] validius fit. *Potus* dandus frigi-
dus: & perseverante [h] *carnis multitudine* erunt initia
cycli [i] adsumenda, nunc ab [k] omni *abstinentia*, nunc
à

[y] testacea:
[z] voluptati
[a] forte σμί-γμα, an ζίμα, a ζίω ferveo?
[b] maxima
[c] fluida redduntur
[d] solidioribus propriantur. i. partium corporis substantia adhærescunt, & agglutinantur
[e] αὐτόπυρον, cui nihil furfuris ademtum est
[f] irrequietis *Somnus saginat.*
[g] uvidius
[h] πολυσαρκία de qua hic agitur
[i] incipienda
[k] totali

à *parvo cibo* & *aqua*, nunc [l] augmenta ordine regulari. Item à *jejuno vomitu* sumendum est initium: [m] vel ex *radicibus*: tum ad *drimyphagian* veniendum, ac mediæ qualitatis materiam, volantum, atque agrestium: quæ quidem erunt celeranda [n] per dies minoris 138 brevitatis, quo urgentius [o] *initia* repetantur: & in oleribus erunt *urinalia* providenda, ut *asparagus*, *pastinaca*, *apium*, *fœniculus*, *daucus*, *porri capitati*, & horum similia: sic enim communia servantes corpus valebimus demutare. *Accidentium* quoque [p] conjecturam faciemus, quo *elimatio carnis* atque [q] diductio procedat. Aliqui medici *phlebotomiam* probant, atque *purgativa* medicamina, quæ cathartica appellant, & *clysterem*, & post lavacrum illico *Venerem* adhibendam ante cibum, atque ipsa die parvum nutrimentum, [r] poto aquam dandam. Item vomitum [s] post *vespertinum* 139 vinum. Alii quoque veluti passioni contrariam corporis [t] *expansionem* ex [v] thalamo fieri probaverunt, & appellant [x] ἀντίπαλον, itemque *nocturni roris* auram ante solis ortum bibendam. Sed horum *deliratio* manifestis proditur rebus. Nam *phlebotomia* vires depurgatæ vexantur, & corpora [y] pallescunt, quod *Græci* [z] ῥάκωσιν vocant. Item *purgativis* medicaminibus ex clysteribus, cum supradictis, etiam liquida corrumpuntur, [ƶ] cum *alius habitus* corporis fit, quem *Græci* cachexian vocant. *Venereus* vero usus effœminat membra, atque fortitudinem tollit. Item aliquibus bis in 140 die [a] ordinatum *lavacrum*, & *somnum* prius quàm cibus sumatur, quidam *impropriè* voluerunt. crassificat enim somnus, non tenuat corpora: item *vomitus* post cibum: vires enim tollunt: & quanquam corpori detrahant *carnem*, implent tamen necessariò *caput*, atque

[l] augenda
[m] deinde ex
[n] paucioribus diebus
[o] cujuslibet cycli
[p] observationem
[q] deductio
[r] potui
[s] post cœnam
[t] pandiculationem
[v] venere & concubitu
[x] i. τῆς πολυσαρκίας adversarium
[y] flaccescunt
[ƶ] quo malus
Venus effœminat.
[a] *sub.* male

[z] Sic Aeginet. lib. VI. c. 77. laxatam scroti cutim appellat ῥάκωσιν ὀσχέου.

que sensuales vias vexant, & *gingivas* in putredinem mittunt, atque os odore [b] fœtant, retro *stomachum* [c] limant, & ipsum hominem sibimet faciunt displicere: quod *Græci* δυσαρέσκησιν vocant, cum *inæqualitate* febribus vicina. Est & improprium, atque *prava ratione æstimatum, ob corruptionem parvorum majores corpori vexationes inferre.* Sed si forte [d] *vinorum* fuerit excessa moderatio, tunc erit *vomitus* adhibendus: ejus enim vexatione major est immodicæ sumptionis gravatio. Item præ [e] cæteris *vehemens*, & major quàm oportet, animi officiis sive *curis adplicatio:* Videmus enim ob has causas etiam *studentium* corpora fieri tenuiora, [f] limitatione quadam animi jugi cogitatione atque disputatione: eorum vero qui *segni* ac pigro ductu vitam trahunt, solidiora atque *pleniora* fieri corpora, ob contrariam rationem. His de superflua carne conscriptis, *omnium tardarum passionum curationes explicavimus*, intentione aliarum sectarum [g] neglecta.

141

[b] fœdant; præterea
[c] rodunt, excoriant
[d] ciborum
[e] *hic subintell.* conducit
Literis vacantes macri sunt.
[f] limatione
[g] non, ut in Celer. pass. libris, integris capitibus redarguta.

FINIS.

THEOD. JANS. AB ALMELOVEEN

in Cælium Aurelianum

NOTÆ & ANIMADVERSIONES

tam propriæ, quam quas ex Doctorum Virorum Lucubrationibus hinc inde collegit;

ut & Ejusdem

INDICES DUO; alter VERBORUM, five

LEXICON CAELIANUM;

alter AUCTORUM Cælio laudatorum.

Accedit

INDEX RERUM.

Gggg

NOBILISSIMO ET AMPLISSIMO

VIRO

WILHELMO REYNDERS

REIPUBLICAE NEOMAGENSIS

CONSULARI,

MEDENDI SCIENTIA ATQUE USU CELEBERRIMO

S. P. D.

THEODORUS JANSON ab ALMELOVEEN.

Ecquid ego poſſum tibi gratius offerre? aut juſtiorem reddere otii mei rationem? quam ut, quas in CAELIUM AURELIANUM, *Medicum nobiliſſimum, antiquis non tantum, ſed, quod miratu dignum, poſteris plurimis, neſcio quam ob cauſam, forte ſtyli durioris obſcuritatem, prorſus contemtum & neglectum, ſubciſivis horis collegerim, qualeſcunque Animadverſiones, Tibi inſcribam, ac ingrati animi teſtimonium nomini tuo celeberrimo conſecrem. Tibi, in-*

quam, cui haec debeo plurimas, easque gravissimas ob causas, Vir Amplissime, ut qui me primus ante XX. *& quod excurrit annos, quum nobilissimus & gravissimus supremae Curiae Gelricae Senator* Wilhelmus Loonius, *utrique nostrum familiarissimus, mihi non fenestram, sed januam ipsam ad tuum favorem tuamque amicitiam aperiret, ita arcte es complexus, ut nullum tempus, nullam occasionem prætermiseris, quibus non solum me ad publicam stationem provehere omni studueris modo, sed, cum Medicinae non vacaret, quae postea tamen accessit, Humaniorum Litterarum Provinciam in hac Illustri* Ducatus Gelriae & Comitatus Zutphaniae Academia *mihi demandari ab Illustribus Curatoribus effeceris. Quum autem utrumque* Studii genus *pro ingenii viribus probe tueri, atque ad* Caelium Aurelianum *illustrandum, in auxilium vocare sim conatus, accipe paucis, Vir Amplissime, quid aliis districtus studiis ac laboribus, publici commodi causa praestiterim.*

Quum anno MDCLXXXVII. *A.Corn.*Celsum (*cujus brevi, volente Deo, novam, non tamen qualem olim conceperam, majorem, quod alia tempora impediunt, editionem procurabo*) *recenserem, animus erat ei comitem addere, ab Henrico Stephano, inter*

ter

ter Medicos Principes nescio quare omissum, Cealium Aurelianum. *Quem ut exornarem atque probe polirem, undique studui colligere quae illustrando forent optimo illi scriptori. Verum cum nuspiam exstare manu exaratos codices intelligerem, ac paucissimas, imo potius unam dumtaxat eruditorum manibus teri editionem Rovillanam, nullos reperiri interpretes, pedem revocavi; ipsumque una cum auctore seposui animum. Donec nuper Angliae decus*, Martinus Lister, *Veteris Medicinae promus condus, tum alii quoque vindices summi, Viri Celeberrimi* Jacobus Vallan *Trajectinae*, Petrus Hotton *Lugdunensis Academiae lumina, aurem vellerent, novumque reluctanti adderent animum. Quin etiam, ab Anglis excitatus, qui jam manum operi admoverat, usus opera Cl. Medici* Joan. Conradi Ammanni, *prioribus accedens typographus, me aliis oppressum curis (sudant enim, præter vitae historiam, sub praelo Epistolae*, CCL. *auctiores, nec non rariora opuscula utriusque Casauboni, paucos post menses, uti spero, proditura) rogat, flagitat, velim quae ad manum essent colligere, refingere, & in ordinem redigere. Quod cum nec amicis, nec typographo, de republica litteraria bene mereri cupienti, nec Publico possem denegare*, Cae-

IN CAELIUM AURELIANUM VIRORUM DOCTORUM NOTAE ET ANIMADVERSIONES.

Numerorum, qui extant in margine, prior paginam *indicat, alter ejusdem paginæ* versum.

ACutarum passionum] *Acutum* quod pro ingenioso notavimus; 1, 3. 4.
sciendum est subtiles quascunque & penetrantes res Latinis *acutas* nominari. Sic *acuti morbi* apud Cælium Aurelianum sive Arrianum potius. *Acuta crux*, maxime torquens, apud Mæcenatem in Epistolis Senecæ. *Acutum venenum* apud Orientium.

Ut laqueos ignis validos, & acuta venena
Cernere laudatam sic fugias faciem.

Acutus motus pro celeri Statio positus libro VI.

- - - - *motus Spartanus acuto*
Mille cavet lapsas circum cava tempora mortes.

Barth. Adversar. Lib. XXV. cap. 9. pag. 1230.

Lib. I] Alii addunt, *Ad Bellicum*. quid si legas *Ad Bellicum* 1, 5.
discipulum, quem mox nominat? Solebant enim antiqui haud raro auditoribus ac discipulis suis dedicare atque inscribere suos Commentarios.

Ippallum] Alii legunt *Hippasum*. Th. Reines. Epist. ad Chr. 1, 6.
Daumium VI. pag. 16. Ipallus Pythagoricus in *Præfat.* apud *Cælium* est *Hippasus* cujus nomen ipsi non succurrit (sc. Barthio) Lib. 28. c. 9.

Nondum nihil] Symmachus . . . . . *Nam quia nihil est quod* 1, 8.
agam, ut ne sic nihil agam, subiit me malorum meorum misera re-

cordatio. De otio suo loqui clarum est ex primis verbis periodi. Elegans vero lusus in *nihil agere*, quod & frustra aliqvid conari, & vel futilibus negotiis occupari, & penitus otiosum esse diverso intellectu designat. Frustra laborare significat in hoc Arnobii Lib. VI. *Uni tantummodo exauditi abeant soli, nihil egerint ceteri.* Otiosum esse in notissimo Columellæ scito: *Nihil agendo homines male agere discere.* Sic *nondum nihil agere*, est nondum otiosum esse in his Cælii Aureliani præfat. *Ajunt Ipallum Pythagoricum philosophum interrogatum quid ageret respondisse: nondum nihil: Nondum quidem mihi invidetur.* Quo tamen loco *profectum* consideranti, qvem indicari subjicit Cælius, non abs ratione videatur prius *nondum* ex Glossa adesse. Sed & nomen Philosophi non absolverim macula. Certe in indicibus Iamblicho adjectis non comparet, si satis tamen memini, qui istum codicem diu non viderim. Utramque vero hujus phraseos vim conjunxit post Symmachum illum vel & ante, Ausonius quoque ad Symachum filium post Eidyll. X. *Misi itaque ad te frivola gerris Siculis vaniora, ut quum agis nihil, hæc legas, & ne nihil agas, defendas.* Barthius Adversarior. Lib. XXVIII. cap. 9. pag. 1327.

Nondum nihil] Mendosa esse prima de Pythagorici responso verba, quis non videt? Suspicati alibi horum librorum (sc. Adversar. Lib. XXVIII. c. 9. p. 1327) prius *nondum* glossema esse, quod magnoperè sequentium præcipuè verborum consideratione displicere non potest. Sed melior videatur vocis correctio quam abjectio. Scribas - - *respondisse admodum nihil.* Hoc est propemodum. Nam *admodum omnes* Salviano phrasis, fere, paucis demtis, sonat. Et hoc recepto, facilia erunt cætera. *Barth. Adverſ. Lib. XLI. c.* 18. *p.* 1851.

2, 7. *Φρένας enim Græce mentes vocaverunt*] Forte leg. *Græci.* imo Græcos diaphragma ita appellasse tradit Plinius Historiæ Natural. XI. 37. *Exta homini ab inferiore viscerum parte separantur membrana quæ præcordia appellant, quia cordi prætenditur, quod Græci appellaverunt Φρένας.*

2, 27. *Hanc ipse explorans diffinitionem*] Malo legere *explanans* i. e. explicans, apertius & clarius exponens. sic ipse pag. 6. *Mentitur etiam apertissime cum suam explanans definitionem, dicit.*

3, 6. *In statu passionis*] Est autem status compositio hominis ad dimicandum, quæ cum conturbatur, statu homo moveri dicitur. Unde

&

& apud Jureconsultos est natum *status controversiam* movere; id est existimationis atque dignitatis in qua hactenus fuit. Est enim status in quo quis acquiescit, nec citra & ultra graditur. Sic morborum status: cum in certam speciem redactus est, apud Cælium Aurelianum sæpissime. Gariopontus Lib. VI. c. 30. *Hæc talia utique fieri conveniunt in principio causæ ejus usque dum veniat ad statum causæ.* Idem Lib. VI. c. 3. *Debet autem scire medicus quatuor esse tempora omnium causarum, maximè febrium; Initium, augmentum, statum, declinationem.* Barth. Adverſ. Lib. XXXV. c. 22. p. 1627.

Qui in statu vigore passionis] Alterutrum delendum est verbum; 3, 6.
siquidem hæc duo plane eadem significant, quare putem expungendum glossema *vigore*, quoniam verbo *statum* sæpius utitur noster auctor, ut pag. 33. *Atque usque ad totius passionis statum alterna, vel per intervalla cibi refectio.* pag. 48. *atque exspectato febrium statu.* pag. 49. *transacto mox accessionis statu.* infra. Lib. V. cap. 2. pag. 565. *Conveniunt enim in istis mediocriter constringentia: augmentis vero atque statui, mitigantia vel laxantia: declinationibus emollientia.*

Mentitur etiam aptissime] Forte scripserit Cælius *apertissime.* 6, 21.
Cicer. Academic. Quæst. II. 6. *Philo autem dum nova quædam commovet, quod ea sustinere vix poterat, quæ contra Academicorum pertinaciam dicebantur, & aperte mentitur* &c. imo nihil verius. ita enim ipse Cælius infra Lib. III. cap. 8. pag. 480. *Omnes enim paracentesi curatos, ut aiunt, mori, apertissime mentiuntur.*

Quod Græci κροκιδισμὸν sive καρφολογίαν vocant] Hæc duo con- 8, 23.
jungit etiam Galenus de Locis affectis Lib. V. cap. 4. sic infra Cælius cap. 5. pag. 19. ubi hæc verba interpretatur. *Crocidismus est ex operimentis fimbriarum veluti decerptio. Carphologia est festucarum levium a parietibus veluti detractio.*

Politura in muris parietis] Non memini me apud probatos au- 9, 14.
ctores legere hæc duo conjuncta verba, quare expuncta voce *muris* lego *in pariete cubiculorum.* sic pag. 24. *Hinc etiam splendidi colores parietum.* Politura autem erat incrustatio, quæ fiebat ex gypso & calce, vel mamore bene trito. Vocatur alio nomine in leg. 79. §. 2. ff. de V. S. *loricatio* & *opus tectorum*, in l. 241. ff. eod. uti & apud Columellam R. R. VIII. 15. *Sed ea tota materies opere tectorio levigatur extra intraque, ne feles, aut vipera perrepat.* Ipsi vero artifices audiebant *tectores*, teste jurisconsulto in l. 5. §. 7. ff. commo-

 dati.

dati. Item *Albarii*, sic enim Tertullianus de Idololatria cap. 7. *Scit Albarius tectoria inducere, & cisternam liare* (i. e. linere, expolire) *& Cymatia distendere, & multa alia ornamenta præter simulacra parietibus incrispare.* Fiebat autem hoc vel ad lucis majorem splendorem, vel ad ornatum. Ita enim l. 3. §. 4. ff. de in rem verso, *sed si mutua pecunia accepta dominicam exornavit tectoriis, & quibusdam aliis, quæ magis ad voluptatem pertinent, quam utilitatem, non videtur versum*, & l. 79. §. 2. ff. de V. S. *Voluptuaria sunt, quæ speciem dumtaxat ornant, non etiam fructum augent, ut sunt viridia, & aquæ salientes, incrustationes, loricationes, picturæ.* Parietes vero, non muros fuisse incrustatos docent l. 44. de Usufructu & l. 13. ff. de Servitut. urban. prædior. Differebant tamen in eo quod incrustationes constabant ex contrita materia, tectorium opus ex lamellis lapidum, parietibus affixis. V. *Vitruv. Archit. VII.* 3. & 6.

24, 33. *Ne ingressu hominum asperentur*] De verbo *asperare* agit Casparus Barthius ad Statium Tom. III. pag. 945.

32, 4. *Quos Græci abusive κυφὰς vocant*] Omnino puto legendum esse *quas*, nempe cucurbitas leves. Id apertè demonstrat locus qui extat Acutor. Morbor. Lib. II. c. 29. pag. 141. *Leves autem, quas κούφας appellamus.* & Acutorum Morborum Lib. III. cap 21. pag. 258. *Insigimus præterea cucurbitas leves, quas Græci κούφας vocant, scilicet sine scarificatione*; quæ duo loca abunde docent etiam hoc pro *lenes* rescribendum esse *leves.* In vulgari lexico legitur κοῦφαι, σικύαι, quæ sunt medicorum cucurbitulæ, quæ sine scarificatu cutim laxant; imo levant & attollunt. Forte dictæ ita sunt à verbo κουφίζω *levo, relevo*; sic enim vetus Glossarium Græco-Latinum, quod addit, κουφίζει *Levat*, κουφίζουσιν *Adleviant.*

33, 20. *Sella bajulatoria*] Est hæc eadem quæ modo ab ipso Cælio vocatur *Gestatoria*, modo *Fertoria*, (*Fertorium* vocat pag. 274.) modo *Portatoria* pag. 373. quas accurate describit Chimentellus qui in suo de Honore Bisellii opere cap. 24. pag. 124. hunc locum omisit.

35, 16. *Accusabilis apud inertes*] *Iners* apud auctores non tantum pigrum aut ignavum designat, sed oppositum erudito, hoc est indoctum, rudem, barbarum. Paullus ex Festo: *Iners, ignavus*, vel *sine arte.* ita ex Afris auctoribus usurpat, qui maxime proprietatis sunt studiosi, Cælius Aurelianus. Ita capiendum id vocabulum etiam apud Ausonium in Grypho numeri ternarii, cum di-

dicere vellet non extra artem ad numerum pertinentem carmen producendum.

> *Hic quoque ne ludus numero discurrat inerti,*
> *Ter decies ternos habeat, deciesque novenos,*

Barth. Adverſ. XLI. c. 16. p. 1847.

Media materia pulmenta, quod Græci μέσην ὕλην appellant] Malim legere *quam Gr. μ. ὕ. a.* uti mox hac eadem pagina. *ut primo demus ea quæ ſunt media materia quam Græci μέσην ὕλην vocant.* 37, 1.

Reſumptivum quid] Aut excidit, aut ſubintelligendum verbum *ſit.* 37, 9.

Ut neque vetuſtum, neque ſatis novum ſit] Hic locus inſerta vocula malè corrumpitur à correctore. *Barthius Adverſ. Lib. XXIX. cap. 13. pag.* 1381. 38, 10.

Ad Aſclepiadem.] Aſclepiadis vitam paucis deſcripſit Petrus Caſtellanus de Vitis Illuſtrium Medicorum pag. 78. & ſeq. 41, 13.

Neque ullam digeſtionem &c.] Hanc Aſclepiadis opinionem enarrat Celſus Præfat. Lib. I. pag. 6. *Accedantque Aſclepiadis æmuli, qui omnia iſta vana & ſupervacua eſſe proponunt. Nihil enim concoqui, ſed crudam materiam, ſicuti aſſumpta eſt, in corpus omne diduci.* 44, 12.

Stringit enim hordeum] De hordeo falſum, de lenticula verum dixit ſecundum Celſum de Re Medica Lib. II. c. 29. 30. 49, 27.

Relaxat ptiſana & alica] Negat Celſus de Re Medica Lib. II. c. 30. ibid.

Quapropter nocte] Celſus de Re Medica Lib. III. c. 18. pag. 153. *Confert etiam aliquid ad ſomnum ſilanus juxta cadens, vel geſtatio post cibum, & noctu.* 52, 4.

Pro temporum aëre] Temporum nempe anni, ut veris, æſtatis, autumni ac hyemis, quæ Cælium intellexiſſe probant ſequentia: *ita quoties potum demus autumno, vel verno tempore, non docuit.* ſic infra pag. 396. *& temporum annales partes.* 54, 9.

Releventur omnes lucis initio, veſpero acceſſiones augeantur] Ita etiam Celſus de Re Medica Lib. III. cap. 5. pag. 125. *Igitur alii veſpere tali ægroto cibum dant; ſed, cum eo tempore fere peſſimi ſint, qui ægrotant, verendum eſt* &c. - - - *Deinde matutino tempore, quod natura ſua leviſſimum eſt.* 54, 27.

Neque ſanis utilis geſtatio poſt cibum] Quia ex ſententia Celſi Lib. I. c. 2. *poſt ſatietatem nihil agendum.* & Lib. I. c. 5. *Cumque inutilis ſit poſt cibum aut contentio, aut fatigatio animi, tum his præcipue, qui vel capitis, vel arteriæ dolores habere conſueverunt.* 55, 19.

57, 21. *In phreniticis ex tumore alienatio fit*] Putabam primo legendum ex *turbore*; ita enim Lib. II. c. 1. pag. 74. *Siquidem Asclepiades in primo libro celerum Passionum dixerit Phreniticis alienationem cum turbore effici.* Verum locus qui exstat Lib. I, c. 26. pag. 64. docet *tumore* servandum; ait enim: *Periculosum est quicquam acre, vel quod commoveat immittere, quo retento tumor magis augeatur.*

58, 6. *Quod appellamus liquamen*] Liquamen jus est, vel garum, aut tale quid conditum pinguedine. Puto tamen sæpius pro piscium jure seu garo capi. Apicius Lib. I. c. 1. *Si liquamen odorem malum contraxerit ita emendabitur.* Idem cap. 6. *Oxygarum quod sonat garum sive liquamen acetosum.* Victor pro rancida & fœtida piscium pinguedine sumit, qua hodie in maritimis locis vice sevi utuntur. Ita Scholiastes Horatii à Francisco Dousa suppletus Lib. II. Sat. 5. *Cetaria officina in qua liquamen conficiunt; alias loca, in quibus salsamenta fiunt, cetaria appellant* Barth. Adverf. Lib. I. c. 4.

73, 1. *Respirationem humaniorem*] Hoc est commodiorem, magis optabilem, *humanus* enim æquum, commodum, concinnum designat. Idem Libro I cap. 11. de Morb. Acut. *Tunc comparatione profectus, cibi augenda humanitas.* Item Libro III. cap. 7. *Dehinc quotidianis diebus humaniore cibo nutrimus.* Theodorus Priscianus Libro III. cap. 2. *His cibi humaniores, his jam lavacra concedenda,* Barth. Adversar. Lib. XLIV. cap. 14. pag. 2012.

80, 10. *Gravatione horribili sopori simili*] Aliqui non *sorbili*, sed *terribili* legendum, aut vocem abradendam voluerunt. Ego vero neque tollendam eam, neque mutandam puto: siquidem soporem eum elegantissime *sorbilem* nuncupavit, in quo maximus stertor efficitur: qui quod sorbitionis clarissimam imaginem præbeat, præter sensus fidem etiam Plautinus ille Lucrio in Militis fabula (A. III. sc 2. vs. 6.) manifestum fecit, qui interrogatus à Palæstrione; quid Sceledrus ageret, sic cum eo sermonem habet. Lvc. *Sorbet dormiens* Pal. *Quid, sorbet?* Lvc. *Illud stertit volui dicere; sed quia consimile est, quod stertas, quasi sorbeas.* Hieron. Mercurial. Variar. Lect. I. c. 10.

84, 25. *Serapion empiricus*] Hic auctore Celso. (Præf. Lib. I. pag. 3.) *primus omnium nihil rationalem disciplinam pertinere ad Medicinam professus, in usu experimentis eam posuit.* Eum vero Alexandrinum, post Philinum secta Empirica florentem, adversus Hippocratem commentarios scripsisse, tradit *Galenus Introduct. cap* 4. *& de subfigurat. Empiric. cap.* 13. Antidotum è satyrio cientem tentiginem,

ab

ab eo in oppido Diphthera inventum describit *Nicolaus Myrepsus Section. I. cap. 66. pag. 357. ed. Henr. Stephan.* sub Nerva autem & Trajano claruit quidam Serapio Atheniensis Poëta & Medicus, familiaris Plutarcho, quem videsis Lib. de Pyth. Oracul.

Et dandum manibus quod excuet ægrotantem] Quid sit *dandum* 47, 81.
manibus, fateor me non capere?*quid enim manibus ægroti potest dari quo excitetur; quare cum jam præmittat omnium præstantius atque operantius esse sinapi tritum cum aceto admixto, caputque cataplasmandum, malui reponere, *dandum naribus*, i. e. naribus aliquid esse insufflandum, quo excitetur; remedium in hoc morbi genere frequens. Juvat me locus qui exstat pag. 92. *Quo tempore excitare etiam convenit, atque sternutamento, & aceti cum sinapi odoramento uti, vel cataplasmatibus.*

At vero iste importunius lethargis probandum existimat] Quid si 90, 1.
legas *præbendum* i. e. dandum, exhibendum, nisi mavis *prædandum* id est ante dandum. sic Lib. II. c. 37. Acutor. Morb p. 169. *præsentientes jam fuisse digesta prædata.* & Lib. III. c. 17. pag. 243. *prædato aut superdato oleo.*

Ex pane & aqua] Omnino legendum *alica*; nam statim subji- 92, 18.
cit *aqua mulsa*, quod alias bis diceret. Infra Lib. II. c. 29. p. 141. *alicam dabimus ex aqua calida.*

Nunc, ne supra dicta omnia simplicia &c.] Ipse sensus flagitat 97, 11.
pro *omnia* legendum esse *nomina*, quæ cum per se nihil significent ac doceant, ideo ipsas significationes singulorum nominum seu verborum vult prosequi.

Sic etiam super dicit &c.] Nullus dubito quin sit legendum *in-* 100, 11.
super, absorpta syllaba *in* ab ultimo elemento *m* vocis *etiam*, errore librariis valde communi.

Quorum nihil in Catalepticis invenitur] i. e. quorum nempe me- 106, 25.
dicaminum nulla facta mentio in Catalepticis ac Catalepticorum curationibus invenitur.

Tunc post punctionem] Scarificationem interpretatur. Dalecham- 107, 3.
pius, seu Rovillianæ editionis auctor; quod, quia fomentum ex oleo adhiberi dicitur, minus convenit; quare repono *perunctionem*; ita enim infra Morbor. Chronic. Lib. IV. c. 3. pag. 503. *interjecto spatio unius horæ perunctum reficere ægrotantem oportet cibis congruis.* Posset alias commode etiam legi *præunctionem*, quoniam noster Cælius.

* Ex iis quæ pag. 89. leguntur, colligi potest, hæcce ita esse legenda: *Et dandum* sinapi terendum *manibus, quod excitet ægrotantem.*

lius admodum delectatur præpositionem *præ* verbis præponere, ut *præcavere*, *prædiscere*, *prædare* &c.

103, 20. *Atque loco carens nimium frigidis uti fomentis*] Vox *nimium* plane corrupta est: restituto *in initiis*, quomodo loquitur Cælius Lib II. c. 29. pag. 141. *Simyla quoque in initiis gravis est*; & certe initia opponuntur declinationibus.

110, 11. *Pleuritis (inquit) est liquidæ materiæ coctio, sive densatio*] Quid est *coctio materiæ*, & quomodo illa potest inducere pleuritim; nisi ebullitionem interpreteris. Hinc margini codicis olim adscripseram *coactio*, i. e vehementior impulsio seu affluxus materiæ.

124, 10. *Sive cantabro eodem genere fervefacto*] Cantabrum ut olim docuit vir magni nominis Hadrianus Turnebus Adversar. XV. c. 16. furfur est Apicio & Cælio. Et quidem Apicius Lib. VII. cap. 1. & 7. Cantabri meminit, at nusquam quid illud rei esset (quod ego quidem animadverterim) explicavit. Cælius Aurelianus de Acutis Morbis ad Hippocratem de pleuriticis juvandis *mendum*, inquit &c. apud quem notandum est quod ubi in Hippocrate Lib. II. de victu in morbis acutis, non longe à principio *furfur* est, in translatione apud Aurelianum ad eundem Hippocratis locum, est *cantabrum.* Accedunt Turnebo medici omnes, Barbari præsertim, apud quos nihil est tritius. Galenus ipse in Dynamidiis, & Vegetius in Veterinaria, succi cantabri mentionem faciunt, cremorem furfuris intelligentes, qui ut differebat Philippus Menzelius Medicus Ingolstadiensis, cujus eruditioni hanc disquisitionem universam debet philologus lector, ita exprimi solet: in pugillos aliquot furfuris seu cantabri, infunditur aqua, post horas aliquot refusa superflua aqua, furfures exprimuntur: furfuris succus albidus seu cremor sic est usui. In furfure enim, præsertim triticeo aut farreo, multum est farinæ, vel farinaceæ materiæ, quæ partim maceratione illa, partim expressione, cremorem conficit. Confirmantur hæc ex catholico F. Johannis de Balbis, edito Augustæ anno MDLXIX. in quo diserte legitur: *Cantabrum purgamentum est frumenti vel farinæ, vel cibus caninus, quo canes pascuntur* &c. Laurent. Pignorius de Servis. pag. 521. 522. 523.

138, 28 *Quem rhogmon appellant*] Quis non videt *Ronchon* vel ῥόγχον legendum, cum supra Lib. II. cap. 10. pag. 102. scripserit auctor: *Gutturis stridor, quem Græci ῥόγχον vocant.* Verum cum in Glossario veteri Latino Græco legatur *stridor*, τρισμὸς, βριγμὸς, posset etiam apud Cælium legi *brigmon.* *Item*

Item Titus hujus (sc. Asclepiadis) *sectator*] Hic forte erit idem qui vocatur Titus Aufidius Siculus, cujus meminit Herennius Philo apud Stephanum de Urbibus V. Δυῤῥάχιον. Καὶ Ἑρέννιος Φίλων ἐν τοῖς Ἰατρικοῖς Δυῤῥαχηνὸν ἀναγράφει Φιλωνίδην οὕτως. Ἀσκληπιάδης ἀκουςὰς εἶχε Τίτον Αὐφίδιον Σικελὸν, καὶ Φιλωνίδην Δυῤῥαχηνὸν, καὶ Νίκωνα Ἀκραγαντῖνον. *Et Herennius Philo in libro de re Medica, Philonidam Dyrrachenum describit hoc modo: Asclepiades auditores, habuit Titum Aufidium Siculum, & Philonidam Dyrrachenum, & Niconem Acragantinum.* 144, 18.

Ut magnum mare, sacrum mare, atque luem deificam, epilepticam passionem] Vereor ut exciderit post *atque* vocula *sacram*, quo epitheto indicari dicit etiam deificam luem, id est epilepticam passionem. Colligo hæc ex ipso auctore, qui Chronicor. Morbor. Lib. II. c. 4. pag. 291. epilepsiam describens, inquit: *Appellatur etiam puerilis passio, siquidem in ipsis abundat ætatibus: & sacra, sive quod divinitus putetur immissa, sive quod sacram contaminet animam, sive quod in capite fiat, quod multorum philosophorum judicio sacrum templum est partis animæ in corpore natæ: sive ob magnitudinem passionis: majora enim vulgus sacra vocavit. Inde sacrum dictum mare, & sacra domus, velut tragicus poëta sacram noctem, hoc est magnam appellavit.* Sic apud auctores Græcos non raro ἱερὸν pro τῷ μέγα occurrit. Athenæus Deipnosoph. Lib. VII. c. 7. pag 284. Ἄλλοι δ' ἀκούουσιν ἱερὸν ἰχθῦν τὸν ἄνετον, ὡς καὶ ἱερὸν βοῦν τὸν ἄνετον. οἱ δὲ τὸν μέγαν, ὡς ἱερὸν μένος Ἀλκινόοιο. τινές δὲ τὸν ἱέμενον πρὸς τὸν ῥοῦν. i. e. *Sacrum piscem interpretantur, alii Deo cuipiam dicatum, quo modo & sacrum bovem dicimus, consecratum. alii magnum, ut sacrum robur Alcinoi; quidam aquæ fluentis avidum.* 146, 9.

In febribus continuis, vel ardentibus atque flammatis] Quid si legas *flammosis*: nam mox ab initio sequentis capitis ait: *febris acuta, atque celerrima & flammosa.* 147, 7.

Demetrius Aponieus] Aut hoc loco legendum *Apomeus*, aut infra Tardar. Passion. V. 9. *Aponieus*, siquidem nullus dubito quin sit unus idemque. 151, 4.

Convenit etiam neque majora loca esse, solubilibus enim plurimus aër esse perspicitur &c.] Ratio cur cubicula diaphoreticorum nolit esse patentiora, est, quia loco amplo plus aëris concludatur: copiosior autem aër resolvat potentius. legerim igitur, *solubilis enim plurimus aër esse perspicitur. Solubile* quod facile plurimumque re- 160, 16.

 solvit,

ſolvit, διαφορητικόν: cavendum propterea feralis ſudoris nimietate liqueſcentibus & defectis. Hac forma adjectivorum in *bilis* Cælius uti maxime delectatus eſt cum agendi facultatem indicare voluit, quam alii participiis præſentis temporis eloquerentur. *Vexabilis*, i. e. vexans, l. 3. c. 6. de re venerea: *eſt hoc nervoſitatis vexabile:* l. 2. c. 13. *damnaverunt adjutorii genus* phlebotomiam *tanquam virium vexabile. Denſabilis*, i. e. denſans: l. 5. c. 7. *Cibus etiam conſtrictivus dandus vel denſabilis & frigidus. Siccabilis*, i. e. ſiccans: l. 5. c. 1. *item quidam tanquam ſiccabile humoris ophitem lapidem ligaverunt* hydropicis. Sic *inflabilis* pro inflativo l. 3. c. 2. *Nauſeabilis*, l. 3. c. 2. *Pauſabilis*, l 2. c. 13. *perſeverabilis*, l. 3. c. 2. & apud *Theod. Pr.* l. 2. c. 1. *quaſſabilis tremor.* Item *nutribilia* pro nutritivis: Cæl. l. 2. c. 13. *regula*, i. e. diæta, *ſicca*, *frigida & nutribilis:* l. 5. c. 21. *cibus nutribilis:* ibid. *percuſſibilis pulſus*, pro majore & vehemente l. 2. c. 5. & lib. 4. c. 8. *odores percuſſibiles* pro graviter adficientibus l. 1. c. 4. Paſſivam ſignificationem habent ejuſdem formæ Adjectiva regulariter, & ſic apud *Cælium* ſequentia; *digeſtibilis ſuccus levis* l. 1. c. 4. *exercibilis regula* lib. 5. c. 11. *immitigabilis ardor* l. 4. c. 3. Iſta ſignificatio τῦ *ſolubilis* abſtruſior, & res ipſa Medicis ſolum cognita, Barthio impoſuit, ut hunc locum purgaturus fœdius commacularet. Corrigit enim l. XXXVIII. c. 2. *Soli ſubibilis enim plurimus aër eſſe perſpicitur*; quaſi locus patentior ſolem facilius recipiat, quem in ægroti cubiculum non admitti debere ex *Aëtio* tetr. 3. ſ. 1. c. 1. didicerat. Sed vanæ ſunt cogitationes, & criſis temeraria. locus enim quivis ſolem recipit, non qua ſpatioſus & capax multorum corporum, ſed qua ſoli obverſus eſt & patet; ſuntque ideo vel anguſtiſſima cum feneſtris frequentioribus lucida; contra ampliſſima, ſi clauſa ſunt; feneſtris rarioribus & à ſole averſa, tenebroſa. Deinde de aëre h. l. præcipit *Cælius*, non de ſole; quod idem etiam voluit *Aretæus* cùm l. 2. *de Curat. Ac. c.* 3. domo verſus urſam cardiacos decumbere juſſit. Adparet præterea, quod dixi, de aëre cavendo monere *Cælium*, ex oppoſito de locis nimis anguſtis; eſſe nimirum ea præfocabilia, quia fervorem ex ingreſſu hominum concipiant; ubi aërem quaſi conculcari, ejuſque eventationem ob exhalationes copioſas convenientis turbæ prohiberi intelligimus; unde reſpirationis difficultas cum præfocabili ſenſu, ut loquitur noſter l. 3. c. 2. ægroto obvenire poſſit, cum locis, quo perflatus aliquis accedat, diapho-

pho-

phoreticos continere oporteat, juxta *Celsum* l. 3. c. 19. In posteriore ῥήσεως parte aliquid deesse, sed quo sensus non corrumpatur, videt quisque. supplerem ita, si indulgeretur *n* in *ut* convertere: *sed neque plus satis brevia, ut præfocabilia & quæ facile fervorem ex ingressu hominum concipiunt.* Hæc adeo vera esse scio, ut ad omnia Medicorum & Criticorum secundum me pronunciaturorum collegia ac consessus provocare audeam. *Reines. Variar. Lection. L. III. c. 17. pag. 649.*

Probandam etiam asperginem &c.] Dirarato nimis habitui cor- 162, 22.
poris corrigendo & sudoribus symptomaticis compescendis pulveres frigorantes & constipantes inspergere membris soliti sunt veteres; eos ξηρία, ἐμπάσματα, συμπάσματα, καταπάσματα vocarunt Græci, *Orib. l.* 10. *Collect. c.* 37. Diapasmata *Plin.* l. 13. c. 2. cum odoratis & aromatibus constant, ad exsiccandas humiditates in partibus compositos; item ad superficiem rubificandam pustulandamque, & pruritum excitandum ex acribus fervidisque adarce, nitro, euphorbio & similibus: De quibus noster l. 1. Chron. c. 14. l. 3. c. 5. & 7. l. 5. c. 2. & 6. vocari à Latinis *aspergines*. Siccatis autem semper constitêre, & sicca forma inspersili administrati sunt omnes: *Theodorus Prisc.* l. 2. c. 12. & ex hoc *Gariop. l. de febr. c.* 24. Membra sudantia myrti vel rosarum foliis siccis contusis & cribellatis: item gypsi, manna turis, gallarum pulvere adspersit; quod non intellexit *Barthius* qui l. d. asperginem pro levi irrigatione, quasi humidis fieret, habuit: composuit enim cum perfusione: male. Humidum vel humectatio laxaret potius habitum, cum hic densationem indicari pateat. *Asperginem cujus frigorantia atque obtrudentia tactu*, inquit *Cælius*, i. e. quæ frigorat & obstruit simul ac tetigerit partes; nihil enim mutare opus est, cum omnia sic sibi constent. *Barthii* emendatio, *cujus vis frigerantia atque obtrudentia*, nihil dicit quod non ex edito intelligi posset; inutiliter igitur & impertinenter voculam *vis* intrudi consequitur. Potuissem probabilius, ne addito quidem apiculo, *cui vis frigerantia*, i. e. cujus facultas est refrigerare; sed religio est sine manifesta necessitate in Antiquitate vel literulam apicemve convertere. *Reines. Variar. Lection. III. c. 17. p. 651.*

Adhibendum simplicis pollinis cataplasma, sive panis infusi &c.] 164, 29.
Nempe in aqua. Panis autem ille vocabatur *sordidus* seu *canum*; ita enim vetus Scholiastes Juvenalis ad Sat. V. vs. 11. *& sordes*

farris mordere canini, i. e. *Cantabri*. *Panis sordidus canum est.*

165, 4. *Palmulas, quas Greci Pateios*] Paulo ante, pagina scilicet 163. scripsit: *Palmulæ nucales quas caryotas appellant*; quibus ex verbis videor mihi veram elicere hujus loci scripturam quæ est, *quas Græci caryotas vocant*. Vetus enim Glossar. Græco-Latin. *κάρυα Nuces*, *κάρυον*, & *κάρυος Nux*.

171, 20. *Eudemus Themisonis sectator*] Hujus Eudemi amici & corruptoris Liviæ meminit Plin. *Histor Nat. Lib. XXIX. cap.* 1. & Tacit. *Annal. Lib. IV. c.* 3. Forte hic ipse qui citatur à Rufo Ephesio *de Partibus Hominis Lib. I. cap.* 33. Floruit tempore Galeni etiam Eudemus Medicus, sed peripateticus, qui una cum Herophilo primi post Hippocratem nervorum anatomen accurate scripserunt. *Galen. de Locis Aff. L. III. c.* 10.

177, 16. *Sua promota substantia*] Malim *præmota*, id est ante mota. Vult dicere Cælius motâ ante substantiâ, hoc est spiritu atque nutrimento, ex quibus caro concreta est, tum etiam commoveri carnem.

179, *ult.* *Valens*] Vectium Valentem temporibus Claudianis ad summam potentiam evectum Messalinæ consuetudine, novæ sectæ in medicina principem & eloquentiæ sectatorem, cujus *Plin. lib.* 29. *cap* 1. meminit; quem à *Cælio Aureliano* cum Artorio, Nigro, Magno, Julio Basso medicinæ scriptoribus censeri & laudari putamus, & cui etiam compositionem pro orthopnoicis ex *Andromachi lib.* 2. *intern.* descriptam à *Gal. l.* 7. *de comp. med. s. l. c. ult.* tribuere possumus: itemque cognominem, qui ob res prosperè bello Britannico & contra Astures gestas torquibus, armillis, phaleris, corona aurea donatus fuerat, teste Inscriptione facta a. U. C. 819. decimo quarto Neronis, Coss. Lucio Telesino & Suet. Prulino, & reperta Arimini, apud *Grut. p.* 1102. istius filium, alios fuisse necesse est: Ille enim à Claudio in supplicium trahi jussus fuit, ut est apud *Tacitum Ann. XI.* hic Eques Romanus, evocatus Augusti, centurio, tribunus cohortium, sevir, quæstor, prætor, duumvir, flamen, augur, patronus Coloniæ Arimini fuit; quæ dignitates & officia neque Antiocheno alicui Syro conveniunt, neque Mathematico, quem sub Antoninis floruisse constitutum est. Alius etiam Valens Astronomus, *τῶν τότε περὶ τὴν τέχνην ταύτην ἐσχολακότων ὁ ἀκριβέστερος*, qui decreto Constantini M. conspecto urbis recens instauratæ horoscopo, de ejus duratione nonnulla prædixerat, ut est apud *Cedrenum*, *Glycam*, & *Zonaram*, *t.* 3. *ann.* quem

quia

quia cum Vettio Valente eundem esse statuit *Barthius l. V. c.* 4. non circumspexisse singula, & *Scaligero Seldenoque* scientibus inscius oblocutus esse deprehenditur & sine ratione. Scriptori enim seculi quarti integram Latinitatem, quæ primo exacto & cum gentis Juliæ Imperatoribus desinere, ab eoque tempore variè interpolari & corrumpi cœpit, adscribere non debuit, qui etiam vetustiores, & seculi tertii, in quartam ætatem Latinæ linguæ rejecit, & *non adeundos esse censet, nisi judicii paulum firmatioribus, l.* 50. *c.* 9. Antiochenum etiam quendam, & isto ævo, quo sermo Latinus tantum inter Europæos & Africanos constitit, Latinè scripsisse tam incredibile mihi, quam Carolino seculo Italum, Longobardum Gallumve aliquem Syriacè vel Chaldaicè; & semper plures fuêre inter Latinos qui Græcè scribere tentarent, quos collegit *Lud. Nogarola ep. ad Adamum Fumanum*, & è Latinis Græca facerent, quam inter Græcos, Asiaticos, Ægyptios, qui Latinè commentari & è Græcis, Syriacis, Arabicis, Latina reddere voluissent. Hinc *Barthium* non semper εἶναι τῶν ἀκριβούντων, ἀλλὰ τῶν ἐκμύντων, nonnunquam verè videor posse contendere: qui si ad *Scaligeri* pedes sedere voluisset, & auscultare *Seldenum*, Vectii Valentis Floridorum libros periisse non præcipitasset lib. 16. cap. 8. *Reines. Variar. Lection. Lib. III. cap.* 14. *pag.* 559.

Valens] Vectius, sive ut alii Vettius Valens, adulterio Messalinæ, Claudii Cæsaris uxoris, nobilitatus, indicio *Taciti Ann. XI.* pariterque eloquentiæ affectator, qui novam instituit sectam, *Plinio* teste *Lib. XXIX. cap.* 1. inter eos à *Seneca* recensetur in *Apocolocyntosi Claudii*, quos Narcissus duci jusserat. Quod Tacitus ibidem confirmat. Scribonii sub Apuleio condiscipulum putat etiam *Julius Guastavinus Loc. med. sel. lib.* 1. *cap.* 11. Valentis quoque meminit *Cælius Aurelianus* prior Galeno, qui etiam *de comp. med. sec. loca lib. VII. cap.* 6. Valentem, & *lib. IX. cap.* 4. Terentium Valentem in testimonium vocat. Ex antiquo præterea monumento quidam VALENS AUG. LIB. A VESTE IMP. PRIVATA innotuit, idem forte qui in alio VALENS AUG. LIBERTUS. *Joan. Rhodius* ad Scribon. Larg. Compos. XCIV. pag. 157.

Descendentes enim ad altiora] Qui, quæso, descendere ad altio- 185, 21.
ra, raptæ possunt vaporationes, tumoremque laxare? Restitue itaque *escendentes*, quomodo legendum pagina mox sequenti 187. ipse aperte demonstrat. *Etenim surgens ex isto liquore vaporatio*

collaxat tumentia (recte Dalechampius *colla laxat*) ubi ſurgere eſt quod ſupra *eſcendere*, quod pro aſcendere etiam optimi auctores uſurparunt. Liv. Lib. XXIX. c. 1. *Legati Aſiam petentes protinus Delphos cum eſcendiſſent.* Quomodo autem *eſcendere* ſæpe fuit depravatum in *deſcendere*, vide virum ſummum J. Fr. Gronovium ad Livium Lib. II. c. 28.

186, 27. *Sive Andronis*] Subintelligi forte debet vel addi *paſtillus*, quem deſcribit *Celſus* de Re Medica Lib. III. cap. 20. §. 4. pag. 269. *Andronis* Medici meminit etiam *Athenæus* Deipn. Lib. XV. c. 8. pag. 610. *Galenus* V. de Medicamentor. compoſit. ſecundum locos Lib. III. c. 3. pag. 419. Tom. XIII. edit. Charterii, ubi ait ſe ulcera in meatibus narium curaſſe paſtillis Polyidæ, Paſionis, & Bythini, vocat eum Andronium.

ibid. *Et Polyidæ ſphragis*] Conficiendi modum reliquit *Celſus* de Re Medica Lib. V. cap. 20. §. 2.

189, 2. *Et interſcapulæ*] Forte diviſis vocibus legendum eſt *inter ſcapulas*, quemadmodum infra Chronicor. Morbor. Lib. III. c. 2. pag. 43. *Dehinc vaporationes inter ſcapulas ſive palas adhibendæ.* Sin verbum compoſitum quis malit, ſcribendum putem *interſcapulo*. Uti conſtat ex veteri Gloſſar. Latino-Græc. *Interſcapulum* μετάφρενον.

189, 14. *Immodice appetibile*] Rectius legas *apertibile*, capite enim proximo 4. pag. 193. & *ſuperunctiones tenuabiles atque apertibiles.*

197, 5. *Etiam melanteriam admiſcent*] Eo, quod pagina 196. dixit: *Dat etiam elaterium in pondere denariorum ſeptem*, malim reponere *elaterium*. Quid? mox ſubjungit & *elaterio confecto.*

197, 25. *Promittentibus viribus*] Malim *permittentibus.*

197, 26. *Qui ex perfrictione ſynanchici fuerint effecti*] Eleganter ad rem Martialis in Maximum Lib. III. Epigram. 18.

Perfrixiſſe tuas queſta eſt præfatio fauces.
Cum te excuſaris, Maxime, quid recitas?

198, 2. *Putredinem*] Rectius *uredinem.*

200, 7. *Univerſali dicto* &c.] i. e. generaliter & univerſim loquendo; comphrehendit enim quæ pluribus dixerat particulatim generali quadam enuntiatione. Eodem modo loquitur l. 5. c. 10. *Communiter ſive univerſim dicendo, quod Græci catholicon vocant.* Idem aliter ſed inſolente locutione effatur. l. 4. c. 8. *Reineſ. Variar. Lection. Lib. III. c. 17. pag.* 648.

204, 15. *Alterum ab eo*] Ita pro *alterum habeo* rectiſſime correxit Barth. Adverſ. Lib. XXXVIII. c. 12. p. 1742.

In anteriora conductionem facit] Quam *conductionem* Cælius facit, hanc *convulsionem* reddit Celsus. ego sane cum Cælio magis faciam. Celsi locus est Libro II. cap. 1. De utraque tetani specie ὀπισθοτόνῳ, & ἐμπροσθοτόνῳ tractant *Ægineta*, libro III. cap. 20. *Oribasius* Libro VIII. cap. 16. Synops. *Actuarius* Zachariæ Libro I. cap. 16. Celsus Libro IV. cap 3. Opisthotonon mox *posterganeum raptum* appellat Cælius. *Barth. Advers. Lib. XXXVIII. c.* 12. 204, 16.

Cremento collorum] *Crementum* colli est erectio atque inflexibilis constantia. *Barth. Advers. Lib. XXXIX. c.* 1. 205, 28.

Dentium quoque concubitus hoc, est incumbens confixio] *Configi* est fortiter collidi, ut velut confixi dentes. ita mox *colla conducuntur in anteriorem partem atque mentum pectori configitur.* Eleganter quoque *concubitum* dictus, quod altera pars alteri incumbat. *Barth. Advers. Lib. XXXVIII. c.* 12. 206, 28.

Et possibilem motum fieri indicavit] *Possibilis* motus est difficilis quidem, sed tamen expedibilis; contrarium impossibilis. Præfatione Tardarum. *Alii vero has omnino tacuerunt tamquam impossibiles judicantes, vel incurabilium passionum.* Barth. Advers. Lib. XXXVIII. c. 12. 208, 11.

Atque levata ut deposita] Dalechampius, seu editionis Lugdunensis editor *aque levata ut deposita*; mihi potius legendum videtur *eaque levata aut deposita.* 209, 2.

Atque attento sensu habitantur] Alii *afficiuntur*; sed levissima unius elementi fere transmutatione eleganter legas *agitantur.* 214, 7.

Assuendo] Quid illud *assuendo*, scribendum est *assugendo*, quod sartores facere hodieque videmus. *Barth. Adv. Lib. XXXVIII. c.* 12. 219, 11.

Ut Tullius] Academic. Quæstion. Lib. I. c. 11. & Lib. II. c. 6. 223, 15.

Quidam logicorum quæsiverunt pro loco] Logici sunt quos Rationales Medicos appellare licet, quorum princeps Galenus, omnium omnino scriptorum extra sacros præstantissimus. Hos methodicus noster ubique persequitur. Minime vero *joco* hic reponendum ut Interpres hariolatus est. *Pro loco*, pro suo captu, sua statione. *Barth. Advers. Lib. XXXVIII. c.* 12. 226, 20.

Item Polypus] Lege uti supra pag. 218. *Polybus.* 227, 29.

Immundis consequenter pannis] Perperam τὸ *immundis* mutat Editor. Contrariæ enim fasciæ *munda* dicuntur hoc libro cap. 21. *tum tectione mundarum lanarum atque calida infusionibus utemur. Limpidas* vocat Lib. I. Tardar. cap. 1. *Apponenda etiam lana leves* 230, 23.

ac

ac tenues & limpida iisdem partibus. Immundus autem non tam sordidum quam inquinatum aut infectum sonat, ut *lutulentus* apud Apicium Libro II. cap. 2. Piper teres *pridie infusum, cui subinde liquamen suffundes, ita ut bene tritum ac lutulentum facias piperatum.* Barth. Adverſ. Lib. XXXVIII. c. 12.

230, 28. *Quod fiet hoc genere*] i. e. hac ratione, hoc modo. ita Petronius. Cicero Lib. II. ad Q. Fratr. Epiſt. 2. *Innumerabiles res sunt, in quibus te quotidie in omni genere desiderem.* Designatianus sive quis alius Epiſt. *Quosdam vero comperi hoc genere grassari.* Frequenter ita Palladius de Re Ruſtica, ut Lib. II cap. 15. *Creduntur hoc genere vel fugere vel perire.* ibid. *Sorba servantur hoc genere.* Lib. I. cap. 13. *Aut tabulis faciemus, aut cannis hoc genere.* cap. 17. *Puteos faciemus hoc genere.* cap. 35. *Talpas Græci hoc genere persequuntur.* Barth. Adverſ. Lib. XXXVIII. c. 12.

234, 20. *Vel bellua pelle*] Quod hyenæ pellem editor ſubſtituat, eo opus non eſt; nam generaliter de omnibus belluis, quibus cum canibus pugna eſt, loqui, ipſa poſteriora verba prioribus interpretationem dant. *Barth. Adverſ. Lib. XXXVIII. c.* 12.

ibid. *Vel bellua pelle*] Pro *pelle* legit *felie* Reineſ. Variar. Lect. III. c. 11. pag. 511. *vide locum.*

234, 21. *Superstitione traducti*] *Traducere* eleganter decipere, fallere notat. ſic ſupra cap. 15. *Traductos visis* pro fantaſmatis illuſos dixit. *Barth. Adverſ. Lib. XXXVIII. c.* 12.

235, 7. *Intestinorum verticula*] *Verticula* ſunt res quæque, quæ inverti aut volvi facile ex ſua quaſi natura poſſunt. ita enim mox: *intestinorum verticula distentis cutibus apparent.* Eleganter Papias *Verticula, cardines.* Sic arbitror *vertiginem veretri* dixiſſe, quod ſcilicet vertatur in formam velut corneam, nimia intenſione. Libro V. Tardarum cap. 7. *sine ullo dolore vel consensu vertigo veretri fit, & appellatur priapismus.* Barth. Adverſ. Lib. XXXIX. cap. 1.

235, 12. *Pythagoricos medicantes*] *Pythagoricos medicantes* dicit, quod ejus ſectæ Philoſophi à Medicina non abhorrebant. Et ſane ipſe Pythagoras aliqua ad eam amplificandam inveniſſe dicitur, ut mentio eſt apud Cælium ipſum libro V. Tardarum cap. 1. & alibi. Et *Pythagoram*, Empedoclem, Democritum, principes Medicinæ adhuc ſapientiæ ſtudio junctæ fuiſſe nos docet Celſus Præfatione Lib. I. *Barth. Adverſ. Lib. XXXIX. cap.* 1.

Fieri

Fieri passionem incendio superiorum &c.] Egregie fallitur Methodicus ille Siccensis; & non una in re. *Caput* erroris est, quod confundat Volvulum sanguineum & flatulentum, inflammationem cum inflatione. De *hoc* agitur II. Epidem. de *illo* in III. de Morb. *Hunc* ait fieri τῆς μὲν ἄνω κοιλίης, θερμαινομένης. τῆς δὲ κάτω, ψυχομένης. Quæ debuit Cælius reddere, non, *incendio superiorum & frigore inferiorum*; sed *superiore ventre calefacto*, *inferiore autem refrigerato*. Quis heic *superior venter* dicatur, facile intelligitur ex eo, cum statim initio curationis præcipit καθάραι τήν ἄνω κοιλίην ὡς τάχιστα *purgare ventriculum quam citissime*. Unde intelligere eum oportuit, principium mali esse à maligna cruditate intra ventriculum stabulante. Ad cujus incitationem cum inflammatur ventriculus, & calor omnis huc convertitur, necessario ἡ κάτω κοιλία *inferior venter* refrigeratur; sive id de Abdomine intelligas quod umbilico subest, sive, quod malo, de Intestino colo: nam & hoc illa appellatione venisse priscis ostendi II. Physiolog. IV. 71. *Denique* dari vult, *non* vinum frigidum, *sed* volvulo frigido, ceu evicimus ab initio. Et in hoc nimis equidem inconsiderate sequutus est fidem codicis corrupti, & aliis auctor extitit errandi. *Vander Linden Select. Medic. pag.* 207. 240, 25.

Anhelatio crebra atque creberrima] Inepta mihi visa est illa ejusdem verbi repetitio, quare ultimam vocem muto in *celerrima*. 248, 27.

Indecenter enim ipsa in loca manus mittunt] *Loca* & *Loci* vocantur genitales partes, maxime vero feminarum. Plinius Hist. Natur. Lib. XI. cap. 37. *Feminis eadem omnia: præterque vesicæ junctus utriculus, unde dictus uterus: quod alio nomine* locos *appellant: hoc in reliquis animalibus vulvam.* Serenus Sammonicus Carm. XXXVI. vs. 15. 249, 15.

Obscœnos si pone locos nova vulnera carpent.

Quem locum ita illustrat doctissimus Rob. Keuchenius, *Locos* autem Serenus ipsa naturalia vocat. Vetus Glossarium *Loci muliebres*, ὕστερα, κόλπος, μήτρας. Cato de Re Rustica cap. 157. *& si mulier eo lotio locos fovebit numquam ii virosi fient.* Varro de lingua Latina IV. pag. 8. ed. Dordrac. *Sic loci muliebres*, *ubi nascendi initia existunt*; pro ipso utero posuit: ut etiam Lucretius IV. vs. 1039. *Incitata* (lege *irritata*) *tument loca semine.* Tertullianus de anima cap. 26. *Ecce duplex fœtus in matris locis tumultuatur*, *& nusquam adhuc populi duo.* Alii cum Sereno ponunt pro parte naturali. Mur-

redius apud Senecam Libro I. Controv. 2. *Novimus*, inquit, *istam maritorum abstinentiam, qui etiamsi primam virginibus timidis remisere noctem, vicinis tamen locis ludunt.* Sic apud Dioscoridem Lib. II. rectissime τοὺς τόπους accepere in iis verbis: μαλάσσειν τοὺς τόπους καὶ ἀναστομοῦν. in obscœno Carmine,

Dum timet alterius vulnus inepta loci.

Hactenus Keuchenius. Columella Lib. VI. c. 27. de Equis; *odore perfricatur detersis spongia feminæ locis.* & Lib. VIII. c. 11. *de Pavonibus: sæpiusque digitis loca feminarum tentanda sunt.* Aristotel. de Histor. Animal. VII. c. 3. Dioscorid. I. c. 159. Scribon. Larg. Composit. 156. *Muliebres locos durissimos mollit.* ad quem locum vide I. Rhodii notas.

268, 1. *Hinc denique Græci* Asclepium *nomen s. d. quod dura curando* &c.] Recte *dura*, i. e. difficilia, contumacia, insanabilia, ut podagram, phthisin, elephantiasin; respexit nimirum etymon, quo Ἀσκληπιὸν παρὰ τὸ τὰ ἀσκελῆ τῶν νοσημάτων ἤπια ποιεῖν, h. e. quod morbos vehementes & difficiles sanaret, dixerant Grammatici: interpres Phornuti, *quod ad mortem vergentem inclinationem repelleret*: Ἀσκελὲς, ubi τὸ α dictionis significationem complet, ἐπιτατικῶς sumtum, σκληρὸν, χαλεπὸν, ἀδιάληπτον, πικρὸν, ἢ σεμνὸν; *Hesych.* ἀπὸ τοῦ σκέλλεσθαι, quod est, ξηραίνεσθαι, ἰσχναίνεσθαι, i. e. exsiccari, indurari, extenuari; unde ἐσκεληκότες, ἐσκληκότες, σκελτοί, σκελετοὶ, aridi, & ex aridura contracti, viribus, & habitu corporis limati, exsucci, extenuati; & ἀσκελέες, κατεσκελετώμενοι, cadavera. *Barthius lib.* 41. *cap.* 25. concinnius legi putat *diuturna*, & *nomen* mutat in *Numen*, quod Æsculapius aliis incurabilia sanando Deorum numerum ingressus sit. Atqui manifestissimum est appellationem Asclepi alludere *Cælium*; expectamus igitur à *Barthio* etymon quo suam interpolationem *diuturna* probari putet; nos jam dedimus quod editam lectionem confirmat maxime: Ἀσκληπιὸς vocatus est, quia ἀσκελῆ ἤπια ἐποίει, i. e. *dura faciebat mitia.* Sunt apud Græcos Magistros aliæ præterea nominis rationes, una *in comm. ad Lycophr. Tzezæ*, quod ita fuerit vocatus quasi ἀσκελοποιός τὶς ὤν; sed quæ nec probantur eruditis quia distortæ sunt nimis; nec Barthii emendationem juvabunt quidquam. In Deorum autem numerum relatum fuisse Asclepium, hoc nec dicere voluit *Cælius*, neque si voluisset, phrasi ista, *Numen sumsisse*, dixisset. quam facile labuntur faciles emendatores, & super litera syllabave, quam male inferunt, crimen vi-

vitiatæ integræ ſententiæ, imo latinitatis incurrunt? *Reineſ. Variar. Lect. Lib. III c. 17. pag. 645.*

Qua teſtam circumtegit] *Teſta* capitis eleganter ſphæram cranii ſonat. Prudentius Romano Periſtephan. X. vſ. 761. 270, 12.

Comam cutemque verticis revulſerat
A fronte tortor, nuda teſta ut tegmine
Cervicem aduſque dehoneſtaret caput.

Auſon. Epiſtol. CXXI.

- - - *inhumati glabra jacebat*
Teſta hominis nudum jam cute calvicium.

Quæ vox olim Latinis magno uſu fuiſſe docent. Idiotiſmi Italicæ & Gallicæ linguæ, in quibus caput eo vocabulo cenſetur. *Barth. Adv. Lib. XXXIX. c.* 1.

Veſica ſemiplena] *Semiplena veſica* traditur, ut facilius flecti ac per vices induci poſſit, cum plena ſit denſior, atque ponderoſior quoque. ſic infra cap. 4. *Apponenda etiam veſica oleo ſemiplena calido* &c. Barth. Adverſar. Lib. XLI. c. 25. 271, 24.

Saccelli ex pollinibus calidis confecti] *Saccare*, σακκεῖν, σακκίζειν, colare, exprimere, per ſaccum ſeu manicam demittere ſignificat: hinc vinum ſaccatum, οἶνος σακκίας: *ſaccellare* verò non à ſaccandi verbo eſt, ut putat *Cl. Barth. l. 6. c.* 19. ſed à nomine *ſaccellus* vel *ſaccellum*, utroque enim genere efferunt, & longe alia poteſtate; ſignificat enim ſaccellos imponere, quod *Theodorus Priſc. lib. 2. c. 6.* ſaccellis imminere, *Gariop. lib. 2. cap.* 30. *Vaporare ex ſaccellis* dixit. hoc ſenſu ſæpe utitur *Garioponius*, quem nunc ad manus non eſſe doleo; fidem tamen meam de iſto liberabo propediem, fortaſſe antequam caput hoc abſolvero. Saccella illa Medicamentorum localium pars ſunt, & implendis variis intentionibus imponuntur partibus humida, ſicca, calentia ut plurimum. *Theod. Priſc. lib. 2. c. 28.* inter partilia ad ſplenis indignationes medicamenta refert, cum inquit: *Saccelli de ſalibus igneis impoſiti proſunt. Gariop. lib. 1. cap. 9.* de maniæ curatione: ſaccellus calidus *ex farina in vino cocta*, *cum abſinthio capiti imponatur.* lib. 3. cap. 26. *panicum torrefactum & cum ſaccello dolori ſuprapoſitum dolores præcordiorum curat.* Cæl. Aurel. Lib. 1. Tardar. paſſ. cap. 1. *Saccelli ex pollinibus calidis confecti:* quam lectionem fruſtra ſollicitat *Barthius* lib. 41. cap. 25. emendans *conferti.* præpoſitio enim *ex* verbo *confercire*, quod nec ipſum legitimum eſt, addi nequit, cum implendi ſignificationi, quæ materiæ 271, 25.

additionem significat, repugnet & depletionem potius dicat. *Conficiendi* autem verbo, quod plane Medicorum & Pharmacopœorum est, rectissime additur; & de quibusvis Medicinarum generibus usurpatur. Sic *emplastrum è trino pipere confectum* Theod. Pr. lib. 2. c. 25. Cap. 23. *electuarium quod ex lini semine conficitur.* Lib. 2. cap. 22. *Barbara qua de bitumine Judaico conficitur.* Cap. 23. *potiones* ex origano, thymo, ruta viridi confectæ. Gariop. lib. 3. cap. 67. *cibi constrictivi ex aceto confecti.* Lib. 5. cap. 12. *Vaporatione utendum sub umbilico, ubi tonsura multa, saccello ex sale tosto.* Cap. 25. *saccellum calidum ex furfure imponatur*; Theod. Pr. lib. 2. cap. 4. *Saccellis ex cantabro, aliquando ex milio vel salibus calefactis vaporamus.* in quibus *conficiendi* verbum subauditur. alias præpositiones *de* & *ex* in hoc genus scriptoribus frequenter solent abundare; ita Gariop. lib. 1. cap. ult. lib. 2. cap. 13. lib. 5. cap. 25. Orthopnoicos & paralyticos *ex hiera purgari* jubet; sed hoc ad locum *Aureliani* nihil faciet. *Reines. Variar. Lect. l. III. c. 4. pag. 391.*

272, 1. *Et majora exegerit, diu etiam permitt. virib.*] Suspicor scribendum: *Et majora exegerit dementia permittentibus viribus* &c. Licet enim *Mania* alia sit à Cephalæa affectio, & alio quoque loco à morborum diuturnorum conditoribus tractata, tamen pars ejus, dementia sc. etiam cum ista concurrere potest. Et vehementia doloris in cephalæa quoque sensus movet, oculos rigidos instar cornuum facit, homines amentes vitam suam detestari facit, aliqua signa externati animi portat, de quibus vide Aretæum lib I. cap. 2. Diuturn. Sign. & de eorundem Curatione. *Barth. Adversf. Lib. XLI. cap. 25.*

ibid. *Majora exegerit* &c.] Leviter mendosa sunt; sed quia spacium post voculam *exegerit* tres quatuorve literas excidisse indicat, obvium est quomodo purgari debeant. legerim autem *majora exegerit remedia*; quæ emendatio dependet ex edito *diu*, & intelligenti rerum Medicarum se facile probabit. *Barthius* frustra est cum suo *dementia*; quasi de superpositione morbi agat, & ad capitis atrociorem & diuturniorem dolorem secutam dementiam hic curare doceat *Cælius*: neque enim ulla dementia sive depravatam sive abolitam Ratiocinatricis functionem hoc nomine intelligamus, reperitur, quam à dolore capitis ortam vel agnoscant vel curent Medici, pleraque etiam deliriorum genera & gradus capitibus dolore quocunque liberis accidunt: & si talem vel maxime novisset *Cælius*, eam tamen nec hoc *de capitis dolore* tractatu curare, neque hoc remedio, venæ

venæ ſectione, erat docturus, ſed locis propriis *de Mania cap.* 5. *& 6. de melancholia* reſervaturus. dementiam autem partem maniæ facere liceat ἀνιατρολογήτῳ & populariter loquenti, ut melancholiam initium & partem maniæ facit *Aretæus l. 1. de cauſ. & notis acut. c.* 5. *& Cælius l. 1. cap. 2.* Scotomaticam paſſionem è vertigine & obſcuritate veluti partibus confectam eſſe videri dicit. Medicorum filii δογματίζοντες aliter loquuntur & ſentiunt; nam morbos & ſymptomata in genera & differentias, nequaquam in partes diſpeſcunt; vocabulo autem *dementiæ*, ἀνοίας, occaſum mentis, abolitas facultatis principis actiones ſignificant; quæ quia in maniacis non ablatæ, ſed tantum à ſpectris ſeu phantaſmatibus abſurdis depravatæ ſunt, de mania nequidem genericè prædicari poteſt dementia; laxa autem ſignificatione, ſi pro παραφροσύνῃ quavis mentis alienatione & delirio ſumatur, genus fortaſſe maniæ quidem & omnium aliorum adfectuum, qui rationem oblædere poſſunt, quod placere quoque *Paulo Zachiæ l. 2. Quæſt. Medico-leg. t. 1. qu. 1. &* 4. video, conſtituerit; ſed uſus fere id repudiat. *Th. Reineſ. Var. Lection. Lib. III. c. 17. pag.* 646.

Aut ex panis pulticula confecta, quam τορυνητὸν Græci vocant] Aſte- 272, 15.
riſcum prænotarunt alii verbis iſtis: Nos totum locum recte habere docebimus, non relicturi quidquam de quo ultra hæſitare poſſint lectores. *Torynetόn*, τορυνητὸν eſt quodvis ferculum, quod τορύνῃ cochleari, ſpatha, piſtillo, vel tudicula ſubigitur ad ignem eo uſque dum mollem pultis ſubſtantiam vel mellis craſſioris ſimilitudinem faciat: τὸ διαλελυμένον ὑπὸ τῆς ἑψήσεως καὶ τῆς τορύνης πολτάριον πτίσσηνον ἀφέψημα: qualia fiunt ex alica, è farinis & ptiſanis hordei, tritici, zeæ, quod genus ἀθάρας vocant Græci, *Dioſc. lib. 2. c.* 114. *Gal. 2. ad Glauc. & Paulus l.* 7. item ἔτνη, pulmentaria è micis panis confriatis, è carnibus pomorum, cucurbitarum, aliorumque fructuum; è leguminibus quoque freſis, piſis, lente, fabis, milio, oryza, olyra, panico, ad putrilaginem diſcoctis, & crebra tuditis converſione lævigatis, redditiſque unctiuſculis. Veteres, ut h. l. *Cælius* indicat, ex aqua coxerunt panem, & cum oleo, ſale, vel melle, adjecto anethi momento condiverunt. & ita emendandum eſt quod cap. 4. extat: *pulticula ex pane quam torſiniton vocant.* Hæc ſic excogitaveram Cælio exponendo, cum *Fœſium* de *torynito* eadem vidiſſe priorem comperi; cujus viri conſenſu confirmatus ſum; ut illuſtrari potius mea putarem, ſive indicaviſſem,

 quam

quam fieri contemtibiliora, quasi aliunde sublecta, si dissimulassem. *Reines. Varior. Lect. Lib. III. cap. 18. pag. 659.*

273, 27. *Cum toto corpore*] Eruditissimus Recensitor mentem auctoris non perspexit. corrigit enim ille *cum totum corpus.* secus nobis videtur. Nam caput spiramentis facilibus laxatum innuere arbitror Cælium. *Corpus* autem totum capitis, pro ejus systemate capiendum existimem, quia morbus, de quo loquitur, sæpe solum partes capitis tentat, ut pluribus vides & hoc loco & apud Aretæum. Sed potest ut nos potius fallamur, illique doctissimo viro, quicumque tandem fuit, melius ratio constiterit. *Barth. Adverſ. Lib. XLI. c. 25.*

274, 22. *Vel sella procurata*] Barthius *sellam procuratam* exponit ad vectationem ægroti commodè instructam, atque omnibus necessariis curatam; verba *Cælii* l. d. sunt: *Adhibenda igitur vectatio pro viribus ægrotantis fertorio vel sella procurata:* quæ si bene penitus introspicias, constructionem à *Barthio* luxatam, & quod *Cælius* de vectatione quam sella procurari voluit, inconcinnè de sella enunciatum esse suspicari poteris. *Vectatio sella procurata*, i. e. facta., instituta, peracta in sella. *Procurare* hoc sensu familiarissimum scriptoribus cadente latinitate: *sitis procurata*, i. e. excitata, apud *Theod. l. 2. c. 32. C. 3. lethargicis vigiliæ procurandæ sunt: C.* 13. *procuravit vitæ periculum*, i. e. creavit. L. 2. cap. 3. *æque ventris officium procurandum est. L. 1. c. 35. his calidum lavacrum procurandum est. C. Gynæc. c. 5. adjutoriis conceptiones procurantibus imminendum est, C. 6. innoxiè purgatio procuratur. Horat. de experim. phyſ. par beneficium procuravit*, id est, idem auxilium præstitit. *Gariop. l. 3. c. ult. puellarum speciosarum servitium procurandum est*; è *Theod. l. 2. c. 11.* Procurabo cibos cum *soporiferis speciebus*, c. 8. i. e. ministrabo, exhibebo. C. 25. lectus *orthocathemenus accurandus: cubiculum in superioribus procurandum est: proderit currere cum vestibus laneis maxime si hoc in proclivitate procuretur*, i. e. fiat. *Gariop.* l. 5. c. 14. *Si digestiones in balneo procurentur:* quibus locis *procurandi* verbo simplex actio insinuatur, non aliquo peculiari adparatu; neque igitur *sella procurata* erit peculiariter ad vectationem instructa, cum quævis simplex & nuda ei sufficiat, pro paralyticis, quorum partes ad motum ineptæ sunt, peculiarem sellam cum obliquis anconibus, quibus innitentes sese levare conentur, & vehiculum fabricare docet l. 2. c. 1. sed ea nihil ad cephalalgicos. Fateor in utramque partem perplexam orationem scriptoris alioqui nubili differi posset; sed posteriora tamen proxima vero

vero videri queant. *Th. Reines. Variar. Lection. Lib. III. c.* 17. *p.* 647.

Circulatos ductus] Scribe *circulati obductus*. Circulatus gressus est 175, 11.
qui in orbem revertitur, nam protelo vult gestari, nulla reflexione.
Barth. Advers. Lib. XL. c. 25.

Circulatos ductus atque retrogressus cum saltibus] Hæc duo cursûs, ibid.
quem imperaverat, modum determinant, scil. oportere & circulariter moveri, & retrogredi cum saltibus: estque repetenda ἀπὸ κοινοῦ vox *facere*. Hanc concinnitatem & limpidam Scriptoris gravissimi mentem conturbat *Barthius*, qui h l. scribere jubet *circulati obductus*, cum proxime præcedente Nominativo connectens quod cum accusandi casu & infinitivo verbi debebat: nobis in vulgata lectione nihil desiderari posse ad rei intelligentiam videtur. *Th. Rheines. Variar. Lect. Lib. III. cap.* 17. *pag.* 648.

Panem limpidum] *Limpidus panis* apud *Cæl. Aurel.* est quem Græ- 257, 30.
ci ἀκριβῶς καθαρὸν adpellant, i. e. è farina optime repurgata, sine acere & furfure, coctus ac *studiose elaboratus.* cui opponitur ὁ ῥυπαρός. i. e. *sordidus*, *ater*, qualis ὁ πιτυρίτης, ἀχυρώδης *acerosus:* medius inter utrumque ὁ συγκόμιστος, cum de farina nihil excussum est. *Reines. Variar. Lect. Lib. III. c.* 11. *p.* 516.

Iulides] De Iulide pisce legendus est Ludovicus Nonnus de Re 276, 3.
Cibaria Lib. III. cap. 23. Ulyss. Aldrovandus de Piscibus Lib. I c. 7. Rittershusius ad Oppian. Halieutic. I. 124. & II. 434. 436. Phile Histor. Animal. Carm. 86.

Et si perferre voluerit ager] Forte *valuerit* legendum. 277, 6.

Cum subjectis gutturis, quæ ante rumam vocant &c.] Ruma pars 281, 25.
colli est, carnosa nimirum ea sub mento, ubi cavum jugulo proximum seu σφαγή, qua ruminare jumenta videmus. Noster l. 4. *gutturis atque rumæ partes, quas ἀνθερεῶνας vocant* c. 2. ex utraque *parte gutturis, quam Græci anthereona vocant, nos rumam:* l. 2. c. 7. *Thoraci vel gutturis circulo, quem rumam vocamus.* ibid. *Thoraci atque gutturis summitati quam Græci anthereona vocant, nos rumam.* Ita igitur legere & distinguere velim; *tunc parum prohibentibus pilis, capitis atque buccarum vel temporum musculis*: & mox, *quæ Latine rumam vocant:* vel *quæ anthereonas Græce, Latine rumam vocant.* Solet enim *Cælius* familiariter Græca partium nomina præmittere, & subjungere interpretationem Latinam: quod in eodem sibi permiserunt interpolatores quidam scioli, quorum audentias & libidines in hoc genus autoribus, *Nostro, Theodoro Prisciano & Garioponto*

fre-

frequentissimas notare licet, ut cum l. 1. c. 2. *Noster* de scotomatica passione dixisset, *adficit frequenter vacuos homines*, addidit quidam alius, *h. e. sine aliquo exercitio vitam ducentes*, quasi sine isto Glossemate *Cælius* intelligi non potuisset; idque post in seriem Cælianæ ῥήσεως incuria receptum est: quanquam si genium hujus scriptoris bene considerem, *vacantivis* scripsisse suspicer, *vacantivi*, βακάνται, vacantes & otiosi: qua forma delectati sunt seculis mediis: ita *absentivus*, *præsentivus*, *jacentivus*, *hortivus* pro hortensi apud Gariopontum. *Th. Reines. Variar. Lection Lib. III. c.* 18 *p.* 660.

289, I. *Quidam veteres Ephialten vocarunt, alii Epibolen, quod utilis patientibus perhibeatur*] Qua sententia quid ineptius? incubum qui sit epilepsiæ prætentatio esse possessis utilem? quid quod nec nomini ἐπιβολῇ, ut torqueas contentissimè, respondet etymon. Scribe, *epibulen*, *quod hostilis patientibus perhibeatur*. Ἐπίβουλος, ἐχθρὸς; Hesych. ἐπιβουλῇ insidiæ: vel si malis, epibolen, ἀπὸ τοῦ ἐπιβάλλειν, quod cum impetu irruat, gravet, premat, præfocet, quæ hostilitatis actiones sunt. ἐπιβολὴ, ὁρμὴ, invasio, aggressio, pressura: quomodo Hercules apud Thurios Ἐπιβολεὺς dictus est. *Th. Reinesius Var. Lect. l.* 3. *c.* 18. *p.* 660.

291, II. *Et sacra*] Quare autem comitialis morbus seu Epilepsia vocetur *sacra*, varias, quæ fere eædem sunt quas enarravit Cælius, reddit causas Aretæus de Morbis Diuturnis Lib. I. cap. 4. Ἀλλὰ καὶ ἄδοξος ἡ ξυμμορφὴ· δοκέει γὰρ τοῖσι ἐς τὴς Σελήνην ἀλιτροῖσι ἀφικνεῖσθαι ἡ νοῦσος. Τοὔνεκεν ἱερὴν κικλήσκουσι τὴν πάθην. ἀτὰρ καὶ δι᾽ ἄλλας προφάσιας, ἡ μέγεθος τοῦ κακοῦ. ἱερὸν γὰρ τὸ μέγα. ἡ ἴησιος οὐκ ἀνθρωπίης, ἀλλὰ θείης, ἡ δαίμονος δόξης ἐς τὸν ἄνθρωπον εἰσόδου, ἡ ξυμπάντων ὁμοῦ, τήνδε ἐκικλήσκον ἱερήν. Quæ Georgius Henischius reddidit: *Sed & ignominiosa quoque species est: Quippe nonnulli flagitiosis hominibus à Luna immitti existimant: cujus rei causa & sacrum morbum hunc nominant. Verum & aliis rationibus id nomen ei fuit impositum: aut ob magnitudinem; omne enim magnum, sacrum dici consuevit: aut quod non humana ope tolli queat, sed divina: aut quoniam Dæmone correptus esse homo videatur: aut ob hac simul omnia sacer morbus appellatus est.* Apulejus Apolog. pag. 58. edit. Pricæi. *Eum nostri non modo majorem, & comitialem, verum etiam divinum morbum, ita ut Græci ἱερὰν νόσον, vere nuncuparunt. Videlicet quod animi partem rationalem, quæ longe sanctissima est, eam violet.*

291, 20. *Percussu atque divisura membrorum* &c.] Scriptura vetus fuit *membra-*

branorum i. e. meningum ſeu tunicarum quæ cerebrum integunt & continent: dicitur etiam de pericranio, quod *interpres Oribaſii* vocat *teſta membranam*. Genera & declinationes commutare in Nominibus ſolenne eſt noſtro & æqualibus: Lib. 2. cap. 1. *palpebrum inferius: paſcua ſalſior*, Lib. 4. c. 3. Ib. *lactem*, *lacrymum*, dixit. *Coagulus*, *lixivia*, eſt apud interpr. Orib. *Scalpellus* apud Celſum lib. 2. cap. 10. *Macellus*, apud Anon. in deſcript. Conſtantinop. *Cubiculus*, Itin. Hieroſol. à Pithæo ed. *Linteolus*, apud Al. Bened. lib. 22. cap. 5. *Campanum*, in Antiq. Alem. Gold. *Vertebrum* apud *Gariop*. lib. 2. cap. 3. lib. 4. cap. 1. & 2. *Membranum* apud eundem lib. 2. cap. 61. lib. 5. c. 31. lib. 7. c. 13. & apud Autorem *l. Donum Dei* qui eſt *Practica de febribus*, cap. 27. *Membrana quæ ſunt in Nucibus dividentia partes nucis*. Ita *Cælio* ſua latinitas irregularis & nova, non ubique tamen deſpicabilis, reddita eſt, & ſimul cauſa epilepſiæ, rarior ea, meningum cerebri continuitas ſoluta ſeu vulnus, indicata. *Th. Reineſ. Var. Lib. III. c.* 18. *p.* 661.

Aut Gagatis lapidis] Lapidis Gagatis ſuffitu epilepticos curari do- 293, 31.
cet etiam Apulejus in Apologia: *Quod*, ait, *ſi magnum putarem, caducum dejicere, quid opus carmine fuit? cum incenſus Gagatis lapis, ut apud Phyſicos lego, pulchre & facile hunc morbum exploret: cujus odore etiam in venalitiis, vulgo ſanitatem aut morbum venalium experiantur*. Idem tradit Dioſcorides Lib. V. cap. 146. Δύναμιν δὲ ἔχει μαλακτικὴν καὶ διαφορητικήν. ἔςι δὲ καὶ ἐπιληπτικῶν ἔλεγχος ὑπὸ θυμιαθεὶς, καὶ ὑςερικὰς ἀνακαλεῖται. Plin. Hiſt. Nat. Lib. XXXVI. c. 19. *Gagatis lapis niger eſt, planus, pumicoſus, non multum à ligno differens, levis, fragilis: odore, ſi teratur, gravis. Fictilia ex eo inſcripta non delentur. cum uritur, odorem ſulphureum reddit. Mirumque, acccenditur aqua, oleo reſtinguitur. Fugat ſerpentes ita, recreatque vulvæ ſtrangulationes. Deprehendit ſonticum morbum, & virginitatem ſuffitus.*

Aut ſpongia melota involuta] Lege *melota* vel *melote*; de qua voce 297, 28.
vide Ducange in Gloſſario Mediæ & infimæ Latinitatis, ubi multis probat eſſe pellem ovinam.

Prædicto periculo] Idem monet ac præcipit Celſus de Re Medica 302, 3.
Lib. V. c. 26. p. 283.

Quam torſiniton vocant] Miror Dalechampium, aut editioni Ro- 302, 25.
villianiæ qui præfuit, non reſcripſiſſe *torſyniton*, cum locus qui exſtat ſupra pag. 272. id aperte indicet.

305, 25. *Utamur adjutoriis quibus acutas passiones curari perscripsimus*] Sensus flagitari videtur ut legamus *prascripsimus*. Ita enim exorditur Præfationem Lib. I. Morborum Chronicor. pag. 267. *Præscriptis celerum passionum libris, tardarum placet curationes ordinare.*

314, 25. *Vel sanguinem testudinis* &c.] Ista simplicia ex animalibus petita singula prodesse credebantur, non conjuncta, ut vulgarunt: lege igitur, *vel sanguinem testud. mar. vel humanum, aut vituli marini:* è Diosc. *eupor. cap.* 18. Th. Reines. Var. Lect. Lib. III. c. 18. p. 661.

314, 29. *Et tunc corda hominum* &c.] Insuetis novis & odiosis materiarum generibus, qualia Xenocratem conscripsisse ferunt, & quibus epilepsia caducos curari posse putarant veteres, accensent etiam *corda hominum.* Hoc vero vel inprimis abominabile est, cum aspicere humana exta nefas habeatur, cor hominis hominem mandere. Particulam è jecinore jugulati gladiatoris novies datam comitialibus profuisse scribit *Scrib. Largus* n. 17. carnem hominis siccatam exhiberi epilepticis *noster in seqq.* iisdem & arthriticis ossa humana, *Gal. l.* 11 *de simpl. med. fac. c.* 11. *Avic.* 2. *Can. c.* 535. *Guainer. de Ægritud. junct. c.* 29. *Gattinaria C. de cura epil. Bonif. Simoneta l.* 5. *de Christ. fidei & Rom. Pont. persecut. Ep.* 9 *Crato l.* 2. *Cons. & Epist. Med.* 26. *Anton. Gallus apud Horst. P.* 2. *l.* 3. *Obs. Med.* 5. quæ autoritates facile me movent, ut *ossa* Cælium quoque voluisse arbitrer. *Th. Reines. Var. Lecs Lib. III. c.* 18. *p.* 661.

315, 1. *Item testes vel veretrum* &c.] Pessime acceperunt editores; nam & mutila & depravata sunt. Lege ipso *Cælio* in seqq. ita volente: *testes vel veretrum vituli marini sive fluminalis caballi*; nominat enim ibi, virilia hippopotami, vel *fluminalis canis:* nam & canis aquarii, qui fiber est, testes huic negotio expetebant, *& porcelliones:* testes verò in porcellione, quos vulgata lectio nominat, μαῖςορες ἀνατομικοὶ; si qui curiosiores sunt, quærunto. *Th. Reines. Var. Lect. Lib. III. c.* 18. *p.* 661.

325, 11. *Plato in Phædro*] Pag. 265. Tom. III. ed. Henr. Stephani. ΣΩ. Μανίας δέ γε εἴδη δύο. τὴν μέν, ὑπὸ νοσημάτων ἀνθρωπίνων. τὴν δὲ, ὑπὸ θείας ἐξαλλαγῆς, τῶν εἰωθότων νομίμων γιγνομένην. ΦΑΙ. Πάνυγε. ΣΩ. Τῆς δὲ θείας, τεττάρων θεῶν τέτταρα μέρη διελόμενοι. μαντικὴν μὲν ἐπίπνοιαν, Ἀπόλλωνος θέντες, Διονύσȣ δὲ, τελεςικήν. Μȣσῶν δ᾽ αὖ, ποιητικήν. τετάρτην δὲ, Ἀφροδίτης καὶ Ἔρωτος, ἐρωτικὴν μανίαν ἐφήσαμέν τε ἀρίςην εἶναι.

325, 16. *Quem Græci appellant μανίαν*] Cicero Tusculan. Quæstion. III. 5.

Gra-

Græci autem μανίαν unde appellant, non facile dixerim. eam tamen ipsam distinguimus nos melius, quam illi; hanc enim insaniam, quæ juncta stultitiæ patet latius, à furore disjungimus &c.

Artemidorum grammaticum] Hunc Tarso oriundum scribit Strabo Lib. XIV. pag. 675. edit. Parisin. 328, 5.

Si pueri li luxu furentes afficiantur] Recte mea opinione Thomas Reinesius in Manilii Astronomic. pag. 20. restituit *lusu*. 332, ult.

Qui favore quodam atque laude dicta prosequentes] Flav. Vopiscus in Divo Aureliano c. 48. *Ipsumque primum donasse oraria Pop. Rom. quibus uteretur populus ad favorem.* Quem locum ita illustrat magnus Casaubonus: Sic Hieronymus ad Pammachium: *Hæc dico, non quod de ardore mentis tuæ quicquam dubitem, sed quo currentem impellam, & acriter dimicanti fervorem favore augeam.* Favor hic est εὐφημία, ἐπιβόησις, & adclamatio incitantis ac bene cupientis. Auctor libri de vera circumcisione, quem sine causa quidam Tertulliano adscribunt: *Mira ratio: nam vult* CHRISTUS *prædicari quod gaudet intelligi: nam mavult se inventum esse, quam proditum, ut virtus sua illum, non favor manifestaret alienus.* Septimius Romanus: *Interea reliquis ducibus favorem attollentibus, gaudio lætitiaque completa omnia sunt.* πάντων μετὰ βοῆς αὐτὸν εὐφημούντων. Corippus Lib. IV. de ludis Justini Cæsaris: 333, 11.

Omnia roboribus sternunt loca plana politis,
Conjungunt tabulas, & ferri nexibus arctant:
Quæ pondus strepitusque virum motusque faventis
Ferre queant populi. Et statim:
Disposuere gradus quîs staret in ordine longo
Divisum in turmas, atque in sua corpora vulgus,
Posset, & exertas ad munera tendere palmas,
Liberius spectare oculis, manibusque favere.

Ut quasi judicio mentis pulso resipiant] Hæc lectio contrarium exhibet ejus, quod voluit auctor. quomodo enim, si judicium mentis pellatur, resipient furiosi, qui mente laborant, & carent judicio? meo captu melior lectio sit, *ut quasi justitio mentis pulso. Justitium* est dies in quo jus stat: ἡμέρα ἀργητική, qua cessant jura, operæ, & similia: & sic per *justitium mentis* ferias intellectûs, deliquium ejus, ἄνοιαν significavit; quomodo *Symmachus VII. ep.* 103. *tyranni justitium* appellat, tempus interregni, quo imperium aliquando eclipsin ab incubatore passum fuit: & ferale per urbem justitium ob 337, 17.

cladem publicam. Lucanus Lib. II. quo *jura silent, mutæque jacent sine vindice leges.* quo tabernæ balneæ publicæ claudebantur, quo se à convictibus abstinebant, ut est in *tab. Pisanis* de morte Cai Cæsaris. *Thom. Reines. Epist. X. ad Christ. Daumium pag.* 30.

337, 28. *Quam dorion appellant*] Est carmen gravioris soni & modi, unde bellicosum dicitur, apud Dores inventum. Vetus Schol. Horat. ad Epodon Od. IX. vs. 5.

Sonante mistum tibiis carmen lyra
Hoc Dorium, illis Barbarum.

, ubi interpres *Notandum est modos musicos esse septem. Diorum, Hypodorium, Phrygium, Hypophrygium, Lydium, Hypolydium, Mirolydium; à nationibus scilicet, Doribus qui Græci sunt, Lydiis & Phrygibus qui sunt barbari.* Planius hæc exponit Apulejus Floridorum Lib. I. pag. 342, ed. Elmenh. *Tibicen quidam fuit Antigenidas, omnis vocula melleus modulator, & idem omnimodis peritus modificator, seu tu velles Aeolium simplex, seu Asium varium, seu Lydium querulum, seu Phrygium religiosum, seu Dorium bellicosum.* Dorii meminerunt Martianus Capella Lib. II. Lucian. in Harmonidæ mox ab initio. Plutarch. de Musica pag. 1138. Tom II. ed. Francofurt. Scaliger de Re Poëtica Lib. *I.* cap. 19. pag. 67.

338, 7. *Ob desirium Amphitrites*] An *desiderium:* sed Papias *desirum, prosperum, bonum.*

339, 23. *Nam Tullius atram bilem dixit*] Cicer. Tusc. Quæst. III. 5. *Græci volunt illi quidem, sed parum valent verbo: quem nos furorem, μελαγχολίαν illi vocant. quasi vero atra bili solum mens, ac non sæpe vel iracundia graviore, vel timore, vel dolore moveatur. quo genere Athamantem, Alcmaeonem, Ajacem, Orestem furere dicimus.*

344, 12. *Quæ passio vocatur μυδρίασις*] Μυδρίασιν describit Celsus de Re Medica Lib. VI. c. 6. §. 37. p. 368.

346, 9. *Perulo paralysi vitiato*] *Cornarius* margini adscripsit, πήρολος, sc. ut *perulum* Cælii exprimeret. Scribe *pylorus*; πυλωρός, dextrum ventriculi os, quod in ventriculo occlusa tantisper, dum cocta sint, custodiat, ita dictum: *Rufus* l. 2. *de adpell. part. C. hum.* c. 11. desinens in duodenum, chylo in intestina transmittendo. *Th. Reines. Variar. Lect. Lib. III. c.* 18. *p.* 662.

347, 13. *Non concluditur ad exprimendum liquorem radix virilis paralysi vitiatus, sed multo major aut minor efficitur, & nulla tentigine provocatur*] Signum virile, ut honesto vocabulo rem turpem velaret, nominavit

vit *radium:* sed editores ἄτριπτοι πρὸς ταῦτα non intellexerunt, & pro *radio* dederunt *radicem.* Lege quod dixi, *radius.* Radius est ῥάβδος: dicetur igitur de eodem de quo *virga:* virga autem res quævis directa in longitudinem quandam. Serv. ad Virgil. Ecl. 9. *Radio, id est virga philosophorum, quo Geometræ lineas inducunt:* sunt & radii αἱ ἐν τῇ ἀψῖδι τροχοῦ ἐνηρμοσμέναι ῥάβδοι Poll. l. 1. c. 10. qui in curvatura rotæ infixi sunt: & à similitudine telum, hasta, stimulus, tasta chirurgorum, qua sinus vulnerum ulcerumque explorant, radii nomine vocantur. *Radius* igitur h. l. est id quod ἐρετμὸν, εὐρῶταν & νεύρων φύσιν, Sotades κέντρον, *Juvenalis* nervum, alii securim, rudem, vomerem, vasculum & facinum appellant; κοινολεκτοῦντες & vernilius loquentes aliter atque aliter. *Th. Reines. Var. Lect.. L.* 3. *c.* 18. *p.* 662.

Tunc catheterismus faciendus quo urina detrahatur &c.] Καθετηρισμὸς & καθετηριασμὸς, catheterismus est, cum stilus teres lubricus cavus per urethram in vesicam, urinam emolliendi, & corporis quod se intus opposuit, removendi causa, demittitur: quo intrò molliter demerso, urinæ per ductum ejus, circa extremitatem in lateribus perforatum seu ἀμφίτρητον, evadunt. Huic instrumento, cum in colem intrusum est, adaptari solet fistula seu siphon cum annexo folliculo, qui injiciendum liquorem contineat: eoque complicato, leviterque compresso medicamentum per fistulam seu aulïscum in catheteris cavitatem, & ex hujus continuo in vesicæ fundum compellitur: *ex Aetio t.* 2. *s.* 2. *c.* 34. *Celso l.* 7. *c.* 26. *Albucas. p.* 2. *Chir. c.* 58. *Paræo l.* 16. *c.* 35. *F. Platero pract. tr.* 3. *c.* 15. *Fabric. l de Lithotom. vес. c.* 11. *& seqq.* Instrumentum hoc *Celso* l. d. est fistula ænea; alias καθετὴρ ἀπὸ τοῦ καθίεσθαι, syringa tentativa *Mariano Sancto L. de lap. ren. & ves. c.* 4. Argaliam adpellant Latino-barbari. *Constantinus l.* 5. *c.* 15. *Bayrus dist.* 14. *tr.* 2. *c.* 5. *Alf. Ferrius de carunc. in cervice vesicæ. W. Rheginus in exercitam. med.* Ex his non obscurum est quid velit *Cælius*, restant tamen emaculanda nonnulla. *Catatherismus* καταθερισμὸς ab editoribus ficta est & vox nihili; tum legendum, & *quidem annexo folliculo catheteri.* De *cystophilo* dicta parte catheteris nescio quid dicam, nisi cistophylax, κυστοφύλαξ est, vel κυστιδοφύλαξ. κύστη & κυστὶς, φῦσα, *vesica*; ut apud Moschionem περὶ γυναικ. παθ. c. 3. item quivis è pelle membranave folliculus, θυλάκιον & receptaculum; Hesychio κύστις, ἡ φῦσα. Φῦσα vero ἀσκὸς & ἀσκοφῦσαι ἀσκοφύσια, *folles flatorii officinarum*, in ποιήσει κρυσαλλίων, quæ

351, 1.

 Zo-

Zosimo tribuitur: *Diosc. l. 2. c. 68. & l. 3. c. 13. σκώληκες εἰς κυςίδα ἐνδεόμενοι, vermes in folliculo colligati.* Recte autem extremum catheteris, quod extra virgam eminet, ita adpellari puto, quia ea parte fistulam cum adpenso utriculo seu vesica intra se recipit, & propterea ita formatum est ut instar ςομίδος in tuba sensim dilatetur ejus orificium repandis per ambitum labris. Demum, *tenui ex aulisco formatum.* Αὐλίσκος, *fistula, cannula, canaliculus*, è quacunque materia factus, qui cavo catheteris inseritur: dicitur & oliscus, ut *καυλὸς, colis, & cauda, coda.* Th. Reines. Var. Lect. L. 3. c. 18. p. 663.

355, 12. *Squilla, quam vulgo vulum pluriosum vocant*] Scillæ à vulgo impositum nomen, quodnam? à quo vulgo, Africanóne, Gallico, an Italico? an à Pharmacariorum in seplasiis? certe in re herbaria non minimum difficultatem auget nomenclaturarum diversitas; conquestumque olim *Plinium, eandem herbam aliter alibi nuncupari,* l. 25. c. 4. audimus: sunt enim cuivis regioni peculiares; sed quia à vulgo inventæ & frequentatæ, malo more non valde in litteras relatæ ab artificibus, nisi quod *Ruellius & Guilh. Rheginus exercitam Medicinæ* in Gallicanis, in Italicis *Matthiolus*; *Dodonæus, Pena & Lobelius* in Anglicis & Belgicis, *Clusius* in Pannonicis & Austriacis: *Lacuna* in Hispanicis præstitit, sumtis de promiscua turba rusticorum, vetularum, olitorum, vinitorum, fabrorum materiariorum vernaculis nominibus, quæ propositæ rei congruerent: & *Bauhinus* in vetustorum recentiorumque Latinorum Synonymiis componendis: Germanicas, quarum imprimis immensa differentia est, nemo dum conquirere tentavit, multo minus ad Græcas Latinasque antiquorum suo quamque merito referre. *Hier. Tragi & Gesneri* conatus *in Catal. Plant, & in Tabb. collectionum*, itemque *Joh. Fischarti in Onomastico Medico Synonymo, B. Carrichteri & Michaëlis Toxitæ* in libellis herbariis Germanicis prostant; sed suæ tantum gentis quisque Helveriæ, Alsatiæ, Sueviæ, Styriæ & vicinarum adpellationes herbarum tradunt, reliquis aliarum Provinciarum neglectis. *Thurneiseri* opera, quam huic rei impendit homo ingeniosissimus linguarum variarum notitia & peregrinationibus ad remotas regionea Barbarorum celeberrimus, *in Historia Plantarum Librorum X.* omnium exspectationem sustineret, si publicaretur aliquando; Librum enim solum, quod sciam, primum, Regi Poloniæ nuncupatum, Berlini a. 1578. editum habemus: in quo consilium secutus esse videtur ejus, qui variarum gentium de plantis nomina, Afrorum, Æ-

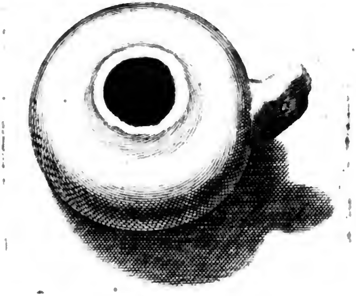
Ægyptiorum, Pœnorum, Arabum, Syrorum, Ebræorum, Phœnicum, Cypriorum, Gallorum, Hiſpanorum, Hetruſcorum, Dacorum, magorum & prophetarum Dioſcoridæ libris hinc inde inſeruit, quæ & hodie *Nothorum Dioſcoridæ* titulo leguntur, & à Geſnero qui utilitatem rei vidit cum pauciſſimis, ſecundum litterarum ordinem, ut quæque repertu eſſet facilior, diſpoſitæ ſunt. Caremus tali nomenclatore, qui nos de *vuloplurioſo* doceat; conjectura igitur de nomine, quod fortaſſe nullibi præterea legitur, utemur; & cum ſcilla èbulborum genere nobiliſſima, cujus medicas vires juſto volumine Pythagoras prodidit, *Plin. l.* 19 *c.* 5. facultate acri & exurente cupidinem coëundi accendat veterinis, ſoleantque ideo perorigæ equarum, quæ ſaltum faſtidiunt, & marem admittere nolunt, naturas eadem linire & fricare, quod è *Varr. L.* 2. *de Re R.* ſcimus & annotat *Ruell. de nat. ſtirp. l.* 2. *c.* 101. & de urticæ ſemine prodidit *Plin. l.* 22. valde congruum videtur nobis, ſi in Cælio legamus *bulbum prurioſum*, quia generat pruritum, ὀχείας καὶ συνδυασμοῦ deſiderium in quadrupedibus: & hoc ſic in medio liberum æſtimaturis relinquimus; id tamen obtinere volentes tam diu, dum alius conjectet felicius. *Thom. Reineſ. Variar. Lect. Lib. III. cap.* 18. *p.* 664.

Lemnida carie & his ſimilibus] Lemnida carie confidenter mutamus in *Limnæa adarce.* Ita l. 3. c. 2. ad rubificandam cutem defricationem ſuadet ex *nitro atque oleo & adarce:* Eſt autem ἀδάρκης, *adarce* concreta ſalſilago, ſeu ſpuma craſſeſcens in paludibus, arundinibus & graminibus adnaſcens, acerrima & calidiſſima; apta proinde humoribus ex alto evocandis, & adurendo corpori: Calomochnus eſt q. d. *lanugo arundinum: Cæſalpinus L.* 2. *de Metall.* Fruticulum, cui adhæret lanugo, inferiore parte tegi ſcribit cruſta lapidea acri; hanc eſſe adarcen. *Limnea adarce* fuit prima ſcriptura quam nos è litteris vulgatæ velut olfecimus. Theod. Priſc. lib. 2. cap. 19. reſoluta membra colliganda eſſe jubet unguentis mordentibus *è calce viva, euphorbio, caſtoreo,* *adarce.* vocatur quoque λιμνῆτις *à Paulo l.* 8. *c.* 19. *& Actuario l.* 6. *Meth. Med. cap.* 1. item *limneſtis*, niſi σφάλμα eſt, ab *Aretæo*; is *l.* 2. *de Curat. morb. acut. c.* 3. ad evocandum in ſyncope ad extrema calorem illitionem parat è *limneſtide, euphorbio & lauri baccis:* ubi Limneſtida doctiſſimus interpres Junius Paulus Craſſus reddidit *adarcen.* Th. Reineſ. Var. Lect. l. 3. c. 18. p. 665.

355, 15.

Cornua

357, 21. *Cornua cucurbitæ*] Formam cucurbitæ veterum exhibuimus ad Celſum de Re Medica pag. 562. quam & hic expreſſam damus.

359, 14. *Halteres erunt offerendi*] Eos exprimit Mercurialis ac plenius deſcribit de Arte Gymnaſtica Lib. II. cap. 12. & Lib. V. c. 9.

359, 15. *Ægrotantis quodam labore mortes exercent*] Obſcura plane, ſi non inepta lectio, *mortes exercent.* quid, quæſo, eſt, *mortes exercere.* itaque cum dura & vehemens ſit exercitatio ſecundum Galenum atque Oribaſium, reſtituo *artus*, ſeu potius *partes exercent*, quia mox præcedit vox *partes*; quamvis non repugnem ſi quis malit legere *motus exercent.*

360, *ult.* *Conficienda ſunt ligna, inquit, quæ tranſgredi pedibus nitantur ægrotantes*] Non requirunt ejuſmod ligna fabrilem operam & confecturam; rudia, impolita, cum cortice ſuo, & cujuſcunque figuræ huic negotio, ut ea tranſcendendo crura exerceant paralytici, ſatis apta nata ſunt: malim igitur *conjicienda*, h. e. pedibus ægroti deambulantis in plano objicienda, ut varicare crura & levare à ſolo pedes paulatim adſueſcat. Theod. l. 2. c. 19. de re eadem: *nam & ligna jacentia ſubinde eos ſuadeo debere tranſcendere.* Th. Reineſ. l. 3. c. 18. Var. Lect. p. 666.

364, *ult.* *Scamma*] *Scamma* vocabant quando trans machinam à fabris materia-

teria-

teriariis è tignis exſtructam erectamque velut equuleum agitatione corporis & niſu ſeſe quaſi ultra tranſtra levare jubebantur: iterum noſter; *ordinat præterea in arena ſpatio deambulationem, & quod appellant ſcamma atque tranſcenſum lignorum.* Sententia doctorum, qui non diſtinguunt iſta, in medio eſt: ſed caduca ea, καὶ μὴ προχωρεῖ. *Th. Reineſ. Variar. Lect. III. cap.* 18. *pag.* 666.

Vinum ſcivelliticum] *Vinum ſcivelliticum coctum, donec mellis habeat craſſitudinem*, catarrhis qui ad arteriam aſperam præcipitant ſiſtendis, & viis exaſperatis leniendis adhibet; rectè; id enim cum dulcedine modice adſtringit; *Galeno l.* 5. *de San. tu. c.* 7. *& l.* 7. *de Com. Med. S. L. c.* 1. *& l.* 9. *c.* 4. σκυβελίτης: Scybelitanum *lib. de vinis: Aetius tetr.* 3. *ſ.* 1. *c.* 24. interpretatur οἶνον τὸν ἀυτομάτως ἀποςάζοντα ἐκ τῶν μὴ πατηθεισῶν ςαφυλῶν, h. e. protropum ſponte defluens antequam calcentur uvæ, ſi cum *Plinio l.* 14. *c.* 9. loqui libeat. Qui igitur ignorantia vini ſcybelitæ, *ſquilliticum* voluit h. l. reponi, non adtendit intentioni *Cælii*, & indicationibus à morbo, cauſa, & adfecto loco petitis. Vinum enim ſcilliticum, quale contrà cruditates & hinc orta in ventriculo, inteſtinis, viſceribus & habitu mala conficere docet *Dioſc. l.* 5. *c.* 2. *Actuar. l.* 5. *Meth. Med. c.* 7. omnia alia faciet & geminabit morbum. *Th. Reineſ. l.* 3. *c.* 18. *Var. Lect. p.* 666. 383, 24.

Tum ἁπαλὰ *ova*] Scribonius Largus de Medic. Compoſ. N°. 104. cap. 23. vocat *apala ova*; ubi doctiſſimus interpres Joan. Rhodius: *Hapala* Cæl. Aurelian. Chron. Lib. II. cap. 7. atque Theod. Priſc. Lib. II. c. 10. ex Heremanni lectione. Marcellus etiam cap. 20. Recte. Græcis enim ἁπαλὰ, quæ Galeno de Aliment. Facultat. Lib. III. c. 22. τρομητὰ, *tremula*; Latinis *mollia*. G. Barthius Adverſ. Lib. LVI. cap. 5. tenera, ſorbilia interpretatur cum Hadr. Junio. quæ tamen Celſus Lib. IV. cap. 3. à mollibus, pariter Galenus à tremulis diſcernit; ſequutus Dioſcoridem, qui Lib. II. c. 54. ait Ὠὸν τὸ ἁπαλὸν τροφιμώτερον τοῦ ῥοφητοῦ, καὶ τοῦ ἁπαλοῦ τὸ σκληρόν. *Ovum molliculum plus alit quam ſorbile, itemque durum pluſquam molle.* Itaque pro *a pullis* in Celſo verius *hapalis* reponendum, quam cum R. Conſtantino *apalis*. Hiſce adde egregium locum Petri Victorii Variar. Lection. Lib. XXIX. c. 3. 384, 18.

Uvarum fabrilium ſive penſilium ſiccatarum acinos] Quaſi dixiſſet, uvas paſſas: *Reineſ. Var. Lect. l.* 3. *c.* 18. *p.* 676. 685, 7.

Figmentorum vel fabularum conjunctionem &c.] Refinge, *fragmen-* 400, 3.

torum vel tabularum; & intellige de vulnere cum contusione & fractura ossium, quorum festucæ & capita præmissa si exciderint, simul per extensionem decentem repositione & commissione reunienda sunt, & conveniente deligatione, plagulis, ferulis seu astellis, ut adpellat *interpres Albucasis Chir. p. 3. c. 2.* superaccommodatis stabilienda, dum callo intermedio ferruminentur, & consolidentur. *Celsus l. 8. c. 10. H. Fabric. Chirurg. p. 2. l. 4. c. 3. Fer. Peccet. l. 4. c. 1. Th. Reines. l. 3. c. 18. Var. Lect. p. 666.*

400, 3. *Et figmentorum vel fabularum*] Rovillianæ editionis auctor haud male conjicit legendum *filamentorum sive fibrarum.* Quid si scribas *ligamentorum vel fibularum*, seu *fibrillarum?*

411, 1. *Quam ges astera vocant*] Legendum *quam Græci*, vel *quam γῆν astera vocant:* Joan. Rhodius in Lexic. Scriboniano. V. *creta Samia.*

416, 18. *Dicens osculari non posse*] Editio Rovilliana in margine interpretatur, *occludi ligatione non posse:* ego è contrario expono, *rumpi non posse*; ita enim supra pag. 391. verbum *osculari* usurpat. *Osculari enim inquit corpora nimia plenitudine* &c. etiam infra pag. 417. *osculatio venarum.*

420, 9. *Quod corporis faciat defluxionem*] Forte *diffluxionem.*

421, 19. *Phlegmata carbonibus imponentes*] Videatur Celsus de Re Medica Lib. III. c. 22. p. 168.

421, 24. *Quadam tenuitate coacta*] Tenuitas, ut ita loquar, corpus solvit, tantum abest ut condenset; quare probo *tenacitate* legendum.

421, *ult.* *Vomifluam*] Recte meo judicio *vomicofluam.*

422, 24. *Sunt enim necessario* &c.] Ex mala interpunctione sensus obscurior. distingue & lege: *Sunt enim necessario intuenda, siquidem complexa sit, regula, quam diætam vocant.*

423, 12. *Liquato linteolo limpido*] Pro *liquatò* scribe *ligato*; sic enim proxime sequente pagina 424. *Potest præterea etiam melilotum linteolo ligatum tempore decoctionis immitti.*

426, 6. *Polyarcyon malagma*] Describit hoc Celsus de Re Medica Lib. V. cap. 18. §. 8.

427, 25. *Cum necessario accessio vespertino tempore asperetur*] Cels. de Re Medica Lib. III. cap. 5. pag. 125.

428, 21. *Magnificas ulcerationes. h. e. quas nos* &c.] Ab editoribus quibus genius scriptoris minus erat perspectus, est τὸ *magnificas*: & dissonat à re tota. Lege *manificas*, manu factas, χειροποιήτȣς, χειρȣργȣμένας. Simili libertate & elegantia, cum phlebotomiam habitum exsiccare,

re, si nimirum celebretur sæpius, docere vellet, eam *arificam esse carnis* dicit. l. 4. c. 1. & l. 1. c. 4. χειραψία, quæ mollem, blandamque manibus suspensis factam contrectationem, præsertim oculorum & dolidarum partium significat, *manutigium* exponit: quæ novitate, felicitate interim & perspicuitate ita delectant, ut obnunciantibus etiam Ciceronianis omnibus imitari velim. *Th. Reines. l.* 3. *c.* 18. *Var. Lect. p.* 667.

Vel Mnaseum] Describitur à Paulo Aëtio Tetr. II. Serm. 2. c. 88. 432, 1.

Et dentium confrictio] Lege *constrictio.* hoc enim requirit sequens 435, 8.
vocula *concubitus inseparabilis*, quando nimirum dentes sibi invicem incumbunt & infiguntur validè, ut digitis vel etiam ferro facienda sit eorum distinctio & quasi discuneatio. *confrictio* vero solum stridorem dentium & collisionem, quæ epilepticis solet contingere, notaret. *Th. Reinesius Var. Lect. Lib. III. c.* 18. *p.* 667.

Dentium confrictio sive concubitus] Vox *concubitus* docet legen- ibid.
dum *confictio*; quomodo supra Acutor. Morbor. Lib. II. cap. 3. p. 79. *dentium confixio, atque stridor.*

Testante gravedine] Vitiose pro *attestante.* sic supra Chronic. l. I. 435, 31.
c. 3. pag. 289. *attestante gravedine cervicis.* Admodum enim delectatur hoc verbo Cælius. Vide Indicem V. *Attestante.*

Famulum ternos bilibres panes per singulos dies accepisse] Hic cer- 436, 24.
tum est latere canonem quotidianum sub immodica illa quantitate, quæ famuli morbosam esuriem nullo modo levaret. Movet me Catonis (*Tit.* 15.) auctoritas, qui compeditis per hiemem panis P. III. ubi fodere cœperint, P. V. dari præcipit, adeo ut urbanis ministeriis panis P. II. vel III. sufficere potuerint, cum neque fodere aut opus facere necesse haberent, & quoad pulmentaria & obsonia lautius acciperentur urbani, quam rustici servi. Dixi autem assignatos videri quotidie panes ad rationem demensi, quia demensum variavit aliquando, modo enim IV. modo IV. & S. modo V. modiorum fuit, prout ferebant & annonæ ratio, & dominorum qua splendor, qua sordes. *Laur. Pignor. de Servis pag.* 312. 313. *edit. Amstel.*

Orbiculata] Mala orbiculata significant cibum delicatum seu 442, 4.
optimum alimentum, uti constat ex Cicerone ad Famil. Lib. VIII. epist. 15. Nominis etymon tradit Plinius Lib. XV. c. 14. *Orbiculata, à figura orbis in rotundum acti.* Videsis Joan. Rhodium ad Scribon. Largum pag. 174. 175.

ibid. *Scandiana*] Lege *scandiana*. Celsus enim IV. 19. inter ea quæ stomacho utilia *malum Scandianum* recenset. Columella etiam Lib. V. cap. 10. nominat, itemque Saturn. Lib. II. cap. 15. Macrobius, ubi & *Scantianum* distincte additur. Post Catonem de Re Rustica cap. 7. etiam Varro *Scantiana* ponit. Plinius quoque Lib. XV. cap. 14. Nec male, si vera quæ de Scantio inventore circumferuntur. *Joan. Rhodius ad Scribon, Larg. Compos.* 104.

443, 12. *Inlocandæ qualitatis*] Litterarum obscuritas & nimis arctus nexus produxit vitium hoc. manus Cælii fuit *injoconda*. Antiqui enim *o* & *u* promiscue fere usurpabant.

444, 6. *Salsum ex aceto & oleo conditum*] Sequens pag. 445. ubi legitur, *salsamenti multi ex aceto & melle*, docet hoc loco restituendum *salsamentum*.

445, 22. *Cardamomo*] Lege *Cardamo* quod est nasturtium. *Th. Reines. Var. Lect. Lib. III. c.* 18. *p.* 668.

446, 3. *Noxarum*] Melius *mixarum*

436, 16. *In Italia Cotilia appellata*] Cutiliæ vocantur à Vitruvio Lib. VIII. c. 3. & Plinio Lib. XXXI. c. 2. vide Strabon. Lib. V. pag. 228. ed. Parisin. & ibi Casaubon. & pag. 1324. edit. Amstel.

447, 2. *Oris pedor*] Verum p. 449. ait: *Praterea oris fœtor ægrotantes afficit.*

447, 13. *Sentiunt*] In textum recipe vel *satiant*, uti correxit Dalechampius, is enim creditur auctor editionis Rovillianæ; vel *leniunt* quod minus ab elementorum ductibus recedit.

451, 10. *Variis extimationibus*] Forte *existimationibus*.

451, 22. *Frigidos*] Magis placet *rigidos*.

452, 2. *Cucurbitis rapidis forti raptura motis*] Bis idem dicit Aurelianus, qui alias solet priora interpretari. itaque reor excidisse *hoc est*, & legendum *cucurbitis rapidis*, hoc est *forti raptura motis*.

458, 9. *Item iis quæ superficiem corporis lacessendo jaculare videntur* &c.] Pro *jaculare* alii reponunt *osculari*, & mea opinione recte, quod subsequens verbum ἀναςομωτικὰ confirmat satis aperte. imo adest locus parallelus qui exstat Morbor. Chronic. Lib. II. cap. 10. pag. 391. *Osculari enim inquit corpora nimia plenitudine, sive virtute medicaminum osculantium, quæ Græci anastomotica vocant.*

459, 2. *Et perseverante*] Malim *at*

467, 6 *Jungenda crura*] Lege vel *ungenda*, vel *inungenda*.

467, 8. *Prædato passo*] *Prædare* verbum *Cælius* frequenter usurpat, cum de præmittenda exhibitione vel cibi vel medicamenti agit; semper-

perque ea præpositione verbis juncta ordinem insinuat: *Tard. l. 3. c. 7. post cœnam imperat vomitum prædato passo aut vino dulci. Lib. 1. c. 1. prædato initio cui consummatio perfecta respondeat: prædato*, i. e. ante exhibito, vel propinato passo, quod non intellexit *Cornarius* cum *prædationem* h. l. exponit *cibi abstractionem*; cujus contrarium, nimirum ante-oblationem, requirit sensus & mens sana scriptoris: l. 2. c. 1. passionis (paralyseos) *prædata atque demonstrata significatione*, i. e. cum de nominis & rei significatione satis egerimus, *necessario curationem ordinamus*. isti verbo eleganter composito respondet alterum Plinio usitatum *præsumere* lib. 23. cap. 4. *de elæomolite seu oleo Syriaco: potores certaturi præsumunt ex eo cyathum unum*, i. e. sumunt ante cum certamen subituri sunt. L. 30. c. 15. *ebrietatem arcet pecudum pulmo assus præsumtus*: L. 15. c. 22. *bibendi causa etiam venena conficiuntur, aliis cicutam præsumentibus*. L. 25. c. 2. de Mithridate, *quotidie venena bibit, præsumtis remediis*. & Theodoro Prisciano l. 2. c. 14. *Somni interdicendi sunt diurni quam maxime, & ciborum prohibenda præsumtio*, i. e. non cibandi sunt ægroti paulo antequam somnum capturi sunt: C. 15. *vini penitus præsumtio inhibenda est:* L. 3. c. 3. *convenit adpetere lavacra, cibos humectiores præsumere*, sc. antequam in solium descendant: & *Gariop.* lib. 5. c. 5. & 12. L. 1. c. 15. Nostro *præsumere* quoque est ante auferre; ut cum l. 2. c. 13. sanguine fluentibus suadet dare *poma & cydonia cocta vel torrida præsumto tegmine*, i. e. tosta & ablata cute, *farina conspersa:* eadem forma *præfacere*, dixit pro ante facere, ut *præcapere* in Epp. Plinianarum vetustis membranis, pro ante primumve capere: lib. 2. cap. 1. *præfacta vaporatione scarificamus* &c. cap. 14. *sinapismi ulceratione cutis præfacta adhiberi non possunt:* & lib. 5 cap 4. *sanguis ater & purulentus ex ulcere præfacto & dolore antecedente*. Malui *præfacta* præ illo vulgatæ lectionis *præfecta*, ut à participio verbi *præfici*, quod huic loco sua significatione non convenit, distingueretur participium verbi *præfieri*: qua ratione & noster l. 4. c. 3. *præcadentem podicem* dixit neutraliter, non *præcidentem* ut ab activi verbi *præcidere* significatione, quod alienum esset, ipsa locutione seu conjugandi modo nos abduceret. *præfactum* autem ut *benefactum, fabrefactum, malefactum, vacuefactum, calefactum, labefactum*, præpositione in Nominis vel adverbii, quod ordinem significat, classem transeunte. Notavi in Cœlio plurima verba ad hunc modum nove facta ad prius & posterius in actionibus denotandum. *præmoveri* l. 1.

c. 5. de partibus quæ priores reliquis moventur; *Quoties longe remota*, non adfecta, *præmoventur, transmissa commoditas sine partium curandarum*, laborantium, *commotione latenter advenit:* l. 2. c. 1. de Paralyticis: *præmotis igitur vel exercitis, ut supra dictum est, dabimus ut sella sedeant. Prætegi:* l. 1. c. 4. *adhibenda legatio, prætectis articulis ex lana*, ne videlicet articuli quassentur strictiore ligatura: cap. 5. *torrendum etiam corpus fervore solis, prætecto capite:* l. 2. c. 7. *adhibenda gestatio prætecto ore quo spiratio nulla tangatur injuria*, l. 3. c. ult. *phreniticis luce commotis oculorum prætectio* morbum videtur solvere. *Præcoqui:* l. 4. c. 3. *vinum quod sit præcoctum in cortice mali punici:* ibid. *lac bibendum præcoctum. Prælini: oportet concisas in vas fictile novum prælitum mitti*, ab. idem *prægypsari* est l. 3. c. 2. *Prætangi:* l. 4. c. 3. *venter leviter oleo Hispano prætactus.* l. 1. c. 5. partes etiam localibus adjutoriis prius *erunt prætangendæ & renovandæ. Præungi:* l. 4. c. 3. *immittendus digitus usque ad altiora præunctus adipe anserino. Præradi: Prærasis* capillis cucurbitam pubetenus adhibet. l. 5. c. 6. *Prælaxari:* l. 2. c. 1. *motus beneficio prælaxato ægrotante. Prævexari:* l. 1. c. 1. *caput etsi sua passione prævexatum non fuerit. prætinctum candens ferrum*, l. 1. c. 4. *præpotare, præbibere, prælavare, præpurgare, præroborare, præmollire, præsiccare, prætentare, prævaporare:* l. 1. c. 3. *prævaporabo loca. Theod.* lib. 1. c. 21. dixit *præfomentare:* Noster l. 4. c. 2. *præfovere.* omnia tempus & ordinem actionum, quas significant verba simplicia, includunt: & quod hisce simile est, apud veterem interpretem semibarbarum Oribasii, *præruina matricis*, quam alii procidentiam vocant, juxta Nostrum, *præcadentia*, ein fürfall. *Reines. Variar. Lib. III. c.* 18. *pag.* 657.

474, 3. *Sinapismus usque ad cutis humorem* &c.] Lege *usque ad cutis tumorem*; sinapismus enim vi pyrotica cutem papulat, seu in vesicas elevat; tum *tabentibus*. Reines. Var. Lect. L. 3. c. 18. p. 670.

475, 3. *Diacapregias*] In appellatione *diacapregias* unica, triplicem ἀντιςοιχίαν admisit editor; rectum est dia-copraegeias; διὰ κόπρου αἰγείας: id Paulus lib. 7. c. 18. describit titulo σπογγίον ὑδρωπικοῖς, quod aquas hydropicorum exsugat si pellibus illitum corpori adponatur. *Reines. Var. Lect. Lib.* 3. *c.* 18. *p.* 670.

480, 14. *Medentium tardante consilia*] Rectius, ut in margine *consilio.*

482, 13. *Alterius*] Scribe *ulterius.*

483, 4. *Si res patiuntur*] Mihi arridet lectio margine expressa *si vires* pa-

patiuntur. Sequitur enim mox *quantum vires permiserint.* & in fine capitis pag. 491. *si vires patiuntur.*

Ophiten lapidem] Plinius Hist. Nat. Lib. XXXV. c. 7. 484, *ult.*

Si enim æquibilis æger fiat] Hoc est si detumescat, ut ita dicam, 485, 15. seu corpus reddatur magis æquale; ita enim pag. 420. *ob æquandum corpus* dixit.

Refricatione] Recte *defricatione* reponi vult Dalechampius. 489, 5.

Discere] Omnino recipiendum est verbum *disjicere*, quemad- 490, 24. modum *unguentis* pro *ungentis.*

Scricturam] Imo *stricturam.* 493, 28.

Convivantem causam] Monstrum lectionis. vera lectio est *conti-* 493, 29. *nentem*, vel *conjuvantem* vel *comitantem.*

Cum passionis causam in extasin æstimaret quam præstabat fieri per 494, 21. *ensem & cutem* &c.] Editores sensum satis adsecuti sunt cùm substituunt, *pass. causam intrinsecam*; & mox *fieri superficiem*; sed ista ab exaratis *in extasin & per ensem* nimis abeunt, eoque pro scriptura vetere & vera haberi nequeunt. Paulo concinnius videtur si legamus, *cum passionis causam in extis sitam æstimaret*, vel si hyperthesi peccasse notarios cogitemus, *causam intus sitam existimaret*, *quam præstabat fieri forensem sive cutalem. Præstabat*, i. e. præ oculis erat, adparebat. Forense est τὸ θύραζε, quicquid foris & extra domum est: translatè *ulcera forensia* Theod. Prisc. l. Phys. quæ extus cutem & carnes obsident; eoque distinguuntur ab exulcerationibus, collectionibus vomicis & apostematibus interaneorum: eodemque modo brachia & crura in domesticam & silvestrem partem dispescunt alii; illam adpellantes quæ corpus adversum spectat, hanc quæ aversum. *Cutale* pro cutaneo planè Cælianum est; ita *annalia* l. 5. c. 2. pro annuis; *intemporale* pro intempestivo l. 1. c. 4. l. 2. c. 14. & 11. *menstrualis fluor* l. 3. c. 8. pro menstruo; *aqua imbrialis* l. 5. c. 11. pro pluvia; *viæ mictuales* l. 5. c. 4. pro urinariis; *urinalia* pro diureticis l. 5. c. 1. *viæ sensuales* pro nervis lib. 5. c. ult. *cibi carnalis* Theod. l. 2. c. 11. *fortitudo vinalis* apud Macrob. l. 7. Saturn. c. 7. Mox lege, *velut latius patentia*; trahere enim solemus ad εὐρύχωρα, quorum meatus expediti sunt & laxi. in eadem vocula corrupta sunt etiam hæc l. 2. c. 5. ubi de signis catalepseos: *Sequitur patientes febricula & vocis amputatio cum oculis patientibus* (leg. patentibus) & *impalperatione*, h. e. palpebrarum immobilitate & ad claudendum ineptitudine. Qui vocem amittunt quacunque de causa, dicuntur,

tur, φωνὴν ἀποκεκομμένοι à *Paulo* l. 3. c. 28. & vocis interceptio; φωνῆς ἀποκοπή: eademque metaphora Latini Græcorum imitatione *vocis amputationem* adpellant: *Reines. Var. Lect. L. III. c.* 18. *p.* 670.

495, 3. *Argagatium*] Est quod Archagathus Medicus è Peloponneso, qui primus omnium è Græcis in urbem receptus fuit, & tabernam habere mereri judicatus. Plin. l. 29. c. 1. invenit: Celsus istius medicamenti descriptionem ponit l. 5. c. 19. *Reines. Variar. Lect. Lib. III. c.* 18. *p.* 670.

500, 23. *In qua ætate*] Optime *inquietati*.

500, 30. *Relevanda*] Sana lectio *relavanda*. nisi malis *elavanda*, aut *prælavanda*, quæ ipse minus probo.

500, 32. *Tepore*] Verior lectio videtur *torrore*.

501, 18. *Illic enim spatium latius longaonis* &c.] Modum injiciendi intestinis ulceratis clysterem curiosè describit; apponendam esse podici fistulam usque ad verticillum, impulsu levi, neque recto ductu contra oppositas partes, neque versus superiora, sed sensim versum os sacrum injectionem fieri debere: *tunc illic enim spatium latius longaonis, cum appositione facta erit digitis detrahendus, quo caverna fuerat obstrusa*; & sinistra manu fistula ano sc. inserta servanda immobilis, & dextra folliculus moderatè complicandus ut liquor emulgeatur. Non intelligo quid post intrusum canalem detrahendum sit, nisi concedatur ita emendare: *illic enim*, parte versus os sacrum, *spatium latius longaonis: tunc cotus appositione facta erit digitis detrahendus*, quo scil. foramen canalis fuerat involutum. monosyllabum cum trium literarum tantum in charta spatium requirit quantum cotus, ut licet hoc in manuscripto fuerit, illud tamen præ inusitatiore notius, legerent non exercitati characteribus sæpè carie situque obliteratis, aut tinearum blattarumque injuria ἡμίβρωσιν & mutilis noscitandis: sed id nauci non est, & omnino inducendum vel refingendum potius in id quod dixi. *Reines. Var. Lect. Lib. III. c.*18. *p.* 671.

502, 11. *Spongia commodandæ*] Manus Auctoris fuerit *spongiæ accommodandæ*; elementa enim *ac* sunt absorpta à proximè præcedentibus, fere iisdem elementis *ae* vocis *spongiae*. Ipse Cælius supra Acutor. Lib. IV. cap. 10. pag. 102. *Odoribus autem tetris delectationem non accommodant*.

505, 2. *Quam diacertosin vocant*] Diacertosis vox est ignota, κήρωσις vero proba & usitata. Gloss. Vet. Græc. Lat. κήρωσιν *caratura*, unde. διακήρωσις.

Sed

Sed solita] Alii rescribunt *solutum*, uti paulo ante hac eadem 507, 29.
pagina *cum rosaceo oleo*, *&* *soluta cera miscenda.*

Et enatis matibus] Vel cæco patet legendum *enematibus.* 510, 11.

Paulo levius capite locato] Imo lege *levatius*. Vide Lexicon. 510, 29.

Lac præcoctum] Cælius ad fluores crassificando cohibendos, ul- 513, 3.
cera detergenda, & acrimoniam humorum temperandam dysente-
ricis bibendum præscribit *Lac præcoctum*, *quod adpellant diacleon*
sive singulare; addit etiam *cochleas*, *quas Latini marinos vel flumina-*
les lapides accipiunt, ex *igne* candentes & *pellucidas lacti immitten-*
das, & simul coquenda omnia dum lac veniat ad partem tertiam.
Hoc lac illud est, quod Diosc. l. 1. c. 75. *διαπύροις κόχλαξιν ἐξικμα-*
σθὲν, στεγνωτικὸν γίνεσθαι τῆς κοιλίας, i. e. per ignitos silices (injiciun-
tur & ferri igniti laminæ) sero ex sucto fieri alvi constrictivum tradi-
dit: ita quoque *Gal. l. 3. de Alim. Facult.* 10. *de simpl. med. fac.*
Paulus l. 1. c. 77. Trall. l. 8. *c.* 7. Et cùm Græci *κόχλακας*, *κάχληκας*
& *κοχλάδας* vocant *λίθακας ἐν τοῖς ὕδασι*, *Suid.* Lapillos perpetua in
aquis volutatione orbiculatos & politos, æstuque in litora conjectos,
huic rei privatim requisitos, placuit nostro, quasi indifferens esset,
cochleas inde facere, cum *cochlacas & lac diacochlacôn* debuisset.
Quod vero adpellat *singulare lac*, non ipsi sed descriptoribus impu-
tandum est; ipse enim *silicare* scripserat. Diversum ab hoc est quod
σχιστὸν dixerunt seu fissile: Noster l. 4. c. 1. *accuratum* & cap. 3. *ca-*
tharticum. Id enim quia caseosæ seu terrestres partes secretæ sunt
coctura & colatura, ventrem turbat & solvit; error igitur *Cardani*
manifestissimus est, qui scissile cum silicari confundit, & bilem edu-
cere, simul purgare ulcera, adstringere, & mitigare dolores scribit
l. 3. de San. Tu. c. 13. Hoc evaporato sero crassescit & stringit: illud
separato caseo tenuescit & laxat. *Reines. Var. Lect. Lib. III. c.* 18. *p.* 671.

E salsiore pascua] Rectè; non *pascuo*. Usi sunt hac voce Arno- 513, 10.
bius ad Psalm. 22. pag. 51. *In loco pascua collocata*, *super aquam re-*
fectionis educata; & Tertullianus in Apologet. cap. 22. *Et quæ illis*
accuratior pascua est, *quam ut hominem à recogitatu veræ divinitatis*
avertant præstigiis falsæ dominationis?

Supradictus ex regula motus] Malim *modus*. sic enim pagina se- 514, 30.
quenti 515. *ut destinatus impleatur modus.*

Quam Græci ὀῤῥὸν appellant] Scribe vel *quod* vel *quem*. 515, 31.

Crassius effectum ac viscosus] Præcedens comparativum *crassius* satis ibid.
aperte probat legendum esse *viscosius.*

517, 1. *Rotundata frustra*] Abundans elementum *r* expunge, ac lege *frusta*.

519, 2. *Uvam fabrilem*] In diæta cœliacorum & diarrhoicorum commendat *uvam, & magis fumi vapore siccatam, quam fabrilem adpellant*. Ex privatis Romanorum rebus est, interque desita hodie, in fornacibus ferrariorum fabrorum suspendi consuevisse uvas, ut fumum scil. biberent, & fierent hoc modo passæ. Gratiam enim iis, uti vinis quoque & caseo, adferre putabatur; *Plin. l. 14. c. 1. & cap. 4. quas suspendas duracinas, ammineas majores vel ad fabrum ferrarium: pro passis hæ rectè servantur*. Levia videntur ista, scil. cum indicatæ sunt origines; quas qui ignorant, quam varia, quam speciosa & ex altissima eruditione repetita, de uvis fabrilibus commenturos esse putas? *Theod. Prisc. l. 2. c. 12.* uvam fabriciam adpellat: quam cave mutes in *Apiciam*, de qua *Plin. l. d. & Macrob. l. 3. Saturn. c. ult.* Reines. Var. Lect. Lib. III. c. 18. p. 676.

520, 11. *Vel quia in pulmentorum* &c.] Pro *quia* autumo scribendum *qui*.

520, 34. *Jam dudum docuimus*] Nempe pag. 518, 29. 30.

521, 11. *Diacapaneos*] Ne de capaneo nugemur, est *diacappareos*, Oribasio tributum ab Aët. t. 4. s. 3. c. 11. emplastrum. *Reines. Variar. Lect. Lib. III. c.* 18. *p.* 670.

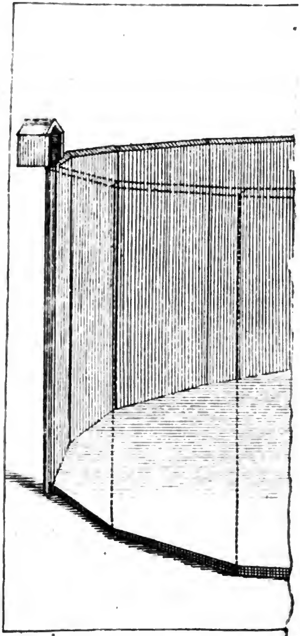
524, 24. *Et est difficile celer*] Alii rescribunt: *Et est difficilis ac celer*. Mihi sanus videtur locus, modo *difficile* interpreteris rarius, quod indicare atque flagitare videtur vox sequens *frequentius*. Vult enim dicere Cælius, si bene capio ejus mentem, dysenteriam aliquando, & raro seu rarius esse morbum celerem, frequentius tamen esse morbum chronicum seu tardantem passionem, lentam, & cum tempore homines consumentem ac tollentem. Fateor duram esse admodum loquendi formulam, ac verbum asperum; sed quis iverit inficias non sexcenta talia apud nostrum auctorem aliosque Afros occurrere.

531, 15. *Solio*] Apulejus c. 94. jubet in *solium descendere*. Optime. Nam gradus in hunc usum exstructos fuisse, monstravit balneum marmore incrustatum Romæ. Cujus hic typus exhibetur. *Rhodius ad Scrib. Larg. pag.* 464.

536, 12. *Quidam communiter mortuos lumbricos ajunt gravia denunciare: siquidem ostendant inesse corpori ruptionem.*] Excidit syllaba *cor*, quod in proxima esset; restitue, *corruptionem*. Reines. Var. Lect. Lib. 3. c. 18. p. 672.

Apol-

[*Apollonius Memphites* 537, 1.

537, 14.

539, 10.

539, 20.

audita mihi Mon[...]
rectum enim est *rhophe*[...], ῥοφήματα, sorbitiones. *Reines. Var. Lect. Lib. III. c.* 18. *p.* 671.

Scilla concoquenda, tum terenda diligenter, ac deinde chamelæa, anchusa atque creta admiscenda squillæ] E duobus simplicibus promittebat catapotia; nunc format è quatuor rebus. Nos ut 542, 13.

517, 1. *Rotundata frustra.*] Abundans elementum *r* expunge, ac lege

519, 2.

520, 11.

520, 34.

521, 11.

524, 24.

531, 15.

Lurg. pag. 404.

536, 12. *Quidam communiter mortuos lumbricos ajunt gravia denunciare: siquidem ostendant inesse corpori ruptionem.*] Excidit syllaba *cor*, quod in proxima esset; restitue, *corruptionem*. Reines. Var. Lect. Lib. 3. c. 18. p. 672.

Apol-

Apollonius Memphites percunctativo, sive universali modo, quem Græci catholicon vocant] Retulerat alios qui diversum circa præsagia é lumbricis statuissent, distinctione utentes; nunc universale Apollonii pronunciatum addit: *Modo perunctativo*, i. e. cuncta uno quasi fasce complectens, ὡς καθόλȣ εἰπεῖν, per cuncta, quæ de re vel dixissent alii, vel dici potuissent, discurrens eaque seponens. *Cunctari* Latini dixerunt quasi ad cuncta oblata hærere & morari: cúm enim cuncta alicujus negotia pensanda & excutienda sunt, penitus mora intercedat necesse est, & *percunctari* cuncta mentis agitatione perambulare, cunctis inhærendo explorare, eadem veluti dinumerando; unde lexicis ἀριθμεῖται, ἐξετάζεται: quod & *percunctari*, q. d. conto, quid in alto maris subsit, tentare & inquirere; cui rei catapiraterem, linum cum massa plumbea adhibent nautæ: noster autem *percunctativo* imponit significationem *generalis*, *communis*, *universalis*; novè; sed satis ad id quod usitatum erat veteribus, mea quidem sententia, commodè, & quod recipi à Latinis mereatur. *Barthius* pruritum ne *universali dicto* mutaret in *universali ictu* l. 38. c. 3. compescere poterat pronomen relativum *quod*, nisi nimium iste invaluisset. Imo percussos *universali ictu* (quem nonnisi de apoplexia fortissima, *Hor. Augenio* l. 11. ep. 40. maxima, acutissima interpretari possumus) *supervivere duobus vel tribus diebus* nemo sanus de fæce hominum, nedum *Cælius* tanta cum litteratura Medicus & Medicorum omnium judex quidam è prima decuria dixerit, & hunc tamen tanti absurdi reum facit cum sua emendatione *Barthius*. Th. Reines. Var. Lect. Lib. III. c. 17. p. 648. 537, 1.

Denique Hippocratem ferri] Quidam *fari* legunt; ego vero *ferri* expono, tolerari, seu admitti; audiri. 537, 14.

Decoctione noxarum] Alii, & rectius *myxarum*, quomodo rescribendum pag. 541. duobus locis. 539, 10.

Cervini cornu serragine aspersa, quam Græci rhinen vocant] Ῥίνη radula vel lima est: πρίςις serra; πρίσμα, serratura: ῥίνημα, quod limâ deteritur, vel serra: confundunt tamen. Repone rhinema, addita finali. Mox (pag. seq. 542, 6.) abjice capitalem, *trophemata*: rectum enim est *rhophemata*, ῥοφήματα, sorbitiones. *Reines. Var. Lect. Lib. III. c. 18. p. 671.* 539, 20.

Scilla concoquenda, tum terenda diligenter, ac deinde chamelæa, anchusa atque creta admiscenda squillæ] E duobus simplicibus promittebat catapotia; nunc format è quatuor rebus. Nos 542, 13.

ut sibi constet anchusam hinc & cretam; quà pro nomine accapitur, ejicimus: scripserat enim Cælius, *contusa atque creta*, i. e. cribellata, secreta; per cerniculum trajecta. *cernere* sic usurpat Theod. Prisc. l. 4. *Thymum Hispanum tundis & molliter cernis.* Paul. Æmil. l. 1. de Re Rust. c. 19. *supra marmor tusum cernatur* Participium *cretus & cernitus*, Palladius Nov. t. 22. *Cineris bene creti quantum manus utraque gestabit.* Noster l. 2. c. 4. *coralli tusi pulvis cretus.* Theod. ibid. *Lomentum fabacium bene cernitum; & cineres de fornacibus optimè cernitos.* Reines. Var. Lect. Lib. III. c. 18. p. 672.

544, 4. *Quos quidem esse nullus*] Legendum *Ægros quidem esse nullus virorum credit.* Barth. Advers. Lib. XLIII. c. 21.

544, 7. *Singulis Spartanum sufficit sua*] Emacula, *Sparta non sufficit sua.* Reines. Var. Lect. Lib. III. c. 18. p. 673.

544, 8. *Sparta non sufficit sua*] Legendum *Sparta non sufficiunt sua.* Munus generationis à natura viris indultum Spartam ipsorum dicit, quam impudenti illo abusu migrant, & in alium sexum transeunt. Notum proverbium, quod refertur à Diogeniano & Suida, sed pro tam noto habetur, ut à neutro enarrationem meruerit. *Barth. Adv. Lib. XLIII. c. 21.*

544, 10. *Divina providentia certis destinavit officiis*] Ut nimirum cuique sua Sparta exornata limitibus sit suis attributa. *Barth. Adv. l. 43. c. 21.*

544, 11. *Alliciunt veste atque gressu* &c.] Puellarum gradum gestuosum, quem Apulejus describit Libro X. affectabant apud Romanos molles viri, indigni sane eo nomine, ut ad turpissimam libidinem viros veros allicerent, teste Cælio Aureliano. Atque hæc quidem tam usitata perditis moribus erant, ut morborum vice haberentur, & remedia velut corporis adfectionibus à medicis quærerentur, ut ex eodem doctissimo medico constat, qui deliria illa obscœnissima confutat; *Fæminari* appellans, illas gesticulationes usurpare; scitè admodum. Talem fœminationem in monstroso suo homine nobis præfigit etiam Claudianus noster, colli jactationem muliebrem nominans, ceterorum membrorum premens, ne quid generoso carmini obscœnitatis immitteret. Graves vero & cordati homines etiam in feminis gestus tales vituperant, & cavendos monent. Basilius scriptor vetus & præclarus in parœneticis: *Sapiens vir mulierem respuit gestuosam, stultus autem concupiscens eam supplantatur* &c. Barth. Advers. Lib. XLVIII. c. 3.

ibid. *Volentes alliciunt veste & gressu*] Barthius Adversar. Lib. IV. c. 3. pag.

pag. 161. ubi hunc locum aliorum scriptorum testimoniis illustrat, legit *nolentes*, quemadmodum & Adversariorum Libro XLVIII. cap. 3. pag. 2244. ubi pluribus hominum mollium ac cynædorum describit mores ac gressus. De meretricibus vero viatores inhonesto corporis situ allicientibus egregius locus est apud Ezechielem cap. XVI. comm. 25. interprete Xantho Pagnino, omnium optimo ac fidissimo. *Ædificasti tibi excelsum, & fecisti tibi excelsum in omni platea, ad omne caput viæ ædificasti excelsum tuum, & abominata es decorem tuum; & aperuisti pedes tuos omni transeunti, & multiplicasti fornicationes tuas.*

Quibus forte deferunt] Illud *quibus deferunt* viros graves denotat, quorum respectus est apud improbos illos. *Deferre* enim alicui, est eum suscipere, colere, venerari. Quod ideo hic annotandum arbitratus sum, ne quis in obscœnam partem sevocaret, ad quam itidem *τὸ deferre* abstrahitur. *Barth. Advers. Lib. XLIII. c.* 21. 545, 15.

Invidentia] *Invidentia* est ardor libidinis, qui rivalem omnino pati non potest. *Barth. Advers. Lib. XLIII. c.* 21. 544, 24.

Corpus fœminando] *Fœminare* pervenustè dicebant veteres. Neque mutari hoc verbum debet, dictum enim à fœmina, ut subare à sue, catulire à cane. *Barth. Advers. Lib. IV. c.* 3. *p.* 160. & *Lib. XXIII. c.* 2. *p.* 1119. 545, 9.

Et naturalia ventris officia celebrante] Malo *veneris* quam *viri* recipere. 546. 18.

Animorum nunc faciendo] Quid si legas *animo eorum*, sc. virorum & mulierum. 546, 19.

Quod in ipsis nondum est illos deseruit] Ita emendavit hunc locum Caspar Barthius Adversar. Lib. XXII. c. 13. Verum corruptus hic valde locus difficulter videtur restituendus; conjeci tamen olim num posset legi: *quòd in ipsis non est, dum illos deseruit.* nempe vis venerea. vel, *quod in ipsis est, nondum illos deseruit*; id est, illa vis venerea, quæ in ipsis est, nondum illos, nempe senes, deseruit. 546, 25.

Fluoris tentus] Omnino legendum *fluor retentus*, & mox *inferioribus* pro *interioribus*. 547, 20.

Sæpe sequetur] Scriptum fuit *sequeitur* pro *sequitur* more veterum. festina manus omisit litteram *i*, vel vetustate est abolita, vel ab imperito librario omissa, unde natum vitium, sensus enim exigit ut legatur *sequitur*. 559, 9.

Aut exilientes cyathis, quo ferramenti tollantur, quod nos laureolum 559, 30.

dicere poterimus] Ineptam diſtinctionem amove & lege *cyathiſco*: *quo* pro *eo:* uti lib. 3. c. ult. *quilen* ſcripſerant pro *cilen*, κοίλην. cavam, & *arquata* ſella ap. Arnob. l. 2. pro *arcuata*. Cyathiſcus eſt pars ſpecilli concava ad cochlearis inſtar, qua vel infundi medicamina vel eximi anfractibus & ſinubus quid poteſt. *Nicolaus Alex. Sect.* 48. *n.* 6. κυαθίσκῳ μηλωτρίδος, auriſcalpii ea parte utitur ad expurgandas congeſtis ſordibus & infuſo oleo aures. *Scribon. Larg. n.* 227. & *Marc. c.* 31. exulceratas hæmorrhoidas & caſuras propediem, eadem inſtrumenti parte ſenſim tentat, & movet ut celerius excidant. Hippocrates τὸ πλάτος μήλης adpellat, quia ſpecillum altera parte ſit acutum & capitatum: ipſi ferramento λαυρομήλη *lauromele*, tranſpoſitis τοῦ *laureolum* elementis, nomen eſt, ἀπὸ λάυρου, quod latum ſit altera extremitate & cavum, ut *pyrenomele*, quod pomellatum eſt & capitellum inſtar nuclei præfixum habet. Hæc è veterum Græcorum chirurgia, quam totam pænè abolitam dolemus, reliqua ceu fractas tabulas nobis conſervarunt Latino Barbari: abſque *Silvatici Pandectis* enim *&* *Simonis Jannenſis Synonymis* fuiſſet, hunc locum *Cælii* de *cyathiſco* & *lauromele* nec emendare nec interpretari potuiſſemus. *Silvat. c.* 498. *Lauromelis Græce inſtrumentum chirurgicum: ſeu quiaſciſcon:* quæ depravata alludunt ad κυαθίσκον, & hinc corrigenda ſunt: item c. 596. *Quiatiſtrum eſt nomen ferramentorum ocularibus morbis aptorum* : *& quiaciſtromeli*, *Demoſth.* quod Græcis erat κυαθισκομήλη, h. e. ſpecillum cum cyatho ſeu lata cavitate. *Reineſ. Variar. Lect. Lib. III. c.* 16. *p.* 673.

560, 4. *Vel eorum colligationibus*] Vel excidit verbum aliquod quo cum conſtruas *eorum*; vel reponendum erit *membrorum*. Sic enim ſupra Acutor. Morb. Lib. III. c. 7. p. 208. *Spaſmum vero in colligationibus membrorum fieri ſenſit.* niſi malis *nodorum*, quæ vox ſtatim ſequitur: *Hi enim plurimas colligationes nodorum naturaliter habent.*

561, 12. *Radice Argallici*] Lege *ali Gallici:* hoc enim nomen eſſe ſymphyto apud quoſdam tradidit *Scribon c.* 21. Habet *Ruellius in Dioſc. l.* 4. *c.* 8. *Rivius ib. & Pena in adv.* eam radicem contrariis viribus eſſe, habere aliquid quod incidat, quid quod aſtringat, aliudque quod diſcutiat; humectare etiam nonnihil & emollire ajunt: unde paregoricum articulorum dolentium non inefficax eſſe convenit. *Reineſ. Var. Lect. Lib.* 3. *c.* 18. *p.* 673.

565, 25. *Alii acopum ex rana rubea in Podagricis* &c.] Φρύνον ſeu rubetam, dictam quod inter rubos ſenticetis & dumetis moretur, neſcias an

Ca-

Cælius à rubo adpellatam similiter existimet, an à colore; ita mirifica ejus oratio est; an scripsit, *rana rubeta*, uti *Plin. l. 32. c. 5?* Acopum vero è rubetis describit. *Aetius tetr. 3. s. 4. c.* 44. Mox lege, *Alii marini vituli adipe pedes unxerunt.* Adipem enim *Plinius* & *Kyranides* commendant. Vulgata lectio duplici ratione vitiosa est, & quia acopum vituli marini, cujus tamen linea sequente meminit, è bellua vivente oleo cocta insinuat, & quia unctionem omisso è qua materia fieri ea debeat. *Reinesius Var. Lect. Lib. III. c. 18. p. 674.*

Item vesicam, quæ sit nervosæ qualitatis] Legendum censeo vel *quum*, vel *quòd*, (posterioris enim sæculi librarii simpliciter ponebant litteram *q* apposita lineola, quæ pro vario situ plane alium ac alium sensum indicabat,) vel *est*. 566, 15.

Nihil adprobat] Lege sic, *vinum adprobat:* quod è refutatione Cælii, *vinolentia nervos amputari, phlebotomia patientes impleri partes*, colligi potest. Quorsum enim vini noxam enumeraret, nisi Themison, cui sic respondet, vini usum suasisset? *Reines. Variar. Lect. l. 3. c. 18. p. 674.* 567, 1.

Et viri mulieres, & habitudine plenis tensiores] Optimè Lugdunensis editor *viris* & *tenuiores*. Hinc infra cap. 10. pag. 585. pro *intestinis tensioribus* malo *tenuioribus*, seu uti legitur pag. 586. *tenerioribus*. 567, *ult.*

Ut colaturæ liquidæ calorem fingat] Primùm dubius posueram *luridæ* an *lividæ*; postea adscripsi, num posset legi *limpidæ*, uti supra Lib. I. c. 1. Chronic. pag. 279. *liquore limpido.* Verum cum succurrat Horatium Lib. IV. Od. VII. dicere *liquidis coloribus*, receptam servo ac probo lectionem. 568, 16.

Cum renum fluor pinguis acceperit] In margine *acciderit*; bene; quid si *accesserit* legatur. 568, 23.

Et præterea ægrotantibus supinus exitus urinæ facilior] *Supinis* mihi verior videtur lectio. 570, 24.

Defixo capite super latus pedibus sese locaverunt] Lugdunensis editor *latis sedibus*, è quibus primum formabam *elatis pedibus*; postea vero accuratius examinato loco *sublevatis*; quo loquendi genere utitur Cælius infra pag. 573. *& si sanguinis fuerit fluor, clunibus prominentius sublevatis.* 570, 26.

Digitis immissis in muliebrem sinum] Sinus apud Cælium Aurelianum sunt *loci fœminei*; quo allusit Cicero Philippic. II. cap. 25. *Venisti Brundusium in sinum quidem, & in complexum tuæ mimulæ.* 570, 29.

Barth.

Barth. Adversar. Lib. XXXVIII. c. 11. p. 1740. Videsis Daniel. Fessel. Advers. Sacror. Lib. II. c. 19.

571, 6. *Aliquando crassiora & calida, aliquando arenosa* &c.] Inepta prorsus vox *calida* est expungenda: verum an *pallida* sit substituenda, dubito; cum probabilior videatur, saltem mihi, qui nemini conjecturas meas obtrudo, *olida*, id est fœtentia, malum odorem spirantia. *olidum* enim plerumque sumitur in malam ut ita dicam partem, ut *olida capra*. Horat. I. Ep. V. ℣. 29. *Sed nimis arcta premunt olida convivia capra.* ubi Vet. Scholiast. *male olentis, fœtida.* Martial. X. 37. *Hic olidam clamosus ages in retia vulpem.* Auctores meæ conjecturæ sunt Hippocrates Aphorismo 81. sect. IV. quem ita interpretatur Celsus de Re Medica l. II. c. 7. p. 60. *Si hæc* (urina) *crassa carunculas quasdam exiguas aut quasi capillos habet, aut si bullat, aut male olet, aut interdum quasi arenam, interdum quasi sanguinem trahit* &c.

574, 7. *Oscitatione*] Sribe *osculatione:* intelligit enim eam sanguinis excretionem quam per ἀναςόμωσιν, h. e. dehiscentibus & dilatatis vasis fieri docent medici, diversam à reliquis quæ διαιρέσει, divisura, & διαπηδήσει rarefactis venis contingunt. Eas causas solutionis sanguinis enumerat de sententia Demetrii l. 2. c. 10. ponitque aliam cum incisura, aliam sine incisura; & hanc fieri vel viarum raritate, (ita enim legendum est, non *varietate*) vel expressione sive sudatione, vel debilitate retentricis, vel osculatione à plenitudine aut medicaminibus *osculantibus*, quæ ἀναςομωτικὰ, *aperientia*, vocant: l. 2. c. 13. *osculatio venarum ex redundantia materiæ veniens fluorem sanguinis faciat:* & c. 10. l. 5. *osculatio vomicæ* est ejus eruptio, apertura, exitura. *Reines. Var. Lect. l. 3. c. 81. p. 674.*

574, 25. *Admonitione cessante*] Loquitur de hæmorrhagia è vesica seu hæmorrhoidibus suppressis, quas sequitur dolor circa pubem vexans cum tensione inguinum. edita lectio sensum nullum habet *admonitione cessante*; itaque lege *vexante*. Reines. ad Daumium Epist. X. p. 30. Ratio hujus corruptelæ petenda est è modo scribendi veterum librariorum, qui loco *X* semper ponebant *S* vel *ſſ*, ut ostendo *in Var. l. 3. c. ult.* quem non intellexere editores. *Reines. ad Nesteros Epistol. 53. pag. 99.*

574, 28. *Supradictorum relatione*] Lugdunensis editor in margine posuit *relevatione*; sed verisimilius longe *relaxatione* restituit *Reines. ad Nesteros Epist. 53. pag. 99.*

Sæpius

Sæpius Latinavimus] Supra Acutorum Morborum Lib. II. c. 1. pag. 75. dixit, *Latinizare*, ut *Soranus vero*, *cujus hæc sunt quæ Latinizanda suscepimus*. Verum utrumque verbum usurpatur. Glossar. Latin-Græce. *Latino* Ῥωμαΐζω. 576, 22.

Quam uretan vocant] Restituendum arbitror, *quam uretram Græci vocant*. Excidit enim vox *Græci* quæ reddenda est variis locis, ut pag. 571. l. 27. ubi pro *quam urian vocant*, velim legas *quam ischuriam Græci vocant*; teste ipso Cælio pag. 574. *quam Græci dysuriam vocant*; *vel uriam* scribe *ischuriam*. Adde pag. 582. l. 28. 576, 22.

Vertigo veretri fit[Alii *tentigo* quæ lectio firmatur verbis Aureliani, qui supra pag. 248. ait: *Hanc enim accipientes in venerem provocantur*, *cum tentigine genitalium partium*. 581, 7.

Demetrius Apameus] Videtur hic idem qui supra Acutor. Morb. Lib. III. c. 18. p. 249. vocatur *Demetrius Attalus*, siquidem in eodem affectu idem citatur signorum liber. 581, 11.

At enim semen] Literarum levissima transpositione Lugdunensis editor eleganter reponit *senem*. ibid.

Ac tarde] Imo *At* uti & pag. 584. *Ac si* lege *At si*; quamquam Cælius admodum delectetur vocula *ac*. 581, 17.

Etiam munia adjungemus] Optime *communia*. 538, 5.

Vel iniquitate corporis] Si inusitatam loquendi formulam, Cælio nostro admodum familiarem respiciamus, scripserit fortasse *inquietate* pro inquietudine, jactatione. 583, 8.

Nam Græci ὑδατισμὸν *appellant*] Nullus dubito quin sincera lectio sit *quem*. 583, 23.

Cum protropo vino aut squillitico] Usum scillæ, aceti & vini scillitici omnibus cavendum esse, qui de interna exulceratione suspecti sunt, monet *Diosc. lib. 2. c. 202. l. 5. c. 25. & 26.* & *Cælium* empyicis exhibere crederemus? Absit. *Scybeliticum* propinavit, quod idem cum protropo. Archigenes apud Aetium in abscessu hepatis humores ad exclusionem parat *vini Scybelitæ*, *Therai ac protropi similiumque potu*, *tetr. 3. s. 2. c. 4.* Reines. Var Lect. L. 3. c. 18. p. 675. 593, 11.

Ob eruptionem non in febribus factam vel in fundo collectionis] Lege; *Ob eruptionem in lateribus factam*; *non in fundo collectionis*. Reines. Var. Lect. Lib. 3. c. 18. p. 675. 594, 4.

Volutatione in palæstra varia, *quam Græci celadiam atque choricomachiam vocaverunt*] Exercitationem coryci & pilæ memorat II. de Sanitat. tuend. Galenus. Κώρυκον autem sacculum significat, ut pu- 597, 16.

gillatorii follis ludus videatur. *Adrian. Turneb. Adverſ. l. X c.* 10.

600, 1. *Gingivas in putredinem mittunt, atque os odore fætant, retro ſtomachum limant*] Interpunctione laborat ſententia; tum depravatione. Scribe, *os odore fædant tetro.* Si liceret ultra ſcalpellum immittere huic ulceroſo loco, mallem *fætidant:* verbum enim *fædare* tantùm ſordes inſinuat; hic vero de δυσωδίᾳ, odore percuſſibili malo ingratoque oris, quem vomitus crebri inducant, præterea ſermo eſt. *Fætidare*, facere ut fœteat: ut *fluidare* noſtro hoc cap. fluidum reddere: *tepidare Plin. l.* 17. *c.* 26. de cura vitium ne eas frigus adurat: *humidare* apud *Gariop. l.* 5. *c.* 33. & 38. *Succidare*, quod l. 2. c. 8. Plinio Valeriano reſtituimus; idque rectè feciſſe putamus, cum eodem verbo eundem *Plinium* uti interea reſciverimus: ſic autem iſte l. 1. *mel in quo apes mortuæ ſunt effectuoſiſſimum erit ad lanam ſuccidandam. Candidare*, dealbare; *Gariop.* l. 3. c. 84. *pannis rudibus non à fullone candidatis.* Non repugnabo tamen, ſi quis *Cælium* verbum *fætare* activa ſignificatione novè formaſſe contendere velit; eſt enim talium mirè artifex: ut cum *elogiavimus* l. 5. c. 4. pro elocuti ſumus, recenſuimus: *latinavimus vim vocis* pro Latinè interpretati ſumus: *frigorare* l. 4. c. 1. pro refrigerare: *reſimplicatum linteum* l. 5. c. 1. pro duplicatum: *papulare & puſtulare* dixit l. 3. c. 4. & l. 5. c. 1. pro *puſtuloſum reddere.* Reineſ. Var. Lect. L. 3. c. 18. p. 675.

600, 12. *Corpora fieri tenuiora, limitatione quadam animi*] Emendandum *limatione.* Quod ait *limationem* animi, firmatur ab Aetio qui animo ſe motum ob nimium diſciplinarum ſtudium vidiſſe dicit, & vinitorem (quod mirius) ob vinetorum nimiam curam; adeo ſua cuique ſtudia perniciem parere poſſunt! libro VI. c. 23. Poteſt tamen & *limitatione* retineri in Cælio, modo eamdem vim verbi agnoſcamus in uſitatiore quam in eleganti, & ipſo non vulgari tamen, conſpicimus. Nimium autem ſtudiis affixos eleganter Aretæus dicit famem pro cibo habere, vigilantes ſomniare & talia, Lib. II. de Sign. diuturn. cap. 6. *Barth. Adverſ. l. XLI. c.* 25.

THEOD.

THEOD. JANSS. AB. ALMELOVEEN
LEXICON CÆLIANUM
five
INDEX VERBORUM
quibus utitur Cælius Aurelianus.

Καρ-

Coæ-

D

E.

F.

G

In-

Mo-

Vide

P.

pulsus per Profectum diminutus 79
Profectus, i.e. morbi declinatio 94
Proficere, i.e. melius habere 102
Proficienti ægroto 107
veteres medici Præsciam significationem posuerunt, & appellaverunt Prognosin 536
Prominentius 371. 573
Prominere, i.e. eminere 13
vel quicquam simili Promissione conscriptum 591
Promptissime, i.e. facillime 197
Promptius levatum caput, i.e. altius 401
Pronos seu declives. 291. pronos in phreniticam passionem 12
Propria, i.e. nova 57
——— i.e. præcipua, princeps. 154. Principalis 155
Propriari. 57. solidiora propriantur. 598
Propriorum locorum, i.e. partium principum 207
Prosegoriæ 4
Prosperata passio 138
Prostrato alio linteolo tenui, i.e. ante instrato 553
Proterva festinatione 366
——— mentis cæcitate deceptus. 427
digestionis parata Protervitas 598
Protervitate caduca 427
Protervus vomitus 415. 419
Προτρεπτικόν 325
vino Protropo. 328. 593. Protropum vinum est quod ante calcatas uvas sua sponte defluit. Plin. H. Nat. Lib. XIV. c. 9. *Sed inter hæc genera potuum ponere debeo protropum: ita appellatur a quibusdam mustum sponte defluens, antequam calcentur uvæ.* Columel. XII. 27 vocat *mustum lixivium.*
Provocabilis 257
Provocare per podicem 125
paulo Proximius lenimentum 565
Proximos nativitati infantes 295
mollibus Prunis impositæ 374
Pruriens corpus fœminando correxit 545
Psilothro expoliandum. 401. Ψίλωθρον est medicamentum depilatorium, quod pilos corrumpit, cutem depilat ac deglabrat. Quidam unguentum vocant; verum eos redarguit Henr. Stephan. in Thesauro Ling. Græc. T. IV. p. 708. cum ait: Non est unguenti genus, aut certæ cujusdam compositionis nomen, ut aliqui existimaverunt, sed quæcunque medicamenta aut illita aut affricta pilos demunt, Ψίλωτρα dicuntur. Meminit ejus Martial. Lib. III. Epigr. 74.

Psilothro faciem levas, & dropace calvam,
Numquid tonsorem, Gargilione, times.

& L. VIII. Epigr. 93. *Psilothro viret* &c. Vetus Glossar. Græco-Lat. Ψίλωθρον *Miredila, Mirendila, Auripigmentum.*
Psisanæon 413
Ψόας aprorum clunes 167
Ψυχρολουσία, i.e. frigidâ lavari, seu frigidum lavacrum 44. 285. 433. 444. 579
Psychrolusia 464
Ptarmica. 445. i.e. sternutatoria 457
Πτύγματα. 271. Ptygmata. 311. 402. i.e. complicati panniculi, & in sinus convoluti. Vocat & *plagulas*, & pag. 437. *multiplicata linteamina.* Theodorus Priscianus. Lib. II. c. 2. male *Pertigmata*
Πτύσις influxus ad thoracem vel pulmonem 379
Pubentes, i.e. pubescentes 472
Pubetenus, Græc. ἦτρον 27. 266. 297. 506. 573
Pulento frixo 384

Pu-

Pu-

Re-

San-

Sim-

Sum-

Te-

INDEX II. AUCTORUM

a Cælio Aureliano laudatorum.

Chry-

Ma-

INDEX III. RERUM

quas Libri

CAELIANI

continent.

Cu-

 gis

F.

Fu-

L.

Te-

FINIS.